AKADÉMIA POLICAJNÉHO ZBORU
V BRATISLAVE
Katedra trestného práva

Veronika Marková, Natália Csonková (eds.)

AKTUÁLNE OTÁZKY TRESTNÉHO PRÁVA V TEÓRII A PRAXI

14. ročník

Zborník príspevkov z 14. ročníka interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou

konanej

dňa 5. marca 2026

Bratislava 2026

Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi – 14. ročník
Interdisciplinárna celoštátna vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou
5. marec 2026
Katedra trestného práva Akadémie Policajného zboru v Bratislave

Konferencia bola organizovaná ako plánovaná úloha katedry na rok 2026 v súlade s celoročným plánom Akadémie PZ v Bratislave.

Vedecký výbor konferencie:

plk. doc. JUDr. Veronika MARKOVÁ, PhD.	Akadémia Policajného zboru v Bratislave
prof. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.	Akadémia Policajného zboru v Bratislave
prof. JUDr. Miroslava VRÁBLOVÁ, PhD.	Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Organizačný a programový výbor konferencie

JUDr. Daniela Benedeková, PhD.
JUDr. Mgr. Zuzana Medelská Tkáčová, PhD.
JUDr. Andrej Lipták
JUDr. Ing. Ľubomír Slovák
Mgr. Natália Pauličková
Mgr. Marek Matulík
JUDr. Zuzana Reguli
JUDr. Bc. Natália Csonková
Miriam Švirecová

Recenzenti:

plk. v. v. prof. JUDr. Peter Polák, PhD.
pplk. doc. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.

Zborník zostavili
© plk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD., JUDr. Bc. Natália Csonková, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Autor tohto zborníka nezodpovedá za jazykovú a obsahovú stránku príspevkov a prípadné práva tretích osôb.
Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

Vzor citácie:
MARKOVÁ, V., CSONKOVÁ, N., eds. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov zo 14. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou* [online]. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2026. ISBN 978-80-8293-058-3. Dostupné z https://akademiapz.sk/sk/akademia/katedry/katedra-trestneho-prava/vedecko-vyskumna-cinnost [cit. 2026-06-29].

Vzor citácie príspevku:
BENKOVÁ, P. Alternatívne tresty a restoratívna justícia v systéme trestného práva. In: MARKOVÁ, V., CSONKOVÁ, N., eds. *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov zo 14. roč. interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou.* [online]. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2026, s. 25 – 29. ISBN 978-80-8293-058-3. Dostupné z https://akademiapz.sk/sk/akademia/katedry/katedra-trestneho-prava/vedecko-vyskumna-cinnost [cit. 2026-06-29].

ISBN 978-80-8293-058-3
EAN 9788082930583

OBSAH

Úvodný príhovor 7

MARKOVÁ, Veronika
STRUČNÝ EXKURZ K AKTUÁLNYM OTÁZKAM TRESTNÉHO PRÁVA V KONTEXTE ZMIEN Z ROKU 2025 9

BENKOVÁ, Petra
ALTERNATÍVNE TRESTY A RESTORATÍVNA JUSTÍCIA V SYSTÉME TRESTNÉHO PRÁVA 25

BORČEVSKÝ, Pavel
K NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ PENĚŽITÉHO TRESTU V ČESKÉ REPUBLICE 30

CSONKOVÁ, Natália
HRUBÁ NEDBANLIVOSŤ V SYSTÉME TRESTNEJ ZODPOVEDNOSTI 38

KOŘÍNEK, Štěpán
SUROGÁTNÍ MATĚRSTVÍ JAKO NOVÁ FORMA OBCHODOVÁNÍ S LIDMI 47

MARXOVÁ, Vendula
POZNÁMKY K NOVELIZACI ČESKÉHO TRESTNÍHO ZÁKONÍKU PŘIJATÉ V REAKCI NA ZNEUŽÍVÁNÍ DEEPFAKE TECHNOLOGIE 60

MICHALKO, Jozef - KUČEROVÁ, Dominika
CYBERGROOMING – NOVODOBÁ FORMA SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA 65

PONIŠT, Viliam
POVINNÁ AKCEPTÁCIA ZÁKONNÉHO PLATIDLA A JEJ OCHRANA V TRESTNOM PRÁVE 71

RABINSKÁ, Ivana
DĚTSKÝ CERTIFIKÁT 84

ŠANTA, Ján - ŠANTA, Ivo
TRESTNÝ ČIN PORUŠENIE REŠTRIKTÍVNEHO OPATRENIA 89

VETEŠNÍK, Pavel
REDEFINICE TRESTNÉHO ČINU ZNÁSILNĚNÍ 102

TRESTNÉ PRÁVO PROCESNÉ

FODOR, Attila
TELOVÁ KAMERA PRÍSLUŠNÍKA POLICAJNÉHO ZBORU AKO PRAMEŇ DÔKAZU V TRESTNOM KONANÍ 113

CHYLO, Juraj - MEZEI, Marek
VYBRANÉ LIMITY PROCESNEJ SAMOSTATNOSTI VYŠETROVATEĽA POLICAJNÉHO ZBORU 125

KNIRSCH, Ondrej
MOŽNOSTI VYUŽITIA PRINCÍPOV RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE V POLICAJNEJ PRAXI 136

KUN, Gabriel
KONFIŠKÁCIE MAJETKU VO SVETLE ROZHODOVACEJ ČINNOSTI EUROPSKÉHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA 156

MARR, Samuel - KURILOVSKÁ, Lucia
VYLÚČENIE VECI NA SAMOSTATNÉ KONANIE - NÁSLEDNÉ PROBLÉMY S KREOVANÍM SKUTKOVEJ VETY 170

MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Zuzana
EDIČNÁ POVINNOSŤ V TRESTNOM KONANÍ 177

PASEKA, Kamil
PROCES ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO STÁTU 184

REMETA, Rastislav - PETRIČKO, Daniel
VÝKON VÄZBY ALEBO ELEKTRONICKÝ MONITORING? MOŽNOSTI V PRÍPRAVNOM KONANÍ 189

SIHELNIKOVÁ, Eva
REŠPEKTOVANIE ZÁSADY *IN DUBIO PRO REO* A ZÁSADY ZISTENIA SKUTKOVÉHO STAVU BEZ DÔVODNÝCH POCHYBNOSTÍ 204

SLOVÁK, Ľubomír
FIKCIA DORUČENIA V TRESTNOM KONANÍ A JEJ LIMITY 212

VANČÍKOVÁ, Nina
VÝSLUCH OBZVLÁŠŤ ZRANITEĽNEJ OBETE 219

VOJTUŠ, František
PRENECHANIE FAKTICKÉHO VÝKONU OBHAJOBY USTANOVENÝM OBHAJCOM V TRESTNOM KONANÍ 227

SÚVISIACE VEDY, VEDNÉ DISCIPLÍNY A ODBORY

BRABCOVÁ, Nataša - KRAUSPE, Patrik
INOVATÍVNE SPÔSOBY V EDUKAČNOM PROCESE V OBLASTI VYŠETROVANIA 237

HAŠANOVÁ, Janka
PROBLEMATICKÉ ASPEKTY OBJASŇOVANIA A PREJEDNÁVANIA PRIESTUPKOV PROTI MAJETKU V KOMPARÁCII S TRESTNÝMI ČINMI PROTI MAJETKU 245

HRČKA, Ivan - NÁROŽNÝ, Ľuboš
PROBLEMATIKA PRIENIKU ZAKÁZANÝCH LÁTOK DO VÄZENSKÝCH ZARIADENÍ 259

KLESKEŇ, Lenka - ĽORKO, Jakub
UDRŽATEĽNOSŤ A SYSTÉM RESOCIALIZAČNÝCH PROGRAMOV NA SLOVENSKU 267

KOVÁČ, Ernest
PSYCHOSOCIÁLNE A PENOLOGICKÉ ASPEKTY RESOCIALIZÁCIE ODSÚDENÝCH 273

ĽORKO, Jakub - MIKLÓSSYOVÁ, Lenka
ŠPECIALIZOVANÉ RESOCIALIZAČNÉ A VÝCHOVNÉ VZDELÁVACIE PROGRAMY VO VÄZENSTVE V KONTEXTE RECIDÍVY 279

MEDELSKÝ, Jozef
DOPADY STRATÉGIÍ EURÓPSKEJ ÚNIE NA VZDELÁVACÍ PROCES NA AKADÉMII POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE.....292

MINÁRIK, Michal
ZA HRANICAMI ĽUDSKOSTI: MASOVÍ VRAHOVIA V HISTÓRII A DNES 301

NEUREUTTEROVÁ, Klára
PROBLEMATIKA POLICEJNÍCH ZÁKROKŮ ZE SOUDNĚLÉKAŘSKÉHO HLEDISKA.....306

KREJČÍ, Zdeněk - ŠENK, Josef
NEZÚČASTNĚNÁ OSOBA PRO ÚKONY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ Z POHLEDU KRIMINALISTICKÉ TAKTIKY 312

STRÉMY, Tomáš - KOCKOVÁ, Ema
ANALÝZA VÝVOJA EKONOMICKEJ TRESTNEJ ČINNOSTI A JEJ MECHANIZMY TRESTANIA 330

ŠMIRINOVÁ, Zuzana
PERCEPCIA KORUPCIE V POLICAJNOM ZBORE NA ZÁKLADE DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU.....336

ZÁVERY 347

Úvodný príhovor

Interdisciplinárna celoštátna vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou na tému **„Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi“** predstavuje už štrnásť rokov stabilnú a neoddeliteľnú súčasť vedecko-výskumnej činnosti Katedry trestného práva Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Počas tohto obdobia sa konferencia vyprofilovala ako významné odborné fórum, ktorého ambíciou je reflektovať aktuálny vývoj trestného práva a poukazovať na jeho otvorené otázky v kontexte meniacej sa spoločenskej reality.

Prostredníctvom pravidelného odborného dialógu sa Katedra trestného práva usiluje identifikovať a analyzovať tie problémové oblasti, s ktorými sa trestné právo ako súčasť verejného práva čoraz častejšie stretáva – či už ide o legislatívne zmeny, aplikačné ťažkosti, alebo nové formy a spôsoby trestnej činnosti. V tomto kontexte nemožno prehliadnuť narastajúci vplyv laických diskusií o trestnom práve, ktoré často postrádajú systematickosť a odborné ukotvenie. Takéto zjednodušené pohľady môžu viesť k skreslenému vnímaniu funkčnosti trestného práva a následne aj k oslabovaniu dôvery verejnosti v princípy právneho štátu.

Trestné právo, ktorého primárnou úlohou je ochrana spoločnosti, práv a oprávnených záujmov fyzických a právnických osôb, ako aj ochrana základov štátneho zriadenia a ďalších chránených hodnôt, nemožno hodnotiť izolovane od jeho odborného kontextu. Práve preto je nevyhnutné, aby pri formovaní názorov na jeho fungovanie a ďalší vývoj zohrávala kľúčovú úlohu odborná verejnosť. Odborné konferencie, kvalifikované diskusie a vedecké výstupy predstavujú nevyhnutný priestor na formulovanie fundovaných analýz trestnoprávnych inštitútov a postupov, bez ktorých nie je možné zabezpečiť ich ďalší rozvoj a adaptáciu na nové spoločenské výzvy.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj problematika častých novelizácií trestných kódexov, ktoré nie vždy nadväzujú na ucelenú odbornú diskusiu a dôsledné vyhodnotenie aplikačných dopadov. Výsledkom je neraz neprehľadnosť právnej úpravy, ktorá sa dotýka nielen laickej, ale mnohokrát aj odbornej verejnosti, čo následne vedie k nejednotným výkladom a rozdielnej aplikačnej praxi. Táto situácia opätovne otvára otázku potreby komplexnej rekodifikácie trestného práva, orientovanej na posilnenie právnej istoty a zabezpečenie čo najvyššieho štandardu ochrany základných ľudských práv a slobôd všetkých osôb, ktoré môžu prísť do styku s trestnoprávnymi mechanizmami.

Hlavným cieľom konferencie od jej počiatkov zostáva vytvorenie stabilnej a periodickej platformy pre výmenu poznatkov z oblasti trestného práva vo vzťahu k aktuálnym otázkam teórie a praxe, ako aj k súvisiacim vedným disciplínam. Tento cieľ možno aj v súčasnosti považovať za primárny. Nadväzne však možno identifikovať aj viacero čiastkových cieľov, medzi ktoré patria najmä:

- vytvorenie priestoru na prezentovanie aktuálnych otázok a problémov trestného práva v súvislosti s novými formami a metódami páchania trestnej a inej protispoločenskej činnosti,
- otvorenie odbornej diskusie o legislatívnych problémoch a identifikácia medzier v trestných kódexoch, ktoré vznikajú v dôsledku ich častých zmien,
- výmena poznatkov v oblastiach trestného práva hmotného a procesného, ktorým sa pre ich rozsah a dynamiku vývoja nie je možné dostatočne venovať izolovane,
- prehĺbenie spolupráce so súvisiacimi vednými disciplínami a odbormi, ktorých prepojenie s trestným právom má zásadný význam pre bezpečnostnú a aplikačnú prax,
- prezentácia aktuálnych vedecko-výskumných projektov realizovaných v oblasti trestného práva a príbuzných odborov,
- reflektovanie aplikačných problémov a hľadanie nových riešení s reálnym dopadom na prax orgánov činných v trestnom konaní,

- výmena informácií o zahraničných právnych úpravách a komparácia vybraných trestnoprávnych inštitútov.

Účastníci konferencie tieto ciele akceptovali a svoje príspevky prispôsobili tematickému zameraniu konferencie. Obsah predkladaného zborníka vychádza práve z týchto príspevkov, pričom viaceré z nich boli súčasťou oficiálneho programu konferencie a boli aj verejne prezentované.

Za Katedru trestného práva, ako aj v mene vedeckého a organizačného výboru konferencie, môžeme s potešením konštatovať pretrvávajúci a vysoký záujem odbornej verejnosti z rôznych zložiek systému trestného konania, ako aj odborníkov z príbuzných vedných disciplín. Osobitne si vážime účasť príslušníkov Policajného zboru pôsobiacich v aplikačnej praxi, ktorí svojimi praktickými skúsenosťami významne obohacujú odbornú diskusiu a poukazujú na reálne problémové miesta aplikačnej praxe.

Rovnako nás teší intenzívny záujem zahraničných kolegov, ktorých príspevky umožňujú komparatívny pohľad na právne úpravy trestného práva a podporujú výmenu skúseností medzi jednotlivými právnymi systémami, najmä tam, kde existujú historické či systémové paralely.

Sme presvedčení, že príspevky zaradené do tohto zborníka predstavujú hodnotný a relevantný príspevok k súčasnej odbornej diskusii v oblasti trestného práva. Ich tematické zameranie reflektuje aktuálne problémy trestnoprávnej teórie, ako aj výzvy, ktorým čelí aplikačná prax orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Zároveň vytvárajú priestor pre dialóg medzi akademickou obcou a odborníkmi pôsobiacimi v jednotlivých fázach trestného konania.

Príspevky boli systematicky zaradené do tematických sekcií, pričom ich obsah často presahuje do ďalších oblastí trestného práva či príbuzných právnych a kriminologických disciplín. Tieto interdisciplinárne presahy významne obohacujú celkový obsah zborníka a podčiarkujú komplexnosť trestnoprávnych problémov v súčasných spoločenských podmienkach.

S výhľadom do budúcnosti vyjadrujeme ambíciu pokračovať v budovaní tejto odbornej platformy a rozvíjať tradíciu vecného a kritického odborného dialógu. Naším cieľom je prehlbovať spoluprácu nielen s odborníkmi zo Slovenskej republiky, ale aj s kolegami z Českej republiky a ďalších zahraničných inštitúcií. Veríme, že pokračujúca medzinárodná spolupráca prispeje k širšiemu pohľadu na riešenie aktuálnych otázok trestného práva a k hľadaniu efektívnych odpovedí na výzvy, ktoré prináša jeho dynamický vývoj.

Za vedecký a organizačný výbor konferencie

plk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
vedúca katedry trestného práva
Akadémie Policajného zboru v Bratislave

STRUČNÝ EXKURZ K AKTUÁLNYM OTÁZKAM TRESTNÉHO PRÁVA V KONTEXTE ZMIEN Z ROKU 2025[1]

(Úvodný referát ku konferencii)

plk. doc. JUDr. Veronika MARKOVÁ, PhD.[2]
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Príspevok sa venuje analýze legislatívnych zmien v oblasti trestného práva v roku 2025, so zameraním na jednotlivé novely Trestného zákona a Trestného poriadku. Autorka poukazuje na ich obsahové špecifiká, výkladové problémy a najmä na dopady na základné princípy trestného práva hmotného a procesného, ako aj na stabilitu, zrozumiteľnosť a predvídateľnosť právneho poriadku. Osobitná pozornosť je venovaná kritickému zhodnoteniu legislatívneho procesu a ústavnoprávnym aspektom vybraných zmien.*

Kľúčové slová: *Trestný zákon, Trestný poriadok, trestné právo hmotné, trestné právo procesné, legislatívny proces, právny štát, právna istota, novela 2025.*

Annotation: *The paper focuses on the analysis of legislative changes in the field of criminal law in 2025, particularly amendments to the Criminal Code and the Code of Criminal Procedure. It examines their substantive features, interpretative challenges, and their impact on the fundamental principles of substantive and procedural criminal law, as well as on the stability, clarity, and predictability of the legal system. Special attention is paid to a critical evaluation of the legislative process and the constitutional implications of selected amendments.*

Keywords: *Criminal Code, Code of Criminal Procedure, substantive criminal law, procedural criminal law, legislative process, rule of law, legal certainty, amendments 2025.*

Úvod

Oblasť trestnej politiky v Slovenskej republiky je v poslednom období súčasťou viacerých diskusií, ktoré majú predovšetkým kritický charakter vo vzťahu k spôsobu, akým sú trestnoprávne kódexy menené. Ide o tvorbu trestnej politiky, ktorá nie je výsledkom odbornej diskusie (hoci prípady, kedy bola trestná politika tvorená len z dôvodu, že sa „niekto“ tak rozhodol bolo niekoľko), ale výsledkom niečoho, čo sa dá nazvať tak, ako to nazval aj generálny prokurátor v jednom svojom mediálnom vyhlásení na konci roku 2025[3] – paródia na legislatívny proces. Rovnako je možné konštatovať aj tú skutočnosť, ktorú pred pár mesiacmi vyjadril aj prof. Čentéš vo svojom vyjadrení[4] vo vzťahu k rozhodnutiu Ústavného súdu ešte roku 2024,[5] ktorý síce konštatoval, že novela TZ z roku 2024 je síce v súlade s Ústavou SR, ale legislatívny proces, ktorý je predchádzal nesplnil požiadavky skráteného legislatívneho konania. Uvedené spôsoby zmien trestných kódexov následne oslabujú odborný charakter jednotlivých noviel, ktoré sú vytvárané, či menené takým spôsobom, že aplikačná prax má následne problém tieto ustanovenia aplikovať v konkrétnych situáciách. Časté zmeny spôsobujú to, že príslušné orgány činné v trestnom konaní, ako aj súdy, ale tiež aj obhajcovia, ktorí poskytujú právnu pomoc v trestných konaniach nevedia ako majú v niektorých situáciách postupovať. Práve tieto subjekty trestného konania boli vylúčené z možnosti pripomienkovať viaceré inštitúty trestných kódexov, ktoré boli z roku 2024. ale tiež aj tie, ktoré sú z roku 2025- Práve v roku 2025, hoci sme ešte v roku 2024 mohli predpokladať, že

[1] Tento príspevok vznikol v rámci projektu FULL-PROOF No. 101160524, Ensuring the due course of criminal proceedings via strengthened respect for the procedural rights of the suspect and the accused - JUST-2023-JACC-EJUSTICE

[2] Autorka je spoluriešiteľom projektu FULL-PROOF.

[3] https://www.aktuality.sk/nazivo/0y63DZsBeBgCtYFlDIJP/

[4] Jana Krescanko Dibáková: Čentéš v Aréne: Treba vystúpiť a ozvať sa, keď politici šíria bludy [online]. [cit. dňa 23. 3. 2026]. Dostupné na internete: https://www.sme.sk/domov/c/centes-v-arene-treba-vystupit-a-ozvat-sa-ked-politici-siria-bludy

[5] PL. ÚS 3/2024-761.

úmysel zákonodarcu mohol byť v niektorých skutočnostiach dobrý, sme mohli pozorovať ešte viac pochybení vo vzťahu k legislatívnemu procesu, kedy sa niektoré novely z roku 2025 prijali cez pozmeňujúce návrhy, ku ktorým nebola takmer žiadna diskusia – ráno o 8mej prišiel pozmeňujúci návrh do parlamentu a večer bola novela schválená (novela č. 416/2025 Z. z.). Postavenie právneho štátu je totiž charakterizované cez príslušné právne normy, ktoré by mali spĺňať charakter stability, zrozumiteľnosti a predvídateľnosti právnej normy. Stabilita právnej normy je totiž ovplyvnená častými novelizáciami a s tým súvisiacimi ustanoveniami týkajúcimi sa časovej pôsobnosti, kedy platí, že sa používa trestnoprávna norma, ktorá je páchateľa priaznivejšia. Zmeny z rokov 2024 a 2025 vytvorili viaceré možné schémy použiteľnosti priaznivej právnej normy cez znížené trestné sadzby v kombinácii s premlčacími lehotami a vyššou hranicou škody. Zrozumiteľnosť právnej normy predpokladá, že každý občan, ktorý s právnou normou bude pracovať pochopí jej obsah, pričom tento obsah nemôže byť vágny, hlavne ak ide o právnu normu v oblasti trestného práva, ktoré predstavuje represívnu zložku štátu, čo môže spôsobiť riziko svojvôle zo strany orgánov činných v trestnom konaní. Predvídateľnosť právnej normy je následne výsledkom stability a zrozumiteľnosti, čo znamená, že postupy justičných orgánov sú jednotné, čo je možné zabezpečiť ustálenou judikatúrou a aplikačnou praxou. Legislatívne zmeny z roku 2025 nadväzujú svojím charakterom na zmeny z rokov 2024, pričom je možné konštatovať, že tieto zmeny reflektujú niektoré modernizačné ciele, ale oslabujú práve uvádzané tri piliere právneho štátu. Rozhodovacia činnosť súdov následne nestíha reagovať na zmeny právnej úpravy a vytvárajú sa "šedé zóny", v ktorých je právo na určitý čas nepredvídateľné.

Zatiaľ čo rok 2024 sa niesol v znamení tzv. „veľkej novely“ Trestného zákona (zákon č. 40/2024 Z. z.), ktorá priniesla paradigmatický obrat smerom k humanizácii trestania, posilneniu restoratívnych prvkov a výraznému prehodnoteniu hraníc škody, rok 2025 predstavuje fázu jemnejšej, no o to dôležitejšej korekcie a špecializácie. Súčasná právna úprava sa nachádza v delikátnom bode hľadania rovnováhy medzi európskymi štandardmi ochrany finančných záujmov a špecifickými potrebami vnútornej bezpečnosti.

Cieľom príspevku je prostredníctvom analytickej a komparatívnej metódy vyhodnotiť príslušné zmeny z roku 2025 s použitím príslušných potenciálnych výkladových problémov, ktoré môžu vzniknúť pri súbehu viacerých novelizácií v krátkom časovom období, a analyzuje vplyv týchto zmien na stabilitu právneho štátu a predvídateľnosť súdnych rozhodnutí. Súčasťou analýzy nie je len opis príslušných zmien, ale aj kritický pohľad na legislatívny proces v roku 2025

V roku 2025 bola oblasť trestného práva menená nasledovnými zákonmi:

- **Zákon č. 23/2025 Z. z.,** ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti so zabezpečením ochrany pacienta a s nastolením sociálneho zmieru v zdravotníctve
  - účinnosť zákona v oblasti trestného práva bola dňom vyhlásenia, čiže 17. 2. 2025,
  - zmeny Trestného zákona.
- **Zákon č. 150/2025 Z. z.** o niektorých opatreniach na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti, o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
  - účinnosť od 1. 7. 2025,
  - zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku.
- **Zákon č. 157/2025 Z. z**. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
  - účinnosť od 1. 8. 2025,
  - zmena len Trestného zákona a zákona o TZPO.
- **Zákon č. 327/2025 Z. z.** ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
  - účinnosť od 1. 7. 2026,
  - Zmeny Trestného zákona aj Trestného poriadku.

- **Zákon č. 416/2025 Z. z.** ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
    - účinnosť zákona v oblasti trestného práva bola dňom vyhlásenia, čiže 27. 12. 2025,
    - zmeny Trestného zákona aj Trestného poriadku a tiež aj zákona o TZPO.

Zákon č. 23/2025 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti so zabezpečením ochrany pacienta a s nastolením sociálneho zmieru v zdravotníctve

Zmeny Trestného zákona, ktoré vyplynuli z uvedenej novelizácie boli z mojej strany spomínané aj v predchádzajúcom príspevku z roku 2025, nakoľko ide o zmenu, ktorá súvisí so zavedením nového trestného činu v roku 2024 (zákon č. 363/2024 Z. z.), ktorým sa riešila reakcia na potenciálne ohrozenie života a zdravia ľudí s cieľom zabezpečiť ochranu verejného zdravia osôb, ochrany zdravotníckeho systému ako ďalších skutočností v prípade mimoriadnej situácie. Týmto zákonom sa zaviedli dva nové trestné činy (§ 290c Porušovanie povinností za mimoriadnej situácie a § 290d Vyhýbanie sa výkonu povinností za mimoriadnej situácie), ktoré upravovali možnosti trestnoprávneho postihu osoby, ktorá mala povinnosti uložené orgánom verejnej moci alebo povinnosť vyplývajúcu zo zákona na ochranu života a zdravia osôb a na ochranu majetku a dopustila sa konania, ktoré bolo v týchto skutkových podstatách uvedené – čiže buď by odoprela vykonať alebo by túto povinnosť nevykonala alebo by v príslušnom vymedzenom úmysle predstierala chorobu alebo by falšovala listinu, či zneužila návykovú látku, či iný úskok. Skutkové podstaty boli prijaté s cieľom vyriešiť stav v zdravotníctve na konci roku 2024 vo vzťahu k hromadným výpovediam lekárov, pričom je ale potrebné sa zamyslieť nad tým, že práve kriminalizácia lekárov je spôsob, ako riešiť situáciu v zdravotníctve. Uvedenú skutočnosť kritizovali predovšetkým zástupcovia lekárskeho odborového združenia. Preto za účelom zlepšenia vzťahov medzi vládou a lekármi nakoniec prišlo k tomu, že sa právny mechanizmus postihovania porušovania povinností uložených orgánmi verejnej moci alebo povinností vyplývajúcich zo zákona v čase mimoriadnej situácie podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva obsiahnutého v skutkových podstatách trestných činov porušovania povinností za mimoriadnej situácie **z Trestného zákona vypustil.**

Ako sme už z predchádzajúceho obdobia zvyknutí, aj tento zákon bol prerokovávaný v skrátenom legislatívnom konaní aj za účelom vysporiadania vzájomných vzťahov medzi vládou a lekármi. Skrátené legislatívne konanie bolo odôvodňované zachovaním kontinuity poskytovania zdravotnej starostlivosti, aby sa odvrátilo hroziace nebezpečenstvo nedostupnosti poskytovania ústavnej zdravotnej starostlivosti, keďže hrozilo riziko kolapsu nemocníc, a teda by zo strany štátu nebolo možné garantovať výkon ústavného práva na ochranu zdravia zakotveného v čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 31 Listiny základných práv a slobôd.

Zákonom sa teda nemenili len ustanovenia Trestného zákona, ale išlo o komplex viacerých zmien, ktoré súvisia s poskytovaním zdravotnej starostlivosti. Zmena TZ bola len jednou zo súčastí týchto úprav.

Zákon č. 150/2025 Z. z. o niektorých opatreniach na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti, o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Návrh zákona podobne, ako to bolo aj v predchádzajúcej novele nie je samostatnou novelou Trestného zákona, ale súčasťou viacerých zmien v oblasti plnenia opatrení na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti. V danom prípade ide o plnenie úloh, ktoré sa dotýkajú fungovania žandárskeho zboru. V tejto oblasti sa teda zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku dotkli len formálnych a terminologických vymedzení, aby bolo možné v zmysle najnovšej právnej úpravy presnejšie zadefinovať postavenie osôb, ktoré plnia

úlohy v rámci žandárskeho zboru a ich začlenenie medzi do terminológie TZ a TP v rámci pojmu vojak.

Zmena Trestného zákona

V súvislosti s touto novelou sa aktualizovalo aj znenie ustanovenia § 128 ods. 3 písm. a) Trestného zákona, ktoré precizuje definíciu pojmu vojak pre účely Trestného zákona. Zatiaľ čo predchádzajúca úprava pracovala so všeobecným pojmom „osoba vykonávajúca vojenskú službu“, súčasné znenie taxatívne vymedzuje, kto sa za vojaka považuje. Ide o:

- profesionálneho vojaka,
- príslušníka Vojenskej polície a
- v špecifických prípadoch (napr. počas výcviku či mimoriadnej služby) aj o vojaka v zálohe alebo vojaka mimoriadnej služby.

Dôležitou výnimkou sú vojaci v zálohe alebo mimoriadnej službe, ktorí sú zároveň príslušníkmi Policajného zboru (PZ), Zboru väzenskej a justičnej stráže alebo finančnej správy – na týchto sa uvedené ustanovenie nevzťahuje. V tejto súvislosti je potrebné upozorniť na nepresnosť v dôvodovej správe k zákonu, ktorá mylne naznačuje, že príslušník PZ nie je pre účely Trestného zákona vojakom. V skutočnosti pre príslušníkov Policajného zboru naďalej platí § 128 ods. 1 písm. c), podľa ktorého sa na nich status vojaka pre potreby Trestného zákona (predovšetkým pre účely vyvodzovania trestnej zodpovednosti v zmysle 11. hlavy osobitnej časti) plne vzťahuje.

Zmeny Trestného poriadku

V súvislosti so prijatým zákonom bolo následne potrebné a nevyhnutné, aby sa upravili aj ďalšie ustanovenia, ktoré popisujú príslušnosti jednotlivých útvarov vo vzťahu k realizácii trestného konania. V nadväznosti aj na zmeny v TZ dochádza k dôležitej úprave príslušnosti policajta v rámci § 10 ods. 7. Cieľom tejto zmeny je odstrániť kompetenčné kolízie v prípadoch, kedy má osoba, proti ktorej sa vedie trestné konanie „dvojaký“ status. Podľa nového znenia písm. b) prechádza príslušnosť na vyšetrovateľov Úradu inšpekčnej služby (UIS) aj vtedy, ak ide o vojaka v zálohe alebo vojaka mimoriadnej služby, ktorý je súčasne príslušníkom Policajného zboru, Zboru väzenskej a justičnej stráže alebo finančnej správy. Naopak, písm. e) potvrdzuje právomoc povereného príslušníka Vojenskej polície vo vzťahu k profesionálnym vojakom a ostatným vojakom v aktívnej službe či na výcviku.

Zákon však výslovne stanovuje negatívne vymedzenie: Vojenská polícia nestráca a nepreberá príslušnosť v momente, keď je dotknutým vojakom v zálohe (alebo v mimoriadnej službe) aktívny policajt, príslušník ZVJS či colník. V takýchto špecifických prípadoch má prednosť rezortná inšpekcia, čím sa zabezpečuje jednotnosť vyšetrovania pri ozbrojených zboroch aj v čase, keď ich príslušníci plnia vojenské úlohy.

Zákon č. 157/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Zmeny v oblasti Trestného zákona

Novelou Trestného zákona sa do jeho ustanovení zavádza nová právna úprava v nadväznosti na transpozíciu Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673 (Ú. v. EÚ L, 2024/1226, 29.4.2024) (ďalej len „smernica (EÚ) 2024/1226“), ktorá má zabezpečiť účinné uplatňovanie reštriktívnych opatrení Únie a celistvosť vnútorného trhu v Únii, ochranu hodnôt Únie, zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, ako aj upevňovanie a podporu demokracie, právneho štátu a ľudských práv.

Medzi najdôležitejšie zmeny v súvislosti s touto novelou patrí aj zavedenie nového pojmu - hrubá nedbanlivosť, ako aj ustanovení týkajúcich sa nových trestných činov v súvislosti s reštriktívnymi opatreniami Únie. Legislatívny zámer vychádza zo spomínanej Smernice, ktorá

vyžaduje, aby členské štáty kriminalizovali porušenia reštriktívnych opatrení Európskej únie aj z hrubej nedbanlivosti. Účinné uplatňovanie reštriktívnych opatrení Únie si vyžaduje spoločné minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestného konania porušujúceho reštriktívne opatrenia Únie. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby takéto konanie predstavovalo trestný čin, ak je úmyselné a porušuje zákaz alebo povinnosť, ktoré predstavujú reštriktívne opatrenie Únie alebo ktoré sú stanovené vo vnútroštátnom ustanovení, ktorým sa vykonáva reštriktívne opatrenie Únie, ak sa vyžaduje vykonávanie tohto opatrenia na vnútroštátnej úrovni. Určité konanie by malo predstavovať trestný čin aj v prípade, že bolo vykonané z hrubej nedbanlivosti. Pokiaľ ide o trestné činy vymedzené v tejto smernici, pojem „hrubá nedbanlivosť“ by sa mal vykladať v súlade s vnútroštátnym právom so zreteľom na príslušnú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie.

Reakciou na túto požiadavku je doplnenie § 16 ods. 2 Trestného zákona, ktorý po novom vymedzuje hrubú nedbanlivosť ako:

„*obzvlášť ľahostajné alebo hrubé porušenie obvyklej opatrnosti, starostlivosti alebo povinnosti vyplývajúcej zo všeobecne záväzných právnych predpisov, pričom toto porušenie viedlo k ohrozeniu alebo porušeniu záujmu chráneného Trestným zákonom.“*

Zavedením takejto formulácie sa však otvára aj diskusia o správnom výklade tohto pojmu najmä vzhľadom na jej problematické spojenie s pojmom „ľahostajnosť“, ktorý sa doteraz viazal predovšetkým na nepriamy úmysel.[6] Zákonodarca zároveň uvádza, že hrubá nedbanlivosť nie je tretím druhom zavinenia, ale vyššou intenzitou vedomej alebo nevedomej nedbanlivosti. Zatiaľ je aplikovaná len na nový trestný čin porušenia reštriktívneho opatrenia podľa § 417b, no do budúcnosti sa jej použitie môže rozšíriť aj na ďalšie trestné činy.[7]

Čo sa týka pojmu ľahostajnosť tak tento pojem chápe odborná literatúra ako aj súdna prax ako prejav nepriameho úmyslu. Najvyšší súd zastáva názor, že ak je páchateľ ľahostajný k tomu, či následok nastane, ide o „uzrozumenie“ a teda úmyselné konanie. Vloženie slova „ľahostajne“ do definície hrubej nedbanlivosti preto vytvára riziko reinterpretácie doterajších rozhodnutí súdov, či zmätenia hranice medzi úmyslom a nedbanlivosťou, ako aj pokusov obhajoby kvalifikovať úmyselné konanie ako nedbanlivostné, čo môže spôsobiť ohrozenie trestnosti v prípadoch daňových, hospodárskych a úpadkových trestných činov.

Podľa tradičného zákonného vnímania nepriameho úmyslu je možné konštatovať, že tento je naplnený ak páchateľ vie, že môže spôsobiť následok, a zmieri sa s tým (je s tým uzrozumený) ide o nepriamy úmysel. Ide o tzv. nepravú ľahostajnosť. Krajský súd v Bratislave vo viacerých rozhodnutiach konštatoval úmysel aj tam, kde obžalovaní navonok pôsobili pasívne, avšak boli „uzrozumení“ s možným následkom, napríklad s poškodením veriteľa. Oveľa vhodnejšie by bolo vyhnúť sa pojmu ľahostajnosť v právnej úprave a ponechať len pojem opatrnosti, resp. hrubej nedostatočnej opatrnosti, pri ktorom sa ignoruje zjavné riziko ohrozenia alebo porušenia chráneného záujmu. Zavedenie novej formy nedbanlivosti je teda výsledkom prijatia právnej úpravy, ktorú si vyžadujú záväzky EÚ, ale zákonodarca prijal terminologicky nesprávny pojem, ktorý vyvoláva len viac otáznikov.

Pre zachovanie právnej istoty je nevyhnutné vnímať ľahostajnosť v hrubej nedbanlivosti striktne len ako **absenciu minimálnej opatrnosti bez akceptácie následku**. Ak páchateľ nedomýšľa následok pre svoju extrémnu neopatrnosť, ide o nedbanlivosť. Ak je mu však následok „jedno“ a je s ním zmierený, musí byť aj naďalej vyvodená zodpovednosť za úmyselný trestný čin. Ideálnym riešením *de lege ferenda* by však bola legislatívna úprava, ktorá by pojem ľahostajnosť z definície nedbanlivosti úplne vypustila.

---

[6] Bližšie pozri tiež: ŠAMKO, P. Aplikačné problémy s ľahostajnosťou v trestnom práve; kedy je ľahostajnosť súčasť úmyselného a kedy nedbanlivostného zavinenia [online]. [cit. dňa 23. 3. 2026]. Dostupné na internete: https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1697-aplikacne-problemy-s-lahostajnostou-v-trestnom-prave-kedy-je-lahostajnost-sucast-umyselneho-a-kedy-nedbanlivostneho-zavinenia

[7] V súčasnosti je v legislatívnom procese novela trestného zákona, ktorá tento pojem zavádza pri niektorých trestných činoch proti životnému prostrediu legislatívny proces č. LP/2025/524.

. Zákonodarca však v dôvodovej správe vysvetľuje aj pojmy, ktoré sa vzťahujú k hrubej nedbanlivosti nasledovne:

- obvyklá opatrnosť a starostlivosť – tento pojem je možné vnímať ako úroveň opatrnosti a starostlivosti, ktorú by za daných okolností prejavila priemerná rozumná osoba.
- Obvyklá opatrnosť je taký štandard správania, ktorý zodpovedá bežnej miere starostlivosti, predvídavosti a pozornosti, ktorú by za daných okolností prejavila priemerná, rozumná osoba. Zahŕňa dodržiavanie bežných bezpečnostných opatrení a postupov na predídenie vzniku škody alebo nežiadúceho následku;
- Obvyklá starostlivosť je úroveň pozornosti, opatrnosti a starostlivosti, ktorú by za daných okolností prejavila priemerná, rozumná osoba. Zahŕňa to dodržiavanie bežných postupov a opatrení, aby sa predišlo škodám alebo rizikám a zabezpečilo sa riadne plnenie povinností.[8]

V nadväznosti na zavedenie nových skutkových podstát trestných činov boli prijaté aj nové pojmy do výkladových ustanovení Trestného zákona - § 137b. V zmysle tohto ustanovenia sa za reštriktívne opatrenie považuje príkaz, zákaz alebo obmedzenie vyplývajúce z medzinárodnej sankcie podľa predpisu o vykonávaní medzinárodných sankcií, prijaté právne záväzným aktom Európskej únie na základe článku 29 Zmluvy o Európskej únií alebo na základe článku 215 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Medzi ďalšie pojmy, ktoré sa zaviedli zákonom a ktoré majú súvislosť so zavedením nových trestných činov v zmysle § 417a – 417e patrí:

- označená osoba,
- finančné prostriedky,
- hospodárske zdroje,
- zaistenie finančných prostriedkov,
- zaistenie hospodárskych zdrojov.

Podľa dôvodovej správy by sa tieto pojmy mali vzťahovať výlučne na skutočnosti viažuce sa na reštriktívne opatrenia a nie vo vzťahu k celej osobitnej časti TZ

Reštriktívne opatrenia predstavujú opatrenia týkajúce sa zmrazenia alebo zaistenia finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov, zákazy sprístupňovania finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov a zákazy vstupu na územie členského štátu alebo tranzitu cez toto územie, ako aj sektorové hospodárske a finančné opatrenia a zbrojné embargá. Zmrazením sa má pritom na mysli neposesórne zaistenie, ktoré vyplýva priamo z právneho predpisu (reštriktívneho opatrenia), bez nutnosti vydať osobitné dodatočné rozhodnutie o zaistení.[9]

Hoci je nový trestný čin systematicky zaradený do 12. hlavy osobitnej časti Trestného zákona (medzinárodné trestné činy, prevažne nepremlčateľné), novela výslovne stanovuje, že porušenie reštriktívneho opatrenia bude premlčateľné, aby bola zachovaná súladnosť so smernicou EÚ.

Pre účely príspevku, ktorý len sumarizuje novely trestných kódexov nepovažujem za potrebné sa podrobne venovať právnej úprave v zmysle nových skutkových podstát trestných činov, nakoľko je to súčasťou iného príspevku, ktorý je obsahom tohto Zborníka.

Zmeny v oblasti TZPO:

Zmeny v tejto oblasti sa dotkli aj ustanovení zákona o TZPO, kde sa uvedený trestný čin doplnil medzi trestné činy, ktorých sa môže dopustiť aj právnická osoba Trestnú zodpovednosť v prípade porušenia reštriktívneho patrenia tak možno vyvodiť nielen voči fyzickej osobe, ale aj právnickej osobe. Zabezpečuje sa tak súlad s čl. 6 smernice (EÚ) 2024/1226.

Za účelom možnosti uloženia účinných, primeraných a odrádzajúcich sankcií v prípade spáchania trestného činu porušenia reštriktívneho opatrenia podľa § 417a až 417d právnickou

[8] Dôvodová správa v návrhu zákona č. 157/2025 Z. z. [online]. [cit. dňa 23. 3. 2026]. Dostupné na internete: https://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-157/2025/audit-dovodove-spravy

[9] Dôvodová správa k návrhu zákona č. 157/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [online]. [cit. dňa 26. 2. 2026]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=558502

osobou, sa dopĺňa odsek 2, ktorým sa zavádzajú osobitné horné hranice peňažného trestu pevnou sumou nasledovne: Súd môže uložiť právnickej osobe peňažný trest

- od 1 500 eur do 8 000 000 eur, ak odsudzuje právnickú osobu za trestný čin podľa § 417c Trestného zákona,
- od 1 500 eur do 40 000 000 eur, ak odsudzuje právnickú osobu za trestný čin podľa § 417a, § 417b alebo § 417d Trestného zákona.“.

Zákon č. 327/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Uvedený návrh zákona predstavuje nové pravidlá v rámci výkonu trestu odňatia slobody, čím sa má zabezpečiť bezpečné a humánne prostredie vo väzenských zariadeniach s cieľom chrániť základné ľudské práva a slobody osôb obmedzených na slobode s dôrazom na resocializáciu, následné začlenenie odsúdených do civilného života, reflektujúc pri tom na výhrady Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej len „Výbor CPT“) a zároveň posilniť individualizáciu spôsobu výkonu trestu (diferenciácia odsúdených), rozvíjať a implementovať resocializačné a výchovno-vzdelávacie programy pre odsúdených, eliminovať negatívne vplyvy väzenského prostredia na väznenú osobu a jej blízkych a zvýšenie preventívneho účinku uložených trestov. V tejto súvislosti sa okrem príslušného zákona menilo aj pár ustanovení TZ a TP.

Novela je účinná až od 1. 7. 2026.

Zmeny v oblasti Trestného zákona

Pomerne dôležitá zmena nastala pri vypustení povinnosti zriaďovať osobitný ústav pre mladistvých odsúdených – neefektívne z dôvodu nízkeho počtu mladistvých odsúdených. O profilácii ústavu rozhoduje generálny riaditeľ ZVJS, čo z pohľadu Trestného zákona predstavuje vypustenie slovného spojenia ústavu na výkon trestu pre mladistvých. Upúšťa sa teda od povinnosti zriadiť osobitný ústav, ktorý by musel mať v názve, že ide o ústav pre mladistvých odsúdených. Uvedené však neznamená, že odsúdení mladiství nebudú ubytovaní oddelene od dospelých odsúdených. Vždy sa bude rešpektovať oddelenie mladistvých od ostatných odsúdených, pričom tieto pravidlá sa v novele zákone príslušným spôsobom modifikujú.

Zmeny v oblasti Trestného poriadku

Asi najvýraznejšia zmena v tejto oblasti je presun rozhodovacích právomocí v niektorých kľúčových otázkach výkonu trestu zo strany súdov na riaditeľa ústavu, pričom súd vystupuje v pozícii kontrolného orgánu rozhodujúceho o sťažnosti. Ide o zmenu, ktorá má nielen organizačný, ale aj ústavnoprávny a dogmatický rozmer. V zmysle nového § 407 ods. 3 Trestného poriadku totiž o viacerých otázkach ž nerozhoduje súd, ale **riaditeľ ústavu na výkon trestu**, a to na základe odporúčania osobitnej komisie. Z hľadiska systematiky ide o jasný prejav posilnenia administratívno-exekučného modelu výkonu trestu, ktorý vychádza z predpokladu, že orgány výkonu trestu disponujú lepšou znalosťou osobnostných charakteristík odsúdeného, jeho správania a resocializačného potenciálu. Presun právomoci však nezostáva absolútny. Proti rozhodnutiu riaditeľa ústavu je prípustná sťažnosť bez odkladného účinku, o ktorej rozhoduje predseda senátu súdu, v obvode ktorého sa trest vykonáva (§ 407 ods. 4).

Z procesného hľadiska sa upravili aj ďalšie súvisiace úkony vo vzťahu k rozhodovaniu. Doplnila sa lehota 60 dní na rozhodnutie o sťažnosti a tiež sa upravila aj povinnosť vypočuť odsúdeného, pričom zákon explicitne preferuje videokonferenčné vypočutie. Rozhodovanie sa realizuje na verejnom zasadnutí, pričom uvedené posilňuje procesné garancie odsúdeného a zabraňujú tomu, aby presun právomoci viedol k oslabeniu ochrany jeho práv.

Obdobne sa aj rozhodovanie o **zmene stupňa stráženia** presúva do právomoci riaditeľa ústavu na základe odporúčania osobitnej komisie. Zákonodarca tým reaguje na dlhodobú prax,

v ktorej boli súdy zahltené rozhodnutiami, ktoré mali prevažne odborný a hodnotiaci charakter, založený na správaní odsúdeného počas výkonu trestu.

Osobitnú pozornosť si zaslúži rozlíšenie lehôt na rozhodnutie o sťažnosti:

- 30 dní pri zmene do prísnejšieho stupňa stráženia,
- 60 dní v ostatných prípadoch.

Toto rozlíšenie reflektuje vyššiu mieru zásahu do práv odsúdeného pri sprísnení režimu výkonu trestu a zodpovedá požiadavke zvýšenej ochrany pred intenzívnejšími zásahmi do osobnej slobody.

Ďalšia významná zmena, ktorá má posilniť zvýšenú ochranu vzťahu matky a dieťaťa je vymedzená § 409 TP a § 412 TP v zmysle ktorých je potrebné venovať zvýšenú pozornosť vplyvu uväznenia rodičov na ich deti a s ohľadom na ochranu spoločnosti, dieťaťa a charakter trestného činu uprednostnili alternatívne tresty a opatrenia nahrádzajúce väzbu v prípade, ak ide o osamoteného rodiča alebo rodiča, u ktorého je dieťa vo výlučnej starostlivosti. Uvedené je dôležité najmä z dôvodu, aby nevznikol závažný rozvrat v rodinnom živote, najmä ak sú hlavou rodiny s jedným rodičom alebo majú malé deti, prípadne sa starajú o závislé osoby alebo osoby so zdravotným postihnutím.

Nové odseky § 412 ods. 5 až 7 umožňujú súdu prerušiť výkon trestu alebo nahradiť výkon zvyšku trestu:

- trestom domáceho väzenia, alebo
- peňažným trestom (bez uloženia náhradného trestu odňatia slobody).

Ide o významné rozšírenie individualizácie výkonu trestu, ktoré je podmienené:

- preukázaním nápravy odsúdenej,
- povahou trestného činu (prečin alebo ide o výkon trestu do 5 rokov),
- absenciou predchádzajúceho nahradenia trestu v posledných piatich rokoch.

Novela Trestného poriadku účinná od 1. júla 2026 predstavuje systematický posun k manažérskemu a odbornému modelu výkonu trestu, pri ktorom súdy zohrávajú úlohu garanta legality a ochrany základných práv. Presun rozhodovacích právomocí na riaditeľa ústavu je vyvážený procesnými zárukami, súdnym prieskumom a časovými limitmi.

Osobitne pozitívne možno hodnotiť rozšírenie alternatívnych spôsobov výkonu trestu u odsúdených matiek, ktoré zodpovedá moderným trendom humánneho trestného práva a princípom restoratívnej justície a resocializácie.

Zákon č. 416/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Pôvodný návrh zákona predložený do legislatívneho procesu obsahoval z hľadiska relevantných zmien v Trestnom zákone iba jednu kľúčovú úpravu. Jej primárnym cieľom bolo reagovať na zmenu z roku 2024, ktorou došlo k vypusteniu § 212 ods. g) Trestného zákona, upravujúceho posúdenie trestnosti činu v prípade, ak bol páchateľ za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý.

Vládny návrh odôvodňoval túto legislatívnu iniciatívu nárastom majetkovej kriminality a zvýšenou mierou agresivity v spoločnosti, ktorú pripisoval dezinformačným kampaniam v médiách, ako aj vyjadreniam niektorých politických predstaviteľov naznačujúcim beztrestnosť krádeže.

Takto koncipované odôvodnenie možno považovať za problematické, keďže namiesto vecnej a odbornej argumentácie opierajúcej sa o analýzu právnej úpravy a jej dopadov využíva hodnotiace tvrdenia, ktoré môžu prispievať k ďalšej polarizácii spoločnosti. Z hľadiska kvality legislatívneho procesu by bolo vhodnejšie opierať odôvodnenie návrhu o odborné a systematické posúdenie právneho stavu, pričom by reflektovalo možné pochybenie zákonodarcu pri

predchádzajúcej úprave, konkrétne pri vypustení predmetného ustanovenia, namiesto jeho zdôvodňovania prostredníctvom poukazovania na dezinformačné kampane.

Neskoršími úpravami priamo v NR SR sa však táto novelizácia rozšírila o ďalšie zmeny TZ a tiež aj TP.

Zmeny v oblasti Trestného zákona

Legislatívne zmeny v oblasti volebného práva a ochrany demokratických procesov reflektujú čoraz intenzívnejšie spoločenské a politické výzvy spojené s narastajúcim vplyvom externých aktérov na priebeh volieb. Navrhované doplnenie § 351a Trestného zákona predstavuje ďalší krok v tendencii rozširovania trestnoprávnej regulácie do oblasti ochrany volebných procesov. Hoci deklarovaným cieľom je posilniť integritu slobodnej politickej súťaže pred zahraničnými zásahmi, predmetná právna úprava vyvoláva viaceré zásadné otázky z hľadiska proporcionality, systematiky právneho poriadku, ako aj kvality legislatívneho procesu. Rozšírenie skutkovej podstaty nadväzuje na úpravu uvedenú v zákone č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani, ktorý stanovuje pravidlá vedenia kampane, ako aj obmedzenia v podobe časového moratória. V zmysle tohto zákona je volebná kampaň činnosťou politických subjektov a kandidátov, pričom aktivity iných subjektov na ich podporu alebo v neprospech sú v čase kampane zakázané.

§ 351a

Marenie volebnej kampane

Kto v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom

a) poruší zákaz vykonávať činnosť na podporu alebo v neprospech politických strán a hnutí, koalícií politických strán a hnutí alebo kandidátov v čase ustanovenom na volebnú kampaň, alebo

b) poruší zákaz zverejňovať informácie o kandidujúcich politických stranách a hnutiach, kandidujúcich koalíciách politických strán a hnutí alebo kandidátoch 48 hodín predo dňom konania volieb a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania,

potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Chráneným záujmom je slobodná a férová politická súťaž, ktorá predstavuje základný atribút demokratického právneho štátu. Tento princíp je ústavne garantovaný najmä v čl. 29 až 31 Ústavy Slovenskej republiky.

Zásadným problémom navrhovanej úpravy je jej vzťah k už existujúcej regulácii obsiahnutej v zákone o volebnej kampani. Predmetné konania sú čiastočne pokryté režimom správneho trestania, resp. priestupkového práva. Navrhovaná skutková podstata tak neprináša kvalitatívne nový typ protiprávneho konania, ale iba jeho prekvalifikovanie do roviny trestného práva na základe jedného diferenčného znaku – existencie spojenia s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom. Takýto prístup však vyvoláva pochybnosti o dodržaní princípu *ultima ratio*, ktorý vyžaduje, aby trestné právo bolo používané len ako krajné riešenie. Znovu však v znení dôvodovej správy absentuje presvedčivá analýza, prečo sú existujúce sankčné mechanizmy nedostatočné, a prečo nie je možné zvýšiť ich efektívnosť napríklad sprísnením správnych sankcií alebo posilnením dohľadu.

Kľúčovým kvalifikačným znakom skutkovej podstaty je konanie „v spojení s cudzou mocou[10] alebo cudzím činiteľom[11]“. Hoci zákon odkazuje na legálne definície, ich aplikačná použiteľnosť v kontexte volebnej kampane je diskutabilná. V praxi môže byť problematické:

- preukazovanie existencie „spojenia“, ktoré nie je bližšie konkretizované,

[10] § 133 ods. 1 Cudzou mocou sa na účely TZ rozumejú cudzie štáty a ich vojenské alebo iné zoskupenia predstavované ich organizáciami a orgánmi, akými sú najmä osoby vykonávajúce spravodajskú činnosť, vojenskí funkcionári, diplomati a iní štátni úradníci.

[11] § 133 ods. 2 Cudzím činiteľom sa na účely TZ rozumie fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá síce nie je orgánom alebo zástupcom cudzieho štátu, ale vzhľadom na svoje politické, hospodárske alebo spoločenské postavenie má významný vplyv vo svojom štáte alebo v medzinárodných vzťahoch.

- rozlíšenie medzi koordinovaným zásahom a iba nepriamym ovplyvnením informačného priestoru,
- dokazovanie subjektívneho vedomia páchateľa o zahraničnom prvku.

V dôsledku toho hrozí, že skutková podstata bude v aplikačnej praxi len ťažko použiteľná, prípadne bude viesť k selektívnemu uplatňovaniu trestnej represie.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje rozšírenie skutkovej podstaty o porušenie volebného moratória. Samotný koncept moratória je dlhodobo predmetom odbornej diskusie, najmä z hľadiska jeho súladu so slobodou prejavu. Trestnoprávna sankcionovateľnosť porušenia moratória, hoci podmienená zahraničným prvkom, predstavuje výrazný zásah do informačnej slobody. Otázne pritom zostáva, či:

- je takýto zásah proporcionálny,
- existuje dostatočne silný verejný záujem odôvodňujúci kriminalizáciu,
- nedochádza k nadmernému rozšíreniu represívnej funkcie štátu v oblasti politickej komunikácie.

Dôvodová správa vykazuje znaky argumentačnej nedostatočnosti. Namiesto systematickej analýzy právneho stavu a empirických dát je opretá o všeobecné tvrdenia o náraste spoločenskej agresivity, ako aj poukazovanie na mediálne a politické naratívy, či kazuistické odvolanie sa na konkrétnu volebnú skúsenosť. Takýto prístup je z pohľadu legislatívnej metodiky problematický, keďže trestnoprávna regulácia by mala byť založená na presvedčivých a verifikovateľných dôvodoch, nie na hodnotiacich alebo politicky podfarbených tvrdeniach. Argumentácia poukazujúca na existenciu obdobných úprav v iných štátoch (Belgicko, Rakúsko, Maďarsko) zostáva na úrovni deklaratívneho konštatovania bez hlbšej komparatívnej analýzy.

Navrhované doplnenie § 351a Trestného zákona možno síce vnímať ako prejav legitímnej snahy reagovať na nové formy ohrozenia volebných procesov, najmä v kontexte zahraničných vplyvov, no napriek tomu však návrh trpí viacerými systémovými nedostatkami ako je nedostatočné rešpektovanie princípu *ultima ratio*, problematickú aplikovateľnosť kľúčového znaku skutkovej podstaty, riziko neprimeraného zásahu do slobody prejavu, ako aj slabú kvalitu legislatívneho odôvodnenia. Za týchto okolností možno predmetnú právnu úpravu skôr hodnotiť ako normatívne nevyváženú a koncepčne nedostatočne podloženú, pričom jej praktický prínos pre ochranu volebnej integrity zostáva otázny.

Ďalšia zmena v Trestnom zákone sa dotýka tzv. Benešových dekrétov, ktoré boli vydané v rokoch 1940 až 1945. Tvorili legislatívny základ pre obnovu vojnou zničeného štátu a najvýznamnejšia časť z nich riešila povojnové usporiadanie, vyvlastnenie majetku a potrestanie kolaborantov.

Navrhované doplnenie § 417f Trestného zákona predstavuje osobitný a z hľadiska systematiky trestného práva pomerne atypický zásah do oblasti trestnoprávnej regulácie. Na rozdiel od iných skutkových podstát, ktoré chránia konkrétne spoločenské vzťahy pred bezprostrednými zásahmi, predmetná úprava smeruje k ochrane historicko-právneho usporiadania a jeho interpretácie vo verejnom priestore.

§ 417f

Popieranie mierového usporiadania po druhej svetovej vojne

Kto verejne popiera alebo spochybňuje mierové usporiadanie pomerov po druhej svetovej vojne, ktoré vzniklo na základe právnych aktov reprezentatívnych orgánov Československej republiky alebo Slovenskej národnej rady, potrestá sa odňatím slobody až na šesť mesiacov.

Podľa navrhovaného znenia má byť teda trestne postihované verejné popieranie alebo spochybňovanie mierového usporiadania pomerov po druhej svetovej vojne, ktoré bolo založené na právnych aktoch orgánov Československej republiky alebo Slovenskej národnej rady. Takto formulovaná skutková podstata však otvára viaceré zásadné otázky, predovšetkým vo vzťahu k hraniciam trestnoprávnej represie a ochrane základných práv.

V prvom rade ide o výrazné rozšírenie pôsobnosti trestného práva do sféry historickej, právnej a spoločenskej diskusie. Trestné právo sa v tomto prípade stáva nástrojom ochrany určitého normatívneho či interpretačného rámca, čo možno považovať za problematické z hľadiska jeho funkcie v právnom štáte. Úlohou trestného práva by totiž nemalo byť fixovanie „oficiálnej pravdy“ o historických udalostiach, ale ochrana konkrétnych právnych záujmov pred spoločensky škodlivými zásahmi.

Ďalším výrazným problémom navrhovanej úpravy je jej neurčitosť. Pojmy ako „popieranie“ alebo „spochybňovanie“ nie sú bližšie definované a umožňujú veľmi široký výklad. Rovnako nie je jednoznačne vymedzený rozsah pojmu „mierové usporiadanie pomerov“, čo môže zahŕňať široké spektrum historických dokumentov a právnych aktov. V dôsledku toho vzniká stav právnej neistoty, keď adresáti právnej normy nedokážu predvídať, aké konkrétne konanie môže byť považované za trestné. Takýto stav je pritom v rozpore so základnou zásadou trestného práva *nullum crimen sine lege certa.*

Navrhovaná úprava zároveň významným spôsobom zasahuje do slobody prejavu. Verejná diskusia o historických otázkach, vrátane ich právneho hodnotenia, je pritom prirodzenou súčasťou demokratickej spoločnosti. Trestnoprávna sankcionovateľnosť spochybňovania historických udalostí alebo ich právnych dôsledkov môže viesť k obmedzeniu akademického výskumu, verejnej diskusie i kritického právneho myslenia. V tomto kontexte je potrebné zdôrazniť, že sloboda prejavu sa vzťahuje aj na názory, ktoré sú kontroverzné alebo menšinové, pokiaľ neprekračujú hranice iných právom chránených hodnôt.

Dôvodová správa k návrhu pritom porovnateľne ako pri predchádzajej zmene neposkytuje dostatočne presvedčivé argumenty, ktoré by takýto zásah odôvodňovali. Argumentácia je založená najmä na politických deklaráciách o nedotknuteľnosti povojnových dokumentov a na všeobecných tvrdeniach o ohrození mierovej koexistencie a medzinárodných vzťahov. Absentuje však hlbšia právna analýza, ako aj empirické podklady preukazujúce potrebu zavedenia trestnoprávnej ochrany v tejto oblasti. Nie je zrejmé, že by existovala reálna a bezprostredná hrozba, ktorú by nebolo možné riešiť menej invazívnymi právnymi nástrojmi.

Osobitne problematické je aj to, že navrhovaná úprava nemá zjavný komparatívny základ v právnych poriadkoch iných demokratických štátov, ani nevyplýva z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Na rozdiel od niektorých skutkových podstát týkajúcich sa extrémizmu či popierania genocídy, ktoré majú oporu v medzinárodnom práve a historickej skúsenosti, ide v tomto prípade o autonómnu a normatívne izolovanú konštrukciu.

Hoci navrhovaná trestná sadzba patrí medzi miernejšie, samotná kriminalizácia daného konania vyvoláva pochybnosti z hľadiska princípu proporcionality. Trestné právo by malo byť prostriedkom *ultima ratio*, a jeho použitie by malo byť vyhradené pre najzávažnejšie zásahy do spoločenských vzťahov. V tomto prípade však nie je presvedčivo preukázané, že by ochrana povojnového usporiadania vyžadovala práve trestnoprávnu intervenciu.

V konečnom dôsledku tak možno konštatovať, že navrhovaný § 417f predstavuje legislatívny návrh, ktorý prekračuje tradičné hranice trestného práva a vstupuje do oblasti ochrany historickej interpretácie. Takýto prístup je z pohľadu princípov právneho štátu sporný a nesie so sebou riziko neprimeraného obmedzenia slobody prejavu, ako aj narušenia právnej istoty. Jeho normatívna opodstatnenosť preto zostáva otázna.

Zmeny v oblasti Trestného poriadku:

Medzi najproblematickejšie časti novely zákona č. 416/2025 Z. z. z pohľadu ústavného práva nepochybne patria aj zmeny Trestného poriadku, konkrétne doplnenie § 119 ods. 6 a úprava § 168 ods. 1. Tieto ustanovenia zásadným spôsobom menia režim hodnotenia dôkazov získaných od osôb, ktorým bol poskytnutý benefit spolupracujúcich obvinených.

Doplnený § 119 ods. 6 zaviedol pravidlo, podľa ktorého sa za procesne nepoužiteľný dôkaz považuje aj dôkaz pochádzajúci od osoby, ktorej bol poskytnutý benefit, ak táto osoba

v „akomkoľvek trestnom konaní“ nevypovedala pravdivo alebo úplne o podstatných skutočnostiach. Ide o normu, ktorá má zásadný dopad na samotné jadro dokazovania, keďže *ex lege* diskvalifikuje celý okruh dôkazných prostriedkov na základe správania svedka (alebo obvineného) v inom konaní. Takto koncipovaná právna úprava vyvolala viaceré ústavnoprávne pochybnosti a preto bola aj napadnutá na ústavnom súde ešte v januári 2026 a Ústavný sud na svojom zasadnutí dňa 26. 1. 2026 prijal ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie a pozastavil účinnosť tohto ustanovenia.[12]

V prvom rade ide o zásah do princípu voľného hodnotenia dôkazov, ktorý patrí medzi základné princípy trestného konania a je implicitne odvodený z práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Zavedením kategórie dôkazov, ktoré sú automaticky vylúčené z hodnotenia bez ohľadu na ich konkrétny obsah a relevanciu, dochádza k oslabeniu rozhodovacej autonómie súdu a k formalizácii dokazovania. Závažným problémom je aj neurčitosť použitého kritéria. Pojem „nevypovedala pravdivo o podstatných skutočnostiach“ nie je bližšie špecifikovaný, pričom nie je zrejmé: Navyše, viazanie procesnej nepoužiteľnosti dôkazu na správanie osoby „v akomkoľvek trestnom konaní“ predstavuje mimoriadne extenzívny zásah, ktorý môže viesť k neprimeraným dôsledkom. V praxi to znamená, že aj marginálne alebo časovo vzdialené pochybenie v inom konaní môže diskvalifikovať dôkaz v aktuálnom konaní, bez ohľadu na jeho vierohodnosť v konkrétnom prípade. Takto nastavená právna úprava môže byť v rozpore aj s princípom proporcionality, keďže sleduje legitímny cieľ (elimináciu nedôveryhodných výpovedí), avšak používa prostriedok, ktorý je nadmerne rigidný a neumožňuje individuálne posúdenie konkrétnych okolností prípadu.

Z ústavnoprávneho hľadiska je problematické aj to, že predmetná úprava môže nepriamo zasahovať do zásady rovnosti zbraní. Pokiaľ totiž orgány činné v trestnom konaní strácajú možnosť efektívne využívať výpovede spolupracujúcich osôb, dochádza k oslabeniu ich dôkaznej pozície, čo môže mať dopad na schopnosť štátu efektívne stíhať najmä zložitejšie formy kriminality.

Na uvedenú problematiku nadväzuje aj **zmena § 168 ods. 1 Trestného poriadku**, ktorá súdu ukladá povinnosť v odôvodnení rozsudku osobitne sa vysporiadať s dôkazmi získanými od osoby, ktorej bol poskytnutý benefit, vrátane hodnotenia jej dôveryhodnosti. Táto časť úpravy sama osebe sleduje legitímny cieľ zvýšenia transparentnosti rozhodovania a posilnenia odôvodňovacej povinnosti súdu. V širšom kontexte možno túto zmenu vnímať ako súčasť trendu formalizácie a reštrikcie dokazovania, ktorá sa odkláňa od tradičného modelu založeného na individuálnom hodnotení dôkazov súdom. Takýto posun však musí byť z pohľadu ústavného práva podrobený prísnemu testu proporcionality a súladu s princípmi spravodlivého procesu.

Záver

Analýza legislatívnych zmien v oblasti trestného práva v roku 2025 poukazuje na výrazný posun od systematickej a koncepčne ucelenej normotvorby k dynamickému, často

[12] Ústavný súd Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. PL. ÚS 2/2026 dospel v štádiu predbežného prerokovania k záveru, že návrh skupiny poslancov na preskúmanie ústavnosti zákona č. 416/2025 Z. z. spĺňa podmienky na ďalšie konanie. Návrh preto prijal v celom rozsahu, keďže nezistil dôvody na jeho odmietnutie.
Súd identifikoval najmä tieto zásadné dôvody:
- Ohrozenie práv poškodených – aplikácia napadnutého ustanovenia by mohla viesť k vylúčeniu výpovedí spolupracujúcich obvinených ako kľúčových dôkazov, čo by mohlo spôsobiť dôkaznú núdzu a následné neodsúdenie páchateľov, pričom následná náprava by bola problematická.
- Zásah do práva na obhajobu spolupracujúcich obvinených – formulácia ustanovenia vyvoláva dôvodnú obavu, že osoba, ktorá v minulosti nevypovedala pravdivo, by bola diskvalifikovaná ako dôkazný prostriedok aj vo vlastnej veci, čím by sa jej fakticky znemožnilo vypovedať a realizovať právo na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy SR.
- Narušenie princípu dôvery v právo – Ústavný súd zdôraznil význam dôvery medzi štátom (prokuratúrou) a spolupracujúcim obvineným. Zmena pravidiel bez prechodných ustanovení môže retroaktívne zasiahnuť do už existujúcich dohôd, pričom dotknuté osoby nemali možnosť prehodnotiť svoje rozhodnutie spolupracovať.

nekoherentnému a nedostatočne odôvodnenému legislatívnemu procesu. Hoci jednotlivé prijaté normy reflektujú rôznorodé legitímne ciele – od implementácie záväzkov Európskej únie cez reagovanie na bezpečnostné hrozby až po snahu o humanizáciu výkonu trestu – spôsob ich prijímania a formulácie zásadne oslabuje základné atribúty právneho štátu.

Za kľúčový problém možno považovať deficit riadneho legislatívneho procesu. Opakované využívanie skráteného legislatívneho konania a prijímanie zásadných zmien prostredníctvom pozmeňujúcich návrhov bez odbornej diskusie má za následok oslabenie kvality právnej úpravy. Tento deficit sa následne premieta do aplikačnej praxe, ktorá čelí zvýšenej miere interpretačnej neistoty.

Z hľadiska materiálnych aspektov právneho štátu možno poukázať na narušenie troch jeho základných pilierov – stability, zrozumiteľnosti a predvídateľnosti právnych noriem. Časté novelizácie v krátkom časovom horizonte, kombinované s nejasne formulovanými právnymi pojmami (napr. hrubá nedbanlivosť či znaky skutkových podstát nových trestných činov), vytvárajú právne prostredie, ktoré je ťažko uchopiteľné nielen pre adresátov práva, ale aj pre orgány aplikujúce právo.

Osobitne kriticky treba hodnotiť niektoré zmeny zavedené zákonom č. 416/2025 Z. z. V oblasti hmotného trestného práva ide najmä o rozširovanie trestnoprávnej regulácie do oblastí, ktoré boli doteraz predmetom správnoprávneho postihu alebo verejnej diskusie. Skutková podstata trestného činu marenia volebnej kampane vyvoláva pochybnosti z hľadiska princípu *ultima ratio,* ako aj z hľadiska jej praktickej aplikovateľnosti. Podobne zavedenie trestného činu popierania mierového usporiadania po druhej svetovej vojne predstavuje posun trestného práva do sféry historicko-právnej interpretácie, čo je z hľadiska jeho funkcie v právnom štáte sporné a potenciálne kolidujúce so slobodou prejavu a princípom právnej istoty.

Zmeny v Trestnom poriadku zasahujú priamo do samotných základov trestného konania. Zavedenie § 119 ods. 6, ktoré diskvalifikovalo dôkaz na základe správania osoby v inom konaní, predstavuje významný zásah do princípu voľného hodnotenia dôkazov a do práva na spravodlivý proces. Skutočnosť, že účinnosť tohto ustanovenia bola Ústavným súdom pozastavená, potvrdzuje závažnosť ústavnoprávnych pochybností, ktoré táto úprava vyvoláva. Predmetná norma nielenže formalizuje dokazovanie, ale zároveň oslabuje dôkaznú pozíciu orgánov činných v trestnom konaní a vytvára riziko zásahov do práv poškodených aj obvinených.

Naopak, niektoré legislatívne zásahy možno hodnotiť pozitívne, najmä zmeny smerujúce k individualizácii výkonu trestu a posilneniu resocializačných prvkov, ako aj precizovanie právomocí a príslušnosti jednotlivých orgánov v trestnom konaní. Tieto prvky však nedokážu vyvážiť celkový trend fragmentácie a oslabovania systematiky trestnoprávnej úpravy.

V konečnom dôsledku možno konštatovať, že vývoj trestného práva v roku 2025 je charakterizovaný napätím medzi legitímnou snahou reagovať na aktuálne spoločenské výzvy a nedostatočne zvládnutým legislatívnym procesom, ktorý vedie k oslabeniu kvality a predvídateľnosti právnych noriem. Pre ďalší vývoj trestnej politiky Slovenskej republiky bude kľúčové obnoviť dôraz na odbornú diskusiu, systematickosť a rešpektovanie základných princípov právneho štátu, bez ktorých nemôže byť trestné právo efektívnym ani legitímnym nástrojom ochrany spoločnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb

Zákon č. 23/2025 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti so zabezpečením ochrany pacienta a s nastolením sociálneho zmieru v zdravotníctve

Zákon č. 150/2025 Z. z. o niektorých opatreniach na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti, o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 157/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Zákon č. 327/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Zákon č. 416/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 23/2025 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti so zabezpečením ochrany pacienta a s nastolením sociálneho zmieru v zdravotníctve [online]. [cit. dňa 26. 2. 2026]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=558891

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 150/2025 Z. z. o niektorých opatreniach na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti, o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online].[cit. dňa 26. 2. 2026]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=560356

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 157/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [online]. [cit. dňa 26. 2. 2026]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=558502

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 327/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [online]. [cit. dňa 26. 2. 2026]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=569886

Dôvodová správa k návrhu zákona č. 416/2025 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [online].[cit. dňa 26. 2. 2026]. Dostupné na internete:

Pozmeňujúci návrh k zákonu č. 416/2025 Z. z. [online]. [cit. dňa 26. 2. 2026]. Dostupné na internete: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=10584

Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. PL. ÚS 2/2026

ŠAMKO, P. Aplikačné problémy s ľahostajnosťou v trestnom práve; kedy je ľahostajnosť súčasť úmyselného a kedy nedbanlivostného zavinenia [online]. [cit. dňa 23. 3. 2026]. Dostupné na internete: https://www.pravnelisty.sk/clanky/a1697-aplikacne-problemy-s-lahostajnostou-v-trestnom-prave-kedy-je-lahostajnost-sucast-umyselneho-a-kedy-nedbanlivostneho-zavinenia

Dôvodová správa v návrhu zákona č. 157/2025 Z. z. [online]. [cit. dňa 23. 3. 2026]. Dostupné na internete: https://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-157/2025/audit-dovodove-spravy

Kontaktné údaje:
plk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
veronika.markova@minv.sk ; veronika.markova@akademiapz.sk

TRESTNÉ PRÁVO HMOTNÉ

ALTERNATÍVNE TRESTY A RESTORATÍVNA JUSTÍCIA V SYSTÉME TRESTNÉHO PRÁVA

JUDr. Petra BENKOVÁ
Katedra trestného práva
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Anotácia: *Článok sa zaoberá problematikou alternatívnych trestov a restoratívnej justície v súčasnom trestnom práve. Autor analyzuje hmotnoprávne a procesnoprávne mechanizmy, ktoré umožňujú nahradiť tradičné tresty odňatia slobody sankciami, ktoré sú menej represívne, a pritom zachovávajú preventívny a resocializačný účinok trestu. Príspevok zdôrazňuje význam zásady ultima ratio, poukazuje na praktické prekážky implementácie alternatívnych trestov v Slovenskej republike a súčasne skúma ich prepojenie s princípmi restoratívnej justície, vrátane procesných odklonov, dohôd o vine a treste a podmienečného zastavenia trestného stíhania. Článok vychádza z legislatívnej úpravy Trestného zákona, judikatúry Ústavného súdu SR a štatistických údajov Generálnej prokuratúry SR a poukazuje na potrebu rozvoja alternatívnych sankcií ako prostriedku efektívnej a humánnej trestnej politiky.*
Kľúčové slová: *Alternatívne tresty, restoratívna justícia, podmienečné zastavenie trestného stíhania, procesné odklony, trestná politika.*

Annotation: *The article addresses the issue of alternative sanctions and restorative justice in contemporary criminal law. It analyzes both substantive and procedural mechanisms that allow substituting traditional custodial sentences with less punitive measures while preserving the preventive and rehabilitative effects of punishment. The paper emphasizes the principle of ultima ratio, highlights practical obstacles to the implementation of alternative sanctions in Slovakia, and examines their connection to restorative justice principles, including procedural diversions, plea bargaining, and conditional discontinuation of criminal proceedings. The analysis is based on the Slovak Criminal Code, Constitutional Court case law, and statistical data from the General Prosecutor's Office, underscoring the need for the development of alternative sanctions as a tool for an effective and humane criminal justice policy.*
Keywords: *Alternative sanctions, restorative justice, conditional discontinuation, procedural diversions, penal policy.*

Úvod

V súčasnej trestnoprávnej teórii a praxi sa čoraz väčšia pozornosť venuje otázke alternatívnych trestov a princípov restoratívnej justície. Tradičný model ukladania trestov, založený predovšetkým na odňatí slobody, čelí rastúcej kritike z dôvodu sociálnych, ekonomických a rehabilitačných dôsledkov, ktoré postihujú nielen odsúdeného, ale aj jeho rodinu a širšiu spoločnosť. Odňatie slobody totiž môže viesť k sociálnej izolácii, strate zamestnania, narušeniu rodinných vzťahov, ako aj k zvýšeniu rizika recidívy. Tieto faktory podnecujú odbornú verejnosť k hľadaniu alternatívnych riešení, ktoré umožnia naplniť účel trestu spôsobom, ktorý je menej represívny, a pritom zachováva jeho preventívne, resocializačné a ochranné funkcie. Súčasná diskusia sa preto sústreďuje na mechanizmy, ktoré umožňujú efektívne a humánne uplatňovanie alternatívnych sankcií, pričom sa dbá na individuálne okolnosti páchateľa, závažnosť trestného činu a ochranu spoločnosti. Medzi takéto mechanizmy patrí napríklad: finančná náhrada, verejnoprospešné práce, podmienečný odklad výkonu trestu či dohoda o vine a treste. Tieto nástroje sa často spájajú s konceptom restoratívnej justície, ktorej cieľom je nielen potrestať páchateľa, ale aj napraviť vzťahy s obeťou, podporiť zmierenie a reparáciu škody a minimalizovať negatívne dôsledky tradičného trestania. Cieľom príspevku je komplexne analyzovať hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty alternatívnych trestov, zhodnotiť ich účinnosť a praktické uplatňovanie v Slovenskej republike a ukázať ich prepojenie s princípmi restoratívnej justície. Autor sa opiera o legislatívnu úpravu Trestného zákona, judikatúru Ústavného súdu SR, ako aj o štatistické údaje Generálnej prokuratúry SR, ktoré umožňujú sledovať mieru využívania alternatívnych trestov a procesných odklonov. Príspevok tiež upozorňuje na praktické prekážky implementácie alternatívnych trestov, medzi ktoré patrí nízka informovanosť páchateľov a poškodených, nedostatočné vzdelávanie pracovníkov justície a obmedzené využívanie dostupných procesných inštitútov, ako sú podmienečné zastavenie trestného stíhania, zmier alebo dohoda o vine a treste. Napriek týmto prekážkam sa ukazuje, že správne využité alternatívne tresty môžu výrazne znížiť preplnenosť väzníc, zlepšiť sociálnu reintegráciu páchateľov a prispieť k

efektívnejšej a humánnejšej trestnej politike. V konečnom dôsledku príspevok zdôrazňuje, že moderné trestné právo by malo smerovať k balansovaniu medzi represívnou funkciou trestu a jeho preventívno-resocializačnou úlohou. Alternatívne tresty a restoratívne procesy predstavujú dôležitý nástroj, ktorý umožňuje plniť trestnoprávny účel bez nadmerného zásahu do osobnej slobody páchateľa a súčasne podporuje dôstojnú a spravodlivú reakciu spoločnosti na trestný čin.

Alternatívne tresty ako hmotnoprávne mechanizmy restoratívnej justície

V zmysle ustanovenia § 31 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. TZ vyplýva, že: *„právnym dôsledkom spáchania trestného činu je zásah do osobnej slobody, majetkových práv alebo iných práv odsúdeného, pričom uloženie sankcie je výlučne v kompetencii súdu, ktorý tak koná v súlade so základnými zásadami ukladania trestov.“*[1]

Alternatívne tresty predstavujú významný hmotnoprávny mechanizmus restoratívnej justície. Ich aplikácia v trestnoprávnej praxi odráža rozvoj paradigmy restoratívnej trestnej politiky, ktorá kontrastuje s tradičným retributívnym modelom trestania. Pod pojmom alternatívne tresty rozumieme sankcie, ktoré nezahŕňajú odňatie slobody, avšak zabezpečujú naplnenie účelu trestu rovnocenným spôsobom ako nepodmienečný trest odňatia slobody. Hlavným zámerom je minimalizovať negatívne dôsledky izolácie páchateľa od spoločnosti, pričom umožňujú jeho zotrvanie na slobode a súčasne pôsobia preventívne s cieľom predchádzať recidíve.[2]

Tento prístup prináša viaceré pozitívne efekty: znižuje riziko sociálneho vylúčenia odsúdeného, minimalizuje narušenie jeho rodinného a pracovného života a zároveň chráni spoločnosť a uspokojuje oprávnené záujmy obetí trestnej činnosti. Trest preto nemožno vnímať výlučne ako represívnu odplatu; jeho účel spočíva predovšetkým v zmiernení negatívnych následkov trestného konania, ochrane hodnôt chránených trestným právom a prevencii budúcej kriminality. To sa dosahuje prostredníctvom individuálnej a generálnej prevencie, prevýchovy páchateľa a podpory restoratívnych procesov zameraných na nápravu vzťahov medzi poškodeným a odsúdeným.[3] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky úzko prepojený s prejednávanou problematikou, uvádza že: *„by bolo žiadúce v záujme rešpektovania požiadavky primeranosti trestu, aby sa do budúcna zákonodarca vysporiadal so všeobecne rozšírenou zjednodušenou mylnou predstavou, v zmysle ktorej prísne trestanie predstavuje zaručený recept na zníženie kriminality, pričom páchateľ by v podstate mal byť potrestaný nie ako občan majúci základné práva a slobody, ale ako nepriateľ spoločnosti. Je totiž neospravedlniteľné, aby právo páchateľa na primeraný trest zodpovedajúci jeho trestnému činu bolo obetované kolektívnemu spoločenskému záujmu bezpečnosti, pričom zahraničné kriminologické a penologické výskumy navyše celkom presvedčivo preukazujú, že neprimerané sprísňovanie trestnej represie, ktoré obvykle (pod vplyvom médií a vysokej miery punitivity obyvateľstva) predstavuje produkt emocionálnej a populistickej trestnej politiky, neprispieva k dosiahnutiu žiadneho pozitívneho výsledku v podobe zníženej kriminality, ale jeho jediným preukázateľným efektom sú chronicky preplnené väznice a rastúci index väzenskej populácie. Zákonodarca ani v rámci boja s kriminalitou nesmie opúšťať základné dlhodobé konštanty moderného demokratického právneho štátu rešpektujúceho a chrániaceho základné ľudské práva a slobody (vrátane základných ľudských práv a slobôd páchateľa trestného činu), a to predovšetkým požiadavku primeranosti, zásadu pomocnej úlohy trestného práva a poňatie trestného práva ako prostriedku utlmia ratio, ako aj princíp humanity trestného práva.“* [4] Z nálezu Ústavného súdu je zrejmé, že podobne ako pri výkone väzby, aj pri výkone trestu by malo byť odňatie slobody využívané výlučne ako krajná možnosť. Pri rozhodovaní o treste by mal súd v prvom rade dôkladne posúdiť, či nie je vhodnejšie uloženie alternatívnych sankcií, ktoré nevedú k uväzneniu odsúdeného.

[1] Pozri § 31 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

[2] *Alternatívne tresty ako hmotnoprávne nástroje restoratívnej justície v zmysle súčasného právneho stavu* [online]. projustice.sk. Dostupné na: https://www.projustice.sk/trestne-pravo/alternativne-tresty-ako-hmotnopravne-nastroje-restorativnej-justicie-v-zmysle-sucasneho-pravneho-stavu [cit. 2025-03-05], s. 1.

[3] Tamtiež, s. 1.

[4] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 106/2011 z 28. novembra 2012.

Princíp využívania trestu odňatia slobody iba ako krajného opatrenia je podporovaný aj medzinárodnými dokumentmi, ktoré zdôrazňujú potrebu efektívneho využívania alternatívnych trestov s cieľom znížiť preťaženie väzenského systému.[5]

Slovenská právna úprava alternatívnych trestov je v súčasnosti na dobrej úrovni, avšak ich praktické uplatňovanie dlhodobo zaostávalo. V súčasnosti je preto intenzívnejšie využívanie týchto trestov viac než žiaduce, a to z viacerých dôvodov. Predovšetkým ide o potrebu zvýšiť efektivitu výkonu trestu odňatia slobody, znížiť väzenskú populáciu a súčasne podporiť úspešnú sociálnu reintegráciu páchateľov. Tento trend tiež korešponduje s celoeurópskym smerovaním k nahrádzaniu trestov odňatia slobody efektívnejšími alternatívami, ako sú finančné sankcie, verejnoprospešné práce či výchovné opatrenia.[6]

Hoci sú alternatívne tresty úzko prepojené s princípmi restoratívnej justície, ide o dva samostatné právne inštitúty, ktoré nemožno zamieňať. Uloženie alternatívneho trestu totiž automaticky neznamená uplatnenie princípov restoratívnej justície, keďže nie každý alternatívny trest zahŕňa prvky zmierenia alebo nápravy vzťahov medzi páchateľom a poškodeným.[7]

Už samotný pojem „alternatívne tresty“ naznačuje ich funkciu ako náhrady tradičných sankčných mechanizmov, poskytujúcich možnosť výberu medzi viacerými formami postihu. Trestný zákon (§ 53 – § 65 TZ) ich vymedzuje ako menej represívne opatrenia, ktorých primárnym cieľom je minimalizovať negatívne dôsledky väzenskej izolácie a zároveň zabezpečiť účinné preventívne a resocializačné pôsobenie na páchateľa. Niektorí právni teoretici zaraďujú medzi alternatívne tresty aj podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody, prípadne s probačným dohľadom, ktoré sú však považované za inštitúty sui generis – hoci alternatívne, nemožno ich jednoznačne zaradiť medzi ostatné tresty.[8]

Oddelenie páchateľa od spoločnosti prostredníctvom výkonu trestu odňatia slobody síce zaručuje bezpečnosť, avšak pri kratších trestoch nemusí vždy dosiahnuť očakávaný prevýchovný účinok. Alternatívne tresty sú preto vhodné najmä pri menej závažných deliktoch, keď umožňujú páchateľovi zotrvať v bežnom prostredí, čím sa zmierňuje negatívny dopad na jeho rodinu a ekonomickú situáciu, keďže si môže ponechať prácu a stabilný príjem. Medzi hlavné výhody alternatívnych trestov patrí ich nižšia finančná náročnosť pre štát v porovnaní s nákladmi na výkon väzby a redukcia sociálnej stigmatizácie páchateľa, čo zvyšuje jeho šance na úspešný návrat do spoločnosti. Tieto aspekty robia z alternatívnych trestov účinný nástroj trestnej politiky, ktorý harmonizuje represívne a resocializačné prvky právneho systému a prispieva k prevencii kriminality a znižovaniu miery recidív.[9]

Restoratívna justícia z pohľadu trestného procesného práva

Restoratívna justícia nepredstavuje výlučne fenomén hmotnoprávnej roviny trestného práva, kde sa prejavuje prostredníctvom alternatívnych trestov alebo inštitútov predstavujúcich alternatívy k tradičnému ukladaniu trestov. Jej vplyv a aplikácia sa premieta aj do oblasti trestného práva procesného, kde nachádzame viaceré formy odklonov od štandardného priebehu trestného konania, ako aj procesné mechanizmy funkčne analogické k týmto odklonom. Konkrétne ide napríklad o zastavenie trestného stíhania podľa § 215 ods. 1 písm. d) TP v spojení s § 9 ods. 1 písm. f) alebo odloženie veci podľa § 197 ods. 1 písm. c) TP s poukazom na rovnaké ustanovenie, ktoré predstavujú odklon od tradičného súdneho rozhodovania vo forme meritórneho rozsudku o vine či nevine. Medzi štandardné procesné inštitúty, ktoré TP výslovne označuje ako odklony, patrí podmienečné zastavenie trestného stíhania (§ 216 a nasl. TP), podmienečné zastavenie

[5] Odporúčania Rec (99)22 Výboru ministrov o preplnenosti väzníc a náraste väzenskej populácie.

[6] *Alternatívne tresty ako hmotnoprávne nástroje restoratívnej justície v zmysle súčasného prácneho stavu* [online]. projustice.sk. Dostupné na: https://www.projustice.sk/trestne-pravo/alternativne-tresty-ako-hmotnopravne-nastroje-restorativnej-justicie-v-zmysle-sucasneho-pravneho-stavu [cit. 2025-03-05], s. 1.

[7] Tamtiež, s. 1.

[8] KUČEROVÁ, D. *Alternatívne tresty a inštitúty s nimi spojené.* Praha: Leges, 2017, s. 460.

[9] ZEMAN, Š. Restorativna justícia ako aktuálna výzva pre trestný systém a niektoré možnosti inšpirácie. *In: Bulletin slovenskej advokácie.* roč. 2, č. 9, 2015, s. 29-34.

stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 a nasl. TP), zmier (§ 220 a nasl. TP), dohoda o vine a treste (§ 331 a nasl. TP), ako aj trestný rozkaz (§ 353 TP), ktorý predstavuje osobitnú formu skráteného rozhodovania bez hlavného pojednávania. Z empirického hľadiska však ide len o limitovaným rozsahom údajov o miere uplatňovania týchto procesných inštitútov, a to najmä z dôvodu absencie systematického sledovania využívania trestného rozkazu. Napriek tomu je možné na základe štatistických výstupov Generálnej prokuratúry SR analyzovať vývoj počtu konaní ukončených zmierom, dohodou o vine a treste alebo podmienečným zastavením trestného stíhania. Z údajov vyplýva, že miera využívania týchto odklonov je relatívne nízka a v dlhodobom časovom horizonte má skôr klesajúcu tendenciu. Táto tendencia naznačuje, že podobne ako v prípade hmotnoprávnych prvkov restoratívnej justície, aj v procesnoprávnej rovine pretrváva nízka úroveň praktického využívania dostupných inštitútov, napriek ich potenciálu prispieť k rýchlejšiemu, efektívnejšiemu a humánnejšiemu riešeniu trestnoprávnych konfliktov.[10]

Záver

Alternatívne tresty a princípy restoratívnej justície predstavujú v súčasnej trestnoprávnej praxi významný posun od tradičného represívneho modelu k humánnejšiemu a efektívnejšiemu prístupu k trestaniu. Analýza hmotnoprávnych a procesnoprávnych aspektov ukazuje, že správne využívanie alternatívnych sankcií umožňuje naplniť účel trestu, pričom minimalizuje negatívne dôsledky odňatia slobody na páchateľa a jeho okolie, znižuje riziko recidívy a zároveň prispieva k ochrane spoločnosti.

Zároveň sa potvrdzuje, že procesné nástroje restoratívnej justície, ako sú dohoda o vine a treste, zmier či podmienečné zastavenie trestného stíhania, majú potenciál zrýchliť a zefektívniť trestný proces a podporiť zmierenie medzi páchateľom a obeťou. Napriek legislatívnej možnosti ich využívania, prax často poukazuje na nízku úroveň implementácie, čo podčiarkuje potrebu zvýšenej informovanosti a vzdelávania odborníkov v oblasti trestného práva. Príspevok poukazuje na to, že rozvoj alternatívnych trestov a podporovanie princípov restoratívnej justície sú nevyhnutné pre modernú a vyváženú trestnú politiku, ktorá rešpektuje práva páchateľa aj obete a zároveň prispieva k dlhodobej prevencii kriminality. V konečnom dôsledku tieto mechanizmy umožňujú vytvoriť spravodlivý, humánny a efektívny systém trestania, ktorý reflektuje potreby modernej spoločnosti a súčasné európske trendy v oblasti trestného práva.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 106/2011 z 28. novembra 2012.

Odporúčania Rec (99)22 Výboru ministrov o preplnenosti väzníc a náraste väzenskej populácie.

KUČEROVÁ, D. *Alternatívne tresty a inštitúty s nimi spojené*. Praha: Leges, 2017, 228 s. ISBN 978-80-7160-638-3.

ZEMAN, Š. Restorativna justícia ako aktuálna výzva pre trestný systém a niektoré možnosti inšpirácie. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. roč. 2, č. 9, 2015, s. 29-34. ISSN: 1335-1079.

Alternatívne tresty ako hmotnoprávne nástroje restoratívnej justície v zmysle súčasného prácneho stavu [online]. projustice.sk. Dostupné na: https://www.projustice.sk/trestne-pravo/alternativne-tresty-ako-hmotnopravne-nastroje-restorativnej-justicie-v-zmysle-sucasneho-pravneho-stavu [cit. 2025-03-05].

Štatistický prehľad trestnej a netrestnej činnosti za rok 2019 až 2023 [online]. genpro.gov.sk. Dostupné na: https://www.genpro.gov.sk/statistiky/ [cit. 2025-03-15].

[10] *Štatistický prehľad trestnej a netrestnej činnosti za rok 2019 až 2023* [online]. genpro.gov.sk. Dostupné na: https://www.genpro.gov.sk/statistiky/ [cit. 2025-03-15].

Kontaktné údaje:
JUDr. Petra Benková
Katedra trestného práva
Právnická fakulta
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Komenského 3730/20
974 01 Banská Bystrica
pbenkova@student.umb.sk ; 19petrabenkova@gmail.com

K NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ PENĚŽITÉHO TRESTU V ČESKÉ REPUBLICE

JUDr. Pavel BORČEVSKÝ, Ph.D.
Katedra trestního práva
Policejní akademie České republiky v Praze

Anotácia: *Tento príspevok sa zaoberá zmenami v právnej úprave peňažných trestov v Českej republike, ktoré vyplývajú z významnej novely trestného zákona s účinnosťou od 1. januára 2026. Článok mapuje legislatívne snahy posledných rokov zamerané na zvýšenie počtu ukladaných peňažných trestov a sumarizuje podstatné zmeny, ktoré pre túto oblasť prináša aktuálna novela. Upozorňuje tiež na niektoré problémy s aplikáciou, ktoré môžu v praxi nastať.*
Kľúčové slová: *Peňažný trest, sankcionovanie, dekriminalizácia, novelizácia.*

Annotation: *This paper deals with changes in the legal regulation of fines in the Czech Republic, which result from a significant amendment to the Criminal Code effective from 1 January 2026. The article maps legislative efforts in recent years aimed at increasing the number of fines imposed and summarizes the significant changes brought about by the current amendment. It also draws attention to some application problems that may arise in practice.*
Keywords: *Fine, sanctioning, decriminalization, amendment.*

Úvod

Dne 1. 1. 2026 nabyla účinnosti významná novela trestních předpisů, provedená zákonem č. 270/2025 Sb. (dále jen „novela“). Jedná se o rozsáhlou novelizaci, která zasáhla jak do hmotněprávní, tak do procesní oblasti trestního práva. Dotkla se rovněž obou zvláštních trestních zákonů, tj. zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jakož i několika desítek dalších právních předpisů souvisejících s trestněprávní problematikou. Právě v oblasti změny zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“ či „TrZ“), se nejzřetelněji projevuje jeden z hlavních cílů novelizace, jímž je snaha o snížení míry trestní represe u jednání s nízkou společenskou škodlivostí. Ke dni 30. 11. 2025 bylo v České republice ve výkonu trestu odnětí svobody celkem 19 553 osob, přičemž z hlediska indexu vězněných osob se Česká republika dlouhodobě nachází na dvanáctém místě mezi evropskými státy.[1] Je přitom obecně známo, že rozsah vězeňské populace nevyhnutelně přináší řadu negativních důsledků, a to jak v oblasti individualizované penitenciární péče, tak z hlediska bezpečnostní situace ve věznicích i ve vztahu k prostředkům vynakládaným z veřejných rozpočtů na výkon tohoto druhu trestu. Přeplněnost věznic rovněž komplikuje naplňování mezinárodních standardů zacházení s osobami zbavenými svobody. Uvedená data naznačují, že trestní politika v České republice dlouhodobě nenaplňovala své cíle v dostatečné míře a že její parametry bylo třeba podrobit kritickému přehodnocení.

Za hlavní cíl novely nicméně nelze považovat prostou snahu o snížení počtu vězeňské populace, nýbrž nastavení takových zákonných podmínek, aby v praxi byly ukládány tresty odpovídající svým druhem i výší okolnostem konkrétního případu a osobě pachatele, a aby zároveň zajišťovaly jeho nápravu i účinnou ochranu společnosti. Základní nosnou myšlenkou uvedené novelizace proto bylo přehodnotit trestnost některých trestných činů, v odůvodněných případech redukovat rozpětí trestních sazeb a podpořit širší ukládání alternativních trestů. Jedním z nástrojů k dosažení tohoto cíle bylo rovněž redefinování podmínek pro uložení peněžitého trestu jako významného alternativního trestu majetkové povahy.

Cílem tohoto příspěvku je proto představit novou právní úpravu tohoto druhu trestu v České republice, zhodnotit zvolené legislativní řešení a poukázat na některé sporné otázky s ním spojené.

[1] World Prison Brief – Czech Republic [online]. London: Institute for Criminal Policy Research, Birkbeck, University of London, [cit. 2026-03-05]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/country/czech-republic.

I.

Peněžitý trest je jednou z nejdůležitějších alternativ krátkodobých trestů odnětí svobody.[2] Pro svou univerzální povahu a relativní jednoduchost je jedním z nejstarších druhů trestů. V sankčním systému českého práva má dlouhou tradici, neboť byl upraven již v trestním zákoně č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích. Své místo si zachoval i ve všech následujících trestních zákonech, platných na historickém území dnešní České republiky.[3] Jedná se o typickou majetkovou sankci, určenou především pro postih pachatelů, kteří pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získali nebo se snažili získat majetkový prospěch. Základním druhem trestu je rovněž u právnických osob, u nichž jde dokonce o trest převažující.[4] Je možné jej uložit jako trestní opatření i mladistvému, je-li výdělečně činný nebo umožňují-li to jeho majetkové poměry. Z pohledu statistiky byl peněžitý trest v roce 2024 uložen celkem 25,71 % odsouzených fyzických a právnických osob. Celkem bylo v roce 2024 odsouzeno 46 636 osob, přičemž peněžitý trest byl uložen 11 992 odsouzeným osobám. Tento druh trestu bývá nejčastěji ukládán za trestné činy podle hlavy páté (trestné činy proti majetku), sedmé (trestné činy obecně nebezpečné) a desáté (trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných) trestního zákoníku. Trestnými činy, za které je v praxi ukládán peněžitý trest nejčastěji, jsou trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 TrZ) a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 TrZ).[5]

Jedná se o trest postihující majetkovou sféru pachatele. Obecně nacházejí majetkové tresty své uplatnění především v případech, kdy se pachatel dopustil trestné činnosti ze ziskuchtivosti (srov. § 39 odst. 8 TrZ). Účinek tohoto trestu spočívá v omezení možností pachatele uspokojovat své obvyklé potřeby, které lze zajistit prostřednictvím finančních prostředků. V důsledku odnětí části majetku zpravidla dochází ke snížení životního standardu odsouzeného, což zpravidla pociťuje jako újmu. Ústavní soud České republiky v této souvislosti přiléhavě uvádí, že vázanost peněžitého trestu na ziskuchtivost pachatele má posilovat jeho citelnost, neboť u takového pachatele lze předpokládat orientaci na materiální hodnoty, a tedy subjektivně intenzivnější negativní vnímání zákonného zásahu do jeho majetkové sféry (II. ÚS 948/2017). Určitou slabinu však představuje skutečnost, že u nadstandardně majetkově situovaných osob se tento efekt nemusí projevit v odpovídající intenzitě. Výhodou tohoto druhu trestu je naopak zachování rodinných a sociálních vazeb odsouzeného, který zůstává na svobodě (není-li mu současně uložen trest odnětí svobody). Předností je rovněž možnost rozložení jeho výkonu do delšího časového období, jakož i skutečnost, že dopadá i na majetek, který pachatel nabude až po právní moci odsuzujícího rozsudku. Z hlediska neslučitelnosti s jinými tresty platí, že peněžitý trest nelze uložit vedle trestu propadnutí majetku (§ 66 TrZ), a to ani tehdy, postihuje-li propadnutí majetku pouze soudem určenou část (č. 12/2018 Sb. rozh. tr.).

Je vhodné zmínit i skutečnost, že tento druh trestu představuje určitou výjimku ze zásady, podle níž má trest postihovat pouze pachatele trestného činu. Je totiž zřejmé, že v praxi často dochází k sekundárnímu dopadu na osoby, jimž pachatel zajišťuje obživu, případně na osoby, vůči nimž má vyživovací či jiné majetkové závazky.

Relevantní je rovněž otázka, zda uložení peněžitého trestu nemůže negativně ovlivnit možnosti poškozeného domoci se náhrady škody. Ustanovení § 38 odst. 3 TrZ stanoví v duchu zásad restorativní justice, že při ukládání sankcí je nutno přihlížet také k zájmům osob poškozených trestným činem. V souvislosti s nabytím účinnosti zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně

[2] JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2025, s. 445.

[3] K historickému vývoji srov. např. MICHAĽOV, Lukáš. Peňažný trest v historicko-právnom a komparatívnom kontexte. *Studia iuridica Cassoviensia*, roč. 10, č. 1, 2022, s. 52–69.

[4] Zpráva o činnosti Státního zastupitelství ČR za rok 2024 [online]. Praha: Státní zastupitelství České republiky, 2025, [cit. 2026-03-05]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2025/06/ZPR%C3%81VA-O-%C4%8CINNOSTI-SZ-2024-textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf.

[5] ZEZULOVÁ, Jana; HOMOLA, Martin. Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2, s. 29.

některých zákonů, je však třeba na uvedenou otázku odpovědět záporně. Dojde-li k zaplacení nebo vymožení peněžitého trestu, mohou poškození uspokojit své nároky postupem předpokládaným tímto zákonem (srov. § 8 a násl. citovaného zákona). Ukládání peněžitých trestů tak může naopak představovat efektivnější způsob, jakým se poškozený může domoci svých majetkových nároků.

II.

České trestní právo se již několik desetiletí potýká s relativně nízkou četností ukládání peněžitých trestů, která zdaleka nedosahuje úrovně obvyklé v některých jiných evropských státech (v Německu přibližně 80 %, v Maďarsku téměř 50 %, ve Francii a ve Švýcarsku přibližně 30 %). Obdobný problém se týkal Slovenské republiky, kde byla rovněž zaznamenána klesající či přinejmenším stagnující frekvence ukládání tohoto druhu trestu.[6] V České republice bylo možné přibližně od roku 1994 do roku 2005 pozorovat kontinuální snižování počtu uložených peněžitých trestů. Po krátkém období růstu začal jejich počet od roku 2010 opět klesat, a to až do roku 2013, kdy dosáhl historicky nejnižší hodnoty 3,2 %.[7] K tomuto jevu docházelo navzdory ustanovení § 55 odst. 2 TrZ, které zakotvuje subsidiaritu nepodmíněného trestu odnětí svobody u typově méně závažné kriminality. U trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze totiž v souladu s tímto ustanovením uložit nepodmíněný trest odnětí svobody pouze tehdy, pokud by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Soud má rovněž dle § 39 odst. 8 TrZ povinnost při ukládání trestu přihlédnout k tomu, že pachatel získal nebo se snažil získat trestným činem majetkový prospěch (před novelou šlo o § 39 odst. 7 TrZ).

Praxe si byla tohoto problému vědoma a věnovala mu odpovídající pozornost. Za účelem posílení ukládání peněžitých trestů byly přijaty legislativní kroky, které vedly k pozitivnímu posunu v aplikační praxi. Aktivitu směřující k častějšímu ukládání peněžitých trestů vyvíjely v této době také Nejvyšší soud (dále též „NS“) a Nejvyšší státní zastupitelství. Na jejich podnět byly v roce 2017 uspořádány odborné semináře pro soudce, státní zástupce a policisty zaměřené na tuto problematiku. Cílem těchto seminářů bylo identifikovat příčiny nízkého využívání peněžitého trestu v soudní praxi a případné nedostatky zákonné úpravy i její aplikace. Tyto aktivity patrně přispěly ke změně přístupu státních zástupců a soudců při navrhování a ukládání peněžitých trestů, což se odrazilo ve výrazném nárůstu jejich ukládání. V roce 2023 již činil podíl peněžitých trestů na celkovém počtu odsouzených osob 26,1 %. Další významná novela, která měla mimo jiné za cíl zvýšit počet ukládaných peněžitých trestů, byla provedena zákonem č. 333/2020 Sb. Jejím prostřednictvím došlo ke zrušení institutu náhradního trestu odnětí svobody a k jeho nahrazení přeměnou nezaplaceného peněžitého trestu v trest odnětí svobody podle zákonem stanoveného přepočtu. Současně byla zrušena možnost přeměny peněžitého trestu v jiné alternativní tresty.

Přesto byla v zájmu dalšího posílení institutu peněžitého trestu přijata v úvodu zmíněná novela, jejímž cílem bylo odstranit některé další limitující podmínky jeho ukládání a učinit jej flexibilnějším. Do 31. 12. 2025 platila právní úprava, podle níž bylo možné peněžitý trest uložit tehdy, jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Zákon nicméně upravoval poměrně široké možnosti jeho uložení i v případech, kdy zištný motiv pachatele absentoval. Jednalo se zejména o situace, kdy trestní zákon uložení tohoto trestu za spáchaný trestný čin výslovně dovoloval, nebo kdy pachatel spáchal přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k osobě a poměrům pachatele nebyl současně uložen nepodmíněný trest odnětí svobody.

---

[6] Srov. STRÉMY, Tomáš; DONEVOVÁ Alexandra. Ukladanie alternatívnych trestov z hľadiska kriminálnej geografie. In: STRÉMY, Tomáš, ed. *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2015, s. 216–228.

[7] Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. [cit. 2026-02-17]. Dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=160778.

Tyto zákonné limity byly nově nahrazeny úpravou, která výslovně stanoví, že peněžitý trest lze pachateli uložit za jakýkoli trestný čin. Zištný motiv pachatele si však svůj význam zachoval, neboť i nadále platí, že soud má uložení tohoto druhu trestu zvažovat zejména v případech, kdy pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 67 odst. 1 TrZ). Jde však o ustanovení do určité míry duplicitní, neboť toto pravidlo vyplývá již z ustanovení § 39 odst. 8 TrZ, podle něhož má soud v obdobné situaci uložit trest, který pachatele postihne na majetku. Peněžitý trest může být i nadále uložen jako trest samostatný, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele není uložení jiného trestu třeba. V návaznosti na výše popsanou změnu byla z jednotlivých skutkových podstat trestných činů vypuštěna formulace o možnosti sankcionování formou peněžitého trestu, neboť se nově jedná o trest univerzální povahy. Patrně nepozorností zákonodárce však tento druh trestu zůstal výslovně uveden u trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 TrZ).

Významná limitace nově spočívá v tom, že peněžitý trest nemůže být jako trest samostatný uložen za trestné činy týrání svěřené osoby (§ 198 TrZ), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TrZ), za zločiny uvedené v hlavě první a třetí zvláštní části trestního zákoníku a za zvlášť závažné zločiny. Vyloučení samostatného peněžitého trestu je u většiny uvedených kategorií logicky zdůvodnitelné a reflektuje princip proporcionality i ochrannou funkci trestu. Reaguje navíc na argument možného „vykupování se“ z trestní odpovědnosti finančně dobře situovaných pachatelů. Především ve vztahu ke kategorii zvlášť závažných zločinů jde o řešení jednoznačně správné, neboť finanční postih zde nemůže představovat jedinou reakci státu. U zločinů uvedených v první a třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku jde rovněž často o jednání, u nichž by uložení samostatného peněžitého trestu neodpovídalo závažnosti zásahu do chráněných hodnot. Lze však namítnout, že zejména trestné činy sdružené ve druhé hlavě trestního zákoníku, tj. trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, spadající do kategorie zločinů, mohou dosahovat obdobné společenské škodlivosti (např. trestný čin zavlečení podle § 172 odst. 1 TrZ). Je možné poukázat i na fakt, že ačkoli je uložení samostatného peněžitého trestu vyloučeno u trestných činů (zločinů) proti životu a zdraví, u mnoha jiných trestných činů představuje účinek v podobě ublížení na zdraví zvlášť přitěžující okolnost, což však právní úprava nereflektuje. Určité otazníky vyvolává také výslovné vyloučení dvou konkrétních trestných činů, a to týrání svěřené osoby (§ 198 TrZ) a týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TrZ). V důvodové zprávě k tomu nelze nalézt bližší vysvětlení, neboť v původním vládním návrhu novely tyto trestné činy absentovaly a doplněny byly teprve na základě doporučení ústavněprávního výboru. Možným důvodem může být snaha o citelnější postih pachatelů domácího násilí, což akcentuje i Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva), jakkoli ji Česká republika dosud neratifikovala.

Je rovněž třeba zmínit, že novelou došlo i k úpravě institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody, a to právě ve vztahu k peněžitému trestu. Podle § 58 odst. 3 písm. b) TrZ nově platí, že lze-li mít za to, že vzhledem k poměrům pachatele a povaze jím spáchané trestné činnosti lze jeho nápravy dosáhnout i trestem kratšího trvání, může být trest odnětí svobody uložen pod dolní hranicí trestní sazby. Další podmínkou postupu podle uvedeného ustanovení trestního zákoníku je, že vedle trestu odnětí svobody je současně ukládán také peněžitý trest v takovém počtu denních sazeb, které spolu s uloženým trestem odnětí svobody dosáhnou alespoň dolní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovené za pachatelem spáchaný trestný čin. Rozdíl do dolní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody může být substituován denními sazbami peněžitého trestu. Součet výměry trestu odnětí svobody a počtu dnů, které by odsouzený musel v případě nezaplacení peněžitého trestu vykonat, však musí dosáhnout alespoň dolní hranice trestní sazby stanovené za daný trestný čin. Tato úprava může být pro praxi významná zejména v případech majetkové a hospodářské kriminality, kdy příslušná skutková podstata trestného činu při způsobení vyšší škody zpravidla neumožňuje upustit od uložení trestu odnětí svobody. Je přitom diskutabilní, zda v těchto typových případech představuje ukládání dlouhodobých trestů odnětí svobody vždy nejvhodnější reakci společnosti směřující k naplnění účelu trestu.

III.

Úprava podmínek, za nichž se peněžitý trest pro nemajetnost pachatele neuloží, byla nově přesunuta do úvodních ustanovení upravujících tento druh trestu. V souladu s ustanovením § 67 odst. 1 TrZ se peněžitý trest neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný. Nedobytnost zde tedy představuje zákonnou překážku uložení tohoto trestu (č. 22/1977 Sb. rozh. tr.). Předpokladem závěru o dobytnosti či nedobytnosti peněžitého trestu, a zároveň nutnou podmínkou pro posouzení, zda jsou vůbec dány důvody pro jeho uložení, je zjištění osobních a majetkových poměrů pachatele. Při posuzování této podmínky je nutné zjišťovat také závazky pachatele. Jak zdůrazňuje judikatura, závěr o dobytnosti peněžitého trestu se musí opírat o spolehlivá zjištění osobních a majetkových poměrů pachatele, zejména o výši jeho čistého příjmu, kterou lze případně stanovit i odhadem soudu (NS 11 Tdo 725/2023). Přitom je třeba zvažovat nejen druh a hodnotu majetku pachatele, nýbrž i výši jeho odměny za práci, příjmů z podnikání, z kapitálového majetku, ze sociálních dávek a z jiných zdrojů, jakož i množství, druh a výši jeho závazků. Z hlediska frekvence ukládání tohoto druhu trestu je ovšem nejvýznamnější právní úprava jeho vyměřování prostřednictvím denních sazeb a rovněž úprava jeho výkonu. Do obou těchto oblastí novela podstatným způsobem zasáhla.

Z hlediska výměry trestu zákon stanoví, že peněžitý trest se ukládá v denních sazbách a činí nejméně dvacet denních sazeb a nejvýše tolik denních sazeb, kolik odpovídá horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené ve dnech za pachatelem spáchaný trestný čin (§ 68 odst. 1 TrZ). Tím došlo ke změně dřívější právní úpravy, která pevně stanovila i horní hranici počtu denních sazeb. Je třeba dodat, že při stanovení horní hranice trestní sazby vyplývající ze zvláštní části trestního zákoníku se nepřihlíží k mimořádnému zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 TrZ) ani ke zvýšení horní hranice trestní sazby vyplývajícímu z toho, že pachatel spáchal trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 108 TrZ). Z hlediska mechanismu výpočtu horní hranice trestní sazby stanoví zákon výkladové pravidlo, podle něhož se v případech, kdy je trestní sazba stanovena v měsících, vychází ze součinu počtu měsíců a čísla třicet, a v případech, kdy je stanovena v letech, ze součinu počtu let a čísla 365. I nadále platí, že počet denních sazeb určí soud s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Tento počet však nesmí, ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody a náhradním trestem odnětí svobody za trest domácího vězení, přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody (§ 68 odst. 3 TrZ).

Pokud jde o výši jedné denní sazby, zůstalo zachováno pravidlo, podle něhož činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč. Výši jedné denní sazby stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele. Osobními poměry se přitom rozumí zejména věk, zdravotní stav a rodinné poměry pachatele. Majetkové poměry jsou určovány především celkovým stavem jeho majetku a výdělkovými poměry. Zákon v tomto ohledu uvádí jako výchozí hledisko výši čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den (§ 68 odst. 3 TrZ). Potenciální příjem může soud dovodit zejména ze vzdělání pachatele, jeho zdravotního stavu, předchozích zaměstnání či z pracovních příležitostí v místě jeho bydliště. V praxi však mohou nastat situace, kdy tímto způsobem nelze výši jedné denní sazby stanovit, neboť soud nedisponuje informacemi o majetkových poměrech pachatele, který v tomto směru neposkytl potřebnou součinnost, a tyto informace nelze ověřit ani jiným způsobem. Trestní zákoník proto umožňuje, aby soud stanovil příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj, jakož i jiné podklady pro určení výše denní sazby vlastním odhadem. Odhad soudu bude vycházet zejména z důkazů, které má k dispozici, a případně i ze srovnání postavení, životní situace, vzdělání, pracovní kvalifikace a dalších charakteristik pachatele s jinými osobami, u nichž lze čistý příjem zjistit. Může se opírat například o svědecké výpovědi či listinné důkazy prokazující, že pachatel před zahájením trestního stíhání nevedl chudobný život, případně o existenci majetku, který formálně vlastní jeho rodinní příslušníci (NS 5 Tdo 1364/2013). Odhad soudu ovšem nesmí být projevem jeho libovůle, ale musí mít racionální podklad v úvahách a argumentech soudu, aby představoval přesvědčivý a přezkoumatelný podklad pro stanovení výše jedné denní sazby peněžitého trestu.[8]

[8] ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1200.

Výše uvedenou změnu spočívající ve změně postupu pro stanovení horní hranice počtu denních sazeb lze celkově hodnotit kladně, neboť byla vhodným způsobem posílena vazba mezi výší trestu a závažností trestného činu. Je však také nutno zmínit, že koncept ukládání peněžitého trestu v denních sazbách jako takový se v praxi příliš nevžil. Mnoho soudců ho považuje za matoucí a nesrozumitelný, zejména pokud je povoleno zaplatit trest v přiměřených měsíčních splátkách.[9] Nezřídka tak při jeho ukládání postupují „postaru", tj. stanoví výši peněžitého trestu a tu pak následně rozdělí na denní sazby. Judikatura nicméně tuto praxi označuje za nesprávnou a nepřípustnou (č. 3/2018 Sb. rozh. tr.). Obdobně pro laickou veřejnost nemusí být vždy zcela srozumitelné, že systém denních sazeb představuje pouze způsob stanovení výměry peněžitého trestu, nikoli způsob jeho výkonu.

IV.

Jestliže pachatel, jemuž byl uložen peněžitý trest, tento trest ve stanovené lhůtě neuhradí, přichází na řadu jeho vymáhání. Od novely trestního zákoníku provedené zákonem č. 333/2020 Sb. se při ukládání peněžitého trestu již nestanovuje náhradní trest odnětí svobody a není možná ani přeměna peněžitého trestu na trest domácího vězení či obecně prospěšných prací. Trestní řád zároveň v zájmu úspěšného vymožení peněžitého trestu upravuje možnost zajištění majetku obviněného již v průběhu trestního řízení. Podmínkou je, že se vede trestní stíhání pro trestný čin, za který lze s ohledem na jeho povahu a závažnost a na poměry obviněného očekávat uložení peněžitého trestu. Je-li třeba zajistit jeho výkon, může předseda senátu, a v přípravném řízení státní zástupce, zajistit určenou část majetku obviněného (§ 344a TrŘ). Tento postup lze využít i tehdy, byl-li peněžitý trest již uložen. Na jeho úhradu se pak přednostně použije takto zajištěný majetek. Zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu, který se jejich přijetím stává jejich vlastníkem.

Jakmile se stane vykonatelným rozsudek, na jehož základě vznikla povinnost zaplatit peněžitý trest, vyzve předseda senátu odsouzeného, aby jej uhradil do jednoho měsíce, a upozorní ho, že jinak bude peněžitý trest vymáhán nebo přeměněn v trest odnětí svobody (§ 341 TrŘ). Z uvedených alternativ má přednost vymáhání, které prakticky realizuje celní úřad postupem podle zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád. Přeměna na trest odnětí svobody je možná při kumulativním splnění dvou podmínek. Základním předpokladem je, že pachatel peněžitý trest na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen anebo na kterou byly povoleny splátky nezaplatil. Zároveň musí být zřejmé, že by vymáhání trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné. Teprve v takové situaci má soud povinnost přeměnit peněžitý trest nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu.

Přeměna představuje až subsidiární postup. Je přitom třeba zdůraznit, že přeměněný trest odnětí svobody zůstává trestem za spáchaný trestný čin; nejde o postih za nezaplacení peněžitého trestu. Novela však citelně zasáhla do způsobu přepočtu mezi neuhrazenými sazbami peněžitého trestu a délkou trestu odnětí svobody. Do dne 31. 12 2025 platilo, že každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítala za dva dny odnětí svobody. Ve smyslu zásady dekriminalizace novela tento poměr modifikovala tak, že nově stanovila poměr 1:1, tedy že nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za jeden den odnětí svobody. Ačkoli důvodová zpráva tuto změnu přepočtu nijak blíže nevysvětluje, lze ji považovat za spravedlivou a odpovídající celkové koncepci novely. Ve prospěch tohoto způsobu přepočtu se ostatně v minulosti vyjadřovala i odborná literatura.[10]

Po přeměně peněžitého trestu na trest odnětí svobody již k dalšímu vymáhání původně uloženého peněžitého trestu nedochází. Odsouzený však může výkon přeměněného trestu odnětí svobody odvrátit tím, že peněžitý trest nebo jeho část dodatečně uhradí. Tuto možnost může využít kdykoli po nařízení výkonu trestu odnětí svobody, tedy i poté, co jej již započal vykonávat (č.

[9] SCHEINOST, Miroslav a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 52.

[10] DRÁPAL, Jakub. O nefunkčnosti peněžitých trestů v podobě denních pokut (a co s tím). *Státní zastupitelství*. 2015, č. 5, s. 44.

25/2000 Sb. rozh. tr.). Předseda senátu poté, co se hodnověrně dozví, že byla zaplacena alespoň částka odpovídající jedné denní sazbě, neprodleně rozhodne o tom, jakou část přeměněného trestu odnětí svobody je třeba vykonat, nedošlo-li k úhradě celého peněžitého trestu (§ 344 odst. 2 TrŘ).

Z pohledu aplikační praxe je důležitá otázka, jakým způsobem je třeba přistupovat k přeměnám peněžitého trestu na trest odnětí svobody v případech, kdy byl peněžitý trest pravomocně uložen do 31. 12. 2025, k vykonatelnosti rozsudku však dochází již za účinnosti novely, a tedy podle jiného způsobu přepočtu. Jedná se o problematiku intertemporálních účinků novelizace trestních předpisů, kdy si soud musí určit, podle jakého znění trestního zákoníku bude přeměnu trestu posuzovat. Ustanovení § 2 odst. 1 TrZ o časové působnosti trestních zákonů stanoví, že trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější. Toto ustanovení je však aplikovatelné pouze v časových mantinelech vymezených na jedné straně spácháním trestného činu a na druhé straně nabytím právní moci rozhodnutí o tomto skutku. Vztahuje se toliko na posouzení trestnosti, zatímco v nastíněném případě jde již o výkon trestu. Judikatura v tomto ohledu přiléhavě uvádí, že v případě rozhodování ve vykonávacím řízení již o posouzení trestnosti činu nejde, když pro takové posouzení je prostor pouze do chvíle, kdy je o skutku, v němž je spatřován trestný čin, a o trestu za něj pravomocně rozhodnuto. Jakmile nabyde právní moci rozsudek ve věci samé, ustanovení § 2 odst. 1 TrZ o časové působnosti trestních zákonů již použít nelze (č. 8/2024 Sb. rozh. tr.).

Změna trestních zákonů se tedy nemůže dotknout pravomocných odsuzujících rozsudků, a to ani v případě změny způsobu výkonu již uloženého trestu. Při rozhodování ve vykonávacím řízení je tak třeba zásadně užít norem účinných v době rozhodování bez ohledu na to, zda původní byly pro obviněného méně či více příznivé.[11] Výjimka z tohoto pravidla by musela být upravena v přechodných ustanoveních novelizace. Český zákonodárce skutečně na popsanou situaci pamatoval, protože čl. II bod 2 zákona č. 270/2025 Sb. uvádí, že se při přeměně peněžitého trestu uloženého podle zákona č. 40/2009 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2025 nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody se použije § 69 odst. 2 TrZ ve znění účinném do 31. 12. 2025. Je však třeba poznamenat, že se fakticky nejedná o výjimku, nýbrž o potvrzení výše uvedeného pravidla, které však patrně v zájmu právní jistoty zákonodárce vložil do přechodných ustanovení. Vzhledem k tomu se tedy bude přepočet realizovat podle „starých“ pravidel, tedy v poměru dva dny odnětí svobody za každou zcela nezaplacenou částku odpovídající jedné denní sazbě.

Závěr

Tento příspěvek shrnul nejvýznamnější změny, které ve vztahu k peněžitému trestu přinesla novela trestněprávních předpisů. Změnu podmínek pro ukládání peněžitého trestu lze hodnotit pozitivně. Nová právní úprava odpovídá dlouhodobému úsilí o posílení významu tohoto druhu trestu a současně přispívá k větší systematičnosti a přehlednosti právní úpravy. Za nejvýznamnější přínos legislativních změn v této oblasti lze považovat rozšíření možnosti uložení peněžitého trestu za jakýkoli trestný čin. Případy, v nichž nelze tento druh trestu uložit jako trest samostatný, byly vymezeny vcelku vhodně, neboť pokrývají všechny podstatné skupiny situací, v nichž by se samostatné uložení peněžitého trestu nejevilo jako vhodné, dostačující a v neposlední řadě ani společensky obhajitelné. Přesto lze poukázat na určitou nesystematičnost projevující se u některých kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů, u nichž je uložení samostatného peněžitého trestu přípustné. Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby totiž může spočívat ve způsobení následku ve formě ublížení na zdraví, přičemž kategorii trestných činů (zločinů) proti životu a zdraví zákonodárce považoval za vhodné vyloučit jako celek. Pozitivně lze hodnotit změnu způsobu přepočtu mezi nevykonaným peněžitým trestem a trestem odnětí svobody. Dřívější poměr dvou dnů odnětí svobody za jednu nevykonanou denní sazbu se jevil nepřiměřeně přísný; nový poměr 1:1 lépe odpovídá zásadě přiměřenosti.

[11] ŘÍHA, Jiří. Časová působnost trestních zákonů a intertemporální účinky novelizací trestních předpisů. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 4, s. 189-205.

V odborné literatuře byl v minulosti publikován názor, podle něhož je vhodné v praxi usilovat o dosažení explicitního upřednostnění peněžitého trestu nejen před krátkodobými nepodmíněnými tresty odnětí svobody, ale s ohledem na dosavadní zkušenost z rozhodovací praxe českých soudů zejména i vůči podmíněným odsouzením.[12] S tímto názorem nelze než souhlasit. Novelizace vytváří normativní předpoklady pro takový posun trestní praxe, neboť dále rozšiřuje aplikační prostor pro ukládání peněžitého trestu a odstraňuje některé dřívější limity. Zda se tento koncepční záměr projeví i v rozhodovací činnosti soudů, ukáže až další vývoj judikatury a statistické údaje o ukládaných sankcích.

Zoznam bibliografických odkazov

DRÁPAL, Jakub. O nefunkčnosti peněžitých trestů v podobě denních pokut (a co s tím). *Státní zastupitelství*. 2015, č. 5.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2025.

MICHAĽOV, Lukáš. Peňažný trest v historicko-právnom a komparatívnom kontexte. *Studia iuridica Cassoviensia*, roč. 10, č. 1, 2022.

ŘÍHA, Jiří. Časová působnost trestních zákonů a intertemporální účinky novelizací trestních předpisů. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 4, s. 189-205.

SCHEINOST, Miroslav a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014.

STRÉMY, Tomáš; DONEVOVÁ Alexandra. Ukladanie alternatívnych trestov z hľadiska kriminálnej geografie. In: STRÉMY, Tomáš, ed. *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Praha: Leges, 2015.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023.

ŠÁMAL, Pavel; SULITKA, Dušan. Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2.

ZEZULOVÁ, Jana; HOMOLA, Martin. Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2.

World Prison Brief – Czech Republic [online]. London: Institute for Criminal Policy Research, Birkbeck, University of London, [cit. 2026-03-05]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/country/czech-republic.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. [cit. 2026-02-17]. Dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=160778.

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství ČR za rok 2024 [online]. Praha: Státní zastupitelství České republiky, 2025, [cit. 2026-03-05]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2025/06/ZPR%C3%81VA-O-%C4%8CINNOSTI-SZ-2024-textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf.

Kontaktné údaje:

JUDr. Pavel Borčevský, Ph.D.
Akademický pracovník
Policejní akademie České republiky v Praze
+420 724 156 687
p.borcevsky@polac.cz

[12] ŠÁMAL, Pavel; SULITKA, Dušan. Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech. *Státní zastupitelství*. 2017, č. 2, s. 16.

HRUBÁ NEDBANLIVOSŤ V SYSTÉME TRESTNEJ ZODPOVEDNOSTI

por. JUDr. Bc. Natália CSONKOVÁ
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá hrubou nedbanlivosťou v slovenskom trestnom práve, najmä jej zavedením, právnym vymedzením a súvislosťou s právom Európskej únie. Pozornosť sa sústreďuje na jej miesto medzi formami zavinenia, problémy výkladu a možné smerovanie do budúcnosti.*
Kľúčové slová: *Hrubá nedbanlivosť, zavinenie, reštriktívne opatrenie, novela Trestného zákona.*

Annotation: *The article examines gross negligence in Slovak criminal law, focusing in particular on its introduction, legal definition, and its connection to European Union law. Attention is given to its place among the forms of culpability, issues of interpretation, and its potential future development.*
Keywords: *Gross negligence, culpability, restrictive measures, amendment to the Criminal Code.*

Úvod

Hrubá nedbanlivosť sa v slovenskom trestnom práve objavuje ako osobitná forma nedbanlivostného zavinenia, ktorá bola do právneho poriadku prevzatá v nadväznosti na právo Európskej únie. Kým tradičné chápanie zavinenia v slovenskom Trestnom zákone operovalo dichotómiou úmyslu (*dolus*) a nedbanlivosti (*culpa*), zavedenie hrubej nedbanlivosti signalizuje posun smerom k jemnejšej diferenciácii intenzity porušenia povinnosti náležitej starostlivosti. Uvedený posun zároveň odráža snahu reagovať na konania, pri ktorých síce chýba úmyselné zavinenie, no miera porušenia povinnosti a závažnosť následkov už neumožňujú ich subsumovanie pod „štandardnú“ nedbanlivosť. Hrubá nedbanlivosť tak vstupuje do systému zavinenia ako určitý medzistupeň, ktorý má ambíciu zachytiť intenzívnejšie porušenia povinností, pri ktorých už nemožno hovoriť o obyčajnej nepozornosti či momentálnom zlyhaní jednotlivca. Ide skôr o situácie, keď sa konanie páchateľa vyznačuje prvkami ľahostajnosti, bezohľadnosti alebo ignorovania základných pravidiel opatrnosti, ktoré by za daných okolností boli samozrejmé. Táto odlišnosť zároveň odôvodňuje jej osobitné postavenie, keďže umožňuje lepšie rozlišovať mieru zavinenia a primerane ju zohľadniť v trestnom práve.

Slovenský zákonodarca nesiahol po jednotnom uplatnení tohto pojmu v rámci celého systému skutkových podstát, ale zatiaľ ho viaže len na úzko vymedzenú oblasť – porušovanie reštriktívnych opatrení. Takto zvolený postup otvára viacero otázok de lege lata aj de lege ferenda vo vzťahu ku konzistentnosti právnej úpravy. V tejto súvislosti sa vynára otázka, či je opodstatnené viazať tento druh nedbanlivosti výlučne na určitý okruh trestných činov, alebo či by jeho rozšírenie neprispelo k systematickejšiemu a presvedčivejšiemu usporiadaniu foriem zavinenia. Takto nastavená právna úprava môže zároveň viesť k interpretačným problémom. Ak sa totiž určitý, vyšší stupeň nedbanlivosti explicitne zvýrazňuje len v niektorých skutkových podstatách, vzniká otázka, ako posudzovať obdobne intenzívne nedbanlivostné konania v iných oblastiach trestného práva. Hrozí tak riziko určitej nesúrodosti rozhodovacej praxe, ktorá môže byť závislá viac od systematického zaradenia skutku než od jeho skutočnej závažnosti. Zavedenie hrubej nedbanlivosti možno súčasne vnímať ako prejav postupného posunu od rigidných kategórií zavinenia k flexibilnejšiemu posudzovaniu správania páchateľa s dôrazom na konkrétne okolnosti prípadu. Tento vývoj síce umožňuje primeranejšie reagovať na individuálne situácie, zároveň však kladie vyššie nároky na interpretačnú činnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Judikatúra tak bude zohrávať kľúčovú úlohu pri konkretizácii hraníc medzi jednotlivými formami zavinenia a pri zabezpečení toho, aby sa hrubá nedbanlivosť nestala neurčitým a extenzívne vykladaným pojmom.

Teoretické východiská a konotácie hrubej nedbanlivosti

Hrubá nedbanlivosť sa do slovenského trestného práva zaviedla zákonom č. 157/2025 Z. z., ktorým sa novelizuje zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej

len „Trestný zákon“ alebo „TZ“). Nejde pritom o úplne novú úvahu v našom právnom poriadku, keďže jej zavedenie sa objavilo už v rámci jednej z predchádzajúcich veľkých noviel, hoci bez úspešného výsledku.

Ako vyplýva z dôvodovej správy[1], prijatá právna úprava reaguje na požiadavky[2] vyplývajúce zo smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a o zmene smernice (EÚ) 2018/1673 (ďalej len „smernica“). Jej cieľom je zabezpečiť účinné presadzovanie reštriktívnych opatrení, a tým aj ochranu hodnôt, na ktorých je Európska únia založená, vrátane zachovania medzinárodného mieru a bezpečnosti či podpory demokracie a právneho štátu. Smernica v tomto smere ustanovuje minimálne pravidlá pre vymedzenie trestných činov a sankcií spojených s porušovaním týchto opatrení.

V podmienkach Slovenskej republiky pred prijatím predmetnej právnej úpravy absentovala možnosť samostatného trestnoprávneho postihu porušovania reštriktívnych opatrení, pokiaľ takéto konanie nenapĺňalo znaky inej skutkovej podstaty trestného činu. Trestnoprávne postihovanie bolo preto obmedzené len na situácie, v ktorých dochádzalo k prekrytiu s už existujúcimi trestnými činmi, čo viedlo k medzerám v aplikačnej praxi. Novoprijatá právna úprava na tento nedostatok nadviazala rozšírením rozsahu trestnoprávnej úpravy, čím umožnila postihovať aj také formy konania, ktoré sa dovtedy nachádzali mimo jeho bezprostredného dosahu. Takéto legislatívne riešenie zároveň posilnilo preventívnu aj represívnu funkciu trestného práva v predmetnej oblasti.

Z uvedených dôvodov došlo k zakotveniu nových skutkových podstát trestného činu porušenia reštriktívneho opatrenia a k tomu prináležajúcej hrubej nedbanlivosti. Obiter dictum možno dodať, že predmetná právna úprava zasiahla aj ďalšie súvisiace oblasti, najmä hornú hranicu peňažného trestu ukladaného právnickým osobám, ochranu osôb oznamujúcich porušenia a vzťah medzi administratívnoprávnou a trestnoprávnou zodpovednosťou.

Hrubá nedbanlivosť je teda koncipovaná ako osobitný prvok subjektívnej stránky trestného činu, a to výlučne pri tých skutkových podstatách, pri ktorých ju zákon v osobitnej časti výslovne predpokladá. Hrubá nedbanlivosť je pritom spojená s obzvlášť ľahostajným alebo závažným porušením obvyklej opatrnosti, starostlivosti alebo povinnosti, ktoré vedie k ohrozeniu alebo porušeniu záujmu chráneného Trestným zákonom. Zavinenie vo forme hrubej nedbanlivosti je v súčasnosti viazané výhradne na trestný čin porušenia reštriktívneho opatrenia podľa § 417b TZ:

„Kto, čo aj z hrubej nedbanlivosti, poruší reštriktívne opatrenie v rozsahu najmenej 10 000 eur týkajúce sa obchodovania, dovozu, vývozu, predaja, nákupu, prevodu, tranzitu, prepravy, ako aj poskytovania sprostredkovateľských služieb, technickej pomoci alebo iných služieb súvisiacich s položkami uvedenými v Spoločnom zozname vojenského materiálu Európskej únie alebo s položkami dvojakého použitia uvedenými v osobitnom predpise[3], potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.“

Možno hovoriť teda o koncepte, ktorého použitie je doposiaľ obmedzené na konkrétnu oblasť, a nie o všeobecne aplikovateľnú formu zavinenia naprieč celým systémom trestného práva. Nemožno však vylúčiť, že jeho význam sa postupne premietne aj do ďalších skutkových podstát.

Hrubá nedbanlivosť ako vyššia forma vedomej nedbanlivosti alebo tretia forma zavinenia?

Trestné právo bolo tradične vystavané na dichotómii úmyslu a nedbanlivosti. Normatívne vymedzenie hrubej nedbanlivosti však túto schému do istej miery problematizuje a otvára otázku jej systematického zaradenia. Zavedenie tohto pojmu nepredstavuje ďalšiu formu zavinenia, ale skôr pomenováva a zvýrazňuje vyššiu formu nedbanlivostného konania, ktorá sa svojou

[1] Dôvodová správa k zákonu č. 157/2025 Z. z.

[2] In conreto vymedzené v čl. 3 ods. 3 smernice.

[3] Spoločný zoznam vojenského materiálu Európskej únie (Ú. v. EÚ C 98, 15. 3. 2018). Príloha I a IV nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/821 z 20. mája 2021, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, sprostredkovania, technickej pomoci, tranzitu a transferu položiek s dvojakým použitím (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 206, 11. 6. 2021) v platnom znení.

závažnosťou približuje úmyselnému správaniu, hoci ho formálne nedosahuje.[4] Hrubá nedbanlivosť sa vyznačuje flagrantným porušením povinnosti konať s náležitou starostlivosťou, pričom páchateľ si síce nemusí byť vedomý konkrétneho následku, avšak jeho konanie vykazuje takú mieru ľahostajnosti, ktorá je z pohľadu spoločenskej škodlivosti len ťažko odlíšiteľná od úmyslu. V takýchto prípadoch absentuje elementárna opatrnosť (*negligentia crassa*), pričom konanie páchateľa sa vymyká štandardu *bonus pater familias*[5].

Hrubá nedbanlivosť tak zapĺňa priestor medzi vedomou nedbanlivosťou a nepriamym úmyslom. Kým pri vedomej nedbanlivosti páchateľ síce predvída možnosť následku, ale spolieha sa, že k nemu nedôjde, pri hrubej nedbanlivosti už toto spoliehanie pôsobí skôr ako ilúzia alebo rezignácia na základnú opatrnosť. Na druhej strane, stále chýba moment zmierenia sa s následkom, ktorý je typický pre nepriamy úmysel. Vzniká tak hraničný priestor, v ktorom sa stretáva subjektívna ľahostajnosť s objektívne závažným porušením povinnosti.

Zákonodarca sa rozhodol pristúpiť k legálnemu vymedzeniu hrubej nedbanlivosti v Trestnom zákone nasledovne: *„Trestný čin je spáchaný z hrubej nedbanlivosti, ak páchateľ obzvlášť ľahostajne alebo hrubo poruší obvyklú opatrnosť, starostlivosť alebo povinnosť vyplývajúcu zo všeobecne záväzných právnych predpisov, a toto porušenie viedlo k ohrozeniu alebo porušeniu záujmu chráneného týmto zákonom.“*[6] Kľúčové však nie je len samotné porušenie, ale spôsob, akým k nemu dochádza. Takéto prípady nastávajú, keď páchateľ koná spôsobom, ktorý nemožno ospravedlniť ani bežnou nepozornosťou, ani momentálnym zlyhaním. Naopak, jeho konanie vykazuje prvky ľahostajnosti, bezohľadnosti alebo ignorovania základných pravidiel opatrnosti, ktoré sú v danej situácii samozrejmé.

Problematicky možno vnímať použitie výrazu „ľahostajne“ v zákonnej definícii hrubej nedbanlivosti. Tento pojem má totiž v doterajšej súdnej praxi ustálené miesto skôr v rámci nepriameho úmyslu, a to najmä v podobe tzv. nepravej ľahostajnosti. Na tento výklad poukazuje aj správa trestného kolégia publikovaná v Zbierke rozhodnutí a stanovísk pod č. 41/1976, podľa ktorej súdy spravidla spájajú ľahostajnosť páchateľa k následku s jeho „uzrozumením“ s následkom, teda s nepriamym úmyslom. Najvyšší súd zároveň pripustil, že takýto záver je opodstatnený v situáciách, keď postoj páchateľa k tomu, či následok nastane alebo nenastane, vyjadruje jeho kladný vzťah k obom možnostiam.

Z rozhodovacej činnosti súdov v Českej republike aj na Slovensku tak dlhodobo vyplýva, že ľahostajnosť vo vzťahu k následku je vnímaná ako súčasť nepriameho úmyslu, a nie ako prejav nedbanlivosti. Tento prístup sa uplatňuje aj v konkrétnych oblastiach, napríklad pri daňových trestných činoch, kde sa s takýmto vnútorným postojom páchateľa stretávame pomerne často. Za tejto situácie vyvoláva formulácia zákona otázku, či použitie výrazu „obzvlášť ľahostajne“ v definícii hrubej nedbanlivosti neprekračuje hranicu medzi nedbanlivostným a úmyselným zavinením. Ak totiž páchateľ poruší povinnosť opatrnosti spôsobom, ktorý možno označiť ako ľahostajný vo vzťahu k následku, môže sa takýto postoj obsahovo približovať uzrozumeniu v zmysle nepriameho úmyslu.[7] Problematika ľahostajnosti páchateľa je v odbornej literatúre spracovaná pomerne detailne. V slovenskej doktríne jej osobitnú pozornosť venuje Milan Boroš, ktorý túto otázku rozoberá systematicky a v širšom meradle v monografii *Princíp nullum crimen sine culpa podľa Trestného zákona*.

[4] Dôvodová správa k zákonu č. 157/2025 Z. z.

[5] To znamená, ako by sa zachoval „rozumný človek“ v danej situácii.

[6] § 16 ods. 2 Trestného zákona.

[7] ŠAMKO, P. Ďalšia novela Trestného zákona, zavinenie z hrubej nedbanlivosti a ľahostajnosť k následku trestného činu (2024). Právne listy [online] [citované dňa: 24.02.2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/zakony/a1503-dalsia-novela-trestneho-zakona-zavinenie-z-hrubej-nedbanlivosti-a-lahostajnostknasledkutrestnehocinu#:~:text=(hrub%C3%A1%20nedbanlivos%C5%A5)%20a%20taktie%C5%BE%20v%20jednom%20pr%C3%ADpade,podstaty%20rozsah%20trestn%C3%A9ho%20%C4%8Dinu%20vyjadren%C3%BD%20v%20peniazoch>.

Právny základ v práve Európskej únie

Za zavedením hrubej nedbanlivosti do slovenského právneho poriadku stojí smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby členské štáty jednotne upravili skutkové podstaty trestných činov a s nimi súvisiace sankcie v oblasti porušovania reštriktívnych opatrení Európskej únie. Reaguje pritom na opakujúce sa prípady obchádzania alebo porušovania týchto opatrení, ktoré sa v aplikačnej praxi ukázali ako problematické z hľadiska ich vynucovania.[8] Táto smernica výslovne počíta s tým, že určité konania majú byť postihované prostriedkami trestného práva nielen pri úmyselnom zavinení, ale aj v prípade hrubej nedbanlivosti. Tým sa poukazuje na smerovanie európskej právnej úpravy k tomu, aby sa trestnoprávna zodpovednosť vzťahovala aj na závažnejšie formy nedbanlivostného konania.

Recitál (4) smernice pracuje s východiskom, že porušenie reštriktívnych opatrení Európskej únie má byť považované za trestný čin. Smernica v tejto súvislosti výslovne konštatuje: *„Určité konanie by malo predstavovať trestný čin aj v prípade, že bolo vykonané z hrubej nedbanlivosti. Pokiaľ ide o trestné činy vymedzené v tejto smernici, pojem „hrubá nedbanlivosť“ by sa mal vykladať v súlade s vnútroštátnym právom so zreteľom na príslušnú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie.“*

Na tento výklad nadväzuje aj čl. 3 ods. 3 smernice, ktorý konkretizuje rozsah trestnoprávnej zodpovednosti. Ustanovenie vychádza z toho, že aj konania vykonané bez úmyslu, no za okolností nasvedčujúcich výraznému porušeniu povinností opatrnosti, môžu naplniť znaky trestného činu. Smernica uvádza, že *„Členské štáty zabezpečia, aby konanie uvedené v odseku 1 písm. e)*[9] *predstavovalo trestný čin aj vtedy, ak bolo spáchané z hrubej nedbanlivosti, prinajmenšom vtedy, ak sa toto konanie týka položiek uvedených v Spoločnom zozname vojenského materiálu Európskej únie alebo položiek s dvojakým použitím uvedených v prílohách I a IV k nariadeniu (EÚ) 2021/821.“*

Pojem hrubej nedbanlivosti sa nachádza aj v ďalších sekundárnych aktoch Európskej únie, napríklad v smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1673 o boji proti praniu špinavých peňazí prostredníctvom trestného práva, kde sa pripúšťa postih aj v prípadoch, keď konanie nevychádza z úmyslu, no svojím charakterom už presahuje bežnú nedbanlivosť. Smernica v tejto súvislosti uvádza: *„…keďže v tejto smernici sa stanovujú minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestných činov a sankcií v oblasti prania špinavých peňazí, členské štáty môžu v uvedenej oblasti prijať alebo zachovať prísnejšiu trestnoprávnu úpravu. Členské štáty by mali mať možnosť napríklad stanoviť, že trestným činom je aj pranie špinavých peňazí spáchané v dôsledku nedbanlivosti alebo hrubej nedbanlivosti…“*[10]

S hrubou nedbanlivosťou pracuje aj delegované rozhodnutie Komisie č. 2012/678/EÚ týkajúce sa manipulácie so štatistickými údajmi. V tomto prípade sa pozornosť sústreďuje na porušenie povinností pri tvorbe a správe údajov, najmä ak ide o osoby, ktoré za tieto činnosti nesú osobitnú zodpovednosť. Rozhodnutie to vyjadruje takto: *„…neúmyselné konanie alebo opomenutie by sa malo považovať za prípad hrubej nedbanlivosti, ak osoba zodpovedná za tvorbu údajov o deficite verejných financií alebo dlhu zjavne porušila svoju povinnosť konať s náležitou starostlivosťou.“*[11]

---

[8] ZÁBRENSZKI, T. Zavedenie pojmu „hrubá nedbanlivosť“ do Trestného zákona. In: *Justičná revue*, 2025, 77(10), s. 966.

[9] Členské štáty zabezpečia, aby v prípade úmyselného porušenia zákazu alebo povinnosti, ktoré predstavujú reštriktívne opatrenie Únie, alebo ktoré sú stanovené vo vnútroštátnom ustanovení, ktorým sa vykonáva reštriktívne opatrenie Únie, ak sa vyžaduje vykonávanie tohto opatrenia na vnútroštátnej úrovni, sa za trestný čin považovalo obchodovanie s tovarom, jeho dovoz, vývoz, predaj, nákup, prevod, tranzit alebo preprava, ako aj poskytovanie sprostredkovateľských služieb, technickej pomoci alebo iných služieb súvisiacich s týmto tovarom, ak zákaz alebo obmedzenia tohto konania predstavuje reštriktívne opatrenie Únie.

[10] Recitál (13) uvedenej smernice.

[11] Recitál (10) rozhodnutia.

Konkrétnejšie kontúry nadobúda výklad hrubej nedbanlivosti aj v rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskej únie, a to v nadväznosti na delegované rozhodnutie Komisie a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1173/2011. Uvedené možno pozorovať napríklad v rozhodnutí vo veci C-521/15, ktoré sa týkalo sankcie uloženej Španielsku za skresľovanie štatistických údajov spáchaných hrubou nedbanlivosťou, pričom Španielsko sa rozhodlo iniciovať konanie pred Súdnym dvorom EÚ.[12]

Význam pojmu sa pritom objavuje aj v smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2005/35/ES o znečisťovaní mora z lodí a o zavedení sankcií za takéto konanie. Smernica používa označenie „závažná nedbanlivosť“, pričom odkazuje na rôzne formy konania súvisiace so znečisťovaním. V tejto súvislosti možno poukázať najmä na recitál (8) a čl. 4 zmienenej smernice, kde sa zdôrazňuje, že aj konania vykonané bez úmyslu môžu napĺňať znaky trestného činu, pokiaľ sú spojené s vyššou mierou nedbanlivosti. Čl. 4 uvádza: *„Členské štáty zabezpečia, aby sa vypúšťanie znečisťujúcich látok loďami do ktorejkoľvek z oblastí uvedených v článku 3 ods. 1 považovalo za porušenie, ak bolo spáchané úmyselne, z nepozornosti alebo závažnej nedbanlivosti. Tieto porušenia sa považujú za trestné činy za podmienok, ktoré sú ustanovené v rámcovom rozhodnutí 2005/667/SVV, ktorým sa dopĺňa táto smernica.“*

Napokon nemožno opomenúť ani smernicu 2008/99/ES o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva. Smernica o ochrane životného prostredia bola do slovenského právneho poriadku transponovaná zákonom č. 224/2010 Z. z., ktorým sa novelizoval Trestný zákon, pričom pojem hrubej nedbanlivosti v tomto smere prevzatý nebol. Už v recitáli (7) smernice sa však výslovne konštatuje, že konania poškodzujúce životné prostredie môžu byť postihované aj v prípade, ak k nim nedošlo úmyselne, ale v dôsledku hrubej nedbanlivosti. V texte smernice sa preto zdôrazňuje: *„Také konanie by sa preto malo v rámci celého Spoločenstva považovať za trestný čin, pokiaľ k nemu došlo úmyselne alebo z hrubej nedbanlivosti.“* Nadväzne čl. 3 konkretizuje, že ide o konania, ktoré *„predstavujú trestný čin, pokiaľ je (konanie) protiprávne a došlo k nemu úmyselne alebo aspoň z hrubej nedbanlivosti.“*

V odbornej literatúre sa v súvislosti s transpozíciou tejto smernice poukazuje na otázku zaradenia hrubej nedbanlivosti v rámci systému zavinenia. V nadväznosti na to Peter Sepeši zdôrazňuje: *„čo sa týka subjektívnej stránky konania predpokladá sa úmyselné konanie alebo konanie z hrubej nedbanlivosti. Niektoré členské štáty zaviedli „hrubú nedbanlivosť“ ako nový druh zavinenia do svojho trestného práva (napr. ČR), ďalšia skupina štátov k výkladu tohto pojmu bude využívať ustálenú judikatúru Súdneho dvora EÚ, resp. viaceré krajiny vrátane SR budú v súlade s bodom 12 Preambuly postihovať ako trestný čin akékoľvek nedbanlivostné konanie, t. j. protiprávne konania ustanovené v smernici budú posudzované prísnejšie.“*[13]

Tieto východiská zároveň naznačujú, že obsah pojmu hrubej nedbanlivosti nemožno chápať ako striktne vymedzený. Všeobecne sa pripúšťa, že zahŕňa nielen prípady vedomej nedbanlivosti, ale aj situácie, v ktorých dochádza k mimoriadne závažnému porušeniu povinností vyplývajúcich z postavenia alebo činnosti konajúceho subjektu. Môže ísť napríklad o konanie, pri ktorom osoba nerešpektuje základné požiadavky opatrnosti, ktoré možno od nej vzhľadom na okolnosti očakávať, a tým výrazne prekračuje štandard náležitej starostlivosti.

Základ trestnoprávnej regulácie na úrovni Európskej únie vychádza z čl. 83 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý umožňuje prijímať minimálne pravidlá v oblastiach obzvlášť závažnej trestnej činnosti. Tieto pravidlá sa prijímajú prostredníctvom smerníc v riadnom legislatívnom postupe a smerujú k harmonizácii vnútroštátnych úprav. Medzi tieto oblasti patrí aj pranie špinavých peňazí ako typická forma trestnej činnosti s medzinárodným rozmerom.

---

[12] ZÁBRENSZKI, T. Zavedenie pojmu „hrubá nedbanlivosť“ do Trestného zákona. In: *Justičná revue*, 2025, 77(10), s. 967.

[13] SEPEŠI, P. Implementácia Smernice o ochrane životného prostredia prostriedkami trestného práva do právneho poriadku SR (2011) [online] [citované dňa: 27.02.2026]. Dostupné na: <https://www.ucps.sk/clanok-0-1483/Implementacia%C2%A0Smernice_o%C2%A0ochrane_zivotneho_prostredia_prostriedkami_trestneho_prava%C2%A0do_pravneho_poriadku_SR.html>.

Právo Európskej únie však nepracuje s jednotnou terminológiou. V anglickej jazykovej verzii sa možno stretnúť s pojmami ako *serious negligence*, *recklessness* či formuláciami typu *committed intentionally* alebo *with serious negligence*. Táto terminologická pluralita môže vyvolávať interpretačné problémy, najmä pri transpozícii do vnútroštátneho práva, kde je potrebné zabezpečiť súlad s princípom právnej istoty (*nullum crimen sine lege certa*).

Pri pokuse o presnejšie vymedzenie tohto pojmu sa pozornosť prirodzene obracia na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie, najmä na rozhodnutie vo veci C-308/06, ktoré bližšie objasňuje obsah „závažnej nedbanlivosti". Podľa tohto výkladu ide o neúmyselné konanie alebo opomenutie, pri ktorom zodpovedná osoba porušuje povinnosť starostlivosti závažným spôsobom, pričom táto povinnosť vyplýva z jej postavenia, odbornosti alebo konkrétnych okolností prípadu. Súdny dvor zároveň poukazuje na to, že nejde o pojem viazaný na vopred presne určené situácie, ale o kategóriu, ktorej obsah sa napĺňa vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti prípadu.[14] Posúdenie tak závisí od individuálnych znakov daného konania a postavenia zodpovednej osoby. Takéto chápanie je blízke materiálnemu poňatiu trestného práva, ktoré kladie dôraz na skutočnú mieru spoločenskej škodlivosti konania.

Hrubá nedbanlivosť v právnom poriadku Českej republiky a judikatúra Najvyššieho súdu Českej republiky

Pohľad na právnu úpravu v Českej republike predstavuje užitočné východisko pre úvahy v slovenskom prostredí. Na rozdiel od Slovenskej republiky je pojem hrubej nedbanlivosti v českom trestnom práve výslovne upravený, konkrétne v § 16 ods. 2 zákona č. 40/2009 Sb. Trestního zákoníku. Podľa tohto ustanovenia ide o hrubú nedbanlivosť vtedy, ak konanie páchateľa vo vzťahu k požiadavke náležitej opatrnosti vykazuje znaky zjavnej bezohľadnosti voči záujmom chráneným trestným zákonom.

Pri výklade hrubej nedbanlivosti v kontinentálnom trestnom práve má význam aj judikatúra Najvyššieho súdu Českej republiky, v ktorej sa tento pojem postupne konkretizuje. V slovenskom prostredí, kde ustálená rozhodovacia prax v tejto oblasti absentuje, možno české rozhodnutia využiť ako relevantné východisko pri ďalšom výklade.

Z rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu ČR vyplýva, že hrubá nedbanlivosť nepredstavuje samostatný druh zavinenia, ale ide o vyšší stupeň nedbanlivosti. Rozdiel nespočíva v povahe zavinenia, ale v intenzite porušenia povinnosti náležitej opatrnosti. Ide o prípady, v ktorých konanie páchateľa výrazne presahuje mantinely bežnej nedbanlivosti a nadobúda znaky zjavnej bezohľadnosti voči chráneným záujmom.

V rozhodnutí sp. zn. 7 Tdo 1302/2012 Najvyšší súd ČR posudzoval konanie páchateľa, ktorý nerešpektoval dopravné značenie na železničnom priecestí a vstúpil do jazdnej dráhy prichádzajúceho vlaku. Súd poukázal na to, že išlo o porušenie základných pravidiel opatrnosti, pričom páchateľ ignoroval okolnosti, ktoré boli zrejmé a ľahko rozpoznateľné. Takéto konanie preto kvalifikoval ako hrubú nedbanlivosť. Rozhodnutie sp. zn. 6 Tdo 1203/2015 dopĺňa tento výklad o kritériá posudzovania. Podľa súdu je potrebné prihliadať nielen na objektívne okolnosti prípadu, ale aj na to, ako sa páchateľ staval k požiadavke náležitej opatrnosti. Hrubá nedbanlivosť sa prejavuje v situáciách, keď páchateľ ignoruje zjavné a predvídateľné riziká svojho konania.

Súd zároveň vychádza z toho, že posúdenie musí prebiehať in concreto, teda so zreteľom na individuálne vlastnosti páchateľa, jeho skúsenosti, odborné znalosti a okolnosti, za ktorých konal. Nesporný význam sa pripisuje profesijnému postaveniu – od osôb vykonávajúcich odbornú činnosť sa očakáva vyššia miera opatrnosti než od bežného adresáta právnych noriem. Zo spôsobu, akým súdy tieto prípady posudzujú, je zrejmé, že hranicu medzi bežnou nedbanlivosťou a jej hrubou formou nemožno určiť abstraktne. Vždy ide o výsledok celkového zhodnotenia okolností

[14] ZÁBRENSZKI, T. Zavedenie pojmu „hrubá nedbanlivosť" do Trestného zákona. In: *Justičná revue,* 2025, 77(10), s. 967.

prípadu. Hrubá nedbanlivosť sa spravidla spája so situáciami, v ktorých páchateľ ignoruje základné pravidlá opatrnosti alebo prehliada okolnosti, ktoré sú zjavné a ľahko rozpoznateľné.

Z rozhodovacej činnosti ďalej vyplýva, že významnú úlohu zohráva aj povaha vykonávanej činnosti. V oblastiach, kde je prítomné zvýšené riziko, t. j. napríklad v doprave, energetike alebo letectve, sa kladú vyššie nároky na opatrnosť. Tomu zodpovedá aj prísnejšie posudzovanie konania páchateľa, keďže už menšie pochybenie môže mať závažné následky.

V neposlednom rade judikatúra Najvyššieho súdu ČR upozorňuje na potrebu odlíšiť hrubú nedbanlivosť od nepriameho úmyslu (*dolus eventualis*). Hoci sa tieto formy zavinenia môžu v konkrétnych prípadoch približovať, rozhodujúci je vnútorný vzťah páchateľa k následku. Pri nepriamom úmysle páchateľ následok pripúšťa a je s ním uzrozumený, zatiaľ čo pri hrubej nedbanlivosti ide o výrazné porušenie povinnosti opatrnosti bez toho, aby páchateľ takýto následok akceptoval.

Úvahy *de lege ferenda*

Za problematické možno považovať použitie výrazu „ľahostajne“ v zákonnej definícii hrubej nedbanlivosti. Tento pojem je v judikatúre spájaný skôr s nepriamym úmyslom, najmä v podobe tzv. nepravej ľahostajnosti. Jeho zaradenie do nedbanlivosti tak vyvoláva otázky z hľadiska jeho systematického zaradenia. S ohľadom na to, že takto formulovaná definícia hrubej nedbanlivosti môže do budúcna vyvolávať výkladové problémy, je namieste uvažovať o vypustení výrazu „ľahostajne“.

Na rozdiel od úmyslu, ktorý možno často vyvodiť z konkrétnych prejavov páchateľa, sa pri nedbanlivosti vychádza z porovnania jeho konania so štandardom náležitej opatrnosti. Posudzuje sa preto, ako by sa v rovnakej situácii zachovala rozumná a dostatočne obozretná osoba, a tento model sa následne konfrontuje s konaním páchateľa. Pri hrubej nedbanlivosti pritom nestačí akákoľvek odchýlka od tohto štandardu, ale musí ísť o odchýlku výraznú, zreteľnú. Zákonná formulácia síce poskytuje základ, no pre praktické použitie nebude postačovať, keďže rozhodujúce bude, aký obsah sa tomuto pojmu začne pripisovať v rozhodovacej činnosti. Bez určitej miery ustálenia tak môže dochádzať k rozdielnemu posudzovaniu hranice medzi „bežnou“ a hrubou nedbanlivosťou a medzi hrubou nedbanlivosťou a nepriamym úmyslom.

Takéto nezreteľné odlíšenie je súce prejaviť sa aj v miere predvídateľnosti rozhodnutí, ktorá je v trestnom práve kľúčová. Predvídateľnosť rozhodovacej činnosti pritom tvorí integrálnu súčasť právnej istoty. Jej absencia sa spravidla premieta do rozdielnych interpretácií v rozhodovacej praxi, ktoré oslabujú vnútornú koherenciu právnej úpravy. Adresát právnej normy sa tak dostáva do situácie, keď nedokáže spoľahlivo odhadnúť právne dôsledky svojho konania. Takýto stav je len ťažko zlučiteľný s požiadavkami kladenými na právny štát.

Za pozornosť stojí aj skutočnosť, že hrubá nedbanlivosť sa v právnej úprave objavuje ako obligatórny znak subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu len pri trestnom čine porušenia reštriktívneho opatrenia podľa § 417b Trestného zákona, pričom v ostatných skutkových podstatách absentuje, hoci by to povaha chráneného záujmu mohla odôvodňovať.

Záver

Dôvod prijatia takejto právnej úpravy nevychádzal primárne z vnútroštátnych potrieb, ale bol determinovaný najmä záväzkami vyplývajúcimi z práva Európskej únie, konkrétne zo smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1203. Tá vychádza z premisy, že environmentálna kriminalita často nevzniká úmyselným konaním, ale v dôsledku závažného porušenia právnych povinností alebo ignorovania zjavného nebezpečenstva. De lege lata možno konštatovať, že hrubá nedbanlivosť svoje uplatnenie nachádza výlučne pri trestnom čine porušenia reštriktívneho opatrenia podľa § 417b Trestného zákona.

Hrubá nedbanlivosť sa síce formálne radí medzi nedbanlivostné formy zavinenia, no svojou intenzitou sa k nim nepribližuje rovnakou mierou. V hraničných prípadoch tak môže

dochádzať k nejasnostiam pri odlišovaní od nepriamemu úmyslu, čo v konečnom dôsledku zvyšuje význam výkladu pri posudzovaní konkrétnych okolností prípadu.

Pri posudzovaní hrubej nedbanlivosti sa zároveň vychádza z kombinácie subjektívnych a objektívnych kritérií. Na jednej strane sa prihliada na osobné pomery páchateľa, najmä jeho vedomosti, skúsenosti a postavenie, na druhej strane na existenciu právnych povinností, ktoré mal rešpektovať. Z hľadiska vedomostnej zložky zavinenia ide nielen o prípady vedomej nedbanlivosti, ale aj o situácie, keď si páchateľ následok neuvedomil, hoci vzhľadom na okolnosti a svoje osobné pomery o ňom vedieť mal a mohol. Charakteristická je pritom vyššia miera neopatrnosti, ktorá sa odlišuje od bežných foriem nedbanlivosti. Pojem „obvyklá opatrnosť a starostlivosť“ sa pritom viaže na štandard správania, ktorý možno očakávať od rozumnej osoby v porovnateľnej situácii.

Jej uplatňovanie sa teda nezaobíde bez aplikačných ťažkostí. Obsah tohto pojmu nemožno vymedziť vyčerpávajúcim spôsobom a bude sa postupne formovať až v rozhodovacej činnosti súdov. Od nej bude závisieť, či sa podarí vytvoriť dostatočne určité kritériá, ktoré zabránia nejednotnému výkladu. Problematické môže byť predovšetkým to, aby sa hrubá nedbanlivosť nestala prostriedkom pre rozširovanie trestnoprávnej zodpovednosti aj na menej závažné prípady. Ak má tento inštitút plniť svoj účel, musí byť uplatňovaný s ohľadom na hranice trestného práva a jeho postavenie ako ultima ratio. Až budúcnosť ukáže, či hrubá nedbanlivosť prispeje k presnejšiemu a spravodlivejšiemu posudzovaniu konania, alebo či prinesie skôr nové výkladové problémy.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 224/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 157/2025 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Dôvodová správa k zákonu č. 157/2025 Z. z.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 7 Tdo 1302/2012.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 6 Tdo 1203/2015.

Zmluva o fungovaní Európskej únie.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2005/35/ES o znečisťovaní mora z lodí a o zavedení sankcií za porušenie.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2008/99/ES o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1673 o boji proti praniu špinavých peňazí prostredníctvom trestného práva.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673.

Rozhodnutie Komisie č. 2012/678/EÚ o vyšetrovaní a pokutách v súvislosti s manipulovaním štatistických údajov.

SEPEŠI, P. Implementácia Smernice o ochrane životného prostredia prostriedkami trestného práva do právneho poriadku SR (2011) [online] [citované dňa: 27.02.2026]. Dostupné na: <https://www.ucps.sk/clanok01483/Implementacia%C2%A0Smernice_o%C2%A0ochrane_zivotneho_prostredia_prostriedkami_trestneho_prava%C2%A0do_pravneho_poriadku_SR.html>.

ŠAMKO, P. „ Ďalšia novela Trestného zákona, zavinenie z hrubej nedbanlivosti a ľahostajnosť k následku trestného činu“ (2024). Právne listy [online] [citované dňa: 24.02.2026]. Dostupné na: <https://www.pravnelisty.sk/zakony/a1503-dalsia-novela-trestneho-zakona-zavinenie-z-hrubej-nedbanlivostialahostajnostknasledkutrestnehocinu#:~:text=(hrub%C3%A1%20nedbanlivos%C5%A5)%20a%20taktie%C5%BE%20v%20jednom%20pr%C3%ADpade,podstaty%20rozsah%20trestn%C3%A9ho%20%C4%8Dinu%20vyjadren%C3%BD%20v%20peniazoch>.

ZÁBRENSZKI, T. Zavedenie pojmu „hrubá nedbanlivosť“ do Trestného zákona. In: *Justičná revue*, 2025, 77(10), s. 965 – 975.

Kontaktné údaje:
por. JUDr. Bc. Natália Csonková
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
natalia.csonkova@minv.sk ; natalia.csonkova@akademiapz.sk

SUROGÁTNÍ MATĚRSTVÍ JAKO NOVÁ FORMA OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

JUDr. Mgr. Bc. Štěpán KOŘÍNEK
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici

Anotácia: *Náhradní mateřství není v právním řádu České republiky explicitně a komplexně kodifikováno, a to ani v rovině civilního práva. V trestněprávních konsekvencích náhradního mateřství je přitom zapotřebí vycházet právě z civilněprávního pojetí, neboť trestní právo musí být vnímáno jako prostředek ultima ratio. Současná doba platí za neustálé posilování prevence obchodu s lidmi a boje proti němu, neboť se jedná o jedno z nejzávažnějších porušování základních lidských práv a svobod, jakož dozajista i jednu z nejvýnosnějších forem organizované trestné činnosti, často s přeshraničním rozměrem či prvkem. Mnoho ušlechtilých cílů a ideálů vedlo k prosazení novelizace trestného činu obchodování s lidmi, která v ČR nyní aktivně probíhá v legislativní rovině. Příspěvek si tak klade za cíl představit navrhované změny v pojetí trestného činu obchodování s lidmi v ČR, jakož i poukázat na možné (ne)výhody preciznější kriminalizace určitých forem náhradního mateřství. Příspěvek je rozdělen do dvou částí, kdy první část je orientována na výklad o podstatě a právních východiscích náhradního mateřství. Zatímco druhá část se věnuje dílčím aspektům navržené novelizační úpravy trestného činu obchodování s lidmi.*
Kľúčové slová: *Náhradní mateřství, trestný čin, obchodování s lidmi, Česká republika, novelizace.*

Annotation: *Surrogacy is not explicitly and comprehensively codified in the legal system of the Czech Republic, not even at the level of civil law. In the criminal law consequences of surrogacy, it is necessary to proceed from the civil law concept, because criminal law must be perceived as a means of ultima ratio. The current era calls for the constant strengthening of the prevention of and fight against human trafficking, because it is one of the most serious violations of fundamental human rights and freedoms, as well as certainly one of the most profitable forms of organized crime, often with a cross-border dimension or element. Many noble goals and ideals led to the promotion of the amendment of the crime of human trafficking, which is now actively underway in the Czech Republic at the legislative level. The contribution thus aims to present the proposed changes in the concept of the crime of human trafficking in the Czech Republic, as well as to point out the possible (dis)advantages of a more precise criminalization of certain forms of surrogacy. The contribution is divided into two parts, the first part of which is focused on the interpretation of the essence and legal basis of surrogacy. While the second part is devoted to partial aspects of the proposed amendment to the crime of human trafficking.*
Keywords: *Surrogacy, crime, human trafficking, Czech Republic, amendment.*

Úvod

Moderní formy vykořisťování a otroctví se projevují rozličným způsobem. Jedním z nich je zneužívání náhradního mateřství, a to především v souvislosti s přeshraniční reprodukční turistikou. V otázkách náhradního mateřství narážíme na celou řadu etických a morálních výhrad, které se toliko váží k nebezpečí vykořisťování, různým formám nátlaku, ale i komercionalizaci a sní spojenou komodifikaci. Obavy pramení z bezohledného využívání či zneužívání žen, zejména těch z rozvojových zemí či jinak sociálně slabších.[1] Vedle toho bývá polemizováno ohledně skutečné svobodné vůli ženy k tomu, aby se stala náhradní matkou, protože tak může činit nikoliv

[1] V současnosti lze dohledat několik světových příkladů reprodukčního vykořisťování jako formy obchodování s lidmi. Za první příklad může sloužit Indie, kde na počátku tohoto roku došlo k zadržení vedoucího představitele specializované kliniky asistované reprodukce, kde mělo docházet k obchodování s novorozenci od zranitelných žen z nejchudších vrstev (zdroj: https://timesofindia.indiatimes.com/city/hyderabad/ed-arrests-fertility-centre-head-in-illegal-surrogacy-money-laundering-case/articleshow/128272729.cms.). Děti byly vydávány za výsledky surogátního procesu, byť byly počaty přirozenou cestou. U této trestné činnosti docházelo ke zneužívání tíživé sociální a ekonomické situace žen a v uvádění potencionálních zájemců o děti v omyl, když jim byly zatajeny skutečně informace o původu dítěte. Další příklad byl odhalen v Kambodži, kde v roce 2024 došlo k zadržení několika žen filipínské a vietnamské národnosti, které posléze čelili obvinění z komerčního náhradního mateřství pro zahraniční klientelu a pod záštitou ilegálních zprostředkujících agentur (zdroj: <https://edition.cnn.com/2024/12/04/asia/cambodia-philippines-women-convicted-surrogacy-intl-hnk>. Nemusíme chodit ani daleko, protože takové případy byly odkryty i v Evropě, a to například v Řecku, kde byla rozkryta síť rekrutující zranitelné ženy k darování vajíček nebo nošení plodů (zdroj: <https://www.fertilitybridge.com/news-articles/greek-fertility-clinic-trafficking-scandal>). K podobným formám vykořisťování spojeného s náhradním mateřstvím docházelo či dochází i na území Ukrajiny nebo Argentiny.

jen z altruistického důvodu, ale rovněž pod rodinným, partnerským, sociálním či jiným nátlakem. Jiné výtky se váží k tomu, že tělo ženy i dítě samotné může být fakticky považováno za obchodovatelný a vysoce ocenitelný produkt.[2] Nicméně musíme mít na paměti, že ochrana lidské důstojnosti a integrity lidského těla je v přímé korelaci i s náhradním mateřstvím, když dochází ke zdůraznění axiologického pojímání těhotenství a mateřství ve společnosti.

V poslední dekádě dochází na území členských států EU k posilování ochrany práv dětí a žen, což si lze demonstrovat přijetím směrnice o potírání násilí proti ženám a domácího násilí.[3] Bez předsudků jsou to právě ženy a děti jako zranitelné osoby, které podléhají silné viktimizaci. Jejich ochrana je ústřední i v případě aspektů náhradního mateřství, u kterého častokrát dochází k silné komercializaci a exploataci, kdy *de facto* ženské tělo a dítě vystupují jako cenný obchodní artikl.[4] Nová právní úprava byla navržena k plnění eurokonformních požadavků, které se váží na zvláštní směrnice.[5] V praktické rovině ovšem má vést mj. k tomu, aby zabránila možnosti vnímat náhradní mateřství jako výnosný obchod. Novelizační úprava sleduje mnoho cílů, mezi které se řadí i omezení sekundární viktimizace či podpoření ochoty oběti ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Mimo to musí být výslovně řečeno, že cílem nové právní úpravy není komplexní regulace náhradního mateřství, jak opakovaně poukazuje Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Úskalí stávajícího stavu trestněprávní regulace dopadalo především na náhradní matky jako pachatele, kdežto objednatele bylo možné postihnout pouze v rámci účastenství.[6] Novum se má dotknout i toho, že vedle organizátorů a pomocníků mají být postihnutelné i osoby, které vědomě využijí takových služeb, tj. zájemci o děti (objednatelé). V určitých případech musí docházet i k postihování zprostředkovatelů, neboť právě jejich postavení zůstává silně problematické, když ty zpravidla vede zištný (komerční) motiv. Nezřídka se zprostředkovatelské subjekty pohybují v šedé zóně právní regulace, nebo přímo jednají protiprávně.[7] Nová právní úprava se má vztahovat výhradně na situace, kdy je žena či dívka obětí trestného činu, ale už nedopadá na dobrovolné účastenství na náhradním mateřství. Jinými slovy nemá být dobrovolné náhradní mateřství trestněprávně postihováno, což lze vnímat jako vyvážení nežádoucí míry kriminalizace. Další úskalí se váže k podmínkám trestní odpovědnosti právnických osob, kdy za současného stavu je bylo možné postihnout rovněž jen ve formě účastenství u protiprávního jednání náhradní matky.[8]

Navržená novelizace má dozajista konstitucionální základ, protože u této formy trestné činnosti dochází k zásadnímu omezování či eliminování svobodného rozhodování ženy. V ústavní rovině se bezesporu dotýká lidské důstojnosti, ochrany soukromí a rodinného života, ale i nedotknutelnosti osoby, zákazu mučení a jiného krutého, nelidského a ponižujícího zacházení, jakož i zvláštních podmínek péče o těhotné ženy.[9] Samozřejmě tím možné přesahy až do ústavní

[2] *Per analogiam* se můžeme inspirovat u prostituce, u které žena nabízí své tělo, resp. pohlavní orgány k využití, *ergo* uspokojení tužeb druhých. V mnoha zemích se náhradní matky považují za prostitutky, proto se i souhlasná komercializace ženského těla nemusí jevit jako zakázaná (trestná). K tomu lze odkázat na zdroj ERBAŞ, R. Cross-Border Surrogate Motherhood from a Criminal Law Perspective. In *Fiat Iustitia*, 2019, vol. 13, is. 2, pp. 35.

[3] Více viz. KOŘÍNEK, Š. Kvalitativní posilování trestněprávní ochrany před násilím vůči ženám a domácího násilí v EU. In *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2024, č. 4, s. 45-69.

[4] Jedná se o prosazování veřejného zájmu (srov. rozsudek ESLP ze dne 1. 7. 2021 ve věci Hájovský proti Slovensku, stížnost č. 7796/16).

[5] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, a to ve smyslu směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1712 ze dne 13. 6. 2024, kterou se mění směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí.

[6] KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část I. In *Rodinné listy*, 2024, č. 8, s. 17.

[7] SVATOŠ, R., KONEČNÁ, H. Surrogacy with respect to criminal law. In *The Lawyer Quarterly*, 2019, vol. 9, no. 3, p. 203-204.

[8] KONEČNÁ, H., SVATOŠ, R. Trestněprávní odpovědnost právnických osob zprostředkující náhradní mateřství. In *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 2-9.

[9] WAGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 258-288 a 693-713.

ochrany lidských práv nekončí, protože se nadále může taková trestná činnost dotknout zájmu na ochraně integrity lidského těla a autonomie vůle o něm rozhodovat, jakož i práva nebýt podroben nuceným pracím či službám.[10] Ochrana soukromí a rodinného života ve vztahu k náhradnímu mateřství už několikrát byla interpretována ve smyslu Evropské úmluvy o lidských právech a svobodách, když byla například naznána přípustnost uznání vztahu mezi dítětem a zamýšlenou, nikoliv náhradní, matkou. Zbývá jen dodat, že i Evropská úmluva vymezuje explicitní zákaz otroctví.[11] Z hlediska mezinárodní ochrany lidských práv je třeba poukázat na přísný zákaz toho, aby se lidské tělo či jeho části staly prostředkem finančního prospěchu.[12]

V konstitucionálních souvislostech demokratického právního státu musí být respektována i reprodukční autonomie každého jedince, čímž je rozuměno právo plodit geneticky příbuzné potomky podle své vlastní vůle a svobodného rozhodnutí.[13] Reprodukční autonomii není možné v doktríně *rule of law* zakázat či restriktivně limitovat.[14] Někteří zastánci poukazují i na ochranu prokreativních práv, jenž úzce souvisejí s ústavně zaručenými právy a svobodami.[15] K tomu se váže i širší a v právní doktríně tolik nerozšířená problematika týkající se práva na dítě. Je to právě institut náhradního mateřství, zejména jeho komercionalizovaná (ilegální) podoba, která vede (ne)žádoucímu vynucování tohoto přirozeného práva.[16] Zmíněné axiomy dlouhodobě podmiňovaly diskuzi ohledně dilematu, jestli se jeví vhodnější zvolit přístup orientující se více na přímou regulaci nebo kriminalizaci náhradního mateřství. Dle našeho názoru se však dvojí nastíněná rovina nevylučuje, ale spíše kvalitativně doplňuje ve smyslu postulátu ucelenosti a jednoty právního řádu.[17]

Podstata a právní východiska náhradního mateřství

Institut náhradního mateřství byl původně motivován jako alternativa k léčbě neplodnosti. Infertilita bývá způsobena tělesným postižením (nefunkčností) v podobě kongenitální či děložní abnormality, ale i případně jiné zdravotní kontraindikace. Jak patrno, tak náhradní mateřství nikoliv nezbytně souvisí s reprodukční medicínou. Do dnešní doby se však přístup k náhradnímu mateřství značně proměnil, protože jeho důvody se už neváží jen k těm objektivním (zdravotní), ale zahrnuje i subjektivní (široká paleta). Do současnosti jsme schopni nalézt různé exaktní definice náhradního mateřství. Pro účely našeho výkladu se však spokojíme s takovou, která náhradní mateřství chápe jako účelové přistoupení třetí osoby (ženy) do reprodukčního procesu, jenž má řízeně počít potomka (dítě) cizí osoby, následně jej odnosit a předat žadatelům (objednatelům), a to více či méně formalizovaným způsobem.[18]

Hlavní podstata náhradního mateřství spočívá v tom, že jednotlivec či pár toužící po dítěti (potomku v očekávání genetické reprodukce[19]), jenž z objektivních či subjektivních důvodů jej mít nemůže či nechce, se rozhodne k využití služeb náhradního mateřství. Primárními aktéry jsou

[10] HUSSEINI, F. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 224-235 a 312-326.
[11] KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 1250-1300.
[12] Čl. 21 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně.
[13] FRANKOVÁ, V., JIRSA, J. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. In *Právní prostor* [online]. Zveřejněno dne 10. 6. 2022. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/nahradni-materstvi-vybrane-eticke-pravni-otazky.
[14] Na druhou stranu lze poukázat na Čínu, která demograficky koriguje porodnost (srov. SHI, R. The Politics of the Female Body: Reproductive Control and Sexual Censorship in China. In *Studies in Social Science & Humanities*, 2025, vol. 4, no. 6, pp. 15-27).
[15] MARINELLI, S. et al. The legally charged issue of cross-border surrogacy: Current regulatory challenges and future prospects. In *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 2024, vol. 300, pp. 41-48.
[16] KOVÁŘOVÁ, D. Náhradní mateřství – altruismus i tvrdý obchod. In *Rodinné listy*, 2023, č. 5, s. 2.
[17] Jak plyne z nálezu ÚS ze dne 5. 12. 2012, sp. zn. IV. ÚS 444/11, tak právní řád má být založen na principech jednoty, racionality a vnitřní obsahové bezrozpornosti, což s sebou nutně přináší imperativ stejného náhledu na srovnatelné právní instituty, byť upravené v rozdílných právních předpisech či dokonce odvětvích.
[18] Více viz. VALC, J. *Právo na život a biomedicína*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Dostupné v systému ASPI.
[19] RAPOSO, V. L. Wrongful Genetic Connection: Neither Blood of My Blood, nor Flesh of My Flesh. In *Medicine, Health Care and Philosophy*, 2020, vol. 23, is. 2, pp. 309-319.

objednatel, který poskytuje genetický materiál a hostitel/ka (gestační matka[20]), který má dítě přivést na svět. Hostitelská žena se může náhradního mateřství zúčastnit tak, že je ochotna jen donosit embryo jiné ženy ve svém těle (alias živý inkubátor, či pronájem dělohy). Vedle toho může být ochotna k poskytnutí svého genetického materiálu, který bude využit ke zplození dítěte, přičemž se tak může stát inseminací, buď přirozenou (soulož) nebo umělou (asistovaná reprodukce). Gestační matka se přivádí do těhotenství za účelem porození dítěte pro objednatele.[21] Nicméně se dostává do určité disharmonické pozice, neboť její účast je omezena jen na početí a inkubaci dítěte, jakož i jeho odnošení až do chvíle porodu, kdy její účast většinou zaniká.

Jak bylo výše naznačeno, tak rozeznáváme dvě roviny náhradního mateřství. První z nich je rovina tradiční (přirozená), kdy je náhradní matka oplodněna semenem muže (objednatele), a to buď pohlavním stykem nebo asistovanou reprodukcí (nitroděložně nebo mimotělně).[22] V takovém případě je náhradní matka zároveň biologickou (genetickou) matkou dítěte (pokrevní příbuzenství).[23] *De facto* se dá říct, že mužský dárce má dítě s jinou ženou, než je jeho partnerka.[24] Druhá rovina je gestační povahy, kdy musí dojít k lékařskému zákroku, kterým se odebere genetický materiál objednatelů, jenž je následně přetvořen v embryo, které se implantuje do těla gestační matky. V gestačním modelu nemá náhradní matka zpravidla k dítěti žádnou genetickou vazbu, protože jen poskytuje zázemí k dozrání genetickému materiálu objednatelů. Gestační model náhradního mateřství se tak vždy uskutečňuje v rámci činnosti poskytovatele zdravotních služeb, tj. ve zdravotnickém zařízení určeném k asistované reprodukci (specializované kliniky či nemocnice).

V optice soukromého (civilního) práva je náhradní mateřství dvoustranným vztahem odběratelsko-dodavatelského charakteru *sui generis*.[25] Nejen tato podstata říká, že náhradnímu mateřství často předchází uzavření v jádru nevymahatelné surogátní smlouvy.[26] V rámci takového smluvního ujednání se náhradní matka zaváže k tomu, že po narození dítěte se vzdá svých rodičovských práv a povinností ve prospěch druhé strany (objednatelů), která do těchto vztahů vstoupí namísto ní. Nehledě na smluvní svobodu v ČR platí, že předmětem jakékoliv volní dispozice nesmí být vztah mezi matkou a dítětem.[27] Jinými slovy se náhradní matka nemůže zavázat k povinnosti předat dítě do péče jiného.[28] Někteří odborníci navrhují explicitně zakomponovat do textace surogátní smlouvy terminologicky-intenční upřesnění vztahující se k fixaci společných záměrů.[29] Surogátní smlouva bude zpravidla nevymahatelná, proto bývá

[20] Gestační matka je ženou, která dítě porodila. Vedle toho se rozeznává i matka genetická jako žena, jejíchž genetický materiál (vajíčko) byl využit k početí (oplodnění). Dále se ještě rozeznává matka sociální, kterou je žena mající v úmyslu mít a vychovávat děti. Konečně lze rozeznat i matku právní, a to v návaznosti na východiska platné a účinné právní legislativy.

[21] BÁRTOVÁ, H. *Právní problematika náhradního mateřství v České republice. Diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2017, s. 18.

[22] Některé zdroje uvádějí, že není vhodné používat termínu náhradní matka, ale spíše používat terminus technicus náhradní rodička (viz. BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. In *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 6, s. 193-194), což osobně považujeme za odpovídající označení.

[23] HENDRIKS, S. et al. The Importance of Genetic Parenthood for Infertile Men and Women. In *Human Reproduction*, 2017, vol. 32, is. 10, pp. 2076-2087.

[24] Ve vztahu k dítěti však může figurovat více žen či mužů. V pozici žen se může jednat o náhradní matku, dárkyni vajíčka a žadatelku. Naopak na straně mužů se může jednat o manžela náhradní matky, dárce spermatu a žadatele.

[25] MITLÖHNER, M., SOVOVÁ, O. *Právní problematika umělé lidské reprodukce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, s. 23.

[26] VALC, J. Soukromoprávní aspekty smlouvy o náhradním mateřství. In *Soukromé právo*, 2023, roč. 11, č. 4, s. 12-21.

[27] Ust. § 775 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[28] ČAMDŽIĆOVÁ, S., MOTYČKA, P. Smlouva o náhradním mateřství. In *Právní prostor* [online]. Zveřejněno dne 2.12.2019.Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi#note-5.

[29] Do textu surogátní smlouvy je vhodně včlenit vyjádření toho, že sociální rodiče nemohou mít ze zdravotních či jiných důvodů dítě jinak přirozeným způsobem, proto se náhradní matka z vlastní svobodné vůle rozhodla jim být nápomocna, a to mj. tím, že jim po porodu dítě bezúplatně přenechá k osvojení. Více viz. KOVÁŘOVÁ, D. Advokát

přirovnána spíše ke společenské úsluze.[30] Relativní vymahatelnost se však může vázat k dílčím ujednáním (úhradě nákladů za dosavadní péči spojenou s těhotenstvím), které lze včlenit jako tzv. salvátorskou klauzuli.[31]

Navíc stojí za upozornění, že pravidla právního řádu ČR jsou výhodnější pro náhradní matky, neboť od porodu disponují právním statusem matky, což je staví do fakticky silnější (nerovné) pozice oproti žadatelům (objednatelům).[32] Silnější právní postavení náhradní matky ovšem neznamená, že by měla či mohla těžit jakýchkoli výhod z jejího mateřství (např. náhradní matce nenáleží právo na mateřskou dovolenou).[33] Právní nerovnost účastníků náhradního mateřství má úskalí v jejich reciproční důvěřivosti. Nejen tato skutečnost svědčí ve prospěch precizace právní úpravy směrem k explicitní úpravě podmínek náhradního (domluveného) mateřství a jeho smluvních konjunkcí. Náhradní matka by si tak mohla smluvně vyhradit možnost toho, že přeruší svoje těhotenství bez přípustnosti vlivu či zásahu objednatelů.[34] *Inter alia* není možné pominout ani možná negativa psychosociálních důsledků náhradního mateřství, která mohou být rovněž způsobena rozdílnými objektivními či subjektivními příčinami, čemuž by se rovněž mělo preventivně předcházet, mj. kvalitní právní úpravou.

Náhradní mateřství v podmínkách ČR má altruistickou povahu, což znamená, že se musí realizovat bez nároku na odměnu. Jinými slovy platí, že náhradní mateřství je službou bezúplatnou, pomineme-li úhradu nákladů za jeho provedení.[35] Kromě určitých externalit, které budou zmíněny v další pasáži, považuje za vhodné se zamyslet nad krajní situací, kdy pro nějakou kontraindikaci či jinou skutečnost nedojde k donošení a porodu dítěte. Jedná se o situace (ne)očekávatelného potratu (abortus), kdy už bude mít náhradní matka za sebou několik měsíců těhotenství, tak jestli je oprávněna požadovat a obdržet nějaké finanční vypořádání, nebo musí-li vrátit už obdržené prostředky. Na druhou stranu však ani objednatelé nemusejí po porodu setrvat na svém zájmu dítě převzít. Nejspíše se tak může stát v důsledku narození postiženého dítěte, které nebude odpovídat požadavkům a představám objednatelů.[36]

Jak bylo řečeno, tak novelizační úprava byla motivována negativními aspekty časté komercionalizace náhradního mateřství, u kterého vyvěrá silné nebezpečí objektivizace a komodifikace žen a dětí.[37] Z toho si dovolím reprodukovat dumavou otázku toho, za co vlastně objednatelé platí, jestli za službu náhradní matky (těhotenství jako komerční služba) nebo dítě jako výsledek této služby, či snad za obojí?[38] Někdy bývá uvažováno, že objednatelé jsou ochotni poskytnout nemalou finanční odměnu za diskomfort či bolestivost spojenou s těhotenstvím a porodem náhradní matky, přičemž jen stěží bude jejich úmysl motivován snahou porušit či ohrozit

a náhradní mateřství. In *Bulletin advokacie* [online]. Zveřejněno dne 1. 7. 2017. Dostupné z: < http://www.bulletin-advokacie.cz/advokat-a-nahradni-materstvi>.

[30] TELEC, I. Náhradní mateřství: osobní úsluha mimo právo. In *zdravotnickepravo.info* [online]. Zveřejněno dne 21. 2. 2018. Dostupné z: < https://zdravotnickepravo.info/nahradni-materstvi-osobni-usluha-mimo-pravo/>.

[31] Ust. § 576 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „*Týká-li se důvod neplatnosti jen takové části právního jednání, kterou lze od jeho ostatního obsahu oddělit, je neplatnou jen tato část, lze-li předpokládat, že by k právnímu jednání došlo i bez neplatné části, rozpoznala-li by strana neplatnost včas*."

[32] Nicméně i v jiných zemích mimo Evropu tomu tak bývá, k tomu srov. HARDIKA, M. Ch. D., MAHADEWI, K. J. Legal Protection of Children Born Through Surrogacy: A Comparative Legal Analysis. In *Journal Akta*, 2025, vol. 12, no. 3, pp. 808-821.

[33] Rozsudek SDEU ze dne 18. 3. 2014 ve věci C-167/12 GAJ. Kokott.

[34] KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část II. In *Rodinné listy*, 2025, č. 6, s. 26 an.

[35] HONZOVÁ, I., SVATOŠ, R. Surrogacy – a comparison of criminal law in the Czech Republic and the Slovak Republic. In *Košická bezpečnostná revue*, 2021, roč. 11, č. 2, s. 48-59.

[36] ČAMDŽIĆOVÁ, S., MOTYČKA, P. Smlouva o náhradním mateřství. In *Právní prostor* [online]. Zveřejněno dne 2.12.2019.Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi#note-5.

[37] Tato negativa vyvažuje zájem na ochraně před instrumentalizací žen a dětí jako reprodukčního prostředku, což je zároveň vysoce žádoucí a honosný ideál.

[38] BÁRTOVÁ, H. *Právní problematika náhradního mateřství v České republice. Diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2017, s. 34.

zákonem chráněné zájmy a statky, typ. někoho vykořisťovat. Odměna se navíc může jevit jako spravedlivá (rozumně očekávatelná při zachování přiměřenosti) kompenzace pro náhradní matku, která v důsledku těhotenství podstupuje větší či menší zdravotní riziko a onen diskomfort.[39] Nicméně trestného činu se je možné dopustit i sledováním jinak dobrého úmyslu, ale k tomu více v druhé části pojednání.[40]

Z hlediska právního řád ČR je neuspokojivé, že náhradní mateřství postrádá komplexní úpravu. Explicitní odkaz můžeme nalézt jen v dílčím ustanovení občanského zákoníku, a to ve východiscích osvojení.[41] Nehledě na netrestní rovinu právní regulace, ve které neexistuje obecně platná právní definice náhradního mateřství je třeba poznamenat, že pro trestní právo by byla explicitní a autonomní definice žádoucí, a to z hlediska zásady *nullum crimen sine lege*.[42] Ačkoliv nelze vyloučit existenci univerzálně rozšířeného porozumění náhradnímu mateřství, tak právo, zejména trestní, nemůže být aplikováno a vykládáno na základě nejasných a spekulativních floskulí. Dozajista však lze mít za to, že současná trestněprávní východiska, která umožňují stíhat jiné zainteresované osoby na surogátním procesu pouze za předpokladu stíhání náhradní matky, jsou nedostačující a v dalším časovém horizontu spíše neudržitelná.[43]

Nové aspekty kriminalizace náhradního mateřství jako formy obchodování s lidmi

Novelizační úpravou dojde ke změně skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi, která nebyla doposud shledána jako uspokojivá k postihu zvláštností daného protiprávního jednání. Vedle toho stojí za zmínku, že doposud ani není komerční forma náhradního mateřství postihována subsumpcí pod žádnou skutkovou podstatu trestného činu.[44] Toto hodnocení nevylučuje právní důsledky situace, kdy je za odnošení a porod dítěte poskytnuto finanční či jiné protiplnění, čímž může dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu svěření dítěte do moci jiného.[45] Obecně lze konstatovat, že znak protiprávnosti (nezákonnosti) v rámci vyvozování trestní odpovědnosti jako prostředku *ultima ratio* se v současném vakuu právní úpravy náhradního mateřství v ČR dovozuje z restrikce, že z činností souvisejících se zprostředkováním osvojení nikdo nesmí získat nepatřičný zisk.[46] Jen na okraj lze zmínit, že v souvislosti s trestními aspekty náhradního mateřství může dojít k naplnění i skutkové podstaty trestného činu neoprávněného nakládání s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem.[47] V méně častých případech by se dalo uvažovat i nad naplněním skutkové podstaty trestného činu opuštění dítěte.[48]

Konkrétní znění navrhovaného rozšíření skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi zní: „*Kdo jinou osobu* (než dítě podle odstavce jedna) *za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy, lstí nebo únosem anebo zneužívaje jejího omylu, tísně, závislosti, bezbrannosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu přiměje, zjedná,*

[39] STIERANKOVÁ, A. P. Obchodování s lidmi, nebo poslední šance? In *Bulletin advokacie*, 2024, č. 6, s. 21.

[40] BURKERTOVÁ, E. *Náhradní mateřství ve vztazích s mezinárodním prvkem. Disertační práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2021, s. 34-35.

[41] Ust. § 804 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství*."

[42] KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část I. In *Rodinné listy*, 2024, č. 8, s. 17.

[43] Současná aplikace ust. § 168 trestního zákoníku na problém náhradního mateřství se váže k naplnění znaku „*jiné formy vykořisťování*", což je značně neuspokojivé, zejména pro jeho abstraktnost. Více srov. VALC, J. Budoucnost náhradního mateřství v českém právu. In *Soukromé právo*, 2024, roč. 12, č. 7-8, s. 24-40.

[44] VALC, J. Mezinárodní surrogace a její dopady (nejen) v době pandemie. In *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2021, roč. 11, č. 2, s. 73-74.

[45] VALC, J. Náhradní mateřství: na hraně nebo za hranou zákona? In *epravo.cz* [online]. Zveřejněno dne 17. 12. 2020. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-na-hrane-nebo-za-hranou-zakona-112249.html>.

[46] Ust. § 798 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[47] V této rovině se dotýkáme problematiky zneužití lidského těla jako předmětu obchodu, což je v demokratických právních státech nepřípustné. (srov. výklad k trestným činům neoprávněného odebrání a nakládání s lidskými tkáněmi ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2107-2127).

[48] HEJDUK, M. Problematika náhradního mateřství de lege ferenda. In *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 7, s. 37-42.

najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo užito k otěhotnění s následným odebráním narozeného dítěte nebo jeho přenecháním jiné osobě bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let."[49] Trestného činu by se dopustil ten, kdo zneužije oběti (náhradní matky) k otěhotnění se záměrem následného odebrání či přenechání dítěte jiné osobě (k osvojení nebo uzavření manželství za účelem vykořisťování). Základní trestní sazba má být stanovena v rozmezí od dvou do deseti let odnětí svobody. V důsledku kvalifikovaných skutečností se trestní sazba zvýší v případě použití násilí, lsti, únosu či zneužití závislosti vůči dítěti, a to na pět až dvanáct let.

V dané skutkové podstatě jsme schopni identifikovat několik základních znaků. Na prvním místě je třeba podotknout aspekt exploatace dětí a žen, kdy pachatel musí zneužít oběti. Zneužití bude v takových případech uskutečňováno prostředky jako podvod, nátlak, násilí (*via absoluta* či *via compulsiva*) či pohrůžky, ale i zneužitím silnějšího postavení vůči zranitelnosti oběti.[50] Potrestání se dotkne i toho, kdo z takové činnosti kořistí. Objektem daného trestného činu jsou chráněné zájmy a statky v podobě důstojnosti lidské bytosti, ochrana reprodukční autonomie a tělesné integrity, jakož i sekundárně ochrana dětí. Za předmět daného trestného činu musí být považován hmotný nositel útoku, kterým má být buď dítě nebo žena. Subjektivní stránka vyžaduje úmyslné zavinění.

Účel surogátního vykořisťování je nasnadě, neboť lze vycházet ze zastřešujícího vymezení vykořisťování jako takového, když spočívá v jednání, kterým někdo využívá (zneužívá) jinou osobu s motivem materiálního či jiného prospěchu, nebo i z jiné pohnutky.[51] Pro vykořisťování je typická nerovnost, neboť jedna strana vždy získává nikterak zasloužený prospěch na úkor strany druhé. Vykořisťování je však charakteristické svojí širokou variabilitou, což podporuje volání po jasnější právní úpravě. Surogátní vykořisťování se bude nutně prolínat s tím komerčním, neboť účelem *de facto* jest exploatace a zisk.[52] Vedle toho je vhodné se dotknout i pojmu obchodování s lidmi, jehož typů je tuze mnoho (pracovní, sexuální), v daných souvislostech zejména obchod s orgány či lidskými částmi, ale i třeba nucené sňatky nebo právě těhotenství. Za obchodování s lidmi se bude považovat i jednání, které je jinak souhlasné poškozenou osobou (obětí), která si jej dokonce může i toužebně přát.[53] Trestněprávní relevance se totiž váže k podstatnému potlačení svobodné vůle oběti, a nikoliv vyjádření souhlasu.

Vedle toho má dojít k postihnutí poptávky po takové formě vykořisťování, kdy se kriminalizuje využití služby poskytované oběti (obchodované osoby). V takovém případě se trestní sazba pohybuje až do třech let odnětí svobody. Ovšem pokud by toto jednání směřovalo proti dětem, tak se bude trestní sazba pohybovat od dvou do osmi let a při možnosti získání prospěchu velkého rozsahu, tak má sazba činit tři až deset let.[54] Skutková podstata daného trestného činu by mohla být naplněna jedním z několika způsobů jednání, a to pohnutím někoho k náhradnímu mateřství s předsevzatým motivem (přimět). Dále zajištěním účasti ženy na daném

[49] Novelizovaná (budoucí) podoba ust. § 168 odst. 2 písm. h) trestního zákoníku. Nicméně je vhodné poukázat na předchozí legislativní tendence, a to čl. II návrhu poslankyň Zuzany Ožanové a Heleny Válkové na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „*Stejně bude potrestán, kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby ho bylo užito k náhradnímu mateřství*".

[50] V praktické rovině si lze takové jednání představit tak, že žena nacházející se v tíživé sociální nebo ekonomické situaci je cíleně přesvědčena, aby se stala náhradní matkou (rodičkou) za slíbenou odměnu, která však bývá nepřiměřeně nízká, nebo nakonec není ženě vůbec vyplacena. Jiná situace s odborným charakterem bude u ženy, které je slibován nějaký druh pracovní činnosti, ale ve skutečnosti bude přinucena k těhotenství za pomocí různých hrozeb či jiných forem nátlaku. Této ženě navíc bude záměrně zatajeno, že jí dítě bude po narození bezprostředně odejmuto a předáno osobám jiným, a to zpravidla i proti její vůli.

[51] Některé zdroje rozlišují mezi vykořisťováním ubližujícím, kdy jedna strana profituje na úkor druhé, a dále vykořisťování reciproční, když profitují obě strany, ale nikoliv rovnoměrně (WERTHEIMER, A. Exploitation and Commercial Surrogacy. In *Denver Law Review*, 1997, vol. 74, no. 4, pp. 1216-1217).

[52] HEJDUK, M. Problematika náhradního mateřství de lege ferenda. In *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 7, s. 37-42.

[53] Srov. čl. 3 písm. b) Palermského protokolu z roku 2000: „*Pro účely tohoto protokolu: souhlas oběti obchodování s lidmi se zamýšleným vykořisťováním uvedeným v bodu*".

[54] SIVÁK, J. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 34-36.

procesu v podobě jejího domluvení (zjednat). Žena by však mohla být i získána k náhradnímu mateřství pod klamnou představou (svedena), nebo i jinak zlákána (pod falešnými sliby).[55] Vždy se musí jednat o působení, které je schopné vyloučit nebo podstatně omezit svobodné rozhodování oběti. Neméně důležitým znakem zůstává těhotenství, které je vedeno úmyslem odebrat dítěte a jeho přenechání za účelem adopce (osvojení) nebo uzavření manželství.[56]

Za významný bod zůstává zvláštní forma účinné lítosti jako okolnosti vedoucí k zániku trestní odpovědnosti, která je u daného trestného činu vysoce pravděpodobná.[57] Důsledků účinné lítosti lze dosáhnout několika alternativními způsoby, kdy pachatel buď dobrovolně zamezí škodlivému následku trestného činu nebo jej napraví, anebo zavčasu učiní oznámení o trestném činu v době, kdy ještě mohlo být škodlivému následku zabráněno.[58] Účinnou lítost je možné projevit až po spáchání trestného činu, ale dříve, než o něm bude pravomocně rozhodnuto.[59] Jak si ale v kontextu daného trestného činu představit zamezení či napravení následků náhradního mateřství, když těhotenství lze jen stěží vzít zpět. Samozřejmě bez úvah o případné interrupci. Čistě teoreticky by se mohlo jednat o situaci, kdy bude surogátní proces „*zastaven*“ ještě v době před těhotenstvím, nebo v jeho ranných stádiích. Naopak ve vztahu k (ne)poskytnutí finančních prostředků je situace odlišná, proto transformace náhradního mateřství z komercionalismu na altruismus bude snadnou záležitostí.

Explicitní kodifikace se dotkne i principu non-punishment, kdy nebude trestně odpovědná oběť za jednání, ke kterému bude pachatelem donucena.[60] V takovém případě bude procesním důsledkem to, že dojde k zastavení trestního stíhání v rozsahu, jenž přímo souvisí s vykořisťováním oběti. Není totiž žádoucí, aby byla trestně odpovědná osoba, která by bez přinucení či ovlivnění nespáchala trestný čin (došlo by k *denegatio iustitiae*).[61] V těchto souvislostech se vracíme k silnému právnímu postavení náhradní matky, která se vždy stává matkou právní a gestační, někdy i matkou genetickou, ale může se stát i matkou sociální.[62] V případě, kdy se náhradní matka rozhodne odmítnout spolupracovat s žadateli, resp. jim předat dítě a udělit souhlas s osvojením, tak mají budoucí rodiče slabší postavení k dosažení nabytí rodičovských práv a povinností.[63] V takové kauzalitě se náhradní matka může dopustit trestného činu, když se odchýlí od altruistického přístupu a po porodu začne neúprosně vyžadovat finanční

[55] Způsoby jednání jako obchodování s lidmi (usnesení VS v Olomouci ze dne 5. 5. 2011, sp. zn. 6 To 26/2001).

[56] Je třeba hledět rozdílu mezi náhradním mateřstvím, které má vést k tomu, aby bylo dítě dáno rodině a adopce, která zase má dát dítěti rodinu (srov. ERBAŞ, R. Cross-Border Surrogate Motherhood from a Criminal Law Perspective. In *Fiat Iustitia*, 2019, vol. 13, is. 2, pp. 35).

[57] Zvláštní ustanovení o účinné lítosti by měl obsahovat nový § 168b trestního zákoníku, ve znění novelizačního zákona: „*Trestní odpovědnost za trestný čin využití služby poskytované obětí trestného činu obchodování s lidmi (§ 168a) zaniká, jestliže o něm pachatel dobrovolně a bez odkladu učinil oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu v době, kdy mohlo být odstraněno nebezpečí dalšího vykořisťování osoby, na které byl jiným spáchán trestný čin obchodování s lidmi (§ 168). Voják může takové oznámení učinit i nadřízenému.“*

[58] K tomu má ovšem dojít i lehké změně v ust. § 33 trestního zákonu, kde se má nahradit spojení „*…svěření dítěte do moci jiného*“ za „*svěření dítěte do péče jiného a jeho přijetí za odměnu*“.

[59] Výklad k ust. § 33 trestního zákoníku - ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2025. Online dostupné v systému ASPI.

[60] Princip non-punishment sleduje mnoho idealistických cílů, mezi kterými třeba včasnost identifikace oběti k následnému poskytnutí potřebné podpory a pomoci, jakož i opětovného začlenění oběti do společenského života (resocializace).

[61] PIOTROWICZ, R. W., SORRENTINO, L. Human Trafficking and the Emergence of the Non-Punishment Principle. In *Human Rights Law Review*, 2016, vol. 16, is. 4, pp. 669-675.

[62] Sociální matkou se žena stává na základě intencionalismu, tedy zájmu na péči a východě o dítě. K sociálnímu pojetí mateřství a vztahu dítěte a matky lze odkázat na zdroj NAKANO, G. E., CHANG, G., FORCEY, L. R. *Mothering. Ideology, Experience, and Agency*. New York: Routledge, 1994, s. 2-40.

[63] Toto jednání bývá příznačnější pro tradiční pojetí náhradního mateřství, které je obecně náchylnější ke zkratkovitosti úsudku a jednání jednotlivých aktérů, především náhradní matky (více viz. BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. In *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 6, s. 193). Širší ochrana dětí a jejich práv má vést k posílení právní jistoty, resp. snížení nejistoty ohledně jejich identity a původu, ale i minimalizaci rizik případných právních sporů o rodičovství, o péči atd.

plnění, kterým *de facto* podmíní vydání dítěte.[64] Respektive podmíní udělení souhlasu s adopcí a vzdání se svých práv a povinností, z čehož lze *de iure* vyvodit možné naplnění skutkové podstaty trestného činu vydírání.[65] U principu non-punishment platí, že psychické donucení nevylučuje vznik trestní odpovědnosti (lat. *coactus voluit tamen voluit*).

Za podnětný aspekt nové právní úpravy můžeme považovat adekvátnější možnost postihovat komerční zprostředkování náhradního mateřství. Surogátní transmise nejčastěji probíhá prostřednictvím klinik asistované reprodukce jako zdravotnických zařízení, která jsou zaměřena na podporu a pomoc v procesu asistované reprodukce, zejména z hlediska péče a ochrany života a zdraví.[66] Seriózní kliniky se zpravidla neúčastní dohod mezi aktéry náhradního mateřství, čímž se preventivně chrání před případnými právními následky, ať už v rovině civilněprávní nebo trestněprávní.[67] Na druhou stranu se lze objektivně domnívat, že některá centra asistované reprodukce vystupují jako ideální prostor pro latentní komercionalizaci náhradního mateřství.[68] V některých oblastech světa, zejména USA, vystupují specializované agentury, které si vedou vlastní záznamové archy v podobě seznamů potencionálních náhradních matek.[69] Takové zprostředkovatelské agentury mohou nabýt rozličných právních forem od fundace až po obchodní korporace, přičemž v závislosti na východiscích trestní odpovědnosti právnických osob[70] by vedle trestných činů obchodování s lidmi, připadaly do úvahy i další trestné činy jako neoprávněné podnikání.[71]

Neméně významnou zůstává skutečnost, že problematika náhradního mateřství velmi často nabývá přeshraničního rozměru. Přeshraniční realizace náhradního mateřství skýtá mnohá rizika i negativa pro všechny myslitelné subjekty.[72] Zpravidla bývá hlavním motivem mírná regulace, ale také snaha o umocnění vlastní jistoty a bezpečí, typ. minimalizováním rizika případného vydírání či jiné formy vykořisťování z pozice náhradní matky z ciziny.[73] Nikoliv jen transnacionalita může činit danou formu vykořisťování za obzvláště závažnou, protože tím může být i přesah k organizované formě jejího páchání.[74] Organizovaná forma této trestné činnosti bude nabývat přeshraničního rozměru u tzv. reprodukčního turismu, kdy jsou ženy často systematicky vyhledávány a přemisťovány mezi různými státy za účelem porodů a úplatného odebírání dětí. Tyto organizované skupiny inkasují značné částky od potencionálních zájemců o děti, zatímco náhradní matky neobdrží vůbec nic, nebo jen zlomek částky. Tyto ženy navíc bývají plně či

[64] K tomu nesmí být zapomínáno na to, že každé dítě disponuje vlastními právy, které musejí být respektovány, a to i v případě komerčního náhradního mateřství (srov. rozsudek ESLP ze dne 6. 12. 2022 ve věci K. K. a ostatní proti Dánsku, stížnost č. 25212/21).

[65] BURKERTOVÁ, E. *Náhradní mateřství ve vztazích s mezinárodním prvkem. Disertační práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2021, s. 34.

[66] Ust. § 3 až § 11 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

[67] SVATOŠ, R., KONEČNÁ, H. Náhradní mateřství v trestněprávních konsekvencích. In *Trestněprávní revue*, 2019, roč. 18, č. 1, s. 7-13.

[68] BLAŽEK, P. Medicínskoprávní a trestněprávní aspekty asistované reprodukce. In *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 9, s. 312-314.

[69] Tyto specializované agentury se nemusejí podílet na následném uskutečnění těhotenství náhradní matky, ale zpravidla vystupují v předchozích fázích surogačního procesu, když podle preferencí jednotlivých klientů za využití svého know-how hledají pro objednatele ideální náhradní matku (viz. BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. In *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 6, s. 193-199).

[70] Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů.

[71] KONEČNÁ, H., SVATOŠ, R. Trestněprávní odpovědnost právnických osob zprostředkující náhradní mateřství. In *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 2-9.

[72] Úskalí se týká i aplikace zásady teritoriality, jenž je značně problematická právě v případě přeshraničně uskutečňovaného náhradního mateřství (viz. KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část I. In *Rodinné listy*, 2024, č. 8, s. 17).

[73] BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. In *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 6, s. 197-201.

[74] HYDER-RAHMAN, N. Commercial Gestational Surrogacy: Unravelling the threads between reproductive tourism and child trafficking. In *Anti-Trafficking Review*, 2021, is. 16, pp. 123-143.

částečně pod kontrolou a dohledem svých „*pánů*“, proto může docházet k souběhu s dalšími trestnými činy (typ. neoprávněným omezením svobody či pohybu).[75]

Závěr

Náhradní mateřství a způsoby jeho provedení, včetně asistované reprodukce, lze v dnešní době jen stěží označit za protispolečenské. Spíše opak se jeví pravdou, že zůstává ve prospěch společnosti, pokud však značně nevybočí ze společenských standardů a pravidel charakteristických pro demokratické právní státy. Nehledě na úroveň právní regulace a rozdílnost v přístupů k institutu náhradního mateřství v jednotlivých státech musejí být vždy respektovány základní principy a hodnoty v dané společnosti a státě kruciální. Náhradní mateřství je ze své podstaty, ale i musí být z pragmatického hlediska založeno na reciproční důvěře. Tento fakt nemůže změnit ani fakultativní smluvní ujednání, a to pro jeho většinovou nevymahatelnost. Podle našeho názoru vyplývá společenská potřeba po upevnění náhradního mateřství v právním řádu z určitého negativa moderních společností, ve kterých se stále více projevuje zvýšená neschopnost k vlastní reprodukci v důsledku populačních nemocí.

Nelze jednoduše říct, že by měla komerční povaha náhradního mateřství negativní povahu, když je přípustná i ve vyspělých státech světa (např. Kalifornie, USA). Stejně jako je rozdílnost v přístupu ke komerčnímu vnímání náhradního mateřství, tak je možné stejnou míru rozdílnosti identifikovat i v konceptuálnímu přístupu k náhradnímu mateřství. Některé státy tak zaujímají striktně restriktivní přístup (Rakousko, Německo, Francie, Itálie či Španělsko), zatímco jiné státy volí spíše omezující přístup (Velká Británie, ČR či Řecko) a jiné dokonce zcela liberální přístup (Ukrajina, Rusko či zmíněná Kalifornie). Obdobně nepanuje shoda nad přímou regulací náhradního mateřství či jeho parciální kriminalizací. Stejně jako striktní regulace, tak i přehnaná kriminalizace může vyvolat reverzní (nežádoucí) efekt. Nicméně to ničeho nemění na skutečnosti, že je možné naznat potřebu nové úpravy, když ta současná spíše nedisponuje dostatečně účinným mechanismem k účinnému zamezování zastřených obchodů založených na náhradním mateřství.[76]

Preciznější právní úprava dozajista snižuje prostor k obcházení zákona skrze pohyb v tzv. šedé zóně. Striktnější kriminalizace náhradního mateřství nese řadu axiologických výhod (ochrana žen a dětí, zabránění komercionalizace reprodukce a další), když i může přinést právně jednodušší řešení oproti složitější a komplexnější regulaci. Jednotlivé výhody prozařují i do neprávních oblastí, když dochází k posílení institutu adopce jako alternativy k možnosti mít dítě. V širší rovině dochází k posílení ideje sociálního rodičovství s poukázáním na jeho roli vedle toho biologického. Avšak je možné identifikovat i argumenty směřující proti takové kriminalizaci, když může omezovat (reprodukční) autonomii jedinců a znamenat preferenci řešení *ex post*. Takové úvahy polemizují i nad nezamýšlenou podporou vzniku černého trhu, kde bují ilegální a nekontrolovatelné praktiky z důvodu absence účinných prostředků ochrany. Za nežádoucí se dá považovat riziko rozvoje reprodukční turistiky, kterou může docházet k prosazení určitých forem nepřímé diskriminace (prohlubování nerovnosti ve prospěch majetnějších).

Náhradní mateřství může dozajista vykazovat etickou spornost a možnou předvídatelnost nejistoty budoucího uspořádání rodinných vztahů, a to zpravidla v návaznosti na společensko-kulturní tradice a zvyklosti. Nesmí být však zapomínáno na to, že za většinou náhradních mateřství se skrývá lidský příběh, který vždy minimálně na jedné straně bude nezištný a upřímný, byť druhá strana může celou situaci vnímat odlišně. Právo by vždy mělo reflektovat potřeby a stav společnosti, proto jen okrajová právní regulace náhradního mateřství jako existenčního faktu je nedostatečná. Odhlédneme-li od přínosů komplexní právní úpravy náhradního mateřství napříč jednotlivými právními odvětvími, tak minimálně explicitní trestněprávní regulace náhradního

[75] KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část I. In *Rodinné listy*, 2024, č. 8, s. 17.

[76] Na druhou stranu se objevují názory, že stávající právní úprava se jeví způsobilou k postihu nežádoucích jednání souvisejících s náhradním mateřstvím (STIERANKOVÁ, A. P. Obchodování s lidmi, nebo poslední šance? In *Bulletin advokacie*, 2024, č. 6, s. 20).

mateřství v podobě postihu reprodukčního vykořisťování dozajista povede k upevnění role trestního práva jako prostředku *ultima ratio*. Máme však za to, že s přijetím představené novelizace se v ČR rozvíří další zájem a debaty o potřebě ucelenější právní úpravy náhradního mateřství.

Novelizovaná podoba trestného činu obchodování s lidmi je projevem tendencí upevňování ochrany žen a dětí před vykořisťováním, čímž se má minimalizovat riziko různých forem nátlaků (ekonomických, sexuálních aj.), zároveň i sloužit jako zábrana vzniku a rozšiřování reprodukčního trhu, nebo i omezování působení zprostředkovatelství. Co se týká novelizace trestného činu obchodování s lidmi v ČR, pod který má nově spadat i úzká výseč náhradního mateřství, tak se objevují dílčí obavy. *In concreto* se týkají disproporce mezi trestním postihem objednatelů a náhradní matky.[77] Jiné úvahy zase oscilují nad nemorálností a neetičností případného odebrání dítěte narozeného z náhradního mateřství objednatelům jako „*konfiskace lidské bytosti*“, což je značně problematické.[78] Jsme toho názoru, že částečně je možné se takových obav vyvarovat, když bude nová právní úprava dostatečně jasná a výstižná. Na druhou stranu by mělo být hleděno pragmatismu před morální zdrženlivostí, ale i přísnou zákonnou limitací.

Seznam bibliografických odkazů

BÁRTOVÁ, H. *Právní problematika náhradního mateřství v České republice. Diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2017. 64 s.

BLAŽEK, P. Medicínskoprávní a trestněprávní aspekty asistované reprodukce. In *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 9, s. 312-321. ISSN 1210-6410.

BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. In *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 6, s. 193-201. ISSN 1210-6410.

BURKERTOVÁ, E. *Náhradní mateřství ve vztazích s mezinárodním prvkem. Disertační práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2021. 175 s.

ČAMDŽIĆOVÁ, S., MOTYČKA, P. Smlouva o náhradním mateřství. In *Právní prostor* [online]. Zveřejněno dne 2. 12. 2019. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi#note-5.

ERBAŞ, R. Cross-Border Surrogate Motherhood from a Criminal Law Perspective. In *Fiat Iustitia*, 2019, vol. 13, is. 2, pp. 27-43. ISSN 1224-4015.

FRANKOVÁ, V., JIRSA, J. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. In *Právní prostor* [online]. Zveřejněno dne 10. 6. 2022. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/nahradni-materstvi-vybrane-eticke-pravni-otazky.

HARDIKA, M. Ch. D., MAHADEWI, K. J. Legal Protection of Children Born Through Surrogacy: A Comparative Legal Analysis. In *Journal Akta*, 2025, vol. 12, no. 3, pp. 808-821. ISSN 2581-2114.

HEJDUK, M. Problematika náhradního mateřství de lege ferenda. In *Trestní právo*, 2012, roč. 16, č. 7, s. 37-42. ISSN 1211-2860.

HENDRIKS, S. et al. The Importance of Genetic Parenthood for Infertile Men and Women. In *Human Reproduction*, 2017, vol. 32, is. 10, pp. 2076-2087. ISSN 1460-2350.

HONZOVÁ, I., SVATOŠ, R. Surrogacy – a comparison of criminal law in the Czech Republic and the Slovak Republic. In *Košická bezpečnostná revue*, 2021, roč. 11, č. 2, s. 48-59. ISSN 1338-6956.

HUSSEINI, F. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021. 1451 s. ISBN 978-80-7400-812-2.

[77] KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část I. In *Rodinné listy*, 2024, č. 8, s. 17 an.

[78] ERBAŞ, R. Cross-Border Surrogate Motherhood from a Criminal Law Perspective. In *Fiat Iustitia*, 2019, vol. 13, is. 2, pp. 35-43.

HYDER-RAHMAN, N. Commercial Gestational Surrogacy: Unravelling the threads between reproductive tourism and child trafficking. In *Anti-Trafficking Review*, 2021, is. 16, pp. 123-143. ISSN 2287-0113.

KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2025. 1861 s. ISBN 978-80-7699-033-3.

KONEČNÁ, H., SVATOŠ, R. Trestněprávní odpovědnost právnických osob zprostředkující náhradní mateřství. In *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 2-9. ISSN 1211-2860.

KOŘÍNEK, Š. Kvalitativní posilování trestněprávní ochrany před násilím vůči ženám a domácího násilí v EU. In *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2024, č. 4, s. 45-69. ISSN 1801-8211, online 2571-4589.

KOVÁŘOVÁ, D. Advokát a náhradní mateřství. In *Bulletin advokacie* [online]. Zveřejněno dne 1. 7. 2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/advokat-a-nahradni-materstvi>.

KOVÁŘOVÁ, D. Náhradní mateřství – altruismus i tvrdý obchod. In *Rodinné listy*, 2023, č. 5, s. 2. ISSN 1805-0824.

KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část I. In *Rodinné listy*, 2024, č. 8, s. 17. ISSN 1805-0824.

KOTROUŠOVÁ, D. Náhradní mateřství v ČR: Pandořina skříňka (konečně) otevřena? – Část II. In *Rodinné listy*, 2025, č. 6, s. 26. ISSN 1805-0824.

MARINELLI, S. et al. The legally charged issue of cross-border surrogacy: Current regulatory challenges and future prospects. In *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 2024, vol. 300, pp. 41-48. ISSN 1872-7654.

MITLÖHNER, M., SOVOVÁ, O. *Právní problematika umělé lidské reprodukce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 87 s. ISBN 978-80-7435-565-3.

NAKANO, G. E., CHANG, G., FORCEY, L. R. *Mothering. Ideology, Experience, and Agency*. New York: Routledge, 1994. 288 p. ISBN 9781315538891.

PIOTROWICZ, R. W., SORRENTINO, L. Human Trafficking and the Emergence of the Non-Punishment Principle. In *Human Rights Law Review*, 2016, vol. 16, is. 4, pp. 669-699. ISSN 1744-1021.

RAPOSO, V. L. Wrongful Genetic Connection: Neither Blood of My Blood, nor Flesh of My Flesh. In *Medicine, Health Care and Philosophy*, 2020, vol. 23, is. 2, pp. 309-319. ISSN 1386-7423.

SHI, R. The Politics of the Female Body: Reproductive Control and Sexual Censorship in China. In *Studies in Social Science & Humanities*, 2025, vol. 4, no. 6, pp. 15-27. ISSN 2413-9270.

SIVÁK, J. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. 80 s. ISBN 978-80-7552-678-6.

SVATOŠ, R., KONEČNÁ, H. Náhradní mateřství v trestněprávních konsekvencích. In *Trestněprávní revue*, 2019, roč. 18, č. 1, s. 7-13. ISSN 1213-5313.

SVATOŠ, R., KONEČNÁ, H. Surrogacy with respect to criminal law. In *The Lawyer Quarterly*, 2019, vol. 9, no. 3, pp. 197-212. ISSN 1805-840X.

STIERANKOVÁ, A. P. Obchodování s lidmi, nebo poslední šance? In *Bulletin advokacie*, 2024, č. 6, s. 19-23. ISSN 1805-8280.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. 4933 s. ISBN 978-80-7400-893-1.

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2025. Online dostupné v systému ASPI.

TELEC, I. Náhradní mateřství: osobní úsluha mimo právo. In *zdravotnickepravo.info* [online]. Zveřejněno dne 21. 2. 2018. Dostupné z: < https://zdravotnickepravo.info/nahradni-materstvi-osobni-usluha-mimo-pravo/>.

VALC, J. Budoucnost náhradního mateřství v českém právu. In *Soukromé právo*, 2024, roč. 12, č. 7-8, s. 24-40. ISSN 2533-4239.

VALC, J. Mezinárodní surrogace a její dopady (nejen) v době pandemie. In *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2021, roč. 11, č. 2, s. 66-91. ISSN 1804-8137.

VALC, J. Náhradní mateřství: na hraně nebo za hranou zákona? In *epravo.cz* [online]. Zveřejněno dne 17. 12. 2020. Dostupné z: < https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-na-hrane-nebo-za-hranou-zakona-112249.html>.

VALC, J. *Právo na život a biomedicína*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. 300 s. ISBN 978-80-7598-966-6.

VALC, J. Soukromoprávní aspekty smlouvy o náhradním mateřství. In *Soukromé právo,* 2023, roč. 11, č. 4, s. 12-21. ISSN 2533-4239.

WAGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023. 1010 s. ISBN 978-80-7676-747-8.

WERTHEIMER, A. Exploitation and Commercial Surrogacy. In *Denver Law Review,* 1997, vol. 74, no. 4, pp. 1215-1229. ISSN 2469-6471.

Nález ÚS ze dne 5. 12. 2012, sp. zn. IV. ÚS 444/11.

Návrh poslankyň Zuzany Ožanové a Heleny Válkové na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk č. 424/0.

Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňujícího Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, sdělení č. 18/2015 Sb. m. s.

Rozsudek ESLP ze dne 1. 7. 2021 ve věci Hájovský proti Slovensku, stížnost č. 7796/16.

Rozsudek ESLP ze dne 6. 12. 2022 ve věci K. K. a ostatní proti Dánsku, stížnost č. 25212/21.

Rozsudek SDEU ze dne 18. 3. 2014 ve věci C-167/12 GAJ. Kokott.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1712 ze dne 13. 6. 2024, kterou se mění směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí.

Usnesení VS v Olomouci ze dne 5. 5. 2011, sp. zn. 6 To 26/2001.

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně), sdělení č. 96/2001 Sb. m. s.

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, včetně důvodové zprávy, sněmovní tisk 111/0 ze dne 16. 2. 2026.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Kontaktní údaje:
JUDr. Mgr. Bc. Štěpán Kořínek
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici
Komenského 20,
974 01 Banská Bystrica
stepan.korinek@student.umb.sk ; sKorinek@seznam.cz

POZNÁMKY K NOVELIZACI ČESKÉHO TRESTNÍHO ZÁKONÍKU PŘIJATÉ V REAKCI NA ZNEUŽÍVÁNÍ DEEPFAKE TECHNOLOGIE

Mgr. Vendula MARXOVÁ
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Anotácia: *V posledních letech došlo k výraznému zvýšení kvality a dostupnosti nástrojů pro tvorbu deepfakes. Největší část deepfakes tvoří pornografická díla, k jejichž tvorbě je často zneužívána podoba skutečných osob bez jejich souhlasu. Na tento negativní jev zareagoval český zákonodárce novelou trestního zákoníku č. 270/2025, která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2026 a kterou byl zaveden nový trestný čin zneužití identity k výrobě pornografie a její šíření podle § 191a TrZ a rozšířen trestný čin poškození cizích práv podle § 181 TrZ o druhou základní skutkovou podstatu.*
Kľúčové slová: *Deepfake, pornografie, trestný čin, umělá inteligence*.

Annotation: *In recent years, there has been a significant increase in the quality and availability of tools for creating deepfakes. The majority of deepfakes consists of pornographic content, often created by misusing the appearance of real individuals without their consent. Czech lawmakers responded to this negative phenomenon with an amendment to the Criminal Code No. 270/2025, which came into effect on January 1, 2026, introducing a new criminal offense of identity misuse for the production and distribution of pornography under Section 191a of the Criminal Code and extending the criminal offense of infringement of the rights of others under Section 181 of the Criminal Code to include a second basic element.*
Keywords: *Deepfake, pornography, criminal offence, artificial intelligence*.

Úvod

Obsahem mnou zpracovaného příspěvku je představení části novely trestního zákoníku č. 270/2025, která reaguje na rozmach zneužívání deepfake technologie, a to především k tvorbě nekonsenzuální pornografie. Přiblížím rovněž možnosti trestněprávního postihu tvorby deepfake pornografie před nabytím účinnosti této novely, tedy přede dnem 1. 1. 2026.

Termín deepfake vznikl jako složenina slov deep learning a fake.[1] Deep learning, neboli hluboké učení, je dominantním přístupem v oblasti strojového učení, což je metoda, kterou používá většina systémů umělé inteligence.[2]

Pomocí deepfake technologie je možné vytvořit reálně vypadající či znějící dílo zachycující skutečnosti, které se nikdy nestaly. Tato technologie kupříkladu umožňuje zaměnit osobám zachyceným na videu tváře či těla nebo změnit obsah jimi pronesených vět.[3]

V posledních několika letech došlo k výraznému zvýšení kvality a dostupnosti nástrojů pro tvorbu deepfakes, nejedná se však o zcela novou technologii. Její rozmach nastal již v roce 2017, kdy byla používána především pro tvorbu zfalšovaných projevů politiků nebo pornografických snímků zachycujících celebrity.[4] Tehdy však byla úprava videa náročnější a ne každý byl schopen tuto technologii používat. Nyní může deepfake video vytvořit kdokoli, kdo disponuje fotografiemi obličeje určité osoby.[5]

Největší část deepfakes tvořily, tvoří a troufám si odhadovat, že i do budoucna budou tvořit pornografická díla. Podle dostupných odhadů tvoří pornografická deepfake videa až 96 % všech

[1] SUSLAVICH, Benjamin. Nonconsensual deepfakes: a „deep problem" for victims. *Albany Law Journal of Science & Technology* [online databáze], 2023, roč. 33, č. 1, s. 160-188 [cit. 21. února 2026]. Dostupné z: databáze HeinOnline.org, s. 162-163.
[2] ALPAYDIN, Ethem. *Introduction to machine learning*. 4. vydání. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2020, s. 3
[3] MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Roboti za mřížemi – je české trestní právo připraveno na rozvoj umělé inteligence? In: GŘIVNA, Tomáš a kol. (eds.). *Vliv nových technologií na trestní právo.* Praha: Auditorium, 2022, s. 263.
[4] KOLAŘÍKOVÁ, Linda, HORÁK, Filip. *Umělá inteligence & právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 105.
[5] SUSLAVICH: *Nonconsensual deepfakes*…, s. 163.

deepfake videí,[6] přičemž obětmi těchto výtvorů jsou až v 99 % ženy.[7] Způsoby tvorby deepfake pornografie jsou různorodé. Stále častěji se objevují případy, kdy je systém umělé inteligence použit k „vysvlečení" osoby, tedy k upravení její reálné fotografie tak, aby na ní byla nahá. V poslední době tvorbou sexuálně explicitních výtvorů neblaze proslul zejména chatbot Grok fungující na síti X. Velmi časté je rovněž užití deepfake technologie v pornografickém průmyslu, kdy jsou tváře pornohereček nahrazovány tvářemi jiných skutečných žen, a to bez jejich souhlasu a často i jejich vědomí.

Možnosti trestněprávního postihu tvorby a šíření deepfake pornografie do 1. 1. 2026

Možnosti trestněprávního postihu tvorby a šíření deepfake pornografie byly do přijetí novely do značné míry omezené. Podle okolností mohla osoba vytvořením a šířením takového díla spáchat trestný čin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TrZ, trestný čin šíření pornografie podle § 191 TrZ, trestný čin vydírání podle § 175 TrZ, trestný čin poškození cizích práv podle § 181 TrZ, anebo takové jednání vůbec nebylo trestné.

Jestliže uživatel systému umělé inteligence vytvořil deepfake pornografické dílo, které, byť i jen částečně, zobrazovalo skutečné dítě, naplnil takovým jednáním skutkovou podstatu trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TrZ. Podle českého trestního zákoníku je trestné rovněž vytvoření pornografického díla zobrazujícího fiktivní osobu jevící se být dítětem, tedy osobu, která by v průměrném divákovi vzbuzovala přesvědčení, že je dítětem.[8] Jestliže by tedy uživatel systému umělé inteligence vytvořil za použití tohoto systému pornografické dílo zobrazující uměle vytvořenou fiktivní postavu, která by se jevila jako dítě, naplnil by i takovým jednáním skutkovou podstatu trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TrZ.

V případě vytvoření deepfake pornografie zobrazující dospělé osoby byla již právní kvalifikace složitější. Jestliže dílo spadalo do kategorie tzv. tvrdé neboli zvrácené pornografie, tedy pornografie v níž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo která popisuje, zobrazuje nebo jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem, naplnil by pachatel jeho vytvořením skutkovou podstatu trestného činu šíření pornografie podle § 191 TrZ.

Trestněprávní postih tvorby a šíření ostatní deepfake pornografie zobrazující dospělé osoby byl dále možný jen za podmínek § 175 nebo § 181 TrZ. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu vydírání podle § 175 TrZ bylo třeba, aby pachatel oběť pod pohrůžkou zveřejnění deepfake pornografie nutil, aby něco konala, opominula nebo trpěla.

Trestný čin poškození cizích práv podle § 181 TrZ mohl pachatel spáchat zveřejněním reálně se jevící deepfake pornografie. Pro naplnění této skutkové podstaty se vyžaduje, aby pachatel oběti způsobil vážnou újmu na právech tím, že někoho uvede v omyl, nebo využije něčího omylu. Nebylo pochyb o tom, že oběti, jejíž podoba byla pro tvorbu deepfake zneužita, by pachatel způsobil vážnou újmu na právech, neboť by mohla být vážně poškozena její čest a pověst, například v zaměstnání. Aby však šíření deepfake pornografie bylo podle uvedeného ustanovení trestné, vyžadovalo se, aby ji pachatel vydával za skutečnou, čímž by osoby, které by přišly do kontaktu s takovým pornografickým dílem, uváděl v omyl.

Pokud tedy někdo před účinností novely zveřejnil deepfake pornografické dílo zobrazující dospělou osobu s prohlášením, že se jedná o uměle vytvořené či zmanipulované dílo, nenaplnil skutkovou podstatu žádného trestného činu, neboť v takovém případě již nebyl nikdo uváděn

[6] DVOŘÁKOVÁ, Michaela. Revenge porn a deepfakes: ochrana soukromí v éře moderních technologií. *Revue pro právo a technologie* [online], 2020, roč. 11, č. 22, s. 51-89 [cit. 26. ledna 2026]. Dostupné z: https://doi.org/10.5817/RPT2020-2-2, s. 66.

[7] KOPECKÝ, Kamil. *Umělou inteligencí generovaná pornografie způsobí řadu problémů, zneužívána bude k útokům na děti i dospělé* [online]. E-bezpeci.cz, 23. října 2023 [cit. 30. ledna 2026]. Dostupné z: https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/3636-umelou-inteligenci-generovana-pornografie-zpusobi-radu-problemu-zneuzivana-bude-k-utokum-na-deti-i-dospele.

[8] ŠČERBA, Filip. Posuzování případů zneužívání dětí prostřednictvím internetu k pornografickým účelům. *Trestněprávní revue*, 2020, roč. 19, č. 3, s. 125.

v omyl. Stejně tak nebylo trestné vytvoření pornografického deepfake díla pouze pro svou vlastní potřebu.

Novela trestního zákoníku č. 270/2025 Sb.

Na tento negativní stav, kdy byla tvorba nekonsenzuální deepfake pornografie trestná pouze částečně a podle několika různých obecných skutkových podstat, zareagoval český zákonodárce přijetím novely trestního zákoníku č. 270/2025 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2026 a kterou byl zaveden nový trestný čin zneužití identity k výrobě pornografie a její šíření podle § 191a TrZ a rozšířen trestný čin poškození cizích práv podle § 181 TrZ o druhou základní skutkovou podstatu.

Podle § 191a TrZ je nově kriminalizováno jednání spočívající ve vyrobení, dovezení, vyvezení, provezení, nabídnutí, učinění veřejně přístupným, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodeji nebo jiném opatření jinému pornografického díla, které zobrazuje nebo jinak využívá osobu, o níž pachatel ví, že k takovému zobrazení nebo využití nedala souhlas.

Tento nový trestný čin je zařazen do hlavy čtvrté trestního zákoníku, tedy mezi trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Z hlediska subjektivní stránky se jedná o trestný čin úmyslný, přičemž úmyslné zavinění se musí vztahovat i k absenci souhlasu osoby zobrazené nebo jinak využité v předmětném díle.

Fenomén deepfake pornografie byl hlavním impulzem pro zavedení této nové skutkové podstaty, její dosah je však širší, neboť dopadá na případy tzv. nekonsenzuální pornografie obecně, tedy například i na případy tajného nahrávání osob v intimních situacích bez jejich souhlasu. Pro tento širší dosah je částí odborné veřejnosti podoba nové skutkové podstaty kritizována. Zejména se objevují kritické názory na to, že je kriminalizováno rovněž vytváření nekonsenzuální deepfake pornografie pouze pro vlastní potřebu bez toho, aby měl pachatel úmysl ji dále šířit. Domnívám se však, že méně závažné případy bude v praxi možné řešit aplikací zásady subsidiarity trestní represe. Nemyslím si tudíž, že by zavedením tohoto trestného činu docházelo k přepínání trestní represe.

Naopak se domnívám, že je dosah dané skutkové podstaty příliš úzký, neboť nedopadá na případy tzv. pornografie z pomsty (revenge porn). Typickým příkladem takového jednání je nekonsenzuální zveřejnění či šíření pornografického materiálu, který byl pořízen se souhlasem oběti, anebo který pořídila dokonce sama oběť, ze strany jejího bývalého partnera. Za použití gramatického výkladu je možné dovodit, že se znak souhlasu v nově zavedené skutkové podstatě vztahuje toliko k zobrazení či jinému využití osoby v pornografickém díle. Nedopadá tedy na případy, kdy osoba se zobrazením v daném díle souhlasila či jej dokonce sama aktivně pořídila, nedala však již souhlas k jeho dalšímu šíření. Zvolené znění skutkové podstaty nepovažuji za šťastné a koncepční, neboť případy nekonsenzuálního šíření pornografického materiálu budou často výrazně závažnější než například výše zmíněné vytváření deepfake pornografie pouze pro vlastní potřebu, na které tato skutková podstata dopadá. Vhodným řešením této situace by podle mého názoru bylo doplnění druhé alinei nebo druhé základní skutkové podstaty v takové podobě, aby se znak souhlasu vztahoval k šíření pornografického materiálu, což by mohlo být vyjádřeno například formulací „(…) anebo kdo bez souhlasu osoby zobrazené v pornografickém díle toto dílo šíří (…)“.

Do práv osob, zejména do práva na ochranu osobnosti, by mohlo být zasaženo i tvorbou jiných než pornografických deepfakes. Český zákonodárce proto přistoupil k doplnění druhé základní skutkové podstaty trestného činu poškození cizích práv podle § 181 TrZ. Dané ustanovení je zařazeno do hlavy druhé trestního zákoníku, tedy mezi trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Jedná se rovněž o trestný čin úmyslný.

Podle § 181 odst. 2 TrZ se nově kriminalizuje, jestliže někdo v úmyslu způsobit jinému vážnou újmu na právech vyrobí dílo, které neoprávněně zobrazuje, zachycuje nebo jinak využívá podobu jiného nebo jeho projev osobní povahy, které se jeví být pravými, ačkoli ví, že pravé nejsou, nebo takové dílo učiní veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo

jinak jinému opatří. Oproti dosavadnímu znění tohoto ustanovení, nyní první základní skutkové podstaty, není znakem druhé základní skutkové podstaty uvedení někoho v omyl či využití něčího omylu. V praxi tak například nebude nezbytné prokazovat, zda osoby, které dané dílo shlédly, byly uvedeny v omyl, tedy zda jej považovaly za pravé či nikoli.

Oproti tomu bude třeba prokazovat, že pachatel jednal v úmyslu způsobit vážnou újmu na nemajetkových právech poškozeného. Lze očekávat, že prokázání tohoto znaku bude činit v praxi problémy. Vážná újma na právech může spočívat například ve výrazném negativním zásahu do rodinného života, postavení v zaměstnání, pověsti a dobrého jména, případně v neúspěchu ve volbách či zkomplikování určité nevýdělečné činnosti poškozeného.[9] Uvedená skutková podstata tudíž dopadá pouze na závažnější případy zneužití deepfake technologie, a proto by nemělo docházet k přepínání trestní represe ani k nepřiměřeným zásahům do práva na svobodu projevu, zejména v kontextu tvorby satirických děl či parodie.

Závěr

Přijatá novela trestního zákoníku č. 270/2025 Sb. představuje významnou reakci na rozvoj umělé inteligence a s ním spojené nové formy zásahů do práv jednotlivce. Zavedením nové skutkové podstaty podle § 191a TrZ a rozšířením trestného činu poškození cizích práv podle § 181 TrZ došlo k odstranění některých mezer, které v právní úpravě existovaly, zejména pokud jde o postih nekonsenzuální pornografie.

Přesto však nelze odhlédnout od určitých nedostatků přijaté právní úpravy. Jak bylo uvedeno výše, problematické se jeví zejména vymezení znaku souhlasu v rámci § 191a TrZ, které nepostihuje některé společensky závažné formy jednání, zejména případy tzv. pornografie z pomsty. Současně lze vést diskusi o přiměřenosti kriminalizace jednání spočívajícího ve vytváření nekonsenzuální deepfake pornografie pouze pro vlastní potřebu.

S ohledem na dynamický vývoj v oblasti umělé inteligence lze navíc očekávat, že právní úprava bude muset i nadále reagovat na nové formy zneužívání těchto technologií. Do budoucna tak bude nezbytné nejen sledovat aplikační praxi nově přijatých ustanovení, ale případně též přistoupit k další legislativní úpravě tak, aby byla zajištěna účinná ochrana práv osob při současném zachování přiměřenosti trestní represe.

Zoznam bibliografických odkazov

ALPAYDIN, Ethem. *Introduction to machine learning.* 4. vydání. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2020, 682 s.

DVOŘÁKOVÁ, Michaela. Revenge porn a deepfakes: ochrana soukromí v éře moderních technologií. *Revue pro právo a technologie* [online], 2020, roč. 11, č. 22, s. 51-89 [cit. 26. ledna 2026]. Dostupné z: https://doi.org/10.5817/RPT2020-2-2.

KOLAŘÍKOVÁ, Linda, HORÁK, Filip. *Umělá inteligence & právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2020, 196 s.

KOPECKÝ, Kamil. *Umělou inteligencí generovaná pornografie způsobí řadu problémů, zneužívána bude k útokům na děti i dospělé* [online]. E-bezpeci.cz, 23. října 2023 [cit. 30. ledna 2026]. Dostupné z: https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/3636-umelou-inteligenci-generovana-pornografie-zpusobi-radu-problemu-zneuzivana-bude-k-utokum-na-deti-i-dospele.

MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Roboti za mříženími – je české trestní právo připraveno na rozvoj umělé inteligence? In: GŘIVNA, Tomáš a kol. (eds.). *Vliv nových technologií na trestní právo.* Praha: Auditorium, 2022, s. 256-279.

[9] ŠČERBA, Filip, KALVODOVÁ, Věra. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník* [online databáze]. 1. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2025 [cit. 11. dubna 2026]. Dostupné z: databáze beck-online.cz, marg. č. 8 (§ 181).

SUSLAVICH, Benjamin. Nonconsensual deepfakes: a „deep problem“ for victims. *Albany Law Journal of Science & Technology* [online databáze], 2023, roč. 33, č. 1, s. 160-188 [cit. 21. února 2026]. Dostupné z: databáze HeinOnline.org.

ŠČERBA, Filip. Posuzování případů zneužívání dětí prostřednictvím internetu k pornografickým účelům. *Trestněprávní revue*, 2020, roč. 19, č. 3, s. 125-186.

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník* [online databáze]. 1. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2025 [cit. 11. dubna 2026]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Kontaktné údaje:
Mgr. Vendula Marxová
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
17. listopadu 8
779 00 Olomouc
vendula.marxova01@upol.cz

CYBERGROOMING – NOVODOBÁ FORMA SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

JUDr. Jozef MICHALKO, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Mgr. Dominika KUČEROVÁ
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Anotácia: *Príspevok analyzuje zákonné znenie § 201a Trestného zákona s dôrazom na využitie elektronickej komunikačnej služby. Autori poukazujú na aktuálnosť témy groomingu, resp. cybergrooomingu a jeho trestnoprávne aspekty v kontexte trestného činu sexuálneho zneužívania.*
Kľúčové slová: *Cybergrooming. Grooming. Sexuálne zneužívanie.*

Annotation: *The paper analyzes the statutory wording of Section 201a of the Criminal Code, focusing on the use of electronic communication services. The authors highlight the relevance of grooming and cybergrooming, as well as their criminal law aspects within the context of the felony of sexual abuse.*
Keywords: *Cybergrooming. Grooming. Sexual assault.*

Úvod

Sexuálne zneužívanie sa považuje za spoločensky citlivú a stále veľmi aktuálnu tému. V spojitosti s nárastom výskytu sofistikovaných metód digitálnej komunikácie dochádza k vzniku nových možností ohrozenia chránených hodnôt zakotvených v § 201a Trestného zákona. Problematickým aspektom je otázka dostatočnosti existujúcej právnej úpravy, ktorá v dobe vzniku ešte nepoznala úroveň generatívnej umelej inteligencie tak, ako je známa teraz. Cieľom príspevku je prostredníctvom analýzy vyhodnotiť efektivitu aktuálnej právnej úpravy v porovnaní s možnými dostupnými prostriedkami páchateľov a priniesť návrhy de lege ferenda.

V predloženom príspevku verifikujeme hypotézu, podľa ktorej znenie §201a Trestného zákona neposkytuje dostatočnú ochranu obetiam v prípadoch kedy páchateľ nadväzuje kontakt prostredníctvom digitálnych platforiem, práve vzhľadom na súčasnú úroveň technologických prostriedkov a generatívnej umelej inteligencie.

Fenomén cybergroomingu

Globálna povaha internetu predstavuje z hľadiska trestného práva problematickú oblasť, v ktorej môže dôjsť k páchaniu trestnej činnosti omnoho jednoduchším spôsobom, než vo fyzickom svete. Najrizikovejšia oblasť týkajúca sa detí ako obetí v spojitosti s internetom je získavanie osobných informácií ako fotografií, videí, nadväzovanie kontaktu za účelom sexuálneho zneužitia a výroby a distribúcie detskej pornografie.[1] Pri kontakte dospelých osôb za takýmito účelmi je dôležité zadefinovanie pojmu grooming a cybergrooming. Grooming predstavuje proces, pri ktorom páchateľ nadväzuje dôverný vzťah s obeťou za cieľom neskoršieho nadviazania sexuálneho kontaktu.[2] Proces groomingu sa môže odohrávať kdekoľvek, v súkromnom živote (susedstvo), inštitúciách (škola) ale aj v online priestore. Práve grooming

[1] HULANOVÁ, L. a kol. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4228-1. s. 35.
[2] VÝSKUMNÝ ÚSTAV DETSKEJ PSYCHOLÓGIE A PATOPSYCHOLÓGIE. *Dieťa ako objekt groomingu: prevencia sexuálneho zneužívania v organizáciách* [online]. Bratislava: VÚDPaP, 2023 [cit. 2026-03-03]. Dostupné z: https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/02/Dieta-ako-objekt-groomingu-prevencia-sexualneho-zneuzivania-v-organizaciach.pdf.

objavujúci sa v online priestore sa označuje ako cybergrooming.[3] Podľa vyjadrenia Národného centra bezpečnejšieho internetu (2012) v Českej republike sa cybergrooming považuje za formu psychologickej manipulácie, prebiehajúcej prostredníctvom moderných komunikačných technológií.[4] V procese cybergroomingu je možné rozlíšiť niekoľko štádií.

- Kontaktovanie obete – Vytypovanie si obete prostredníctvom internetu je oveľa jednoduchšie než vo fyzickom svete. Páchateľ môže kontaktovať viacero osôb a budovať si s nimi vzťah súbežne.
- Budovanie dôvery a snaha o izolovanosť – Páchateľ predstiera chápavosť, komunikuje o citlivých témach, snaží sa izolovať obeť z jej prostredia. [5]
- Podplácanie obete – Páchateľ posiela bez konkrétnych príčin obeti darčeky, prisľubuje služby (návšteva kina).[6]
- Vyvolanie emočnej závislosti – Dieťa je emočne závislé na páchateľovi, pozná jeho tajomstvá, páchateľ je jeho dôverníkom.[7]
- Osobné stretnutie.
- Sexuálne zneužitie – formou sexuálneho styku alebo iného sexuálneho kontaktu.[8]

Páchateľ cybergroomingu je zvyčajne technicky zdatná osoba vyznačujúca sa veľkou dávkou trpezlivosti a na komunikáciu využíva rôzne identity.[9] Štatistiky FBI tiež odhadujú, že každý deň je online približne 500–tisíc predátorov po celom svete.[10] Obeťami cybergroomingu sa najčastejšie stávajú deti vo veku 12 až 15 rokov.[11] Práve táto veková kategória sa považuje za najzraniteľnejšiu.

Od pandemického obdobia covid-19 sa podstatne zvýšila navštevovanosť sociálnych sietí. Medzi najčastejšie používané sociálne siete medzi mládežou patrí Instagram, Facebook, Messenger, Snapchat a Tiktok).[12] Internetové prostredie navštevované mladými ľuďmi vytvára ideálny priestor pre predátorov, poskytuje mu ideálne podmienky pre anonymitu a zároveň masovú dostupnosť potencionálnych obetí.

Problematickosť cybergroomingu spočíva nielen v jeho závažnosti, predovšetkým v komplikovanosti vyšetrovania daných prípadov. Zo štatistických údajov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky je za rok 2025 k dnešnému dňu odhalených 8 trestných činov sexuálneho zneužívania podľa § 201a Trestného zákona, z čoho objasnené boli zatiaľ len 4.[13] Za rok 2024 došlo podľa štatistických údajov k 10-tim prípadom sexuálneho zneužívania podľa §201a z čoho objasnené boli len 3.[14]

---

[3] HULANOVÁ, L. a kol. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4228-1. s. 35.

[4] ALMÁSIOVÁ, A. *Bezpečnosť detí v online priestore* [online]. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2025, s. 69 [cit. 2026-03-03]. ISBN 978-80-561-1123-9. Dostupné z: https://euko.ku.sk/wp-content/uploads/2025/11/almasiova_bezpecnost_deti.pdf.

[5] Tamže. s. 53.

[6] Tamže.

[7] Tamže.

[8] Tamže.

[9] UNICEF. An exploratory study into the nature and dynamics of online grooming in Namibia [online]. Windhoek: UNICEF Namibia, 2021 [cit. 2026-03-03]. Dostupné z: https://www.unicef.org/namibia/media/1641/file/An%20exploratory%20study%20into%20the%20nature%20and%20dynamics%20of%20online%20grooming%20in%20Namibia.pdf.

[10] CHILD CRIME PREVENTION & SAFETY CENTER: *Children and Grooming - Online Predators* [online]. Los Angeles: Stephen G. Rodriguez & Partners, ©2024 [cit. 2026-03-05]. Dostupné z: https://childsafety.losangelescriminallawyer.pro/children-and-grooming-online-predators.html.

[11] Tamže.

[12] ZOŠÁKOVÁ K.,: Body image a používanie sociálnych sietí u mládeže na slovensku. In: Paidagogos: časopis pro pedagogiku v souvislostech [online]. 2022, (1-2) [cit. 2026-03-03]. ISSN 1213-3809. Dostupné z: https://www.paidagogos.net/issues/2022/1-2/article.php?id=2 .

[13] Štatistické údaje Ministerstva vnútra Slovenskej republiky ku dňu 31.12.2025.

[14] Štatistické údaje Ministerstva vnútra Slovenskej republiky ku dňu 31.12.2024.

Aktuálny stav právnej úpravy

Sexuálne zneužívanie je v aktuálnom znení Trestného zákona uvedené v štyroch základných skutkových podstatách. Trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201a bol do Trestného zákona zakotvený na základe čl. 6 ods. 1 smernice 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii.[15] Zo znenia uvedenej smernice vyplýva, že akákoľvek forma sexuálneho vykorisťovania detí, sexuálneho zneužívania a činnosti v súvislosti s detskou pornografiu by mala byť a je trestná.

Subjektom tohto trestného činu nie je akákoľvek trestne zodpovedná osoba ale osoba dospelá, čo vyplýva z dikcie „pričom sám nie je dieťaťom." Subjektívna stránka si vyžaduje úmyselné zavinenie s motívom spáchať na dieťati trestný čin sexuálneho zneužívania podľa §201, §201b, §202 Trestného zákona alebo trestný čin výroby detskej pornografie.[16] Objektom je ochrana mravného a fyzického vývoja dieťaťa mladšieho než 15 rokov. Objektívnu stránku predstavuje nadviazanie komunikácie s dieťaťom mladším než 15 rokov prostredníctvom elektrokomunikačnej služby s cieľom dohodnúť si osobné stretnutie. Koncepcia objektívnej stránky je doplnená motívom. Pojem elektrokomunikačná služba je na účely tohto ustanovenia definovaná v § 2 ods. 17 zákona č. 452/2021 Z. z. o elektronických komunikáciách.[17]

Z hľadiska následku ide o ohrozovací trestný čin, pretože na jeho spáchanie stačí potencionálna hrozba, k osobnému stretnutiu nemusí dôjsť, postačuje návrh na takéto stretnutie.

Novodobé výzvy

Trestný zákon definuje tento trestný čin primárne cez komunikáciu s cieľom vylákať obeť na osobné stretnutie s motívom k spáchaniu iných trestných činov. Generatívna umelá inteligencia však mení paradigmu klasickej komunikácie prostredníctvom internetu. Páchateľ má množstvo nových možností na zefektívnenie procesu cybergroomingu. Omnoho sofistikovanejšie sa stáva vystupovanie páchateľa pred obeťou. Jednou zo základných charakteristík komunikácie cez internet je flexibilita identity. Pri komunikácii cez internet má jednotlivec možnosť prezentovať vlastnú identitu rôznym spôsobom, prípadne zostať v úplnej anonymite.[18] V internetovej komunikácii medzi obeťou a páchateľom sa v procese cybergroomingu často objavuje sexting. Ide o rozposielanie intímnych materiálov prostredníctvom elektrokomunikačných sietí.[19] Dieťa často na popud páchateľa samo poskytne intímne fotografie alebo videá, pretože majú dôverný vzťah.

Pre získanie dôveryhodnosti pôsobí pre obeť prirodzenejšie pokiaľ komunikuje s rovesníkom. Pomocou nástrojov deepfake dokáže páchateľ napodobniť obrazový alebo hlasový obsah podobajúci sa existujúcim osobám, tak aby pôsobil autenticky. Pojem deepfake je definovaný v čl. 3 bod 60 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 2024/1689.[20] Deepfake je z pohľadu trestného práva nebezpečný v oblasti zneužívania osobných údajov na tzv. intimate image abuse alebo revenge porn. Za intimate image abuse sa okrem iného považuje konanie kedy

[15] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV .

[16] STRÉMY T., a kol.: Trestný zákon – praktický komentár. Wolters Kluwer. 2025. s. 719.

[17] § 2 ods. 17 Zákona č. 452/2021 Z. z. o elektronických komunikáciách - Služba je služba obvykle poskytovaná za odplatu prostredníctvom sietí, ktorá zahŕňa službu prístupu k internetu,5) interpersonálnu komunikačnú službu alebo služby pozostávajúce úplne alebo prevažne z prenosu signálov, napríklad prenosové služby používané na poskytovanie služieb komunikácie stroj-stroj (M2M) a na rozhlasové a televízne vysielanie. Službou nie je poskytovanie obsahu alebo vykonávanie redakčnej kontroly obsahu prenášaného pomocou sietí a služieb.

[18] HULANOVÁ, L. a kol. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4228-1. s. 35.

[19] EMMEROVÁ, I. Sexuálne rizikové správanie – deti a mládež ako obete a aktéri. *Pediatrie pro praxi* [online]. 2023, 24(2), 101-105 [cit. 2026-03-03]. ISSN 1803-5264. Dostupné z: https://solen.cz/pdfs/ped/2023/02/05.pdf

[20] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii).

iná osoba bez súhlasu vytvorí alebo požiada o vytvorenie falošného intímneho obrázka alebo videa (napr. pomocou deepfake), ktoré pôsobí ako skutočné.[21] Použitie kompromitujúcich intímnych materiálov zobrazujúcich dieťa je v slovenskom právnom poriadku označované ako detská pornografia.[22]

Na základe uvedeného konštatujeme, že pri problematike cybergroomingu je deepfake na jednej strane využiteľný ako nástroj, prostredníctvom ktorého páchateľ maskuje svoju identitu, aby dokázal efektívnejšie nadviazať dôverný vzťah s obeťou a na druhej strane pomocou deepfaku dokáže zneužiť vizuálne materiály, ktoré mu poskytla sama obeť, pričom nemusí ísť priamo o intímny materiál, a to na výrobu detskej pornografie.

Páchateľ za pomoci technologických prostriedkov dokáže naprogramovať algoritmus , ktorý naraz komunikuje s desiatkami detí. V takomto prípade vzniká otázka, ako posúdiť trestnú zodpovednosť, ak nadväzovanie kontaktu riadil algoritmus? Podľa Hallevyho koncepcie modelov riešenia trestnej zodpovednosti umelej inteligencie má uvedené konanie charakter využitia umelej inteligencie ako nepriameho páchateľa, resp. „neživého nástroja.“[23]

Nedostatky právnej úpravy a návrhy de lege ferenda

Súčasná definícia sexuálneho zneužívania podľa § 201a Trestného zákona má v kontexte vyvíjajúcich sa prostriedkov umelej inteligencie určité nedostatky. Zo skutkovej podstaty je zjavné, že je orientovaná na cieľ osobného stretnutia s účelmi spáchania iných trestných činov. Absentuje zakotvenie procesu samotného groomingu (manipulácia, izolovanie), ktorý môže byť na psychiku dieťaťa sám o sebe devastačný, ako samostatného trestného činu. Za podstatnú považujeme aj absenciu dôrazu na vytváranie falošnej identity za účelom zavádzania potencionálnej obete. Uvedené konanie spĺňa atribúty konania podľa § 138 písm. f) a to závažnejším spôsobom konania – ľsťou, pričom definícia zároveň spĺňa aj atribúty § 122 ods. 6 Trestného zákona, a to: *„ Trestný čin je spáchaný ľsťou, ak bol spáchaný s využitím omylu, ktorý páchateľ vyvolal, alebo s použitím úskoku.“* V prípadoch využitia algoritmu, pomocou ktorého páchateľ kontaktuje viacero obetí naraz možno vidieť naplnenie kvalifikačného pojmu podľa § 138 písm. j) na viacerých osobách, pričom práve v uvedených prípadoch potencionálne môže spĺňať § 129 ods 1. Trestného zákona: „*Skupinou osôb sa na účely tohto zákona rozumejú najmenej tri osoby.“*

Záver

Cybergrooming možno definovať ako proces, pri ktorom sa páchateľ snaží nadviazať dôverný vzťah s obeťou za účelom neskoršieho nadviazania sexuálneho kontaktu v internetovom prostredí. Ide o druh závažnej trestnej činnosti, ktorá je problematická na vyšetrovanie, o čom svedčia aj štatistické údaje Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o objasnenosti trestných činov.

Predložený príspevok potvrdzuje stanovenú hypotézu, že aktuálne znenie § 201a Trestného zákona nie je v súčasnej dobe technologického pokroku dostatočne efektívne. Súčasná právna úprava postihuje nadväzovanie kontaktu s cieľom osobného stretnutia za účelom spáchania trestného činu sexuálne zneužívania podľa § 201, § 201b,§ 202 alebo trestného činu výroby detskej pornografie. V základnej skutkovej podstate absentuje zakotvenie samotného procesu cybergroomingu, ktorý môže byť pre dieťa rovnako devastačný.

[21] INTIMATE IMAGE ABUSE (REVENGE PORN). Police.uk [online]. [cit. 2026-03-03]. Dostupné z: https://www.police.uk/advice/advice-and-information/online-safety/online-safety/intimate-image-abuse-revenge-porn/.

[22] § 132 ods. 4 Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

[23] VOJTUŠ, F. – KORDÍK, M. – DRAŽOVÁ, P. Umelá inteligencia, jej využívanie a trestnoprávna zodpovednosť – výzvy, problémy a možné riešenia [online]. In: *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2023 [cit. 2026-03-03], roč. 162, č. 6, s. ISSN 0231-6625. Dostupné na internete: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2023/6/5_DISKUSE_Vojtus%20et%20al_549-570_6_2023.pdf .

Nástroje umelej inteligencie páchateľom umožňujú sofistikovanejší spôsob kontaktovania potencionálnych obetí. Pre problematiku cybergroomingu je podstatným problémom technológia deepfake, ktorú páchatelia môžu využívať na maskovanie svojej identity a tým efektívnejšie nadväzovať dôverný kontakt s obeťou a na druhej strane dokážu pomocou týchto metód zneužívať získané obrazové materiály na tvorbu detskej pornografie. Problémom je tak isto otázka trestnej zodpovednosti v prípade využívania nástrojov umelej inteligencie na paralelnú komunikáciu s viacerými obeťami naraz.

V rámci návrhov de lege ferenda autori navrhujú rozšírenie skutkovej podstaty, ktorá by mala zabezpečiť dôslednejšie postihovanie vytvárania falošnej identity za účelom cybergroomingu, trestnosť procesu cybergroomingu a zakotvenie vyššej trestnej sadzby v prípade konania na viacerých osobách.

Zabezpečenie ochrany mravného a fyzického vývoja detí mladších ako 15 rokov je v súčasnej digitálnej ére veľkou výzvou, ktorá požaduje zvýšenú legislatívnu pozornosť.

Zoznam bibliografických odkazov

ALMÁSIOVÁ, A. *Bezpečnosť detí v online priestore* [online]. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2025, [cit. 2026-03-03]. ISBN 978-80-561-1123-9. 235 s. Dostupné z: https://euko.ku.sk/wp-content/uploads/2025/11/almasiova_bezpecnost_deti.pdf.

HULANOVÁ, L. a kol. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Grada, 2012. 217 s. ISBN 978-80-247-4228-1.

STRÉMY T. a kol. *Trestný zákon – praktický komentár*. Wolters Kluwer. 2025. 1480 s., ISBN 978-80-286-0378-6.

VOJTUŠ, F. – KORDÍK, M. – DRAŽOVÁ, P. Umelá inteligencia, jej využívanie a trestnoprávna zodpovednosť – výzvy, problémy a možné riešenia [online]. In: *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2023 [cit. 2026-03-03], roč. 162, č. 6, s. ISSN 0231-6625. Dostupné na internete: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2023/6/5_DISKUSE_Vojtus%20et%20al_549-570_6_2023.pdf .

ZOŠÁKOVÁ, K. Body image a používanie sociálnych sietí u mládeže na slovensku. In: *Paidagogos: časopis pro pedagogiku v souvislostech* [online]. 2022, (1-2) [cit. 2026-03-03]. ISSN 1213-3809. Dostupné z: https://www.paidagogos.net/issues/2022/1-2/article.php?id=2.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii).

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

CHILD CRIME PREVENTION & SAFETY CENTER: Children and Grooming - Online Predators [online]. Los Angeles: Stephen G. Rodriguez & Partners, ©2024 [cit. 2026-03-05]. Dostupné z: https://childsafety.losangelescriminallawyer.pro/children-and-grooming-online-predators.html.

EMMEROVÁ, I.: Sexuálne rizikové správanie – deti a mládež ako obete a aktéri . Pediatrie pro praxi [online]. 2023, 24(2), 101-105 [cit. 2026-03-03]. ISSN 1803-5264. Dostupné z: https://solen.cz/pdfs/ped/2023/02/05.pdf.

INTIMATE IMAGE ABUSE (REVENGE PORN). Police.uk [online]. [cit. 2026-03-03]. Dostupné z: https://www.police.uk/advice/advice-and-information/online-safety/online-safety/intimate-image-abuse-revenge-porn/.

UNICEF. An exploratory study into the nature and dynamics of online grooming in Namibia [online]. Windhoek: UNICEF Namibia, 2021 [cit. 2026-03-03]. Dostupné z: https://www.unicef.org/namibia/media/1641/file/An%20exploratory%20study%20into%20the%20nature%20and%20dynamics%20of%20online%20grooming%20in%20Namibia.pdf .

VÝSKUMNÝ ÚSTAV DETSKEJ PSYCHOLÓGIE A PATOPSYCHOLÓGIE. Dieťa ako objekt groomingu: prevencia sexuálneho zneužívania v organizáciách [online]. Bratislava: VÚDPaP, 2023 [cit. 2026-03-03]. Dostupné z: https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/02/Dieta-ako-objekt-groomingu-prevencia-sexualneho-zneuzivania-v-organizaciach.pdf.

Štatistické údaje Ministerstva vnútra Slovenskej republiky ku dňu 31.12.2025.

Štatistické údaje Ministerstva vnútra Slovenskej republiky ku dňu 31.12.2024.

Kontaktné údaje:

JUDr. Jozef Michalko, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická Fakulta Univerzity Mateja Bela
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
jozef.michalko@umb.sk

Mgr. Dominika Kučerová
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
dkucerova5@umb.sk

POVINNÁ AKCEPTÁCIA ZÁKONNÉHO PLATIDLA A JEJ OCHRANA V TRESTNOM PRÁVE

Mgr. Viliam PONIŠT, PhD.
Katedra finančného práva a finančnej vedy
Právnická fakulta, Univerzita Karlova v Prahe

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá povinnou akceptáciou zákonného platidla a jej ochranou v trestnom práve Slovenskej republiky. Analyzuje právne vymedzenie zákonného platidla, rozsah povinnosti prijímať hotovosť a zákonné dôvody jej odmietnutia, a to v kontexte vnútroštátnej aj európskej právnej úpravy. Osobitná pozornosť je venovaná skutkovej podstate trestného činu ohrozovania obehu peňazí podľa § 273 Trestného zákona a otázke, či táto úprava predstavuje efektívny nástroj ochrany povinnej akceptácie hotovosti. Príspevok poukazuje na limity trestnoprávnej ochrany, najmä v dôsledku existencie širokého spektra zákonných výnimiek a aplikačných problémov, a vsádza problematiku do širšieho kontextu, ústavného práva na hotovosť a pripravovanej regulácie na úrovni Európskej únie.*
Kľúčové slová: *Zákonné platidlo; hotovosť; povinná akceptácia; trestné právo; ohrozovanie obehu peňazí; euro.*

Annotation: *The paper examines the mandatory acceptance of legal tender and its protection under Slovak criminal law. It analyses the legal definition of legal tender, the scope of the obligation to accept cash, and the statutory grounds for its refusal, in the context of both national and European legal frameworks. Particular attention is devoted to the criminal offence of endangering the circulation of money under Section 273 of the Criminal Code and the question of whether this provision constitutes an effective instrument for protecting the mandatory acceptance of cash. The paper highlights the limitations of criminal law protection, especially due to the broad range of statutory exceptions and practical enforcement issues, and situates the topic within the broader context of the constitutional right to cash, and emerging EU regulation.*
Keywords: *Legal tender; cash; mandatory acceptance; criminal law; endangering the circulation of money; euro.*

Úvod

Hoci pojem „zákonné platidlo“ nie je pojmom trestnoprávnym, tak môžeme skonštatovať, že aj tomuto inštitútu poskytuje trestné právo ochranu. Príspevok sa venuje tejto poskytovanej ochrany, jej efektívnosti a presahom na ostatné právne odvetvia.

Otázka digitalizácie sa v posledných rokoch stala jedným z najvýraznejších a najaktuálnejších právnych fenoménov, ktorý zasahuje nielen oblasť finančného práva, ale čoraz zreteľnejšie sa dotýka aj trestnoprávnej roviny. Spoločenské a technologické zmeny, digitalizácia retailových platieb a tendencia verejných aj súkromných aktérov obmedzovať hotovosť vytvorili napätie medzi normatívnym postavením zákonného platidla - hotovosti a jej reálnou dostupnosťou a akceptáciou. Nielen toto napätie[1] viedlo zákonodarcu k pomerne nezvyčajnej zmene Ústavy Slovenskej republiky (ústavný zákon č. 460/1992 Z. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov), ktorá bola doplnená o nový článok 39a.[2]

Do práva na používanie hotovosti takisto zasiahol legislatívny prechod na zaokrúhľovanie hotovostných platieb, ktorý reagoval na eurominc s najnižšou nominálnou hodnotou – 1 a 2 eurocentov. Z hľadiska trestného práva zasiahla do trestnoprávnej ochrany aj samotná veľká novelizácia trestných sadzieb, ktorá skutkovú podstatu a jej trestnú sadzbu pri relevantnom trestnom čine paradoxne ponechala nezmenenú – ide o trestný čin ohrozovania obehu peňazí podľa § 273 Trestného zákona.

Tieto legislatívne a spoločenské zmeny ukazujú, že problematika povinnej akceptácie zákonného platidla prekračuje rámec finančného práva a mala by mať presah na ďalšie odvetvia, vrátane práva trestného. Stáva sa súčasťou širšieho diskurzu o základných právach, ochrane

[1] Dôvody pre prijatie danej legislatívy boli rôzne – okrem obavy zo zrušenia hotovosti v budúcnosti, aj obavy o súkromie, rozmach „kryptomien“, či snaha o zachovanie práva na slobodnú voľnu platobného prostriedku. Dôvodová správa, dostupná: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=524797.

[2] Čl. 39a Ústavy Slovenskej republiky uvádza, že vydávanie hotovosti ako zákonného platidla sa zaručuje. Každý má právo vykonať platbu za nákup tovarov a poskytnutie služieb v hotovosti zákonným platidlom, pričom prijatie takejto platby možno odmietnuť len z primeraných alebo všeobecne uplatňovaných dôvodov. Právo vykonať hotovostnú operáciu v banke alebo pobočke zahraničnej banky sa zaručuje.

spotrebiteľa, právnej istote, a v neposlednom rade aj o možnej trestnoprávnej zodpovednosti subjektov, ktoré úmyselne a systematicky odmietajú zákonné platidlo napriek jeho legislatívnemu zakotveniu. Otázka trestnoprávneho postihu odmietnutia prijať zákonné platidlo sa tak dostáva (nechtiac) do čoraz väčšieho povedomia. Základnou hypotézou v danom prípade bude overiť, či vôbec je trestnoprávna úprava odmietania zákonného platidla podľa § 273 Trestného zákona efektívny nástroj ochrany povinnej akceptácie zákonného platidla v súčasných podmienkach.

Zákonné platidlo a jeho povinná akceptácia – teoretické vymedzenie

Pod pojmom „zákonné platidlo" sa vo všeobecnosti rozumejú bankovky a mince denominované v príslušnej mene a vydané národnou centrálnou bankou alebo inou (spravidla verejnou) inštitúciu v menovej oblasti. Pojem a obsah zákonného platidla sa prakticky môže meniť od štátu k štátu a aj v historickom kontexte. Napríklad Rašín uvádzal, že štát môže za platidlo vyhlásiť akýkoľvek statok, ale úspech môže mať toto ustanovenie len vtedy, ak obyvateľstvo má dôveru vo výmennú, nemenlivú hodnotu statku vyhláseného za zákonné platidlo, prostriedok výmeny i mieru hodnôt.[3] Gleeson na druhej strane označuje názor, že čo robí z veci (statku) peniaze je zákon, a to zákon o zákonnom platidle, za nesprávny.[4]

V podmienkach Slovenskej republiky sú podmienky pre platbu v zákonnom platidle naformulované priamo v zákone NR SR č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov (ďalej iba „Zákon o NBS"). Zákonodarca však cestou osobitných predpisov obmedzuje jeho používanie z rôznych dôvodov a v rôznych oblastiach. Podľa § 15 ods. 1 Zákona o NBS má Národná banka Slovenska v súlade s osobitnými predpismi právo vydávať eurobankovky a eurominc vrátane pamätných eurominci, ktoré sú zákonným platidlom v eurozóne a v zúčastnených tretích štátoch, ktoré sú určené na peňažný obeh a ktoré vo svojej nominálnej hodnote slúžia na uhrádzanie peňažných záväzkov. Národná banka Slovenska má v súlade s osobitnými predpismi aj právo vydávať zberateľské eurominc, ktoré sú zákonným platidlom vo svojej nominálnej hodnote len v Slovenskej republike a ktoré nie sú primárne určené na peňažný obeh, zreteľne sa odlišujú od eurominci určených na peňažný obeh a uvádza sa na nich iná nominálna hodnota v eurách alebo eurocentoch ako na eurominciach určených na peňažný obeh.

Z pohľadu EÚ sú jedine (euro) bankovky vnímané ako zákonné platidlo, keďže sú zakotvené priamo v čl. 128 ods. 1 tretia veta Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Toto ustanovenie uvádza, že bankovky vydané Európskou centrálnou bankou a národnými centrálnymi bankami sú jedinými bankovkami, ktoré majú v Únii výlučné postavenie zákonného platidla. O minciach Zmluva o fungovaní EÚ mlčí. Každopádne zo znenia čl. 10 a 11 nariadenia Rady (ES) č. 974/98 z 3. mája 1998 o zavedení eura v platnom znení vyplýva, že bankovky denominované v mene euro sú jedinými bankovkami, ktoré majú postavenie zákonného platidla, resp. mince denominované v euro alebo v centoch sú jedinými mincami s postavením zákonného platidla.

Môžeme síce povedať, čo sa má zákonným platidlom rozumieť, ale jeho obsah, rozsah, či samotné účinky je možné vykladať rôzne nakoľko v rôznych krajinách boli rôzne prístupy k bankovkám a minciam vlastnej meny, a teda tie sa na národnej úrovni prejavili aj v prístupe k euru. Ako sa uvádza v bode 3 preambuly Odporúčania Komisie z 22. marca 2010 o rozsahu a účinkoch eurobankoviek a eurominci ako zákonného platidla (2010/191/EÚ) (ďalej iba „Odporúčanie Komisie")[5] v eurozóne prevládala neistota, pokiaľ ide o rozsah zákonného platidla a jeho účinky, a preto bolo toto odporúčanie prijaté. Preto Odporúčanie Komisie vymedzilo aké účinky by zákonné platidlo malo mať. V prípade, ak existuje povinnosť platiť tak by zákonné platidlo v zmysle bodu 1 tohto odporúčania malo znamenať povinné akceptovanie, akceptovanie v nominálnej hodnote a možnosť splniť povinnosť platby. Ďalej by v zmysle bodu 2 Odporúčania Komisie akceptovanie eurobankoviek a eurominci ako platobných prostriedkov v

[3] Pozri: RAŠÍN, A. Národní hospodářství. Praha: Český čtenář, 1922, s. 134.
[4] Pozri: GLEESON, S. The legal concept of money. New York: Oxford University Press, 2018, s. 24.
[5] Dostupné: https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2010/191/oj?locale=sk.

maloobchodných transakciách malo byť pravidlom. Odmietnutie by teda malo byť možné len na základe opodstatnených dôvodov spojených so „zásadou konania v dobrej viere“. Ďalej by mali byť v maloobchodných transakciách akceptované bankovky vysokej nominálnej hodnoty, a to bez dodatočných poplatkov za používanie eurobankoviek a euromincí. Členské štáty by nemali zakazovať ani trestať úplné zničenie malých množstiev eurobankoviek alebo euromincí jednotlivcami. Nepovolené ničenie veľkých množstiev eurobankoviek a euromincí by sa však malo zakázať. Členské štáty by nemali podporovať poškodzovanie eurobankoviek a euromincí na umelecké účely, ale mali ho tolerovať. Takisto v zmysle bodu 9 Odporúčania Komisie, ak sa v členských štátoch prijal režim zaokrúhľovania a ceny sa v dôsledku toho zaokrúhlili na najbližších päť centov, 1 centové a 2 centové mince by mali zostať legálnym platidlom a mali by sa naďalej akceptovať ako platobné prostriedky. Členské štáty by sa však mali vyhnúť prijímaniu nových pravidiel zaokrúhľovania, pretože negatívne ovplyvňujú možnosť splniť povinnosť platby ponúknutím presnej dlžnej sumy a pretože to za istých okolností môže viesť k dodatočným poplatkom za platbu v hotovosti. A nakoniec členské štáty by mali prijať všetky opatrenia, ktoré považujú za vhodné, aby sa zabránilo používaniu zberateľských mincí ako platidla.

Základná vlastnosť zákonného platidla je jeho akceptácia v nominálnej hodnote, pričom sa nevylučuje, že sú nastavené aj možnosti pre jeho odmietnutie.[6]

Hoci sa v určitom rozsahu plánuje zaviesť pre podnikateľov aj povinnosť prijímať bezhotovostné platby, tak v súčasnosti je zakotvené povinné prijímanie zákonného platidla – euromincí a eurobankoviek, t.j. hotovosti. Toto upravuje § 17a Zákona o NBS, podľa ktorého vo všeobecnosti platí, že je zakázané pri peňažných platbách v hotovosti odmietnuť prijatie zákonných platidiel. To zároveň znamená, že je nutné eurominc a eurobankovky akceptovať v ich nominálnej hodnote bez toho, aby sa ich prijatie viazalo na iný ako zákonný dôvod. Uvedené ustanovenie samo o sebe ešte môže vytvárať polemiku o tom, do akej miery existuje povinnosť prijímať hotovosť – zákonné platidlá, pri všetkých platbách, keďže ustanovuje túto povinnosť len pri „peňažných platbách v hotovosti“. Uvedené ustanovenie by sa preto mohlo vykladať tak, že v prípade inej ako peňažnej platby v hotovosti, t.j. keď subjekt vôbec neumožní peňažnú platbu v hotovosti nemusí ani prijímať zákonné platidlá (euromince a eurobankovky). Toto je aj obrana niektorých subjektov – predajcov, obchodníkov, ktorí (nezákonne) opomínajú prijímať hotovosť a umožňujú napríklad iba platbu kartou, či v kryptoaktívach.

Túto polemiku potom úplne vyvracia ust. § 17a ods. 2 Zákona o NBS, ktoré uvádza, že právnické osoby a fyzické osoby v Slovenskej republike sú pri peňažných platbách povinné prijímať zákonné platidlá, môžu odmietnuť prijatie zákonných platidiel a prijaté zákonné platidlá dávajú späť do peňažného obehu podľa osobitných predpisov platných v eurozóne pre eurobankovky a euromince a v rozsahu vymedzenom týmito osobitnými predpismi aj za podmienok ustanovených týmto zákonom alebo inými osobitnými predpismi. Ako je z tohto ustanovenie zrejmé, tak pokiaľ má byť vykonaná peňažná platba, tak právnické a fyzické osoby nemôžu odmietnuť zákonné platidlá – hotovosť, bez zákonného dôvodu.

Ohrozovanie obehu peňazí – čo vlastne chránime?

V Slovenskej republike plní funkciu trestnoprávnej ochrany peňažného obehu skutková podstata „Ohrozovanie obehu peňazí“ podľa ust. § 273 Trestného zákona. Podľa ust. § 273 Trestného zákona je možné potrestať páchateľa (fyzickú osobu), ktorý bez zákonného dôvodu odmieta tuzemské peniaze alebo poškodzuje tuzemské peniaze. Ich účelom „je trestno-právne chrániť peňažný obeh pred niektorými konaniami, ktoré by ho mohli ohroziť alebo poškodiť.“[7]

[6] Len na margo môžeme spomenúť, že hoci v prípade statku, ktorý je zákonne označený za zákonné platidlo sa vo všeobecnosti spája povinnosť jeho akceptácie na účely vyrovnania dlhu, tak ani to nemusí byť vždy pravidlom. Aj v súčasnosti sa môžeme stretnúť so zákonnými platidlami, pri ktorým táto vlastnosť absentuje. Ide napríklad o prípad Bitcoinu v Salvádore, v ktorom je zakotvený ako zákonné platidlo, ale nikto ho nemá povinnosť akceptovať. Podobne sú na tom napríklad škótske bankovky, ktoré síce sú v Škótsku zákonným platidlom, ale nikto ich nemusí akceptovať.

[7] ČÉNTEŠ, J. a kol. Trestný zákon s komentárom. Eurokódex: Žilina, 2006, s. 384.

Teda skutkovou podstatou, ktorá má primárne chrániť menu je ustanovenie § 273 Trestného zákona trestný čin ohrozovania obehu peňazí. Existencia tejto skutkovej podstaty „vyjadruje tradičný záujem štátu na nerušenom a funkčnom obehu tuzemských zákonných peňazí.“[8] Zameriame sa iba na časť skutkovej podstaty, ktorá sa týka odmietania zákonných peňazí. Ako je zrejmé páchateľom môže byť iba fyzická osoba, k naplneniu tejto skutkovej podstaty môže dôjsť jednoduchým úmyselným neprijímaním tuzemských platidiel (z akéhokoľvek dôvodu) - „akékoľvek odmietanie peňazí, na ktoré zákon nedáva oprávnenie.“[9] Je nutné uviesť, že ochrana poskytovaná predmetnými ustanoveniami sa vzťahuje iba na tuzemské peniaze. Tento fakt je dôležitý najmä z toho pohľadu, že ochrana, ktorá sa poskytuje pri ostatných trestných činoch proti mene (§ 270 - §272 Trestného zákona) je poskytovaná oveľa širšiemu okruhu peňazí. V zmysle § 280 Trestného zákona sa ochrana podľa tohto dielu popri platným peniazom poskytuje aj neplatným peniazom počas obdobia určeného na ich výmenu, peniazom v čase spáchania trestného činu nevydaným, ale určeným na vydanie do obehu, ako aj cudzozemským peniazom vrátane meny euro a cudzozemským cenným papierom vrátane cudzozemských cenných papierov hromadne vydaných, ktoré znejú na majiteľa alebo sú rubopisom prevoditeľné. Toto ustanovenie však naráža na špecifiká skutkovej podstaty trestného činu podľa § 273 Trestného zákona, nakoľko daná skutková podstata vyžaduje, aby to boli tuzemské peniaze, čo vylučuje všetky cudzozemské peniaze a navyše musí pre ne platiť povinnosť prijímania, resp. zákaz odmietnutia z iných ako zákonných dôvodov, a to prichádza do úvahy iba pri aktuálne platných peniazoch. V tejto skutkovej podstate je (výslovne) zdôraznené, že sa vzťahuje iba na tuzemské peniaze, čo vyplýva aj zo samotného účelu takejto úpravy – chrániť peňažný obeh v krajine.

Pojem „tuzemské peniaze“ považujeme pri danom trestnom čine za kľúčový, čo však znamená, a čo má spoločné so zákonným platidlom? V prvom rade, keďže pojem „peniaze“ môže zahŕňať tak hotovostné ako aj bezhotovostné prostriedky je namieste otázka, či sa daná skutková podstata nevzťahuje na prípady, ak páchateľ úplne odmieta tuzemské peniaze, t.j. platby v mene euro (hotovostné aj bezhotovostné). Teda či je správne keď vyvodzujeme, že tým reálne máme chrániť iba hotovosť. Historicky keď bola daná skutková podstata prijímaná do právneho poriadku veľmi nad bezhotovostnými platbami v tomto zmysle neuvažovali. Odmietanie zákonných peňazí bolo zakázané vládnym nariadením č. 189/1924 Zb. z 29. augusta 1924 o ochrane zákonného platidla, ktorým sa vykonávajú § 4 a § 6 zákona č. 7 zo 14. decembra 1923, Zb. zákonov a nariadení z roku 1924, o ochrane československej meny a zákonných platidiel. Vtedy však išlo „iba“ o priestupok[10] (v zmysle § 6 ods. 2 zákona č. 7/1924 Zb. o ochrane Československej meny a zákonných platidiel) a pri odmietaní tuzemských peňazí bola inou alternatívou iba iná mena, t.j. pokiaľ niekto neprijímal vtedajšie peniaze – peniaze československej meny (koruny v hotovosti), tak v zásade mohol prijímať už len cudzozemské peniaze. V danom prípade sa prakticky nerozlišovalo, či išlo hotovosť ako takú alebo priamo menu samotnú. Zároveň však výkladom, vtedy aj dnes, môžeme dospieť k záveru, že tuzemskými peniazmi sa majú namysli fyzické peniaze – hotovosť, a to najmä preto, že sa v skutkových podstatách používa v spojení s poškodzovaním peňazí (fyzické poškodenie). Zároveň však pojem „tuzemské peniaze“ je aj pojmom, ktorý je v súčasnej legislatíve definovaný. V zmysle § 24 ods. 3 zákona č. 659/2007 Z. z. o zavedení meny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov platí, že kde sa v iných všeobecne záväzných právnych predpisoch používajú pojmy „slovenské platidlá“, „slovenské peniaze“ alebo „tuzemské peniaze“, odo dňa zavedenia eura sa tým rozumejú aj platné eurobankovky a eurominca a od skončenia obdobia duálneho hotovostného peňažného obehu len platné eurobankovky a eurominca. Takže nie je pochýb o tom, že v súčasnosti sa týmto pojmom rozumejú výhradne eurominca a eurobankovky. Dopustiť sa ho teda môže každý, kto bez zákonnom stanoveného dôvodu odmietne prijať práve tieto peniaze - hotovosť.

[8] GRÚŇ, L.: Trestnoprávne sankcie za porušenie noriem finančného práva. Justičná revue, 59, 2007, s. 224 – 231.
[9] STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMAŠ, O. Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 604.
[10] Ako trestný čin sa vyskytuje až v zákone č. 86/1950 Zb. Trestnom zákone.

Zákonné dôvody pre odmietnutie

Dôvod, pre ktorý konanie páchateľa nebude trestné spočíva v takom odmietnutí, ktoré je postavené na zákonných dôvodoch. Treba však dodať, že naše peniaze – eurominc a eurobankovky majú nadnárodný rozmer a ich úprava má základ na úrovni EÚ je nutné sa v pozrieť aj to, či nejaké na obmedzenia platieb eurominc a eurobankovkami – zákonným platidlom ponúka legislatíva EÚ, a to aj vo vzťahu k ust. § 17a ods. 2 Zákona o NBS. Paradoxne však viac obmedzení hotovosti prináša vnútroštátna úprava ako úprava na úrovni EÚ.

Hneď na začiatok tejto časti je nutné zdôrazniť, že povinnosť prijímať hotovosť pri peňažných platbách nie je absolútna. Už aj samotný Zákon o NBS upravuje obmedzenia pre platby v hotovosti, resp. zákonné možnosti pre odmietnutie prijatia platby v hotovosti. Ust. § 17a ods. 3 Zákona o NBS síce najskôr zdôrazňuje, že určité subjekty (nie každá právnická a fyzická osoba) sú povinné pri peňažných platbách prijímať eurobankovky a eurominc bez obmedzenia nominálnej štruktúry alebo celkového počtu prijímaných eurobankoviek a eurominc. Táto skutočnosť je dôležitá najmä preto, že v zmysle už spomínaného čl. 11 nariadenia Rady (ES) č. 974/98 z 3. mája 1998 o zavedení eura platí, že s výnimkou vydávajúceho orgánu a osôb osobitne určených vnútroštátnymi právnymi predpismi vydávajúceho členského štátu, žiadna strana nie je povinná prijať pri akejkoľvek jednej platbe viac ako 50 mincí. Teda okrem vybraných subjektov môžu všetci ostatní odmietnuť platbu v eurominciach, ktorých je viac ako 50 kusov. Práve na túto skutočnosť pravdepodobne narážajú autori pokiaľ ide o transakcie odkazujúc na ust. § 17a ods. 2 Zákona o NBS, ktorý „upravuje povinnosť prijímať zákonné platidlá, t. j. eurobankovky a eurominc s obmedzením na šikanózny výkon práva, na rozdiel od bánk (v súlade s ods. 3).“[11] Že v zásade môže nastať šikanózny výkon práva pri platbe v eurominciach ukazuje aj prax, keď v jednom z exekučných konaní sa povinný z exekúcie snažil zaplatiť exekútorovi sumu 4 648,07 eur v jednocentových minciach, pričom tieto boli zabalené v 930 balíčkoch v hodnote po 5 eur. Išlo celkovo o viac ako 1 000 kg eurominc a 464 807 ks mincí, t.j. množstvo, ktoré ďaleko presiahlo počet 50 ks. Exekútor nemal povinnosť prijať takúto platbu a ani ju neprijal. Pokiaľ ide o právo EÚ tak k ďalšiemu obmedzeniu platieb v hotovosti dôjde od účinnosti všeobecného právneho rámca pre jednotné dodržiavanie horného limitu – 10 000 eur (no členské krajiny môžu vnútroštátne nastaviť limit prísnejší) podľa čl. 80 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1624 z 31. mája 2024 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu.

Ďalej v zmysle ustanovenia § 17a ods. 2 Zákona o NBS platí, že právnická osoba a fyzická osoba okrem NBS a banky môže odmietnuť prijatie platných eurominc aj vtedy, ak ide o zberateľské eurominc, a to to rovnako platí aj vtedy, ak ide o poškodené eurobankovky alebo poškodené eurominc, ktorých výmeny za nepoškodené eurobankovky a nepoškodené eurominc sa v Slovenskej republike uskutočňujú za podmienok vymedzených v § 17b Zákona o NBS. Iné obmedzenia pri prijímaní a platbe v hotovosti vyplývajú z osobitných predpisov, napríklad ako je napríklad zákon č. 394/2012 Z. z. o obmedzení platieb v hotovosti v znení neskorších predpisov (upravuje horné limity pre platby v hotovosti), zákon č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov a zákon č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov (oba predpisy limitujú výšku pre hotovostné platby poplatkov), ale aj zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov (vylučuje hotovostné dary pre politické strany), či zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej iba „Zákon o SP“), ktorý neumožňuje zaplatiť poistné v hotovosti, ale iba bezhotovostným prevodom alebo poštovou poukážkou (§ 142 ods. 6 tohto zákona).

Zároveň je nutné dodať, prístup k eurominciam a eurobankovkám by mal byť jednotný v rámci celej eurozóny, a teda každá vnútroštátna výnimka v zásade nie je žiadúca. Aj Súdny dvor

[11] ČUNDERLÍK, Ľ., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. 2018. Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: PAZDEROVÁ, S., JANOVEC, M. COFOLA 2018, Část II. Peníze, měna a právo. Brno: Masarykova univerzita, s. 23.

Európskej únie judikoval, že vnútroštátny zákonodarca musí veľmi striktne posudzovať predpisy, ktorých účelom je obmedzovanie hotovosti. Slovenská republika je členom eurozóny, tak má EÚ výhradnú právomoc v menovej politike a naša právna úprava nemôže ísť nad rámec toho, čo je ustanovené v úniových aktoch. V tejto súvislosti môžeme poukázať na rozsudok Súdneho dvora EÚ v spojenej veci C-422/19 a C-423/19 zo dňa 26. januára 2021 (ďalej iba „Rozsudok SD EÚ"). V zmysle tohto rozsudku sa článok 128 ods. 1 tretia veta ZFEÚ, článok 16 prvý odsek tretia veta Protokolu (č. 4) o štatúte európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky, ako aj článok 10 druhá veta nariadenia Rady (ES) č. 974/98 z 3. mája 1998 o zavedení eura, majú vykladať v tom zmysle, že nebránia vnútroštátnej právnej úprave, ktorá vylučuje možnosť splniť peňažnú povinnosť uloženú verejnou mocou eurobankovkami, pod podmienkou, že:

- po prvé táto právna úprava nemá za cieľ ani za účinok vymedzenie právneho režimu týchto bankoviek ako zákonného platidla,
- po druhé právne ani fakticky nevedie k zrušeniu uvedených bankoviek najmä tým, že vo všeobecnosti zamedzí možnosti splniť peňažnú povinnosť platbou v hotovosti,
- po tretie bola prijatá s ohľadom na dôvody verejného záujmu,
- po štvrté obmedzenie platieb v hotovosti, ktoré táto právna úprava spôsobuje, je vhodné na dosiahnutie sledovaného cieľa verejného záujmu a
- po piate nejde nad rámec toho, čo je potrebné na dosiahnutie tohto cieľa, v tom zmysle, že existujú iné zákonné prostriedky na splnenie peňažnej povinnosti.

Tento Rozsudok SD EÚ je často pri tvorbe právnych predpisov, ktoré majú upravovať prijímanie hotovosti opomínaný (často sa opomína konzultácia s Európskou centrálnou bankou v oblasti, ktorá spadá pod jej právomoci, hoci je to pre vnútroštátne orgány povinnosť). Na ilustráciu môžeme uviesť, že tak to bolo napríklad aj pri zmene Zákona o SP. Dňa 7. marca 2023 vydala Európska centrálna banka stanovisko[12] k porušeniu konzultačnej povinnosti zo strany Slovenských štátnych orgánov, pokiaľ ide o novelu Zákona o sociálnom poistení, ktorým bola zrušená možnosť zaplatiť poistné v hotovosti. V tomto stanovisku pomerne ostro kritizuje prijatú právnu úpravu. V bode 3.8 uvádza, že slovenské orgány dostatočne neposúdili proporcionalitu nového obmedzenia platieb v hotovosti. Keďže v dôvodovej správe sa ciele verejného záujmu konkretizujú len vágnym spôsobom a keďže zákonodarca neposkytol žiadne konkrétne posúdenie vplyvu, pre ECB je ťažké posúdiť, či by sa obmedzenie platieb v hotovosti Sociálnej poisťovni mohlo považovať za primerané vzhľadom na sledované ciele verejného záujmu. Slovenské orgány by preto mali starostlivo zvážiť akékoľvek obmedzenia platieb v hotovosti a mali by pritom zohľadniť kritériá stanovené Súdnym dvorom EÚ. Slovenské orgány by mali predovšetkým zabezpečiť, aby obmedzenia platieb v hotovosti boli vhodné a potrebné na dosiahnutie sledovaných verejných záujmov a aby vo všeobecnosti nespochybňovali možnosť splniť platobnú povinnosť v zákonnom platidle.

V zásade tak niekedy môže legislatíva vzbudzovať pochybnosti o svojej legitimite aj pokiaľ ide o úpravu výnimiek z povinného prijímania hotovosti ako je to v prípade Zákona o SP, ale na účely trestného práva nemá táto skutočnosť žiaden vplyv – pokiaľ nikto nemôže v zmysle zákona zaplatiť v hotovosti, tak potom nemôže byť trestne zodpovedaný za také konanie, hoci by sa neskôr ukázalo, že išlo o nelegitímny zákonný dôvod a bol by zo zákona vypustený.

Ústava Slovenskej republiky a nové dôvody pre odmietnutie?

Ústava po novom výslovne garantuje vydávanie hotovosti ako zákonného platidla a priznáva každému jednotlivcovi právo vykonať platbu za nákup tovarov a poskytnutie služieb v hotovosti, pričom odmietnutie takejto platby je možné len z primeraných alebo všeobecne uplatňovaných dôvodov. Zároveň sa bezvýhradne garantuje právo vykonať hotovostnú operáciu v banke či pobočke zahraničnej banky a ustanovuje sa, že podmienky a obmedzenia používania hotovosti má upraviť zákon. Poslanci Národnej rady Slovenskej republiky pri pozmeňovacom

[12] Stanovisko ECB zo 7. marca 2023 k obmedzeniu úhrad poistného na verejné sociálne poistenie v hotovosti (CON/2023/7).

návrhu však nie celkom správne naformulovali dôvody, pre ktoré je možné odmietnuť platbu v hotovosti a zároveň túto úpravu aj nevhodne odôvodnili.

Pozmeňovacím návrhom v Národnej rade SR bola povinnosť prijímať platby v hotovosti v Ústave SR spochybnená samotnými zákonodarcami, keďže návrh zakotvil, že prijatie platby v hotovosti je možné odmietnuť „z primeraných alebo všeobecne uplatňovaných dôvodov." Primerané alebo všeobecne uplatňované dôvody nie sú nijako bližšie definované ani v ďalšej legislatíve. V odôvodnení k pozmeňovaciemu návrhu sa uvádza, že *„podľa predloženého návrhu by doslovný výklad mohol viesť až šikanóznemu výkonu práva, teda že subjekt, ktorý chce niečo uhradiť v hotovosti, by sa toho mohol dožadovať napr. aj od toho subjektu, ktorý na prijímanie hotovosti nie je uspôsobený, alebo hotovosť prijímať jednoducho nechce a toto uplatňuje voči všetkým platcom."*[13] Nie je zrejmé, čo sa rozumie šikanóznym výkonom práva v tomto prípade, no v zmysle doterajšej právnej úpravy, pokiaľ ide o tovar a služby platila povinnosť prijímať hotovosť a stále platí, t.j. subjekty na to majú byť uspôsobené. Trvať na možnosti platiť v hotovosti v situácií, že toto je zákonom stanovené nie je možné charakterizovať ako šikanózny výkon práv. Za primerané dôvody potom označuje tento pozmeňovací návrh podľa odôvodnenia – bezpečnostné dôvody alebo technické dôvody. Treba dodať, že ani jeden z týchto dôvodov nebol a nie je považovaný za zákonný dôvod pre odmietnutie prijatia platby v hotovosti. Právo EÚ ako aj slovenský právny poriadok pozná možnosť formulovať nové pravidlá pre zakotvenie takejto možnosti – práva odmietnuť platbu v hotovosti, t.j. zákonodarca môže zakotviť odmietnutie hotovosti v určitých prípadoch, ale aj toto podlieha striktným pravidlám, ktoré boli uvedené vyššie.

Do prijatia novely Ústavy SR bolo možné platbu odmietnuť iba zo zákonného dôvodu, pričom aj o trestný čin išlo vtedy, ak niekto odmietol prijať platbu bez zákonného dôvodu. Takáto koncepcia mala svoje opodstatnenie. Aj vo vzťahu k tejto časti ustanovenia čl. 39a ods. 2 Ústavy SR, však, musíme pristupovať cez prizmu čl. 51 ods. 2 Ústavy SR. Opäť je nutné poukázať na ust. § 17a ods. 1 Zákona o NBS, ktorý je jedným z tých ustanovení, ktoré vymedzuje hranice pre ústavné právo (v tomto prípade ústavnú možnosť) odmietnuť platbu v hotovosti. Teda primerané a všeobecne uplatňované dôvody v súčasnosti môžu vychádzať iba zo zákonom zadefinovaných dôvodov pre obmedzovanie platieb v hotovosti. Nie je možné na základe tohto ustanovenia Ústavy SR vyvodzovať možnosť odmietať hotovosť z dôvodu, že ju niekto prijímať nechce. Dôvody pre odmietnutie musia byť uvedené v zákone a najmä musia spĺňať podmienky, ktoré kladie na ne aj právo EÚ, nielen vnútroštátny zákonodarca, ktorá skutočnosť sa často opomína. Teda za primerané a všeobecne uplatňované dôvody bude možné považovať iba tie zákonné dôvody, ktoré sú definované právnym poriadkom vnútroštátnym alebo právom EÚ. Domáhať sa priamo ústavného práva na odmietnutie platby v hotovosti z primeraných a všeobecných dôvodov nie je možné. Na základe súčasnej právnej úpravy preto môže ísť iba o konkrétny dôvod, ktorý je identifikovaný a zakotvený v právnom poriadku.

Takýto prístup potvrdzuje aj postoj Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, ktorá v zásade konštatovala, že platbu v hotovosti „je možné odmietnuť len z primeraných alebo všeobecne uplatňovaných dôvodov, a keďže v zmysle čl. 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky je potrebný na domáhanie sa práva podľa čl. 39a osobitný zákon, tak tieto dôvody by mali byť aj osobitne v takomto zákone naformulované."[14]

Teda je zrejmé, že pokiaľ sa chce niekto odvolávať na primerané a všeobecne uplatňované dôvody, tak tieto musia byť uvedené v zákone, inak sa vystavuje trestnoprávnej sankcii.

Praktické problémy

Z prieskumu[15] používania hotovosti obchodnými spoločnosťami v eurozóne z roku 2024 vyplynulo, že slovenské malé a stredné podniky akceptujú hotovosť iba na 79 % (resp. iba 79%

[13] Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=529708.

[14] Zhodnotenie stavu zákonnosti regulácie parkovania motorových vozidiel na území miesta obcí a súvisiacej rozhodovacej činnosti, s. 119.

[15] Prieskum dostupný: https://www.ecb.europa.eu/press/use-of-cash/html/ecb.uccea202409.en.html.

z nich prijíma hotovosť), v maloobchodnom sektore dokonca máme najnižšiu mieru prijímania hotovosti v eurozóne – iba na úrovni 74%, v sektore reštaurácií a kaviarní to však bolo 100%. V krajine kde je povinnosť prijímať hotovosť daná zákonom (a posilnená ústavou) a navyše hrozí trestná sankcia je zvláštne, že miera prijímania hotovosti je na takej nízkej úrovni. V zásade to však súvisí s celkovom vymožiteľnosťou daného práva – práva platiť v hotovosti a povinnosti prijímať ju.

V prvom rade môžeme poukázať na to, že trestná sankcia je momentálne jediná sankcia, ktorá páchateľom za odmietnutie zákonného platidla hrozí. Donedávna to bola aj Slovenská obchodná inšpekcia (ďalej iba „SOI“), ktorá vedela sankcionovať subjekty za odmietania hotovosti. Ako to bolo napríklad v prípade spoločnosti LIDL v.o.s., ktorá odmietla prijímať hotovosť pri predaji pyrotechniky v jej predajniach. SOI vtedy uložila spoločnosti pokutu vo výške 20 000 eur za to, že uvedená spoločnosť neumožnila spotrebiteľom platbu v hotovosti (zákonom garantovanú), ale požadovala platbu elektronickú – kartou (cez terminál). Takéto konanie bolo vyhodnotené ako ukladanie spotrebiteľovi povinnosti bez právneho dôvodu, ktorá skutočnosť bola porušením vtedajšieho ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (predmetný zákon už je dnes zrušený a nahradený iným). Ústredný inšpektorát Slovenskej obchodnej inšpekcie, ktorý rozhodoval o odvolaní voči prvostupňového rozhodnutiu, toto potvrdil. Vo svojom rozhodnutí č. SK/0427/99/2019 zo dňa 20. júla 2020, okrem iného, uviedol, že podľa „správneho orgánu spočívalo porušenie ekonomických záujmov spotrebiteľa v tom, že spotrebiteľ legitímne očakával, že vykoná úhradu za tovar eurobankovkami alebo euromincami, k čomu však v tomto prípade nedošlo. Účastník konania totiž neumožnil platbu zákonným platidlom, ale uložil spotrebiteľovi povinnosť uhradiť kúpnu cenu za výrobok platobnou kartou, k čomu neexistoval zákonný dôvod.“ Nestotožnil sa pritom s „tvrdením účastníka konania, podľa ktorého neodmietol prijať zákonnú menu euro a neukladal v súvislosti s kúpou pyrotechniky spotrebiteľovi povinnosti bez právneho dôvodu, nakoľko bolo umožnené vykonať platbu formou platobnej karty. Účastník konania ukladal povinnosť spotrebiteľom zaplatiť za pyrotechnické výrobky platobnou kartou, pričom neexistoval k uloženiu takejto povinnosti právny dôvod. Výlučným zákonným platidlom v Slovenskej republike sú eurobankovky a eurominc, ako už správny orgán uviedol vyššie v odôvodnení tohto rozhodnutia a neexistoval právny dôvod pre ukladanie predmetnej povinnosti.“ Rozhodnutie SOI a Ústredného inšpektorátu SOI boli napadnuté pred správnym súdom – Krajským súdom v Žiline. Krajský súd v Žiline vo svojom rozsudku sp. zn. 30S/138/2020 z 30.8.2022 konštatoval, že pokiaľ spoločnosť podmienila predaj pyrotechniky iba platobnou kartou, tak takáto povinnosť nemá v slovenskom právnom poriadku žiaden právny základ (bod 24. rozsudku). Zároveň v zmysle bodu 26. rozsudku aj to, že „využívanie platobných služieb za aktuálneho právneho stavu treba považovať za nadstavbu, resp. zjednodušenie vykonávania úhrad záväzkov, ktoré však neznamená negovanie všeobecného pravidla o hotovostnom peňažnom obehu a používaní eurobankoviek a euromincí ako všeobecného platobného prostriedku za účelom plnenia záväzkov. Bezhotovostný platobný styk je aktuálne doplnkom toho hotovostného a nemožno ho preto nijako vynucovať.“ SOI dnes už nemôže takto postupovať, nakoľko nový zákon č. 108/2024 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov už jej takúto možnosť nedáva.

Ako už bolo uvedené vyššie skutková podstata trestného činu ohrozovania obehu peňazí podľa § 273 Trestného zákona má veľmi nízku sankciu – páchateľovi hrozí najnižší možný trest odňatia slobody zo všetkých trestných činov v Trestnom zákone. Ide o prečin, a teda aj otázka aplikácie materiálneho korektívu je na mieste. Takisto oproti ostatným trestným činom proti mene (§ 270 až § 272 Trestného zákona) ide o trestný čin, ktorého sa nemôže dopustiť právnická osoba. Takže použitie trestného práva v prípadoch odmietania hotovosti býva viac ako komplikované.

Za ostatných 10 rokov (od roku 2016),[16] boli podľa štatistík Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky odsúdení dvaja páchatelia za trestný čin podľa § 273 Trestného zákona. V oboch prípadoch išlo o poškodzovanie tuzemských peňazí: podľa Trestného rozkazu Okresného súdu Skalica sp. zn. 8T/34/2019 zo dňa 25.11.2019 je zrejmé, že v jednom prípade poškodil páchateľ 4 ks eurobankoviek v nominálnej hodnote 50 € a 1 ks eurobankovky v nominálnej hodnote 10 €. V druhom prípade bol páchateľ okrem iných trestných činov odsúdený aj za poškodzovanie tuzemských peňazí, keď po vybratí z CPZ „za účelom vykonania úkonu v trestnom konaní, a to zaistenia finančnej hotovosti sa počas vykonávania daného úkonu odrazu načiahol po obálke ležiacej na stole pred ním, obsahujúcej okrem iného 1 ks 50 € bankovky s označením PB 1868955973, 1 ks 20 € bankovky s označením XA1081972602a 1 ks 5 € bankovky s označením NC1431090593, z ktorej uvedené bankovky vybral, všetky roztrhal a rozhodil okolo seba so slovami, že on nič nebude vydávať a ani nič nepodpíše, čím uvedeným konaním roztrhal na dve časti 1 ks 50 € bankovky“ ako sa uvádza v rozsudku Okresného súdu Prievidza sp. zn. 20T/13/2024 zo dňa 22.5.2024.

Často sa môžeme stať že obchodníci – v malých, či veľkých prevádzkach odmietajú prevziať 1 a 2 centové eurominc e. Zmenou zákona č. 18/1996 Z. z. o cenách v znení neskorších predpisov bolo zavedené zaokrúhľovanie cien na 5 centy, t.j. výsledná cena platená v hotovosti vo výške 1 eurocent alebo 2 eurocenty sa zaokrúhľuje na 5 eurocentov. Z tohto hľadiska je potom zrejmé, že platba za tovar alebo služby sa bude zaokrúhľovať tak, aby obchodník nemusel vydávať 1 a 2 centové eurominc e späť platiacemu, čím sa sledovalo ich obmedzenie v hotovostnom peňažnom obehu, čo niektorí obchodníci mylne pochopili tak, že sa týmito eurominc ami nedá platiť. Takýto výklad by bol v rozpore s uvedeným znením Zákona o NBS. Hoci teda ceny už sa zaokrúhľujú na 5 centy, tak zaplatiť za tovar, či službu je možné aj naďalej v eurominciach nominálnej hodnoty 1 a 2 eurocenty (práve v ich nominálnej hodnote). Aj samotná Európska centrálna banka vo svojom stanovisku[17] vo vzťahu k uvedenému zákonu zdôraznila dôležitosť § 17a Zákona o NBS vo vzťahu k prijímaniu platieb v hotovosti aj eurominc ami v najnižších nominálnych hodnotách. V bode 2.4 stanoviska ECB sa vo vzťahu k tomuto ustanoveniu uvádza, že príjemcovia platieb budú aj po tom, ako sa návrhom zákona zavedie povinné zaokrúhľovanie, naďalej povinní prijať pri platbách v hotovosti 1 a 2 centové mince. To znamená, že 1 a 2 centové mince zostanú na Slovensku všeobecne akceptovaným zákonným platidlom. Empirickým výskumom však pri týchto obchodníkoch nedospejeme v mnohých prípadoch k záveru, že by nevedeli, že ich majú prijímať, len ich prijímať nechcú – trestný čin. Aplikácia materiálneho korektívu bude však v takýchto prípadoch viac ako častá, nakoľko v prípade platby v hotovosti je suma, ktoré páchateľ môže odmietnuť aj veľmi malá – nepatrná. Zároveň nehrá ani významnú rolu keď ide o závažnejší spôsob konania, a to napríklad odmieta hotovosť **po dlhší čas** (odmietanie napríklad 1 a 2 centových eurominc í) alebo odmieta hotovosť od viacerých osôb (**na viacerých osobách**), prípadne môže ísť o spáchanie na chránenej osobe (dieťa, osoba vyššieho veku, ...). Zároveň množstvo prípadov ostáva nezdokumentovaných.

Zhodnotenie stavu zákonnosti regulácie parkovania motorových vozidiel na území miesta obcí a súvisiacej rozhodovacej činnosti[18], ktoré Generálna prokuratúra Slovenskej republiky publikovala v decembri 2025 jasne poukazuje na problematiku prijímania zákonného platidla, resp. jeho odmietania, ktoré sa deje cez všeobecne záväzné nariadenia obcí a miest. Javí sa, že pre mestá a obce je zákonné platidlo „brzdou“ digitalizácie a efektivity. „Niektoré obce a mestá na území Slovenskej republiky určili ako spôsob platenia úhrady za dočasné parkovanie v zmysle ustanovenia § 6a zákona č. 135/1965 Zb. využitie online aplikácie, prípadne úhradu prostredníctvom SMS alebo platobnej karty bez toho, aby ako spôsob úhrady určili platbu v

[16] Ešte skôr sa dajú nájsť prípady so slovenskými korunami – všetko poškodenia a jeden prípad, ktorý riešil Okresný súd Bratislava I sp. zn. 4T/50/2012 zo dňa 18.7.2012, ale takisto išlo o poškodenie peňazí (orezávačom vyrezal vnútornú stranu eurobankoviek a predložil ju na výmenu).

[17] Stanovisko ECB z 20. apríla 2021 k pravidlám zaokrúhľovania pre platby v eurách (CON/2021/14).

[18] Dostupné: https://www.genpro.gov.sk/fileadmin/Spravy_aktuality/2025/parkovanie_2025/Zhodnotenie_parkovanie.pdf.

hotovosti.“[19] Teda faktický stav je ten, že mestá a obce odmietajú prijať zákonné platidlo ako platbu za parkovanie, a to bez zákonného dôvodu. Trestnoprávny postih miest a obcí tu neprichádza do úvahy. Navyše, ak v iných prípadoch hotovosť stále prijímajú (čo je zatiaľ bežné), tak je otázne, či by vôbec mohla byť naplnená objektívna stránka trestného činu podľa § 273 Trestného zákona.

Z uvedeného dokumentu Generálnej prokuratúry SR vyplýva aj ďalší zaujímavý poznatok. Totiž v súčasnosti sa v mnohých prípadoch, a nielen pri parkovaní, stretávame s tým, že služby sú často ponúkané prostredníctvom automatov, resp. samoobslužných zariadení, ktoré neprijímajú zákonné platidlo – hotovosť. Generálna prokuratúra SR uviedla, že „z hľadiska skúmania možnosti odmietnuť prijatie zákonného platidla (euromincí alebo eurobankoviek) zo zákonných dôvodov je nevyhnutné uviesť, že napríklad prípadné technické požiadavky spojené s umiestnením parkovacích automatov takýto dôvod nemôžu predstavovať.“[20] Pokiaľ teda mestá, obce alebo aj podnikatelia nainštalujú na svojich prevádzkach automaty, samoobslužné zariadenia, ktoré neprijímajú zákonné platidlo tak takisto trestnoprávny postih je viac ako otázny. Navyše, ak k tomu pridáme možnosť, že pri prevádzke viacerých zariadení, hoci aj iba jedno tuzemské peniaze prijíma, tak takisto je problém naplniť objektívnu stránku trestného činu podľa § 273 Trestného zákona. V zásade by naplnenie skutkovej podstaty podľa § 273 Trestného zákona prichádzalo do úvahy iba vtedy, ak by páchateľ neprijímal zákonné platidlo do tej miery, že by sa daný tovar alebo služba nedali uhradiť v hotovosti.

Efektivita sankcie a trestné právo ako ultima ratio?

Použitie trestného práva ako prostriedku ultima ratio je zásada, ktorá sa aj pri odmietaní zákonného platidla bez zákonného dôvodu aplikuje v plnej miere. Ukazujete to potom však aj druhú stránku. Trestnoprávny postih, hoci je sám veľmi neefektívny, tu de facto ostal ako jediná sankcia. Takýto systém, kde je pri ochrane hospodárskych práv trestné právo prostriedkom ultima ratio, no zároveň aj prvým použiteľným prostriedkom (aj to len veľmi ťažko), sa javí ako neúčinný. Týmto spôsobom nie je možné efektívne vymôcť práva a povinnosti na úseku ochrany obehu peňazí.

Keďže Slovenská obchodná inšpekcia už podľa nového Zákona o ochrane spotrebiteľov nemôže sankcionovať konanie obchodníkov ktorí nechcú prijímať hotovosť, vytvorilo to určité právne vákuum. Existuje ústavné právo aj zákonná povinnosť neodmietať hotovosť bez zákonného dôvodu, no chýba účinný mechanizmus jeho presadzovania, a to nielen voči súkromným subjektom. Tento paradox môže byť časom ešte vypuklejší, keď budú podnikatelia povinní podľa zákona č. 384/2025 Z.z. o evidencii tržieb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 30/2026 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej iba „Zákon o evidencii tržieb“)[21] prijímať bezhotovostné platby. Hoci má byť od 1. mája 2026 pre obchodníkov zavedená povinnosť prijímať bezhotovostné platby, tak zákonodarca neukotvil zároveň ani skutkovú podstatu, ktorá by zavádzala trestnosť takého konania, ktorým by nedošlo k prijímaniu bezhotovostných platieb. Čím by vlastne tieto platby dal na úroveň zákonného platidla na účely trestného práva, nakoľko v oboch prípadoch platí povinnosť prijímania. Zákonodarca hoci zakotvil správny delikt, ktorý spočíva v neumožnení bezhotovostnej platby (odmietnutie bezhotovostnej platby), ale sankcia za jeho naplnenie nie je pri prvom porušení nijako drakonická. Totiž v zmysle § 17 ods. 1 písm. h) Zákona o evidencii tržieb platí, že daňový alebo colný úrad pri prvom zistení porušenia pokutu neuloží, ale predávajúceho poučí o povinnosti umožniť kupujúcemu vykonať platbu za predaj tovaru alebo poskytnutie služby bezhotovostne. Až pri druhom porušení prichádza do úvahy pokuta vo výške od 500 eur do 15 000 eur. Dovolíme

[19] Zhodnotenie stavu zákonnosti regulácie parkovania motorových vozidiel na území miesta obcí a súvisiacej rozhodovacej činnosti, s. 118.
[20] Tamtiež, s. 119.
[21] https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2025/384/?ucinnost=03.03.2026.

si tvrdiť, že takto nastavená sankcia je omnoho efektívnejšia ako tá, ktorá hrozí v prípade odmietnutia platby v zákonnom platidle podľa Trestného zákona, resp. systém vymáhania povinnosti prijímať bezhotovostné platby je oveľa efektívnejšie a flexibilnejšie nastavený ako v prípade súčasného nastavenia odmietania hotovosti.

Ochrana akceptácie zákonného platidla de lege ferenda

Na úrovni EÚ sa momentálne pripravuje legislatíva, ktorá nastavenie systému sankcií pravdepodobne upraví, resp. uloží členským štátom upraviť, ide o:

- návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o eurobankovkách a eurominciach ako zákonnom platidle (ďalej iba „Návrh nariadenia o euro hotovosti“, ktorého cieľom je vytvoriť jednotný rámec pre používanie zákonného platidla vrátane povinnosti akceptovať hotovosť v plnej nominálnej hodnote. Návrh zdôrazňuje potrebu efektívneho a dostupného prístupu k hotovosti a vyžaduje, aby členské štáty zabezpečili, že jednostranné odmietanie platieb v hotovosti sa nebude rozmáhať, pričom sa majú zaviesť primerané kontrolné a sankčné mechanizmy.
- návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zavedení digitálneho eura (ďalej iba „Návrh nariadenia o zavedení digitálneho eura“).

V oboch návrhoch nariadení sa teda stretávame s požiadavkou na zavedenie sankcií, ale samozrejme bude závisieť v akom znení budú prijaté. Vzhľadom na ciele, ktoré by sa nimi mali dosiahnuť, ako aj skutočnosť, že ide o pomerne štandardnú požiadavku v takomto druhu predpisu, môžeme predpokladať skôr to, že takéto ustanovenia ostanú ich súčasťou (nebudú v rámci legislatívneho procesu vypustené). V Návrhu nariadenia o euro hotovosti (čl. 12) sa od členských štátov vyžaduje, aby stanovili pravidlá, pokiaľ ide o sankcie uplatniteľné pri porušení nariadenia, t.j. vrátane otázky sankcionovania porušenia nastavenej povinnosti prijímať zákonné platidlo – hotovosť. Hoci je to na členských štátoch platí, že sankcie musia byť primerané, účinné a odrádzajúce a vyžaduje sa, aby išlo o sankcie inej ako trestnej povahy. Teda je viac ako nevyhnutné počítať so zmenou legislatívy na tomto úseku, pričom trestnoprávna sankcia bude môcť ostať ako prostriedok ultima ratio.

V zmysle Návrhu nariadenia o zavedení digitálneho eura (čl. 6) takisto platí pre členské štáty povinnosť zaviesť sankcie, a tie by sa mali týkať porušení ustanovení o zákonnom platidle (keďže by digitálne euro takisto tento status malo niesť), či porušenia ustanovenia o ukladaní poplatkov pri platbách v digitálnom eure.

Záver

Nechceme nijako naznačiť, že je tu dôvod na oveľa prísnejšiu trestnoprávnu úpravu odmietania zákonného platidla bez zákonného dôvodu. Javí sa však, že absencia systému ochrany práva na platbu v hotovosti robí aj trestné právo neúčinným. Pokiaľ ide o samotnú hypotézu stanovenú na začiatku, hoci skutková podstata trestného činu ohrozovania obehu peňazí formálne poskytuje ochranu zákonnému platidlu, jej praktický význam je výrazne limitovaný. Zásadný problém predstavuje jej aplikačná rovina. Trestnoprávna zodpovednosť je viazaná na fyzickú osobu, zatiaľ čo v praxi dochádza k odmietaniu hotovosti najmä zo strany právnických osôb (napr. obchodníkov, či dokonca miest a obcí), čo oslabuje reálnu vynútiteľnosť predmetnej úpravy. Navyše, absencia administratívnoprávnych sankčných mechanizmov (napr. po oslabení kompetencií Slovenskej obchodnej inšpekcie) vytvára regulačné vákuum, ktoré trestné právo nedokáže efektívne nahradiť.

Napokon, vývoj na ústavnej a európskej úrovni naznačuje, že ochrana akceptácie zákonného platidla sa presúva aj do roviny základných práv a explicitne v legislatíve EÚ. Bude preto nevyhnutné nastaviť vhodné sankčné mechanizmy, aby trestné právo mohlo plniť svoj účel ako prostriedok ultima ratio. Administratívnoprávne sankcie sa navyše v danom prípade môžu javiť oveľa efektívnejšie (s poukazom zabezpečenie prijímania bezhotovostných platieb podnikateľmi).

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTÉŠ, J. a kol. Trestný zákon s komentárom. Žilina: Eurokódex, 2006. 624 s. ISBN 80-88931-47-9.

ČUNDERLÍK, Ľ., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. 2018. Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel jako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: PAZDEROVÁ, S., JANOVEC, M. COFOLA 2018, Část II. Peníze, měna a právo. Brno: Masarykova univerzita, 19 – 36 s. ISBN 978-80-210-9006-4.

GLEESON, S. The legal concept of money. New York: Oxford University Press, 2018, 224 s., ISBN978-0-19-882639-2.

GRÚŇ, L.: Trestnoprávne sankcie za porušenie noriem finančného práva. Justičná revue, 59, 2007, s. 224 – 231, ISSN 1335-6461.

RAŠÍN, A. Národní hospodářství. Praha: Český čtenář, 1922, 371 s.

STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMAŠ, O. Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2010, 938 s., ISBN 978-80-8078-370-9.

Nariadenie Rady (ES) č. 974/98 z 3. mája 1998 o zavedení eura v platnom znení.

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o eurobankovkách a eurominciach ako zákonnom platidle.

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zavedení digitálneho eura

Odporúčania Komisie z 22. marca 2010 o rozsahu a účinkoch eurobankoviek a euromincí ako zákonného platidla (2010/191/EÚ).

Rozsudok Súdneho dvora EÚ v spojenej veci C-422/19 a C-423/19 zo dňa 26. januára 2021.

Rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn. 30S/138/2020 z 30.8.2022.

Stanovisko ECB z 20. apríla 2021 k pravidlám zaokrúhľovania pre platby v eurách (CON/2021/14).

Stanovisko ECB zo 7. marca 2023 k obmedzeniu úhrad poistného na verejné sociálne poistenie v hotovosti (CON/2023/7).

Trestný zákon.

Ústavný zákon č. 460/1992 Z. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov.

Vládne nariadenie č. 189/1924 Zb. z 29. augusta 1924 o ochrane zákonného platidla.

Zákon č. 7/1924 Zb. o ochrane Československej meny a zákonných platidiel.

Zákon č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 18/1996 Z. z. o cenách v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 659/2007 Z. z. o zavedení meny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 394/2012 Z. z. o obmedzení platieb v hotovosti v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 108/2024 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 384/2025 Z.z. o evidencii tržieb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 30/2026 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zhodnotenie stavu zákonnosti regulácie parkovania motorových vozidiel na území miesta obcí a súvisiacej rozhodovacej činnosti.

Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

https://www.nrsr.sk/.

https://eur-lex.europa.eu/.

Kontaktné údaje:
Mgr. Viliam Poništ, PhD.
Karlova Univerzita
Právnická fakulta
viliamponist@gmail.com

DĚTSKÝ CERTIFIKÁT

JUDr. Ivana RABINSKÁ, PhD.
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Anotácia: *Příspěvek se zabývá dětským certifikátem, což je nový institut, přijatý novelou č. 270/2025, který vytváří speciální evidenci „skutečností důležitých pro práci s dětmi“ — rozšířený výpis z rejstříku trestů vyžadovaný pro profese a aktivity s přímým a pravidelným kontaktem s dětmi. Přijatá právní úprava přináší sporné momenty, jako jsou např. skupiny trestných činů, kterých se záznam bude týkat, trvání záznamu, retroaktivita záznamu, využitelnost certifikátu a vymezení profesí, kterých se bude záznam týkat, včetně procesních konsekvencí, které taktéž nejsou zcela dořešeny.*
Kľúčové slová: *Dětský certifikát, evidence skutečností důležitých pro práci s dětmi, sexuální a násilné trestné činy, retroaktivita, profese.*

Annotation: *The article deals with the child certificate, which is a new institute adopted by Amendment No. 270/2025, creating a special record of 'facts relevant for work with children' — an extended criminal record extract required for professions and activities involving direct and regular contact with children. The adopted legal regulation brings contentious issues, such as the categories of crimes to be registrated, the duration of the record, the retroactivity of the record, the usability of the certificate, and the definition of professions to which the record will apply, including procedural consequences, which remain insufficiently resolved.*
Keywords: *Child certificate, record of facts relevant for work with children, sexual and violent crimes, retroactivity, professions.*

Úvod

Dětský certifikát představuje nově zavedený institut trestního práva prevence, který v důsledku novely č. 270/2025 zřizuje zvláštní evidenci „skutečností důležitých pro práci s dětmi“. Jde o rozšířený opis z rejstříku trestů, jehož účelem je zpřístupnit informace o trestní minulosti osob vykonávajících profese či dobrovolnické aktivity s přímým a pravidelným kontaktem s dětmi (trenéři, vychovatelé, učitelé apod.) s cílem snížit riziko opakovaného páchání trestné činnosti zejména sexuálního a násilného charakteru.

Zavedení dětského certifikátu vzbuzuje významné právní a praktické otázky: přesné vymezení okruhu trestných činů a jejich vztahu k evidenci, dopady dlouhodobých (až stoletých) zápisů na bezúhonnost a zaměstnatelnost, retroaktivní zahrnutí starších odsouzení, procesní náležitosti zápisu a oprav, a rovněž rozsah použití certifikátu v regulovaných i neregulovaných profesích. Tato úvodní studie si klade za cíl přehledně popsat obsah novely, vyznačit její hlavní institucionální rysy a nastínit nejzávažnější právní problémy, které bude třeba v další legislativní a odborné diskusi důsledně řešit.

I. Zvláštní evidence – evidence skutečností důlažitých pro práci s dětmi + trestné činy

V souvislosti se zavedením dětského certifikátu vznikne zvláštní evidence v rámci rejstříku trestů (tzv. evidence skutečností důležitých pro práci s dětmi), v níž bude proveden záznam v případě, kdy dojde k odsouzení pro trestný čin, v jehož důsledku může pachatel představovat riziko pro práci s dětmi. Zákonodárce vymezuje v zákoně o rejstříku trestů a evidenci přestupků[1] (dále též „RT“) dvě skupiny trestných činů, kterých se záznam týká.

1. skupina (§ 9d/1a RT) předpokládá automatický záznam v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi, který se provede v případě vyjmenovaných trestných činů, zejména **sexuálního charakteru** a u **násilných trestných činů** směřujících primárně proti životu a zdraví. Celkem jich je 12 a patří mezi ně např. trestný čin vraždy § 140, těžkého ublížení na zdraví § 145, ublížení na zdraví podle § 146 odst. 2 písm. b), obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a) nebo § 168 odst. 2 písm. a), znásilnění § 185, sexuálního útoku § 185a, sexuálního nátlaku § 186

[1] Zákon č. 269/1994 Sb., o rejstříku trestů a evidenci přestupků.

trestního zákoníku, pohlavního zneužití § 187, zneužití dítěte k výrobě pornografie § 193, týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 2 nebo 3, týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 2 nebo 3).

Takže předpokládaným důsledkem u takto stanoveného okruhu trestných činů bude **rozhodnutí obsahovat výrok** o záznamu v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi v zásadě **automaticky**, aniž by bylo třeba prokazovat rizikovost pachatele, která je presumována. **Nicméně** soudce bude moci v konkrétním případě rozhodnout opačně, pokud by bylo v průběhu řízení, typicky na základě iniciativy stran, prokázáno, že záznam proveden být nemá, protože pachatel není „pro děti rizikový".

2. skupina (§ 9d/1b RT) předpokládá jiné úmyslné trestné činy, než které jsou uvedeny v 1.skupině, a zvlášť pohlavní zneužití spáchané mladistvým, kdy bude proveden záznam v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi **pouze tehdy**, pokud o tom rozhodne soud.

Jedná se o jakési quasi-automatické záznamy, které umožní individuálně zhodnotit potřebu provedení záznamu v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi **i u dalších osob**, které spáchaly **jiné trestné činy**, které sice přímo nebyly násilného charakteru nebo nebyly spojeny se sexuálním zneužitím oběti, ale přesto **je pachatel do budoucna rizikový** v tom smyslu, že by se mohl dopustit vůči dítěti trestného činu uvedeného v 1. skupině. Důvodová zpráva jako příklad uvádí případ odsouzení za trestný čin výtržnictví, který spáchá osoba odhalující své pohlavní orgány na veřejnosti, přičemž znalecký posudek poukáže na riziko násilného chování vůči dětem.

Záznam v takové evidenci má být proveden i v případě činů jinak trestných, tj. v případech, kdy se jednání, které má znaky trestného činu, dopustí osoba trestně neodpovědná (dítě mladší patnácti let, osoba, která je nepříčetná).[2]

Podle mého názoru je taková právní úprava neurčitá, neboť není jasné, jakých trestných činů se týká zejména 2. skupina, není zřejmé, zda se záznam bude týkat jen dokonaných trestných činů, nebo se certifikace bude vztahovat na všechna trestněprávně relevantní stadia. Zároveň chybí dostatečné rozlišení mezi závažnou sexuální kriminalitou nebo jednorázovým excesem. A tím pádem jednotný evidenční následek tak může dopadat **stejně na výrazně odlišné případy**, což odporuje zásadě přiměřenosti zásahu veřejné moci.

II. Trvání záznamu § 9d/3 RT

Záznam o trestných činech **s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody nejméně 5 let,** se v nově zaváděné evidenci povede 100 let od **narození fyzické osoby**. A u trestných činů s horní hranicí trestní sazby nižší než 5 let bude záznam časově omezen na 20 let od odsouzení, přičemž tuto dobu nebude možné **nijak zkrátit** (jde o obdobný princip jako u vymezení bezúhonnosti ve zvláštních předpisech, kde rovněž není dána diskrece správního orgánu, ale bezúhonnost je navázána na zahlazení odsouzení či na jinou skutečnost).

U fyzické osoby, která se dopustila **činu jinak trestného** bude záznam veden po dobu **stanovenou soudem.**

Domnívám se, že stoletý záznam, např. u mladistvých, bude mít ohromný **difamační účinek.** Ve své podstatě je představitelné, že tak zaplníme trh práce nezaměstnanými, neboť:

- osoba zůstává fakticky stigmatizována **i po výkonu trestu**,
- má omezený přístupu k zaměstnání a
- je **sekundárně sankcionována** po vykonání trestu uloženého soudem.

Taková osoba je fakticky vyloučena z celé profesní oblasti práce s dětmi a je i sociálně vyloučena. Vzniká tedy otázka, zda nejde o skryté prodlužování trestního postihu, když

[2] Je-li rozšiřován rozsah evidencí rejstříku trestů tak, že bude zahrnovat i osoby trestně neodpovědné, zavádí se rovněž evidence ochranného léčení a zabezpečovací detence, což jsou opatření, která mohou být ukládána rovněž i osobám trestně neodpovědným, o nichž dnes tyto informace centrálně evidovány nejsou.

zákonodárce **administrativním nástrojem prodlužuje účinky trestní represe**. A současně se nám to pere s principem resocializace, která de facto není možná.

III. Retroaktivita záznamu

Aby byl naplněn sledovaný cíl **co nejvíce ochránit děti** před nebezpečnými pachateli, bylo navrženo, aby v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi byly vedeny i údaje o osobách pravomocně odsouzených **před nabytím účinnosti nové právní úpravy**. Má tak dojít k zápisu u všech osob, které byly k 1.1.2027 odsouzeny za trestné činy podle § 9d/1a RT, došlo-li k odsouzení v roce 2005 a následující, pokud dosud neuplynula doba, po kterou mají být záznamy vedeny. V tomto směru bude tedy právní úprava **působit retroaktivně**, což předkladatelé tohoto návrhu obhajují tím, že nejde o trestní sankci.

Časové omezení rokem 2005 je navrhováno s ohledem na technické možnosti, neboť v předchozím období byla evidence Rejstříku trestů vedena v listinné podobě.

Vzhledem k tomu, že záznam těchto dřívějších odsouzení bude prováděn **automaticky,** zákonodárce předpokládá určitou míru chybovosti, proto bude mít dotčená osoba právo podat **návrh na opravu nebo výmaz záznamu** v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi, pokud:

- takový záznam již nemá být v evidenci veden, protože doba pro jeho vedení již uplynula, nebo
- jsou v záznamu jiné chyby, nebo
- má za to, že nejsou splněny zákonné podmínky pro jeho provedení.

Právní úprava vyvolává otázku, do jaké míry má soud v rámci takového přezkumu diskreci, neboť se nehovoří o přezkumu nebezpečnosti osoby, ale pouze o chybovosti záznamu.

Navíc takovou konstrukcí zákonodárce v podstatě vytvořil **dvojí cestu** v tom smyslu, že u starých případů dojde k záznamu automaticky a u těch nových o tom bude rozhodovat soud, čímž prakticky vytvořil dvě kategorie certifikovaných osob.

IV. Využitelnost certifikátu

V příloze č. 7 k živnostenskému zákonu[3] je uveden seznam živností a oborů činností živnosti volné, jejichž výkon vyžaduje splnění podmínky neexistence záznamu v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi vedené ministerstvem spravedlnosti.

Jednak jde o **regulované oblasti**, tedy živnosti vázané, kam spadá poskytování tělovýchovných a sportovních služeb, péče o dítě do tří let věku v denním režimu, psychologické poradenství a diagnostika a masérské, rekondiční a regenerační služby. Záznam v rejstříku nebudou smět mít například učitelé a pracovníci zařízení ústavní nebo ochranné výchovy, dětští lékaři a zdravotníci, pracovníci sociálně-právní ochrany dětí a pracovníci v sociálních službách, pokud jsou v přímém a pravidelném kontaktu s dětmi.

V **neregulovaných oblastech** je to ponecháno na dobrovolnosti (osoby mohou žádat po spolukontrahentovi předložení dětského certifikátu), což představuje nejproblematičtější oblast, neboť se vztahuje na předem neurčenou, nevymezenou oblast vztahů, což ve svém důsledku může vést k vyloučení skupiny osob. V seznamu jsou uvedeny činnosti jako návrhářská, designérská, aranžérská činnost, modeling, fotografické služby, mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti, poskytování služeb osobního charakteru a pro osobní hygienu, poskytování služeb pro rodinu a domácnost.

Zaměstnavatelé se tak mohou dostat do právně složité situace, když musí vyžadovat certifikát, současně nesmí diskriminovat nad rámec zákona a není vždy jasné, které pracovní pozice práci s dětmi skutečně představují. Hrozí tak právní nejistota i odpovědnost zaměstnavatele.

[3] Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon.

V. Procesní stránka věci

Státní zástupce již **v obžalobě** uvede, **zda navrhuje** záznam provést, nebo zda nemá být proveden. Pokud nejde o automatický záznam, musí státní zástupce svůj návrh odůvodnit a označit důkazy, které za tímto účelem navrhuje provést. Státní zástupce přitom může navrhnout nejen, aby byl záznam proveden v jiném případě, než když se provádí automaticky, ale může také navrhnout, aby záznam proveden nebyl tehdy, když se provádí automaticky, pokud má za to, že jsou pro to splněny zákonné podmínky. Soud takovým návrhem není vázán a může rozhodnout i bez návrhu.

Soud v případě vyjmenovaných trestných činů [§ 9d odst. 1 písm. a) RT] **vždy rozhodne** o tom, zda bude nebo nebude proveden záznam v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi, a to i v případě, že půjde o deklaratorní výrok potvrzující automatický záznam v takové evidenci. U ostatních úmyslných trestných činů pak bude tento výrok v odsuzujícím rozsudku obsažen pouze v případě, kdy rozhodne o tom, že záznam proveden bude. Proti výroku rozsudku o záznamu je přípustné odvolání, respektive pokud soud rozhodl usnesením ve veřejném zasedání, je přípustná stížnost.

Výrok o záznamu v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi není podle zákonodárce výrokem o trestní sankci, ale jde o „vedlejší výrok soudu“, který má buď deklaratorní nebo konstitutivní charakter. Pokud by se totiž jednalo o trestní sankci, pak by nebylo možné zahrnout i případy trestných činů, o kterých bylo pravomocně rozhodnuto přede dnem nabytí účinnosti této nové právní úpravy. Nicméně to jako sankce působí, neboť se zde posuzuje závažnost činu i osoba pachatele. Není tedy zřejmá podstata tohoto institutu, zda jde o administrativní opatření nebo o ztrátu bezúhonnosti jako zákonné překážky pro určité profese nebo skutečně trest.

Otázka, zda má být proveden záznam v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi, může být rovněž předmětem dohody (o vině a trestu) mezi státním zástupcem a obviněným § 175a tr. ř. Pokud se o této otázce nedohodnou, státní zástupce upozorní obviněného, že soud o této otázce může rozhodnout samostatně na jeho návrh nebo i bez návrhu. Soud pak o tomto návrhu rozhodne buď společně s návrhem na schválení dohody o vině a trestu, nebo si rozhodnutí o něm vyhradí do jiného veřejného zasedání.

Soud může o záznamu v evidenci skutečností důležitých pro práci s dětmi rozhodnout i bez návrhu státního zástupce, má-li za to, že jsou splněny podmínky pro jeho provedení nebo neprovedení, vždy však musí umožnit obviněnému, aby se k tomu vyjádřil. Odvolání do výroku o záznamu je přípustné, pokud se o tom státní zástupce a obviněný dohodli a výrok neodpovídá dohodě, nebo pokud se o tom nedohodli a soud o tom rozhodl samostatně v rozsudku, kterým schválil dohodu o vině a trestu. Pokud soud o záznamu rozhodl usnesením v samostatném veřejném zasedání, je proti tomuto výroku přípustná stížnost.

Závěr

Dětský certifikát představuje ambiciózní preventivní nástroj, jehož cíl – zvýšit ochranu dětí před rizikovými osobami v přímém a pravidelném kontaktu – je legitimní a společensky citlivý. Současná podoba novely však obsahuje řadu závažných právních i praktických problémů, které mohou oslabit nejen její účinnost, ale i základní zásady právního státu (proporcionalita zásahu, zásada zákonnosti, ochrana osobních údajů a princip resocializace).

Mezi nejvýznamnější rizika patří neurčitě vymezená 2. skupina trestných činů a kritéria pro soudní zápis, rozsáhlá retroaktivita a automatické hromadné zápisy, dlouhé doby vedení záznamů (včetně 100letého režimu), riziko stigmatizace záznamem postižených osob, právní nejistota pro zaměstnavatele a riziko diskriminace v neregulovaných oborech, konečně pak i nedostatečně specifikované procesní záruky oprav či přezkumu záznamů.

Je tedy žádoucí upravit přijatou právní úpravu, zejména zpřesnit vymezení trestných činů a kritéria pro 2. skupinu (konkrétní taxativní výčty, věcné parametry rizikovosti), zkrátit dobu vedení evidence tam, kde je to možné, a zavést možnost přezkumu rizikovosti u soudu s jasnou

diskrecí a procesními zárukami, vymezit přesně okruh profesí, v nichž je certifikát povinný, a pro neregulované oblasti ponechat režim dobrovolnosti s instrukcemi proti diskriminaci, zakotvit minimální procesní standardy (např. rychlý a efektivní postup oprav).

Pouze takto dopracovaná právní úprava může naplnit deklarovaný cíl — reálně zvýšit bezpečí dětí při zachování zásad proporcionality, právní jistoty a ochrany základních práv.

Seznam bibliografických odkazů

Pozměňovací návrh poslanců Barbory Urbanové, Taťány Malé, Kláry Kocmanové, Michala Zuny, Marie Jílkové, Radima Fialy, Lucie Potůčkové, Jakuba Michálka, Martiny Ochodnické, Radka Vondráčka a Ivety Štefanové k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné na: www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=270&r=2025.

Kontaktné údaje:

JUDr. Ivana Rabinská, PhD.
Katedra trestního práva,
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
17. listopadu 8, Olomouc
Ivana.rabinska@upol.cz

TRESTNÝ ČIN PORUŠENIE REŠTRIKTÍVNEHO OPATRENIA

doc. et. doc. JUDr. Ján ŠANTA, PhD., LL.M., MBA, MSc.
Generálna prokuratúra SR Bratislava
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Mgr. Ivo ŠANTA, LL.M., MBA, MSc.
analytik, manager Eesti Estonia

Anotácia: *Predmetný príspevok sa zameriava na analýzu trestného činu porušenia reštriktívneho opatrenia podľa § 417a až § 417d Trestného zákona, ktorý bol do Trestného zákona zakotvený aktuálnou novelou, zákonom č. 157/2025 Z. z. účinným od 1.8.2025. Ide preto o úplne nové ustanovenie, ku ktorému neexistuje v podstate žiadna odborná literatúra a doposiaľ nebol ani analogicky aplikovaný v praxi. Toto ustanovenie bezprostredne súvisí so Smernicou Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673 a s ďalšími právnymi aktami a opatreniami EÚ popisovanými v texte príspevku. Je tak prvým odborným textom tohto druhu, ktorý má objasňovať základné aspekty a súvislosti tohto nového ustanovenia Trestného zákona.*
Kľúčové slová: *Reštriktívne opatrenia, porušovanie, sankcia, Trestný zákon, smernica, Európska únia.*

Annotation: *The present paper focuses on the analysis of the criminal offence of violation of a restrictive measure pursuant to provisions 417a to 417d of the Criminal Code, which was incorporated into the Criminal Code by the most recent amendment — Act No. 157/2025 Coll., effective as of 1 August 2025. This is therefore an entirely new provision, for which there is practically no existing professional literature, and it has not yet been applied in practice, even by analogy. The concerned provision is connected with Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures and amending Directive (EU) 2018/1673, as well as with other EU legal acts and measures described in the text of the contribution. As such, it represents the first professional text of its kind, aiming to clarify the fundamental aspects and context of this new provision of the Criminal Code.*
Keywords: *Restrictive measures, violation, sanction, Criminal Code, directive, European Union.*

Úvod

Podľa článku 29 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) sa Rade Európskej únie umožňuje prijímať reštriktívne opatrenia (sankcie) voči vládam krajín, ktoré nie sú súčasťou Európskej únie (EÚ), neštátnym subjektom (napr. spoločnostiam) a jednotlivcom (akými sú napr. teroristi) s cieľom zmeniť ich politiku alebo činnosť.

Podľa článku 215 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) môže Rada prijať potrebné opatrenia k vykonávajúcim rozhodnutiam prijatým podľa článku 29 ZEÚ s cieľom zabezpečiť ich jednotné vykonávanie vo všetkých členských štátoch EÚ.[1]

EÚ prijíma sankcie buď ako vlastné opatrenia (t. j. autonómne sankcie), alebo ako spôsob vykonávania uznesení Bezpečnostnej Rady Organizácie Spojených národov v prípadoch, keď krajiny mimo EÚ, fyzické alebo právnické osoby, skupiny alebo neštátne subjekty:

- nerešpektujú medzinárodné právo alebo ľudské práva, alebo
- vykonávajú politiky alebo opatrenia, ktoré sa neriadia zásadami právneho štátu či demokracie.

Takéto sankcie sú preventívne a nerepresívne nástroje, ktoré sú určené na to, aby EÚ umožnili pružne reagovať na politické výzvy a zmeny v súlade so zásadami spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.[2]

[1] SZABOVÁ, E. a kol. Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť, 5. vydanie. Praha: Aleš Čeněk, 2025, s. 141. ISBN: 978-80-7380-974-4.

[2] BLAKWILL, ROBERT D., HARRIS, JENIFFER M. 2016. War by Other Means, Geoeconomics and Statecraft. London: The Belknap Press of Harvard University Press. 2016. 246 s.

Sankcie EÚ by sa mali vnímať v súvislosti so širším politickým dialógom. Reštriktívne opatrenia musia byť navrhnuté tak, aby sa nimi minimalizovali dôsledky pre civilné obyvateľstvo. V tejto súvislosti sa EÚ domnieva, že je vhodné riešiť osobitnú situáciu nastolením cielených a diferencovaných sankcií voči krajine alebo jej časti, členom vlády, jednotlivcom, skupinám či subjektom.[3]

EÚ môže krajinám mimo EÚ udeliť súbor postupných sankcií, ktorý zahŕňa tieto sankcie:

Diplomatické sankcie:

- vyhostenie diplomatov, pozastavenie oficiálnych návštev,
- pozastavenie dvojstrannej alebo viacstrannej spolupráce s EÚ a
- bojkotovanie športových alebo kultúrnych podujatí.

Hospodárske a finančné sankcie:

- zbrojné embargá na vojenský tovar začlenený do spoločného zoznamu vojenského materiálu EÚ,
- obmedzenia dovozu a vývozu tovaru na civilné a vojenské použitie (tovar s dvojakým použitím).[4]

Reštriktívne opatrenia môžu zahŕňať:

- zmrazenie finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov, ktoré vlastnia alebo kontrolujú cieľoví jednotlivci alebo organizácie (napríklad hotovosť, bankové vklady, akcie, podiely atď.), ku ktorým nemôžu mať prístup, presunúť ich či predať a nehnuteľnosti, ktoré nie je možné predať ani prenajať,
- víza alebo zákaz cestovania, ktoré zabraňujú vstupu jednotlivcov do EÚ,
- zákazy týkajúce sa odvetvových opatrení, napr. dovozu alebo vývozu niektorých tovarov alebo technológií.

V niektorých prípadoch možno udeliť výnimky zo zmrazenia aktív s cieľom umožniť vývoz produktov na uspokojenie základných potrieb (ako sú potraviny či lieky).

Členské štáty EÚ však môžu za osobitných okolností udeliť výnimku zo zákazu cestovania (napríklad umožniť členovi vlády krajiny mimo EÚ, na ktorú sa vzťahujú sankcie, zúčastniť sa na konferencii Organizácie Spojených národov, ktorá sa koná na ich území).

Reštriktívne opatrenia majú mať politický a hospodársky vplyv. Vzťahujú sa na:

- každú osobu na území EÚ alebo mimo neho, či už ide o štátneho príslušníka EÚ, alebo krajiny mimo EÚ,
- spoločnosti a organizácie začlenené podľa zákona členského štátu (vrátane pobočiek spoločností EÚ v krajinách mimo EÚ),
- vlády, organizácie a neštátne subjekty krajín mimo EÚ,
- akékoľvek podnikanie realizované čiastočne alebo celkovo v EÚ. [5]

Z historického pohľadu napr. v rokoch 2018 a 2019 boli zavedené tri režimy reštriktívnych opatrení:

- riešenie otázky používania a šírenia chemických zbraní prostredníctvom prijatia rozhodnutia (SZBP) 2018/1544 a nariadenia (EÚ) 2018/1542,
- zameranie sa na subjekty zodpovedné za kybernetické útoky prostredníctvom prijatia rozhodnutia (SZBP) 2019/797 a nariadenia (EÚ) 2019/796,
- zameranie sa na subjekty zodpovedné za nepovolené vrtné práce vo východnom Stredozemí prostredníctvom prijatia rozhodnutia (SZBP) 2019/1894 a nariadenia (EÚ) 2019/1890.

[3] DREYER, I., LUENGO-CABRERA, J. 2015. *On Target ? EU Sanctions as Security Policy Tools.* Paris: European Institute for Security Studies. 2015. 73 s.

[4] GEORGE, ALEXANDER L. 1993. *Forceful Persuasion Coersive Diplomacy as an Alternative to War*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1993. 8 s.

[5] EYLER, R. 2007. *Economic sanctions: International Policy and Political Economy at Work*. New York: Palgrave Macmillan. 2007. 125 s.

V roku 2004 Politický a bezpečnostný výbor schválil niekoľko základných zásad pri uplatňovaní reštriktívnych opatrení.

V roku 2018 Rada prijala aktualizovaný dokument o najlepších postupoch EÚ na účinné vykonávanie reštriktívnych opatrení.

K ďalším právnym aktom Európskej únie, ktorých súčasťou sú reštriktívne opatrenia sú napr.:

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/821 z 20. mája 2021, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, sprostredkovania, technickej pomoci, tranzitu a transferu položiek s dvojakým použitím (prepracované znenie, Ú. v. EÚ L 206, 11.6.2021),
- Nariadenie Rady (EÚ) 2019/796 zo 17. mája 2019 o reštriktívnych opatreniach proti kybernetickým útokom ohrozujúcim Úniu alebo jej členské štáty (Ú. v. EÚ L 129I, 17.5.2019),
- Nariadenie Rady (EÚ) 2018/1542 z 15. októbra 2018 o reštriktívnych opatreniach proti šíreniu a používaniu chemických zbraní (Ú. v. EÚ L 259, 16.10.2018) a mnohé ďalšie.

Zákon č. 289/2016 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií a o doplnení zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov

Z hľadiska vykonávania reštriktívnych opatrení, resp. medzinárodných sankcií vnútroštátnym právom v podmienkach Slovenskej republiky nemožno úvodom opomenúť zákon č. 289/2016 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií a o doplnení zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov.

Predmetom úpravy tohto zákona doplňujúceho systém vykonávania medzinárodných sankcií je:

a) vykonávanie medzinárodných sankcií s cieľom zabezpečenia, udržania a obnovy medzinárodného mieru a bezpečnosti, ochrany základných ľudských práv, boja proti terorizmu a šíreniu zbraní hromadného ničenia a v záujme dosiahnutia cieľov spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie a cieľov Charty Organizácie Spojených národov,
b) pôsobnosť, právomoci, úlohy a zodpovednosť orgánov štátnej správy pri zabezpečovaní vykonávania medzinárodných sankcií vrátane ich pôsobnosti a právomocí na správne konanie, rozhodovanie alebo iný úradný postup vo veciach vykonávania medzinárodných sankcií, ako aj povinnosti, úlohy a zodpovednosť orgánov štátnej správy, ďalších orgánov verejnej správy a iných osôb pri samotnom vykonávaní medzinárodných sankcií,
c) pôsobnosť, právomoci a úlohy orgánov štátnej správy pri vykonávaní medzinárodných sankcií v jednotlivých oblastiach,
d) postupy ochrany práv fyzických osôb a právnických osôb, ktorých práva alebo právom chránené záujmy sú dotknuté týmto zákonom,
e) postupy medzinárodnej spolupráce pri vykonávaní medzinárodných sankcií,
f) podávanie návrhu na zaradenie fyzických osôb alebo právnických osôb do zoznamu sankcionovaných osôb,
g) podávanie návrhu na vyradenie fyzických osôb alebo právnických osôb zo zoznamu sankcionovaných osôb a
h) obmedzenie vykonávania medzinárodných sankcií.

Tento zákon medzinárodnú sankciu definuje ako obmedzenie, príkaz alebo zákaz v predpisoch o medzinárodnej sankcii na účely zabezpečenia, udržania a obnovy medzinárodného mieru a bezpečnosti, ochrany základných ľudských práv, boja proti terorizmu a šíreniu zbraní hromadného ničenia a dosahovania cieľov Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie a Charty Organizácie Spojených národov.

Predpisom o medzinárodnej sankcii sa rozumie rozhodnutie Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov podľa čl. 41 Charty Organizácie Spojených národov, právne

záväzný akt Európskej únie, nariadenie vlády Slovenskej republiky a iný právny akt súvisiaci s vykonávaním medzinárodnej sankcie.

Trestnoprávne aspekty reštriktívnych opatrení

Aktuálna novela Trestného zákona, zákon č. 157/2025 Z. z., účinný od 1.8.2025, je významný z toho hľadiska, že jeho cieľom je transpozícia Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673 (Ú. v. EÚ L, 2024/1226, 29.4.2024) (ďalej len „smernica“). Táto právna úprava má tak v zmysle dôvodovej správy k tomuto zákonu zabezpečiť účinné uplatňovanie reštriktívnych opatrení Únie a celistvosť vnútorného trhu v Únii, ochranu hodnôt Únie, zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, ako aj upevňovanie a podporu demokracie, právneho štátu a ľudských práv. Na základe uvedeného sa ustanovili minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení.

V podmienkach Slovenskej republiky nie je v súčasnosti možné na základe aktuálne účinnej právnej úpravy postihovať porušenia reštriktívnych opatrení normami trestného práva, s výnimkou tých, ktoré sa prekrývajú s inými trestnými činmi, ktoré pôvodne neboli cielené na túto oblasť. Na účely naplnenia cieľa sledovaného smernicou bolo nevyhnutné rozšíriť pôsobnosť trestnoprávneho rámca na takéto konanie. Z tohto dôvodu bolo potrebné zaviesť v rámci dotknutej vnútroštátnej právnej úpravy najmä nové skutkové podstaty trestného činu porušenia reštriktívneho opatrenia, na základe ktorých je možné postihovať takéto konanie normami trestného práva v súlade s touto smernicou. Na účely uvedeného bolo v zmysle tejto smernice potrebné zavedenie aj novej formy subjektívnej stránky trestného činu, t. j. konceptu hrubej nedbanlivosti vo vzťahu k zavineniu páchateľa.

Podľa § 16 ods. 2 Trestného zákona je trestný čin spáchaný z hrubej nedbanlivosti, ak páchateľ obzvlášť ľahostajne alebo hrubo poruší obvyklú opatrnosť, starostlivosť alebo povinnosť vyplývajúcu zo všeobecne záväzných právnych predpisov, a toto porušenie viedlo k ohrozeniu alebo porušeniu záujmu chráneného týmto zákonom.

Okrem toho bolo nevyhnutné aj vytvorenie osobitnej úpravy hornej hranice peňažného trestu, ktorý možno uložiť právnickej osobe v prípade takéhoto porušenia, pričom je tiež žiadúce zabezpečiť ochranu osôb oznamujúcich tieto porušenia, a v neposlednom rade nastaviť koexistenciu administratívnoprávnej a trestnoprávnej zodpovednosti v prípade porušenia reštriktívneho opatrenia.

Nosnou časťou zákona je novelizácia Trestného zákona. Porovnaním doterajšieho textu Trestného zákona s citovanou smernicou je zrejmé, že tá už je do značnej miery transponovaná. To platí najmä vo vzťahu k takým inštitútom akými sú v smernici zakotvené podnecovanie, napomáhanie, navádzanie, pokus, alebo poľahčujúce a priťažujúce okolnosti, katalóg sankcií, východiská trestnej zodpovednosti právnických osôb, premlčanie, či právomoci stíhať trestné činy.

Okrem zmeny Trestného zákona došlo zákonom č. 157/2025 Z. z. k novelizácii aj ďalších troch zákonov, a to zákona:

- č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- č. 289/2016 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií a o doplnení zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov a
- č. 54/2019 Z. z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 189/2023 Z. z. [6]

[6] Dôvodová správa k zákonu č. 157/2025 Z. z. dostupné na https://www.nrsr.sk › web › Default ›zakon.

Právna úprava trestného činu Porušenie reštriktívneho opatrenia

Trestný zákon analyzovaný trestný čin upravuje týmto spôsobom:

Podľa § 417a ods. 1 sa tohto trestného činu dopustí ten,
„kto poruší reštriktívne opatrenie v rozsahu najmenej 10 000 eur, tým že
a) sprístupní finančné prostriedky alebo hospodárske zdroje priamo alebo nepriamo označenej osobe alebo v jej prospech,
b) nevykoná zaistenie finančných prostriedkov alebo hospodárskych zdrojov, ktoré patria označenej osobe, a ktoré sú v jej vlastníctve, držbe alebo pod jej kontrolou,
c) uzatvorí alebo pokračuje v transakcii so štátom, ktorý nie je členským štátom Európskej únie, s jeho orgánmi, so subjektmi alebo s orgánmi, ktoré sú priamo alebo nepriamo v jeho vlastníctve alebo pod jeho kontrolou alebo pod kontrolou jeho orgánov, vrátane zadávania alebo pokračujúceho plnenia verejných zákaziek alebo koncesných zmlúv,
d) dováža, vyváža, predáva, nakupuje, prevádza, prepravuje tovar, poskytuje tranzit alebo obchoduje s tovarom, alebo poskytuje sprostredkovateľské služby, technickú pomoc alebo iné služby súvisiace s týmto tovarom,
e) poskytne finančné služby alebo vykoná finančné činnosti,
f) poskytne iné služby, ako sú služby uvedené v písmene e),
g) použije alebo prevedie tretej strane finančné prostriedky alebo hospodárske zdroje, ktoré priamo alebo nepriamo vlastní, má v držbe alebo pod kontrolou označená osoba, a ktoré majú byť zaistené podľa reštriktívneho opatrenia, alebo inak s nimi nakladá, s cieľom zatajiť tieto finančné prostriedky alebo hospodárske zdroje,
h) poskytne nepravdivé alebo zavádzajúce informácie s cieľom zatajiť skutočnosť, že konečným vlastníkom alebo prijímateľom finančných prostriedkov alebo hospodárskych zdrojov, ktoré sa majú zaistiť podľa reštriktívneho opatrenia je označená osoba,
i) poruší alebo nesplní podmienky určené v oprávneniach udelených príslušnými orgánmi na vykonávanie činností.“ Za to sa potrestá odňatím slobody až na tri roky.

Z tohto ustanovenia je zrejmé, že uzavretie akejkoľvek formy transakcie vrátane finančných transakcií alebo pokračovanie v nej, ako aj zadanie alebo pokračovanie v plnení akejkoľvek verejnej zákazky alebo koncesnej zmluvy, ktorá patrí do rozsahu pôsobnosti smerníc Európskeho parlamentu a Rady 2009/81/ES, 2014/23/EÚ, 2014/24/EÚ alebo 2014/25/EÚ[7], s tretím štátom, orgánmi tretieho štátu alebo so subjektmi a s orgánmi, ktoré priamo alebo nepriamo vlastní alebo má pod kontrolou tretí štát alebo orgány tretieho štátu, má predstavovať trestný čin, ak zákaz alebo obmedzenie tohto konania predstavuje reštriktívne opatrenie Únie.

Medzi reštriktívne opatrenia Únie patria zákaz obchodovania s tovarom alebo službami, zákaz dovozu, vývozu, predaja, kúpy, prevodu, tranzitu či prepravy tovaru alebo služieb. Porušenie takýchto zákazov má predstavovať trestný čin, a to aj vtedy, keď sa tovar dováža alebo vyváža do alebo z tretej krajiny, aby sa prepravil na miesto určenia, v súvislosti s ktorým zákaz dovážať, vyvážať, predávať, nakupovať, prevádzať, poskytovať tranzit alebo prepravovať tento tovar predstavuje reštriktívne opatrenie Únie.

Reštriktívne opatrenia Únie zahŕňajú sektorové hospodárske a finančné opatrenia týkajúce sa poskytovania finančných služieb alebo vykonávania finančných činností. Takéto finančné

[7] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/81/ES z 13. júla 2009 o koordinácii postupov pre zadávanie určitých zákaziek na práce, zákaziek na dodávku tovaru a zákaziek na služby verejnými obstarávateľmi alebo obstarávateľmi v oblastiach obrany a bezpečnosti a o zmene smerníc 2004/17/ES a 2004/18/ES (Ú. v. EÚ L 216, 20.8.2009).
Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/23/EÚ z 26. februára 2014 o udeľovaní koncesií (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014).
Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/24/EÚ z 26. februára 2014 o verejnom obstarávaní a o zrušení smernice 2004/18/ES (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014).
Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/25/EÚ z 26. februára 2014 o obstarávaní vykonávanom subjektmi pôsobiacimi v odvetviach vodného hospodárstva, energetiky, dopravy a poštových služieb a o zrušení smernice 2004/17/ES (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014).

služby a činnosti zahŕňajú okrem iného financovanie a finančnú pomoc, poskytovanie investícií a investičných služieb, emitovanie prevoditeľných cenných papierov a nástrojov peňažného trhu, prijímanie vkladov, poskytovanie špecializovaných služieb zasielania finančných správ, obchodovanie s bankovkami, poskytovanie služieb úverového ratingu a poskytovanie kryptoaktív a kryptopeňaženiek. Porušenie týchto sektorových hospodárskych a finančných opatrení tiež predstavuje trestný čin.

Predmetné reštriktívne opatrenia Únie zahŕňajú aj opatrenia týkajúce sa poskytovania iných ako finančných služieb. Takéto služby zahŕňajú okrem iného poskytovanie služieb právneho poradenstva, dôveryhodných služieb, služieb v oblasti vzťahov s verejnosťou, služieb v oblasti účtovníctva, auditu, vedenia účtovných záznamov a daňového poradenstva, poradenských služieb v oblasti podnikania a riadenia, poradenských služieb v oblasti IT, služieb v oblasti vysielania, architektonických a inžinierskych služieb. Porušenie týchto sektorových hospodárskych a finančných opatrení je preto vyššie uvedeným trestným činom.

Podľa § 417b ods. 1 Trestného zákona
„kto, čo aj z hrubej nedbanlivosti, poruší reštriktívne opatrenie v rozsahu najmenej 10 000 eur týkajúce sa obchodovania, dovozu, vývozu, predaja, nákupu, prevodu, tranzitu, prepravy, ako aj poskytovania sprostredkovateľských služieb, technickej pomoci alebo iných služieb súvisiacich s položkami uvedenými v Spoločnom zozname vojenského materiálu Európskej únie alebo s položkami dvojakého použitia uvedenými v osobitnom predpise,[8] potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.“

Z tohto ustanovenia vyplýva, že práve v ňom je, ako v jedinom ustanovení Trestného zákona, použitý nový citovaný pojem hrubá nedbanlivosť, a týka sa položiek uvedených v Spoločnom zozname vojenského materiálu Európskej únie alebo položiek dvojakého použitia uvedených v prílohe I a IV nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/821 z 20. mája 2021, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, sprostredkovania, technickej pomoci, tranzitu a transferu položiek s dvojakým použitím.

Týmito položkami sú v zmysle uvádzaného Spoločného zoznamu napríklad bližšie špecifikované zbrane s hladkým vývrtom, munícia, zapaľovače, bomby, torpéda, riadené strely, chemické, biologické zbrane, vojenské plavidlá, lietadlá, elektronické zariadenia a mnohé ďalšie.

Položkami s dvojakým použitím v zmysle príloh uvádzaného nariadenia sú položky, vrátane softvéru a technológie, ktoré možno použiť tak na civilné, ako aj na vojenské účely, a zahŕňajú položky, ktoré možno použiť na navrhovanie, vývoj, výrobu alebo používanie jadrových, chemických alebo biologických zbraní alebo ich nosičov vrátane všetkých položiek, ktoré sa dajú použiť tak na nevýbušné účely, ako aj na akúkoľvek formu podpory pri výrobe jadrových zbraní alebo iných jadrových výbušných zariadení.

Podľa § 417c ods. 1 Trestného zákona
„kto poruší reštriktívne opatrenie v rozsahu najmenej 10 000 eur tým, že si nesplní informačnú povinnosť poskytnúť príslušným orgánom informácie týkajúce sa zaistených finančných prostriedkov alebo hospodárskych zdrojov alebo informácie o finančných prostriedkoch alebo hospodárskych zdrojoch na území členských štátov Európskej únie, ktoré patria označenej osobe, sú v jej vlastníctve, držbe alebo pod jej kontrolou a ktoré neboli zaistené, ak také informácie boli získané pri výkone profesijnej povinnosti, potrestá sa odňatím slobody až na šesť mesiacov“ (ods. 1).

„Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá označená osoba, ktorá poruší reštriktívne opatrenie v rozsahu najmenej 10 000 eur tým, že si nesplní povinnosť oznámiť príslušným orgánom finančné prostriedky alebo hospodárske zdroje nachádzajúce sa v právomoci členského štátu Európskej

[8] Spoločný zoznam vojenského materiálu Európskej únie (Ú. v. EÚ C 98, 15. 3. 2018).
Príloha I a IV nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/821 z 20. mája 2021, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, sprostredkovania, technickej pomoci, tranzitu a transferu položiek s dvojakým použitím (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 206, 11. 6. 2021) v platnom znení.

únie, ktoré tejto označenej osobe patria, sú v jej vlastníctve, držbe alebo pod jej kontrolou“ (ods. 2).

Z tohto ustanovenia je zrejmé, že čoraz rozšírenejším príkladom konania, ktorým sa obchádzajú reštriktívne opatrenia Únie, je prípad, keď označené osoby, subjekty a orgány používajú finančné prostriedky alebo hospodárske zdroje, ktoré priamo alebo nepriamo vlastnia, majú v držbe alebo pod kontrolou, prevádzajú ich tretej strane alebo s nimi inak nakladajú s cieľom zatajiť tieto finančné prostriedky alebo hospodárske zdroje. Obchádzaním reštriktívnych opatrení Únie okrem toho je aj poskytovanie nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií vrátane neúplných relevantných informácií s cieľom zatajiť skutočnosť, že označená osoba, subjekt alebo orgán je konečným vlastníkom alebo prijímateľom finančných prostriedkov alebo hospodárskych zdrojov, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia Únie. Uvedené konanie, ktorým sa obchádzajú reštriktívne opatrenia Únie, preto predstavuje trestný čin podľa tejto smernice. Nesplnenie oznamovacej povinnosti stanovenej v aktoch, ktorými sa stanovujú reštriktívne opatrenia Únie, voči príslušným správnym orgánom predstavuje trestný čin podľa tejto smernice.

Uvádzaná suma 10 000 eur je stanovená článkom 3 smernice, na základe ktorého sa členské štáty môžu rozhodnúť, či v prípade rozsahu činu pod 10 000 eur budú uvádzané konania trestné, pričom Slovenská republika akceptovala uvádzanú sumu najmenej 10 000 eur.

V prípade všetkých troch týchto trestných činov znakom ich kvalifikovaných skutkových podstát je, okrem obvyklých, aj špecifický znak, a to spáchanie činu v rozsahu najmenej 100 000 eur, čo vyplýva z článku 5 smernice.

Tento trestný čin podľa § 417d ods. 1 Trestného zákona spácha ten,

„kto umožní vstup označenej fyzickej osoby na územie členského štátu Európskej únie alebo tranzit tejto osoby cez územie členského štátu Európskej únie v rozpore so zákazom vyplývajúcim z reštriktívneho opatrenia.“

Toto ustanovenie teda sankcionuje aj umožnenie vstupu dotknutej osoby na územie EÚ alebo tranzit cez toto územie v rozpore z reštriktívnym opatrením. Má teda určitý personálny dosah s cieľom eliminovať pohyb označenej fyzickej osoby po území EÚ. Okrem toho by členské štáty mali venovať osobitnú pozornosť mechanizmom udeľovania štátnej príslušnosti a pobytu s cieľom zabrániť jednotlivcom, na ktorých sa vzťahujú reštriktívne opatrenia Únie, aby tieto mechanizmy využívali na porušovanie týchto reštriktívnych opatrení Únie.

Nakoniec podľa § 417e Trestného zákona *„čin uvedený v § 417a až 417d nie je trestný, ak páchateľ konal v súlade s výnimkou, ktorá vyplýva z reštriktívneho opatrenia alebo predpisu o vykonávaní medzinárodných sankcií, alebo ktorá bola vydaná na základe reštriktívneho opatrenia alebo predpisu o vykonávaní medzinárodných sankcií“*.

Z tohto je zrejmé, že hoci bolo EÚ prijaté reštriktívne opatrenie, môže byť z neho udelená výnimka napr. konkrétnej osobe za účelom účasti na vyjednávaniach, konferenciách, z humanitárnych dôvodov a pod.

Ustanovenie § 137b Trestného zákona upravuje vo vyššie uvedených skutkových podstatách trestných činov pojem reštriktívne opatrenie a súvisiace pojmy nasledujúcim spôsobom.

„Reštriktívnym opatrením sa na účely tohto zákona rozumie príkaz, zákaz alebo obmedzenie vyplývajúce z medzinárodnej sankcie podľa predpisu o vykonávaní medzinárodných sankcií, prijaté právne záväzným aktom Európskej únie na základe čl. 29 Zmluvy o Európskej únií alebo čl. 215 Zmluvy o fungovaní EÚ“ (ods. 1).

„Označenou osobou sa rozumie osoba, orgán alebo subjekt, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia“ (ods. 2).

„Podľa ods. 3 písm. a) až h) tohto ustanovenia sa finančnými prostriedkami rozumejú finančné aktíva a výhody každého druhu, ktoré zahŕňajú najmä hotovosť, šeky, peňažné pohľadávky, zmenky, peňažné poukážky a iné platobné nástroje, vklady vo finančných inštitúciách alebo v iných subjektoch, zostatky na účtoch, pohľadávky a dlhopisy, verejne obchodovateľné a súkromne

obchodovateľné cenné papiere a dlhové nástroje vrátane akcií a majetkových podielov, certifikátov zastupujúcich cenné papiere, dlhopisov, zmeniek, opčných listov, dlžobných úpisov a zmlúv o derivátoch, úroky, dividendy alebo iné príjmy z aktív alebo hodnoty akumulované alebo vytvárané aktívami, úvery, práva na započítanie pohľadávok, záruky, záruky na plnenie alebo iné finančné záväzky, akreditívy, nákladné listy, kúpne zmluvy, dokumenty preukazujúce podiel na finančných prostriedkoch alebo finančných zdrojoch a kryptoaktíva.“

Tento trestný čin podľa § 417d ods. 1 Trestného zákona spácha ten,
„kto umožní vstup označenej fyzickej osoby na územie členského štátu Európskej únie alebo tranzit tejto osoby cez územie členského štátu Európskej únie v rozpore so zákazom vyplývajúcim z reštriktívneho opatrenia“.

Toto ustanovenie teda sankcionuje aj umožnenie vstupu dotknutej osoby na územie EÚ alebo tranzit cez toto územie v rozpore z reštriktívnym opatrením. Má teda určitý personálny dosah s cieľom eliminovať pohyb označenej fyzickej osoby po území EÚ. Okrem toho by členské štáty mali venovať osobitnú pozornosť mechanizmom udeľovania štátnej príslušnosti a pobytu s cieľom zabrániť jednotlivcom, na ktorých sa vzťahujú reštriktívne opatrenia Únie, aby tieto mechanizmy využívali na porušovanie týchto reštriktívnych opatrení Únie.

Nakoniec podľa § 417e Trestného zákona *„čin uvedený v § 417a až 417d nie je trestný, ak páchateľ konal v súlade s výnimkou, ktorá vyplýva z reštriktívneho opatrenia alebo predpisu o vykonávaní medzinárodných sankcií, alebo ktorá bola vydaná na základe reštriktívneho opatrenia alebo predpisu o vykonávaní medzinárodných sankcií“*.

Z tohto je zrejmé, že hoci bolo EÚ prijaté reštriktívne opatrenie, môže byť z neho udelená výnimka napr. konkrétnej osobe za účelom účasti na vyjednávaniach, konferenciách, z humanitárnych dôvodov a pod.

Ustanovenie § 137b Trestného zákona upravuje vo vyššie uvedených skutkových podstatách trestných činov pojem reštriktívne opatrenie a súvisiace pojmy nasledujúcim spôsobom.

„Reštriktívnym opatrením sa na účely tohto zákona rozumie príkaz, zákaz alebo obmedzenie vyplývajúce z medzinárodnej sankcie podľa predpisu o vykonávaní medzinárodných sankcií, prijaté právne záväzným aktom Európskej únie na základe čl. 29 Zmluvy o Európskej únií alebo čl. 215 Zmluvy o fungovaní EÚ“ (ods. 1).

„Označenou osobou sa rozumie osoba, orgán alebo subjekt, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia“ (ods. 2).

„Podľa ods. 3 písm. a) až h) tohto ustanovenia sa finančnými prostriedkami rozumejú finančné aktíva a výhody každého druhu, ktoré zahŕňajú najmä hotovosť, šeky, peňažné pohľadávky, zmenky, peňažné poukážky a iné platobné nástroje, vklady vo finančných inštitúciách alebo v iných subjektoch, zostatky na účtoch, pohľadávky a dlhopisy, verejne obchodovateľné a súkromne obchodovateľné cenné papiere a dlhové nástroje vrátane akcií a majetkových podielov, certifikátov zastupujúcich cenné papiere, dlhopisov, zmeniek, opčných listov, dlžobných úpisov a zmlúv o derivátoch, úroky, dividendy alebo iné príjmy z aktív alebo hodnoty akumulované alebo vytvárané aktívami, úvery, práva na započítanie pohľadávok, záruky, záruky na plnenie alebo iné finančné záväzky, akreditívy, nákladné listy, kúpne zmluvy, dokumenty preukazujúce podiel na finančných prostriedkoch alebo finančných zdrojoch a kryptoaktíva.“

„Hospodárskymi zdrojmi sa rozumejú aktíva každého druhu, hmotné aj nehmotné, hnuteľné veci, nehnuteľnosti, ktoré nie sú finančnými prostriedkami, a možno ich použiť na získanie finančných prostriedkov, tovaru alebo služieb“ (ods. 4).

„Zaistením finančných prostriedkov sa rozumie zabránenie pohybu, prevodu, úprave alebo použitiu finančných prostriedkov, prístupu k finančným prostriedkom alebo manipulácii s finančnými prostriedkami spôsobom, ktorý by mal za následok zmenu ich objemu, výšky, umiestnenia, vlastníctva, držby, charakteru, miesta určenia, alebo zmenu, ktorá by umožnila použitie finančných prostriedkov, vrátane spravovania portfólií“ (ods. 5).

„Zaistením hospodárskych zdrojov sa rozumie zabránenie použitiu hospodárskych zdrojov na účely získania finančných prostriedkov, tovarov alebo služieb, a to aj ich predajom, prenájmom alebo založením“ (ods. 6).

Do zoznamu preberaných právne záväzných aktov Európskej únie touto novelou tak pribudla spomínaná Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673 (Ú. v. EÚ L, 2024/1226, 29. 4. 2024) a Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/2123 z 4. októbra 2023, ktorou sa mení rozhodnutie Rady 2005/671/SVV, pokiaľ ide o zosúladenie s pravidlami Únie o ochrane osobných údajov (Ú. v. EÚ L, 2023/2123, 11. 10. 2023).

Transpozícia Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673 (Ú. v. EÚ L, 2024/1226, 29.4.2024)

Predmetná smernica nadväzuje na rozhodnutie Rady (EÚ) 2022/2332 z 28. novembra 2022 o určení porušenia reštriktívnych opatrení Únie za oblasť trestnej činnosti, ktorá spĺňa kritériá uvedené v článku 83 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, a najmä na jeho článok 1. Toto rozhodnutie stručne zakotvuje, že porušenie reštriktívnych opatrení Únie je oblasťou trestnej činnosti v zmysle článku 83 ods. 1 druhého pododseku Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Zároveň sa vychádza z toho, že porušenie reštriktívnych opatrení Únie by sa malo určiť za oblasť trestnej činnosti s cieľom zabezpečiť účinné vykonávanie politiky Únie v oblasti reštriktívnych opatrení. Porušenie reštriktívnych opatrení Únie už teraz kategorizuje ako trestný čin väčšina členských štátov. Niektoré členské štáty, ktoré porušenie reštriktívnych opatrení kategorizujú ako trestný čin, používajú široké vymedzenia, ako je „porušenie sankcií OSN a EÚ“ alebo „porušenie predpisov EÚ“, pričom iné štáty majú zavedené podrobnejšie ustanovenia, napríklad formou zoznamu zakázaných konaní. Kritériá, podľa ktorých konanie patrí do rozsahu pôsobnosti trestného práva, sa v jednotlivých členských štátoch líšia, zvyčajne však súvisia s jeho závažnosťou (závažný spôsob konania) alebo sa stanovujú z kvalitatívneho hľadiska (úmysel, hrubá nedbanlivosť) alebo z kvantitatívneho hľadiska (škoda).

Porušenie reštriktívnych opatrení Únie je obzvlášť závažnou oblasťou trestnej činnosti, ktorej stupeň závažnosti je podobný takémuto stupňu oblastí trestnej činnosti uvedených v článku 83 ods. 1 ZFEÚ, keďže môže podporovať hrozby pre medzinárodný mier a bezpečnosť, narúšať upevňovanie a podporu demokracie, porušovať zásady právneho štátu a ľudské práva a spôsobovať výrazné hospodárske, sociálne, spoločenské a environmentálne škody.

V dôsledku takýchto porušení majú jednotlivci a subjekty, ktorých aktíva boli zmrazené alebo ktorých činnosti sú obmedzené, naďalej prístup k svojim aktívam a podporujú režimy, na ktoré sú zamerané reštriktívne opatrenia Únie, alebo majú naďalej prístup k štátnym finančným prostriedkom, ktoré boli zneužité. Podobne, peňažné prostriedky získané využívaním tovaru a prírodných zdrojov, s ktorými sa obchoduje v rozpore s reštriktívnymi opatreniami Únie, môžu režimom, na ktoré sú zamerané uvedené reštriktívne opatrenia, umožniť nákup zbraní, ktorými páchajú trestné činy. Okrem toho by porušenie reštriktívnych opatrení Únie týkajúcich sa obchodu mohlo prispieť k nezákonnému využívaniu prírodných zdrojov v jurisdikcii, ktorá je predmetom uvedených reštriktívnych opatrení.

V zmysle analyzovanej smernice reštriktívne opatrenia Únie, ako sú opatrenia týkajúce sa zaistenia finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov, zákazy sprístupňovania finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov a zákazy vstupu na územie členského štátu alebo tranzitu cez toto územie, ako aj sektorové hospodárske a finančné opatrenia a zbrojné embargá, sú základným nástrojom na presadzovanie cieľov spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ako

sa stanovuje v článku 21 Zmluvy o Európskej únii.[9] K uvedeným cieľom patrí ochrana hodnôt, bezpečnosti, nezávislosti a celistvosti Únie, upevňovanie a podpora demokracie, právneho štátu, ľudských práv a zásad medzinárodného práva, ako aj zachovávanie mieru, predchádzanie konfliktom a posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti v súlade s cieľmi a so zásadami Charty Organizácie Spojených národov.

S cieľom zabezpečiť účinné uplatňovanie reštriktívnych opatrení Únie je potrebné, aby v členských štátoch existovali účinné, primerané a odrádzajúce trestné a iné ako trestné sankcie za porušenie týchto reštriktívnych opatrení Únie vrátane v nich stanovených povinností, ako je oznamovacia povinnosť. Tiež je potrebné, aby sa týmito sankciami reagovalo na obchádzanie reštriktívnych opatrení Únie.

Účinné uplatňovanie reštriktívnych opatrení Únie si vyžaduje spoločné minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestného konania porušujúceho reštriktívne opatrenia Únie. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby takéto konanie predstavovalo trestný čin, ak je úmyselné a porušuje zákaz alebo povinnosť, ktoré predstavujú reštriktívne opatrenie Únie alebo ktoré sú stanovené vo vnútroštátnom ustanovení, ktorým sa vykonáva reštriktívne opatrenie Únie, ak sa vyžaduje vykonávanie tohto opatrenia na vnútroštátnej úrovni. Určité konanie by malo predstavovať trestný čin aj v prípade, že bolo vykonané z hrubej nedbanlivosti.

Pokiaľ ide o trestné činy vymedzené v tejto smernici, pojem „hrubá nedbanlivosť“ by sa mal vykladať v súlade s vnútroštátnym právom so zreteľom na príslušnú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie. Členské štáty by mali mať možnosť rozhodnúť, že porušenia reštriktívnych opatrení Únie týkajúce sa finančných prostriedkov, hospodárskych zdrojov, tovaru, služieb, transakcií alebo činností s hodnotou do 10 000 EUR nepredstavujú trestné činy. Vylúčením určitých porušení z rozsahu pôsobnosti tejto smernice nie sú dotknuté povinnosti stanovené v aktoch, ktorými sa stanovujú reštriktívne opatrenia Únie s cieľom zabezpečiť, aby sa porušenia trestali účinnými, primeranými a odrádzajúcimi trestnými alebo inými ako trestnými sankciami.

Podstatou predmetnej transpozície tak je, aby sa v prípade úmyselného porušenia zákazu alebo povinnosti, ktoré predstavujú reštriktívne opatrenie Únie, alebo ktoré sú stanovené vo vnútroštátnom ustanovení, ktorým sa vykonáva reštriktívne opatrenie Únie, ak sa vyžaduje vykonávanie tohto opatrenia na vnútroštátnej úrovni, za trestný čin považovali konania, ktoré sú definované v článku 3 tejto smernice.

A práve tieto konania sú predmetom právnej úpravy v citovaných ustanoveniach § 417a až § 417d Trestného zákona.

Okrem toho pojmy definované v článku 2 smernice sú predmetom právnej úpravy uvedeného § 137b Trestného zákona.

Nariadenie Rady (EÚ) 2024/1485 z 27. mája 2024 o reštriktívnych opatreniach vzhľadom na situáciu v Rusku

Ako príklad jedného z aktuálnych reštriktívnych opatrení EÚ uvádzame relevantné články predmetného nariadenia o reštriktívnych opatreniach vzhľadom na situáciu v Rusku. Podľa neho sa zakazuje priamo alebo nepriamo, okrem uvedených výnimiek:

a) predávať, dodávať, prevádzať alebo vyvážať vybavenie uvedené na zozname v prílohe I, ktoré by sa mohlo použiť na vnútornú represiu, bez ohľadu na to, či má alebo nemá pôvod v Únii, a to akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, subjektu alebo orgánu v Rusku alebo na použitie v Rusku;

b) poskytovať technickú pomoc alebo sprostredkovateľské služby súvisiace s vybavením uvedeným v písm. a) akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, subjektu alebo orgánu v Rusku alebo na použitie v Rusku;

[9] ŠIMOVČEK, I., SZABOVÁ, E. a kol. *Trestné právo procesné*. 4. prepracované a doplnené vydanie. Praha: Aleš Čeněk, 2023, s. 392.

c) poskytovať finančné prostriedky alebo finančnú pomoc, najmä granty, pôžičky a poistenie vývozného úveru, ako aj poistenie a zaistenie, súvisiace s vybavením uvedeným v písm. a) akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, subjektu alebo orgánu v Rusku alebo na použitie v Rusku.

Tiež sa zakazuje priamo alebo nepriamo predávať, dodávať, prevádzať alebo vyvážať zariadenie, technológiu alebo softvér uvedené na zozname v prílohe II, bez ohľadu na to, či majú alebo nemajú pôvod v Únii, akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, subjektu alebo orgánu v Rusku alebo na použitie v Rusku, pokiaľ na to príslušný orgán daného členského štátu neudelil predchádzajúce povolenie.

Okrem toho sa za špecifikovaných podmienok zakazuje priamo alebo nepriamo:

a) poskytovať technickú pomoc alebo sprostredkovateľské služby týkajúce sa zariadení, technológií a softvéru uvedených na zozname v prílohe II alebo týkajúce sa inštalácie, poskytovania, výroby, údržby opráv a používania zariadení a technológií uvedených na zozname v prílohe II, alebo týkajúce sa poskytovania, inštalácie, prevádzky alebo aktualizácie akéhokoľvek softvéru uvedeného na zozname v prílohe II akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, subjektu alebo orgánu v Rusku alebo na použitie v Rusku;
b) poskytovať finančné prostriedky alebo finančnú pomoc týkajúcu sa zariadenia, technológie a softvéru a uvedených na zozname v prílohe II akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, subjektu alebo orgánu v Rusku alebo na použitie v Rusku;
c) poskytovať akékoľvek služby súvisiace so sledovaním alebo odpočúvaním telekomunikačných alebo internetových sietí ruskej vláde, jej verejným orgánom, spoločnostiam a agentúram, alebo akejkoľvek osobe či subjektu konajúcim v ich mene alebo na ich pokyn, alebo v ich priamy či nepriamy prospech.

K jednotlivým aktuálnym reštriktívnym opatreniam, resp. tzv. sankčným balíkom voči Rusku

Ako príklad ďalších reštriktívnych opatrení uvádzame tri tzv. balíky sankcií voči Rusku.

Osemnásty balík sankcií voči Rusku zahŕňa tieto opatrenia:

- sankcie voči 14 osobám a 41 subjektom,
- zníženie cenového stropu pre ropu zo 60 USD na 47,6 USD za barel,
- zákaz dovozu rafinovaných ropných produktov vyrobených z ruskej ropy a pochádzajúcich z akejkoľvek tretej krajiny,
- zákaz vstupu do prístavov pre ďalších 105 plavidiel v Putinovej tieňovej flotile,
- úplný zákaz transakcií týkajúcich sa plynovodov Nord Stream 1 a 2,
- rozšírenie zákazu poskytovania špecializovaných služieb so sídlom v EÚ na zasielanie finančných správ ruským bankám na úplný zákaz transakcií a jeho uplatňovanie na ďalších 22 ruských bánk,
- zákaz vykonávať akékoľvek transakcie s Ruským fondom priamych investícií,
- obmedzenia vývozu tovaru a technológií s dvojakým použitím pre 26 nových subjektov, z ktorých niektoré sa nachádzajú v tretích krajinách,
- ďalšie zákazy vývozu.

Sedemnásty balík sankcií voči Rusku zahŕňa:

- sankcie voči 17 osobám a 58 subjektom vrátane Surgutneftegas,
- zákaz vstupu do prístavov a poskytovania služieb súvisiacich s námornou dopravou pre ďalších 189 plavidiel ruskej tieňovej flotily,
- obmedzenia vývozu tovaru a technológií s dvojakým použitím pre 31 nových subjektov, z ktorých niektoré sa nachádzajú v tretích krajinách,
- ďalšie obmedzenia vývozu tovaru, ktorý prispieva k vojenskému a technologickému zlepšeniu Ruska, vrátane chemických prekurzorov pre energetické materiály a náhradných dielov pre obrábacie stroje.

Šestnásty balík sankcií voči Rusku zahŕňa:

- sankcie voči 48 osobám a 35 subjektom,
- zákaz prístupu do prístavov a poskytovania služieb súvisiacich s námornou dopravou pre ďalších 74 plavidiel, ktoré sú súčasťou Putinovej tieňovej flotily,
- zákaz transakcií úverovým alebo finančným inštitúciám usadeným mimo Ruska, ktoré používajú systém transferu finančných správ,
- zákaz poskytovania špecializovaných služieb zasielania finančných správ 13 regionálnym bankám,
- obmedzenia vývozu tovaru a technológií s dvojakým použitím pre 53 nových subjektov, z ktorých dve tretiny sa nachádzajú v tretích krajinách,
- ďalšie obmedzenia vývozu tovaru a technológií v priemysle a energetike,
- pozastavenie vysielacích licencií pre ďalších osem ruských médií,
- zákaz transakcií s niektorými prístavmi, plavebnými komorami a letiskami v Rusku,
- širší zákaz letov pre leteckých dopravcov uvedených na zozname, ktorí prevádzkujú vnútroštátne lety v rámci Ruska,
- nové obmedzenia na Kryme a v Sevastopole a na územiach Ukrajiny, ktoré nie sú pod kontrolou vlády, v Doneckej, Chersonskej, Luhanskej a Záporožskej oblasti.

Opatrenia prijaté proti Bielorusku zahŕňajú:

- ďalšie sankcie odrážajúce obchodné sankcie voči Rusku,
- obmedzenia predaja alebo poskytovania služieb a softvéru, vkladov a kryptopeňaženiek a dopravy.

Záver

Sumarizujúc vyššie uvedený text možno konštatovať, že v kontexte spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie umožňuje článok 29 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) Rade Európskej únie prijať rozhodnutie o uložení reštriktívnych opatrení, často označovaných aj ako sankcie, voči krajinám mimo EÚ, neštátnym subjektom alebo jednotlivcom.

Tieto opatrenia nie sú represívne a ich účelom je zmena politiky alebo činnosti cieľovej strany (alebo strán) zodpovednej za správanie, ktoré je ich predmetom (napr. nerešpektovanie medzinárodného práva alebo ľudských práv alebo presadzovanie politík alebo činností, ktoré nie je v súlade s právnym štátom alebo demokratickými zásadami). Opatrenia musia byť v súlade s cieľmi vonkajšej činnosti EÚ stanovenými v článku 21 ZEÚ.

Podľa článku 29 ZEÚ Rada jednomyseľným hlasovaním prijíma **rozhodnutia** o prijatí, obnovení alebo zrušení sankčných režimov na základe návrhov vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. Hospodárske a finančné aspekty týchto rozhodnutí (napr. obmedzenia dovozu/vývozu a zmrazenie majetku) sú implementované nariadeniami prijatými Radou na základe článku 215 ZFEÚ (kvalifikovaná väčšina) na základe spoločného návrhu vysokého predstaviteľa a Európskej komisie.

Sankcie EÚ môžu byť uložené buď pri vykonávaní opatrení na implementáciu rezolúcií Bezpečnostnej rady OSN, alebo na autonómnom základe, t. j. z vlastnej iniciatívy EÚ.

Reštriktívne opatrenia môžu zahŕňať:

- zákaz vývozu zbraní a súvisiaceho vybavenia;
- obmedzenie vstupu (vízum/zákaz cestovania);
- hospodárske opatrenia, napríklad obmedzenie dovozu a vývozu;
- zmrazenie finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov vo vlastníctve cielených jednotlivcov alebo subjektov.

Komisia je zodpovedná za to, že prostredníctvom monitorovania zabezpečí, aby členské štáty implementovali a presadzovali nariadenia ukladajúce reštriktívne opatrenia prijaté podľa článku 215 ZFEÚ. Podporuje tiež jednotlivcov, podniky, humanitárne subjekty a členské štáty v ich úsilí pri uplatňovaní sankcií tým, že uverejňuje usmernenia a odpovedá na otázky týkajúce sa výkladu, ktoré vzniesli príslušné vnútroštátne orgány.

Predmetom tohto príspevku bolo v kontexte širšieho opisu reštriktívnych opatrení EÚ poskytnutie aktuálneho výkladu Trestného zákona v zmysle jeho novely, zákona č. 157/2025 Z. z. účinnom od 1.8.2025, ktorým došlo k transpozícii Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673 (Ú. v. EÚ L, 2024/1226, 29.4.2024).

Analyzované preto boli najmä § 417a až § 417d Trestného zákona zakotvujúce trestný čin porušovania reštriktívneho opatrenia a súvisiacich pojmov.

Zoznam bibliografických odkazov

BLAKWILL, ROBERT D., HARRIS, JENIFFER M. 2016. *War by Other Means, Geoeconomics and Statecraft*. London: The Belknap Press of Harvard University Press. 2016.

DREYER, I., LUENGO-CABRERA, J. 2015. *On Target ? EU Sanctions as Security Policy Tools*. Paris: European Institute for Security Studies. 2015.

EYLER, R. 2007. *Economic sanctions: International Policy and Political Economy at Work*. New York: Palgrave Macmillan. 2007.

GEORGE, ALEXANDER L. 1993. *Forceful Persuasion Coersive Diplomacy as an Alternative to War*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1993.

Dôvodová správa k zákonu č. 157/2025 Z. z. dostupné na https://www.nrsr.sk › web › Default ›zakon.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1226 z 24. apríla 2024 o vymedzení trestných činov a sankcií za porušenie reštriktívnych opatrení Únie a zmene smernice (EÚ) 2018/1673 (Ú. v. EÚ L, 2024/1226, 29.4.2024).

Nariadenie Rady (EÚ) 2024/1485 z 27. mája 2024 o reštriktívnych opatreniach vzhľadom na situáciu v Rusku.

Trestný zákon.

Kontaktné údaje:

doc. et. doc. JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA, MSc.
Generálna prokuratúra SR Bratislava
Štúrova 2
Bratislava
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
jan.santa@genpro.gov.sk

Mgr. Ivo Šanta, LL.M., MBA, MSc.
analytik, manager Eesti Estonia
ivo.santa1997@gmail.com

REDEFINICE TRESTNÉHO ČINU ZNÁSILNĚNÍ

JUDr. Bc. Pavel VETEŠNÍK, Ph.D.
Katedra veřejného práva a veřejné správy
CEVRO Univerzita, z.ú.

Anotace: *Příspěvek se věnuje trestnému činu znásilnění. V příspěvku se zaměřím na vývoj právní úpravy trestného činu znásilnění a pomocí judikatury a komentářové literatury vymezím jednotlivé znaky tohoto trestného činu. Dále popíšu mezinárodní a evropskou právní úpravy trestného činu znásilnění a judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Následně se budu věnovat nové právní úpravě účinné od 1. 1. 2025, která promítla judikaturou provedený výklad i do samotného znění trestného činu znásilnění a která explicitně vypustila některé definiční znaky znásilnění.*
Klíčová slova: *Trestný čin, znásilnění, soulož, pohlavní styk, bezbrannost, Nejvyšší soud.*

Annotation: *The article deals with the crime of rape. In the article, I will focus on the development of the legal regulation of the crime of rape and, using case law and commentary literature, I will define the individual features of this crime. I will also describe the international and European legal regulation of the crime of rape and the case law of the European Court of Human Rights. I will then discuss the new legal regulation effective from 1 January 2025, which reflected the interpretation made by case law into the very wording of the crime of rape and which explicitly deleted some of the defining features of rape.*
Keywords: *Crime, rape, intercourse, sexual intercourse, defenselessness, Supreme Court.*

Úvod

Podle právní úpravy obsažené v zákone č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále „trestní zákoník"), a účinné od 1. 1. 2010 byla protiprávní jednání v sexuální oblasti postihována prostřednictvím několika trestných činů, včetně trestného činu znásilnění a sexuálního nátlaku. Česká trestněprávní úprava se však kontinuálně vyvíjí směrem k postihování stále širšího spektra sexuálních činů a skutková podstata trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku v sobě od 1. 1. 2010 zahrnuje i pohrůžku násilí a nikoliv pouze bezprostředního násilí[1] a pohrůžku jiné těžké újmy. Zatímco podle právní úpravy do 31. 12. 2009 spadala pod znásilnění pouze „soulož nebo jiný obdobný pohlavní styk", od 1. 1. 2010 zahrnuje jakýkoli pohlavní styk. Od tohoto roku navíc do české trestněprávní úpravy přibyl trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 trestního zákoníku, který postihuje jednak ty formy sexuálního násilí, u nichž nedochází k fyzickému kontaktu s pachatelem (např. donucení oběti k obnažování), jednak zneužití závislosti oběti nebo postavení pachatele k sexuálnímu jednání.

Právní úprava tak do 31. 12. 2024 upravovala trestný čin znásilnění jak na tzv. penetrační činy (soulož a jiný pohlavní styk provedený obdobným způsobem), tak i na tzv. činy nepenetrační povahy (méně závažné sexuální praktiky). Souloží se rozumí spojení pohlavních orgánů muže a ženy, kdy podstatou tohoto spojení je alespoň částečné vniknutí pohlavního údu muže do pohlavního ústrojí ženy[2]. Za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží se považují takové sexuální praktiky, při kterých je soulož simulována jiným mechanismem a kritériem srovnatelnosti je nejen způsob provedení, ale i závažnost, přičemž závažnost je třeba hodnotit též z hlediska následků (psychických i fyzických) pro oběť[3]. Typicky je tak simulování soulože jiným mechanismem činěno tím, že do pohlavního ústrojí ženy je alespoň zčásti vpravena jiná část těla muže, např. prsty nebo jazyk, nebo zcela cizí předmět, anebo tím, že pohlavní úd muže je alespoň zčásti vpraven do jiných částí těla ženy než do pohlavního ústrojí, např. do úst nebo konečníku, nebo vložen do ruky druhého za účelem jeho tření, neboť tyto vyvolávají podobné účinky jako soulož. Naopak praktiky, při kterých není alespoň zčásti vniknuto do pohlavního ústrojí ženy a pohlavní úd muže není předmětem manipulace, zpravidla nelze považovat za

[1] Srov. § 241 zákona č. 104/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění do 31. 12. 2009.
[2] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2026, sp. zn. 8 Tz 41/2025.
[3] ŠÁMAL, P., GŘIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, ISBN 978-80-7598-764-8, s. 711.

pohlavní styk srovnatelný se souloží[4]. Pod méně závažné formy sexuálních praktik, které zasahují sexuální integritu osoby méně intenzivním způsobem než soulož (prováděné nepenetračním způsobem) se považuje např. osahávání či tření genitálií, prsou, sání prsních bradavek, vsunování pohlavního údu muže mezi prsa ženy, přičemž může jít o jednání aktivní (pachatel sám provede některé z uvedených jednání na těle oběti), ale i pasivní[5]. Za pohlavní styk se považuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiného osoby. Nemusí jít však nutně o ukájení pohlavního pudu samotného pachatele a nezáleží na tom, zda v konkrétním případě skutečně dojde k pohlavnímu ukojení. Spadá sem relativně široká škála forem sexuálních kontaktů, např. osahávání prsou nebo pohlavních orgánů, líbání přirození, intenzivnější osahávání intimních míst na těle přes šaty, poskytování tzv. erotické masáže či provádění mírnějších forem sadomasochistických praktik apod.[6]. Jako pohlavní styk bylo posouzeno i jednání, kdy pachatel oběť osahával na prsou a líbal ji na ústa, uši, krk či prsa[7], jakož i osahávání prsou a osahávání genitálií přes oblečení[8]. O pohlavní styk půjde i tehdy, pokud pachatel svým jednáním směřuje k ukájení pohlavního pudu samotné oběti, která s tím nesouhlasí. I v takovém případě totiž pachatel útočí na objekt trestného činu znásilnění, tj. na svobodu rozhodování v pohlavních vztazích[9].

Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, veřejnost však takto široké chápání znásilnění, neakceptovala, za znásilnění i nadále tradičně považuje pouze taková jednání, která jsou provedena souloží nebo srovnatelně závažným způsobem. Uvedený rozpor mezi zákonnou úpravou a vnímáním veřejnosti pak vedlo k mylným představám veřejnosti o mírném trestání znásilnění[10].

Ke změně došlo až zákonem č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále „zákon č. 166/2024 Sb.), který s účinnosti od 1. 1. 2025 provedl redefinicí trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku. Po vzoru zahraničních úprav byl trestný čin znásilnění omezen pouze na soulož a jiný pohlavní styk provedený obdobným způsobem (tj. zejména na tzv. penetrační činy) a méně závažné sexuální praktiky (nepenetrační povahy) byly vyčleněny do samostatného nového trestného činu sexuálního útoku podle § 185a trestního zákoníku. Tím bylo možné i vhodněji nastavit výši trestních sazeb. Právní úprava trestného činu znásilnění byla do 31. 12. 2024 založena na použití násilí nebo pohrůžky násilí anebo jiné těžké újmy, ale protože v moderním pojetí však není znásilnění pojímáno jako silou vynucený pohlavní styk, nahradil se konceptem nekonsensuálního pohlavního styku.

V příspěvku se proto zaměřím na změnu právní úpravy trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku spočívající v redefinici tohoto činu.

Právní úprava trestného činu znásilnění do 31. 12. 2024

Jak již bylo uvedeno, podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2024 bylo definičním znakem znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku použití násilí, pohrůžky násilí, pohrůžky jiné těžké újmy, případně zneužití bezbrannosti oběti přičemž v sobě zahrnovalo jak donucení nebo zneužití bezbrannosti k méně závažným sexuálním praktikám (osahávání, tření aj.), tak i donucení nebo zneužití bezbrannosti k souloži nebo pohlavnímu styku provedenému srovnatelným

[4] Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2022, sp. zn. 7 Tdo 877/2022, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2014, sp. zn. 7 Tdo 432/2014, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1032/2011, dále ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-893-1, s. 2335–2337.

[5] Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009.

[6] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2021, sp. zn. 7 Tdo 399/2021.

[7] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. 4 Tdo 273/2013.

[8] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 775/2014.

[9] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009.

[10] Důvodová zpráva Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky. [online]. [cit. 31. 3. 2026]. Dostupné na internetu: https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/.

způsobem (zejména anální a orální sex), které bylo přísněji trestné. Přísněji trestné bylo i to, byl-li takový čin spáchán na dítěti, nebo se zbraní. Přísněji trestné bylo i to, pokud bylo znásilnění v obou formách spácháno na dítěti mladším 15 let, na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo bylo-li takovým činem způsobena těžká újmu na zdraví[11] nebo smrt. Jednotlivé znaky trestného činu znásilnění vymezila komentářová literatura a zejména judikatura.

Pojem násilí není definován přímo v trestním zákoníku, ale judikatura jej definuje jako použití fyzické síly k překonání kladeného odporu nebo k zamezení odporu očekávaného, přičemž vždy je třeba jej vykládat v kontextu s konkrétními okolnostmi, především vzhledem k fyzickým dispozicím pachatele i oběti[12]. Pro účely naplnění pojmu násilí ve smyslu § 185 odst. 1 trestního zákoníku podle judikatury není nezbytné, aby obět kladla zřejmý fyzický odpor, postačí, pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním[13]. Podle § 119 trestního zákoníku je trestný čin spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem (např. jí nasype drogy do nápoje, aby mu nekladla při souloži očekávaný odpor). Násilí může mít formu vis absoluta, nebo vis compulsiva[14].

Donucení spočívá v překonání vážně míněného odporu, anebo dosažení toho, že znásilňovaná osoba neklade odpor vzhledem k jeho beznadějnosti, přičemž nesmí jít jen o odpor předstíraný. Beznadějnost odporu může vyplývat například z jednoznačné fyzické převahy pachatele, z faktu, že je ozbrojen, z odlehlosti místa činu, které vylučuje dovolat se pomoci, apod[15]. Judikatura pod donucení k pohlavnímu styku zařazuje i případy podlehnutí oběti při seznání beznadějnosti kladení odporu, kdy výsledkem násilí nebo pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy je, že taková osoba po vyjádření vážně míněného nesouhlasu a projeveném odporu upustí od dalšího vzdoru pro svoji vyčerpanost, zřejmou beznadějnost nebo z odůvodněného strachu, že pachatel svou pohrůžku násilí uskuteční[16] či tzv. zamrznutí oběti v důsledku momentálního psychického bloku, kdy oběť není schopna svůj nesouhlas vyjádřit ani fyzickým odporem, ani verbálně, ale pouze neverbálním způsobem chování (stočení do „klubíčka“)[17], resp. rovněž případy, kdy u oběti v důsledku stresové situace nastane depersonalizace a disociace[18]. Judikatura zároveň zdůraznila, že pachatel musí v každém jednotlivém případě brát na zřetel přání osoby, s níž hodlá mít pohlavní styk, zda s ním souhlasí[19]. V návaznosti na to i Ústavní soud konstatoval, že u trestného činu znásilnění je jednání oběti v tomto směru nerozhodné, byl-li jasně vyjádřen (libovolnou formou) nedostatek její vůle. Názor, že u znásilnění je nutná aktivní obrana (či rezignace na aktivní obranu) oběti, neodpovídá právní úpravě, ani ustálené judikatuře[20].

Stav bezbrannosti opět není definován přímo v zákoně, ale je vykládán judikaturou[21]. Judikatura k tomu např. uvedla, že „Za bezbrannost se považuje takový stav oběti, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli ohledně pohlavního styku s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. Může se jednat o celkovou (či absolutní)

[11] Podle § 122 odst. 2 trestního zákoníku se těžkou újmou na zdraví rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví.

[12] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 7 Tdo 382/2016.

[13] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

[14] DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RUŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář, Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-790-4, s. 1010.

[15] DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RUŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář, Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-790-4, s. 1011.

[16] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 20178, sp. zn. 6 Tdo 603/2018.

[17] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021.

[18] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1023/2021.

[19] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 163/2022.

[20] Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2023, sp. zn. IV. ÚS 3080/22.

[21] Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 7 Tdo 685/2018, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

bezbrannost, kdy si oběť vůbec neuvědomuje, co se s ní děje, a proto ani nemůže hodnotit situaci, ve které u ní dochází k pohlavnímu styku s pachatelem, a projevující se naprostou odevzdaností se pachateli bez jakýchkoli známek projevu vlastní vůle či schopnosti na požadavky obviněného jakkoli reagovat (půjde například o případy bezvědomí, mdlob, silného obluzení alkoholem či drog, umělého spánku, apod.). Ve stavu bezbrannosti se však nacházejí i osoby, které sice vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Tak tomu obvykle bývá např. u osob trpících duševní chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku. V takových případech se jedná o bezbrannost psychickou, v důsledku níž oběť často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání. Kromě této absolutně chápané bezbrannosti se však oběť může nacházet i ve stavu, kdy sice ví, co se s ní děje, avšak není schopna se pachatelovu jednání buď vůbec, anebo účinně bránit, přestože by tak učinit chtěla. Takový stav bezbrannosti se zpravidla dovozuje u osoby spoutané, osoby s fyzickou vadou omezující její hybnost, osoby upoutané na lůžku, přestárlé apod. Jedná se tedy o stav, při němž oběť není schopna vzdorovat nepřijatelnému chování pachatele pro nedostatek tělesných sil a schopností. V důsledku tohoto stavu je taková osoba fyzicky bezbranná, a vzhledem k tomu že takový fyzický stav vždy ovlivňuje i psychiku uvedeným způsobem handicapované osoby, je třeba přihlížet i k tomu, že stav její tělesné bezbrannosti může způsobovat i její bezbrannost psychickou (...).“[22]. O zneužití bezbrannosti tedy půjde v situaci, kdy je oběť bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, nebo je její schopnost vůli projevit podstatně snížena[23]. Důvodem může být to, že je hendikepována fyzicky (např. je těžce zraněná, ochrnutá, spoutaná, v důsledku vysokého věku, vyčerpaná), anebo psychicky (jedná se o dítě nízkého věku, duševně nemocnou nebo mentálně zaostalou osobu). Může ale jít i o kombinaci obou důvodů (osoba opilá, pod vlivem drog, v mdlobách, v hlubokém spánku)[24]. Za bezbrannost se nepovažuje stav osoby, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo[25].

Pokud jde o důvod bezbrannosti spočívající v nízkém věku oběti, v této souvislosti bylo v minulosti v praxi sporné, zda pod pojem bezbrannosti v případě znásilnění vůbec bezbrannost z důvodu nízkého věku spadá, když na tuto situaci pamatuje trestný čin pohlavního zneužití, který chrání nerušený tělesný a mravní vývoj dětí do 15 let. Byl zastáván i názor, že pod znásilnění spadají pouze jiné důvody bezbrannosti (např. spánek, duševní porucha aj.) a v případě nedostatku věku oběti se má užít pouze trestný čin pohlavního zneužití. Odlišné názory na tuto otázku nakonec sjednotil Nejvyšší soud, podle kterého důvodem bezbrannosti v případě znásilnění může být i velmi nízký věk oběti (rozuměj výrazně nižší, než je 15 let, kdy se již předpokládá, že dítě je schopné svou vůli projevit a rozhodovat o svém sexuálním životě). V tomto směru sice došlo ke sjednocení soudní judikatury, nicméně nebyla stanovena žádná jednoznačná konkrétní věková hranice, do jejíhož dosažení by dítě vždy bylo považováno za bezbranné, pouze jsou uváděny případy, kdy dítě za bezbranné považováno je[26]. Znak bezbrannosti může být naplněn i v důsledku velmi nízkého věku oběti (např. pět let), vzhledem k němuž nebyla schopna adekvátně projevit svou vůli, pochopit jednání pachatele a bránit se mu, i když netrpěla duševní poruchou, měla pozitivní vztah k pachateli a jeho jednání nevnímala jako něco, co by jí ubližovalo[27].

[22] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.
[23] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019.
[24] DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RUŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář, Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-790-4, s. 1011.
[25] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019.
[26] Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019.
[27] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021.

Stavem bezbrannosti nelze bez dalšího rozumět pouhý nedostatek věku oběti, ale je třeba vždy zkoumat konkrétní okolnosti. Jinými slovy, ve stavu bezbrannosti se mimo jiné nacházejí osoby, které vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat[28]. O stav bezbrannosti se pak nejedná u osoby, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně najevo[29].

Mezinárodní právní úprava znásilnění včetně judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Z mezinárodní právní úpravy obecnou úpravu znásilnění obsahuje pouze Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva), kterou Česká republika podepsala dne 2. 5. 2016, ale dosud ji neratifikovala a není proto pro ni právně závazná. Sexuální násilí včetně znásilnění upravuje Istanbulská úmluva ve svém článku 36. Smluvní strany jsou podle čl. 36 odst. 1 povinny postihovat sexuální násilí a znásilnění, které může spočívat v provedení vaginálního, análního nebo orálního vniknutí sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem bez jejího souhlasu; ve vykonání jiných činů sexuální povahy s osobou bez jejího souhlasu; nebo v přinucení jiné osoby bez jejího souhlasu k činům sexuální povahy s třetí osobou. Čl. 36 odst. 2 pouze upřesňuje, že souhlas musí být dán dobrovolně jako projev svobodné vůle posuzované v kontextu souvisejících okolností. V souladu s čl. 36 odst. 3 musí být trestány i činy spáchané vůči bývalým nebo současným manželům nebo partnerům. Založit definici znásilnění na nedostatku svobodného souhlasu doporučuje smluvním stranám například Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen ve svém obecném doporučení č. 35 z roku 2017. Pouze sexuálnímu vykořisťování dětí se pak věnuje Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, vyhlášená pod č. 59/2016 Sb. m. s. (tzv. Lanzarotská úmluva). Relevantní je také Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.). Problematice trestných činů v sexuální oblasti se v rámci předpisů Evropské unie věnuje pouze ve vztahu k dětem směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.

Jak vyplývá ze Studie Parlamentního institutu: Skutková podstata znásilnění v právních řádech států[30], ke změně definice znásilnění směrem ke konceptu nekonsensuálního pohlavního styku v posledních letech přistoupila řada evropských států, a to právě i pod vlivem Istanbulské úmluvy. Existují dva koncepty znásilnění, které se v jednotlivých státech uplatňují, kdy jeden je založen na nedostatku souhlasu (tzv. ano znamená ano), druhý pak je založen na projevu nesouhlasu (tzv. ne znamená ne). Istanbulská úmluva ponechává dle své důvodové zprávy na smluvních stranách, aby rozhodly o konkrétním znění legislativy, a nepožaduje jeden z konceptů.

Postihem znásilnění se zabývala i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, kdy např. v rozhodnutí ve věci M. C. proti Bulharsku ze dne 4. 12. 2003, č. 39272/98 Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že smluvní strany požívají široký prostor pro uvážení ve vztahu k trestněprávní definici znásilnění, nicméně musí zajistit, aby vyšetřování znásilnění bylo zaměřeno na otázku nesouhlasu s pohlavním stykem namísto otázky spojené s použitím síly či překonání odporu. Evropský soud pro lidská práva připomněl, že smluvní státy Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod pozitivní závazek přijmout právní úpravu účinně postihující znásilnění, zvláštní důraz musí být v této souvislosti kladen na požadavek účinné ochrany zranitelných osob, jako jsou osoby zdravotně postižené, a to vzhledem k jejich snížené schopnosti

[28] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015.
[29] Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019.
[30] KRAUSOVÁ, M., ZACHOVÁ, M., Studie Parlamentního institutu: Skutková podstata znásilnění v právních řádech států, kde je znásilnění definováno na základě absence souhlasu, srovnávací studie č. 5.404, červen 2022. [online]. [cit. 31. 3. 2026]. Dostupné na internetu: https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=186819.

či ochotě bránit se trestné činnosti. Ve vztahu k vyšetřování sexuálních deliktů Evropský soud pro lidská práva uvedl, že vyšetřování musí být účinné, což zahrnuje rychlost, přiměřenost, důkladnost, objektivitu a dostatečné zapojení oběti. Tato povinnost se však týká nikoliv výsledků, ale toliko prostředků. Vnitrostátní orgány se musí zejména skutečně snažit objasnit okolnosti případu, a ne ukončit vyšetřování na základě unáhlených závěrů – rozhodnutí ve věci Y proti Bulharsku ze dne 20. 2. 2020, č. 41990/18. Neexistuje přitom absolutní povinnost, aby všechna trestní stíhání skončila odsouzením či konkrétním rozsudkem, přičemž Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod nepřiznává zvláštní právo na to, aby byla třetí osoba trestně stíhána či odsouzena – rozhodnutí ve věci Valaitis proti Litvě ze dne 17. 1. 2023, č. 39375/19, nebo rozhodnutí věci Y proti Slovinsku ze dne 28. 5. 2015, č. 41107/10. Vývojem autonomie dětí v kontextu práva na osobní nedotknutelnost se Evropský soud pro lidská práva zabýval v rozhodnutí ve věci M. a M. proti Chorvatsku ze dne 3. 9. 2015, č. 10161/13.

Právní úprava trestného činu znásilnění od 1. 1. 2025

Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 166/2024 Sb., přestože česká trestněprávní úprava znásilnění ve spojení s judikaturou v zásadě odpovídala požadavkům vyplývajícím z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a kladeným na ni Istanbulskou úmluvou, považovalo Ministerstvu spravedlnosti jako vhodné více promítnout závěry judikatury i do samotného znění trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku a vypustit explicitní uvedení prvku násilí nebo pohrůžky násilí jakožto jednoho z definičních znaků znásilnění. Pro naplnění znaků trestného činu znásilnění tak nadále bude od 1. 1. 2025 zásadní pouze to, zda oběť seznatelným způsobem (tj. navenek jakýmkoli rozpoznatelným způsobem, verbálně i neverbálně) projevila svůj nesouhlas[31].

Vymezení trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku pro penetrační sexuální činy odpovídá činům podle článku 36 odst. 1 písm. a) Istanbulské úmluvy a vymezení sexuálního útoku podle § 185a odst. 1 trestního zákoníku pro jiná než penetrační sexuální jednání odpovídá činům podle článku 36 odst. 1 písm. b) Istanbulské úmluvy, čímž se česká trestněprávní úprava přiblížila modernímu pojetí založenému na konsensuálním konceptu a opustila znaky skutkové podstaty spočívající v použití násilí nebo pohrůžky násilí anebo jiné těžké újmy. Tím se právní úprava dostala více do souladu s aplikační praxí, která jednotlivé znaky trestného činu znásilnění vykládá velmi široce.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 166/2024 Sb., z možných konceptů se zvolil koncept „ne znamená ne“ (čin je spáchán proti seznatelné vůli oběti) doplněný o zneužití bezbrannosti. Vyšlo se z toho, že pokud je toho osoba schopna, má (jakkoli) projevit svůj nesouhlas se sexuálním aktem, tj. má se za to, že normální člověk standardně dokáže dát nesouhlas najevo, ať již verbálně nebo neverbálně (gestem, zaujetím obranné pozice, pláčem). Případy, kdy tak učinit nemůže pro určitou objektivní překážku, ať již fyzickou nebo psychickou, je řešeno zakotvením výslovné definice bezbrannosti, přičemž výčet důvodů bezbrannosti je otevřený a lze tak pod tento pojem zařadit i další výslovně neuvedené obdobné důvody. Tento koncept je z pohledu trestního práva přiléhavější, neboť nezakotvuje trestní postih toho, kdo si aktivně nezjišťoval postoj oběti k sexuálnímu jednání. Model založený na absenci souhlasu „ano znamená ano“ lze v oblasti trestního práva považovat za přísný, a má být primárně předmětem výchovy a osvěty. Nejde tak o koncept vhodný pro oblast trestního práva, kde se uplatňuje zásada ultima ratio. Trestání v situaci, kdy není jasné, že druhá osoba s pohlavním stykem nesouhlasí, lze považovat za přepínání trestní represe[32].

[31] Důvodová zpráva Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky. [online]. [cit. 31. 3. 2026]. Dostupné na internetu: https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/.

[32] Důvodová zpráva Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky. [online]. [cit. 31. 3. 2026]. Dostupné na internetu: https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/.

Od 1. 1. 2025 je tak definičním znakem znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku vykonání soulože nebo jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží proti seznatelné vůli osoby, nebo donucení k souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží s jinou osobou nebo zneužití bezbrannosti osoby k takovému činu. Přísněji trestné je, je-li takový čin spáchán na dítěti, na těhotné ženě nebo je-li takovým činem způsobeno těhotenství ženy, s další osobou, nebo se zbraní. Přísněji trestné je i to, je-li takový čin spáchán na dítěti mladším patnácti let, je-li takový čin spáchán na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, nebo, je-li takovým činem způsobena těžká újmu na zdraví nebo smrt.

Současně bylo v § 119a trestního zákoníku vymezeno spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti, kdy trestný čin je spáchán zneužitím bezbrannosti, jestliže pachatel využije toho, že jiná osoba je ve stavu, v němž není schopna utvářet nebo projevit svou vůli nebo je její schopnost utvářet nebo projevit svou vůli podstatně snížena z důvodu bezvědomí, spánku, ovlivnění návykovými látkami, nemoci, zdravotního postižení, duševní poruchy, silného ochromujícího stresu, nízkého nebo vysokého věku, překvapení nebo jiného obdobného důvodu. Za bezbranné z důvodu nízkého věku se vždy považuje dítě mladší dvanácti let. Zakotvení zákonné definice bezbrannosti by mělo přispět k jednotnému výkladu tohoto pojmu a umožnit jednoznačně podřadit pod stav bezbrannosti některé stavy, které nyní za stav bezbrannosti považovány nejsou.

Od 1. 1. 2025 byl v § 185a trestního zákoníku nově vymezen sexuální útok, postihující méně závažné formy sexuálních praktik zasahující sexuální integritu oběti méně intenzivním způsobem než soulož apod. (prováděné nepenetračním způsobem). V návaznosti na to se upravily i skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku v § 186 trestního zákoníku a trestného činu pohlavního zneužití v § 187 trestního zákoníku.

Závěr

Redefinicí trestného činu znásilnění provedenou zákonem č. 166/2024 Sb. a účinnou od 1. 1. 2025 se česká trestněprávní úprava přiblížila modernímu pojetí založenému na konsensuálním konceptu a opustila znaky skutkové podstaty spočívající v použití násilí nebo pohrůžky násilí anebo jiné těžké újmy. Tím se tato právní úprava dostala více do souladu s aplikační praxí, která jednotlivé znaky trestného činu znásilnění vykládá velmi široce. Změnou právní úpravy došlo k přiblížení se Istanbulské úmluvě a k závěrům vyplývajícím z judikatury Evropského soudu pro lidská práv. Je však otázkou, jak výraznou změnu představují změny provedené zákonem č. 166/2024 Sb., přičemž na tuto otázku zatím neexistuje jednoduchá a jednoznačná odpověď, protože je totiž třeba odlišovat proměnu práva v knihách a (předpokládané) dopady na praxi[33]. I přesto lze zákon č. 166/2024 Sb. považovat za předpis sjednocující text právní normy a jeho aplikaci v praxi[34]. Lze jistě doporučit, aby prostřednictvím školení či seminářů byla nová právní úprava aplikována v praxi jednotně[35].

Na redefinici trestného činu znásilnění provedenou zákonem č. 166/2024 Sb., již reagovala judikatura, která odkazem na důvodovou zprávu k tomuto zákonu uvedla, že není důvod zpochybňovat kontinuitu závěrů dosavadní judikatury, kdy na podstatě jednání a jejich terminologickém rozřazení (jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží a jiný pohlavní styk) se ani s přijetím nové zákonné úpravy nic nezměnilo, došlo „pouze“ k rozčlenění do dvou skutkových podstat. Bude úkolem navazující judikatury poskytnout případná další vodítka pro posouzení každé specifické praktiky, avšak neexistuje žádný legitimní důvod

[33] BARTOŇ, D. Redefinice sexuálních deliktů: vznik, koncepce a (r)evolučnost redefiniční novely. Časopis pro právní vědu a praxi. 2024, č. 4, s. 687-700. ISSN 1210-9126.

[34] VAICOVÁ, N. Znásilnění jako nekonsenzuální pohlavní styk: redefinice skutkové podstaty trestného činu, nebo její pouhá precizace? Trestněprávní revue. 2024, č. 1, s. 1-6. ISSN 1213-5313.

[35] VÁLKOVÁ, H. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Trestněprávní revue. 2024, roč. 23, č. 3, s. 127. ISSN 1213-5313.

k odklonu od těch již vyjádřených v předchozí judikatuře[36]. Při výkladu pojmů „soulož“ a „jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží“ ani podle aktuální právní úpravy tak nic nebrání vycházet z dosavadní judikatury zavedené před účinností zákona č. 166/2024 Sb. zavádějící trestný čin sexuálního útoku[37].

Závěrem lze ještě dodat, že od 1. 1. 2026 došlo zákonem č. 270/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ke změně § 185 trestního zákoníku a vykonání soulože nebo jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží proti seznatelné vůli osoby je přísněji trestné, je-li spácháno na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické nebo sociální skupině, národnost, věk, pohlaví, sexuální orientaci, zdravotní postižení, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, anebo pro jeho skutečnou nebo domnělou příslušnost k jiné skupině osob.

Seznam bibliografických odkazů

BARTOŇ, D. Redefinice sexuálních deliktů: vznik, koncepce a (r)evolučnost redefiniční novely. Časopis pro právní vědu a praxi. 2024, č. 4, ISSN 1210-9126.

DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RUŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář, Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-790-4.

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-893-1.

ŠÁMAL, P., GŘIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, ISBN 978-80-7598-764-8.

VAICOVÁ, N. Znásilnění jako nekonsenzuální pohlavní styk: redefinice skutkové podstaty trestného činu, nebo její pouhá precizace? Trestněprávní revue. 2024, č. 1, ISSN 1213-5313.

VÁLKOVÁ, H. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Trestněprávní revue. 2024, roč. 23, č. 3, ISSN 1213-5313.

Kontaktní údaje:

JUDr. Bc. Pavel Vetešník, Ph.D.
Katedra veřejného práva a veřejné správy
CEVRO Univerzita, z.ú.
Jungmannova 28/17
110 00 Praha 1
Česká republika
+420606627160
vetesnikp@seznam.cz ; pavel.vetesnik@vsci.cz

[36] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2025, sp. zn. 3 Tdo 450/2025.
[37] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2026, sp. zn. 8 Tz 41/2025.

TRESTNÉ PRÁVO PROCESNÉ

TELOVÁ KAMERA PRÍSLUŠNÍKA POLICAJNÉHO ZBORU AKO PRAMEŇ DÔKAZU V TRESTNOM KONANÍ

JUDr. Attila FODOR, PhD.
Vyšetrovateľ OR PZ Dunajská Streda

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá využitím telových kamier príslušníkov Policajného zboru ako prameňa dôkazu v trestnom konaní. Používanie telových kamier sa v aplikačnej praxi čoraz viac rozširuje, čo si vyžaduje podrobné posúdenie zákonných podmienok ich použitia, ako aj správnych procesných postupov zabezpečenia obrazovo-zvukových záznamov vyhotovených telovou kamerou. Keďže telové kamery boli v Policajnom zbore zavedené len v relatívne nedávnom období, súdna prax sa k otázkam ich využiteľnosti ako prameňa dôkazov, ako aj k následnému spôsobu získania dôkazu, doposiaľ jednoznačne nevyjadrila. Z tohto dôvodu je opodstatnené analyzovať postavenie telových kamier ako prameňov dôkazu v trestnom konaní.*
Kľúčové slová: *Telová kamera, obrazovo-zvukový záznam, prameň dôkazu.*

Annotation: *The paper addresses the use of body-worn cameras by members of the Police Force as a source of evidence in criminal proceedings. The use of body-worn cameras is increasingly expanding in practice, which requires a detailed assessment of the legal conditions for their use, as well as the proper procedural methods for securing audio-visual recordings made with the camera. Since body-worn cameras were introduced in the Police Force only relatively recently, judicial practice has not yet clearly addressed questions regarding their admissibility as a source of evidence or the subsequent method of obtaining such evidence. For this reason, it is justified to analyze the status of body-worn cameras as a source of evidence in criminal proceedings.*
Keywords: *Body-worn camera, audio-visual recording, source of evidence.*

Úvod

Rozvoj technológií sa výrazne premieta aj do materiálno-technického zabezpečenia Policajného zboru, keď sa do výstroje jeho príslušníkov postupne zavádzajú nové, doposiaľ nevyužívané technické prostriedky, ktoré majú potenciál skvalitniť výkon služby. Jedným z takýchto prostriedkov je telová kamera, ktorej používanie sa už v minulosti osvedčilo v bezpečnostných zložkách viacerých vyspelých štátov.

Zámer zavedenia telových kamier ako súčasti výstroja príslušníkov Policajného zboru bol prvýkrát explicitne deklarovaný v Rozkaze prezidenta Policajného zboru o akčnom pláne boja proti korupcii v znení rozkazu prezidenta Policajného zboru č. 35/2022. Uvedený dokument zdôrazňuje význam preventívnych nástrojov v boji proti korupčnému správaniu príslušníkov Policajného zboru, pričom poukazuje na to, že „*prenikanie korupcie do Policajného zboru je obzvlášť nebezpečným javom umocneným tým, že Policajný zbor je základnou inštitúciou boja proti trestnej činnosti, boja proti korupcii nevynímajúc*“.

Jednou z úloh Akčného plánu boja proti korupcii Policajného zboru na roky 2020 – 2023 bolo predloženie požiadavky na obstaranie telových kamier do procesu verejného obstarávania pre útvary služby poriadkovej polície, služby dopravnej polície, služby železničnej polície a služby hraničnej polície. Táto úloha bola ďalej rozpracovaná prostredníctvom potreby vypracovania systemizácie telových kamier, realizácie testovania aktuálne dostupných typov telových kamier vo výkone služby, vypracovania technickej špecifikácie požadovaných zariadení, ako aj uplatnenia požiadavky na pridelenie finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na ich obstaranie v roku 2021. Medzi ďalšie plánované opatrenia patrilo aj využívanie telových kamier policajtmi pôsobiacimi na úseku súkromnej bezpečnosti pri výkone štátneho dozoru a kontrolnej činnosti, ako aj ich využívanie členmi skúšobných komisií počas skúšok odbornej spôsobilosti na získanie preukazu odbornej spôsobilosti.[1] Predmetné úlohy mali byť realizované do 31. decembra 2021. Z aplikačnej praxe však vyplynulo, že k ich úplnej implementácii do každodennej činnosti príslušníkov Policajného zboru nedošlo.

[1] Rozkaz prezidenta Policajného zboru o akčnom pláne boja proti korupcii v znení rozkazu prezidenta Policajného zboru č. 35/2022.

Z Opatrenia ministra vnútra Slovenskej republiky o Pláne hlavných úloh Ministerstva vnútra Slovenskej republiky na rok 2026 vyplýva, že telové kamery Policajného zboru boli uvedené do prevádzky pred Majstrovstvami Európy vo futbale do 21 rokov, ktoré sa konali 11. júna 2025. Celkovo bolo zakúpených 504 kusov telových (záznamových) kamier, ktoré boli rozdelené jednotlivým útvarom Policajného zboru na území Slovenskej republiky za účelom ich praktického odskúšania. Na základe získaných skúseností je možné konštatovať, že telové kamery majú výrazný preventívny charakter a zároveň predstavujú prínosný nástroj pri objasňovaní rôznych incidentov. Práve toto medzinárodné športové podujatie možno považovať za významný míľnik, keď sa telové kamery začali vo väčšom rozsahu využívať pri výkone služby príslušníkmi Policajného zboru. [2]

Zmysel používania telových kamier je pritom dvojaký. Na jednej strane telové kamery objektivizujú postup zasahujúceho príslušníka Policajného zboru, keď zaznamenávajú časový sled úkonov, spôsob komunikácie s osobou, voči ktorej sa zakročuje, ako aj mieru a primeranosť použitých donucovacích prostriedkov. Tým vytvárajú reálny obraz o zákonnosti a profesionalite výkonu služby, ktorý je nezávislý od subjektívnych výpovedí zúčastnených osôb.

Na druhej strane telové kamery zaznamenávajú správanie osoby, voči ktorej je zákrok smerovaný, vrátane jej verbálnych prejavov, prípadného aktívneho odporu, neuposlúchnutia zákonných výziev či iného protiprávneho konania. Týmto spôsobom dochádza nielen k ochrane príslušníka Policajného zboru pred neopodstatneným spochybňovaním zákonnosti jeho postupu, ale aj k získaniu relevantných dôkazných prostriedkov proti osobe, ktorej konanie je predmetom zásahu.

Vzhľadom na čoraz širšie využívanie telových kamier v policajnej praxi sa nevyhnutne vynára otázka zákonnosti použitia takto získaných obrazovo-zvukových záznamov, najmä z hľadiska ich využiteľnosti ako dôkazov v trestnom konaní. Práve táto problematika bude predmetom nasledujúceho príspevku.

Telová kamera ako prameň dôkazu v kontexte kritérií dôkaznosti

Samotnú telovú kameru možno v kontexte trestného práva procesného považovať za prameň dôkazu. Ide o reálne existujúcu hmotnú vec, ktorá disponuje technickou spôsobilosťou vyhotoviť, uchovať a v prípade potreby aj reprodukovať obrazovo-zvukový záznam zachytávajúci priebeh udalostí relevantných pre trestné konanie. Telová kamera ako technické zariadenie sama osebe ešte nepredstavuje dôkaz v procesnom zmysle slova, ale vytvára materiálny základ, z ktorého možno dôkaz získať.

Dôkaz vzniká až prostredníctvom použitia zákonom pripusteného dôkazného prostriedku, ktorým sa z uvedeného prameňa extrahuje konkrétny obsah – spravidla obrazovo-zvukový záznam. Tento záznam následne slúži ako nositeľ informácií o skutkovom stave veci a môže významným spôsobom prispieť k objasneniu okolností dôležitých pre rozhodnutie orgánov činných v trestnom konaní.

Dôkaz možno chápať ako určitú informáciu o skutkovej okolnosti z minulosti, ktorá je relevantná pre trestné konanie. V posudzovanom prípade ide o informáciu zachytenú v podobe obrazovo-zvukového záznamu, ktorá bola získaná prostredníctvom dôkazného prostriedku.[3]

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok") vo svojich ustanoveniach explicitne neupravuje dôkazný prostriedok súvisiaci s telovou kamerou ako prameňom dôkazu. Táto skutočnosť však sama osebe nezakladá procesnú prekážku využitia

[2] Opatrenie ministra vnútra Slovenskej republiky o Pláne hlavných úloh Ministerstva vnútra Slovenskej republiky na rok 2026.

[3] ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. *Trestný poriadok I : komentár* : § 1-195. Bratislava: C.H. Beck , 2021, str. 742.

dôkazu získaného prostredníctvom telovej kamery v trestnom konaní. Uvedený záver vyplýva z otvorenej koncepcie dokazovania, ktorú Trestný poriadok zakotvuje v ustanovení § 119 ods. 3.[4]

Trestný poriadok však predpokladá kumulatívne splnenie troch kritérií, ktoré musí spĺňať informácia, aby mala kvalitu dôkazu v trestnom konaní:
a) môže prispieť k náležitému objasneniu veci v trestnom konaní;
b) bola získaná z dôkazných prostriedkov;
c) bola získaná podľa trestného poriadku alebo podľa osobitného predpisu.[5]

Obrazovo-zvukový záznam vyhotovený prostredníctvom telovej kamery komplexne zachytáva priebeh minulej udalosti tak, ako bol objektívne zaznamenaný technickým zariadením, a to v jej časových, priestorových aj obsahových súvislostiach. Záznam dokumentuje nielen samotné konanie jednotlivých osôb, ale aj ich neverbálne prejavy správania, reakcie na podnety okolitého prostredia, ako aj verbálne prejavy zachytené v autentickej podobe.

V rámci trestného konania je cieľom zistenie skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností, pričom dosiahnutie absolútnej pravdy nie je objektívne možné. Orgány činné v trestnom konaní a súd sa však prostredníctvom vykonaného dokazovania usilujú o čo najvernejšie priblíženie sa k objektívnej realite skutkového deja.

Obrazovo-zvukový záznam vzhľadom na svoju povahu reprodukuje minulé skutočnosti spravidla hodnovernejšie než samotné výpovede aktérov udalosti, keďže nie je zaťažený subjektívnymi faktormi vyplývajúcimi z individuálneho vnímania, pamäťových schopností či osobných záujmov osôb reprodukujúcich skutok zo svojich pamäťových stôp. V tomto zmysle možno hovoriť o vyššej miere objektivity obrazovo-zvukového záznamu v porovnaní s osobnými dôkazmi.

Ani obrazovo-zvukový záznam však nezachytáva objektívnu realitu v absolútnom zmysle. Jeho výpovedná hodnota je nevyhnutne limitovaná technickými možnosťami použitého zariadenia, najmä rozsahom a uhlom snímania, kvalitou obrazu a zvuku, ako aj existenciou rušivých vplyvov, ktoré môžu negatívne ovplyvniť úplnosť zaznamenaného skutkového deja alebo zrozumiteľnosť verbálnych prejavov zachytených osôb.

Aj napriek existujúcim limitom a možným negatívam obrazovo-zvukového záznamu možno konštatovať, že takýto záznam má povahu priameho dôkazu, ktorý je schopný vo významnej miere prispieť k náležitému objasneniu veci. Z uvedeného vyplýva, že obrazovo-zvukový záznam vyhotovený prostredníctvom telovej kamery napĺňa prvé kritérium ustanovenia § 119 ods. 3 Trestného poriadku, ktorým je spôsobilosť dôkazu prispieť k náležitému objasneniu veci v trestnom konaní.

Druhým kritériom ustanovenia § 119 ods. 3 Trestného poriadku je získanie dôkazu z dôkazného prostriedku. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že Trestný poriadok obsahuje len demonštratívny výpočet dôkazných prostriedkov. Dôkazným prostriedkom preto môže byť akýkoľvek prostriedok alebo činnosť, prostredníctvom ktorej možno získať relevantnú informáciu o skutkovom stave veci, pokiaľ jej použitie nie je v rozpore so zákonom. Z demonštratívneho výpočtu dôkazných prostriedkov vyplýva, že za dôkazné prostriedky podľa Trestného poriadku možno považovať aj také prostriedky, ktoré nie sú výslovne uvedené v jeho ustanoveniach. Zároveň je pritom právne irelevantné, či sú tieto dôkazné prostriedky upravené v inom právnom predpise, alebo či o nich právny poriadok neobsahuje žiadnu výslovnú zmienku.[6]

[4] Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, previerka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.

[5] ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka , 2016, str. 333-334.

[6] ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. *Trestný poriadok I: komentár*: § 1-195. Bratislava: C.H. Beck , 2021, str. 745.

Z demonštratívneho výpočtu dôkazných prostriedkov obsiahnutého v Trestnom poriadku sa vo vzťahu k telovej kamere ako prameňu dôkazu javí ako najviac aplikovateľný dôkazný prostriedok informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov (v uvedenom prípade dochádza v Trestnom poriadku k nesprávnemu označeniu, nakoľko informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov sú v skutočnosti dôkazmi; im zodpovedajúcim dôkazným prostriedkom je získavanie informácií použitím informačno-technických prostriedkov[7]).

Avšak ani uvedený dôkazný prostriedok nie je možné priamo aplikovať na telovú kameru ako prameň dôkazu, a to z dôvodu legálnej definície informačno-technických prostriedkov pre účely Trestného poriadku. Telovú kameru by bolo možné zaradiť pod širší pojem „iné technické zariadenie“, avšak podmienkou použitia informačno-technických prostriedkov je spôsob ich použitia, ktorý musí byť realizovaný utajovaným spôsobom. Pri telovej kamere táto podmienka neprichádza do úvahy, keďže zariadenie je umiestnené na viditeľnom mieste na oblečení zasahujúceho príslušníka Policajného zboru. Navyše, použitie telových kamier bolo v praxi v poslednom období rozsiahlo medializované, čo zreteľne vylučuje charakter utajovaného získavania informácií.

V uvedenom prípade je potrebné hľadať možnosť aplikácie dôkazného prostriedku, ktorý nie je explicitne uvedený v Trestnom poriadku, prostredníctvom mechanizmov už zakotvených dôkazných prostriedkov. Z telovej kamery ako prameňa dôkazu je možné získať dôkaz, konkrétne informáciu vyplývajúcu z obrazovo-zvukového záznamu, prostredníctvom dôkazného prostriedku „získanie informácií použitím technického zariadenia – telovej kamery“.

Tretie kritérium ustanovenia § 119 ods. 3 Trestného poriadku predstavuje zákonný základ dôkazu, ktorý musí byť získaný buď podľa ustanovení Trestného poriadku, alebo podľa osobitného právneho predpisu. Trestný poriadok pritom nepripúšťa použitie dôkazov získaných nezákonným spôsobom, čo je výrazom ústavnej zásady zákonnosti.

Zásada zákonnosti kladie dôraz na zákonnosť dokazovania, ktorá musí byť zachovaná v každom štádiu trestného konania. Jej obsahom je najmä požiadavka, aby dôkazy boli získané zákonným spôsobom a aby ich použitie v trestnom konaní bolo procesne prípustné. Táto zásada tak predstavuje základný limit využiteľnosti dôkazov, vrátane obrazovo-zvukových záznamov vyhotovených prostredníctvom telových kamier.

Význam zásady zákonnosti je zvýraznený tým, že je zakotvená vo viacerých ustanoveniach Trestného poriadku, a to nielen v jeho jednotlivých procesných normách, ale aj medzi základnými zásadami trestného konania. Z toho vyplýva, že dodržiavanie zákonnosti pri získavaní a vykonávaní dôkazov predstavuje nevyhnutnú podmienku ich použiteľnosti v trestnom konaní.

Na tomto mieste je potrebné poukázať na prípustnosť dôkazu, ktorou sa rozumie možnosť jeho použitia v trestnom konaní z hľadiska zákonnosti jeho prameňa, ako aj z hľadiska zákonnosti metód, prostriedkov a postupov použitých na získanie informácií tvoriacich jeho obsah. Prípustnosť dôkazu predstavuje nevyhnutnú vlastnosť každého dôkazu a je charakterizovaná súladom medzi ustanoveniami Trestného poriadku, jeho základnými zásadami a prameňom dôkazu. Len dôkaz, ktorý spĺňa tieto požiadavky, môže byť v trestnom konaní zákonne vykonaný a hodnotený.[8]

Právny základ použitia telovej kamery je zakotvený v ustanovení § 69 ods. 2 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore[9]. Uvedené ustanovenie umožňuje Policajnému zboru vyhotovovať zvukové, obrazové, obrazovo-zvukové a iné záznamy na účely plnenia úloh

[7] ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. *Trestný poriadok I: komentár*: § 1-195. Bratislava: C.H. Beck , 2021, str. 745-746.

[8] IVOR, J. POLÁK, P. ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I, Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2021 2. vydanie, str. 482.

[9] Policajný zbor je oprávnený, ak je to potrebné na plnenie jeho úloh, vyhotovovať zvukové, obrazové alebo iné záznamy z miest verejne prístupných a zvukové, obrazové alebo iné záznamy o priebehu služobnej činnosti alebo služobného zákroku.

Policajného zboru na miestach verejnosti prístupných. Zároveň však pripúšťa vyhotovovanie týchto záznamov aj v súvislosti so služobnou činnosťou alebo služobným zákrokom policajta.

V prípade vyhotovovania záznamov v súvislosti so služobnou činnosťou alebo služobným zákrokom zákon neviaže ich použitie na podmienku miesta verejnosti prístupného, keďže právny základ ich vyhotovenia vyplýva priamo z povahy výkonu policajných oprávnení. Z toho vyplýva, že v takýchto prípadoch je právne irelevantné, kde sa služobná činnosť alebo služobný zákrok realizuje, pokiaľ je splnená zákonná podmienky účelu. Pri použití telovej kamery ide o vyhotovenie obrazovo-zvukového záznamu zo služobného zákroku, ktorý je realizovaný v rámci plnenia úloh Policajného zboru.

Použitie telovej kamery vzhľadom na účel jej nasadenia zasahuje do ústavou garantovaného práva na súkromie. Telová kamera vyhotovuje obrazovo-zvukový záznam zachytávajúci podobizeň a konanie jednotlivých osôb nielen na miestach verejnosti prístupných, ale vzhľadom na povahu služobného zákroku môže tento záznam zachytávať aj v obydliach fyzických osôb.

V uvedenom prípade dochádza ku kolízii práva na súkromie so záujmom verejnosti na objasnení veci, resp. trestnej veci v prípadoch existencie podozrenia zo spáchania trestného činu. Je žiaduce, aby sa zákonnosť využitia telovej kamery, ktorá nevyhnutne spôsobuje zásah do práva na súkromie, posudzovala aj prostredníctvom zaužívaného testu proporcionality. Uvedený test predstavuje štandardný metodologický nástroj na riešenie kolízií základných práv a verejného záujmu. V danom prípade je preto potrebné preskúmať vhodnosť, nevyhnutnosť a primeranosť zásahu do práva na súkromie uskutočneného prostredníctvom telovej kamery, ako aj existenciu a rozsah jej zákonného podkladu.

V rovine vhodnosti je potrebné posúdiť, či použitie telovej kamery je spôsobilé dosiahnuť legitímny cieľ, ktorým je najmä dokumentácia priebehu služobného zákroku a zabezpečenie dôkazov pre účely trestného konania. Vzhľadom na povahu obrazovo-zvukového záznamu možno konštatovať, že použitie telovej kamery je spôsobilým a efektívnym prostriedkom na dosiahnutie uvedeného cieľa, keďže umožňuje autentické a relatívne objektívne zachytenie skutkového deja.

V rámci kritéria nevyhnutnosti sa skúma, či sledovaný legitímny cieľ nemožno dosiahnuť iným, menej invazívnym prostriedkom. V kontexte služobného zákroku, ktorý sa vyznačuje dynamickosťou, časovou naliehavosťou a často nepredvídateľným vývojom, je využitie telovej kamery spravidla odôvodnené. Alternatívne dôkazné prostriedky, ako sú výpovede zasahujúcich príslušníkov alebo svedkov, nemusia zabezpečiť porovnateľnú mieru objektívneho a komplexného zachytenia skutkového priebehu udalosti.

Napokon, pri posudzovaní primeranosti v užšom zmysle je potrebné zvážiť, či zásah do práva na súkromie nie je v zjavnom nepomere k sledovanému verejnému záujmu. Pri splnení zákonných podmienok použitia telovej kamery, ako aj zabezpečení primeranej ochrany vyhotovených obrazovo-zvukových záznamov možno dospieť k záveru, že verejný záujem na objasnení trestnej veci a zabezpečení spravodlivého trestného konania prevažuje nad zásahom do súkromia dotknutých osôb.

Zákonný podklad používania telovej kamery príslušníkmi Policajného zboru predstavuje vyššie uvedené ustanovenie s právnou silou zákona, obsiahnuté v zákone č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore. Na používanie telovej kamery sa neuplatňuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov (všeobecné nariadenie o ochrane údajov), keďže jeho vecná pôsobnosť je v tomto prípade výslovne vylúčená článkom 2 tohto nariadenia. Na rozdiel od toho sa na používanie telovej kamery uplatňuje zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V odbornej literatúre je možné stretnúť sa s názormi, podľa ktorých je nevyhnutné označenie, že služobný zákrok je nahrávaný. V uvedenom smere je potrebné umiestniť na zariadenie alebo na uniformu príslušníka Policajného zboru viditeľný nápis, že zákrok je nahrávaný. Ako možný príklad sa uvádza označenie „AUDIO VIDEO“, resp. „Nahrávanie“,

pričom za správne sa považuje uvedenie tohto označenia v dvojjazyčnej mutácii v slovenskom a anglickom jazyku. Týmto viditeľným nápisom bude osoba, voči ktorej smeruje služobný zákrok, automaticky upovedomená o zaznamenávaní zákroku.[10]

Tomuto tvrdeniu si však dovolíme oponovať, a to najmä v časti týkajúcej sa umiestnenia akýchkoľvek nápisov na samotnej uniforme príslušníkov Policajného zboru. V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že uniforma príslušníka Policajného zboru má reprezentovať autoritu štátu, česť a vážnosť výkonu verejnej moci, a preto by nemala obsahovať žiadne nadbytočné nápisy, okrem označenia príslušnosti k Policajnému zboru, hodnostného označenia a identifikátora príslušníka. Pokiaľ ide o možnosť umiestnenia informačného nápisu priamo na technickom zariadení, takáto forma informovania by bola možná, avšak v praxi by míňal účel. Telové kamery sú konštruované ako rozmerovo malé zariadenia, pričom prípadný nápis by bol čitateľný len z bezprostrednej blízkosti, do ktorej však osoba vzhľadom na taktiku vykonania služobného zákroku nemôže byť pripustená. Zároveň by takýto nápis bol ľahko prehliadnuteľný za zníženej viditeľnosti. Na zabezpečenie reálnej čitateľnosti by bolo potrebné vyhotoviť nápis v podstatne väčšom rozmere, čo by však nebolo vhodné, ak by jeho veľkosť bola rovnaká alebo väčšia než označenie príslušnosti k Policajnému zboru. Takýto stav by mohol viesť k dezorientácii verejnosti a k mylnej zámene príslušníkov Policajného zboru s inými osobami. Rovnako nemožno súhlasiť ani s návrhom na dvojjazyčné označenie, keďže takéto riešenie nereflektuje skutočné národnostné a jazykové usporiadanie a výber cudzieho jazyka by bol nevyhnutne selektívny. Zaobstaranie a nasadenie telových kamier príslušníkmi Policajného zboru bolo v čase ich zavádzania predmetom medializácie. Zároveň sú tieto technické zariadenia umiestnené na viditeľnom mieste na uniforme príslušníkov Policajného zboru. Uvedené skutočnosti možno považovať za dostatočný spôsob informovania verejnosti o tom, že pri výkone služobných zákrokov môže dochádzať k ich zaznamenávaniu, a to aj bez potreby ďalšieho osobitného označenia alebo upozornenia. Nevylučujem však ani možnosť ústneho upozornenia zo strany zasahujúcich príslušníkov Policajného zboru, pokiaľ to situácia na mieste zákroku umožňuje.

Všetky vyššie uvedené skutočnosti možno posudzovať *an block*, pričom je možné dospieť k záveru, že pri dodržaní zákonných podmienok môžu telové kamery slúžiť ako prameň dôkazu v trestnom konaní.

Proces zaistenia obrazovo-zvukového záznamu z telovej kamery pre účely trestného konania

V prípade, ak telová kamera predstavuje prameň dôkazu, je nevyhnutné zabezpečiť samotný obrazovo-zvukový záznam pre účely trestného konania. Z tohto dôvodu je potrebné sa zaoberať možnými spôsobmi jeho zaistenia a uchovania tak, aby bola zachovaná jeho dôkazná hodnota a procesná použiteľnosť.

V prvom rade je potrebné zamerať sa na postup podľa § 89a ods. 1 Trestného poriadku[11], ktorý upravuje edičnú povinnosť. Vydanie veci predstavuje zaisťovací úkon podľa Trestného poriadku, prostredníctvom ktorého sa zabezpečujú veci spôsobilé slúžiť na účely dokazovania v trestnom konaní. Osoba, ktorá má vec pri sebe, je na jej vydanie alebo predloženie vždy vyzvaná. Forma tejto výzvy nie je Trestným poriadkom explicitne upravená, a preto môže mať ústnu alebo písomnú podobu, uvedená výzva má podobu opatrenia. Napriek absencii zákonom predpísanej formy musí byť existencia a obsah výzvy preukázateľná. Vyzvaná osoba môže výzve dobrovoľne vyhovieť a vec vydať alebo predložiť, prípadne výzve nevyhovie. V prípade nevyhovenia výzve nemožno k vydaniu veci pristúpiť a orgán činný v trestnom konaní je oprávnený použiť zákonom ustanovené donucovacie prostriedky, predovšetkým postup podľa ustanovenia o odňatí veci,

[10] TITLOVÁ, I. MEDELSKÝ, J. *Zákon o policajnom zbore č. 171/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov. Komentár.* Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2024, str. 460.

[11] Kto má pri sebe vec, ktorá môže slúžiť na účely dokazovania, je povinný ju na vyzvanie predložiť policajtovi, prokurátorovi alebo súdu; ak ju treba na účely dokazovania zaistiť, je povinný vec na vyzvanie týmto orgánom vydať. Pri vyzvaní ho treba upozorniť na to, že ak nevyhovie výzve, môže mu byť vec odňatá, ako aj na iné následky nevyhovenia.

prípadne iné opatrenia podľa Trestného poriadku, na ktoré musí byť dotknutá osoba vopred upozornená.

V nadväznosti na skúmanú problematiku by postup vydania veci v zmysle § 89a ods. 1 Trestného poriadku spočíval v tom, že konajúci vyšetrovateľ alebo poverený príslušník Policajného zboru by vyzval na vydanie obrazovo-zvukového záznamu vyhotoveného telovou kamerou toho príslušníka Policajného zboru, ktorý má predmetný záznam k dispozícii.

Problematickosť uvedeného postupu sa však prejavuje najmä v prípadoch, keď obrazovo-zvukový záznam nemá samostatné hmotné stelesnenie, ale existuje výlučne v digitálnej podobe, uložený priamo v pamäti telovej kamery alebo v inom technickom zariadení, do ktorého bol následne prenesený. Vzhľadom na povahu zaisťovacieho úkonu vydania veci možno výzvu na vydanie veci realizovať len vo vzťahu k hmotným veciam, ktoré reálne existujú. V prípadoch, v ktorých obrazovo-zvukový záznam nebol uložený na samostatný hmotný nosič dát, by do úvahy prichádzalo vydanie samotnej telovej kamery, prípadne počítačového zariadenia, v ktorom je záznam uložený. Následne by došlo k extrahovaniu obrazovo-zvukového záznamu na vhodný dátový nosič umožňujúci jeho bezproblémové prehratie aj v súdnom konaní. Takýto postup však nemožno považovať za účelný ani žiaduci, keďže by neumožňoval okamžité prehratie a vyhodnotenie záznamu pre účely dokazovania. Zároveň by došlo k dočasnému vyradeniu technického zariadenia z používania, čo je problematické najmä vzhľadom na obmedzený počet dostupných telových kamier a ich nevyhnutnosť pre výkon služobných úloh Policajného zboru.

Keďže osobami, ktoré môžu byť vyzvané na vydanie nosiča záznamu obsahujúceho obrazovo-zvukový záznam z telovej kamery zachytávajúci služobný zákrok, sú spravidla príslušníci Policajného zboru, vyvstáva otázka aplikácie ustanovenia § 89a ods. 2 Trestného poriadku[12] v spojení s právnou úpravou povinnosti mlčanlivosti príslušníkov Policajného zboru.[13] V uvedenom smere je potrebné poukázať na judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý vo svojom rozhodnutí vyslovil názor, podľa ktorého *„účelom ustanovenia § 80 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o Policajnom zbore“), zakotvujúceho povinnosť mlčanlivosti príslušníkov Policajného zboru, je zabrániť, aby boli nepovolanej osobe prezradené skutočnosti, s ktorými sa príslušník Policajného zboru (ďalej len „policajt“) oboznámil pri plnení jeho úloh alebo v súvislosti s nimi a ktoré si v záujme právnických alebo fyzických osôb vyžadujú, aby zostali pred takou (nepovolanou) osobou utajené. Záujem fyzickej alebo právnickej osoby však musí byť oprávnený, a nie bezprávny, akým je záujem na neodhalení alebo nepostihnutí spáchaného trestného činu. Keďže účelom trestného konania je náležité zistenie trestných činov a spravodlivé potrestanie ich páchateľov podľa zákona (§ 1 Trestného poriadku), povinnosť mlčanlivosti sa (okrem výnimočných prípadov) nebude týkať skutočností, ktoré sú predmetom výsluchu policajta ako svedka v trestnom konaní. Z uvedeného zároveň vyplýva, že vyslúchajúci orgán činný v trestnom konaní alebo sudca nie je „neoprávnenou osobou“ podľa ustanovenia § 80 ods. 1 zákona o Policajnom zbore.“*[14] Príslušníci Policajného zboru sa v uvedenom prípade nemôžu dovolávať povinnosti mlčanlivosti a na tomto základe odmietnuť vydanie veci.

Druhou alternatívou zabezpečenia obrazovo-zvukového záznamu je postup vyplývajúci z prvej vety § 3 ods. 1 Trestného poriadku[15]. Uvedené ustanovenie zakotvuje všeobecnú povinnosť

[12] Podľa § 89a ods. 2 Trestného poriadku, povinnosť podľa odseku 1 sa nevzťahuje na listinu alebo inú vec, ktorej obsah sa týka okolnosti, o ktorej platí zákaz výsluchu, okrem prípadu, keď došlo k oslobodeniu od povinnosti zachovať vec v tajnosti alebo k oslobodeniu od povinnosti mlčanlivosti.

[13] Policajti sú povinní zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, s ktorými sa oboznámili pri plnení úloh Policajného zboru alebo v súvislosti s nimi a ktoré si v záujme právnických alebo fyzických osôb vyžadujú, aby zostali utajené pred nepovolanou osobou; povinnosť mlčanlivosti sa nevzťahuje na oznámenie kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti. (§80 ods. 1 Zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore).

[14] Uznesenie Ústavného súdu SR, sp. zn. II. ÚS 175/2020 z 28.04.2020.

[15] Štátne orgány, vyššie územné celky, obce a iné právnické osoby a fyzické osoby sú povinné poskytnúť súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní a súdu pri plnení ich úloh, ktoré súvisia s trestným konaním. Iným právnickým osobám a fyzickým osobám preukázané vecné náklady s týmto spojené hradí štát, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje inak.

štátnych orgánov spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní. Trestný poriadok výslovne vymedzuje, ktorí policajti majú postavenie orgánov činných v trestnom konaní. Ostatných príslušníkov Policajného zboru, ktorí nemajú toto postavenie, je preto možné zaradiť pod pojem štátny orgán. Súčinný subjekt nie je oprávnený skúmať opodstatnenosť, rozsah, potrebu alebo účel dožiadania. Súčinnosť v zmysle uvedeného ustanovenia nemá zákonom stanovené limity.[16]

V praxi by predmetný postup mal väčšinou podobu písomnej žiadosti, avšak v nevyhnutných prípadoch môže byť žiadosť adresovaná aj ústnou formou. Žiadosť sa adresuje oprávnenej osobe, ktorá je oprávnená konať v mene príslušného útvaru, ktorého členom je príslušník Policajného zboru, ktorý vykonal zásah. V prípade, že daný útvar je odlišný od útvaru, kde je uložená telová kamera alebo kde sa nachádza uložený obrazovo-zvukový záznam vyhotovený telovou kamerou, sa žiadosť adresuje priamo tomuto útvaru. V neodkladných prípadoch je možné žiadosť adresovať priamo osobe, ktorá má predmetnú telovú kameru v dispozícii. Na základe podanej žiadosti následne dôjde k uloženie obrazovo-zvukového záznamu na vhodný hmotný nosič, ktorý sa odovzdá orgánom činným v trestnom konaní na účely jeho ďalšieho použitia. Telové kamery sú konštruované tak, že po ich umiestnení do určeného dokovacieho zariadenia môže byť obrazovo-zvukový záznam stiahnutý priamo príslušným operačným strediskom Policajného zboru. V takomto prípade je preto možné žiadosť o zabezpečenie obrazovo-zvukového záznamu adresovať priamo operačnému stredisku.

Treťou možnosťou zabezpečenia obrazovo-zvukového záznamu je kombinovaný postup, ktorý spočíva v uplatnení ustanovenia § 3 ods. 1 Trestného poriadku, t. j. všeobecnej povinnosti štátnych orgánov spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, s následným vydaním veci podľa § 89a ods. 1 Trestného poriadku. Považujem za potrebné upriamiť pozornosť na rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky „*Je tedy zřejmé, že policejní orgán porušil zákon, jestliže postupem podle § 78 odst. 1 TrŘ požadoval vydání věci, v tomto případe listiny, po někom, kdo ji u sebe neměl s tím, aby ji přímo on sám policejnímu orgánu vydal. Podle § 78 odst. 1 TrŘ totiž nelze komukoli uložit povinnost určitou věc nejprve opatřit a následně ji orgánu činnému v trestním řízení vydat*.“[17] Súd konštatoval, že porušenie zákona nastáva vtedy, ak orgán činný v trestnom konaní požaduje vydanie veci od osoby, ktorá ju pri sebe nemá, s tým, aby ju najprv opatrujúca osoba najskôr zabezpečila a následne vydala. Predmetné rozhodnutie súdu možno aplikovať aj v intenciách trestného konania v Slovenskej republike.

Zastávame názor, že správnym a procesne primeraným spôsobom zabezpečenia obrazovo-zvukového záznamu z telovej kamery na účely dokazovania v trestnom konaní je druhá analyzovaná možnosť, teda postup vychádzajúci zo všeobecnej povinnosti spolupráce podľa § 3 ods. 1 Trestného poriadku.

V trestnoprávnej praxi je v prípadoch vydania veci, so zreteľom na ochranu práv dotknutej osoby, nevyhnutné, aby bola osoba, ktorá má vec vydať, ešte pred samotným vydaním riadne poučená o tom, že vydaním veci by mohla spôsobiť nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo inej osobe. Toto poučenie predstavuje významnú procesnú záruku ochrany práv dotknutej osoby. V aplikačnej praxi používané zápisnice o vydaní veci preto spravidla obsahujú poučenie o možnosti odopretia vyhovenia výzve, ak by jej splnením vzniklo nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo inej osobe.

Vo vzťahu k osobe vydávajúcej nosič záznamu, ktorá môže byť odlišná od príslušníka Policajného zboru vykonávajúceho služobný zákrok, pri ktorom bol obrazovo-zvukový záznam z telovej kamery vyhotovený, sa však takéto poučenie môže javiť ako neúčelné, prípadne ako mylne navodzujúce domnienku možného trestného postihu samotnej osoby vydávajúcej vec. Zároveň toto poučenie vytvára pre dotknutú osobu priestor na úvahu, či predmetnú vec dobrovoľne vydať, čo môže v aplikačnej praxi viesť k zdržaniu alebo sťaženiu zabezpečenia dôkazu.

[16] ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. *Trestný poriadok I : komentár* : § 1-195. Bratislava: C. H. Beck, 2021, str. 54.

[17] Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 4 Tz 180/2003 z 20.01.2004.

Osobitne problematický by bol postup v prípade odmietnutia vydania nosiča záznamu s odvolaním sa práve na uvedené poučenie. V takom prípade by bol konajúci orgán oprávnený pristúpiť k násilnému odňatiu veci podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku, prípadne adresovať výzvu na vydanie veci inej osobe nachádzajúcej sa na danom mieste, ktorá má alebo môže mať predmetný nosič záznamu vo svojej dispozícii.

Zabezpečeniu obrazovo-zvukového záznamu však vždy predchádza žiadosť oprávnenému subjektu o jeho zhmotnenie na vhodný hmotný nosič. Z toho vyplýva, že by bolo neopodstatnené, aby orgán činný v trestnom konaní následne od toho istého alebo iného subjektu vyžadoval súčinnosť formou vydania veci, ktorá vznikla práve na základe predchádzajúcej žiadosti, a to dokonca pod hrozbou jej násilného odňatia alebo uloženia sankcie. Takýto postup by v podstate znamenal nútenie subjektu k vydaniu veci, ktorá bola vytvorená v dôsledku jeho vlastnej spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní.

Z uvedených dôvodov považujem za procesne dostatočný a primeraný spôsob zabezpečenia obrazovo-zvukového záznamu postup prostredníctvom žiadosti, a nie prostredníctvom zaisťovacieho úkonu vydania veci. Takýto prístup minimalizuje procesnú záťaž, eliminuje riziko sporu o vydanie veci a zároveň zachováva zásady zákonnosti, proporcionality a efektívnosti dokazovania.

Samotný úkon vydania veci je pritom vhodný najmä v prípadoch, keď v čase jeho realizácie už predmetná vec existuje a jej existencia je orgánom činným v trestnom konaní známa. V analyzovanom prípade by preto prichádzalo do úvahy použitie zápisnice o vydaní veci len v modifikovanej podobe, ktorá by obsahovala výlučne poučenie podľa § 89a Trestného poriadku.

Kombinovaný postup sa javí nielen ako nadbytočný, ale aj ako nesprávny z právneho hľadiska, s poukazom na právny záver Najvyššieho súdu Českej republiky i ako nesprávny.

Obrazovo-zvukový záznam z telovej kamery ako dôkaz v trestnom konaní

Obrazovo-zvukový záznam z telovej kamery zachytáva priebeh služobného zákroku, vrátane konania a reakcií jednotlivých zúčastnených osôb, ako aj zásahov a postupov príslušníkov Policajného zboru. V rámci obrazovej zložky dokumentuje fyzické prostredie zásahu, prítomnosť osôb, ich pohyb, správanie a interakciu s verejnosťou, pričom poskytuje vizuálny kontext udalosti. Zvuková zložka záznamu zachytáva hovorenú komunikáciu, pokyny, výzvy, varovania či upozornenia policajta, reakcie a prípadné vyhrážky osôb, ako aj relevantné zvuky prostredia, ktoré môžu napomôcť úplnému pochopeniu situácie. Takto získaný záznam umožňuje objektívne posúdenie udalostí, konania a postupov príslušníkov Policajného zboru pri výkone ich služobných povinností.

Vzhľadom na možný obsah obrazovo-zvukového záznamu je jeho dôkazná hodnota nezanedbateľná v rámci trestného konania, pričom, rovnako ako iné dôkazy, musí byť hodnotený nielen samostatne, ale aj v súhrne s ďalšími zaobstaranými dôkazmi. Záznam pritom v značnej miere napomáha poskytnúť ucelený obraz priebehu skutkového deja a vzhľadom na svoju povahu ide o priamy dôkaz, ktorý môže potvrdiť alebo vyvrátiť dokazovanú skutočnosť.

Vzhľadom na svoju povahu poskytuje obrazovo-zvukový záznam z telovej kamery relevantný dôkaz o trestnej činnosti, ktorá bola spáchaná v čase prítomnosti policajnej hliadky. Takýto záznam je osobitne významný pri trestných činoch útoku na verejného činiteľa, výtržníctva, ako aj v prípadoch trestného činu ublíženia na zdraví alebo iných násilných trestných činov. Osobitná dôkazná hodnota telovej kamery spočíva v tom, že zachytáva nielen samotné konanie jednotlivých osôb, ale aj ich slovné prejavy, prostredníctvom ktorých môže dôjsť k naplneniu skutkovej podstaty trestného činu. Ide najmä o verbálne útoky alebo vyhrážky, ktoré môžu samy osebe alebo v spojení s ďalším konaním zakladať trestnoprávnu zodpovednosť.

Obrazovo-zvukový záznam zachytávajúci vyťažovanie osoby svedka alebo poškodeného príslušníkmi Policajného zboru však nemožno považovať za plnohodnotný ekvivalent formálneho výsluchu svedka. Aby bolo možné takéto vyťažovanie považovať za zákonný podľa Trestného poriadku, musel by byť vykonaný policajtom v súlade s § 10 ods. 7 Trestného poriadku alebo § 10

ods. 9 Trestného poriadku s poukazom na vyhlášku Ministerstva vnútra SR č. 275/2022 o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní, pričom by bolo potrebné dodržať všetky náležitosti výsluchu, vrátane poučení, ktoré patria svedkovi i poškodenému, v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku. Takýto výsluch by sa mohol uskutočniť až po začatí trestného stíhania, pričom nemožno ho podkladať za neopakovateľný úkon, okrem výnimočných prípadov, ako je napríklad výsluch umierajúcej osoby, ktorý môže byť považovaný za neopakovateľný úkon a môže slúžiť ako podklad pre začatie trestného stíhania. Problémom v praktickej rovine by bol najmä rozsah poučenia, ktoré by bolo potrebné poskytnúť umierajúcej osobe, ak jej zdravotný stav neumožňuje poskytnutie kompletného poučenia. Zastávame názor, že v takomto prípade by bolo postačujúce poskytnúť poučenie v súlade s § 130 ods. 1 a ods. 2 Trestného poriadku. O vykonanom výsluchu je potrebné následne vyhotoviť prepis[18], ktorý bude slúžiť ako oficiálny podklad pre ďalšie úkony v trestnom konaní.

Telová kamera môže slúžiť nielen v prospech zasahujúcich príslušníkov Policajného zboru, ale aj v ich neprospech. Obrazovo-zvukový záznam môže zachytávať nielen protiprávne konanie iných osôb, ale aj správanie samotných príslušníkov Policajného zboru, ktorí by sa sami mohli dopustiť spáchania trestného činu. Poukazujem na nález Ústavného súdu, podľa ktorého „*nakoľko výkon zákonnej právomoci verejného činiteľa – zamestnanca polície na verejnosti nie je možné považovať za prejav jeho osobnej povahy a ani za súčasť jeho základného práva na súkromie, nedisponuje policajt zákonným oprávnením podľa § 12 ods. 1 Občianskeho zákonníka, t. j. nemôže vyžadovať svoje privolenie na zhotovenie svojej obrazovej snímky.“*[19] Vzhľadom na uvedené, príslušníci policajného zboru nemôžu uplatňovať právo na ochranu súkromia s cieľom diskreditovať dôkaznú hodnotu obrazovo-zvukového záznamu. Tým, že si sami nainštalovali telovú kameru na svoju uniformu, konkludentne súhlasili s nahrávaním svojich prejavov a konania. Nemožno pritom akceptovať argument, že telovú kameru nechceli inštalovať, ale boli k tomu nútení rozkazom. Takýmto spôsobom je možné telovú kameru považovať za relevantný prameň dôkazu, pričom jej dôkazná hodnota nie je spochybniteľná subjektívnym tvrdením príslušníka Policajného zboru, ktorý si je vedomý, že konanie bolo nahrávané v súlade so zákonom.

Otázkou je procesná použiteľnosť priznania osoby ku spáchaniu trestného činu, ktoré je zachytené na obrazovo-zvukovom zázname z telovej kamery. V tomto kontexte je nevyhnutné poukázať na zásadu zákazu sebaobviňovania, ktorá patrí medzi najvýznamnejšie zásady slúžiace na ochranu jednotlivca pred zneužitím verejnej moci.

Jedným zo základných práv obvineného v trestnom konaní je právo byť riadne poučený o svojich procesných právach. Toto právo úzko súvisí s povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní podľa § 34 ods. 5 prvá veta Trestného poriadku vždy poučiť obvineného alebo podozrivého o jeho právach. Na túto povinnosť nadväzuje aj povinnosť poučiť osobu podľa ustanovenia § 121 ods. 2 Trestného poriadku, ktorá sa týka práv účastníka konania pri výsluchu alebo inom úkone, z ktorého môže vyplynúť trestnoprávna zodpovednosť.[20] S poukazom i na ustálenú súdnu prax, podľa ktorej „*seba obviňujúce vyjadrenie prednesené voči štátnej moci (prezentovanej v tomto prípade políciou) môže mať v rámci trestného stíhania povahu usvedčujúceho dôkazu len za predpokladu, že ho urobila osoba, ktorá mala procesné postavenie obvineného podľa § 206 ods. 1 Tr. por., bola v tomto postavení vypočutá podľa § 121 ods. 1 Tr. por., pritom bola poučená o právach obvineného podľa § 121 ods. 2 Tr. por. a § 122 ods. 1 Tr. por. Znamená to, že seba obviňujúce vyjadrenie podozrivej osoby pred policajným orgánom je dôkaz o vine tejto osoby iba za predpokladu, že policajt vypočul takúto osobu ako obvineného a po poučení obvineného v*

[18] Podľa § 58 ods. 7 Trestného poriadku, o použití iného vhodného záznamového zariadenia môže v prípravnom konaní rozhodnúť aj policajt alebo prokurátor. V takom prípade sa primerane použijú odseky 3 až 6, vždy sa však vyhotoví prepis do obyčajného písma.

[19] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 44/00-133 z 05.01.2001.

[20] „Ako obvinený máte právo vypovedať alebo odoprieť vypovedať. K priznaniu vás nikto nesmie nútiť. Máte právo zvoliť si obhajcu. Ak nemáte prostriedky na zaplatenie obhajcu, máte právo žiadať, aby vám bol obhajca ustanovený. Máte právo žiadať, aby sa obhajca zúčastnil na vašom výsluchu a bez jeho prítomnosti nevypovedať.“

zmysle zákona. Nedostatok týchto podmienok nemožno obchádzať tým, že ako dôkaz sa použijú výpovede zasahujúcich policajtov o obsahu seba obviňujúceho vyjadrenia, ktoré táto podozrivá osoba predniesla pred týmito policajtmi. [21]

Použiteľnosť priznania osoby je teda vždy viazaná na uskutočnenie úkonu – výsluchu v procesnom postavení obvineného a až po riadnom poskytnutí zákonných poučení. Obrazovo-zvukový záznam obsahujúci priznanie osoby, ktoré bolo získané predtým, ako jej bolo udelené procesné postavenie obvineného a pred poskytnutím potrebného poučenia, by bol preto absolútne neúčinným dôkazom a nebolo by naň možné v ďalšom konaní akokoľvek prihliadať. Tento záver platí najmä vzhľadom na skutočnosť, že väčšina osôb, proti ktorým zasahujú príslušníci Policajného zboru, ešte v čase zásahu nemá postavenie obvineného a zároveň im nie je poskytnuté vopred potrebné poučenie, ani v intenciách ustanovenia § 121 ods. 2 Trestného poriadku.

Záver

Telové kamery predstavujú významný moderný prostriedok na podporu výkonu služby príslušníkov Policajného zboru. Ich zavedenie a používanie v praxi má nielen preventívny charakter, ale zároveň umožňuje objektívne zachytenie priebehu služobných zákrokov a správania osôb, čím prispievajú k efektívnemu a zákonnému dokazovaniu v trestnom konaní.

V súčasnosti súdna prax ešte nezaujala stanovisko k spôsobu zabezpečovania obrazovo-zvukových záznamov z telových kamier pre účely trestného konania. V tejto súvislosti sa preto javí ako vhodné doplniť usmernenie pre konajúce orgány činné v trestnom konaní, ktoré sú primárnymi subjektmi zaisťovania týchto záznamov. Takéto usmernenie by mohlo zabezpečiť jednotný postup, pričom nie je potrebná priama zmena ustanovení Trestného poriadku, postačuje usmernenie zo strany orgánu aplikácie práva.

V konečnom dôsledku možno konštatovať, že telové kamery predstavujú moderný, objektívny a efektívny nástroj na podporu výkonu policajných oprávnení a objektívne dokazovanie. Vzhľadom na ich zatiaľ obmedzený počet je žiaduce ich ďalšie rozširovanie, aby každá policajná hliadka bola vybavená aspoň jednou telovou kamerou. Takto by sa Slovenská republika výstrojovo priblížila k moderným policajným zložkám vyspelých štátov.

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTÉŠ, J. KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK I. BURDA E. a kol. *Trestný poriadok I* : komentár : § 1-195. Bratislava: C.H. Beck , 2021, ISBN 978-80-89603-88-6.

IVOR, J. POLÁK, P. ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I, Všeobecná časť*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s.r.o. , 2021 2. vydanie, ISBN 978-80-571-0332-5.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 44/00-133 z 05.01.2001.

Opatrenie ministra vnútra Slovenskej republiky o Pláne hlavných úloh Ministerstva vnútra Slovenskej republiky na rok 2026.

Rozkaz prezidenta Policajného zboru o akčnom pláne boja proti korupcii v znení rozkazu prezidenta Policajného zboru č. 35/2022.

Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrica sp. zn. 5To/69/2020 z 04.08.2020.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 4 Tz 180/2003 z 20.01.2004.

TITLOVÁ, I. MEDELSKÝ, J. *Zákon o policajnom zbore č. 171/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov. Komentár*. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., 2024, ISBN: 978-80-8186-168-0.

Uznesenie Ústavného súdu SR, sp. zn. II. ÚS 175/2020 z 28.04.2020.

[21] Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrica sp. zn. 5To/69/2020 z 04.08.2020.

Kontaktné údaje:
JUDr. Attila Fodor, PhD.
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru v Dunajskej Strede
Odbor kriminálnej polície
1. oddelenie vyšetrovania
Múzejná 231/6, Dunajská Streda
attila.fodor@minv.sk

VYBRANÉ LIMITY PROCESNEJ SAMOSTATNOSTI VYŠETROVATEĽA POLICAJNÉHO ZBORU

JUDr. Juraj CHYLO, PhD.
prokurátor, Krajská prokuratúra v Bratislave

JUDr. Marek MEZEI, PhD.
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
prokurátor, Krajská prokuratúra v Bratislave

Anotácia: *Predkladaný príspevok sa zaoberá procesnou samostatnosťou vyšetrovateľa PZ v rámci prípravného konania trestného, jej limitmi a historickým exkurzom inštitútu vyšetrovateľa, resp. vyšetrujúceho sudcu.*
Kľúčové slová: *Vyšetrovateľ PZ, procesná samostatnosť vyšetrovateľa PZ, limity procesnej samostatnosti vyšetrovateľa PZ, vyšetrujúci sudca.*

Annotation: *The presented contribution deals with the procedural independence of the investigator of the Criminal Investigation Department within the framework of criminal preparatory proceedings, its limits and a historical excursion into the institute of the investigator, or rather the investigating judge.*
Keywords: *Investigator of the Criminal Investigation Department, procedural independence of the investigator of the Criminal Investigation Department, limits of procedural independence of the investigator of the Criminal Investigation Department, investigating judge.*

Úvod

Trestné konanie má povahu zákonom upraveného postupu orgánov činných v trestnom konaní, súdov a iných osôb, ktorého účelom je náležité zistenie trestných činov, ich páchateľov a ich spravodlivý postih podľa zákona, odňatie výnosy z trestnej činnosti rešpektujúc základné práva a slobody fyzických a právnických osôb (§ 1 Trestného poriadku). Trestné konanie pozostáva z dvoch častí a to predsúdneho konania a súdnym konaním. Vyšetrovateľ vykonáva primárne svoju funkciu v rámci predsúdneho konania, ktoré je tvorené z postupu pred začatím trestného stíhania a prípravného konania.

Postup pred začatím trestného stíhania je fakultatívne štádium trestného konania, ktorého význam spočíva v prijímaní oznámení o skutočnostiach nasvedčujúcich spáchanie trestného činu a rozhodnutia o nich.

Prípravné konanie je obligatórnym štádiom trestného konania, ktorého význam spočíva v objasňovaní skutočností dôležitých pre posúdenie veci a osoby podozrivého tak, aby bolo možné rozhodnúť o podaní obžaloby, prípadne vydaní iného rozhodnutia v rámci trestného konania, prípadne podanie návrhu na schválenie dohody o vine a treste. Účelom prípravného konania je zistiť trestné činy a odhaliť ich páchateľa, zaistiť vykonanie neodkladných, neopakovateľných, zaisťovacích a ďalších úkonov, vyhľadanie nevyhnutných dôkazov, prípadne ich vykonanie tak, aby mohol prokurátor rozhodnúť, či podá obžalobu, či vykoná iné rozhodnutie, ako i zabezpečenie podkladov potrebných pre prejednanie veci v konaní pred súdom. Význam prípravného konania spočíva v tom, že vymedzuje predmet konkrétneho trestného konania a to ako z hľadiska obvineného, tak aj z hľadiska skutku, o ktorom sa konanie vedie, čo je dôsledkom a prejavom zásady obžalovacej. Prípravné konanie nesporne ovplyvňuje úspešnosť dokazovania pred súdom a tím aj celkovú efektivitu trestného konania. Súd je do značnej miere závislý na tom, aké dôkazné prostriedky mu ponúkne prokurátor v obžalobe pochádzajúce z prípravného konania.[1] Uvedené súvisí s inkvizičným charakterom prípravného konania (zisťovanie, opytovanie), teda so silným charakterom prípravného konania v rámci trestného konania. Význam prípravného konania sa posilnil novelou Trestného poriadku, ktorá bola vykonaná zákonom č. 40/2024 Z. z. ktorým sa

[1] Šámal, P., Novotný, F., Rúžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. *Přípravné řízení trestní*, Praha, C. H. Beck 2003, s. 13, 16, 17.

mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Vykonávanie vyšetrovania o trestných činoch zveril zákonodarca Policajnému zboru. Vyšetrovateľ Policajného zboru je príslušníkom Policajného zboru, prostredníctvom ktorého Policajný zbor plní úlohu a to vykonávanie vyšetrovania o trestných činoch (§ 2 ods. 1 písm. d) zákona o PZ). Príslušníka PZ za vyšetrovateľa určuje minister vnútra po splnení zákonných podmienok (vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore právo, bezpečnostné služby alebo v študijnom programe bezpečnostnoprávna ochrana osôb a majetku, vykonanie záverečnej vyšetrovateľskej skúšky v rámci jednoročnej čakateľskej praxe).

Vyšetrovateľ PZ je jedným z policajtov pre účely Trestného poriadku a ako takému mu zákonodarca zveril **oprávnenia v rámci vyšetrovania zločinov, resp. určených prečinov**, podľa § 200 ods. 2 Trestného poriadku prípadne skrátené vyšetrovanie prečinov, pre ktoré Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica prevyšuje tri roky. **Vyšetrovateľ vykonáva vyšetrovanie** spravidla osobne a samostatne, pričom postupuje vo vyšetrovaní alebo v skrátenom vyšetrovaní iniciatívne tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady na objasnenie skutku v rozsahu potrebnom na posúdenie prípadu a zistenie páchateľa trestného činu. **Vyšetrovateľ zadovažuje dôkazy** v rámci vyšetrovania bez ohľadu na to, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného.

Vyšetrovateľ je vo veciach, ktoré vyšetruje, procesne samostatný[2]. Rovná sa však procesná samostatnosť vyšetrovateľa PZ jeho nezávislosti? A zabezpečuje súčasná procesná samostatnosť vyšetrovateľa PZ dostatočné naplnenie účelu trestného konania z pohľadu objektivity? Pre účely tejto publikácie budeme označovať pojmom vyšetrovateľ PZ resp. vyšetrovateľ aj pojem poverený príslušník PZ, na ktorého sa rovnako, ako na vyšetrovateľa PZ, vzťahuje procesná samostatnosť.

Z historického hľadiska, inštitút vyšetrovateľa bol do nášho právneho poriadku zavedený v roku 1956 a to prijatím zákona č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdnom. Stalo tak po odhalení zločinov z obdobia stalinizmu v podobe monsterprocesov, vymýšľaní protištátnych sprisahaneckých centier, vynútených priznaní obvinených a iných nezákonností. Podkladom pre zavedenie novelizovaného trestného predpisu bola Celoštátna konferencia KSČ z júna 1956, ktorej zvolanie bolo reakciou na nezákonnosti zo začiatku 50. rokov a na závery XX. Zjazdu KSSZ. Konferencia vytýčila úlohu dôsledného uplatňovania socialistickej zákonnosti a za tým účelom okrem iného uložila dôsledne prepracovať Trestný poriadok (Celoštátna konferencia KSČ z júna 1956 vo svojich záveroch okrem iného požadovala, aby vykonávanie prípravného konania bolo zverené „vyšetrujúcim sudcom z rezortu prokuratúry“. Ďalej mali byť stanovené ich práva a povinnosti, pravidlá pre procesný postup týchto vyšetrujúcich sudcov a spôsob vykonávania dôkazov. Napokon táto požiadavka bola pretransformovaná do požiadavky na zavedenie inštitútu vyšetrovateľov prokuratúry podľa sovietskeho vzoru.[3] V rámci tzv. pražskej jari bolo uvažované o vytvorení inštitútu vyšetrujúceho sudcu v rezorte ministerstva spravodlivosti, prípadne zriadenie samostatnej sústavy vyšetrovacích orgánov na čele s ústavným činiteľom.[4]

Cieľom zavedenia inštitútu vyšetrovateľa malo byť upevnenie socialistickej zákonnosti a zabezpečenie objektívnosti trestného konania. Ako úvaha bolo prvotne načrtnuté znovuzavedenie inštitútu vyšetrujúceho sudcu mimo rezortu vnútra, najmä v rezorte prokuratúry.

Pred rokom 1950 existoval v našom právnom poriadku inštitút vyšetrujúceho sudcu. Podľa zákonného článku XXXIII/1896, o súdnom trestnom poriadku (recipovaný aj po roku 1918 v rámci ČSR) bol vyšetrujúci sudca nezávislým a nestranným predstaviteľom súdnej moci, sudcom, ktorý konal v trestnom konaní pred podaním obžaloby, vykonával vyšetrovanie. Nebol súčasťou polície ani verejnej obžaloby, nebol viazaný pokynmi a rozhodoval samostatne (pod

[2] Procesná samostatnosť sa primerane vzťahuje aj na povereného príslušníka PZ vykonávajúceho skrátené vyšetrovanie.

[3] Bližšie pozri Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*, str. 194–195.

[4] Skaloš, M. Zmeny v organizácii a činnosti československej prokuratúry v rokoch 1948 – 1989, In: *Studia Iuridica Cassoviensia*, ročník 2.2014, číslo 1, s. 120, ISSN 1339-3995.

dohľadom žalobného senátu, ktorého príkazy boli pre vyšetrujúceho sudcu záväzné). Inštitút vyšetrujúceho sudcu bol prejavom ingerencie súdnej moci do prípravného konania trestného v rámci inkvizičného systému. Vystupoval v trestných konaniach o závažnejších trestných činoch, Trestný poriadok ustanovoval, že pred nariadením hlavného pojednávania musí byť vykonané vyšetrovanie o takom zločine, na ktorý zákon určuje trest smrti alebo doživotného trestu, alebo ak to navrhne štátne zastupiteľstvo, ak to navrhne dôvodne navrhne obvinený, ak obžalobu zastupuje iba súkromný žalobca, vo všeobecnosti ak bolo potrebné konať formálne dokazovanie. Účelom vyšetrovania bolo súdne vyšetrenie a zistenie takých skutočností, podľa ktorých treba rozhodnúť, či sa má nariadiť hlavné pojednávanie, alebo má byť trestné konanie zastavené.

Vyšetrujúci sudca vypočúval obvineného, poškodeného, svedkov, znalcov, vykonával aj iné dôkazy, rozhodoval o zatknutí či uvalení vyšetrovacej väzby na obvineného či jeho prepustení z nej, mohol nariaďovať domové prehliadky, zabavovať či prezerať listy, telegramy či iné zásielky. Vyšetrujúci sudca bol povinný, nečakajúc na návrhy, vykonať všetky opatrenia, ktoré boli nutné pre zistenie skutočného stavu veci a aby bol vyšetrený páchateľa a účastník. Vyšetrujúci sudca bol oprávnený prezerať korešpondenciu vyšetrovaných väzňov, ale i povolenie k návštevám. Cieľom inštitútu vyšetrujúceho sudcu bolo podriadiť podstatné zásahy do práv a slobôd súdnej kontrole, zabezpečiť formálne dokazovanie (použiteľné po podaní obžaloby v konaní pred súdom).

Vyšetrujúci sudca bol v zmysle zákonného článku IV/1860 o výkone súdnej moci ako sudca predstaviteľom súdnej moci, ktorého menoval panovník s kontrasignáciou ministra spravodlivosti po zložení prísahy. Možno skonštatovať, že sudca bol pri výkone svojej funkcie nezávislý, súdna moc bola oddelená od štátnej správy, súčasne bola zabezpečená nezávislosť sudcu zákazom zbavenia úradu (okrem prípadov ustanovených zákonom), odvolať ho bolo možné iba v prípadoch a spôsobom ustanoveným zákonom, zriadenie alebo zrušenie súdu bolo možné len zákonom, platil zákaz zníženia už raz zákonne určeného platu, ako i zákaz preloženia sudcu či povýšenia sudcu bez svojho súhlasu (okrem prípadov reorganizácie súdov ustanovených zákonom). Súčasne mal sudca zákaz byť členom politických spolkov, nesmel vykonávať advokáciu ani podnikať.

Z pohľadu komparácie inštitútu vyšetrujúceho sudcu je vhodné porovnať aj inštitút vyšetrujúceho sudcu vo Francúzsku. Inštitút vyšetrujúceho sudcu (franc. juge d'instruction) bol zavedený do francúzskeho trestného konania až v novoveku – v roku 1808 Napoleonovým Code d'instruction criminelle (Kódexom trestného vyšetrovania, resp. Trestným poriadkom), účinným od 1. januára 1811 do r. 1958. Vyšetrovací sudca tak nahradil svojho predchodcu z radov polície – lieutenant criminel, ktorý viedol vyšetrovanie v predrevolučných časoch „ancien régime." Vyšetrovací sudca sa dlho považoval za „najmocnejšieho muža vo Francúzsku", a to najmä pre jeho široké právomoci vo veciach zaistenia osôb a vykonávania ďalších vyšetrovacích úkonov. Mohol vydať príkaz na zatknutie, vzatie obvineného do väzby, príkaz na vykonanie domovej prehliadky obvineného a tretích osôb, zúčastniť sa na obhliadke miesta činu, nariadiť znalecké dokazovanie, osobne vykonávať výsluchy svedkov a určovanie hlavného smerovanie vyšetrovania. Vyšetrovanie vedené vyšetrovacím sudcom bolo tajné a svedkovia boli vypočúvaní výhradne v prítomnosti vyšetrujúceho sudcu a zapisovateľa. [5]

V súčasnosti vyšetrujúci sudca vo Francúzsku koná fakultatívne vo veciach zločinov (ak mu bola vec postúpená prokurátorom) a obligatórne vo veciach obzvlášť závažných trestných činov. Vyšetrovaciemu sudcovi prináležia rozsiahle právomoci – riadiť a vykonať celé vyšetrovanie, vypočúvať obvineného, svedkov, znalcov, vykonať konfrontáciu, vydávať príkazy na vykonanie zaisťovacích úkonov. Vyšetrujúci sudca môže poveriť vykonaním jednotlivých úkonov príslušníkov justičnej polície. Vyšetrujúci sudca už nie je oprávnený rozhodovať o väzbe, resp. o osobnej slobode obvineného, táto právomoc prešla na sudcu slobôd v záujme posilnenia práv podozrivého, resp. obvineného.

[5] Laciak, O., Vasilik, L. Inštitút vyšetrovacieho sudcu vo francúzskom trestnom konaní – inšpirácia alebo prežitok? In: *Právnické listy*, Wolters Kluwer ČR.

Ako už bolo uvedené, znovu zavedenie inštitútu vyšetrujúceho sudcu sa malo udiať mimo ministerstvo vnútra, resp. národnej bezpečnosti, v rámci rezortu prokuratúry. Nestalo sa tak však zriadením inštitútu vyšetrujúceho sudcu, ale vyšetrovateľa prokuratúry, súčasne bol zriadený aj vyšetrovateľ Ministerstva vnútra, ktorí podľa § 172 zákona o trestnom konaní súdnom vykonávali vyšetrovanie.

Vyšetrovatelia prokuratúry boli zavedení právneho poriadku ako náhrada za zrušených vyšetrujúcich sudcov zákonom č. 65/1956 zb. o prokuratúre z 19.12.1956, pričom hlavnou myšlienkou bolo zriadenie vyšetrovateľa mimo rezortu ministerstva vnútra.

Dobová odborná literatúra[6] vysvetľovala zriadenie vlastných vyšetrovacích orgánov na prokuratúre ako jeden z inštitútov upevnenia socialistickej zákonnosti v prípravnom konaní. Vyšetrovatelia prokuratúry vykonávali svoju činnosť samostatne podľa Trestného poriadku.

Vyšetrovateľ vykonával vyšetrovanie, rovnako ako v súčasnosti, pod dozorom prokurátora.

Vecná príslušnosť vyšetrovateľov prokuratúry vyplývala z ustanovení Trestného poriadku, podľa ktorého vyšetrovatelia prokuratúry vykonávali buď jednotlivé vyšetrovacie úkony (aj vo veciach, ktoré vyšetrovali iné vyšetrujúce orgány), alebo i celé vyšetrovanie za účelom čo najobjektívnejšieho zistenia skutkového stavu na príkaz prokurátora. Prokurátor bol oprávnený odňať ktorúkoľvek vec určitému vyšetrovaciemu orgánu a odovzdať ju vyšetrovateľovi iného orgánu ak to bolo vhodné za účelom zabezpečenia čo najúplnejšieho a najobjektívnejšieho vyšetrenia veci. Prokurátor bol teda oprávnený odňať vec vyšetrovateľovi ministerstva vnútra a prideliť ju vyšetrovateľovi prokuratúry, ale i naopak. Je teda zrejmé, že zákonom nebol vymedzený okruh trestných vecí, v ktorých by boli už zo zákona príslušní vykonávať vyšetrovacie úkony vyšetrovatelia prokuratúry.

Medzi postavením prokurátorov a vyšetrovateľov prokuratúry bol rozdiel v tom, že pokiaľ prokurátori nemali svoju vlastnú právomoc, ale len právomoc odvodenú od právomoci generálneho prokurátora, teda plnili len práva a úlohy generálneho prokurátora (princíp centralizácie a monokracie), vyšetrovatelia prokuratúry vykonávali svoju pôsobnosť samostatne podľa ustanovenia Trestného poriadku, ktorý taktiež ustanovil rozsah oprávnenia prokurátora v prípravnom konaní voči vyšetrovateľom. Za účelom zvýšenia prestíže a rešpektu voči vyšetrovateľovi prokuratúry, do funkcie vyšetrovateľa prokuratúry mohol byť vymenovaný občan spĺňajúci podmienky na vymenovanie do funkcie prokurátora (tzn. absolvent právnickej fakulty starší ako 24 rokov s absolvovanou prokurátorskou skúškou), čím došlo k jasnému oddeleniu kvalifikačných kritérií umožňujúcimi vymenovanie do funkcie vyšetrovateľa ministerstva vnútra a vyšetrovateľa prokuratúry.

Vyšetrovatelia prokuratúry boli formálne upravení v našom právnom poriadku do 24.03.1998 v zákone č. 60/1965 Zb. o prokuratúre. Následne, až doposiaľ, v prípravnom konaní trestnom vystupujú už len vyšetrovatelia PZ v rámci rezortu vnútra, resp. vyšetrovateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní.

Z pohľadu štátnych orgánov majú najširšiu nezávislosť súdy garantovanú Ústavou SR, ktoré nezávisle vykonávajú súdnictvo v SR. Medzi atribúty nezávislosti súdnictva patrí minimálne oddelenie súdnej moci od iných mocí v štáte, menovanie sudcov podľa zákona, neodvolateľnosť sudcu z jeho funkcie, nepreložiteľnosť sudcu bez jeho súhlasu, disciplinárna postihnuteľnosť sudcu len na základe zákona, zákaz odňatia zákonnému sudcovi, materiálne nezávislosť, etc.

Z pohľadu procesnej samostatnosti vyšetrovateľa PZ Ústava SR tento inštitút neupravuje. Zákonodarca vymedzuje v ustanovení § 7 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, že vyšetrovateľ PZ je vo veciach, ktoré vyšetruje, procesne samostatný a je viazaný iba ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi,

[6] Napríklad Plundr, O., Hlavsa, P. *Organizace justice a prokuratúry*, Praha: Panorama, 1980.

medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, a v rozsahu ustanovenom Trestným poriadkom aj pokynmi a príkazmi prokurátora a súdu.

Pojem samostatnosť podľa slovníka znamená možnosť, schopnosť sám rozhodovať, sám konať. Protikladom pojmu samostatnosť je nesamostatnosť, odkázanosť či podriadenosť. Nesamostatnosť znamená neschopnosť konať sám za seba.

Z pohľadu teoretického vymedzenia je možné uviesť, že vyšetrovateľ PZ v rámci svojej procesnej samostatnosti, hoci je hierarchicky zaradený v ozbrojenom bezpečnostnom zbore, by mal rozhodovať samostatne v zmysle Trestného poriadku, a to nie len o začatí trestného stíhania podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku (á contrario o odovzdaní veci, odložení veci či odmietnutí veci podľa § 197 Trestného poriadku), vznesení obvinenia, zastavení trestného stíhania podľa § 215 Trestného poriadku, ale aj o rozsahu a predmete dokazovania a spôsobe vykonávania dokazovania vrátane zaisťovacích úkonov.

Z komentára zákona o PZ možno vyvodiť, že vyšetrovanie vykonáva vždy vyšetrovateľ, pričom úkony v rámci vyšetrovania vykonáva osobne, nie je viazaný žiadnymi pokynmi vzťahujúcimi sa na proces vyšetrovania a ani na jeho priebeh, na úkony trestného konania či rozhodovanie v rámci vyšetrovania. V procese vyšetrovania postupuje samostatne a je viazaný iba ústavou, ústavnými zákonmi, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami, ktorými je SR viazaná a v rozsahu ustanovenom Trestným poriadkom aj pokynmi a príkazmi prokurátora a súdu. Nad činnosťou vyšetrovateľa vykonáva dozor prokurátor.[7]

Pôvodne bola samostatnosť vyšetrovateľa PZ v zákone č. 171/1993 Z. z. o PZ ustanovená stručnejšie a to tak, že vyšetrovateľ je vo veciach, ktoré vyšetruje, procesne samostatný a je viazaný iba zákonmi a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi a v rozsahu ustanovenom Trestným poriadkom a pokynmi prokurátora a súdu.

Následne sa zákonom č. 6/2019 Z. z. upravil samostatnosť podľa aktuálnej, už vyššie citovanej, právnej úpravy. Z dôvodnej správy k zákon č. 6/2019 vyplýva, že sa zvýrazňuje procesná samostatnosť vyšetrovateľov PZ pri úkonoch v trestnom konaní, teda ich viazanosť vo vyšetrovaní a skrátenom vyšetrovaní len právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami a pokynmi prokurátora.

Ako už bolo uvedené, vyšetrovateľ PZ je v prvom rade príslušník Policajného zboru. Policajný zbor je v zmysle zákona o PZ ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane a iné úlohy podľa zákona, pričom príslušník PZ, teda aj vyšetrovateľ, je povinný dodržiavať služobnú disciplínu. Služobná disciplína príslušníka PZ spočíva o. i. v plnení povinností ustanovených aj rozkazmi, nariadeniami, príkazmi a pokynmi nadriadených.

Medzi základné predpisy týkajúce sa vyšetrovania patrí Nariadenie Ministerstva vnútra SR č. 56 z roku 2025 o činnosti pri odhaľovaní trestných činoch a o postupe v trestnom konaní (ďalej len „nariadenie“). Nariadenie v zmysle čl. 1 upravuje príslušnosť, súčinnosť a postup útvarov v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchateľov, úlohy príslušníkov Policajného zboru vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní, činnosť výjazdovej skupiny a špecializovaného tímu. Nariadenie ustanovuje útvary PZ, vecnú, miestnu, výberovú a osobitnú príslušnosť útvarov v predsúdnom konaní, odňatie a prikázanie veci a iné inštitúty. Súčasne nariadenie prevzalo zo zákonnú úpravu týkajúcu sa samostatnosti vyšetrovateľa PZ, teda vyšetrovateľ vo vyšetrovaní, ktoré vykonáva, okrem prípadu, na ktorý treba rozhodnutie alebo súhlas sudcu pre prípravné konanie alebo prokurátora, vykonáva všetky úkony samostatne, v súlade so zákonom a zodpovedá za ich včasné vykonanie podľa osobitného predpisu.

Nariadenie sa zaoberá situáciami, keď dochádza k vyšetrovaniu trestnej činnosti v rámci výjazdovej skupiny, v rámci tímov, ale i riadenie a kontrola vyšetrovania.

[7] Tittlová, M., Medelský, J. *Zákon o Policajnom zbore – komentár*, Wolters Kluwer, Bratislava, 2017, s. 80.

Vzhľadom na charakter vyšetrovania sa môže vyskytnúť situácia, kedy vyšetrovateľ nepracuje samostatne, ale pracuje v skupine s inými službami (napríklad operatívcami, kriminalistickým technikom, psovodom).

Po odhalení miesta trestného činu býva na miesto činu vyslaná operačným strediskom tzv. výjazdová skupina zriaďovaná na okresných a krajských policajných riaditeľstvách, ktorej úlohou je vykonanie obhliadky miesta činu a spracovanie dokumentácie, zisťovanie svedkov a poškodených, zabezpečuje použitie služobného psa a opatrenia na prenasledovanie páchateľa, vykonávanie úkonov trestného konania, objasňovania a odhaľovania, ktorých vykonanie vyplýva z okolností zistených na mieste činu. Vzhľadom na skutočnosť, že vedúcim výjazdovej skupiny je vyšetrovateľ, nemožno hovoriť o obmedzení procesnej samostatnosti vyšetrovateľa. Vedúci tímu najmä kontroluje a riadi činnosť výjazdovej skupiny na mieste činu, určuje postup pri plnení jej úloh, vykonáva obhliadku miesta činu a zabezpečuje dokumentáciu miesta činu; v závažných, rozsiahlych alebo na dokumentovanie náročných prípadov, môže vykonaním obhliadky miesta činu poveriť iného vyšetrovateľa.

Trestná činnosť môže byť odhaľovaná a vyšetrovaná aj v rámci tímu, ktorý zriaďuje prezident PZ svojim rozkazom, prípadne riaditeľ Úradu inšpekčnej služby, eventuálne obaja spoločným rozkazom. Tím možno zriadiť najmä pri výskyte trestnej činnosti páchanej organizovanou skupinou alebo v prípade založenia, zosnovania alebo podporovania zločineckej skupiny alebo založenia, zosnovania alebo podporovania teroristickej skupiny alebo pri výskyte inej trestnej činnosti, ktorej odhaľovanie, zisťovanie páchateľov a vyšetrovanie je vzhľadom na jej rozsah a spôsob vykonania mimoriadne náročné, vyžiada si značné úsilie a nie je možné ho vykonať bežnými formami alebo prostriedkami.

Tím sa skladá z vedúceho tímu, zástupcu vedúceho tímu, vedúcich skupín, analytickej skupiny, vyšetrovacej skupiny, operatívnej skupiny. Vedúci tímu najmä riadi, kontroluje a koordinuje prácu tímu. Za vedúceho tímu sa v rozkaze určí príslušník Policajného zboru, ktorý má skúsenosti s organizáciou a riadením práce v Policajnom zbore, pričom nemusí, až do momentu začatia trestného stíhania, ísť o vyšetrovateľa PZ, po začatí trestného stíhania už môže byť vedúcim tímu len vyšetrovateľ.

Z pohľadu vyšetrovania je podstatná vyšetrovacia skupina. Z pohľadu samostatnosti vyšetrovateľa je možné poukázať na čl. 80 nariadenia, podľa ktorého členovia vyšetrovacej skupiny vykonávajú vyšetrovanie podľa plánu alebo pokynov vedúceho vyšetrovacej skupiny. Za zákonnosť jednotlivých vyšetrovacích úkonov a rozhodnutí zodpovedá vyšetrovateľ, ktorý ich vykonáva, z čoho vyplýva, že procesná samostatnosť vyšetrovateľa PZ je limitovaná minimálne čo rozsahu a spôsobu dokazovania.

V jedenástej hlave nariadenia (čl. 83) je upravené riadenie, kontrola a metodická činnosť na úseku vyšetrovania a skráteného vyšetrovania, podľa ktorého nadriadený riadi, organizuje a kontroluje činnosť vyšetrovateľa tak, aby trestné oznámenie, spis alebo iné podanie bolo prideľované a vybavované včas a bez prieťahov.

Nadriadeným sa v zmysle zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky rozumie príslušník PZ, ktorý v služobnom úrade koná v mene štátu a vo veciach služobného pomeru v rozsahu ministrom vnútra ustanoveným.

Za týmto účelom najmä:

a) **prijíma veci do vyšetrovania a skráteného vyšetrovania**, prijíma dožiadania na vykonanie úkonov trestného konania a bezodkladne ich prideľuje policajtom, pričom prihliada na ich špecializáciu a zaťaženosť,

b) vykonáva bezodkladne

1. vstupnú kontrolu spisu po jeho doručení,

2. priebežnú kontrolu spisu po jeho predložení na vykonanie tejto kontroly; priebežnú kontrolu spisov v prípadoch trestných činov uvedených v zozname

trestných činov v prípadoch domáceho násilia podľa prílohy č. 2 vykonáva najneskôr do 30 kalendárnych dní od poslednej kontroly,

3. výstupnú kontrolu spisu po jeho predložení na vykonanie kontroly,

c) **vykonáva kontrolu postupu policajta z hľadiska dodržiavania právnych predpisov v súvislosti s prijatím, evidovaním a vybavením trestného oznámenia,**

d) **kontroluje postup policajta z hľadiska plynulosti, úplnosti, včasnosti a zákonnosti vykonávania dokazovania, pričom je oprávnený za týmto účelom požadovať od policajta predloženie originálu a rovnopisu spisu vrátane príloh; nadriadený postupuje pritom tak, aby nedošlo k neodôvodneným prieťahom v trestnom konaní,**

e) **kontroluje dodržiavanie lehôt na rozhodnutia podľa osobitného predpisu**[8],

f) **pravidelne, najmenej raz za polrok kontroluje stav vysporiadania zaistených vecí a prijíma opatrenia na riadne a včasné vysporiadanie sa zo zaistenými vecami,**

g) **pri zistení nečinnosti alebo v prípadoch dlhodobej neprítomnosti určitého policajta, alebo ak si to vyžaduje iný dôležitý záujem, vzhľadom na ich závažnosť, rozsiahlosť alebo zložitosť prideľuje veci inému policajtovi,**

h**) kontroluje rozhodnutia, opatrenia a úkony trestného konania vykonané podľa osobitného predpisu[9], a prijíma opatrenia na základe rozhodnutia prokurátora**,[10]

i) deleguje časť kompetencií v ním určenom rozsahu na riaditeľov odborov a vedúcich oddelení,

j) **môže osobne vykonať úkony trestného konania, alebo aj celé vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie**, ak splnil kvalifikačnú požiadavku podľa osobitného predpisu,[11]

k) môže v rámci kontrolnej činnosti vyžadovať od policajta spracovanie informácie o stave konania v konkrétnom spise podľa prílohy č. 10; o spracovaní informácie o stave konania spíše policajt záznam, ktorý je súčasťou ostatného spisového materiálu rovnopisu spisu určeného na evidenčné potreby policajt.[12]

Napriek citácii kompletného ustanovenia čl. 83 nariadenia (pre jeho všeobecnú nedostupnosť pre verejnosť), z pohľadu oprávnení nadriadeného v rámci vyšetrovania je nutné poukázať na oprávnenia nadriadeného, ktoré majú priamy vplyv na procesnú samostatnosť vyšetrovateľa a pri ktorých vzniká otázka, či túto procesnú samostatnosť nepopierajú. Ide najmä o ustanovenie, ktorým nadriadený vykonáva kontrolu postupu policajta z hľadiska dodržiavania právnych predpisov v súvislosti s prijatím, evidovaním a vybavením trestného oznámenia, kontroluje postup policajta z hľadiska plynulosti, úplnosti, včasnosti a zákonnosti vykonávania dokazovania, prideľuje vec inému vyšetrovateľovi v prípade ak si to vyžaduje iný dôležitý záujem alebo v prípade zistenia nečinnosti alebo v prípade dlhodobej neprítomnosti, a môže vykonať úkony trestného konania, prípadne aj celé vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie.

Rovnako je nutné poukázať na inštitút tzv. plánu vyšetrovania, ktorý spracuje vyšetrovateľ PZ na základe príkazu nadriadeného a ktorý tento nadriadený aj schvaľuje. Účelom plánu vyšetrovania je zabezpečenie zistenia okolností spáchaného skutku a páchateľa trestného činu. Plán obsahuje najmä počiatočnú situáciu, stanovené vyšetrovacie verzie a úkony trestného konania.

Okrem skutočnosti, že dochádza k zdvojeniu výkonu dozoru nad činnosťou vyšetrovateľa, kedy okrem zákonného dozoru prokurátorom nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní dochádza nariadením aj k ustanoveniu dozoru nadriadeným vyšetrovateľa, pričom nejde len o kontrolu nad plynulosťou konania a dodržiavania lehôt, ale i kontrolou nad úplnosťou,

[8] Trestný poriadok.

[9] Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 275/2022 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní.

[10] Trestný poriadok.

[11] Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

[12] Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 618/2005 Z. z. o tvorbe spisu orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi v znení neskorších predpisov.

včasnosťou a zákonnosťou dokazovania a rozhodnutí, nadriadený dokonca môže prideliť konkrétnu vec inému vyšetrovateľovi, eventuálne môže vykonať môže osobne vykonať úkony trestného konania, alebo aj celé vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie.

Z uvedeného rezultuje záver, že nadriadený nie je len osobou, ktorá má zabezpečiť materiálno technické vybavenie vyšetrovateľa, zabezpečiť mu podmienky pre jeho činnosť a vykonávať kontrolu a riadenie nad činnosťou vyšetrovateľa týkajúce sa služobného pomeru príslušníka PZ, ale nadriadený za účelom ovplyvnenia konkrétnej veci (či už v pozitívnom, alebo v negatívnom význame) môže vec odňať vyšetrovateľovi a prideliť ju inému vyšetrovateľovi, resp. môže vykonať konkrétne úkony trestného konania sám, prípadne celé vyšetrovanie a to vrátane vydávania rozhodnutí v trestnom konaní, čo popiera zmysel inštitútu procesnej samostatnosti vyšetrovateľa, keď vyšetrovateľ sa stáva len akýmsi výkonným orgánom pokynov nadriadeného, resp. štatistom, ktorý má síce pridelenú vec, ale nadriadený mu vo veci môže vykonávať samostatné dokazovanie, alebo samostatne vydávať rozhodnutia.

Vzniká potom otázka, či prokurátor vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípade, ak nadriadený vykonáva úkony trestného konania, resp. celé vyšetrovanie. Zastávame v takomto prípade názor, že nadriadený by tak konal, v zmysle Trestného poriadku, ktorý pojem nadriadeného vykonávajúceho úkony v trestnom konaní neupravuje, nadriadený by teda musel konať ako vyšetrovateľ (tak by znela aj jeho podpisová doložka) a nad jeho činnosťou vykonáva dozor prokurátor, čím vzniká jediná poistka nad svojvôľou nadriadených vyšetrovateľa.

Nariadenie neupravuje, ako v prípade prokurátorov, zákaz negatívnych pokynov v trestnom konaní, keď podľa § 6 ods. 8, 10 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre nadriadený prokurátor nemôže vydať podriadenému prokurátorovi pokyn, aby sa nezačalo trestné stíhanie, nevznieslo obvinenie, nepodal návrh na vzatie obvineného do väzby, vec postúpila na prejednanie inému orgánu, zastavilo trestné stíhanie, nepodala obžaloba alebo riadny alebo mimoriadny opravný prostriedok v neprospech obvineného. Nadriadený prokurátor nemôže úkony, na ktoré platí zákaz negatívneho pokynu, vykonať sám ani rozhodnúť, že ich vykoná iný podriadený prokurátor; môže ich vykonať len bezprostredne nadriadený prokurátor.

Ďalším limitom procesnej samostatnosti môže byť považovaný určovanie platu vyšetrovateľa ako materiálneho zabezpečenia vyšetrovateľa.

Iným limitom procesnej samostatnosti vyšetrovateľa PZ je neexistencia zákazu preloženia bez súhlasu vyšetrovateľa.

Príslušníka PZ, a to vrátane vyšetrovateľa, je možné proti jeho vôli, previesť na inú funkciu v tom istom mieste výkonu štátnej služby, alebo, ak to nie je možné, na inú funkciu do iného miesta, ak nemôže naďalej vykonávať doterajšiu funkciu, pretože v dôsledku organizačných zmien sa zrušila jeho doterajšia funkcia. Organizačnou zmenou sa rozumie zmena, pri ktorej sa zrušila doterajšia funkcia policajta a nevytvorila sa nová funkcia alebo sa zrušila doterajšia funkcia policajta a vytvorila sa nová funkcia s inou náplňou činnosti alebo sa zrušila doterajšia funkcia policajta a vytvorila sa nová funkcia s rovnakou náplňou činnosti v inom mieste výkonu štátnej služby.

Príslušníka PZ je možné takisto aj preveliť bez jeho súhlasu (aj do iného miesta výkonu služby) najviac na 6 mesiacov za obdobie 12 mesiacov na plnenie úloh Policajného zboru uložených pri vyhlásení bezpečnostného opatrenia na ochranu života, zdravia alebo práv iných osôb a to i na také činnosti, ktoré nevyplývajú z funkcie, do ktorej bol ustanovený alebo vymenovaný. Príslušníka PZ.

Príslušníka PZ je možné zaradiť do zálohy pre prechodne nezaradených policajtov najmä, ak v dôsledku zníženia početných stavov Policajného zboru schválených vládou nie je pre neho voľná iná funkcia, alebo v dôsledku organizačných zmien sa zrušila jeho doterajšia funkcia a nie je pre neho v štátnej službe voľná iná funkcia, vtedy mu patrí 80 % služobného platu, najmenej však vo výške minimálnej mzdy.

Dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní, teda dodržiavaním zákonnosti vyšetrovateľom, vykonáva prokurátor.

Postavenie prokurátora v konaní tzv. predsúdnom konaní, t.j. v konaní pred začatí trestného stíhania a v prípravnom konaní má charakter tzv. pána sporu (dominus litis). Z odbornej literatúry[13], ako aj z teórie trestného práva procesného vyplýva, že prokurátor je povinný svoje oprávnenia vykonávať tak, aby mal možnosť účinne pôsobiť na priebeh trestného konania v konkrétnej trestnej veci. V predsúdnom konaní je postavenie prokurátora možné rozdeliť na tzv. dozor prokurátora; rozhodovaciu právomoc a návrhovú právomoc.

Dozorom prokurátora je nevyhnutné rozumieť „zákonom upravenú systematickú činnosť prokurátora zameranú na zisťovanie stavu zákonnosti v postupe a rozhodovaní policajta špecifickými metódami a prostriedkami s možnosťou vykonania niektorého z úkonov alebo aj celého vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania a vydania prokurátorom zákonom prípustného rozhodnutia“.[14]

Dozor prokurátora je činnosť charakterizovaná ako nariaďovacie a prikazovacie oprávnenia prokurátora vo vzťahu k policajtovi v konkrétnej trestnej veci. Výkon dozoru je zo strany prokurátora činnosťou vykonávanou nezávisle od ostatných orgánov. Podstatou dozorových oprávnení prokurátora je najmä, nie však výlučne, pôsobenie na policajta v konkrétnej trestnej veci tak, aby v tejto konal zákonne, vecne správne, bezprieťahovo a aby rešpektoval základné ľudské práva a slobody garantované Ústavou SR a ďalšími právnymi predpismi.[15]

Podľa § 230 ods. 2 Trestného poriadku je prokurátor pri výkone dozoru v trestnom konaní oprávnený vydávať záväzné pokyny, vyžadovať od policajta spisy, dokumenty, materiály a správy o stave konania vo veciach, v ktorých bolo začaté trestné stíhanie, na zistenie, či policajt včas začal trestné stíhanie a riadne v ňom postupuje, zúčastniť sa na vykonávaní úkonov policajta, osobne vykonať jednotlivý úkon alebo aj celé vyšetrovanie, alebo skrátené vyšetrovanie a vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci; vrátiť vec policajtovi na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania s pokynmi a určovať lehotu na ich doplnenie; zrušiť nezákonné alebo neopodstatnené rozhodnutia policajta, ktoré môže nahradiť vlastnými rozhodnutiami, odňať vec policajtovi a urobiť opatrenie, aby vec bola prikázaná inému policajtovi alebo policajtom, nariadiť, aby sa vo veciach uvedených v § 202 konalo vyšetrovanie, nariadiť, aby skrátené vyšetrovanie vykonal vyšetrovateľ PZ alebo vyšetrovateľ finančnej správy, alebo nariadiť, aby vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie trestného činu príslušníka ozbrojeného bezpečnostného zboru vykonal vyšetrovateľ PZ nezaradený na Úrade inšpekčnej služby.

Záver

Vzhľadom na vyššie uvedené je možné konštatovať, že prípravné konanie trestné je významné štádium trestného konania, ktorého dôležitosť vzrástla po významnej novelizácii Trestného poriadku zákonom č. 40/2024 Z. z.

Vykonávanie vyšetrovania o trestných činoch zveril zákonodarca Policajnému zboru. Vyšetrovateľ Policajného zboru je príslušníkom Policajného zboru, prostredníctvom ktorého Policajný zbor plní úlohu a to vykonávanie vyšetrovania o trestných činoch. Vyšetrovateľ vykonáva vyšetrovanie spravidla osobne a samostatne, pričom postupuje vo vyšetrovaní alebo v skrátenom vyšetrovaní iniciatívne tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady na objasnenie skutku v rozsahu potrebnom na posúdenie prípadu a zistenie páchateľa trestného činu. Vyšetrovateľ zadovažuje dôkazy v rámci vyšetrovania bez ohľadu na to, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného.

---

[13] Čentéš, J., Kurilovská, L., Šimovček, I., Burda, E. a kol. *Trestný poriadok I*. § 1 – 195. Bratislava : C. H. Beck, 2021.

[14] Šanta, J., Valašik, M. Dozor prokurátora v predsúdnom trestnom konaní – právna úprava, teória, história, *Justičná revue* č. 1/2014, ročník 66, Ministerstvo spravodlivosti SR Bratislava, r. 2014, č. 85.

[15] Bližšie pozri CHYLO, J., REMETA, R., ŠUFLIARSKA, H. a kol. *Zákon o prokuratúre. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2025, 86 s.

Zákonodarca súčasne uvádza, že vyšetrovateľ je vo veciach, ktoré vyšetruje, procesne samostatný a je viazaný iba ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, a v rozsahu ustanovenom Trestným poriadkom aj pokynmi a príkazmi prokurátora a súdu. vyšetrovateľ PZ v rámci svojej procesnej samostatnosti, hoci je hierarchicky zaradený v ozbrojenom bezpečnostnom zbore, rozhoduje samostatne v zmysle Trestného poriadku, a to nie len o začatí trestného stíhania podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku (á contrario o odovzdaní veci, odložení veci či odmietnutí veci podľa § 197 Trestného poriadku), vznesení obvinenia, zastavení trestného stíhania podľa § 215 Trestného poriadku, ale aj o rozsahu a predmete dokazovania a spôsobe vykonávania dokazovania vrátane zaisťovacích úkonov.

Zistili sme, že inštitút vyšetrovateľa vychádza z inštitútu vyšetrujúceho sudcu, ktorý pôsobil v Rakúsko Uhorsku (v oboch častiach monarchie), pričom vyšetrujúci sudca bol nezávislým predstaviteľom súdnej moci. Inštitút vyšetrujúceho sudcu bol zrušených v roku 1950. Po justičných zločinoch v päťdesiatych rokoch bola snaha znovu zaviesť vyšetrujúceho sudcu v rezorte prokuratúry, čo sa pretavilo do inštitútu vyšetrovateľa v rezorte prokuratúry prokuratúry a v rezorte ministerstva vnútra.

Procesná samostatnosť vyšetrovateľa PZ sa nerovná nezávislosti. Zákon ani neposkytuje záruky nezávislosti vyšetrovateľa tak, ako sudcovi, resp. v minulosti vyšetrujúcemu sudcovi.

Zistili sme, že limitom procesnej samostatnosti vyšetrovateľa je viacero ustanovení zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky, ako i Nariadenia Ministerstva vnútra SR č. 56 z roku 2025 o činnosti pri odhaľovaní trestných činoch a o postupe v trestnom konaní, a to minimálne v rozsahu riadenia, kontroly a metodickej činnosti na úseku vyšetrovania a skráteného vyšetrovania, podľa ktorého nadriadený vyšetrovateľa má viacero oprávnení ktoré majú priamy vplyv na procesnú samostatnosť vyšetrovateľa a pri ktorých vzniká otázka, či túto procesnú samostatnosť nepopierajú. Ide najmä o ustanovenie, ktorým nadriadený vykonáva kontrolu postupu policajta z hľadiska dodržiavania právnych predpisov v súvislosti s prijatím, evidovaním a vybavením trestného oznámenia, kontroluje postup policajta z hľadiska plynulosti, úplnosti, včasnosti a zákonnosti vykonávania dokazovania, prideľuje vec inému vyšetrovateľovi v prípade ak si to vyžaduje iný dôležitý záujem alebo v prípade zistenia nečinnosti alebo v prípade dlhodobej neprítomnosti, a môže vykonať úkony trestného konania, prípadne aj celé vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie.

Neexistuje právo na zákonného vyšetrovateľa tak, ako v prípade zákonného sudcu, keď podľa čl. 48 ods. 1 Ústavy SR nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi. Vyšetrovateľa PZ je v konaní možné vymeniť rozhodnutím nadriadeného, prípadne nadriadený môže vykonať jednotlivý úkon trestného konania, rozhodnutie v trestnom konaní, alebo vykonať celé trestné konanie, namiesto vyšetrovateľa.

Medzi limity procesnej samostatnosti patrí nepochybne aj absencia zákazu preložiteľnosti vyšetrovateľa na iný útvar, preloženia do zálohy, nezmeniteľnosti platu vyšetrovateľa PZ, najmä vzhľadom na pohyblivé zložky platu, ktoré priznať či odňať, napríklad nenárokovateľný osobný príplatok, ktorý môže tvoriť významnú časť platu vyšetrovateľa.

Súčasne je nutné uviesť, že vyšetrovateľ, hoci je príslušníkom PZ, nebojuje v rámci svojej procesnej činnosti s trestnou činnosťou, kriminalitou, pričom Policajný zbor v rámci plnenia úloh vedie boj proti terorizmu a organizovanému zločinu, práve naopak, svojou procesnou činnosťou má garantovať základné ľudské práva a slobody v rámci objektívneho vyšetrovania. Boj proti kriminalite je doménou iných služieb polície, najmä služby kriminálnej polície a jej operatívnych pracovníkov, prípadne kriminálneho spravodajstva.

Zoznam bibliografických odkazov

Čentéš, J., Kurilovská, L., Šimovček, I., Burda, E. a kol. *Trestný poriadok I.* § 1 – 195. Bratislava : C. H. Beck, 2021, s. 2568, ISBN 9788089603886.

CHYLO, J., REMETA, R., ŠUFLIARSKA, H. a kol. *Zákon o prokuratúre. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2025, 268 s., ISBN 978-80-571-0742-2.

Laciak, O., Vasilik, L. Inštitút vyšetrovacieho sudcu vo francúzskom trestnom konaní – inšpirácia alebo prežitok? In: *Právnické listy*, Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni Wolters Kluwer ČR, 2022, č. 2, s. 23-29.

Plundr, O., Hlavsa, P. *Organizace justice a prokuratúry,* Praha: Panorama, 1980, s. 286.

Růžička, M. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*, 2005, s. 745, ISBN 8071799297.

Skaloš, M. Zmeny v organizácii a činnosti československej prokuratúry v rokoch 1948 – 1989, In: *Studia Iuridica Cassoviensia*, ročník 2.2014, číslo 1, s. 110-123, ISSN 1339-3995.

Šámal, P., Novotný, F., Rúžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. *Přípravné řízení trestní,* Praha, C. H. Beck 2003, s 1472, ISBN 80-7179-741-3.

Šanta, J., Valašik, M. Dozor prokurátora v predsúdnom trestnom konaní – právna úprava, teória, história, *Justičná revue* č. 1/2014, ročník 66, Ministerstvo spravodlivosti SR Bratislava, r. 2014, č. 77-87.

Tittlová, M., Medelský, J. *Zákon o Policajnom zbore – komentár,* Wolters Kluwer, Bratislava, 2017, s. 396, ISBN 978-80-8168-577-4.

Kontaktné údaje:

JUDr. Juraj Chylo, PhD.
prokurátor oddelenia dozoru v trestnom konaní
Krajská prokuratúra v Bratislave
Vajnorská 47,
812 56 Bratislava
Juraj.chylo@genpro.gov.sk

JUDr. Marek Mezei, PhD.
odborný asistent
Právnická fakulta Univerzity Komenského
prokurátor oddelenia dozoru v trestnom konaní
Krajská prokuratúra v Bratislave
Vajnorská 47,
812 56 Bratislava
Marek.mezei@genpro.gov.sk

MOŽNOSTI VYUŽITIA PRINCÍPOV RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE V POLICAJNEJ PRAXI

mjr. Mgr. Ondrej KNIRSCH
Predmetová skupina práva
Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá možnosťami uplatňovania princípov restoratívnej justície v policajnej praxi, analyzuje vybrané procesné inštitúty upravené v Trestnom poriadku, ktoré umožňujú aplikáciu restoratívnych prístupov v predsúdnom štádiu trestného konania, najmä spoluprácu s organizáciami na pomoc poškodeným, so záujmovými združeniami občanov a dôveryhodnou osobou, spôsoby vykonávania úkonov trestného konania, účasť obvineného na úkonoch a odklony v trestnom konaní. Cieľom príspevku je poukázať na potenciál policajnej praxe pri podpore obnovy narušených spoločenských vzťahov, posilnení postavenia obetí, konštruktívnom prístupe k obvinenému a efektívnejšom riešení trestnoprávnych konfliktov.*
Kľúčové slová: *Restoratívna justícia, úkony trestného konania, záujmové združenie občanov, dôveryhodná osoba, organizácie na pomoc poškodeným, súhlas poškodeného, dôverník poškodeného, spolupracujúci podozrivý, spolupracujúci obvinený, odklony v trestnom konaní.*

Annotation: *The article examines the possibilities of applying the principles of restorative justice in police practice. It analyzes selected procedural instruments regulated by the Code of Criminal Procedure that enable the use of restorative approaches in the pre?trial phase of criminal proceedings, particularly cooperation with victim support organizations, civic associations, and a trustworthy person, the methods of performing procedural acts, the participation of the defendant in these acts and and diversions in criminal proceedings. The aim of the article is to highlight the potential of police practice to support the restoration of disrupted social relationships, strengthen the position of victims, promote a constructive approach toward the suspect, and achieve more effective resolution of criminal law conflicts.*
Keywords: *Restorative justice, acts of criminal procedure, civic association, trustworthy person, victim support organizations, victim's consent, support person, cooperating suspect, cooperating accused, diversions in criminal proceedings.*

Úvod

Restoratívna justícia predstavuje moderný prístup k trestnej politike, ktorý presúva dôraz z tradičného, prevažne retributívne orientovaného modelu na obnovu narušených vzťahov medzi páchateľom, poškodeným a spoločnosťou. Tento koncept, výrazne teoreticky rozpracovaný najmä Howardom Zehrom, vníma trestný čin nie primárne ako útok proti štátu, ale ako ujmu spôsobenú konkrétnemu človeku, ktorá narúša sociálne väzby a vyžaduje reakciu orientovanú na nápravu, nie len na potrestanie. V súlade s tým sa do popredia dostáva dôraz na aktívnu účasť dotknutých strán, prevzatie zodpovednosti páchateľom, posilnenie potrieb obete a zapojenie komunity do riešenia následkov trestného činu.

Na európskej úrovni možno pozorovať konzistentnú snahu podporovať restoratívne prístupy a integrovať ich do národných trestnoprávnych systémov. Európska únia prostredníctvom smerníc a odporúčaní zdôrazňuje potrebu ochrany obetí, ich aktívne zapájanie do trestného konania a podporu alternatívnych riešení konfliktov, ktoré smerujú k zmierlivým a reparačným výsledkom. Implementácia týchto princípov do legislatívnych rámcov členských štátov je postupná, avšak prax ukazuje, že samotná normatívna úprava nestačí na ich efektívne uplatňovanie. Empirické zistenia z európskych krajín pritom potvrdzujú, že správne aplikovaná restoratívna justícia prináša významné benefity, znižuje mieru recidívy, skracuje dĺžku konania, posilňuje dôveru obetí v justičný systém a podporuje resocializáciu páchateľov.

Dôležitým, avšak často podceňovaným aktérom v procese implementácie restoratívnych princípov je polícia. Ako prvý článok trestného konania vstupuje do kontaktu s obeťou aj páchateľom bezprostredne po spáchaní trestného činu a svojím prístupom do veľkej miery formuje ďalší priebeh konania. Odborná literatúra aj praktické skúsenosti poukazujú na to, že spôsob komunikácie policajta, vnímavosť a citlivosť pri výsluchoch, informovanie poškodeného o jeho právach, konštruktívny prístup k podozrivému a obvinenému, posúdenie vhodnosti prípadu pre

restoratívne postupy či podnet na mediáciu, môžu zásadne ovplyvniť výslednú podobu riešenia trestnoprávneho konfliktu.

Slovenská republika napriek pokrokom stále patrí medzi krajiny, kde je využívanie restoratívnej justície v policajnej praxi limitované. Hoci Trestný poriadok nepredstavuje explicitne restoratívny procesný kódex, obsahuje viaceré inštitúty, napríklad súhlas poškodeného, zmier, či podmienečné zastavenie trestného stíhania, ktoré umožňujú uplatňovať restoratívne princípy už v predsúdnom štádiu konania. Efektívne využívanie týchto nástrojov však predpokladá nielen odbornú spôsobilosť policajtov, ale aj ich schopnosť vnímať trestný čin z perspektívy medziľudských vzťahov, potrieb obete a potenciálu páchateľa na nápravu.

Restoratívny prístup zároveň rozširuje chápanie úloh polície v trestnom konaní. Policajt ako vykonávateľ procesných úkonov zabezpečuje zákonnosť konania, avšak zároveň môže pôsobiť ako facilitátor dialógu, sprostredkovateľ informácií a aktér podporujúci bezpečné a rešpektujúce prostredie pre všetky zúčastnené strany. V praxi môže prispieť k znižovaniu sekundárnej viktimizácie obete, podporovať dobrovoľné priznanie a úprimnú ľútosť páchateľa, iniciovať kontakt s organizáciami na pomoc poškodeným či so záujmovými združeniami občanov a vytvárať podmienky pre reparáciu škody a nápravu narušených vzťahov.

Zároveň je potrebné vnímať aj limity a výzvy, ktoré bránia širšiemu uplatňovaniu restoratívnych postupov, napríklad nedostatočné metodické usmernenia, obavy policajtov z prekročenia kompetencií, tlak na rýchlosť konania, či nedôvera strán voči orgánom činným v trestnom konaní. Napriek tomu polícia disponuje významným potenciálom stať sa kľúčovým subjektom pri presadzovaní restoratívnej filozofie v slovenskom trestnom systéme.

Príspevok sa preto zameriava na analýzu právnych inštitútov Trestného poriadku, ktoré umožňujú využitie restoratívnych princípov v policajnej praxi, na ich teoretické východiská, praktické uplatnenie a možnosti ďalšieho rozvoja. Pozornosť sa sústreďuje najmä na spoluprácu s organizáciami na pomoc poškodeným, so záujmovými združeniami občanov a dôveryhodnou osobou, spôsoby vykonávania úkonov trestného konania, účasť obvineného na úkonoch, odklony v trestnom konaní a ďalšie procesné inštitúty, pri ktorých polícia zohráva dôležitú rolu pri ich iniciovaní, vedení a úspešnej realizácii.

Úloha polície v restoratívnej justícii

Restoratívna justícia predstavuje alternatívny prístup k trestnej politike, ktorý akcentuje obnovu narušených vzťahov a postupne sa stáva súčasťou európskeho právneho diskurzu, pričom Európska únia prostredníctvom smerníc a odporúčaní usiluje o zjednotenie trestnej justície členských štátov. Cieľom je vytvoriť moderný systém nazerania na trestné činy, ktorý zohľadňuje nielen potreby štátu, ale najmä potreby obetí a páchateľov; osobitný dôraz sa kladie na prevýchovu páchateľov a ich reintegráciu do spoločnosti ako plnohodnotných členov.[1]

V mnohých krajinách bola restoratívna justícia implementovaná do legislatívneho rámca, avšak jej reálna praktická aplikácia často nedosahuje požadovanú efektivitu. Napriek tomu empirické dôkazy potvrdzujú, že tento prístup môže byť ekonomicky výhodný, napomáha znižovať recidívu a zároveň umožňuje obetiam dosiahnuť pocit zotavenia a satisfakcie, pokiaľ je proces realizovaný kvalifikovane a efektívne.[2]

Restoratívny prístup zásadne mení spôsob, akým sa vníma samotná trestná činnosť. Trestný čin už nie je primárne chápaný ako útok proti štátu, ale ako čin smerovaný proti konkrétnym ľuďom a vzťahom, ktoré sa jeho spáchaním narušili. Tento hodnotový posun

[1] STRÉMY, T., ŠIMEKOVÁ, A. Restoratívna justícia v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Policajná teória a prax*. 2023, roč. 31, č. 3, s. 94.

[2] Výbor ministrov Rady Európskej únie. *Promoting more humane and socially effective penal sanctions* [online]. 2018. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na internete: https://search.coe.int/cm?i=09000016808e35f3.

poukazuje na osobný rozmer trestnej činnosti a vytvára predpoklady pre progresívnejšie formy trestnej politiky, ktoré prekračujú hranice čisto retributívnej justície.[3]

Slovenská republika sa v tomto kontexte radí medzi členské štáty Európskej únie, kde restoratívna justícia zatiaľ nie je dostatočne rozvinutá, pričom význam polície je v tomto procese nezastupiteľný; môže slúžiť ako prvotný sprostredkovateľ restoratívnych princípov a zároveň ako aktér, ktorý svojím aktívnym prístupom zásadne ovplyvňuje kvalitu a efektivitu ich implementácie do praxe.

Restoratívnu justíciu síce musíme odlišovať, ale nie izolovať od retributívnej justície, pretože správne nastavený systém trestnej politiky modernej spoločnosti by mal byť postavený na základe komplexnej a čo najväčšej spolupráci subjektov trestného konania, a to aj pri závažnej trestnej činnosti.[4] Základné princípy restoratívnej justície predstavujú aktívnu zodpovednosť, participáciu strán dotknutých trestným činom na procese riešenia, reintegráciu páchateľa a poškodeného do spoločnosti, reparáciu a potrebu prerozdelenia úloh štátu a občianskej spoločnosti.[5]

Restoratívna justícia sa vo všeobecnosti primárne spája s uplatňovaním a zavádzaním restoratívnych prvkov na úrovni trestného práva hmotného, predovšetkým s reálnym využívaním a ukladaním tzv. alternatívnych trestov. Vyhodnotením praktického uplatňovania prvkov stále relatívne nového modelu trestného systému nie je možné opomenúť, že restoratívna justícia nachádza svoje odzrkadlenie aj v trestnom práve procesnom.[6]

Princípy restoratívnej justície vychádzajú z premisy, že trestný čin predstavuje primárne narušenie vzťahov medzi páchateľom, obeťou a spoločnosťou, a preto by reakcia štátu mala smerovať k obnove týchto vzťahov, náprave škody a posilneniu zodpovednosti páchateľa. Hoci Trestný poriadok nie je koncipovaný ako restoratívny procesný kódex, obsahuje viacero inštitútov, ktoré umožňujú polícii aplikáciu restoratívnych princípov už v predsúdnom konaní.

V procese restoratívnej justície môže teda významnú úlohu zohrávať aj polícia, ktorá predstavuje prvý kontaktný článok medzi trestným činom, jeho obeťou a páchateľom. Zatiaľ čo tradične je výkon restoratívnych opatrení spájaný najmä so súdmi a prokuratúrou, je potrebné zdôrazniť, že aj polícia disponuje významnou kompetenciou pri ich uplatňovaní.[7]

Úlohu polície v restoratívnej justícii možno rozdeliť do niekoľkých oblastí. Pri prvotnom zásahu môže polícia vytvoriť bezpečné prostredie pre obeť, komunikovať s páchateľom spôsobom podporujúcim zodpovednosť, zabrániť eskalácii konfliktu a identifikovať situácie vhodné pre restoratívne riešenie.[8] Spôsob, akým policajt v trestnom konaní pristúpi k stranám konfliktu, často výrazne ovplyvní ich ochotu zapojiť sa do reparačných procesov. Profesionálny, rešpektujúci a informačne jasný prístup podporuje miernu emocionalizáciu, lepšiu spoluprácu a otvorenosť strán.[9]

Polícia zohráva dôležitú rolu aj pri predbežnom hodnotení, či je konkrétny prípad potenciálne vhodný pre restoratívne modely. V praxi ide najmä o menej závažné majetkové trestné činy, konflikty medzi známymi, priateľmi a kolegami, susedské spory, prípady mladistvých alebo situácie, kde existuje preukázateľný záujem strán riešiť vec mimosúdnou cestou. Správna identifikácia týchto prípadov predstavuje prvý krok k odklonu od čisto represívneho trestného konania.

---

[3] STRÉMY, T., ŠIMEKOVÁ, A. Restoratívna justícia v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Policajná teória a prax*. 2023, roč. 31, č. 3, s. 99.

[4] ZEMAN, Š. Restoratívna justícia ako aktuálna výzva pre trestný systém a niektoré možnosti inšpirácie. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2015, roč. 21, č. 9, s. 27.

[5] STRIGÁČOVÁ, D. Princípy restoratívnej justície. In: *Justičná revue*. 2014, roč. 66, č. 5, s. 673.

[6] SZABOVÁ, E. Poškodený a restoratívna justícia trestnom práve procesnom. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2016, roč. 22, č. 1-2, s. 44.

[7] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. *Restoratívna justícia v praxi* [online]. 2024. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/tlacovespravy/restorativna-justicia-v-praxi

[8] BRAITHWAITE, J. *Restorative Justice and Responsive Regulation*.

[9] CLAMP, K., PATERSON, C. *Restorative Policing: Concepts, Theory and Practice*.

Aj v prípadoch, kde polícia nevykonáva formálnu mediáciu, ktorá je zabezpečovaná probačnými a mediačnými úradníkmi, zohráva významnú úlohu pri poskytovaní informácií poškodenému o možnostiach restoratívnych postupov, môže iniciovať kontakt medzi stranami, dáva podnet probačnému a mediačnému úradníkovi na začatie mediácie, a v neposlednom rade vysvetľuje páchateľovi výhody reparácie a jej vplyv na trestnú zodpovednosť. Tým policajt pôsobí ako facilitátor informovaného rozhodovania a usmerňovania strán konfliktu.

Aj keď restoratívna justícia stojí na dobrovoľnosti a autenticite, policajt môže k tomuto procesu významne prispieť tým, že pomenúva následky trestného konania vecne a zrozumiteľne, otvára páchateľovi priestor vyjadriť sa, vysvetľuje výhody náhrady škody či ospravedlnenia a zdôrazňuje aktívnu účasť ako prejav zodpovednosti, nie viny v trestnoprávnom zmysle. Polícia tak môže svojím profesionálnym prístupom podporiť také správanie obvineného, ktoré vedie k reparačným riešeniam namiesto útekovej alebo agresívnej reakcie. Na strane obete, polícia môže výrazne prispieť k jej ochrane tým, že volí citlivý spôsob komunikácie, znižuje nevyhnutnú mieru opakovaných výsluchov, zabezpečuje bezpečné prostredie pri výsluchoch a informuje obeť o jej právach a možnostiach náhrady škody. Tento prístup vytvára podmienky, aby sa poškodený cítil rešpektovaný a zároveň bol ochotný zapojiť sa aj do restoratívneho procesu.[10]

Nad rámec tohto príspevku je možné ešte pre úplnosť uviesť, že restoratívna justícia nefunguje iba na úrovni individuálneho trestného konania, ale aj na úrovni komunitnej bezpečnosti. Polícia môže podporovať komunitné programy pre mladistvých, preventívne aktivity zamerané na riešenie konfliktov, školenia v oblasti restorativizmu, spoluprácu so školami, sociálnymi službami a občianskymi združeniami. Takýmto spôsobom by polícia mohla prejsť od represívneho modelu k modelu proaktívnej bezpečnosti postavenej na spolupráci a participácii.[11]

Uplatnenie restoratívnych princípov v policajnej praxi má určite aj svoje limity a výzvy; medzi najčastejšie identifikované prekážky patria nedostatočné školenia policajtov v oblasti restorativizmu, obavy z prekročenia kompetencií pri komunikácii s obeťou a páchateľom, tlak na rýchlosť konania, nedostatočná legislatívna úprava explicitne podporujúca policajné restoratívne intervencie, ako aj občasná nedôvera strán k polícii. Tieto faktory však neznamenajú nemožnosť uplatnenia princípov, ale skôr potrebu systematického vzdelávania, organizačnej podpory, tvorby návodov a usmernení.[12]

Polícia teda môže zohrávať v restoratívnej justícii nezastupiteľnú úlohu, keďže je prvým subjektom, ktorý vstupuje do kontaktu s osobami, ktoré sa vyskytli v trestnoprávnom konflikte. Prístup polície môže zásadne ovplyvniť, či sa vec bude riešiť výlučne represívnym spôsobom, alebo sa otvorí priestor pre reparačné, participatívne a dialógové riešenia. Restoratívna justícia nevyžaduje od polície vykonávať mediačné procesy, ale pracovať s rešpektujúcou komunikáciou, podporovať zodpovednosť páchateľa, znižovať viktimizáciu obete a aktívne využívať možnosti zákona, ktoré vedú k náhrade škody a obnoveniu sociálnych vzťahov.[13]

Organizácie na pomoc poškodeným

Organizáciou na pomoc poškodeným sa podľa § 10 ods. 22 Trestného poriadku rozumie subjekt poskytujúci pomoc obetiam podľa zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a mimovládna organizácia zriadená podľa osobitného zákona (napríklad podľa zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov, zákona č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov, zákona č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov, zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych

[10] SHAPLAND, J. a kol. *Restorative Justice in Practice*.
[11] CLAMP, K., PATERSON, C. *Restorative Policing: Concepts, Theory and Practice*.
[12] SHAPLAND, J. a kol. *Restorative Justice in Practice*.
[13] DÜNKEL, F. a kol. *Restorative Justice in Criminal Matters in Europe - Interim Report for the Penological Council of the Council of Europe* [online]. 2025 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://rm.coe.int/coe-interim-report-results-european-volume-complete-fd-21-december-202/1680b4e0a3.

službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov, zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov), ktoré poskytujú bezodplatnú pomoc poškodeným.

V § 10 ods. 22 Trestného poriadku sa v súlade s Rámcovým rozhodnutím Rady Európskej únie 2001/220/SVZ z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní[14] vymedzil pojem organizácií na pomoc poškodeným, ktorých úlohou je bezplatné poskytovanie pomoci poškodeným, najmä v oblasti psychologickej, morálnej, sociálnej, ale aj právnej pomoci.[15]

Podľa § 48 ods. 1 Trestného poriadku ak je poškodená osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ak je jej spôsobilosť na právne úkony obmedzená, vykonáva jej práva podľa tohto zákona jej zákonný zástupca, ktorý môže splnomocniť zastupovaním aj organizáciu na pomoc poškodeným. Podľa § 53 ods. 1 Trestného poriadku sa poškodený môže dať zastupovať splnomocnencom, ktorý môže byť aj poverený zástupca organizácie na pomoc poškodeným.

Zakotvenie organizácií na pomoc poškodeným reflektuje posun od tradične štátocentrického modelu k modelu orientovanému na potreby obete. Restoratívny prístup kladie dôraz na uznanie ujmy, poskytnutie podpory a umožnenie aktívnej účasti obete na riešení následkov trestného činu.[16]

Význam organizácií na pomoc poškodeným pre restoratívnu justíciu spočíva najmä v minimalizácii sekundárnej viktimizácie, keďže poškodený často prežíva trestný čin opakovane prostredníctvom výsluchov, konfrontácie s páchateľom, tlakov rodiny alebo okolia, nepochopenia alebo necitlivého prístupu. Organizácie na pomoc poškodeným môžu byť prítomné už v predsúdnom konaní a vysvetľovať poškodenému jeho práva, pripravovať ho na procesné úkony, poskytovať psychologickú podporu, zabezpečovať sprievod pri výsluchoch alebo ďalších úkonoch, a tým pomáhať stabilizovať emocionálny stav poškodeného. Takýto prístup nie je iba humanitárny, ale môže ovplyvniť aj kvalitu dokazovania, poškodený je pokojnejší, zrozumiteľnejšie vypovedá a spolupracuje.

Restoratívna justícia umožňuje obeti vyjadriť svoje potreby, formulovať dôsledky trestného činu, aktívne sa podieľať na riešení následkov a získať pocit uznania a spravodlivosti, pričom organizácie na pomoc poškodeným zohrávajú rozhodujúcu úlohu v tom, aby obeť bola pripravená na mediáciu, stretnutie s páchateľom, prijatie ospravedlnenia, a vyjednávaciu komunikáciu smerujúcu k tvorbe dohody o náhrade škody. Ich asistencia zabezpečuje, aby obeť nebola do restoratívnych procesov dotlačená, ale vstupovala do nich dobrovoľne, informovane a s pocitom bezpečia. V rámci ochrany obetí organizácie poskytujú odbornú podporu presahujúcu rámec policajných možností, napríklad psychologickú stabilizáciu, dočasné ubytovanie, krízovú intervenciu, právne poradenstvo, nakontaktovanie na lekárov či sociálne služby. Policajná prax bez takéhoto partnerstva stráca jeden z nástrojov na ochranu obetí.[17]

Úloha polície v spolupráci s organizáciami na pomoc poškodeným sa odzrkadľuje najmä pri identifikácia potrieb poškodeného, keďže policajt je často prvý a niekedy aj jediný, kto si môže všimnúť známky traumy, strach o bezpečnosť, sociálnu izoláciu, ekonomickú závislosť alebo nedostatok podpory v rodine. Identifikácia týchto rizík je základom pre kontaktovanie organizácie, ktorá môže poskytnúť okamžitú odbornú pomoc.[18] Polícia potom môže priamo kontaktovať pracovníkov organizácie a požiadať ich o príchod, napríklad na miesto činu, odporučiť

[14] Neskôr zrušené a nahradené Smernicou Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.

[15] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok I. § 1 – 195,* s. 107.

[16] Výbor ministrov Rady Európskej únie. *Promoting more humane and socially effective penal sanctions* [online]. 2018. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na internete: https://search.coe.int/cm?i=09000016808e35f3

[17] NEWBURN, T. *Handbook of Policing* [online]. Uffculme: Willan Publishing, 2008. [cit. 27. februára 2026]. ISBN: 978-18-4392-323-7. Dostupné na: https://static1.squarespace.com/static/5b7ea2794cde7a79e7c00582/t/632d9bcc133e185bbb0f350a/1663933391323/handbook-of-policing-.pdf.

[18] KRÁSNÁ, P., ŠIŠULÁK, S. *Obeť trestného činu, poškodený a restoratívna justícia v kontinuite,* s. 32.

poškodenému kontakt na organizáciu, sprostredkovať prvý telefonát alebo inak pripraviť poškodeného na účasť na odbornom poradenstve. Aktívny postoj polície je rozhodujúci, pretože poškodený je často dezorientovaný, vystrašený či traumatizovaný a bez asistencie by pomoc nevyhľadal. Policajný postup v spojení s profesionálnou psychosociálnou podporou takto môže výrazne znížiť riziko retraumatizácie.[19]

Spolupráca polície s organizáciami na pomoc poškodeným môže disponovať aj ďalšími prínosmi, ktoré spočívajú v kvalitnejších výsluchoch a efektívnejšom dokazovaní, pretože emočná stabilizácia obete vedie k presnejším informáciám a k redukcii procesných komplikácií. Profesionalita v spolupráci s odborníkmi vytvára obraz polície ako inštitúcie, ktorá rešpektuje ľudskú dôstojnosť a záujem obete a v neposlednom rade organizácie na pomoc poškodeným pomáhajú riešiť nielen jednotlivé trestnoprávne prípady, ale prispievajú aj k prevencii, vzdelávaniu a stabilite spoločnosti.[20]

Organizácie na pomoc poškodeným tak predstavujú neoddeliteľnú súčasť moderného systému trestnej justície. V policajnej praxi zohrávajú dôležitú úlohu pri ochrane obetí, stabilizácii ich psychického stavu a uľahčovaní ich aktívnej účasti na trestnom konaní i restoratívnych procesoch. Ich činnosť dopĺňa odborné kompetencie polície a umožňuje realizovať restoratívne princípy tak, aby sa zabezpečila ochrana dôstojnosti obete, podpora jej potrieb a spravodlivé riešenie trestnoprávneho sporu.[21]

Polícia ako prvý kontakt obete so systémom trestnej justície vždy plní hlavnú úlohu pri sprostredkovaní informácií o dostupnej pomoci. Aktívne prepojenie s akreditovanými subjektmi môže vytvoriť podmienky pre prípravu obete na mediáciu alebo zmier, prípadne jej umožniť kvalifikované rozhodnutie o ďalšom procesnom postupe. Bez iniciatívneho prístupu policajta však tento inštitút ostáva latentným nástrojom bez výraznejšieho restoratívneho efektu.

Spolupráca so záujmovými združeniami občanov a s dôveryhodnou osobou

Zásada spolupráce so záujmovými združeniami občanov je formulovaná v § 12 ods. 13 Trestného poriadku, v zmysle ktorej polícia spolupracuje so záujmovými združeniami občanov a využíva ich výchovné pôsobenie. Spolupráca polície so záujmovými združeniami občanov vytvára predpoklady na iniciatívu občianskych združení vstupovať do prevýchovného procesu obvineného. Úlohou polície je však takúto iniciatívu umožniť, prípadne jej aj takpovediac vyjsť naproti. Konštruktívne sa javí aktivita policajta pri výsluchu obvineného smerom k zisťovaniu možností vstupu záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby do trestného konania. V záujme restorácie je preto vhodné zisťovať, či je obvinený členom občianskeho združenia, odborovej organizácie, v akom kolektíve spolupracovníkov pôsobí, alebo či je aktívny v oficiálne uznanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Následne, v prípade záujmu obvineného, umožniť mu komunikáciu so zástupcami takýchto záujmových združení občanov alebo s dôveryhodnou osobou (aj v prípade, ak je obvinený zadržaný alebo vo väzbe), za účelom zistenia ich záujmu podieľať sa na náprave obvineného. Je pravdou, že aktivita záujmového združenia občanov sa sústreďuje najmä v konaní pred súdom, kde môže napríklad poskytnúť záruku za obžalovaného a žiadať súd, aby povolil, pokiaľ to Trestný zákon pripúšťa, podmienečný odklad výkonu trestu alebo aby uložil taký druh trestu, ktorý nie je spojený s odňatím slobody, alebo aby súd upustil od potrestania. Rovnako ako dôveryhodná osoba môže podávať za odsúdeného žiadosť o milosť alebo žiadosť o zahladenie odsúdenia. Významnú úlohu ale zohrávajú tieto subjekty aj v prípravnom konaní, kde môžu ponúknuť prevzatie záruky ako náhradu väzby za ďalšie správanie obvineného a za to, že sa na vyzvanie dostaví k policajtovi, prokurátorovi alebo na súd a že im vopred oznámi vzdialenie sa z miesta pobytu. Taktiež môžu vypracovať profil obvineného, ktorý

[19] WALKLATE, S. *Handbook of Victims and Victimology*.
[20] WEMMERS, J. *Victims in the Criminal Justice System*.
[21] Ministerstvo spravodlivosti Spojeného kráľovstva. *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on Interviewing Victims and Witnesses, and Guidance on Using Special Measures* [online]. 2022 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6492e26c103ca6001303a331/achieving-best-evidence-criminal-proceedings-2023.pdf.

môže pomôcť policajtovi v ďalšom rozhodovaní.[22] Je teda zrejmé, že spolupráca polície so záujmovými združeniami občanov a s dôveryhodnou osobou poskytuje pomerne široké možnosti na uplatňovanie princípov restoratívnej justície, za predpokladu obojstrannej iniciatívy a aktivity.

Ustanovenia umožňujúce spoluprácu so záujmovými združeniami občanov a s dôveryhodnou osobou tak predstavujú významný prvok otvárania trestného konania smerom k spoločnosti. Restoratívna justícia zdôrazňuje participáciu širšieho sociálneho prostredia pri riešení konfliktu, pričom spoločnosť a komunita zohráva úlohu nielen kontrolnú, ale aj podpornú a reintegračnú.[23] Restoratívny potenciál týchto ustanovení sa však naplno prejaví iba v prípade, ak polícia nebude ich aplikáciu vnímať formálne, ale ako nástroj budovania dialógu.

Spôsoby vykonávania úkonov trestného konania

Pri vykonávaní úkonov trestného konania podľa § 55 ods. 1 Trestného poriadku musí policajt zaobchádzať s osobami zúčastnenými na úkone tak, ako to vyžaduje účel trestného konania, mal by teda postupovať takým spôsobom, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté. Podľa § 1 Trestného poriadku je primárnym účelom trestného konania vysporiadať spor medzi štátom a páchateľom, vyriešiť otázku viny obvineného a v nadväznosti na to prípadne aj otázku spravodlivého trestu.

Ako uvádzajú niektorí autori, práva poškodeného ako ďalšieho významného subjektu trestného konania sú podľa platnej právnej úpravy až sekundárnym predmetom záujmu trestného konania,[24] resp. práva a povinnosti poškodeného končia tam, kde by mohli presiahnuť účel trestného konania alebo spomaliť jeho dosiahnutie.[25] „Poškodený tak mnohokrát oprávnene a nielen subjektívne nadobúda pocit, že je vo veci, ktorá sa ho bezprostredne týka, evidentne vytláčaný do úzadia, a že je len pasívnym svedkom strohého popisovania udalostí, pri ktorých z titulu svojho procesného postavenia napomáha objasniť trestný čin a zistiť jeho páchateľa, pričom ako bezprostredný aktér skúmaných okolností nie je v tomto procese akceptovaný ani psychologicky a ani ľudsky.“[26] Princípy restoratívnej justície však kladú na práva poškodeného väčší dôraz, preto sa javí ako vhodný rešpektujúci a pomáhajúci prístup polície ku vzťahu k poškodenému, ktorému sa má počas vykonávania úkonov trestného konania venovať náležitá pozornosť aj smerom k uplatneniu jeho práv.

Aj keď Trestný poriadok v § 287 ods. 1 umožňuje, či dokonca stanovuje, že súd rozhodujúci v trestnej veci má spravidla uložiť obžalovanému, aby poškodenému nahradil škodu uvedenú v § 46 ods. 1 Trestného poriadku, ak bol nárok riadne a včas uplatnený, súdna prax je taká, že poškodených súdy s poukazom na § 288 ods. 1, resp. ods. 2 Trestného poriadku, vo významnom počte prípadov odkazujú so svojimi nárokmi, buď v celom rozsahu alebo sčasti, na konanie vo veciach občianskoprávnych.[27] Práve náhrada škody sa teda najúčinnejšie dosahuje v prípravnom konaní a kladie zvýšené nároky na činnosť polície aj v tejto oblasti. Pôjde najmä o také pôsobenie polície, ktoré môže vyústiť do dobrovoľného splnenia nároku na náhradu škody, teda najmä cielené a zákonné pôsobenie na podozrivého a obvineného, za účelom priznania si viny, oľutovania skutku a náhrady škody. Je zrejmé, že takýto cieľ sa bude najefektívnejšie dosahovať prostredníctvom kvalitného zistenia skutkového stavu a zabezpečenia takých dôkazov,

[22] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok I. § 1 – 195*, s. 39.
[23] ZEHR, H. *The Little Book of Restorative Justice. Intercourse*, s. 37.
[24] SEPEŠI, P. *Úvahy o efektivite trestného konania v Slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania*. [online] 2012. [cit. 2. marca 2026]. Dostupné na internete: http://www.ucps.sk/UVAHY_O_EFEKTIVITE_TRESTNEHO_KONANIA_V_SLOVENSKEJ_REPUBLIKE.
[25] ŠÁMAL, P. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*, s. 33.
[26] GAJDIČIAR, V. Faktické uplatňovanie práv poškodeného v slovenskom a českom trestnom procese z pohľadu restoratívnej justície. In: *Justičná revue*. 2015, roč. 67, č. 3, s. 400.
[27] SLÁVIKOVÁ, T. Účel trestného konania – je záujem o poškodeného sekundárny? In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2015, roč. 21, č. 10, s. 20.

ktoré budú *ipso facto* viesť páchateľa k prijatiu trestnoprávnej zodpovednosti a jej následkov. Lapidárne, ak páchateľ vidí, že jeho obhajoba nemá šancu na úspech, volí priznanie a spoluprácu s políciou, v záujme získania priaznivejšieho postavenia v trestnom konaní.

Z hľadiska princípov restoratívnej justície však treba dôsledne odlišovať len samotné priznanie od priznania spojeného s úprimným oľutovaním. Priznať a oľutovať znamená, že páchateľ sa priznáva k spáchaniu trestnej činnosti, teda za akých okolností došlo k jej spáchaniu, čo však neznamená mechanicky priznať a oľutovať skutok, tak ako ho vymedzili a právne kvalifikovali orgány činné v trestnom konaní, ale znamená priznať rozhodné skutkové okolnosti, a zároveň prejaviť úprimnú snahu o nápravu, ospravedlnenie sa a podobne. Formálny prejav ľútosti, ktorý je vyvolaný predovšetkým v dôsledku usvedčujúcich dôkazov, sa posudzuje ako taktická kalkulácia so snahou dosiahnuť výhodu vo svoj prospech, a teda nezakladá dôvod na aplikáciu ustanovenia § 36 písm. l) Trestného zákona pri ukladaní trestu a zohľadnenie tejto poľahčujúcej okolnosti.[28]

Aj v prípade slabšej dôkaznej situácie má policajt taktický priestor na vplývanie na obvineného, ktorý spočíva najmä v dôslednom poučení o podmienkach odklonov v trestnom konaní, prípadne o podmienkach účinnej ľútosti, podľa možností v konkrétnej trestnej veci, ale aj v zámernom vytvorení dostatočného priestoru na produktívnu sebareflexiu páchateľa. Úloha policajta sa tak v restoratívnej justícii rozširuje aj na určité psychologické pôsobenie s apelom na morálku a obnovu narušených vzťahov, avšak s jasnými hranicami stanovenými etickými aspektmi práce s dôkazmi. Medzi nezákonné postupy vplývania na obvineného patrí napríklad nútenie k výpovedi alebo donucovanie k priznaniu, kladenie sugestívnych, kapcióznych otázok a vyvíjanie psychického alebo fyzického nátlaku.[29]

V zmysle § 55 ods. 1 Trestného poriadku musí policajt taktiež vždy rešpektovať osoby zúčastnené na úkone, ich dôstojnosť, zistený zdravotný stav a ich ústavou zaručené základné práva a slobody, najmä právo na život, nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, zákaz mučenia, krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania, ale aj právo na zachovanie osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena, slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery. Vzájomný rešpektujúci prístup by mal byť jedným z hlavných pilierov trestného konania a tvoriť zázemie pre realizáciu všetkých ostatných princípov restoratívnej justície.

Navyše, polícia pri každom kontakte s poškodeným musí mať na zreteli aj zásadu uplatňovania práv poškodeného podľa § 2 ods. 21 Trestného poriadku, v zmysle ktorej je nevyhnutné pri vykonávaní úkonov trestného konania zohľadniť osobnú situáciu a okamžité potreby, vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a vyspelosť obetí trestného činu, a zároveň plne rešpektovať ich fyzickú, mentálnu a morálnu integritu.[30]

Citlivé vedenie výsluchu, individualizovaný prístup k obzvlášť zraniteľným obetiam, či využitie špecializovaných miestností minimalizuje sekundárnu viktimizáciu a prispieva k obnove pocitu bezpečia. Rovnako individualizovaný a angažovaný prístup k podozrivému a obvinenému môže prispieť k naplneniu účelu trestného konania a k dosiahnutiu dobrovoľnej náhrady škody. Restoratívny rozmer sa tak prejavuje najmä v rovine profesionálnej kultúry a etiky výkonu policajnej služby.

Ustanovenia upravujúce spôsob vykonávania procesných úkonov umožňujú ich realizáciu tak, aby sa rešpektovala dôstojnosť osôb a účel trestného konania. Hoci ide o všeobecné ustanovenia, ich význam z pohľadu restoratívnej justície môže byť zásadný.

Účasť obvineného na úkonoch

V § 213 Trestného poriadku je zakotvené právo obvineného zúčastniť sa na vyšetrovacích úkonoch v prípravnom konaní, na ktorých môže policajt umožniť obvinenému klásť otázky

[28] REGULI, Z. Forenzno-psychologické poznatky pri postoji páchateľa k trestnému činu. In: *Pokroky v kriminalistike 2024: Zborník vedeckých prác a štúdií,* s. 228.
[29] VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. *Vyšetrovanie*, s. 34-35.
[30] STRÉMY, T., ŠAMKO, P., KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný poriadok. Praktický komentár*, s. 17.

vypočúvaným svedkom otázky. Treba zdôrazniť, že v prípravnom konaní nemôže obvinený vypočúvať svedkov tak ako na hlavnom pojednávaní, ale je obmedzený len na kladenie otázok, samozrejme, ak je mu to umožnené policajtom. Táto možnosť je mu daná najmä vtedy, ak obvinený nemá obhajcu a ide o svedka, pri ktorom je dôvodný predpoklad, že nebude možné jeho výsluch vykonať v konaní pred súdom. Týmto ustanovením sa obvinenému rozširuje priestor v procese dokazovania. Jeho účasť na vyšetrovacích úkonoch je dobrovoľná a nemožno ju vynucovať. Závisí však výlučne od posúdenia policajta, či voči obvinenému uplatní ustanovenie § 213 ods. l Trestného poriadku alebo nie, pretože zákon mu to neukladá ako povinnosť, ale ako možnosť. V prípade neumožnenia účasti obvineného na úkone by však mohlo dôjsť ku kolízii s čl. 6 ods. 3 písm. d) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv, v ktorom sa uvádza, že každý, kto je obvinený z trestného činu, má právo vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe. Realizáciu tohto práva obvineného policajt nepovoľuje spravidla vtedy, ak by to mohlo ohroziť vykonanie tohto úkonu, napríklad je vysoko pravdepodobné, že poškodený by v prítomnosti obvineného z obavy o svoj život nevypovedal alebo by mohlo dôjsť k zosúlaďovaniu výpovedí medzi spoluobvinenými, ak by sa im povolila účasť na ich výsluchoch navzájom.[31]

Medzi základné princípy restoratívnej justície, okrem iného, patrí aj aktívna účasť páchateľa na riešení následkov trestného činu, dobrovoľné prevzatie zodpovednosti, dialóg medzi stranami a transparentné konanie, obnova vzťahov, minimalizácia škôd a zohľadnenie potrieb obete, páchateľa aj spoločnosti. V praxi je z tohto hľadiska dôležité, aby policajt umožnil otvorenú komunikáciu, viedol obvineného k pochopeniu dôsledkov trestného činu, podporoval dobrovoľné objasnenie skutku a zabezpečil korektný a transparentný priebeh úkonov; účasť obvineného podľa § 213 Trestného poriadku vytvára priestor presne pre tento typ angažovanosti.

Možnosť osobnej účasti obvineného na dokazovaní má psychologický aj procesný význam. Obvinený konfrontovaný s dôkazmi, svedectvami či miestom činu, často lepšie reflektuje svoje konanie a jeho následky. Jeho účasť na procesných úkonoch môže stimulovať uvedomenie si následkov svojho činu, motiváciu k priznaniu, ako aj úvahy o náhrade škody. Restoratívna justícia nevyžaduje vždy bezpodmienečné a úplné priznanie, ale vyzdvihuje porozumenie a zodpovednosť, ku ktorým môže prispieť transparentný priebeh úkonov. Účasť obvineného na úkonoch dokazovania navyše znižuje pocit jednostrannosti konania vedeného proti nemu, posilňuje dôveru voči polícii a eliminuje nedorozumenia spôsobené neprítomnosťou pri rozhodujúcich úkonoch.[32]

Transparentnosť je jedným zo základných pilierov restoratívnej filozofie a účasť obvineného na úkonoch ju umožňuje realizovať už v predsúdnom konaní, ktoré nie je primárne orientované na dialóg medzi obvineným a poškodeným, niektoré úkony (napríklad konfrontácia alebo rekognícia) však umožňujú, aby obvinený zažil priamu alebo nepriamu konfrontáciu s účinkami svojho konania. Pri správnom manažovaní zo strany policajta môže dôjsť k uvedomeniu si závažnosti skutku, formulácii prvotných prejavov ľútosti, ako aj možnosti iniciovať náhradu škody či iné reparačné kroky. Práve posun od pasívnej obhajoby k aktívnemu riešeniu následkov je jadrom restoratívneho prístupu.

Restoratívne postupy zdôrazňujú taktiež prevenciu ďalšej ujmy na strane obetí. Správne vedená účasť obvineného na úkonoch v prípravnom konaní posilňuje zákonnosť postupu, minimalizuje potrebu opakovaného dokazovania, znižuje časové zaťaženie obete, a pri správnom prevedení môže aj zabrániť nežiaducemu stretu obvineného s poškodeným, najmä vykonaním výsluchu prostredníctvom videokonferenčného zariadenia.

[31] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II. § 196 – 569*, s. 163.

[32] Úrad OSN pre drogy a kriminalitu. *Handbook on Restorative Justice Programmes* [online]. Viedeň: United Nations, 2020 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf.

Z hľadiska policajnej praxe je preto vhodné dbať na proaktívne poučenie obvineného o jeho právach a možnostiach účasti na úkonoch, nielen formálne, ale aj s vysvetlením významu pre trestné konanie a pre jeho vlastnú situáciu. Dôležitá je teda konštruktívna komunikácia; policajt by mal viesť úkony spôsobom, ktorý môže podporiť reflektívne správanie obvineného, s dôrazom na kultúru dôvery a rešpektu tak, aby mohli byť restoratívne princípy uplatnené v trestnom konaní, bez prekročenia zákonných rámcov.[33]

Účasť obvineného na úkonoch podľa § 213 Trestného poriadku predstavuje dôležitý priestor, kde možno uplatniť princípy restoratívnej justície v policajnej praxi. Zvyšuje transparentnosť, posilňuje procesné práva obvineného, podporuje prevzatie zodpovednosti a môže prispieť k rýchlejšiemu a spravodlivejšiemu vyriešeniu trestného činu. Policajná prax tak môže prostredníctvom tohto ustanovenia aktívne podporovať procesy, ktoré majú potenciál viesť k reálnej náprave škody a k obnoveniu narušených sociálnych vzťahov.[34]

Účasť obvineného na procesných úkonoch podporuje transparentnosť trestného konania a vytvára priestor pre konfrontáciu s dôsledkami vlastného konania. Restoratívna justícia vyžaduje, aby páchateľ prevzal zodpovednosť a pochopil dopad svojho konania na obeť.[35] V policajnej praxi môže byť tento cieľ podporený vhodne vedenou komunikáciou, ktorá zdôrazňuje význam náhrady škody a možnosť zmierlivého riešenia. Samotná procesná úprava spôsobov vykonávania úkonov trestného konania vo všeobecnosti síce neustanovuje mediačný rámec, avšak vytvára podmienky pre rozvoj individuálnej reflexie.

Právo na sprievod dôverníka pre poškodeného

Zavedením inštitútu dôverníka pre poškodeného bola vykonaná transpozícia čl. 3 Smernice Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady Európskej únie 2001/220/SVV. Uvedený článok smernice stanovuje, že ak to nie je v rozpore so záujmami obete alebo ak to neohrozí priebeh konania, je potrebné umožniť obetiam, aby ich pri kontakte s políciou sprevádzala osoba, ktorú si vyberú, v prípade, ak si obeť v dôsledku vplyvu trestného činu vyžaduje pomoc, aby porozumela alebo aby jej bolo rozumieť.

Ustanovenie § 48a Trestného poriadku upravuje súvisiace otázky realizácie tohto práva poškodeného v trestnom konaní. Hlavným účelom zakotvenia uvedených ustanovení je eliminácia prehlbovania negatívnych následkov trestného činu a vedenia trestného konania na poškodenom, vrátane jeho sekundárnej viktimizácie. Primárnou úlohou dôverníka je poskytnúť poškodenému počas úkonov trestného konania potrebnú pomoc, a to najmä psychickú.[36]

Prítomnosť dôverníka pri úkonoch posilňuje procesné postavenie obete, znižuje riziko sekundárnej viktimizácie a prispieva k budovaniu dôvery voči orgánom činným v trestnom konaní. Úloha polície je umožniť sprievod dôverníka a dozerať na zákonnosť jeho účasti, teda najmä preveriť, či ide o osobu, ktorá je spôsobilá na právne úkony a nie je zároveň napríklad svedkom alebo iným subjektom v danej trestnej veci. Čo sa týka samotného priebehu úkonu, je policajt povinný dôverníka náležite poučiť o mlčanlivosti vo veciach, ktoré sa dozvie počas vykonávania úkonu, a taktiež dbať na riadny priebeh úkony a zabezpečiť, aby dôverník nenarúšal jeho priebeh alebo nezmaril jeho vykonanie, napríklad vstupovaním do obsahovej časti výsluchu poškodeného. Ak policajt vylúči z týchto dôvodov dôverníka z vykonávania úkonu ešte pred jeho začatím, musí poškodenému umožniť, aby si zvolil iného dôverníka; uvedené naplatí v prípade neodkladného alebo neopakovateľného úkonu.

V kontexte restoratívnej justície má inštitút dôverníka osobitý význam. Prítomnosť dôverníka prispieva k vytváraniu bezpečného, rešpektujúceho a menej formálneho prostredia, čo

[33] GAVRIELIDES, T. *Restorative Justice: From Theory to Practice*.
[34] O'CONNOR, P., PETERSON, D. *Restorative Policing: Concepts, Theory and Practice*.
[35] ZEHR, H. *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*, s. 185.
[36] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II. § 196 – 569*, s. 285.

je jedným zo základných predpokladov pre uplatnenie restoratívnych prístupov. Dôverník podporuje poškodeného pri formulovaní jeho potrieb, obáv a očakávaní, čím napomáha tomu, aby bol jeho hlas v trestnom konaní skutočne vypočutý. Pri stretnutiach poškodeného s obvineným, napríklad pri mediácii alebo iných formách odklonov, môže dôverník zohrávať stabilizačnú a bezpečnostnú funkciu. Jeho účasť zvyšuje ochotu poškodeného zapojiť sa do komunikácie, čo následne zvyšuje šancu na dosiahnutie dohody, nápravy alebo zmierenia. Dôverník tiež napomáha tomu, aby poškodený dokázal zrozumiteľne vyjadriť svoj postoj k činu, jeho dôsledkom a možným spôsobom reparácie.[37]

V policajnej praxi je využívanie dôverníkov vhodné najmä pri výsluchoch obzvlášť zraniteľných obetí (deti, seniori, obete domáceho násilia či sexuálneho násilia), úkonoch, pri ktorých môže dochádzať k retraumatizácii a pri prvotnom kontakte s poškodeným, kde sa formuje jeho vnímanie systému trestnej spravodlivosti. Aktívne využívanie práva poškodeného na sprievod dôverníka zvyšuje procesnú férovosť a transparentnosť, prispieva k lepšiemu psychickému stavu poškodeného počas výsluchu, zvyšuje kvalitu výpovedí, ktoré sú detailnejšie, konzistentnejšie a menej ovplyvnené stresom, napomáha efektívnejšiemu riešeniu konfliktov prostredníctvom odklonov a môže podporovať obnovu narušených sociálnych vzťahov, čo je kľúčové pre restoratívny model trestnej spravodlivosti.[38]

Súhlas poškodeného

Vo všeobecnosti platí, že polícia koná z úradnej povinnosti, teda *ex offo* v súlade so zásadou oficiality uvedenou v § 2 ods. 6 Trestného poriadku. Ak sú splnené všetky zákonné podmienky, vyplýva polícii povinnosť uskutočniť procesné úkony odhliadnuc od výslovných žiadostí strán alebo iných účastníkov konania. Ustanovenie § 211 Trestného poriadku prelamuje túto zásadu v zmysle, aby sa trestné konanie neviedlo, prostredníctvom inštitútu súhlasu poškodeného. Toto ustanovenie explicitne deklaruje vymedzenie osobitného práva poškodeného, ktoré výrazným spôsobom môže ovplyvniť ďalší priebeh trestného konania. Jeho zákonným využitím môže byť celé trestné konanie skončené už v štádiu postupu pred začatím trestného stíhania. Ide o dispozičné právo poškodeného, ktoré spočíva v súhlase s trestným stíhaním páchateľa a zaraďuje sa medzi osobitné práva poškodeného v zmysle § 46 ods. 1 Trestného poriadku. Z dôvodu ochrany pred zneužitím tohto inštitútu, napríklad v prípadoch domáceho násilia, bol súhlas poškodeného obmedzený tak, že v ustanovení § 211 ods. 1 Trestného poriadku sú taxatívne vymenované trestné činy, pri ktorých sa vyžaduje súhlas poškodeného na trestné stíhanie. V základnej skutkovej podstate ide vo všetkých prípadoch o prečiny, pri ktorých prevažuje negatívny súkromný záujem, čo znamená, že ochrana rodinných a blízkych vzťahov prevyšuje záujem spoločnosti na potrestaní páchateľa. Z povahy veci vyplýva, že ide o prvok restoratívnej justície, pretože v dôsledku neudelenia súhlasu poškodeného pôjde o alternatívny postup v trestnom konaní, nakoľko v dôsledku neprípustnosti trestného stíhania je nutné rozhodnúť o odložení veci podľa § 197 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku s poukazom na § 9 ods. 1 písm. f) Trestného poriadku, resp. zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku s poukazom na § 9 ods. 1 písm. f) Trestného poriadku.[39]

Inštitút súhlasu poškodeného tak predstavuje významný prejav rešpektovania autonómie obete. V prípadoch, kde je trestné stíhanie podmienené jej súhlasom, sa posilňuje jej rozhodovacia právomoc a subjektivita. Z pohľadu restoratívnej justície ide o prvok, ktorý umožňuje preferovať zmierlivé riešenia trestnoprávnych sporov, najmä v oblasti menej závažnej kriminality a interpersonálnych nezhôd.

V policajnej praxi zohráva tento inštitút významnú úlohu najmä v počiatočných štádiách trestného konania, keď policajt prichádza do prvého kontaktu s poškodeným. Práve v tejto fáze je dôležité, aby bol poškodený primerane poučený o svojich právach, vrátane práva udeliť alebo

[37] WEMMERS, J. *Victims in the Criminal Justice System*.
[38] WALKLATE, S. *Handbook of Victims and Victimology*.
[39] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II. § 196 – 569*, s. 153.

odmietnuť súhlas s trestným stíhaním. Policajt by mal zároveň citlivo vnímať okolnosti prípadu, charakter vzťahu medzi páchateľom a poškodeným, ako aj potenciálne možnosti riešenia konfliktu spôsobom, ktorý bude rešpektovať záujmy poškodeného a prispeje k obnove narušených vzťahov. Policajt by mal zabezpečiť, aby bol súhlas udelený slobodne a bez nátlaku; poškodený musí byť vždy riadne poučený o všetkých podmienkach a následkoch udelenia, resp. neudelenia súhlasu s trestným stíhaním, a takisto o alternatívach vrátane možnosti mediácie, s akcentom na vzájomný dialóg, participáciu a prijatie zodpovednosti páchateľom.[40] Primeranú pozornosť musí polícia taktiež venovať existencii vzťahu medzi poškodeným a osobou, voči ktorej sa má viesť trestné stíhanie. Tento vzťah musí byť preukázateľne buď na úrovni príbuzenstva v priamom rade, osvojenia, manželstva, druha alebo súrodenca, alebo iného rodinného, resp. obdobného pomeru, ktorého existencia a požadovaná kvalita môže byť v praxi pomerne náročná na preverenie, najmä vzhľadom na preukazovanie podmienky, že poškodený by ujmu spôsobenú takejto osobe pociťoval ako svoju vlastnú. Splneniu týchto okolností by mal teda policajt venovať dostatočnú pozornosť, nepristupovať k nim formálne a v rámci dokazovania ich náležite objasniť.

Restoratívna justícia zdôrazňuje aktívnu účasť poškodeného na riešení následkov trestného činu, podporuje dialóg medzi páchateľom a poškodeným a usiluje sa o obnovu narušených sociálnych vzťahov. Súhlas poškodeného s trestným stíhaním vytvára procesný priestor na to, aby poškodený mohol zvážiť, či považuje trestné stíhanie za najvhodnejší spôsob riešenia vzniknutej situácie, alebo či preferuje iné formy nápravy, napríklad ospravedlnenie, náhradu škody alebo konciliantné urovnanie narušených vzťahov.

Z hľadiska možností využitia princípov restoratívnej justície v policajnej praxi možno súhlas poškodeného podľa § 211 Trestného poriadku považovať za jeden z nástrojov, ktorý umožňuje flexibilnejšie a citlivejšie reagovať na konflikty vznikajúce v dôsledku trestnej činnosti. Správna aplikácia tohto inštitútu môže prispieť nielen k ochrane práv poškodeného, ale aj k efektívnejšiemu a spoločensky prijateľnejšiemu riešeniu niektorých trestnoprávnych konfliktov.

Spolupracujúci podozrivý a obvinený

Princípy restoratívnej justície nachádzajú svoje uplatnenie nielen v alternatívnych trestoch, ale aj v rámci tradičných nástrojov trestného práva procesného. Niektoré právne inštitúty upravené v Trestnom poriadku totiž vytvárajú priestor pre aktívnu participáciu páchateľa na objasňovaní trestnej činnosti a na ochrane spoločnosti pred jej ďalšími následkami. Významným príkladom takéhoto prístupu je postavenie spolupracujúceho podozrivého alebo obvineného, ktorého spolupráca môže predstavovať špecifickú formu prevzatia zodpovednosti a príspevku k obnove narušených spoločenských vzťahov.[41]

Trestný poriadok a čiastočne aj Trestný zákon obsahujú viaceré právne inštitúty, ktorých účelom je efektívne odhaľovanie a objasňovanie závažnej trestnej činnosti, najmä organizovaného zločinu, terorizmu alebo korupcie. Tieto mechanizmy sú založené na motivovaní osoby podozrivej alebo obvinenej z účasti na trestnej činnosti, aby aktívne spolupracovala s orgánmi činnými v trestnom konaní pri zisťovaní skutkového stavu, odhaľovaní širších súvislostí trestnej činnosti a identifikovaní ďalších páchateľov.

Z pohľadu princípov restoratívnej justície možno uvedené právne nástroje interpretovať ako prostriedky podporujúce aktívne prevzatie zodpovednosti za vlastné konanie a participáciu páchateľa na procese nápravy spoločenskej ujmy spôsobenej trestnou činnosťou. Spolupracujúca osoba totiž neplní len pasívnu úlohu subjektu trestného konania, ale stáva sa aktívnym účastníkom

[40] CEHLÁR, V. Analýza komparácie civilnej a trestnej mediácie s akcentom na restoratívnu justíciu. In: *Magister Officiorum*. 2015, roč. 5, č. 2, s. 14.
[41] CLAMP, K., PATERSON, C. *Restorative Policing: Concepts, Theory and Practice*.

procesu objasňovania trestnej činnosti, čím prispieva k obnove narušených spoločenských vzťahov a k ochrane ďalších potenciálnych obetí.[42]

Medzi najvýznamnejšie procesné inštitúty patria najmä dočasné odloženie vznesenia obvinenia podľa § 205 Trestného poriadku, fakultatívne zastavenie trestného stíhania podľa § 215 ods. 3 Trestného poriadku, podmienečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného podľa § 218 Trestného poriadku, ako aj fakultatívne prerušenie trestného stíhania podľa § 228 ods. 3 Trestného poriadku. Z hľadiska hmotného práva možno spomenúť aj inštitút mimoriadneho zníženia trestu podľa § 39 ods. 2 písm. d) Trestného zákona, ktorý umožňuje zohľadniť mieru spolupráce obvineného v prípadoch, keď vzhľadom na závažnosť jeho konania nemožno trestné stíhanie zastaviť, avšak jeho aktívna spolupráca odôvodňuje miernejší postih.

Uplatnenie týchto inštitútov je zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdu fakultatívne, čo znamená, že spolupracujúca osoba nemá právny nárok na získanie výhody v trestnom konaní. Aj keď sa s osobou v prípravnom konaní pracovalo ako so spolupracujúcou, napríklad prostredníctvom dočasného odloženia vznesenia obvinenia alebo jej označením v obžalobe za spolupracujúcu osobu, samo osebe to nezakladá nárok na beztrestnosť alebo zmiernenie trestu. Takéto riešenie zodpovedá princípu spravodlivej rovnováhy medzi individuálnou zodpovednosťou páchateľa a spoločenským záujmom na účinnom objasnení trestnej činnosti.

Motivačným faktorom pre spolupracujúcu osobu je možnosť získať zákonné dobrodenie, ktoré môže mať podobu zastavenia alebo podmienečného zastavenia trestného stíhania, prípadne zníženia trestu. Z perspektívy restoratívnej justície možno tento mechanizmus vnímať ako formu pozitívnej motivácie smerujúcej k zmene postoja páchateľa, keďže jeho spolupráca prispieva k odhaleniu širších súvislostí trestnej činnosti a k ochrane spoločnosti pred ďalšími škodlivými následkami.[43]

Zákonná úprava tak predstavuje snahu vyvážiť dva základné záujmy. Na jednej strane je potrebné zabezpečiť primeranú reakciu štátu na trestnú činnosť spolupracujúcej osoby a chrániť spoločnosť pred jej ďalším protiprávnym konaním. Na druhej strane je potrebné vytvoriť podmienky, ktoré motivujú takúto osobu k spolupráci a k poskytnutiu informácií o závažnej trestnej činnosti iných páchateľov, o ktorej by za bežných okolností nevypovedala, pretože sa napríklad obáva pomsty alebo odhalenia vlastnej trestnej činnosti.

V prostredí organizovaného zločinu, ktoré je založené na vzájomnej lojalite a dôvere medzi jeho členmi, môže spolupracujúca osoba významne prispieť k narušeniu vnútorných väzieb zločineckých štruktúr. Z pohľadu restoratívnej justície má tento proces aj širší spoločenský význam, pretože umožňuje páchateľovi aktívne participovať na odhaľovaní pravdy a na obnove právneho poriadku, čím sa vytvára priestor pre jeho postupnú reintegráciu do spoločnosti.[44]

Hoci bývajú tieto mechanizmy niekedy kritizované ako určitá forma „obchodu so spravodlivosťou“, v podmienkach právneho štátu ide o legitímny a racionálny nástroj ochrany najzávažnejších spoločenských hodnôt. Ich aplikácia je totiž viazaná na zákonné podmienky, kontrolu zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdov a musí rešpektovať princíp proporcionality.

Pozitívny význam inštitútov spolupracujúcej osoby možno vnímať aj v rovine ochrany základných práv a slobôd. Účinná spolupráca obvinených môže totiž v určitých prípadoch znižovať potrebu využívania invazívnych prostriedkov, ako sú informačno-technické prostriedky

[42] SHERMAN, L. a kol. *Experiments In Restorative Policing* [online]. Canberra: Austrálska národná univerzita, 1997. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://www.aic.gov.au/sites/default/files/2020-09/CRG-4793-4-FinalReport.pdf

[43] Rada Európskej únie. *Recommendation CM/Rec(2018)8 concerning restorative justice in criminal matters* [online]. 2018. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://rm.coe.int/09000016808e35f3

[44] SHAPLAND, J. a kol. *Restorative Justice in Practice* [online]. Sheffield: Centrum pre kriminologický výskum Univerzity v Sheffielde, 2006 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://restorativejustice.org.uk/sites/default/files/resources/files/Full%20report.pdf

(napríklad odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky) alebo prostriedky operatívno-pátracej činnosti (napríklad nasadenie agenta). Aj v tomto smere možno hovoriť o nepriamom napĺňaní restoratívnych princípov, keďže sa minimalizujú zásahy do práv jednotlivcov a posilňuje dôraz na spoluprácu a komunikáciu ako prostriedky riešenia kriminality.

Koncept poskytovania výhod spolupracujúcej osobe vychádza z ideí tzv. dohodnutej spravodlivosti, keď osoba poskytuje orgánom činným v trestnom konaní informácie, ktoré by inak nezískali, príp. poskytuje svedectvo, ktoré je prinajmenšom vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, ktorého absencia by znamenala dôkaznú núdzu. Problematika spolupracujúceho obvineného, bezpochyby, patrí do tohto konceptu, keďže sa tu v plnej miere uplatňuje oportunita a zásada legality ustupuje do úzadia.[45]

Je síce pravdou, že v závažnejších veciach tieto inštitúty môžu mať v niektorých prípadoch prevažne utilitárny charakter a sledovať najmä efektívnosť trestného stíhania, pričom ich restoratívny rozmer je limitovaný, keďže primárnym cieľom nie je obnova vzťahov ani náhrada škody, ale procesná spolupráca obvineného. Nepriamy restoratívny efekt možno identifikovať v prípadoch, keď spolupráca vedie k objasneniu skutku a následnej kompenzácii poškodených.

Inštitút spolupracujúceho podozrivého alebo obvineného tak možno v širšom kontexte vnímať ako špecifický prostriedok trestnej politiky, ktorý popri represívnej funkcii trestného práva reflektuje aj niektoré princípy restoratívnej justície, najmä podporu prevzatia zodpovednosti páchateľom, jeho aktívnu participáciu na objasnení trestnej činnosti a príspevok k obnove narušeného spoločenského poriadku.

Pri aplikácii inštitútov spolupracujúceho podozrivého a obvineného zohráva polícia významnú úlohu najmä v počiatočných fázach trestného konania, keď dochádza k identifikácii potenciálnej spolupracujúcej osoby a k vytváraniu podmienok pre jej efektívnu spoluprácu s orgánmi činnými v trestnom konaní. V rámci trestného konania polícia vykonáva úkony, prostredníctvom ktorých získava informácie o trestnej činnosti, posudzuje význam výpovedí podozrivých osôb a vyhodnocuje mieru ich potenciálneho prínosu pre objasnenie širších súvislostí trestnej činnosti. Policajt pritom vystupuje nielen ako vykonávateľ represívnych opatrení, ale aj ako subjekt, ktorý prostredníctvom vhodne zvolenej vyšetrovacej taktiky vytvára priestor pre rozhodnutie páchateľa spolupracovať.

Z taktického hľadiska ide najmä o využívanie postupov založených na komunikácii, postupnom budovaní dôvery a transparentnom vysvetlení právnych dôsledkov spolupráce. Policajt pri výsluchu alebo inom procesnom úkone môže prostredníctvom expozície dôkazov, analytickej práce s informáciami a vysvetlenia možností právneho postupu viesť podozrivého a obvineného k uvedomeniu si vlastnej procesnej situácie a k rozhodnutiu aktívne prispieť k objasneniu trestnej činnosti. Takýto prístup presahuje rámec čisto represívneho modelu vyšetrovania a približuje sa k niektorým princípom restoratívnej justície, keďže podporuje prevzatie zodpovednosti zo strany páchateľa a jeho aktívnu participáciu na objasnení skutku.

Z perspektívy policajnej praxe možno zároveň identifikovať aj širší preventívny a spoločenský rozmer týchto postupov. Spolupráca podozrivej alebo obvinenej osoby môže prispieť k rozkrytiu organizovaných štruktúr trestnej činnosti, k identifikácii ďalších páchateľov a v niektorých prípadoch aj k odhaleniu mechanizmov, prostredníctvom ktorých vznikli alebo mohli vzniknúť trestnoprávne následky činov. Tým sa vytvára priestor nielen pre potrestanie ďalších páchateľov, ale aj pre nápravu narušených spoločenských vzťahov, napríklad prostredníctvom objasnenia skutku, ochrany poškodených alebo prevencie ďalšej kriminality. Policajná taktika orientovaná na podporu spolupráce tak môže v širšom kontexte prispievať k obnove dôvery v právny poriadok a k posilňovaniu pocitu spravodlivosti v spoločnosti, čo predstavuje jeden z významných cieľov restoratívne orientovaného prístupu k riešeniu kriminality.

[45] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II. § 196 – 569,* s. 85.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania

Inštitút podmienečného zastavenia trestného stíhania predstavuje významný procesný nástroj, ktorý predstavuje výnimku zo zásady legality zakotvenej v § 2 ods. 5 Trestného poriadku. Podstatou tejto zásady je povinnosť prokurátora stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvie. Podmienečné zastavenie trestného stíhania však umožňuje vybaviť trestnú vec alternatívnym spôsobom bez potreby vedenia celého trestného konania, čím sa zaraďuje medzi tzv. odklony v trestnom procese.[46] V súčasnosti sa trestnoprocesná teória zhodla na tom, že prípravné konanie má plniť aj funkciu odklonnú, ktorej podstata spočíva v tom, že úlohou prípravného konania je zabezpečiť podklady (dôkazy) pre vybavenie trestnej veci ešte v prípravnom konaní niektorým z odklonov (napríklad zmier, podmienečné zastavenie trestného stíhania alebo konanie o dohode o vine a treste), teda osobitným postupom odlišným od riadneho trestného konania, ktorý sa vyznačuje výrazným zefektívnením dosiahnutia účelu trestného konania.[47] Z hľadiska restorácie je zrejmá ťažisková úloha polície pri umožnení a vytváraní podmienok na splnenie odklonnej funkcie prípravného konania, ktorá spočíva najmä v zisťovaní skutkového stavu, vyhľadávaní a zabezpečovaní dôkazov tak, aby umožnila prokurátorovi voľbu niektorého z odklonov.

Z pohľadu princípov restoratívnej justície možno tento inštitút vnímať nielen ako pozitívny nástroj, ktorý podporuje rýchle a efektívne riešenie menej závažnej trestnej činnosti a vytvára priestor pre aktívne prevzatie zodpovednosti zo strany obvineného, ale taktiež možno medzi kladné stránky tohto odklonu zaradiť najmä osobitné zdôraznenie povinnosti obvineného nahradiť škodu.[48] Namiesto výlučne represívneho prístupu sa dôraz presúva na odstránenie následkov trestného činu, najmä prostredníctvom náhrady škody, ospravedlnenia alebo prijatia iných opatrení smerujúcich k náprave narušených vzťahov medzi páchateľom, poškodeným a spoločnosťou. Takýto postup zároveň prispieva k zrýchleniu a zefektívneniu trestného konania, čím sa posilňuje hospodárnosť a funkčnosť systému trestnej spravodlivosti.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania možno uplatniť už v štádiu prípravného konania bez potreby podania obžaloby. Rozsah dokazovania sa v takom prípade sústreďuje najmä na objasnenie základných okolností potrebných pre prijatie tohto typu rozhodnutia. Uplatnenie tohto inštitútu je fakultatívne a závisí od úvahy prokurátora; obvinený nemá právny nárok na jeho využitie. Rozhodnutie však môže byť prijaté len so súhlasom obvineného, ktorý musí byť jednoznačný, dobrovoľný a nesmie byť získaný nátlakom alebo neprimeraným ovplyvňovaním.

V policajnej praxi má významnú úlohu najmä správne a zrozumiteľné poučenie obvineného o možnosti a podmienkach využitia tohto inštitútu. Policajt musí zabezpečiť, aby obvinený pochopil nielen formálne zákonné podmienky, ale aj praktické dôsledky svojho rozhodnutia. Kvalitné poučenie by malo obsahovať vysvetlenie podmienok podmienečného zastavenia trestného stíhania, ako aj jeho význam pre obvineného a poškodeného. Z hľadiska restoratívne orientovaného prístupu je dôležité, aby policajt vysvetlil aj možnosť aktívnej nápravy následkov trestného činu, najmä prostredníctvom náhrady škody alebo inej formy satisfakcie voči poškodenému.

Podmienkou využitia tohto inštitútu je aj vyhlásenie obvineného, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný; toto vyhlásenie sa musí vzťahovať na všetky skutkové okolnosti konania vrátane zavinenia a protiprávnosti činu. Vyhlásenie musí byť urobené dobrovoľne, vážne a zrozumiteľne a musí byť podporené ďalšími dôkazmi tak, aby boli splnené požiadavky na zistenie skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností podľa § 2 ods. 10 Trestného poriadku. Samotný proces vyhlásenia možno vnímať aj ako určitý psychologický moment, keďže umožňuje obvinenému priznať zodpovednosť za svoje konanie spôsobom, ktorý je menej explicitný než klasické priznanie sa k trestnej činnosti.

[46] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II. § 196 – 569*, s. 205.
[47] ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I., POLÁK, P. a kol. *Trestný poriadok. Komentár. Zväzok I*., s. 11.
[48] ZEMAN, Š. Odklony ako nástroje restoratívnej justície v slovenskom trestnom práve a ich reálne uplatňovanie v praxi. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2016, roč. 22, č. 6, s. 27.

Významným prvkom restoratívne orientovaného prístupu je aj povinnosť obvineného nahradiť škodu spôsobenú trestným činom alebo prijať iné opatrenia smerujúce k jej náhrade. V praxi ide najčastejšie o finančnú kompenzáciu poškodeného, avšak možná je aj obnova pôvodného stavu, poskytnutie náhradnej veci alebo uzavretie dohody medzi obvineným a poškodeným o spôsobe náhrady škody. Takáto dohoda môže byť vhodná najmä v prípadoch, keď obvinený nedisponuje dostatočnými prostriedkami na jednorazovú úhradu škody a jej náhrada sa realizuje postupne. Z pohľadu restoratívnej justície má tento prvok zásadný význam, keďže priamo smeruje k obnoveniu narušených vzťahov medzi páchateľom a poškodeným a k zmierneniu negatívnych následkov trestného činu.

Pri rozhodovaní o vhodnosti uplatnenia podmienečného zastavenia trestného stíhania je potrebné prihliadať nielen na splnenie formálnych podmienok, ale aj na osobu obvineného a okolnosti prípadu. Polícia preto v rámci vyšetrovania zisťuje a dokumentuje relevantné skutočnosti týkajúce sa osobnosti obvineného, jeho rodinných, sociálnych a majetkových pomerov, ako aj jeho postoja k spáchanému skutku. Súčasne sa hodnotia okolnosti samotného činu, najmä spôsob jeho spáchania, jeho následky, miera zavinenia, pohnútka a celková spoločenská škodlivosť konania. Tieto informácie majú zásadný význam pre posúdenie, či možno očakávať, že obvinený sa počas skúšobnej doby osvedčí, a že alternatívny spôsob riešenia veci bude postačujúci.

Z hľadiska policajnej praxe je mimoriadne dôležité, aby sa možnosti využitia tohto inštitútu posudzovali už v štádiu prípravného konania. Včasné uplatnenie podmienečného zastavenia trestného stíhania prispieva k hospodárnosti trestného konania, znižuje zaťaženie súdov a zároveň umožňuje rýchlejšie dosiahnuť nápravu následkov trestného činu. Policajná činnosť tak v tomto kontexte nadobúda aj preventívny a restoratívny rozmer, keďže jej cieľom nie je len objasnenie trestného činu, ale aj vytváranie podmienok pre obnovu narušených spoločenských vzťahov a posilnenie dôvery verejnosti v spravodlivé fungovanie trestného systému.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania tak z hľadiska restorácie predstavuje jeden z najvýznamnejších odklonov v prípravnom konaní. Jeho podstatou je upustenie od štandardného represívneho postupu za splnenia zákonom stanovených podmienok, najmä priznania sa a náhrady škody. Tento inštitút je zreteľne kompatibilný s princípmi restoratívnej justície, keďže podporuje prevzatie zodpovednosti a reparáciu ujmy. Polícia môže zohrávať významnú rolu pri identifikovaní prípadov vhodných na takýto postup a pri facilitovaní komunikácie medzi obvineným a poškodeným ešte pred rozhodnutím prokurátora.

Zmier

Na rozdiel od iných odklonov zmier nepredstavuje len procesný nástroj na zjednodušenie trestného konania. Jeho význam spočíva predovšetkým v možnosti riešiť konflikt medzi páchateľom a poškodeným spôsobom, ktorý vedie k náhrade škody a k urovnaniu vzájomných vzťahov. Práve tento aspekt robí zo zmieru jeden z najvýraznejších prejavov princípov restoratívnej justície v rámci trestného procesu. Prostredníctvom dohody medzi obvineným a poškodeným sa totiž trestné konanie môže transformovať z čisto represívneho mechanizmu na proces, ktorý smeruje k obnove narušených spoločenských vzťahov a k zmierneniu následkov trestného činu.

Inštitút zmieru sa v minulosti a ani v súčasnosti veľmi nevyužíva.[49] Príčina tohto stavu vyplýva zo samotnej povahy inštitútu; okrem obvineného sa vyžaduje aj súhlas poškodeného. Niektorí poškodení rezolútne odmietajú pristúpiť k uzavretiu zmieru s obvineným. V iných prípadoch prebiehajú zložité vyjednávania na dosiahnutie dohody medzi obvineným a poškodeným, ktorých výsledok môže byť priaznivý, ale i nepriaznivý a k dohode nedôjde. Významnú úlohu tu ešte pred probačným a mediačným úradníkom zohráva teda aj policajt, ktorého aktívny a komunikatívny prístup môže zvýšiť šancu na úspešné uzatvorenie dohody medzi obvineným a poškodeným. Príležitosťou polície prispieť k úspešnému uzavretiu zmieru medzi obvineným a poškodeným je tiež možnosť policajta podať podnet na realizáciu mediácie

[49] ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II. § 196 – 569*, s. 233.

v trestnom konaní.[50] „Mediácia ako efektívna metóda riešenia medziľudských konfliktov sa opiera o myšlienku, že účastníci sporu (konfliktu) môžu za pomoci sprostredkovateľa - metóda dospieť k riešeniu, ktoré pre nich bude navzájom prijateľné. Tento spôsob možno charakterizovať mottom *strategy win-win* - víťazstvo pre všetkých: víťazmi môžu byť obe strany. Z toho vyplýva, že v mediácii nejde o to, aby bol jeden alebo druhý účastník sporu víťazom či porazeným, ale aby sa víťazmi mohli stať obaja, teda aby riešenie sporu, ako vyriešiť konflikt, k aktívnej účasti na jej riešení a k uplatneniu jej záujmov v procese riešenia. V tomto ohľade dáva účastníkom sporu nepochybne do rúk väčšie možnosti než pri riešení súdnou cestou, zároveň na nich však kladie väčšie nároky v tomto zmysle, že môžu sami dospieť k výhodnému riešeniu situácie a urovnať vzájomný vzťah.“[51]

Zmier umožňuje poškodenému rýchlejšie dosiahnuť satisfakciu, najmä prostredníctvom náhrady spôsobenej škody alebo inej formy odškodnenia. Zároveň mu poskytuje možnosť aktívne sa podieľať na riešení vzniknutého konfliktu, čím sa posilňuje jeho procesné postavenie. Poškodený tak nie je len pasívnym účastníkom trestného konania, ale stáva sa aktívnym subjektom, ktorý sa podieľa na hľadaní riešenia situácie. Na druhej strane obvinenému zmier umožňuje prevziať zodpovednosť za svoje konanie a aktívne sa podieľať na náprave jeho následkov, čo môže prispieť k jeho resocializácii a k zmene postoja k protiprávnemu konaniu.

Rozhodnutie o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania môže byť prijaté už v štádiu prípravného konania bez potreby podania obžaloby. Z hľadiska efektívnosti trestného konania je žiaduce, aby k uzavretiu zmieru dochádzalo práve v tomto štádiu, čo kladie zvýšené nároky na aktivitu orgánov činných v trestnom konaní, najmä polície. Polícia má v predsúdnom konaní významnú úlohu pri identifikácii prípadov vhodných na uplatnenie zmieru a pri vytváraní podmienok pre dosiahnutie dohody medzi obvineným a poškodeným. V súdnom konaní by malo dôjsť k schváleniu zmieru skôr výnimočne.

V policajnej praxi spočíva význam zmieru v tom, že policajt môže identifikovať prípady vhodné na mediáciu a iniciovať postup smerujúci k uzavretiu dohody medzi obvineným a poškodeným. Polícia tak môže prispieť k tomu, aby sa konflikt riešil nielen prostredníctvom represívnych nástrojov, ale aj prostredníctvom komunikácie, nápravy škody a obnovy narušených vzťahov.

Z tohto pohľadu možno zmier vnímať ako jeden z najvýznamnejších nástrojov uplatňovania princípov restoratívnej justície v trestnom procese. Jeho podstata spočíva v aktívnej participácii všetkých zainteresovaných strán na riešení konfliktu, v prevzatí zodpovednosti páchateľom a v obnove sociálnych vzťahov narušených trestným činom. Policajná prax môže prostredníctvom vhodného využívania tohto inštitútu významne prispieť k tomu, aby trestné konanie plnilo nielen represívnu, ale aj obnovujúcu a preventívnu funkciu v spoločnosti.

Záver

Restoratívna justícia predstavuje moderný a flexibilný prístup k riešeniu trestnoprávnych konfliktov, ktorého cieľom nie je len postih páchateľa, ale predovšetkým obnova narušených vzťahov, náprava škody a posilnenie pocitu spravodlivosti všetkých zainteresovaných strán. Analýza jednotlivých ustanovení Trestného poriadku a ich uplatnenia v policajnej praxi ukazuje, že hoci slovenský trestný proces nie je koncipovaný ako restoratívny model, obsahuje viacero inštitútov, ktoré vytvárajú priestor na uplatnenie restoratívnych princípov už v predsúdnom konaní. Významnú úlohu v tomto procese zohráva polícia, ktorá je prvým subjektom vstupujúcim do kontaktu s páchateľom a poškodeným, a ktorá svojím postupom môže zásadne ovplyvniť ďalší vývoj trestného konania.

Medzi najvýraznejšie príležitosti pre restoráciu v policajnej praxi patria najmä inštitút súhlasu poškodeného podľa § 211 Trestného poriadku, zabezpečovanie podkladov a vytváranie

[50] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. *Mediácia* [online]. 2026. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/sluzby/probacia-a-mediacia-v-trestnom-prave/mediacia.
[51] STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. *Restoratívna justícia*, s. 233.

podmienok na uzavretie zmieru podľa § 220 Trestného poriadku alebo podmienečné zastavenie trestného stíhania podľa § 216 Trestného poriadku, využívanie dôverníka poškodeného, spolupráca so záujmovými združeniami občanov a organizáciami na pomoc obetiam, ako aj zapojenie páchateľa do procesných úkonov spôsobom, ktorý podporuje prevzatie zodpovednosti a reflexiu jeho konania. Spoločným menovateľom týchto inštitútov je dôraz na dobrovoľnosť, dialóg, reparáciu škody, participáciu strán a individuálny prístup, ktorý je jadrom restoratívnej filozofie.

Praktická aplikácia restoratívnych postupov však prináša viaceré výzvy, najmä potrebu dôsledného odborného vzdelávania policajtov, zvýšenie povedomia o možnostiach zákonných odklonov, tvorbu návodov a usmernení, citlivý prístup k obetiam a zohľadnenie ich potrieb, ako aj konštruktívne a férové zaobchádzanie s obvinenými. Limitujúcim faktorom býva tiež nedôvera strán voči polícii, či obava policajta z prekročenia kompetencií pri komunikácii smerujúcej k restorácii. Tieto prekážky však nie sú neprekonateľné; skôr poukazujú na potrebu systematického rozvoja postupov v policajnej praxi a vnútornej profesionalizácie.

Z pohľadu Policajného zboru je preto žiaduce profilovať sa ako inštitúcia, ktorá nielen vynucuje zákon, ale aj podporuje riešenia orientované na nápravu, zmiernenie následkov trestného činu a posilnenie dôvery verejnosti v trestnú justíciu. Policajt môže svojím prístupom k prípadu často rozhodnúť o tom, či sa vec bude riešiť výlučne represívnou cestou alebo sa otvorí priestor pre restoratívne, dialógové a efektívnejšie riešenia. Takýto prístup je v súlade so súčasnými európskymi trendmi, so zásadou ochrany obetí a s modernou koncepciou komunitného policajného pôsobenia.

Restoratívna justícia preto nepredstavuje alternatívu k tradičnému trestnému konaniu, ale jeho dôležitý doplnok, ktorý umožňuje dosahovať spravodlivejšie, rýchlejšie a efektívnejšie výsledky. Pre policajnú prax znamená príležitosť prispieť k budovaniu bezpečnejšej a spolupatričnejšej spoločnosti, v ktorej je trestný čin vnímaný nielen ako porušenie normy, ale ako ľudský konflikt vyžadujúci citlivé, odborné a konštruktívne riešenie. Úloha polície v tomto procese je nezastupiteľná.

Zoznam bibliografických odkazov

BRAITHWAITE, J. Restorative Justice and Responsive Regulation. Oxford: Oxford University Press, 2002. ISBN 978-01-9513-639-5.

CEHLÁR, V. Analýza komparácie civilnej a trestnej mediácie s akcentom na restoratívnu justíciu. In: Magister Officiorum. 2015, roč. 5, č. 2, s. 8-26. ISSN 1338-5569.

CLAMP, K., PATERSON, C. Restorative Policing: Concepts, Theory and Practice. Londýn: Routledge, 2017. ISBN 978-11-3849-953-9.

ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. Trestný poriadok I. § 1 - 195. Bratislava: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-89603-88-6.

GAJDIČIAR, V. Faktické uplatňovanie práv poškodeného v slovenskom a českom trestnom procese z pohľadu restoratívnej justície. In: Justičná revue. 2015, roč. 67, č. 3, s. 400-413. ISSN 1335-6461.

GAVRIELIDES, T. Restorative Justice: From Theory to Practice. The Restorative Justice for All (RJ4All) Publications, 2024. ISBN 978-19-1163-417-1.

KRÁSNÁ, P., ŠIŠULÁK, S. Obeť trestného činu, poškodený a restoratívna justícia v kontinuite. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2021. ISBN 978-80-8054-882-7.

O'CONNOR, P., PETERSON, D. Restorative Policing: Concepts, Theory and Practice. Londýn: Routledge, 2017. ISBN 978-11-3895-907-1.

REGULI, Z. Forenzno-psychologické poznatky pri postoji páchateľa k trestnému činu. In: Pokroky v kriminalistike 2024: Zborník vedeckých prác a štúdií. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2024, s. 223-238. ISBN 978-80-8293-033-0.

SHAPLAND, J. a kol. Restorative Justice in Practice. Londýn: Routledge, 2011. ISBN 978-18-4392-845-4.

SLÁVIKOVÁ, T. Účel trestného konania - je záujem o poškodeného sekundárny? In: Bulletin slovenskej advokácie. 2015, roč. 21, č. 10, s. 18-27. ISSN 1335-1079.

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-075-8.

STRÉMY, T., ŠAMKO, P., KURILOVSKÁ, L. a kol. Trestný poriadok. Praktický komentár. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2024. ISBN 978-80-7676-963-2.

STRÉMY, T., ŠIMEKOVÁ, A. Restoratívna justícia v podmienkach Slovenskej republiky. In: Policajná teória a prax. 2023, roč. 31, č. 3, s. 90-102. ISSN 1335-1370.

STRIGÁČOVÁ, D. Princípy restoratívnej justície. In: Justičná revue. 2014, roč. 66, č. 5, s. 673-680. ISSN 1335-6461.

SZABOVÁ, E. Poškodený a restoratívna justícia trestnom práve procesnom. In: Bulletin slovenskej advokácie. 2016, roč. 22, č. 1-2, s. 44-54. ISSN 1335-1079.

ŠÁMAL, P. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-89350-32-2.

VIKTORYOVÁ, J., STRAUS, J. a kol. Vyšetrovanie. 2. vydanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2013. ISBN 978-80-8054-548-2.

WALKLATE, S. Handbook of Victims and Victimology. Londýn: Routledge, 2017. ISBN 978-11-3888-946-0.

WEMMERS, J. Victims in the Criminal Justice System. New York: Kugler Publications, 1996. ISBN 90-6299-144-0.

ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I., POLÁK, P. a kol. Trestný poriadok. Komentár. Zväzok I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-80-7676-271-8.

ZEHR, H. Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice. Scottdale: Herald Press, 1990. ISBN 978-08-3613-512-1.

ZEHR, H. The Little Book of Restorative Justice. Intercourse, New York: Good Books, 2002. ISBN 978-15-6148-376-1.

ZEMAN, Š. Odklony ako nástroje restoratívnej justície v slovenskom trestnom práve a ich reálne uplatňovanie v praxi. In: Bulletin slovenskej advokácie. 2016, roč. 22, č. 6, s. 24-34. ISSN 1335-1079.

ZEMAN, Š. Restoratívna justícia ako aktuálna výzva pre trestný systém a niektoré možnosti inšpirácie. In: Bulletin slovenskej advokácie. 2015, roč. 21, č. 9, s. 27-37. ISSN 1335-1079.

Rámcové rozhodnutie Rady Európskej únie 2001/220/SVZ z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.

Uznesenie Vyššieho vojenského súdu Trenčín z 22. novembra 2004, sp. zn. 4 To 8/2004.

DÜNKEL, F. a kol. Restorative Justice in Criminal Matters in Europe - Interim Report for the Penological Council of the Council of Europe [online]. 2025 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://rm.coe.int/coe-interim-report-results-european-volume-complete-fd-21-december-202/1680b4e0a3

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Mediácia [online]. 2026. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/sluzby/probacia-a-mediacia-v-trestnom-prave/mediacia

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Restoratívna justícia v praxi [online]. 2024. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/tlacovespravy/restorativna-justicia-v-praxi

Ministerstvo spravodlivosti Spojeného kráľovstva. Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on Interviewing Victims and Witnesses, and Guidance on Using Special Measures [online]. 2022 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6492e26c103ca6001303a331/achieving-best-evidence-criminal-proceedings-2023.pdf

NEWBURN, T. Handbook of Policing [online]. Uffculme: Willan Publishing, 2008. [cit. 27. februára 2026]. ISBN: 978-18-4392-323-7. Dostupné na: https://static1.squarespace.com/static/5b7ea2794cde7a79e7c00582/t/632d9bcc133e185bbb0f350a/1663933391323/handbook-of-policing-.pdf

Rada Európskej únie. Recommendation CM/Rec(2018)8 concerning restorative justice in criminal matters [online]. 2018. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://rm.coe.int/09000016808e35f3

SEPEŠI, P. Úvahy o efektivite trestného konania v Slovenskej republike - hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania [online] 2012. [cit. 2. marca 2026]. Dostupné na internete: http://www.ucps.sk/UVAHY_O_EFEKTIVITE_TRESTNEHO_KONANIA_V_SLOVENSKEJ_REPUBLIKE

SHAPLAND, J. a kol. Restorative Justice in Practice [online]. Sheffield: Centrum pre kriminologický výskum Univerzity v Sheffielde, 2006 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://restorativejustice.org.uk/sites/default/files/resources/files/Full%20report.pdf

SHERMAN, L. a kol. Experiments In Restorative Policing [online]. Canberra: Austrálska národná univerzita, 1997. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://www.aic.gov.au/sites/default/files/2020-09/CRG-4793-4-FinalReport.pdf

Úrad OSN pre drogy a kriminalitu. Handbook on Restorative Justice Programmes [online]. Viedeň: United Nations, 2020 [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf

Výbor ministrov Rady Európskej únie. Promoting more humane and socially effective penal sanctions [online]. 2018. [cit. 27. februára 2026]. Dostupné na internete: https://search.coe.int/cm?i=09000016808e35f3

Kontaktné údaje:
mjr. Mgr. Ondrej Knirsch
Predmetová skupina práva
Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava
Vápencová 36
840 09 Bratislava
ondrej.knirsch@minv.sk

KONFIŠKÁCIE MAJETKU VO SVETLE ROZHODOVACEJ ČINNOSTI EUROPSKÉHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Mgr. Gabriel KUN
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Anotácia: *V predmetnom príspevku autor analyzuje rozhodovaciu činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva v súvislosti s konfiškáciami majetku, so zameraním na legislatívne ako aj procesno-právne požiadavky, ku ktorým Európsky súd pre ľudské práva v priebehu svojej rozhodovacej činnosti dospel. V závere príspevku autor poskytuje aj ucelenú analýzu týkajúcu sa naplnenia týchto požiadaviek v rámci Slovenského trestného práva pri ukladaní konfiškačných trestov a ochranných opatrení.*
Kľúčové slová*: Konfiškácie, ESĽP, trest, ochranné opatrenie.*

Annotation: *In this article, the author analyzes the decisions of the European Court of Human Rights in relation to property confiscation, focusing on the legislative and procedural requirements that the European Court of Human Rights has established in the course of its case law. In the conclusion of the article, the author also provides a comprehensive analysis of the fulfillment of these requirements under Slovak criminal law in imposition of confiscation penalties and protective measures.*
Keywords: *Confiscation, ECtHR, penalty, protective measure.*

Úvod

V poslednom období sme svedkami radikálnych zmien a posunov v oblasti postihovania výnosov z trestnej činnosti ako aj organizovanej kriminality ako takej. Daný trend sa prirodzene dotkol konfiškácií majetku v trestných konaniach, ktoré predstavujú jeden zo základných prostriedkov postihovania výnosov z trestnej činnosti a zabezpečenia základnej premisy trestného práva, že „zločin sa nevypláca".

Či už tu hovoríme o odstránení obligatórneho trestu prepadnutia majetku zo slovenského trestného práva následkom Nálezu ústavného súdu PL. ÚS 1/2021-164 z 27. septembra 2023, alebo o prijatí novej Smernice Európskeho parlamentu a rady 2024/1260/EÚ z 24. apríla 2024 o vymáhaní majetku a konfiškácii a v požiadavke predmetnej smernice o zavedení mechanizmov extenzívnej konfiškácie.[1]

Avšak ruka v ruke so zefektívnením a rozšírením prostriedkov postihovania výnosov z trestnej činnosti sa nám tu vynárajú obavy týkajúce sa ochrany ľudských práv a slobôd. Konfiškácie majetku totiž predstavujú závažný zásah do základných ľudských práv a slobôd, preto musia byť upravené a využité adekvátnym spôsobom, aby nepredstavovali neproporčný zásah alebo narušenie prirodzených práv a slobôd dotknutých subjektov. Otázkou ochrany ľudských práv a slobôd v prípade konfiškácií v trestných konaniach sa zaoberá vo svojej rozhodovacej činnosti Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP"), pričom výsledky jeho činnosti sa výrazne reflektovali v modernej právnej úprave konfiškácií vrátane tej slovenskej. V našom príspevku by sme chceli analyzovať túto rozhodovaciu činnosť s dôrazom na základné východiská, testy a požiadavky, ktoré ESĽP v priebehu rokov definoval v súvislosti s konfiškáciami. A ku koncu príspevku by sme sa chceli zamerať na analýzu slovenskej právnej úpravy konfiškácií vo svetle tejto rozhodovacej činnosti.

1. Konfiškácie vo svetle ustanovení Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jej dodatkových protokolov

Z ľudsko-právneho hľadiska konfiškácie majetku v trestnom konaní sa fundamentálne dotýkajú vlastníckych práv dotknutých osôb. Aj keď vlastnícke právo je jedným z najvýznamnejších a najviac chránených práv v moderných právnych poriadkoch, v rámci systému ochrany ľudských práv, ktoré funguje na úrovni Rady Európy, ochrana vlastníckeho práva

[1] Čl. 14 Smernice Európskeho parlamentu a rady 2024/1260/EÚ z 24. apríla 2024 o vymáhaní majetku a konfiškácii.

absentuje z ustanovení pôvodného Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“). Ochrana vlastníckeho práva je však ukotvená v rámci dodatkového protokolu č. 1 (ďalej len „dodatkový protokol“) k dohovoru. Z čl. 1 dodatkového protokolu by sme mohli vyabstrahovať tri pravidlá. Prvým je základné pravidlo, ktoré ustanovuje právo pokojného užívania a nedotknuteľnosti majetku bežných fyzických alebo právnických osôb. Na dané základné pravidlo nadväzujú dve dodatkové pravidlá, ktoré ustanovujú výnimky z práva na pokojné užívanie a nedotknuteľnosť majetku. Tieto výnimky môžu mať charakter obmedzenia vlastníckych práv, kde dochádza k obmedzeniam užívacích práv k majetku na základe zákonov prijatých zo strany členských štátov Rady Európy (ďalej len „členské štáty“), avšak bez zmeny v osobe vlastníka. Alebo charakter obmedzenia vlastníckych práv môže byť vo forme pozbavenia vlastníctva, kde dochádza k odobratiu vlastníckych práv ako takých a k zmene v osobe vlastníka.

Takúto formu dištinkcie v súvislosti so zásahmi do vlastníckych práv vníma ESĽP aj vo vzťahu k rôznym opatreniam a trestom, ktoré v rámci trestného konania postihujú vlastnícke právo vrátane konfiškácií majetku.

Pri charakterizovaní konfiškácií pod výnimky z ochrany vlastníckeho práva je rozhodovacia prax ESĽP nejednotná.[2] Vo svojej počiatočnej judikatúre vnímalo ESĽP konfiškácie, ako obmedzenia užívania vlastníckych práv na základe zákonov prijímaných zo strany členských štátov.[3] To je postoj, s ktorým sa bežne stretneme aj v rámci zahraničnej alebo tuzemskej odbornej literatúry.[4] Postupným vývojom judikatúry ESĽP však došlo k istým zmenám v tomto postoji, kde síce naďalej v niektorých prípadoch ESĽP vnímalo konfiškácie ako obmedzenia vlastníckych práv.[5] Ale v iných prípadoch ich začal vnímať za výnimku z ochrany vlastníckeho práva vo forme pozbavenia vlastníckych práv.[6] Z judikatúry ESĽP vyplýva, že vnímanie konfiškácií, buď za obmedzenia užívacích práv k majetku alebo za pozbavenie vlastníckych práv, je založené na analýze charakteru konfiškácií. Ak konfiškácie majú permanentný charakter bez možnosti navrátenia skonfiškovaného majetku, tak pôjde o výnimku z vlastníckych práv vo forme ich pozbavenia.[7] Ak naopak konfiškácie majú charakter skôr dočasných opatrení resp. je možné navrátenie skonfiškovaných majetkov, treba ich vnímať ako obmedzenia užívacích práv.[8] Nezávisle od toho, pod ktorú z výnimiek je možné podradiť konfiškácie, ESĽP ich vníma za legitímne narušenie práva na pokojné užívanie a nedotknuteľnosť majetku a ustanovuje pre členské štáty rovnaké podmienky resp. obmedzenia pri ich implementácii.[9]

[2] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Căpăţînă proti Rumunsku, č. 911/16 zo dňa 28.02.2023 bod 49.

[3] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Handyside proti Spojenému kráľovstvu, č. 5493/72 zo dňa 07.12.1976 bod 63, alebo Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Agosi proti Spojenému kráľovstvu, č. 9118/80 zo dňa 24.10.1986, bod. 51.

[4] K tomu pozri napr. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 1622. alebo RAINEY, B., WICKS, E., OVEY, C. Jacobs, White, and Ovey: The European Convention on Human Rights. 7. vydanie. Oxford: Oxford university press, 2017, s. 571.

[5] K tomu pozri napr. Napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Phillips proti Spojenému kráľovstvu, č. 41087/98 zo dňa 05.07.2001 bod 51 alebo Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Telbis a Viziteu proti Rumunsku, č. 47911/15 zo dňa 26.06.2018, bod 72.

[6] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci S.C. Service Benz Com S.R.L proti Rumunsku, č. 58045/11 zo dňa 04.07.2017 bod 30 alebo Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi proti Slovinsku, č. 42079/12 zo dňa 17.01.2017 body 37-38.

[7] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi proti Slovinsku, č. 42079/12 zo dňa 17.01.2017 bod 38.

[8] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi proti Slovinsku, č. 42079/12 zo dňa 17.01.2017 bod 38.

[9] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Căpăţînă proti Rumunsku, č. 911/16 zo dňa 28.02.2023 bod 50 alebo Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci DENISOVA a MOISEYEVA proti Ruskej federácií, č. 16903/03 zo dňa 01.04.2010 bod 55.

Okrem zásahov do vlastníckych práv konfiškácie zasahujú aj do iných ľudských práv a slobôd chránených zo strany dohovoru a jej dodatkových protokolov. A to vzhľadom k tomu, že konfiškácie sú väčšinou ukladané v rámci trestného konania vo forme trestno-právnych sankcií. S ohľadom na tieto skutočnosti sa na konfiškácie uplatnia rovnaké ustanovenia dohovoru a jej dodatkových protokolov, aké sa uplatnia vo vzťahu k trestným konaniam a rôznym trestno-právnym sankciám. Preto v judikatúre ESĽP sa môžeme stretnúť s tým, že konfiškácie sú namietané z dôvodu porušenia ustanovení dohovoru a dodatkových protokolov akými je čl. 6 dohovoru ukotvujúci právo na spravodlivý proces, čl. 7 dohovoru vyjadrujúci zásadu zákonnosti alebo čl. 4 dodatkového protokolu č. 7 k dohovoru, v ktorom je ustanovená zásada nebis in idem.[10]

Pričom s ohľadom na Engelsove kritéria ustanovené v rozhodnutí ESĽP Engels a ďalší proti Holandsku. K porušeniu predmetných ustanovení dohovoru a dodatkových protokolov môže dôjsť aj vtedy, ak konfiškácie nemajú formálne charakter trestno-právnej sankcie. O čom svedčia prípady, keď sa ESĽP zaoberalo dodržaním práva na spravodlivý proces a princípu legality vo vzťahu ku konfiškáciám uložených ako administratívne sankcie napríklad v rámci analýzy Bulharskej konfiškačnej legislatívy v prípade Microintelect.[11] Alebo keď sa ESĽP zaoberalo občiansko-právnymi konfiškáciami napríklad v rámci analýzy konfiškačnej legislatívy Spojeného kráľovstva v prípade Buttler.[12] Či vo forme predbežných opatrení napríklad v rámci analýzy Talianskej konfiškačnej legislatívy v prípade Raimondo.[13]

2. Základné východiská pri interpretácii konfiškácií zo strany ESĽP

Všeobecné vnímanie konfiškácií zo strany ESĽP by sme mohli charakterizovať z dvoch uhlov pohľadu. Na jednej strane ESĽP vníma konfiškáciu majetku vo forme trestno-právnej sankcie za legitímne obmedzenie vlastníckeho práva v zmysle výnimiek ustanovených v čl. 1 dodatkového protokolu, s cieľom prevencie kriminálnej aktivity a aplikácie princípu, „zločin sa nevypláca“.[14] Zároveň ESĽP pripúšťa s ohľadom na zásadu margin of aprecation širokú mieru úvahy pre členské štáty pri ich právnej úprave konfiškácií. V praxi to znamená, že konfiškácie nemusia mať výlučne podobu trestno-právneho postihu resp. nemusia byť výlučne uložené v trestných konaniach.

V zmysle judikatúry ESĽP na to, aby konfiškácie boli v súlade s dohovorom a jej dodatkovými protokolmi, musia byť splnené tri všeobecné podmienky a to podmienka: zákonnosti, legitimity a v neposlednom rade primeranosti zásahu.

Prvou podmienkou, ktorú podľa ESĽP musia konfiškácie spĺňať ešte predtým, než sa vôbec pristúpi k analýze ostatných podmienok, je podmienka zákonnosti.[15] Podmienka zákonnosti vychádza z charakteru výnimky obsiahnutej v čl. 1 dodatkového protokolu, ktorá umožňuje obmedziť užívanie majetku zo strany členských štátov len na základe zákona.[16] Pričom je však dôležité spomenúť, že podmienka zákonnosti nie je automaticky naplnená akonáhle sú konfiškácie

[10] BOUCHT, J. Non-conviction based confiscation and the second aspect of the presumption of innocence under Article 6(2) ECHR. In: New Journal of European Criminal Law. SAGE Publications, Vol. 16, č. 4, 2025, ISSN: 2032-2844, s. 427, [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/20322844251384137>.

[11] SIMONATO, M. Confiscation and fundamental rights across criminal and non-criminal domains. In: ERA Forum Journal of the Academy of European Law. Springler, Vol. 18, č. 3, 2017, ISSN: 1863-9038, s. 372. [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://d-nb.info/1144742323/34 >.

[12] SIMONATO, M. Confiscation and fundamental rights across criminal and non-criminal domains. In: ERA Forum Journal of the Academy of European Law. Springler, Vol. 18, č. 3, 2017, ISSN: 1863-9038, s. 376. [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://d-nb.info/1144742323/34 >.

[13] Tamže.

[14] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rummi proti Estónsku, č. 63362/09 zo dňa 15.01.2015 bod 31 alebo Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Veits proti Estónsku, č. 12951/11 zo dňa 15.01.2015 bod 71.

[15] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci DENISOVA a MOISEYEVA proti Ruskej federácií, č. 16903/03 zo dňa 01.04.2010 bod 56.

[16] DEMYDA, A. Protikorupčná politika z hľadiska ESĽP. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2021. 1. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021. s. 26.

obsiahnuté v zákone, pretože takáto zákonná úprava musí spĺňať aj určité kvalitatívne požiadavky a to najmä požiadavku dostupnosti, presnosti a predvídateľnosti.[17] Podmienka dostupnosti je splnená, ak je právny predpis verejne publikovaný, alebo je verejne oznámené miesto, kde doň môže verejnosť nahliadnuť.[18] Pri podmienke predvídateľnosti sa vyžaduje, aby text zákona bol napísaný s dostatočnou presnosťou, aby adresáti noriem mohli regulovať svoje správanie a predvídať dôsledky svojho konania.[19]

Potom, čo je splnená podmienka zákonnosti sa pristupuje k analýze naplnenia druhej podmienky, a to podmienky legitimity, ktorá ustanovuje požiadavku, že konfiškácie musia byť odôvodnené tým, že sú vykonávané na zabezpečenie verejného záujmu.[20] V súvislosti s podmienkou legitimity ESĽP dospelo k názoru, že konfiškácie výnosov a prostriedkov z trestnej činnosti sú legitímnym prostriedkom, ktorého cieľom je zabezpečiť verejný záujem tým, že odstrašujú potencionálnych páchateľov trestnej činnosti a zároveň umožňujú naplnenie základnej premisy trestnej politiky spočívajúcej v postuláte, že „zločin sa nevypláca.“[21] Pri posúdení tejto podmienky ESĽP vychádza z výkladu zákonného textu a nimi sledovaných cieľov vo svetle ustanovení dohovoru a jej dodatkových protokolov.[22] Alebo sa pozerá aj na dodatočné materiály, ktoré sú schopné ozrejmiť ciele zákonodarcov pri prijímaní konfiškačnej legislatívy.[23]

Až, keď sme si ustanovili podmienku legitimity resp. sme definovali verejný záujem, ktorý konfiškácie sledujú, tak môžeme pristúpiť k vyhodnoteniu proporcionality konfiškačných opatrení ako prostriedkov obmedzenia a narušenia vlastníckeho práva. Podmienka proporcionality zohráva v rozhodovacej činnosti ESĽP v súvislosti s posudzovaním konfiškácií partikulárnu dôležitosť. Kým prvé dve podmienky zákonnosti a legitimity sú pochopiteľne dôležité, ale vo väčšine prípadov naplnenie daných podmienok je viac menej dané s ohľadom na skutočnosť, že väčšina moderných právnych poriadkov zákonne upravuje problematiku konfiškácií, a že účel tejto zákonnej úpravy spočíva v postihovaní a prevencii trestnej činnosti. Pri posudzovaní podmienky proporcionality ESĽP ide priamo do matérie a zaoberá sa samotným charakterom konfiškácií a jej aplikácií v kontexte členských štátov.[24]

Vo všeobecnosti podmienka proporcionality ustanovuje, aby legislatíva ako aj zásahy zo strany štátnych orgánov v súvislosti s konfiškáciami majetku majú byť nastavené tak, aby bola zabezpečená primeranosť medzi ochranou verejného záujmu a ochranou práva na pokojné užívanie majetku, aby dotknutý subjekt nebol podrobený neprimeranému bremenu v súvislosti s postihovaním jeho majetku.[25] Inými slovami verejný záujem spoločnosti v súvislosti

[17] ORLOVSKÁ, N., STEPANOVA, J. Confiscation of proceeds and property related to crimes: international standards and the ECHR practice. In: Juridical Tribune - Review of Comparative and International Law, Vol. 10, č. 3, 2020. ISSN: 2248- 0382, s. 503. [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: <https://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An10v3/9.%20Orlovska%20Stepanova.pdf>.

[18] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Silver a ďalší proti Spojenému kráľovstvu, č. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 7136/75 zo dňa 25.03.1983 Bod 87.

[19] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Silver a ďalší proti Spojenému kráľovstvu, č. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 7136/75 zo dňa 25.03.1983 Bod 88.

[20] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gogitidze a ďalší proti Gruzínsku, č. 36862/05 zo dňa 12.05.2005 bod 96.

[21] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Todorov a ďalší proti Bulharsku, č. 50705/11 zo dňa 13.07.2021 bod 186.

[22] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Pendov proti Bulharsku, č. 44229/11 zo dňa 26.03.2020 bod 61.

[23] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Todorov a ďalší proti Bulharsku, č. 50705/11 zo dňa 13.07.2021 bod 186.

[24] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gk Statyba Ltd a Guselnikovas proti Lytve, č. 3330/12 zo dňa 05.11.2013 bod 128.

[25] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Sporrong a Lönnroth proti Švédsku, č. 7151/75, 7152/75 zo dňa 23.09.1982, body 73.

s konfiškáciou majetku musí byť vyšší, než záujem vlastníka na pokojné užívania svojho majetku.[26]

Pri posúdení proporcionality konfiškácií a ich implementácie zo strany štátnych orgánov treba pozerať na viaceré skutočnosti. Samozrejme plnohodnotný zoznam týchto skutočností nie je možné poskytnúť vzhľadom na individuálny charakter každého prípadu, avšak z rozhodovacej činnosti ESĽP by sme mohli vyabstrahovať určité skutočnosti, ktoré zavážia pri posúdení splnenia podmienky proporcionality.

Napríklad pri posúdení podmienky proporcionality sa musíme pozerať na charakter konfiškácie, či tie majú charakter trvalého zásahu, ktorý vedie k permanentnej strate majetku alebo len charakter dočasného zásahu s cieľom zabezpečenia nárokov poškodených alebo predmetov potrebných pre účely trestného konania, pričom čím ďalej sa zadržujú skonfiškované majetky, tým závažnejším sa stáva zásah do vlastníckych práv a konfiškácie nadobúdajú viac charakter trvalých opatrení než len dočasných.[27] Alebo, či vzhľadom na okolnosti prípadu neboli prípustné menej invazívnejšie prostriedky, ktoré by s rovnakou efektívnosťou zabezpečili sledovaný verejný záujem než konfiškačné opatrenia.[28]

Treba sa pozerať aj na pomery a charakter samotného dotknutého subjektu, či skonfiškovaný majetok nepredstavoval pre neho základ jeho živobytia, a či konfiškácia nemala výrazne negatívny ekonomický vplyv pre jeho budúcnosť.[29] Má sa pozerať aj na správanie vlastníka dotknutého majetku vrátane miery zavinenia alebo starostlivosti, ktorú preukázal voči skonfiškovanému majetku.[30]

Posudzuje sa taktiež správanie štátnych orgánov, či tí konali v súlade so zákonom a bez zbytočných prieťahov v súlade s princípom dobrej správy.[31] Či plnohodnotne vyhodnotili námietky dotknutých osôb resp. či skonfiškovaný majetok, ak už odpadol dôvod jeho ďalšej retencie, vrátili bez zbytočných prieťahov pôvodnému vlastníkovi.[32]

Okrem generálneho charakteru konfiškácií a správania sa jednotlivých zainteresovaných strán ESĽP v rámci svojej rozhodovacej praxe posudzovalo podmienku proporcionality aj s ohľadom na legislatívnu úpravu konfiškácií. Napríklad v prípade Todorov ESĽP vyhodnotilo bulharskú legislatívnu úpravu konfiškácií za neproporčnú. Partikulárne ESĽP upozornilo na viaceré atribúty bulharskej konfiškačnej legislatívy, akými bola napríklad extenzívna vecná pôsobnosť legislatívy, ktorá umožňovala uplatnenie konfiškácie pre akékoľvek trestné činy nezávisle od závažnosti trestnej činnosti resp. či z trestnej činnosti pre páchateľov vyplynul nejaký materiálny prospech.[33] Alebo extenzívna časová pôsobnosť konfiškačnej legislatívy, ktorá umožňovala konfiškácie aj v prípade, ak trestné činy boli vykonané dvadsaťpäť rokov dozadu.[34]

[26] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci ISMAYILOV proti Ruská federácia, č. 30352/03 zo dňa 06.11.2008 bod 34 alebo Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Paulet proti Spojenému kráľovstvu, č. 6219/08 zo dňa 13.05.2014 bod 65.

[27] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Raimondo proti Taliansku, č. 12954/87 zo dňa 22.02.1994 bod 36.

[28] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gk Statyba Ltd a Guselnikovas proti Lotyšsku, č. 3330/12 zo dňa 05.11.2013 body 133 a 138.

[29] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gk Statyba Ltd a Guselnikovas proti Lotyšsku, č. 3330/12 zo dňa 05.11.2013 bod 139.

[30] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Agosi proti Spojenému kráľovstvu, č. 9118/80 zo dňa 24.10.1986 bod 54.

[31] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gk Statyba Ltd a Guselnikovas proti Lotyšsku, č. 3330/12 zo dňa 05.11.2013 bod 133.

[32] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gk Statyba Ltd a Guselnikovas proti Lotyšsku, č. 3330/12 zo dňa 05.11.2013 body 138 a 140.

[33] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Todorov a ďalší proti Bulharsku, č. 50705/11 zo dňa 13.07.2021 bod 200.

[34] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Todorov a ďalší proti Bulharsku, č. 50705/11 zo dňa 13.07.2021 bod 201.

Podľa názoru ESĽP, jednotlivé tieto atribúty nespôsobujú sami o sebe porušenie podmienky primeranosti, kumulatívne však už predstavujú pre dotknuté subjekty neprimerané bremeno.[35]

3. Legislatívno-procesné a procesné požiadavky na konfiškácie

Okrem už spomenutých všeobecných požiadaviek pre konfiškácie sa ESĽP v rámci svojej rozhodovacej činnosti zaoberalo aj konkrétnymi požiadavkami pre proces ukladania konfiškácií na strane štátnych orgánov ako aj na strane dotknutých subjektov.

Na jednej strany ESĽP v súvislosti s procesom ukladania konfiškácií vyžaduje od členských štátoch resp. ich štátnych orgánov splnenie určitých požiadaviek. Napríklad štátne orgány pri ukladaní konfiškácie majetku musia ustanoviť príčinnú súvislosť medzi kriminálnou aktivitou a majetkami podliehajúcimi konfiškáciám.[36] Štátne orgány pri ukladaní konfiškácie majetku musia predmetný trest dostatočne odôvodniť aj vzhľadom na závažnosť skutku ako aj s ohľadom na potencionálne majetkové dopady pre dotknutú osobu.[37] Vyžaduje sa aj dostatočná individualizácia majetku postihnutej osoby s cieľom determinácie, že ktorý majetok bol získaný následkom kriminálnej aktivity, ktorý majetok bol využitý na spáchanie kriminálnej činnosti resp. aký majetok bol získaný výmenou za majetok získaný prostredníctvom kriminálnej aktivity.[38]

Čo sa ešte týka legislatívnych požiadaviek je treba spomenúť, že ESĽP sa v rámci svojej rozhodovacej praxe vyjadrilo negatívne voči obligatórnemu uloženiu trestu konfiškácie s ohľadom na nemožnosť úspešnej obhajoby voči takýmto formám konfiškácií.[39] Obligatórna konfiškácia je vo všeobecnosti neprimeraná vzhľadom na skutočnosť, že takáto forma konfiškácie majetkov znemožňuje dostatočnú individualizáciu majetku dotknutého subjektu ako aj osobitosti protiprávneho konania a závažnosti kriminálnej aktivity.

Okrem požiadaviek, ktoré ESĽP kladie v súvislosti s konfiškáciami na členské štáty a ich štátne orgány, ESĽP požaduje od členských štátov aj poskytnutie rôznych procesných garancií dotknutým osobám, ktorých majetok je predmetom konfiškácie. Týmito procesnými garanciami sú napríklad poskytnutie možnosti dotknutým subjektom predložiť svoj prípad príslušným štátnym orgánom s cieľom vyhodnotenia primeranosti zásahu do ich vlastníckych práv.[40] Predbežné oznámenie obžaloby dotknutej osobe.[41] Umožnenie dotknutej strane predložiť písomné a ústne dôkazy a jej možnosť byť právne zastúpená advokátom.[42] Právna možnosť dotknutej strany vyvrátiť obvinenia nezákonnosti jeho majetku a príjmov.[43] A v neposlednom rade právo na súdny rekurz, ako aj všeobecnú požiadavku ingerencie nezávislých a nestranných súdov v rámci procesu ukladania konfiškácií majetku, pričom tí by mali byť schopný posúdiť primeranosť konfiškácií, okolnosti prípadu a dostatočne individualizovať majetok dotknutej osoby.[44]

---

[35] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Todorov a ďalší proti Bulharsku, č. 50705/11 zo dňa 13.07.2021 bod 211.

[36] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Todorov a ďalší proti Bulharsku, č. 50705/11 zo dňa 13.07.2021 bod 196.

[37] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Markus proti Lotyšsku, č. 17483/10 zo dňa 11.06.2020 bod 74.

[38] Tamže.

[39] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Andonoski proti Severnému Macedónsku, č. 16225/08 zo dňa 17.12.2015, bod 38.

[40] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Agosi proti Spojenému kráľovstvu, č. 9118/80 zo dňa 24.10.1986 bod 55 alebo Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci JOKELA proti Fínsku, č. 74613/01 zo dňa 12.07.2007 bod 55.

[41] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci GRAYSON a BARNHAM proti Spojenému kráľovstvu, č. 19955/05, 15085/06 zo dňa 23.09.2008 bod 45.

[42] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Butler proti Spojenému kráľovstvu, č. 41661/98 zo dňa 27.06.2002.

[43] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Geerings proti Holandsku, č. 30810/03 zo dňa 01.03.2007 bod 44.

[44] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Phillips proti Spojenému kráľovstvu, č. 41087/98 zo dňa 05.07.2001 bod 43 a Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci SILICKIENĖ proti Litve, č. 20496/02 zo dňa 10.04.2012 bod 68.

4. Konfiškácie majetku tretích osôb a konfiškácie bez predchádzajúceho odsúdenia

S rozvojom medzinárodného obchodu v druhej polovici dvadsiateho storočia došlo aj k rozvoju a rozmachu organizovanej kriminality. Organizovanú kriminalitu s ohľadom na jej latentný a systematický charakter nie je možné plnohodnotne postihovať v majetkovej sfére na základe tradičných, konfiškačných prostriedkov založených na ukladaní trestov na základe právoplatne odsudzujúcich rozsudkoch. Preto simultánne s vývojom organizovanej kriminality došlo aj k legislatívnemu vývoju konfiškačných sankcií a mechanizmov pre zefektívnenie postihovania takejto formy kriminality. Výsledkom tohto legislatívneho vývoja je, že do právnych úprav európskych štátov sa zaviedli konfiškačné prostriedky, ktoré postihujú majetky tretích osôb alebo majetky páchateľov trestnej činnosti bez potreby ich odsúdenia.

Postihovanie tretích osôb a ich majetku sa stalo žiaducim vzhľadom k tomu, že častokrát páchatelia trestných činov previedli výnosy alebo prostriedky z trestných činov na im blízke osoby (napr. rodinní príslušníci) alebo ovládané osoby (napr. obchodné spoločnosti, kde majú páchatelia riadiace pozície alebo majú výrazne majetkové zastúpenie) s cieľom legitimizovania takýchto výnosov, ako aj zabránenia ich budúcej konfiškácie zo strany štátnych autorít.[45] Konfiškácie bez predchádzajúceho odsúdenia sú mechanizmom, ktorý slúži na postihovanie majetkov páchateľov, ktoré boli výnosmi z trestnej činnosti alebo boli použité pri spáchaní trestného činu, ale nemôžu byť postihované tradičnými konfiškačnými mechanizmami z dôvodu nejakej objektívnej prekážky, ktorá zabraňuje vedeniu trestného konania, či už ide o smrť páchateľa, jeho útek alebo premlčania trestného činu.[46] Okrem tzv. klasického modelu konfiškácií bez potreby predchádzajúceho odsúdenia je potrebné spomenúť aj konfiškáciu nevysvetliteľného bohatstva ako osobitného modelu konfiškácie bez potreby predchádzajúceho odsúdenia, ktorá postihuje majetky, pri ktorých je opodstatnené podozrenie, že pochádzajú z protiprávnej činnosti, a zároveň je tu diskrepancia medzi hodnotou faktického majetku dotknutého subjektu a výškou jeho legitímnych príjmov.[47] Aj keď z vecného hľadiska je konfiškácia nevysvetliteľného bohatstva rozdielna od tradičnej konfiškácie bez potreby predchádzajúceho odsúdenia, v príspevku budeme používať na označenie tohto druhu konfiškácie generálny pojem konfiškácie bez predchádzajúceho odsúdenia vzhľadom k tomu, že odborná literatúre, ako aj aplikačná prax nadnárodných alebo európskych orgánov ich považujú za osobitný druh konfiškácie bez predchádzajúceho odsúdenia než za separátny konfiškačný mechanizmus.[48]

Konfiškácia majetku tretích osôb a konfiškácie bez potreby odsúdenia (v kontexte slovenského právneho poriadku hovoríme o ochranných opatreniach zhabanie veci a zhabanie časti majetku), ktoré boli využité pri spáchaní trestného činu, alebo boli získané následkom trestného činu, sú v zmysle rozhodovacej činnosti ESĽP legitímnym spôsobom obmedzenia a ukrátenia majetkových práv podľa čl. 1 dodatkového protokolu.[49] Vo svojej počiatočnej

[45] Č. 28 recitálu Smernice Európskeho parlamentu a rady 2024/1260/EÚ z 24. apríla 2024 o vymáhaní majetku a konfiškácii.

[46] Č. 30 recitálu Smernice Európskeho parlamentu a rady 2024/1260/EÚ z 24. apríla 2024 o vymáhaní majetku a konfiškácii.

[47] BOUCHT, J. Non-conviction based confiscation and the second aspect of the presumption of innocence under Article 6(2) ECHR. In: New Journal of European Criminal Law. SAGE Publications, Vol. 16, č. 4, 2025, ISSN: 2032-2844, s. 431. [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/20322844251384137>.

[48] K tomu pozri napr. BOUCHT, J. Non-conviction based confiscation and the second aspect of the presumption of innocence under Article 6(2) ECHR. In: New Journal of European Criminal Law. SAGE Publications, Vol. 16, č. 4, 2025, ISSN: 2032-2844, s. 431, [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/20322844251384137>, Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery, Procedures allowing the confiscation of proceeds of corruption without a criminal conviction, CAC/COSP/WG.2/2021/4, z 2. júla 2022, s. 4. a s. 6. [citované dňa 27.2.2026], dostupné online: < https://docs.un.org/en/CAC/COSP/WG.2/2021/4 > a Európska komisia, Analysis of non-conviction based confiscation measures in the European Union, SWD(2019) 1050 final, z 12. apríla 2019, s. 2. [citované dňa 27.2.2026], dostupné online: < https://db.eurocrim.org/db/en/doc/3205.pdf >.

[49] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gogitidze a ďalší proti Gruzínsku, č. 36862/05 zo dňa 12.05.2005.

judikatúre sa ESĽP zaoberal takýmito druhmi konfiškácií ako reakcia na taliansku legislatívu na postihovanie organizovanej kriminality.[50] Pri posúdení proporčnosti zásahov do základných ľudských práv a slobôd v súvislosti s konfiškačnými mechanizmami nasmerovaných voči tretím osobám a voči neodsúdeným páchateľom, ESĽP bralo ohľad na závažnosť trestnej činnosti vo forme mafiánskej aktivity, na prevenciu a postihovanie ktorej boli tieto mechanizmy prijaté a na základe čoho súd eventuálne považoval tieto formy konfiškácií za proporčné.[51] Na základe rovnakého posudzovania proporcionality konfiškácií majetku tretích osôb a bez potreby odsúdenia s ohľadom na závažnosť trestných činov, voči ktorým boli tieto prostriedky využité, súd potvrdil proporcionalitu konfiškácií majetku tretích osôb a bez potreby odsúdenia aj v prípadoch postihovania výnosov spojených s obchodovaním s drogami alebo postihovaním zločineckých organizácií zapojených do obchodovania s drogami.[52] Vo svojom rozsudku v prípade Gogitidze a ďalší ESĽP išlo ešte ďalej a generálne sa vymedzilo, že pri postihovaní závažných foriem trestnej činnosti ako je korupcia alebo pranie špinavých peňazí, je daná proporčnosť konfiškačných mechanizmov, ktoré postihujú výnosy z takejto trestnej činnosti, z majetku tretích osôb alebo bez predchádzajúceho odsúdenia.[53]

Okrem požiadavky závažnosť trestných činov, v rámci ktorých je možné využiť tieto osobitné formy konfiškácií, sa ESĽP vyslovilo pozitívne aj vo vzťahu k osobitnému charakteru dôkazných bremien v prípade konfiškácií tretích osôb a konfiškácií bez predchádzajúceho odsúdenia. Kým za bežných okolností pri konfiškáciách je dôkazné bremeno po celý čas na strane štátnych autorít, ktorí musia nielenže bez predchádzajúceho odsúdenia preukázať ilegalitu obstaraného majetku dotknutého subjektu, ale zároveň musia preukázať aj vinu obvineného za nemu kladený trestný čin.

V prípade konfiškácií majetku tretích strán a bez predchádzajúceho odsúdenia je táto dynamika pozmenená. Po novom štátne orgány síce musia preukázať nelegalitu majetku na začiatku procesu konfiškácie, nemusí to však byť na úrovni „bez dôvodných pochybností“, ale postačuje len preukázanie vysokej pravdepodobnosti nezákonnosti majetku.[54] Pričom následne, ak takúto nezákonnosť verejné autority dostatočne preukážu, dochádza k prechodu dôkazného bremena zo strany štátnych autorít na dotknuté subjekty, ktoré buď musia preukázať legalitu svojho majetku resp. príjmov alebo v prípade tretích osôb, tí musia preukázať, že pri získaní majetku zo strany páchateľov konali v dobrej viere a nevedeli o tom, že tieto majetky boli výnosmi resp. prostriedkami z trestnej činnosti.[55] Okrem toho pri tretích osobách platí, že nemôže dôjsť ku extenzívnej konfiškácii ich celkového majetku, ale len tých majetkov, ktoré boli získané trestnou činnosťou a následne prevedené zo strany páchateľa na nich.[56] To znamená, že ich vlastné majetky za žiadnych okolností sa nemôžu stať predmetom konfiškácií.

Aj napriek osobitnému charakteru takýchto konfiškácií, ktoré nemajú čisto trestno-právny charakter a nevyžaduje sa pri nich právoplatné odsúdenie za trestné činy, ESĽP požaduje, aby boli aj tak dotknutým osobám poskytnuté podobné procesné garancie a oprávnenia, aké sú poskytované

[50] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Raimondo proti Taliansku, č. 12954/87 zo dňa 22.02.1994.
[51] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Raimondo proti Taliansku, č. 12954/87 zo dňa 22.02.1994 bod 30.
[52] K tomu pozri napr. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Webb proti Spojenému kráľovstvu, č. 56054/00 zo dňa 10.02.2004 a Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci ARCURI a ďalší proti Taliansku, č. 52024/99 zo dňa 05.07.2001.
[53] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gogitidze a ďalší proti Gruzínsku, č. 36862/05 zo dňa 12.05.2005 bod 105.
[54] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Balsamo proti San Marino, č. 20319/17, 21414/17 zo dňa 08.10.2019 bod 91.
[55] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Balsamo proti San Marino, č. 20319/17, 21414/17 zo dňa 08.10.2019 bod 91 a 92.
[56] ORLOVSKÁ, N., STEPANOVA, J. Confiscation of proceeds and property related to crimes: international standards and the ECHR practice. In: Juridical Tribune - Review of Comparative and International Law, Vol. 10, č. 3, 2020. ISSN: 2248- 0382, s. 506. [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: <https://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An10v3/9.%20Orlovska%20Stepanova.pdf>.

páchateľom trestných činov v prípade konfiškácií v trestných konaniach. A rovnako ako v prípade bežných konfiškácií ESĽP vyžaduje od členských štátov, aby bola ich legislatíva ako aj zásahy zo strany štátnych orgánov do majetkových práv v prípade týchto foriem konfiškácií proporčného charakteru.

Napríklad už v spomínanom prípade Gogitze a ďalší považoval ESĽP gruzínsku konfiškačnú legislatívu majetku tretích osôb za proporčnú a súladnú s čl. 1 dodatkového protokolu vzhľadom k tomu, že predmetná legislatíva poskytovala dotknutým subjektom dostatočné procesné garancie na plnohodnotnú ochranu ich práv a slobôd vrátane práva na súdny rekurz, možnosti byť vypočutý, zabezpečenia kontradiktórnosti konania atď.[57] Naopak v prípade Microintelect dospel ESĽP k názoru, že bulharská konfiškačná legislatíva porušila ustanovenie čl. 1 dodatkového protokolu, keď neumožnila tretej strane, ktorého majetok mal byť skonfiškovaný, aby mohla takúto konfiškáciu rozporovať súdnou cestou.[58]

5. Konfiškácie majetku v Slovenskom trestnom práve vo svetle judikatúry ESĽP

V predchádzajúcich častiach príspevku sme sa snažili načrtnúť základné požiadavky, ktoré ESĽP vyžaduje od členských štátov pri implementácii resp. aplikácii konfiškačných mechanizmov. Je však otázne, či tieto základné požiadavky kladené v rámci judikatúry ESĽP sú naplnené aj v rámci slovenskej trestno-právnej úpravy konfiškácií.

V slovenskom trestnom práve by sme pojem konfiškácie hľadali len ťažko, s ohľadom na skutočnosť, že ide o generálny pojem, ktorý je viac asociovaný s európskym právom než s jednotlivými národnými úpravami členských štátov únie. Podľa európskeho práva sa pod konfiškáciou rozumie: „*konečné odňatie majetku nariadené súdom v súvislosti s trestným činom*.“[59] S ohľadom na túto definíciu by sme mohli klasifikovať niektoré trestno-právne sankcie za konfiškácie. Typickými konfiškačným mechanizmami v rámci slovenského trestného práva by boli majetkové tresty prepadnutia majetku alebo prepadnutia veci.[60] Alebo ochranné opatrenia zhabanie veci alebo zhabanie časti majetku.[61] Výkon zmienených trestov a ochranných opatrení je upravený v ustanoveniach Zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“).[62] Už tieto skutočnosti naznačujú, že slovenská trestno-právna úprava aspoň v elementárnych črtách spĺňa všeobecnú požiadavku zákonnosti kladenú zo strany ESĽP vo vzťahu ku konfiškáciám majetku.

Ďalej konfiškačné tresty a ochranné opatrenia sú fakultatívnymi a vedľajšími sankciami, ktoré môžu, ale nemusia súdy uložiť a to buď spolu s ostatnými trestami alebo ochrannými opatreniami alebo samostatne.[63] Čo je v súlade s negatívnym postojom ESĽP k obligatórnym ukladaniam konfiškačných sankcií, ako to už bolo vyjadrené v prípade Andonoski proti Severnému Macedónsku.

Zákonné podmienky ukladania konfiškačných trestov a ochranných opatrení zároveň reflektujú požiadavku legitimity a primeranosť. Legitimita konfiškačných trestov a ochranných opatrení je zabezpečená tým, že podmienky ich ukladania buď implicitne alebo explicitne reflektujú požiadavku verejného záujmu. V prípade ukladania trestu prepadnutia veci alebo ochranného opatrenia zhabania veci sa zákon snaží zabezpečiť prevenčnú funkciu trestno-právnej

[57] SIMONATO, M. Confiscation and fundamental rights across criminal and non-criminal domains. In: ERA Forum Journal of the Academy of European Law. Springler, Vol. 18, č. 3, 2017, ISSN: 1863-9038, s. 376. [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://d-nb.info/1144742323/34 >.

[58] Tamže.

[59] K tomu pozri napr. čl. 2 ods. 4 Smernice Európskeho parlamentu a rady 2014/42/EÚ z 3. apríla 2014 o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v Európskej únii alebo čl. 3 ods. 6 Smernice Európskeho parlamentu a rady 2024/1260/EÚ z 24. apríla 2024 o vymáhaní majetku a konfiškácii.

[60] § 32 písm. e) a f) zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

[61] § 33 písm. e) a f) zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

[62] § 423, 428, 461 a 461a zákona č. 301/2005 Z.z Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

[63] Je však dôležité poznamenať, že trest prepadnutia majetku nie je možné uložiť spolu s trestom prepadnutia veci alebo s peňažným trestom v zmysle § 34 ods. 7 písm. c) a d) zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

represie, konfiškáciou predmetov, ktoré boli použité alebo určené na spáchanie trestného činu, resp. ktoré boli výnosmi z trestnej činnosti. Týmto postupom sa zabezpečuje ochrana spoločnosti pred nebezpečnými predmety ako aj sa zabraňuje profitácii z trestnej činnosti.[64]

V prípade ukladania trestu prepadnutia majetku alebo ochranného opatrenia zhabania časti majetku sa podmienka legitimity reflektuje mimo iného v závažnosti a charaktere postihovaných trestných činov. V prípade trestu prepadnutia majetku musí ísť minimálne o zločin, ktorým páchateľ získal alebo sa snažil získať majetkový prospech vo veľkom rozsahu, alebo ktorým spôsobil škodu veľkého rozsahu.[65] A v prípade ochranného opatrenia zhabania časti majetku, musí ísť o trestný čin, za ktorý zákon č. 300/2005 Z.z Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len trestný zákon) ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej štyri roky alebo nezávisle od trestnej sadzby pôjde o jeden z počítačových trestných činov (§ 247, 247a, 247b a 247d), trestný čin machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe podľa § 266, jeden z trestných činov korupcie (§ 328 až 330, § 332 až 334 a § 336) alebo rozširovania detskej pornografie podľa § 369, pričom pri vykonaní takejto trestnej činnosti sa páchatelia snažili získať alebo získali pre seba alebo pre iného majetkový prospech.[66] Inak povedané zákonodarca umožňuje uloženie týchto druhov konfiškačných sankcií v prípade postihovania závažných, úmyselných majetkových trestných činov resp. trestných činov závažne narúšajúcich verejný poriadok s cieľom odobratia ziskov ako aj potencionálnych nástrojov z trestnej činnosti, čo reflektuje verejný záujem spočívajúci v ochrane spoločnosti pred páchaním ďalšej trestnej činnosti.[67]

Závažnosť a charakter enumerovaných trestných činov, za ktoré je možné uložiť trest prepadnutia majetku alebo ochranné opatrenie zhabania časti majetku, zároveň reflektuje požiadavku primeranosti kladenú v súvislosti s konfiškáciami. Pretože v týchto prípadoch pôjde o závažnú formu trestnej činnosti je primerané, ak zákon pripúšťa aj uloženie adekvátne prísnych konfiškačných sankcií. Požiadavka primeranosti sa v právnej úprave konfiškačných sankcií reflektuje aj v zákonnej požiadavke kladenej na súdne orgány spočívajúce v individualizácii majetku a v reflektovaní okolností prípadu ako aj viny a pomerov páchateľa.[68]

Pri treste prepadnutia veci alebo ochrannom opatrení zhabania vecí je splnená podmienka primeranosti vzhľadom na skutočnosť, že tieto konfiškačné sankcie postihujú výlučne konkrétne predmety, ktoré sú vo vlastníctve alebo v držbe dotknutých subjektov a boli použité pri spáchaní trestného činu alebo boli výnosom z nej. V tejto súvislosti by asi nikto nenamietol konfiškáciu strelnej zbrane, ktorú páchateľ použil pri spáchaní trestného činu vzhľadom k tomu, že takýto predmet je nebezpečný a jeho ďalšie ponechanie vo sfére páchateľa by potencionálne mohlo viesť k recidíve a k ďalšiemu ohrozeniu spoločnosti.

Čo sa týka procesných požiadaviek, ktoré v zmysle judikatúry ESĽP musia byť poskytnuté dotknutým subjektom, je na úvod dôležité ozrejmiť dichotómiu medzi trestami a ochrannými opatreniami. Tresty môžu byť uložené len páchateľom trestných činov. Kým ochranné opatrenia môžu postihovať aj tretie osoby ako aj páchateľov trestných činov, voči ktorým nie je možné viesť trestné konanie. Zároveň je dôležité spomenúť, že oproti iným členským štátom, ktoré umožňujú uloženie konfiškačných sankcií v rámci civilných konaní alebo v rámci osobitných konaní nenadväzujúcich na trestné konanie. Konfiškačné sankcie v rámci trestného práva sa môžu výlučne uložiť v trestnom konaní, čo znamená ukladanie konfiškačných sankcií odzrkadľujúci

[64] Dôvodová správa k zákonu č. 300/2005 Trestný zákonu [citované dňa 1.3.2026], dostupné online: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-300-2005-Z-z.htm>.

[65] § 58 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

[66] § 83 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

[67] K tomu pozri napr. STRÉMY,T., KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. 1. zväzok.* 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, s. 550 alebo Dôvodová správa k zákonu č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov [citované dňa 1.3.2026], dostupné online: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=482301>.

[68] § 58 ods. 2 a § 83a ods. 3 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

všeobecné trestno-právne postupy ako aj procesné oprávnenia, ktoré sú priznané dotknutým subjektom v rámci trestného konania

Pretože konfiškačné tresty je možné uložiť len v rámci odsudzujúceho rozsudku, je automaticky daná požiadavka ingerencie súdu. Obvinené osoby, ktoré môžu byť postihnuté konfiškačnými trestami, majú automaticky priznané rôzne formy procesných práv, ktoré judikatúra ESĽP požaduje v súvislosti s procesom ukladania konfiškácií. A to vrátane práva na obhajobu prostredníctvom obhajcu, práva byť oboznámení ohľadom trestného činu, ktorý sa mu kladie za vinu ako aj obžaloby, ktorá bola voči jeho osobe podaná ako aj práva predkladať dôkazy a práva zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní, kde sa rozhoduje o jeho vine a treste.[69]

Vo vzťahu k tretím osobám a páchateľom, voči ktorým nie je možné viesť trestné konanie, im Trestný poriadok priznáva postavenie zúčastnenej osoby. Pričom procesné práva týchto zúčastnených osôb korešpondujú s procesnými garanciami požadovanými zo strany ESĽP v súvislosti s konfiškáciami majetku tretích osôb a bez predchádzajúceho odsúdenia. Zúčastnené osoby majú právo predkladať dôkazy, majú právo byť zastúpené advokátom v podobe „*Splnomocnenca zúčastnenej osoby*“. O uložení konfiškačných ochranných opatrení rozhoduje súd buď na hlavnom pojednávaní alebo v rámci separátneho verejného zasadnutia.[70] Okrem toho zákon ustanovuje v prípade konfiškácií majetku tretích osôb požiadavku rešpektovania dobrej viery a explicitne zakazuje konfiškáciu majetku tretích osôb, ktoré tieto osoby nadobudli v dobrej viere.[71] Čo je v súlade so štandardmi ustanovenými zo strany ESĽP v prípade Balsamo proti Taliansku v súvislosti s konfiškáciami majetku tretích osôb.

Záver

Konfiškácie, ako sme už uviedli v úvode príspevku, existujú v dichotomickom stave. Ako prostriedky efektívnej prevencie a postihovania majetkovej a organizovanej kriminality, ale aj ako inštrumenty, ktoré predstavujú závažné zásahy do základných ľudských práv a slobôd jednotlivcov, ktorí sú nimi postihované. Preto bolo žiadúce, aby sa v súvislosti s ich implementáciou a aplikáciou vytvorili nejaké základné mantinely, ktoré by zabránili bezbrehému porušeniu a obmedzeniu základných práv a slobôd.

Túto požiadavku materializoval v posledných dekádach ESĽP v rámci svojej rozhodovacej činnosti. ESĽP ustanovilo základné požiadavky, ktoré musí legislatíva členských štátov pri ustanovení konfiškácií napĺňať, aby konfiškačné mechanizmy boli zákonného a účelového charakteru a zároveň, aby nepredstavovali neúnosné bremeno pre dotknuté subjekty.

Ďalej ESĽP ustanovilo základné požiadavky, ktoré musia štátne orgány dodržiavať resp. reflektovať pri aplikácii konfiškačných mechanizmov. Zároveň ESĽP ustanovilo aj rôzne procesné garancie, ktoré musia byť dotknutým subjektom poskytnuté pre zabezpečenie ich procesných práv garantovaných dohovorom, a aby sa dotknuté subjekty mohli brániť voči zásahom do vlastníckych práv zo strany štátnych orgánov. V neposlednom rade sa ESĽP v rámci svojej judikatúry vysporiadalo aj s novými konfiškačnými mechanizmami, akými sú konfiškácie majetku tretích osôb alebo konfiškácie bez predchádzajúceho odsúdenia, ktoré boli nadizajnované na postihovanie únikov z pôsobnosti tradičných konfiškačných mechanizmov. Vo svojej analýze predmetných inštitútov ESĽP prijalo osobitosti v ich aplikácii ako súladné s ustanoveniami dohovoru a jej dodatkovými protokolmi. Zároveň však na nich rozšírilo požiadavky procesného a normatívneho rázu ustanovenými v súvislosti s regulárnymi konfiškáciami.

Tieto požiadavky hmotno-právneho ako aj procesno-právneho charakteru, ktoré boli ustanovené v rámci rozhodovacej činnosti ESĽP, sú na základe nami poskytnutej analýzy, plnohodnotne naplnené v súčasnej slovenskej právnej úpravy konfiškačných sankcií. A to aj s ohľadom na skutočnosť, že oproti iným členským štátom slovenské trestné právo upravuje

[69] § 34 ods. 1 a § 252 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z.z Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
[70] § 45 ods. 2 písm. b) a § 53 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z.z Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
[71] § 83 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

konfiškačné sankcie ako čisto trestno-právne sankcie, ktoré je možné ukladať len už aj tak silne formalizovanom a zásadovom procese trestného konania.

Zoznam bibliografických odkazov

ORLOVSKÁ, N., STEPANOVA, J. Confiscation of proceeds and property related to crimes: international standards and the ECHR practice. In: Juridical Tribune - Review of Comparative and International Law, Vol. 10, č. 3, 2020. ISSN: 2248- 0382, s. 493 – 511. [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: <https://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An10v3/9.%20Orlovska%20Stepanova.pdf>;

SIMONATO, M. Confiscation and fundamental rights across criminal and non-criminal domains. In: ERA Forum Journal of the Academy of European Law. Springler, Vol. 18, č. 3, 2017, ISSN: 1863-9038, s. 365–379 [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://d-nb.info/1144742323/34 >;

DEMYDA, A. Protikorupčná politika z hľadiska ESĽP. In: Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2021. 1. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021. s. 23 – 34. ISBN: 978-80-7160-618-5;

BOUCHT, J. Non-conviction based confiscation and the second aspect of the presumption of innocence under Article 6(2) ECHR. In: New Journal of European Criminal Law. SAGE Publications, Vol. 16, č. 4, 2025, ISSN: 2032-2844, s. 426–448, [citované dňa 2.3.2026], čiastočne dostupné online: < https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/20322844251384137>;

KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 1864 ISBN: 978-80-7699-033-3;

RAINEY, B., WICKS, E., OVEY, C. Jacobs, White, and Ovey: The European Convention on Human Rights. 7. vydanie. Oxford: Oxford university press, 2017, s. 692. ISBN: 978-0-19-876774-9;

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L. a kol. Trestný zákon. Komentár. 1. zväzok. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022, s. 904 ISBN: 978-80-7676-429-3;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Căpăţînă proti Rumunsku, č. 911/16 zo dňa 28.02.2023;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Telbis a Viziteu proti Rumunsku, č. 47911/15 zo dňa 26.06.2018;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rummi proti Estónsku, č. 63362/09 zo dňa 15.01.2015;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Veits proti Estónsku, č. 12951/11 zo dňa 15.01.2015;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ismayilov proti Ruská federácia, č. 30352/03 zo dňa 06.11.2008;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Paulet proti Spojenému kráľovstvu, č. 6219/08 zo dňa 13.05.2014;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Agosi proti Spojenému kráľovstvu, č. 9118/80 zo dňa 24.10.1986;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Jokela proti Fínsku, č. 74613/01 zo dňa 12.07.2007;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Todorov a ďalší proti Bulharsku, č. 50705/11 zo dňa 13.07.2021;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Markus proti Lotyšsku, č. 17483/10 zo dňa 11.06.2020;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Andonoski proti Severnému Macedónsku, č. 16225/08 zo dňa 17.12.2015;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Handyside proti Spojenému kráľovstvu, č. 5493/72 zo dňa 07.12.1976;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Silver a ďalší proti Spojenému kráľovstvu, č. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 7136/75 zo dňa 25.03.1983;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Butler proti Spojenému kráľovstvu, č. 41661/98 zo dňa 27.06.2002;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Grayson a Barnham proti Spojenému kráľovstvu, č. 19955/0515085/06 zo dňa 23.12.2008;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Balsamo proti San Marino, č. 20319/17, 21414/17 zo dňa 08.10.2019;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Raimondo proti Taliansku, č. 12954/87 zo dňa 22.02.1994;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gogitidze a ďalší proti Gruzínsku, č. 36862/05 zo dňa 12.05.2005;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Gk Statyba Ltd a Guselnikovas proti Lotyšsku, č. 3330/12 zo dňa 05.11.2013;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Denisova a Moiseyeva proti Ruskej federácií, č. 16903/03 zo dňa 01.04.2010;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi proti Slovinsku, č. 42079/12 zo dňa 17.01.2017;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Sporrong a Lönnroth proti Švédsku, č. 7151/75, 7152/75 zo dňa 23.09.1982;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Pendov proti Bulharsku, č. 44229/11 zo dňa 26.03.2020;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Geerings proti Holandsku, č. 30810/03 zo dňa 01.03.2007;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Silickienė proti Litve, č. 20496/02 zo dňa 10.04.2012;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Phillips proti Spojenému kráľovstvu, č. 41087/98 zo dňa 05.07.2001

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Grayson a Barnham proti Spojenému kráľovstvu, č. 19955/05, 15085/06 zo dňa 23.09.2008;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Webb proti Spojenému kráľovstvu, č. 56054/00 zo dňa 10.02.2004;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Arcuri a ďalší proti Taliansku, č. 52024/99 zo dňa 05.07.2001;

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci S.C. Service Benz Com S.R.L proti Rumunsku, č. 58045/11 zo dňa 04.07.2017;

Zákon č. 300/2005 Z.z Trestný zákon v znení neskorších predpisov;

Zákon č. 301/2005 Z.z Trestný poriadok v znení neskorších predpisov;

Smernica Európskeho parlamentu a rady 2014/42/EÚ z 3. apríla 2014 o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v Európskej únii;

Smernica Európskeho parlamentu a rady 2024/1260/EÚ z 24. apríla 2024 o vymáhaní majetku a konfiškácii;

Dôvodová správa k zákonu č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov [citované dňa 1.3.2026], dostupné online: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=482301>;

Dôvodová správa k zákonu č. 300/2005 Trestný zákonu [citované dňa 1.3.2026], dostupné online: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-300-2005-Z-z.htm>;

Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery, Procedures allowing the confiscation of proceeds of corruption without a criminal conviction, CAC/COSP/WG.2/2021/4, z 2. júla 2022, [citované dňa 27.2.2026], dostupné online: < https://docs.un.org/en/CAC/COSP/WG.2/2021/4 >;

Európska komisia, Analysis of non-conviction based confiscation measures in the European Union, SWD(2019) 1050 final, z 12. apríla 2019, [citované dňa 27.2.2026], dostupné online: < https://db.eurocrim.org/db/en/doc/3205.pdf >.

Kontaktné údaje:
Mgr. Gabriel Kun
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Kollárova 545/10
917 01 Trnava
2501887@tvu.sk

VYLÚČENIE VECI NA SAMOSTATNÉ KONANIE - NÁSLEDNÉ PROBLÉMY S KREOVANÍM SKUTKOVEJ VETY

JUDr. Samuel MARR, PhD., LL.M
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Okresná prokuratúra Bratislava II

Dr.h.c. prof. JUDr. Lucia KURILOVSKÁ, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
I. štátna tajomníčka Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

Anotácia: *Príspevkom autori reflektujú čiastočne sa v praxi vyskytujúce problémy kreovania skutkovej vety po vylúčení veci na samostatné konanie. V tejto spojitosti upriamujú pozornosť osobitne smerom k prečinom podľa § 212 a § 219 Trestného zákona a akcentujú potrebu precízneho poňatia opisu skutku tak, aby mal tento oporu vo vykonanom dokazovaní.*
Kľúčové slová: *Skutková veta, vylúčenie veci na samostatné konanie, opora vo vykonanom dokazovaní.*

Annotation: *The authors, in this contribution, reflect on certain issues arising in practice in the formulation of the operative part describing the act following the severance of a matter for separate proceedings. In this context, they draw particular attention to misdemeanours under Sections 212 and 219 of the Criminal Code and emphasise the necessity of a precise formulation of the description of the act so that it is firmly grounded in the evidence taken.*
Keywords: *Operative part describing the act, severance of the matter for separate proceedings, grounded in the evidence taken.*

Úvod

Prijatie rozhodnutia reflektovať predmetnú problematiku determinovalo identifikovanie parciálne sa vyskytujúcich nedokonalostí pri kreovaní skutkových viet orgánmi činnými v trestnom konaní (ďalej len „OČTK“) v tých prípadoch, kedy po začatí trestného stíhania prišlo k vylúčení jednej a/alebo viacero vecí na samostatné konanie/a. Trestnoprocesný inštitút vylúčenia veci je nesporne dobre etablovaným inštitútom slúžiacim *inter alia* urýchleniu trestného konania (tu prípravného konania) a tiež odbremeneniu od zložitého a časovo náročného dokazovania vo veci/ach zo zisteným skutkovým stavom v intenciách § 2 ods. 12 Trestného poriadku. Povedané inak, v prípade zabezpečenia **náležitého** dôkazného podkladu postačujúceho na vydanie konkrétneho meritórneho rozhodnutia, nie je potrebné viesť dokazovanie v jednej veci aj o inom skutku/och, o ktorom/ých takýto podklad v konkrétnom čase sprítomnený nie je. *„Do toho je potrebné vysporiadať sa s povahou istoty pri rozhodovaní a s tým, aká pravda o minulom deji sa má v trestnom konaní zistiť, keďže pri úplnej objektívnej pravde by pravdepodobnostné závery nemali miesto.“*[1] V tomto smere je potrebná konotácia, že náležitosti dôkazného podkladu nesvedčí iba možnosť na základe vykonaného dokazovania vydať konkrétne meritórne rozhodnutie, **ak** toto vyvoláva dôvodné pochybnosti. Z uvedeného tak rezultuje, že normotvorca do vyššie uvedeného ustanovenia premietol kumulatívnu podmienku (**i**) náležite zistiť skutkový stav tak, aby vo veci bolo možné rozhodnúť **a** (**ii**) dôkazný podklad zabezpečiť tak, aby nevyvolával objektívne pochybnosti o jeho vecnej

[1] Adamkovič, M. Úvahy o využití pravdepodobnosti v procese dokazovania v trestnom konaní. In: *Bratislavské právnické fórum. Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie na tému „Europeizácia trestného práva a princípy právneho štátu“*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2024, s. 160-166.

správnosti. „*Podmienka náležite zistiť skutkový stav veci znamená, že v trestnom konaní musia byť* ***všetky okolnosti trestného činu*** *zistené v takom rozsahu, aby bolo možné vzhľadom na konkrétne štádium trestného konania rozhodnúť*.“[2]

V praxi OČTK sa vyskytujú prípady odcudzenia peňaženky včítane jej obsahu – osobitne platobného prostriedku frekventovane. *In concreto* bolo policajtom podľa § 10 ods. 7 písm. d) Trestného poriadku dňa 5. apríla 2025 začaté trestné stíhanie vo veci prečinu krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. b) Trestného zákona v súbehu s prečinom neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa § 219 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona na skutkovom základe, opisujúcom najmä (**i**) vniknutie do uzamknutého osobného motorového vozidla, (**ii**) odcudzenie peňaženky s viacero platobnými bankovými kartami a (**iii**) vykonanie neúspešného, ako aj úspešných pokusov o platby s **niektorými** s odcudzených kariet.

Za toho času vstávajúcej dôkaznej situácie, hore označený policajt dňa 09.12.2025 uznesením pod ČVS: ORP-***/**-B2-2025 na skutkovom základe v ňom uvedenom rozhodol o vylúčení prečinu podľa § 219 Trestného zákona na samostatné konanie.

Dňa 10.12.2025 bol spisový materiál vedený pod ČVS: ORP-***/**-B2-2025 s poukazom na § 200 ods. 2 písm. a) Trestného poriadku odovzdaný vyšetrovateľovi Odboru kriminálnej polície, Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave II (ďalej len „OKP OR PZ v Bratislave II“), kde prišlo k jeho zaevidovaniu pod ČVS:OPR-****/*-VYS-B2-2025.

Dňa 25.11.2025 bol v procesnom postavení podozrivého vypočutý M. CH., ktorý odmietol vypovedať.

Vo vzťahu k prečinu krádeže podľa § 212 Trestného zákona bola skonštatovaná dôkazná núdza dôsledkom ktorej nebolo za predmetný prečin možné vzniesť obvinenie konkrétnej osobe a preto poverený príslušník Policajného zboru (ďalej len „poverený príslušník“ a „PZ“) rozhodol po zašatí trestného stíhania o jeho prerušení podľa § 228 ods. 1 Trestného poriadku.

Vo vylúčenej veci prečinu podľa § 219 Trestného zákona sa podarilo sprítomniť vyšší stupeň pravdepodobnosti (opoznanie obvineného operatívnym pracovníkom, korešpondujúce potvrdenia o vykonaní bankových operácií, záznamy zo zálohovaných priemyselných kamier a pod) v intenciách ustanovenia § 206 ods. 1 Trestného poriadku. Vyšetrovateľ PZ preto dňa 29.12.2025 obvinil za prečin neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa § 219 odsek 1, odsek 2 Trestného zákona M. CH. na tom skutkovom základe, že

„*po tom, čo si obvinený, v presne nezistenom čase, najneskôr do 12:23:00 hod. dňa 05.04.2025, na doposiaľ neznámom mieste, bez súhlasu a vedomia poškodeného zaobstaral 1ks bankomatovú kartu Slovenskej sporiteľne Visa biznis č. karty* ***4544**** 4964*** *vedenú na občianske združenie* ****, *1 ks bankomatovú kartu Visa biznis č. karty* ***4544**** 2126*** *vedenú na spol.* **** *s.r.o., 1 ks bankomatovú kartu Visa č. karty* ***4405**** 8444*** *na meno R. B., 1 ks bankomatovú kartu Visa č. karty* ***4234 **** 3804*** *vedenú na spol.* **** *s.r.o, a následne, takto neoprávnene zaobstaranou bankomatovou platobnou kartou zn. Visa bližšie nestotožneného čísla s koncovkou* ***4544 **** 4964 vykonal*** *dňa 05.04.2025 v čase o 12.24 hod. jeden neúspešný pokus o platbu vo výške 800,- EUR, dňa 05.04.2025 v čase o 12:30 hod. jednu* ***úspešnú platbu*** *bankomatovou platobnou kartou zn. Visa bližšie nestotožneného čísla s koncovkou* ***4544****2126*** *vo výške 11,99,- EUR, obidve u predajcu NAY Elektrodom v OC Avion Bratislava, Ivanská cesta 16 a dňa 05.04.2025 v čase o 13:37 hod. jednu* ***úspešnú platbu*** *bankomatovou platobnou kartou zn. Visa bližšie nestotožneného čísla s koncovkou* ***4544****4964*** *vo výške 20,00,- EUR u predajcu Media Press OC Avion Bratislava, Ivanská cesta 16, čím tak spôsobil poškodeným spoločnostiam* **** *a* ****, *obidve zastúpené osobou R. B. celkovú škodu neoprávnenými platbami vo výške 31,99,- EUR a v prípade úspešnosti jedného neoprávneného pokusu o platbu aj škodu vo výške 800,-EUR*.“[3]

[2] Čentéš, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký Komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2022, s. 7.
[3] Uznesenie vyšetrovateľa PZ podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku, sp. zn. ČVS: ORP-****/*-VYS-B2-2025.

Nedostatky skutkovej vety uznesenia o vznesení obvinenia po vylúčení veci

V relácii k výkladu hore citovanej skutkovej vety je potrebné uviesť, že táto opisovala bez opory vo vykonanom dokazovaní (**i**) neoprávnené zaobstaranie si **4** (štyroch) bankových kariet obvineným a (**ii**) obvineným vykonaný neúspešný pokus o platbu a úspešné platby za použitia **2** (dvoch), z hore uvedených **4** (štyroch) bankových kariet.

Z uvedeného je zrejmé, že takto vykreovaná skutková veta nemá oporu vo vykonanom dokazovaní a naformulovaný skutok preto nie je možné pričítať obvinenému. Poznamenávame, že predmetnú formuláciu taktiež „*nemožno považovať za takú nedokonalosť pri písaní a kopírovaní textu zo strany vyšetrovateľa, ktorú by bolo možné konvalidovať opravným uznesením. Opravné uznesenie totiž neslúži na konvalidovanie nesprávností, ktorých zmena má podstatný vplyv na skutok. Z tohto pohľadu je upravenie skutkovej vety v naznačenom smere podstatnou zmenou na ktorú preto nemožno reagovať opravným uznesením*. *Obiter dictum, vyšetrovateľ po vylúčený prečinu podľa § 219 Trestného zákona na samostatné konanie, opomenul adekvátne vykreovať skutkovú vetu iba vo vzťahu k prečinu podľa § 219 Trestného zákona,*“[4] keď do skutku poňal označenie všetkých bankových kariet, čo tvorilo obsah prvotného uznesenia o začatí trestného stíhania datovaného dňom 5. apríla 2025.

Nad rámec obvinenému nesprávne vykonanému pričítaniu neoprávneného disponovania a použitia iných, ako na pokus o platbu a platby preukázateľne použitých bankových kariet je skutkovej vete taktiež potrebné vytknúť neudržateľné **rozšírenie okruhu poškodených**, čo má esenciálny vplyv na právnu kvalifikáciu.

Vyššie citovaná skutková veta opísala neoprávnené zmocnenie sa obvineným viacero (4) kariet, pričom jedna z kariet bola podľa opisu skutkovej vety vedená na poškodeného ako fyzickú osobu a dve karty boli vedené na dve rôzne právnické osoby. Uvedené si nekriticky bez akéhokoľvek verifikovania vyšetrovateľ osvojil z výpovede poškodeného, ktorý zároveň uviedol, že je konateľom v oboch poškodených obchodných spoločnostiach.

Výkonom dozorovej činnosti bolo zistené, že ide o jednu a tú istú právnickú osobu, ktorá v minulosti zmenila obchodné meno a z uvedeného dôvodu bola jedna konkrétna banková karta registrovaná pod starým a druhá pod novým obchodným menom spoločnosti. Dozorový prokurátor preto v hore označenom uznesení podľa § 230 ods. 2 písm. e) Trestného poriadku skonštatoval, že „*v tomto smere je preto nerozhodné, či na zmenu v obchodnom registri reagovala príslušná banka alebo nie. Okruh poškodených sa nerozširuje, a contrario je za poškodeného možné považovať iba* ****, *s. r. o.; z toho dôvodu je v odôvodňujúcej časti uznesenia o vznesení obvinenia vykonané označenie majiteľa bankovej karty 4544****2126 ako* ****, *s. r. o., neudržateľné. V skutkovej vete vykonané označenie dvoch poškodených spoločností je potom taktiež bez racionálneho ukotvenia.*“[5]

V tejto spojitosti dávame vo väzbe na správnu právnu kvalifikáciu do pozornosti, že kým trestný čin podľa § 219 ods. 1 Trestného zákona má normotvorcom stanovenú trestnú sadzbu **až na 2** (dva) **roky,** trestný čin podľa § 219 ods. 2 Trestného zákona **až na 3** (tri) **roky**, tak trestný čin podľa § 219 ods. 5 písm. a) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. j) Trestného zákona má vymedzenú trestnú sadzbu **od 1** (jedného) **do 5** (piatich) **rokov**.

Základné referenčné právne normy:

I. Prečinu podľa § 219 ods. 1 Trestného zákona sa všeobecný subjekt dopustí ak „*neoprávnene prechováva, prepravuje, obstará si alebo inak zadováži alebo poskytne inému platobný prostriedok.*“[6]

II. Prečinu podľa § 219 ods. 2 Trestného zákona sa všeobecný subjekt dopustí ak „*neoprávnene použije platobný prostriedok.*“[7]

[4] Uznesenie prokurátora podľa § 230 ods. 2 písm. e) Trestného poriadku, sp. zn. 4Pv 123/25/1102.
[5] Tamže.
[6] § 219 ods. 1 Trestného zákona.
[7] § 219 ods. 2 Trestného zákona.

III. Prečinu podľa § 219 ods. 5 písm. a) Trestného zákona sa všeobecný subjekt dopustí vtedy „*ak spácha čin uvedený v odseku 1, 2, 3 alebo 4 závažnejším spôsobom konania.*“[8]

IV. Z ustanovenia § 138 (marginálna rubrika Závažnejší spôsob konania) písm. j) Trestného zákona vyplýva, že „*závažnejším spôsobom konania sa rozumie páchanie trestného činu na viacerých osobách.*“[9]

V. Napokon z ustanovenia § 122 ods. 7 Trestného zákona je zrejmé, že „*viacerými osobami sa na účely tohto zákona rozumejú najmenej tri osoby.*“[10]

VI. Z ustanovenia § 2 ods. 10 Trestného poriadku rezultuje, že „*orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie.*“[11]

Pokiaľ teda *in concreto* skutková veta opísala disponovanie jednou platobnou kartou registrovanou na fyzickú osobu a dvoma platobnými kartami registrovanými na dve rôzne obchodné spoločnosti, uvedené nekorešpondovalo s právnou kvalifikáciou skutku ako prečinu podľa § 219 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona a zároveň disponovanie inými, ako na pokus o platbu a platby použitými bankovými kartami nebolo obvinenému dokázané. Je kategoricky neprijateľné pričítať obvinenému prísnejšiu právnu kvalifikáciu len na základe nesprávne vykreovanej skutkovej vety bez relevantnej opory vo vykonanom dokazovaní, teda v príkrom rozpore s ustanovením dikcie § 2 ods. 10 Trestného poriadku. Na uvedené trefne reflektoval R. Remeta, keď uviedol, že *„v rámci dozoru prokurátora (§ 230 ods. 1 Tr. por.) je nevyhnutné, aby prokurátor v súlade so zásadou stíhania zo zákonných dôvodov (§ 2 ods. 1 Tr. por.), dozeral na zabezpečenie zákonného podkladu pre spravodlivé rozhodnutie pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, ktoré musia byť založené na náležitom zistení skutkového stavu veci (§ 2 ods. 10 Tr. por.) a voľnom hodnotení dôkazov (§ 2 ods. 12 Tr. por).“*[12] Vzhľadom na doposiaľ uvedené možno uzavrieť, že *„právne normy zabezpečujú stabilitu právnych vzťahov, ich jasnosť a precíznosť umožňuje jednotlivcom a inštitúciám riadne uplatňovať ich práva a oprávnené záujmy.“*[13] V tomto smere preto nezastupiteľnú úlohu zohráva dozorová činnosť prokurátora v rámci ktorej tak, ako sme uviedli vyššie bolo potrebné pristúpiť k zrušeniu označeného uznesenia vyšetrovateľa PZ o vznesení obvinenia pre dôvody v danom uznesení (aj danej spisbe krátene) uvedené.

Záver

„Celým trestným konaním sa prelínajú zásady trestného konania, ktoré sú upravené v jednotlivých ustanoveniach odsekov § 2 zákona číslo 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisoch (ďalej aj ako „TP“) a ďalej rozvíjané jednotlivými ustanoveniami TP.“[14] V tomto duchu sme pristúpili k reflektovaniu nedokonalostí skutkových viet (*in concreto* meritórnych rozhodnutí OČTK po vylúčení vecí na samostatné konanie/ia), čo do ich formulácie. Priblížili sme najmä tie časti formulácie skutkovej vety, ktoré jej súčasťou za žiadnych okolností nemôžu byť pre ich absentujúce zrkadlenie vo vykonanom dokazovaní a nesúlad s právnou kvalifikáciou. Skutkové vety však vo všeobecnosti obsahujú aj nadbytočné textácie, ktoré *a priori* nestigmatizujú výrok meritórneho rozhodnutia vadou nezákonnosti, avšak

[8] § 219 ods. 5 písm. a) Trestného zákona.
[9] § 138 písm. j) Trestného zákona.
[10] § 122 ods. 7 Trestného zákona.
[11] § 2 ods. 10 Trestného poriadku.
[12] Remeta, R. Vplyv zmien trestného poriadku na dozor a úkony prokurátora. In: *Bratislavské právnické fórum. Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie na tému „Smerovanie trestného práva a umelej inteligencie“.* Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2025, s. 390-406.
[13] Marková, V. Stručný exkurz k aktuálnym otázkam trestného práva v kontexte zmien z roku 2024. In: *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 13. ročníka interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2024, s. 9-32.
[14] Kiko, M. Výzvy spojené s trestným činom prevádzačstva. In: *Bratislavské právnické fórum. Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2023, s. 426-438.

sú vecne nepotrebné. Rovnako tak niektoré skutkové vety zase opomínajú do textácie poňať obligatórne pojmové znaky toho ktorého trestného činu a podobne.

Pod konkrétnym skutkom je potrebné správne ponímať tie prejavy konania páchateľa, ktoré sú kauzálne pre následok a ktoré sú kryté zavinením. Uvedené sa z logiky veci samej vzťahuje aj na spáchanie trestného činu v niektorom z jeho vývojových štádií, na čo je potrebné pri kreovaní skutkovej vety pamätať. Simplifikujúc možno uviesť, že skutková veta musí pokryť skutok ako taký do všetkých obligatórnych, alternatívne tiež fakultatívnych znakov skutkovej podstaty/át (aj kvalifikovaných), poťažmo deskripcie konkrétneho vývojového štádia trestného činu v prípade, ak neprišlo k jeho dokonaniu. Náležité opísanie skutku, čo do tzv. parametrov skutku nie je v žiadnom prípade prehnaným formalizmom, *a contrario* ide o esenciálnu podmienku umožňujúcu objektivizovať totožnosť skutku a jeho právne posúdenie a to aj pri eventuálnej neskoršej zmene právnej kvalifikácie. Zvýrazňujeme, že parametre skutku ako jeho pomyselné časopriestorové vymedzenia, tento v daných intenciách fixujú a reprezentujú logické vyčerpanie znakov skutkovej podstaty v časopriestorovo ukotvenom deji. Je neprípustné aby právna kvalifikácia skutku nemala oporu v znení skutkovej vety a opačne. Takáto diskrepancia by totiž kolidovala ustálenej rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý konštatoval, že „s*kutková veta má stručne a výstižne vyjadriť žalovaný skutok, ktorého sa obžalovaný podľa zistenia súdu dopustil. Súd v nej uvedie konkrétne údaje týkajúce sa miesta, času a spôsobu spáchaného skutku a údaje relevantné z hľadiska zákonných znakov stíhaného trestného činu, ako aj z hľadiska individualizácie skutku, tak aby tento nemohol byť zamenený s iným (pozri § 163 ods. 3 Trestného poriadku). Popis skutku (predovšetkým spôsob jeho spáchania) musí byť uvedený tak, aby jednotlivé časti zodpovedali príslušným znakom skutkovej podstaty trestného činu, za ktorý bol obžalovaný uznaný vinným.*“[15] Z novšej rozhodovacej činnosti uznávanej súdnej autority možno tiež dať do pozornosti (**i**) nález pod sp. zn. ÚS 646/2021 z ktorého rezultuje, že „*v skutkovej vete výroku odsudzujúceho rozsudku sa necituje formulácia kvalifikačne použitého ustanovenia Trestného zákona, táto formulácia zodpovedá tzv. právnej vete citovanej v kvalifikačnej časti výroku o vine. Skutková veta musí zodpovedať právnej vete obsahovo, teda tak, aby bolo možné konštatovať naplnenie zákonných znakov trestného činu (subsumovať zistený skutkový stav pod príslušné ustanovenie osobitnej časti Trestného zákona)*“[16] a (**ii**) nález pod sp. zn. I. ÚS 632/2025 zo dňa 6. novembra 2025 z ktorého vyplýva, že „*skutková veta má stručne a výstižne vyjadriť žalovaný skutok, ktorého sa obžalovaný podľa zistenia súdu dopustil. Súd v nej uvedie konkrétne údaje týkajúce sa miesta, času a spôsobu spáchaného skutku a údaje relevantné z hľadiska zákonných znakov stíhaného trestného činu, ako aj z hľadiska individualizácie skutku tak, aby tento nemohol byť zamenený s iným (pozri § 163 ods. 3 Trestného poriadku). Popis skutku (predovšetkým spôsob jeho spáchania) musí byť uvedený tak, aby jednotlivé časti zodpovedali príslušným znakom skutkovej podstaty trestného činu.*“[17]

Potrebu náležitého pristúpenia OČTK ku kreovaniu skutkovej vety na tomto mieste opakovane akcentujeme. Časopriestorovú nezameniteľnosť skutku samozrejme skutková veta reflektuje v určitom čase – procese dokazovania. Je preto logické, že pri výraznejšej zmene dôkaznej situácie sa bude meniť aj samotná skutková veta. Na uvedené reflektoval nie len samotný normotvorca v Trestnom poriadku, ale uvedené znovu anticipuje aj rozhodovacia činnosť vnútroštátnych súdnych autorít. Príkladmo možno priblížiť, že „*podstata skutku nebude porušená, ak sa zmenia okolnosti týkajúce sa miesta, času spáchania činu, rozsahu následkov, spôsobu vykonania činu, pohnútky činu alebo formy zavinenia. Totožnosť skutku nenarušujú zmeny v jednotlivých okolnostiach, ktoré individualizujú skutok, okrem iného i čo do miesta a času spáchania, spôsobu vykonania a pohnútky činu, ako aj formy zavinenia.*“[18]

[15] III. ÚS 509/2015.
[16] IV. ÚS 646/2021.
[17] I. ÚS 632/2025.
[18] I. ÚS 632/2025.

Predmetnú problematiku preto uzatvárame s poukazom na rozsudok trestného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky o váhe judikátu z ktorého rezultuje, že *„skutková veta nie je totožná s právnou vetou a spravidla nepoužíva terminológiu právnej vety, aj keď sa niekedy použité výrazy a formulácie skutkovej vety a právnej vety nevyhnutne prekrývajú (zhodujú). Skutková veta však musí s dostatočnou obsahovou určitosťou vyjadrovať všetky skutkové okolnosti, ktoré sú kvalifikačným momentom použitej právnej kvalifikácie.*“[19]

Z historického hľadiska sa žiada poukázať k osobnosti profesora trestného práva Antonína Ružka a jeho knižnému titulu „*Obžalovací zásada v československém trestním řízení*“. Napriek značnému časovému odstupu od publikovania tejto monografie, možno profesorom Ružkom prezentované názory považovať vo veľkej časti za stále aktuálne. Súhlasíme s A. Ružkom, že pojem skutok a trestný čin nie sú obsahovými ekvivalentmi. Zmenou právnej kvalifikácie preto totožnosť skutku nie je a ani nemôže byť dotknutá. Inými slovami, skutok prezentujú okolnosti, ktoré sa naň viažu-vzťahujú (skutkové okolnosti) a preto zmena právnej kvalifikácie skutku nemení samotný skutok.

Už česko-slovenská judikatúry (napríklad R 41/1972) obsahovala imperatív spočívajúci v povinnosti zaoberať sa celým skutkom ako takým a všetkými jeho právne relevantnými stránkami. Demonštratívne možno do naznačeného výpočtu poňať aj nasledovnú staršiu česko-slovenskú, slovenskú a českú judikatúru: R 64/1973, B 6/1975-52, R 52/1979, R 10/1982-II, R 9/1997, R 1/1996-I, R 41/2002-I, R 21/2010, TpR 4/2007, s. 114 a pod.

Zhŕňame, že skutok musí mať sám o sebe určitú adekvátnu výpovednú hodnotu. Osobitne pokiaľ ide o časť skutku, ktorá bola vylúčená na samostatné konanie je neprípustné, aby skutková veta obsahovala parciálne časti textácie iného skutku, ktoré vo vylúčenej trestnej veci absentujú svoj dôkazný podklad a navyše sú na ťarchu obvineného.

Zoznam bibliografických odkazov

ADAMKOVIČ, M. Úvahy o využití pravdepodobnosti v procese dokazovania v trestnom konaní. In: *Bratislavské právnické fórum 2024. Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie konanej 17.,19. septembra 2024 na tému „Europeizácia trestného práva a princípy právneho štátu“*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2024, s. 160-166. ISBN 978-80-7160-732-8.

ČENTÉŠ, J. a kol. 2022. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 1083 s. ISBN: 978-80-8155-109-3.

KIKO, M. Výzvy spojené s trestným činom prevádzačstva. In: *Bratislavské právnické fórum 2023. Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie konanej 11.-12. septembra 2023 na tému „Aktuálne výzvy trestného práva“*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2023, s. 426-438. ISBN 978-80-7160-696-3.

MARKOVÁ, V. Stručný exkurz k aktuálnym otázkam trestného práva v kontexte zmien z roku 2024. In: *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 13. ročníka interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou.* Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2024, s. 9-32. ISBN 978-80-8293-044-6.

Nález ústavného Súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 509/2015 zo dňa 19. januára 2016.

Nález ústavného Súdu Slovenskej republiky, sp. zn. IV. ÚS 646/2021 zo dňa 20. decembra 2021.

Nález ústavného Súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 632/2025 zo dňa 6. novembra 2025.

REMETA, R.: Vplyv zmien trestného poriadku na dozor a úkony prokurátora. In: *Bratislavské právnické fórum 2025. Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie konanej 17.-19. septembra 2025 na tému „Smerovanie trestného práva a umelej inteligencie“*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2025, s. 390-406. ISBN 978-80-7160-773-1.

[19] 3 Tdo 86/2017.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2Tdo 38/2016 zo dňa 4. septembra 2018. R značka: R 9/2017.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Tdo/86/2017 zo dňa 23. augusta 2018.

Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava II pod, sp. zn. 4Pv 123/25/1102 podľa § 230 ods. 2 písm. e) Trestného poriadku.

Uznesenie vyšetrovateľa Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave II, Odboru kriminálnej polície pod sp. zn. ČVS: ORP-****/*-VYS-B2-2025 o vznesení obvinenia podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku.

Zákon číslo 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon číslo 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Kontaktné údaje:
JUDr. Samuel Marr, PhD., LL.M
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava 35
samuel.marr@akademiapz.sk

Okresná prokuratúra Bratislava II
P. O. BOX 53, Kvetná 13
820 18 Bratislava
samuel.marr@genpro.gov.sk

Dr.h.c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6 P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
lucia.kurilovska@flaw.uniba.sk

I. štátna tajomníčka Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
Pribinova 2
812 72 Bratislava
lucia.kurilovska@minv.sk

EDIČNÁ POVINNOSŤ V TRESTNOM KONANÍ

kpt. JUDr. Mgr. Zuzana MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, PhD.
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia
Predkladaný článok sa zaoberá problematikou edičnej povinnosti podľa § 89a Trestného poriadku so zameraním na analýzu pojmu dobrovoľnosti pri vydávaní vecí na účely dokazovania v trestnom konaní. Vychádzajúc z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a Ústavného súdu Slovenskej republiky autor poukazuje na napätie medzi zákonnou povinnosťou vydať vec a ústavnou zásadou nemo tenetur se ipsum accusare. Hlavnou hypotézou príspevku je tvrdenie, že dobrovoľnosť plnenia edičnej povinnosti sa v aplikačnej praxi často javí ako fikcia, najmä ak je jej nesplnenie spojené s hrozbou sankcie alebo donútenia. Článok analyzuje teoretické východiská, judikatúru a aplikačné problémy vznikajúce v policajnej praxi, najmä v súvislosti s nedostatočným poučením a formalistickým prístupom k výkonu tohto inštitútu. V závere príspevok reflektuje aktuálny legislatívny vývoj a navrhuje de lege ferenda opatrenia smerujúce k posilneniu ochrany základných práv, najmä precizovanie poučovacej povinnosti a zavedenie štandardizovaných postupov v aplikačnej praxi.
Kľúčové slová
edičná povinnosť, vydanie veci, predloženie veci, dobrovoľnosť, nemo tenetur se ipsum accusare, príslušník Policajného zboru

Annotation
The submitted article addresses the issue of the duty to produce evidence pursuant to Section 89a of the Criminal Procedual Code, with a particular focus on the analysis of the concept of voluntariness in the surrender of items for evidentiary purposes in criminal proceedings. Based on the case law of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of the Slovak Republic, the author highlights the tension between the statutory obligation to surrender an item and the constitutional principle of nemo tenetur se ipsum accusare. The main hypothesis of the paper is that the voluntariness of fulfilling the duty to produce evidence often appears as a legal fiction in practice, particularly where non-compliance is associated with the threat of sanctions or coercion. The article analyses the theoretical foundations, relevant case law, and practical challenges arising in police practice, especially in connection with insufficient instruction and a formalistic approach to the application of this instrument.In conclusion, the paper reflects current legislative developments and proposes de lege ferenda measures aimed at strengthening the protection of fundamental rights, in particular by refining the duty to instruct and introducing standardized procedures in practice.
Keywords
duty to produce evidence, voluntary surrende of an item, procution of an item voluntariness, nemo tenetur se ipsum accusare, police officer

Úvod

Legitimita štátnej moci a miera jej akceptácie spoločnosťou sú v demokratickom právnom štáte organicky prepojené s tým, ako orgány vynucovania práva rešpektujú občianske slobody. Aby jednotlivec považoval štátny systém za oprávnený a právne normy akceptoval ako morálne záväzné, musia byť prejavy verejnej moci v súlade s celospoločenskými hodnotami.[1] Trestné konanie v každom štáte sleduje legitímny cieľ zistenia trestného činu a spravodlivého potrestania páchateľa. Trestné konanie tak prirodzene balansuje medzi legitímnym záujmom spoločnosti na efektívnom odhaľovaní trestnej činnosti a prísnymi ústavnými limitmi ochrany základných práv a slobôd. Jedným z často využívaných inštitútov trestného konania, ktoré zasahujú do autonómie vôle jednotlivca, je zaistenie vecí na účely dokazovania. Najmiernejším zásahom, ktorý však v určitej miere rešpektuje autonómiu vôle dotknutého subjektu, je tzv. edičná povinnosť, teda „povinnosť osoby predložiť alebo vydať vec dôležitú pre trestné konanie“[2].

Slovenská právna úprava systematicky pracuje s inštitútom „vydania veci“ ako s preferovaným a primárnym nástrojom. Až v prípade jeho nesplnenia dáva zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“) priestor pre subsidiárne procesné postupy, teda

[1] KROŠLÁK, D., BALOG, B., SURMAJOVÁ, Ž. *Teória štátu a práva.* Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2020. s.44-46.
[2] IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 341.

pre invazívnejšie možnosti zaistenia veci dôležitej pre trestné konanie. Hoci to súčasné slovenské zákonné znenie explicitne neuvádza, doktrína aj ustálená súdna prax implicitne predpokladajú, že vydanie veci je založené na aspekte dobrovoľnosti – dotknutá osoba reaguje na výzvu orgánu činného v trestnom konaní bez toho, aby voči nej muselo byť aplikované bezprostredné fyzické či iné donútenie.

Predkladaný článok sa zameriava na analýzu pojmu „dobrovoľnosť“ v kontexte tohto zaisťovacieho inštitútu. Hlavnou hypotézou práce je tvrdenie, že pojem dobrovoľnosti pri plnení edičnej povinnosti, najmä ak je adresátom osoba, voči ktorej sa vedie trestné konanie, predstavuje v slovenskej aplikačnej praxi legislatívnu a procesnú fikciu. Ak je totiž nesplnenie zákonnej povinnosti sankcionované hrozbou procesného donútenia alebo explicitnou hrozbou poriadkovej pokuty, autonómia vôle dotknutého subjektu sa v materiálnom zmysle vytráca.

Tento stav je podrobený analýze, a to najmä optikou zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*, ktorá je integrálnou súčasťou zásady prezumpcie neviny[3] a v slovenskom právnom systéme nachádza svoje výslovné vyjadrenie už v článku 47 ods. 1[4] alebo článku 50 ods. 4 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky[5]. V nadväznosti na tieto ústavnoprávne limity článok skúma, ako sa s dotknutými legislatívnymi a procesnými imperatívmi vyrovnávajú príslušníci Policajného zboru, pričom osobitný zreteľ je upriamený na aplikačné problémy, ktoré v súčasnej policajnej praxi vznikajú.

Teoreticko-právne východiská edičnej povinnosti

Inštitút edičnej povinnosti je upravený v ustanovení § 89a ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého: „Kto má pri sebe vec, ktorá môže slúžiť na účely dokazovania, je povinný ju na vyzvanie predložiť policajtovi, prokurátorovi alebo súdu; ak ju treba na účely dokazovania zaistiť, je povinný vec na vyzvanie týmto orgánom vydať.“ Zákonodarca zvolil veľmi všeobecnú koncepciu tejto povinnosti. Zo samotného doslovného znenia nie je zrejmé, aké právne postavenie má mať vyzvaná osoba vo vzťahu k požadovanej veci. Vo všeobecnosti je prijímaný názor, že edičná povinnosť „týka sa každej osoby, ktorá má vec momentálne pri sebe, bez ohľadu na jej vzťah k veci (vlastník, držiteľ, nálezca, páchateľ a pod.).“[6] Z hľadiska procesného postavenia je koncipovaná ako všeobecná povinnosť a vzťahuje sa tak na svedkov, ako aj na podozrivé či obvinené osoby.

Výnimky z tejto plošnej povinnosti upravuje odsek 2 predmetného ustanovenia. Edičnej povinnosti nepodliehajú listiny alebo iné veci, ktorých obsah sa týka okolností, pre ktoré platí zákaz výsluchu, s výnimkou situácií, kedy došlo k riadnemu oslobodeniu od povinnosti zachovať vec v tajnosti alebo od povinnosti mlčanlivosti. Logickým obmedzením sú taktiež osoby vyňaté z pôsobnosti Trestného poriadku z titulu výsad a imunít podľa § 8.

Na to, aby vec získaná v rámci plnenia edičnej povinnosti bola procesne uplatniteľná a mohla byť v trestnom konaní použitá ako dôkaz, je nevyhnutné, aby boli kumulatívne splnené tri atribúty. Ide o dobrovoľnosť predloženia alebo vydania predmetnej veci, predchádzajúce riadne a správne poučenie vyzvanej osoby, ako aj o dodržanie zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*.

Pojem dobrovoľnosti nie je v Trestnom poriadku explicitne zadefinovaný, hoci s ním rozhodovacia prax všeobecných súdov i Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“) pracuje. Všeobecne sa pod dobrovoľnosťou rozumie stav, keď subjekt koná na základe vlastnej, vnútornej úvahy a slobodnej vôle, a nie pod vplyvom priameho autoritatívneho

[3] DRAŽOVÁ, P., MIHÁLIK, S., TURAY, L. *Zásady trestného práva hmotného a procesného*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022. s. 64 str.

[4] Čl.47 ods. 1. zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky: Každý má právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.

[5] Čl.50 ods. 4. zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky: Obvinený má právo odoprieť výpoveď; tohto práva ho nemožno pozbaviť nijakým spôsobom.

[6] ČENTÉŠ a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár. 3. aktualizované vydanie*. Bratislava: Eurokódex, 2017. s. 276.

vynútenia.[7] V praxi sa však dobrovoľnosť často mechanicky odvodzuje zo samotného faktu, že dotknutá osoba na výzvu reagovala bez aktívneho fyzického alebo verbálneho odporu. Napríklad Ústavný súd SR v jednom z uznesení uviedol, že ak sťažovateľka vydala vec v súlade s Trestným poriadkom dobrovoľne, „možno usudzovať, že bola uzrozumená so zásahom do jej súkromia“[8]. Takéto zjednodušené chápanie dobrovoľnosti však vyvoláva zásadné pochybnosti z hľadiska ochrany základných práv. Dobrovoľnosť totiž zaniká v momente, ak je konanie determinované vonkajšou prekážkou alebo hrozbou ujmy. Ak osoba koná výlučne pod hrozbou bezprostredne hroziacej finančnej sankcie či pokuty, alebo pod hrozbou policajného zákroku, nejde o prejav autonómie vôle, ale o vynútené podriadenie sa mocenskej prevahe štátu. Rozhodovacia prax preto v sporných prípadoch musí dôsledne skúmať reálne okolnosti vykonaného procesného úkonu.

Dobrovoľnosť sa môže skúmať jednak zo zápisnice o procesnom úkone, alebo aj výsluchom osôb, ktoré vydanie veci realizovali. V náleze Ústavného súdu SR z roku 2021 bolo okrem iného konštatované, že nešlo o dobrovoľné vydanie veci, a to aj na základe výpovedí príslušníkov Policajného zboru, ktoré boli vo vzájomnom rozpore.[9]

Dobrovoľnosť plnenia a zákaz vynucovania dôkazov, ktoré by mohli prispieť k sebaobvineniu, formuje Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“) cez optiku práva na spravodlivý proces podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“). Kľúčovým míľnikom je rozsudok ESĽP vo veci *Funke proti Francúzsku* z roku 1993, kde ESĽP konštatoval porušenie Dohovoru z dôvodu, že colné orgány sa snažili sťažovateľa pod hrozbou finančnej sankcie prinútiť k predloženiu inkriminujúcich dokumentov. ESĽP judikoval, že: „Obžaloba sa nemôže snažiť uniesť dôkazné bremeno tým, že pod tlakom sankcií získa dôkazy proti vôli obvineného.“[10] Z judikatúry ESĽP teda jednoznačne vyplýva, že ak štát využíva hrozbu sankcie (pokuty, trestu) na to, aby prinútil osobu vydať listiny či veci, ktoré má vo svojej dispozícii a ktoré ju môžu usvedčiť, dochádza k priamemu popretiu autonómie vôle daného jednotlivca. Taktiež aj v rozhodnutí *Heaney a Mcguinness proti Írsku* z roku 2000 ESĽP s poukázaním na prípad *Funke* konštatoval: „V oboch prípadoch však išlo o hrozbu a uloženie trestnej sankcie voči dotknutým sťažovateľom z dôvodu, že neposkytli informácie orgánom vyšetrujúcim údajné spáchanie trestných činov, z ktorých boli sami podozriví.“[11] Záverom teda je, že štát nemôže pod hrozbou sankcie, či hrozby stíhania za trestný čin nútiť podozrivé osoby, aby sami proti sebe predložili inkriminujúce dôkazy, len preto, že to príslušné bezpečnostné zložky nedokážu zabezpečiť vlastnou činnosťou.. Na druhej strane, v kauze *Jalloh proti Nemecku*[12] z roku 2006 ESĽP spresnil, že pod ochranu zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* nespadá získavanie materiálov, ktoré existujú nezávisle od vôle podozrivého (napr. vzorky krvi, moču či tkanív), avšak metóda ich získania nesmie dosiahnuť intenzitu mučenia či neľudského zaobchádzania (nútené vyvrátenie balíkov drog zo žalúdka).

V domácom kontexte vystáva legitímna aplikačná dilema, nakoľko vydaním veci sa môže obvinený fakticky sám usvedčiť zo spáchania trestného činu. Podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z roku 2016 však takýto postup nebol považovaný za problematický. „Jedná sa teda o kogentné ustanovenie Trestného poriadku nedávajúce žiaden priestor na možnosť nerešpektovania povinnosti na vydanie veci. Povinnosti k vydaniu veci zásadne nepodliehajú len osoby vyňaté z právomoci orgánov činných v trestnom konaní. Z tohto pohľadu upozornenie na možnosť odňatia veci, resp. uloženia poriadkovej pokuty (ako iný následok nevyhovenia) nie je

[7] Napr. Unesenie Ústavného súdu SR zo dňa 18.decembra 2025, sp. zn. I. ÚS 481/2025: „“Dobrovoľnosť spočíva v tom, že sťažovateľka plnila na základe vlastnej úvahy, nie na základe autoritatívneho vynútenia splnenia tejto povinnosti.“

[8] Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 21. novembra 2019, sp. zn. II. ÚS 341/2019.

[9] Nález Ústavného súdu SR zo dňa 12. novembra 2021, sp. zn. III. ÚS 522/2021.

[10] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 25.februára 1993, Prípad Funkce v. Francúzsko, č. 10828/84. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57809%22]}>.

[11] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 21.decembra 2000, Prípad Heaney and McGuinness v. Írsko, č. 34720/97. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59097%22]}>.

[12] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 11.júla 2006, Prípad Jalloh v. Nemecko, č. 54810/00. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76307%22]}>.

možné chápať ako donútenie k sebaobvineniu, tak ako to v dovolaní namietal obvinený.“[13] Tento formalistický výklad uprednostnil mocenský záujem štátu pred materiálnou ochranou základných práv, pričom úplne opomenul dobrovoľnosť predloženia alebo vydania veci a základné právo garantované obvinenému- prezumpciu neviny.

V náleze Ústavného súdu SR z roku 2021 však bolo takéto formalistické chápanie tohto inštitútu prekonané, keď Ústavný súd SR judikoval: „Zákaz sebaobviňovania má chrániť obvineného pred bezprávnym donucovaním zo strany štátnych orgánov, a tým prispievať k zaisteniu spravodlivého procesu. (...) Postupom podľa § 89a Trestného poriadku bol policajt povinný poučiť sťažovateľa predtým, než vec vydal, o tom, že nemá povinnosť vec vydať, ak by si vydaním veci spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania.“[14] Ústavný súd SR zároveň ostro skritizoval prax, kedy policajti využívajú edičnú povinnosť ako „všeobecnú výzvu“ na vydanie všetkých osobných vecí bez ich bližšej špecifikácie a bez predchádzajúceho poučenia. Ak poučenie o práve neprispievať k vlastnému sebaobvineniu nepredchádza samotnej výzve na vydanie veci, takýto postup je podľa Ústavného súdu SR ústavne neudržateľný a akékoľvek rozhodnutia vydané na základe takéhoto nezákonného úkonu sú taktiež ústavne neudržateľné.

Spomenuté rozhodnutia reflektuje aj aktuálny legislatívny vývoj v roku 2026. Do Národnej rady Slovenskej republiky bol 26.03.2026 doručený vládny návrh zákona, ktorý reaguje na pretrvávajúce deficity v policajnej praxi a navrhuje explicitne doplniť základné zásady Trestného poriadku v § 2 ods. 23 o znenie: „Nikoho nemožno nútiť k výpovedi proti sebe samému, k poskytovaniu dôkazov, ktoré by mohli viesť k jeho trestnému stíhaniu, ani k inému aktívnemu konaniu smerujúcemu k jeho obvineniu. O tom musí byť podozrivý a obvinený poučený.“[15] Tento legislatívny krok potvrdzuje, že hoci bola táto garancia dovtedy odvodzovaná implicitne z ústavných princípov, bežná aplikačná prax policajných zložiek vyžaduje jasné, explicitné zákonné vyjadrenie, aby sa zamedzilo systematickému obchádzaniu práv dotknutých osôb.

Ďalším kľúčovým prvkom, ktorý musí byť pri uplatňovaní povinnosti na vydanie veci dodržaný, je už spomenutá poučovacia povinnosť orgánu, ktorý vyzýva osobu na predloženie alebo vydanie veci. Ustanovenie § 89a ods. 1 Trestného poriadku v tomto smere explicitne stanovuje iba minimálny štandard: „Pri vyzvaní ho treba upozorniť na to, že ak nevyhovie výzve, môže mu byť vec odňatá, ako aj na iné následky nevyhovenia.“ Zákon teda výslovne hovorí o poučení o negatívnych následkoch, ako je logické odňatie veci, ak dotknutá osoba konkrétnu povinnosť nesplní dobrovoľne. Avšak okrem toho môže byť osobe spôsobený aj iný následok, ako napríklad uloženie poriadkovej pokuty, prípadne disciplinárne konanie a pod. Tento atribút edičnej povinnosti v trestnom konaní je jeden z najdôležitejších, keďže bez riadneho poučenia osoba nechápe význam a dosah svojho rozhodnutia. Problematickou je však stručnosť zákonnej formulácie poučovacej povinnosti. Nikde z nej výslovne nevyplýva, že policajt musí osobu informovať o tom, že predložiť alebo vydať vec má len vtedy, ak s tým vnútorne súhlasí, teda dobrovoľne a bez nátlaku, hoci to prax a judikatúra vyžadujú ako podmienku zákonnosti získania veci takýmto spôsobom. Taktiež, ak ide o podozrivú alebo obvinenú osobu, v rámci garancie práva na obhajobu a prezumpcie neviny by mal príslušník Policajného zboru osobu informovať o práve nevypovedať, a teda aj o práve nevydať vec, ak by jej mohla privodiť nebezpečenstvo trestného stíhania, prípadne ak by daná vec mohla byť použitá ako dôkaz proti nej. Bez riadneho a včasného poučenia sa ostatné atribúty zákonnosti stávajú fakticky neaplikovateľnými, nakoľko je to práve poučenie, ktoré ako primárny a iniciačný krok vysvetľuje osobe jej procesné postavenie. Absencia tohto úkonu automaticky neguje možnosť slobodnej vôle, dobrovoľnosti, ako aj uplatnenia zákazu sebaobvinenia, v dôsledku čoho je takto získaná vec v trestnom konaní nepoužiteľná.

[13] Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 23. mája .2017 , sp. zn. 4 Tdo 37/2016.
[14] Nález Ústavného súdu SR zo dňa 12. novembra 2021, sp. zn. III. ÚS 522/2021.
[15] Poznámka autora: Schválené Národnou radou Slovenskej republiky dňa 4.júna.2026.

Aplikačné problémy v policajnej praxi

V dôsledku zvýšenej personálnej fluktuácie v Policajnom zbore[16] sú do priameho výkonu služby nasadzovaní noví príslušníci bez predchádzajúcich hlbších skúseností v bezpečnostnej praxi. Avšak takíto príslušníci, často zaradení na útvaroch poriadkovej či dopravnej polície, realizujú prvotné, neodkladné a neopakovateľné úkony trestného konania. Ich procesná právomoc v tomto smere vyplýva z vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 275/2022 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní. Z hľadiska trestného práva a najmä kriminalistiky či teórie vyšetrovania majú tieto úkony nezastupiteľné miesto pri objasňovaní trestnej činnosti, no ich realizácia v prvej línii príslušníkmi Policajného zboru s nedostatočnými skúsenosťami naráža na nedostatky.

Pri analýze chýb služobne mladších príslušníkov Policajného zboru je zrejmé, že inštitút edičnej povinnosti vnímajú skôr technicky a formálne než materiálne. Typickým príkladom z praxe je situácia, kedy policajná hliadka počas kontroly nadobudne podozrenie, že kontrolovaná osoba je pod vplyvom omamných a psychotropných látok a predpokladá, že takéto látky má ešte stále aj pri sebe. Príslušníci v takejto situácii mechanicky vyzvú podozrivého na vydanie veci, pričom poučujú len v zmysle § 89a ods. 1 Trestného poriadku o následkoch nevyhovenia výzve ako je odňatie veci alebo prípadná poriadková pokuta. V praxi sa vyskytovali aj opačné, nezákonné postupy, keď poučenie nasledovalo až po samotnom vydaní veci. Príslušníci Policajného zboru až po vyzvaní na predloženie veci a prijatí takto predloženej veci zistili, že ide o trestný čin, pričom osobu poučili až po realizácii tohto úkonu. Takýto postup bez včasného poučenia by znamenal porušenie ústavnoprávnych princípov, najmä čl. 47 ods. 1 Ústavy SR.

Ak absentuje výslovné poučenie o dobrovoľnosti vydania veci ako aj o možnosti odmietnuť vydať vec, ktorá by osobu mohla usvedčiť z páchania trestnej činnosti, je takýto postup nezákonný. Tento nedostatok je umocnený v momente, ak je podozrivý pod vplyvom návykových látok, kedy je jeho rozpoznávacia a rozhodovacia schopnosť obmedzená, v dôsledku čoho nemožno hovoriť o prejave reálnej a vedomej vôle. Do zápisnice sa navyše spravidla uvedie len strohé vyhlásenie, že osoba „vec vydala na výzvu“, pričom kľúčový aspekt skutočnej dobrovoľnosti vydania nie je zaznamenaný. Ďalším nedostatkom identifikovaným nálezom Ústavného súdu SR je výzva na vydanie alebo „vyloženie všetkých vecí alebo vyloženie vecí, ktoré by mohli pochádzať z trestnej činnosti“[17]. Príslušníci Policajného zboru sú pri využívaní inštitútu § 89a Trestného poriadku povinní konkretizovať vec, ktorá má byť predložená alebo vydaná a ktorá môže slúžiť na účely dokazovania.

Výsledkom takéhoto postupu je závažná procesná kontaminácia získaných dôkazov. Ak v zápisnici absentuje explicitné zachytenie faktu, že osoba bola vopred poučená o možnosti neobviňovať sám seba a neprispievať k vlastnému sebaobviňovaniu a že vec odovzdáva na základe autonómneho rozhodnutia, vzniká problém s následným rozhodnutím vydaným policajtom. Pre obhajobu je jednoduché takýto úkon napadnúť namietaním, že obvinený vec nevydal dobrovoľne a nebol riadne poučený o svojich právach. Prokurátor v rámci výkonu dozoru nad zákonnosťou následne nemá inú možnosť, len po vzore judikatúry Ústavného súdu SR a ESĽP takéto rozhodnutie, ktorého podkladom bol nezákonne získaný dôkaz, zrušiť.

Odlišný, no rovnako legitímny a kritický pohľad ponúka analýza postupov služobne starších, skúsených príslušníkov Policajného zboru. Tí na vyžadujúce sa nároky na dokazovanie „skutočnej dobrovoľnosti“ reagujú špecifickým pragmatizmom. Vedomí si faktu, že obvinený

[16] Napríklad: STVR, Veľký odliv policajtov chce minister vnútra Šutaj Eštok riešiť zmiernením nárokov pre nábor nových. [Online] STVR.. 14.10.2024[cit. 05.04.2026]. Dostupné na: <https://spravy.stvr.sk/2024/10/velky-odliv-policajtov-chce-matus-sutaj-estok-riesit-uvolnovanim-pravidiel/>; RUMAN, R. Veľký odliv policajtov chce minister vnútra Šutaj Eštok riešiť zmiernením nárokov pre nábor nových. [Online. Zem a vek]. 15.10.2024. [cit.05.04.2026]. Dostupné na: <https://zemavek.sk/velky-odliv-policajtov-chce-minister-vnutra-sutaj-estok-riesit-zmiernenim-narokov-pre-nabor-novych/>; KERN, M. Analýza problémov Policajného zboru pri odhaľovaní a dokumentovaní prípadov protiprávnych výrubov stromov a krov. [Online]. Justičná akadémia Slovenskej republiky. [cit. 06.4.2026]. Dostupné na:< https://ja-sr.sk/files/Analyza_problemov_vyruby.pdf>.

[17] Nález Ústavného súdu SR zo dňa 12. novembra 2021, sp. zn. III. ÚS 522/2021.

môže dobrovoľnosť kedykoľvek v budúcnosti účelovo spochybniť, volia taktiku procesnej istoty. Podozrivú osobu priamo poučia o tom a zdôraznia jej, že vec dobrovoľne vydať nemusí alebo a že vec dobrovoľne vydať nemá, a následne bezodkladne pristúpia k inštitútu odňatia veci. Z ich pohľadu ide o „procesne čistejší“ postup. Pri odňatí veci sa totiž s dobrovoľnosťou vôbec nekalkuluje – ide o rýdzo invazívny, jednostranný mocenský zásah štátu, ktorý je od začiatku koncipovaný ako donucovací, čím policajti tak minimalizujú riziko následného spochybnenia úkonu.

Záver

Inštitút edičnej povinnosti podľa § 89a Trestného poriadku predstavuje v podmienkach demokratického právneho štátu konflikt medzi záujmom štátu na efektívnom trestnom stíhaní a autonómiou vôle jednotlivca. Ako ukazuje judikatúra ESĽP a Ústavného súdu SR, pojem „dobrovoľnosť“ pri vydávaní vecí sa v slovenskej aplikačnej praxi často stáva legislatívnou a procesnou fikciou. Ak je totiž nesplnenie výzvy spojené s hrozbou okamžitého procesného donútenia alebo majetkovej sankcie, o skutočne slobodnej vôli dotknutej osoby, a to najmä v postavení podozrivého či obvineného, nemožno reálne hovoriť.

Zlyhania v policajnej praxi, umocnené vysokou fluktuáciou a nedostatkom skúseností služobne mladších príslušníkov, často vedú k formalistickému prístupu, k absencii včasného poučenia a v konečnom dôsledku k procesnej kontaminácii získaných dôkazov. Naopak, pragmatizmus starších policajtov, ktorí radšej poradia osobe nevydať vec, ale rovno prechádzajú k odňatiu veci, oslabuje význam dobrovoľnosti v aplikačnej praxi. Aj z tohto dôvodu sa javí ako legitímne, aby bolo hľadisko dobrovoľnosti v zákonnom znení zdôraznené omnoho explicitnejšie, čo by najmä služobne mladším príslušníkom Policajného zboru umožnilo tento inštitút správne procesne uchopiť. V nadväznosti na uvedené by zároveň bolo účelné legislatívne alebo aspoň metodicky presnejšie definovať minimálne obsahové náležitosti poučenia, vrátane zdôraznenia dobrovoľnosti konania a zákazu nútenia k sebaobvineniu. V aplikačnej rovine sa preto javí ako vhodné zavedenie štandardizovaných formulárov poučenia a záznamu o vydaní veci, ktoré by eliminovali nedostatky v dokumentovaní dobrovoľnosti tohto úkonu.

Reflexiou na tieto pretrvávajúce deficity je aktuálny legislatívny vývoj v roku 2026. Explicitné zakotvenie zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* priamo do textu Trestného poriadku je nepochybne správnym krokom. Hoci môže byť podľa časti odbornej verejnosti vnímané ako nadbytočné, pre aplikačnú prax predstavuje významný posun smerom k posilneniu právneho štátu. Samotná legislatívna zmena však nemôže byť vnímaná ako postačujúce riešenie. Bez dôsledného metodického vedenia a systematického vzdelávania príslušníkov Policajného zboru, najmä v prvej línii, zostane aj explicitná právna úprava len formálnym pravidlom bez reálneho dopadu na aplikačnú prax. Iba materiálne, a nie čisto formálne chápanie ústavných záruk zabezpečí, že odhaľovanie trestnej činnosti nebude prebiehať na úkor samotných základov spravodlivého procesu. Keďže k spomínaným pochybeniam dochádza už v počiatočných štádiách konania, ich následná náprava je spravidla nemožná. Výsledkom je tak zmarenie účelu trestného konania, keď sa v konečnom dôsledku trestné stíhanie zastaví alebo je obžalovaný oslobodený spod obžaloby nie preto, že by sa skutok nestal, ale preto, že rozhodujúci dôkaz bol zaistený spôsobom, ktorý bol nezákonný a zároveň ktorý nerešpektoval základné práva a slobody garantované Ústavou SR.

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTÉŠ a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár. 3. aktualizované vydanie*. Bratislava: Eurokódex, 2017. 971 s. ISBN 978-80-8155-070-6

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, oznámenie č. 209/1992 Zb.

DRAŽOVÁ, P., MIHÁLIK, S., TURAY, L. *Zásady trestného práva hmotného a procesného*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2022. 96 s. ISBN 978-80-571-0534-6.

KROŠLÁK, D., BALOG, B., SURMAJOVÁ, Ž. *Teória štátu a práva.* Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2020. 336 s ISBN 978-80-571-0275-5.

IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 528 s. ISBN 978-80-8168-593-4.

KERN, M. Analýza problémov Policajného zboru pri odhaľovaní a dokumentovaní prípadov protiprávnych výrubov stromov a krov. [Online]. *Justičná akadémia Slovenskej republiky*. [cit. 06.4.2026]. Dostupné na:< https://ja-sr.sk/files/Analyza_problemov_vyruby.pdf>.

Nález Ústavného súdu SR zo dňa 12. novembra 2021, sp. zn. III. ÚS 522/2021.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 23. mája .2017 , sp. zn. 4 Tdo 37/2016.

Unesenie Ústavného súdu SR zo dňa 18.decembra 2025, sp. zn. I. ÚS 481/2025

Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 21. novembra 2019, sp. zn. II. ÚS 341/2019.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 25.februára 1993, Prípad Funkce v. Francúzsko, č. 10828/84. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57809%22]}>.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 21.decembra 2000, Prípad Heaney and McGuinness v. Írsko, č. 34720/97. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59097%22]}>.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 11.júla 2006, Prípad Jalloh v. Nemecko, č. 54810/00. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76307%22]}>.

RUMAN, R. Veľký odliv policajtov chce minister vnútra Šutaj Eštok riešiť zmiernením nárokov pre nábor nových. [Online]. *Zem a vek*. 15.10.2024. [cit.05.04.2026]. Dostupné na: <https://zemavek.sk/velky-odliv-policajtov-chce-minister-vnutra-sutaj-estok-riesit-zmiernenim-narokov-pre-nabor-novych/>;

STVR. Veľký odliv policajtov chce minister vnútra Šutaj Eštok riešiť zmiernením nárokov pre nábor nových. [Online] *STVR*. 14.10.2024[cit. 05.04.2026]. Dostupné na: <https://spravy.stvr.sk/2024/10/velky-odliv-policajtov-chce-matus-sutaj-estok-riesit-uvolnovanim-pravidiel/>

Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 275/2022 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátenom vyšetrovaní

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok

Kontaktné údaje

mjr. JUDr. Mgr. Zuzana MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, PhD.
Katedra trestného práva,
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1,
835 17 Bratislava
zuzana.medelska@akademiapz.sk
zuzana.medelska@minv.sk

PROCES ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ NA ÚZEMÍ JINÉHO STÁTU

pplk. JUDr. Kamil PASEKA
Katedra kriminální policie a zpravodajských služeb
Fakulta bezpečnostně právní
Policejní akademie České republiky v Praze

Anotácia: *Uvedený článek pojednává o získávání informací v trestním řízení v cizím státě prostřednictvím mezinárodní spolupráce. Akcentuje hlavní stávající problémy, které spočívají zejména v oblasti legislativy, neúplnosti dat a časové prodlevě odpovědí na dotazy a zároveň předkládá nástin jejich řešení.*
Kľúčové slová: *Mezinárodní policejní spolupráce, mezinárodní justiční spolupráce, trestní řízení, získávaní informací, databáze.*

Annotation: *The aforementioned article deals with obtaining information in criminal proceedings in a foreign state through international cooperation. It emphasizes the main existing problems, which lie primarily in the area of legislation, incompleteness of data, and time delays in responding to inquiries, while also presenting an outline of their solutions.*
Keywords: *International police cooperation, international judicial cooperation, criminal proceedings, obtaining information, databases.*

Úvod

Cílem článku je formulace aktuálních problémů identifikovaných v procesu získávání informací v trestním řízení na území jiného státu, jako jedné z aktuálních otázek trestního práva, a to jak v teorii, tak i v praxi.

Analýza překážek a limitů mezinárodní policejní a justiční spolupráce v trestním řízení může být vhodným podnětem k odborné diskusi o optimální právní regulaci v této oblasti.

Obstarávání informací v zahraničí a jejich následné využití jako důkazu pro objasnění trestní věci bylo vždy spjato se specifickými problémy. Z těchto důvodů byly z dané problematiky vybrány typické příklady umožňující identifikaci hlavních rizik a komplikací.

Mechanismus získávání informací na území jiného státu

Mají-li být na území jiného státu vyhledány a zajištěny informace týkající se osob nebo věcí důležitých pro účely trestního řízení, nemohou orgány činné v trestním řízení ve vztahu k těmto osobám nebo věcem provést procesní úkon přímo, ale musí využít nástroje mezinárodní policejní a navazující justiční spolupráce.

Před využitím nástrojů mezinárodní spolupráce je ovšem nejprve nutné provést na vlastním státním území nezbytné související úkony podle národní právní úpravy.

Nejdříve je potřeba odůvodnit význam určité osoby nebo věci pro účely trestního řízení. Například se může jednat o fyzickou osobu, od níž orgány činné v trestním řízení chtějí vyžádat vysvětlení[1], nebo podat svědeckou výpověď[2], o právnickou osobu, jejíž formální sídlo je třeba fyzicky ověřit, nebo může jít o věc, která je nástrojem trestné činnosti[3], nebo výnosem z trestné činnosti[4].

Následně je nezbytné zjistit co největší počet informací směřujících ke ztotožnění určité osoby nebo k identifikaci určité věci důležité pro účely trestního řízení. To zahrnuje zjištění data narození, bydliště, kontaktních údajů, jakož i v případě věci výrobního čísla, zvláštních identifikačních znaků a registračních údajů u identifikovatelných věcí (lodě, zbraně, auta).

[1] § 158 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
[2] § 101 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
[3] § 135a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
[4] § 135b zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Jakmile je význam určité osoby nebo věci pro trestní řízení znám a jsou zjištěny všechny ztotožňující nebo identifikační údaje, musí policejní orgán[5] provést prověrky na vlastním státním území, včetně lustrací ve veřejně dostupných databázích i v interních informačních systémech za účelem potvrzení, že se tato osoba nebo věc na území vlastního státu nenachází.

Teprve poté lze využít mezinárodní policejní spolupráce, která se opírá o mezinárodní bilaterální nebo multilaterální smlouvy nebo o schengenskou spolupráci. V České republice tuto mezinárodní policejní spolupráci zajišťuje Ředitelství pro mezinárodní policejní spolupráci Policejního prezidia České republiky v Praze.

Informace získaná cestou mezinárodní policejní spolupráce z území jiného státu má pouze informativní hodnotu a teprve na jejím základě se policejní orgán rozhodne o dalším postupu. Je-li získaná informace pozitivní, to znamená, že potvrzuje výskyt určité osoby nebo věci na území jiného státu, požádá policejní orgán příslušného dozorujícího státního zástupce (popřípadě státního zástupce v dosahu) o opatření této informace na území cizího státu cestou právní pomoci a to prostřednictvím příslušného úkonu trestního řízení. Takto získaná a procesně správně zadokumentovaná informace má povahu důkazu. Právní úprava tohoto postupu je v České republice zakotvena v zákoně č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů.

Mezinárodní justiční spolupráce představuje součinnost mezi justičními orgány (státní zastupitelství a soudy) dvou nebo více států. Jednou z jejich forem je právní pomoc, respektive žádost o provedení úkonu trestního řízení na území jiného státu, která má v rámci Evropské unie podobu vydání evropského vyšetřovacího příkazu[6]. Justiční spolupráci v České republice zajišťují Nejvyšší státní zastupitelství a Ministerstvo spravedlnosti České republiky.

Mezinárodní justiční spolupráce je tedy finálním prvkem celého procesu opatření důkazu na cizím státním území a navazuje na mezinárodní policejní spolupráci, která má v této oblasti nezastupitelný a stěžejní význam. A právě při ní můžou nastat specifické problémy, kterým bych se chtěl v tomto příspěvku věnovat, protože se v konečném důsledku promítnou do další procesní činnosti orgánů činných v trestním řízení.

Identifikace a návrh řešení praktických problémů

Mezinárodní policejní spolupráce se při získávání informací v trestním řízení potýká s mnoha problémy, které vyplývají z povahy dané problematiky. Na základě mého názoru a zkušeností z praxe vidím tři hlavní problémy. Jeden se týká legislativy, druhý neúplnosti dat a třetí časové náročnosti při získávaní informací. Řešení musí být kombinací legislativních změn, technických opatření i organizačních úprav.

Legislativa je rozmělněna v rámci multilaterální i bilaterální spolupráce a její nejednotnost způsobuje jednotlivým policejním útvarům pátrajícím po informacích apriorní problém. Existují různé formy komunikačních kanálů mezi policejními sbory v jednotlivých zemích i v rámci nadnárodních organizací. Europol[7], kromě s evropskými zeměmi spolupracuje i s mimoevropskými státy, se kterými má uzavřené operativní dohody, i když standardně funguje na základě evropské legislativy[8]. Interpol má globálnější charakter, zahrnuje 196 členských států, ale neexistuje právní vynutitelnost zaslání požadovaných informací, které jsou komunikovány v rámci policejní výměny informací. Oproti tomu je efektivní zjišťování informací v pátracích databázích fungujících v zemích aplikujících Schengenské Acquis, jakým je Schengenský informační systém.

[5] § 12 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

[6] § 358 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů.

[7] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/794 ze dne 11. května 2016 o Agentuře Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol) a o zrušení a nahrazení rozhodnutí 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV Úř. věst. L 135, 24.5.2016, pp. 53-114.

[8] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/977 ze dne 10. května 2023 o výměně informací mezi donucovacími orgány členských států a o zrušení rámcového rozhodnutí Rady 2006/960/SVV Úř. věst. L 134, 22.5.2023, pp. 1-24.

Informace v něm obsažené jsou právně závazné, jelikož jejich získávání a uchovávání má jasně stanovená pravidla. Tyto informace ovšem nekopírují všechny údaje v jednotlivých národních databázích, které obsahují podrobnější a komplexnější data. Navíc nejsou vzájemně propojené, čímž dochází k nevyužití potenciálu již existujících informačních systémů. Kromě uvedené multilaterální spolupráce má Česká republika s řadou států uzavřeny bilaterální smlouvy o spolupráci, které se průběžně aktualizují, případně na základě operativního zájmu dochází k průběžnému uzavírání smluv nových.

Rozdílné právní režimy (multilaterální versus bilaterální), odlišná právní závaznost výměny informací a paralelní komunikační kanály (Europol, Interpol, bilaterální dohody) vedou k neefektivitě a nejistotě. Řešením by bylo posílení jednotného právního rámce v Evropské unii, jehož výsledkem by byla:

- důslednější implementace evropských nástrojů (například princip dostupnosti informací),
- zavedení závazných lhůt pro odpověď na informační dotazy mezi členskými státy Evropské unie,
- společná standardizace formulářů a požadavků na minimální obsah žádostí.

Předpokladem implementace výše uvedených opatření je dosáhnutí větší interoperability databází, například mezi Europolem, Interpolem a Schengenským informačním systémem, a to zejména:

- propojením národních evidencí s evropskými systémy prostřednictvím jednotného rozhraní,
- automatizovaným porovnáváním dat (takzvaný „hit/no hit“ model),
- rozšířením rozsahu sdílených údajů při současném zachování ochrany osobních údajů.

Tyto prvky spolupráce by mohly být součástí společných evropských datových prostor[9], které jsou plánovány vzniknout v rámci utváření digitální budoucnosti Evropy. Pokud společné evropské datové prostory mají za úkol pomoci uvolnit obrovský potenciál inovací založených na datech a umožní, aby údaje z celé Evropské unie byly zpřístupňovány a vyměňovány důvěryhodným a bezpečným způsobem, mohly by se stát jejich součástí i informační systémy používané policejními a justičními orgány jednotlivých členských zemí.

V případě získávaní informací ze zemí, které nejsou členskými státy Evropské unie ani smluvními stranami v rámci multilaterálních smluv, by situaci ulehčila revize bilaterálních smluv a to zejména v oblastech:

- doplnění ustanovení o minimálním rozsahu identifikačních údajů,
- zavedení možnosti předběžného „orientačního prověření“ i při neúplných datech,
- zakotvení možnosti přímé komunikace mezi specializovanými útvary (nikoli pouze přes centrální orgány).

Kromě legislativy je dalším typicky praktickým problémem neúplnost dat a to v situaci, kdy se podaří získat jen částečná data k totožnosti určité osoby, která se například nějakou formou trestné součinnosti podílela na spáchání trestného činu[10] nebo může podat svědeckou výpověď. To znamená, že z operativně pátrací činnosti nebo ze svědeckých výpovědí vyplyne jméno a příjmení určité osoby, nebo její přezdívka, ale datum narození ani bydliště této osoby se nepodařilo zjistit. A pokud by se jednalo třeba o občana Vietnamské socialistické republiky, kde je pro oblast policejní spolupráce uzavřená bilaterální Smlouva mezi vládou České republiky a vládou Vietnamské socialistické republiky o spolupráci v boji proti trestné činnosti[11], lze sice na základě této smlouvy požádat o spolupráci a o informace, ale už v této smlouvě není napsáno, a to musíme dovodit interpretací, že pokud neznáme datum narození a ani bydliště, dožádaný stát pro Českou republiku lustraci této osoby v jeho informačních systémech neprovede. Z toho pro praxi vyplývá,

[9] European Comission. Shaping Europe ´s digital future. Common European data spaces. [online]. 2026 [cit. 2026-02-28]. Dostupné z https://digital-strategy.ec.europa.eu/cs/policies/data-spaces.

[10] § 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[11] Článek 4 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 8/2019 Sb. m. s., o sjednání Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Vietnamské socialistické republiky o spolupráci v boji proti trestné činnosti.

jestliže veškeré prověrky k určité osobě na našem státním území jsou negativní, s negativním výsledkem bude provedený i dotaz do databáze pasažérů letecké dopravy a pokud není právní důvod pro omezení osobní svobody této osoby v rámci možného vyhlášení pátrání po této osobě[12], pak i pátrání po pobytu bude následně odvoláno a v konečném důsledku by žádost o právní pomoc prostřednictvím mezinárodní justiční spolupráce byla bezvýsledná a jen spojena s finančními náklady na překlad, s administrativou a s časovou náročností. A bude-li se nacházet na území dožádaného státu více osob téhož jména a příjmení, pak může nastat problém jak s transkripcí, tak s neurčitostí, která část jména je křestním jménem a která příjmením. Z uvedeného vyplývá, že absence data narození, bydliště či jednoznačné identifikace znemožňuje lustraci v zahraničních informačních systémech.

Tento problém by bylo možné minimalizovat zavedením rozšířených identifikačních parametrů, které by měly zahrnovat zejména:

- systematické využívání biometrických údajů (otisků prstů, fotografií),
- práce s aliasy, přezdívkami a fonetickými variantami jmen,
- využívání jazykových a transkripčních tabulek (zejména u neevropských jmen),
- vytvoření metodiky pro práci s částečnými údaji, která by zahrnovala zejména:
    - vytvoření interní metodiky pro práci s neúplnou identitou,
    - vyhodnocování pravděpodobnostní shody (fuzzy matching),
    - možnost zaslání dotazu s širším vyhledávacím rozsahem.

Neméně by situaci ulehčila možnost užší operativní spolupráce, například ze zeměmi, které bývají statisticky dotazovány v nejvíce případech, a to formou:

- využití styčných důstojníků (kteří mohou intervenovat přímo u lokálních složek v místech jejich akreditace),
- přímé komunikace policejních expertů místo formální justiční pomoci,
- předběžné neformální ověření dat před zahájením nákladného procesu právní pomoci.

Dalším problémem je časová náročnost spojená s žádostí podanou některému ze smluvních států v rámci mezinárodní policejní spolupráce o provedení lustrací v jeho informačních systémech. Mezinárodní policejní spolupráce mezi členskými státy Evropské unie se řídí právními předpisy Evropské unie, doplněnými dohodami o spolupráci mezi členskými státy. U některých členských států (například Italská republika) je však doručení vyžádané odpovědi spojeno většinou s časovými průtahy a podaná žádost pak musí být urgována. Neexistence závazných lhůt k doručení odpovědi na dotaz tuto situaci nikterak neulehčuje.

Řešením by bylo zavedení závazných odpovědních lhůt v rámci Evropské unie, a to stanovením:

- pevného termínu, kupříkladu 7, 21 nebo 30 dnů podle typu žádosti,
- fikce negativní odpovědi při nečinnosti orgánů dožádaného státu,
- možnost eskalace na centrální koordinační orgán v případě nečinnosti.

Prostřednictvím digitalizace a automatizace by se časová náročnost dala snížit opatřeními, které by zahrnovaly:

- vytvoření jednotného evropského elektronického portálu pro policejní dotazy,
- zasílání automatických notifikací o stavu vyřízení žádosti.

Závěr

Z uvedeného vyplývá, že celá problematika vyžaduje komplexní systémové řešení, které by v ideálním případě obsahovalo kombinaci následujících kroků:

1. Legislativní harmonizaci v rámci Evropské unie a revizi bilaterálních smluv s nečlenskými státy.
2. Technologickou interoperabilitu databází.

[12] § 68 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

3. Standardizaci identifikačních kritérií.
4. Závazné lhůty pro odpovědi a procesní disciplínu.
5. Posílení osobních kontaktů se styčnými důstojníky a větší využívání společných vyšetřovacích týmů.

Pro efektivní fungování mezinárodní policejní spolupráce při získávání informací v trestním řízení v podmínkách současné bezpečnostní situce jsou nezbytné zásadní změny. Identifikované problémy – roztříštěná legislativa, neúplnost dat a časová náročnost – představují překážky, které je nutné řešit komplexně. Pouze vzájemně provázaný přístup kombinující legislativní harmonizaci, technologický pokrok a organizační inovace mohou přinést trvalou a funkční změnu.

Klíčovou roli by měla hrát hlubší interoperabilita informačních systémů a standardizace procesů v rámci Evropské unie, doplněná moderními identifikačními metodami a rozšířenými parametry pro práci s neúplnými údaji. Stejně významné je však i posílení přímé operativní komunikace mezi jednotlivými státy a zavedení jasných a závazných odpovědních lhůt, které zvýší právní jistotu i rychlost celého procesu.

Pokud budou navržené kroky implementovány, může evropská i mimoevropská mezinárodní policejní spolupráce dosáhnout vyšší úrovně účinnosti. Výsledkem bude nejen efektivnější konání trestní řízení, ale i posílení důvěry občanů v to, že orgány činné v trestním řízení jsou schopny adekvátně reagovat na globální charakter soudobé trestné činnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/794 ze dne 11. května 2016 o Agentuře Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol) a o zrušení a nahrazení rozhodnutí 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV Úř. věst. L 135, 24. 5. 2016, pp. 53-114.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/977 ze dne 10. května 2023 o výměně informací mezi donucovacími orgány členských států a o zrušení rámcového rozhodnutí Rady 2006/960/SVV Úř. věst. L 134, 22. 5. 2023, pp. 1-24.

Smlouva mezi vládou České republiky a vládou Vietnamské socialistické republiky o spolupráci v boji proti trestné činnosti. In: Sbírka mezinárodních smluv ČR. 8/2019 Sb. m. s. [cit. 2026-02-22].

European Comission. Shaping Europe ´s digital future. Common European data spaces. [online]. 2026 [cit. 2026-02-28]. Dostupné z https://digital-strategy.ec.europa.eu/cs/policies/data-spaces.

Kontaktné údaje:

pplk. JUDr. Kamil Paseka
Katedra kriminální policie a zpravodajských služeb
Fakulta bezpečnostně právní
Policejní akademie České republiky v Praze
Lhotecká 559/7
143 01 Praha 12
paseka@polac.cz

VÝKON VÄZBY ALEBO ELEKTRONICKÝ MONITORING? MOŽNOSTI V PRÍPRAVNOM KONANÍ

JUDr. Rastislav REMETA, PhD.
JUDr. Daniel PETRIČKO, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave

Anotácia: *Príspevok sa zameriava na možnosti využívania elektronického monitoringu v prípravnom konaní v súvislosti s rozhodovaním o väzbe a jej nahradení dohľadom probačného a mediačného úradníka. Pozornosť je venovaná postupu a súčinnosti orgánov činných v trestnom konaní, súdu v postavení sudcu pre prípravné konanie a probačného a mediačného úradníka pri realizácii úkonov súvisiacich s nahradením väzby, ako aj posudzovaniu splnenia podmienok využitia technických prostriedkov elektronického monitoringu.*
Kľúčové slová: *Prípravné konanie, väzba, nahradenie väzby, probačný a mediačný úradník, elektronický monitoring*.

Annotation: *The article focuses on the possibilities of using electronic monitoring in pre-trial proceedings in connection with decisions on custody and its replacement by supervision by a probation and mediation officer. Attention is paid to the procedure and cooperation of law enforcement authorities, the court in the position of a judge for pre-trial proceedings, and probation and mediation officers in the implementation of measures related to the replacement of custody, as well as the assessment of the fulfillment of conditions for the use of technical means of electronic monitoring.*
Keywords: *Pre-trial proceedings, custody, replacement of custody, probation and mediation officer, electronic monitoring.*

Úvod

Účelom trestného konania v zmysle § 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku (ďalej len „Trestný poriadok“) je náležité zistenie trestných činov, spravodlivé potrestanie ich páchateľov a odňatie výnosov z trestnej činnosti, pričom orgány činné v trestnom konaní a súdy musia rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb. Pre možnosť vykonať a skončiť trestné konanie slúži aj zaistenie obvinenej osoby formou väzby. Väzba je procesný prostriedok zabezpečovacieho charakteru, ktorým sa obvinený dočasne pozbavuje osobnej slobody s cieľom zabezpečenia jeho osoby na účely trestného konania.[1] Orgány činné v trestnom konaní a súdy sú tiež povinné vybavovať väzobné veci prednostne a urýchlene.[2]

Osobná sloboda je zaradená medzi základné ľudské slobody. Ide o jednu z najväčších hodnôt v živote človeka a je prirodzenou zárukou fyzickej integrity človeka. „Pod osobnou slobodou sa rozumie voľný, ničím neobmedzený pohyb človeka, ktorý sa môže podľa vlastného rozhodnutia zdržiavať na určitom mieste alebo slobodne z tohto miesta odísť.“[3] Pozbavenie osobnej slobody formou väzby, možno označiť za krajné a výnimočné opatrenie (ultima ratio).[4]

Úvaha súdu o existencii zákonom ustanovených dôvodov a času väzby v konkrétnom prípade musí zodpovedať vždy tomuto vzťahu medzi princípom a výnimkou. Väzba predstavuje najzávažnejší zásah do osobnej slobody obvineného pri existencii prezumpcie jeho neviny. S väzbou obvineného súvisí aj množstvo sprievodných negatívnych javov. Väzba nemá povahu satisfakčnú, ani represívnu ako trest. Nesmie byť ani prostriedkom na získanie priznania, ani na uľahčenie trestného stíhania. Pre dosiahnutie účelu trestného konania by mali byť najskôr využité menej závažné zaisťovacie procesné prostriedky. Pritom je nevyhnutné vychádzať zo zásady proporcionality, fakultatívnosti a subsidiarity väzobného stíhania. Trestný poriadok podmieňuje možnosť vzatia obvineného do väzby a jej ďalšie trvanie, tzv. dvojitým materiálnym predpokladom, a to existenciou dôvodného podozrenia zo spáchania skutku, kvalifikovaného ako trestný čin a dôvodnej obavy vyplývajúcej z konania obvineného alebo z ďalších konkrétnych

[1] ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 231.
[2] Trestný poriadok, § 2 odsek 6.
[3] Nález Ústavného súdu SR z 22. januára 2004, sp. zn. III. ÚS 204/02.
[4] IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné. 2. vydanie*. Bratislava: IURA EDITION, s.r.o., 2010, s. 324.

skutočností vo vzťahu k niektorej nežiadúcej forme správania, označovanej ako dôvody väzby (tzv. útekové, kolúzne a preventívne) uvedené v § 71 odsek 1 písmeno a) až c) Trestného poriadku. Aj v prípade existencie väzobných dôvodov je potrebné pravidelne skúmať v každom štádiu trestného konania, či väzbu ako poslednú možnosť nemožno nahradiť iným inštitútom, napríklad zárukou, peňažnou zárukou, sľubom alebo dohľadom probačného a mediačného úradníka nad obvineným. Dostatočnosť odôvodnenia rozhodnutia o väzbe, okrem vysporiadania sa s otázkou možností jej nahradenia alternatívnymi prostriedkami, musí okrem iného zodpovedať skutočnosti, že väzba je len dočasný zabezpečovací inštitút, má fakultatívnu povahu a mala by trvať len nevyhnutný čas.[5]

S väzbou obvineného a jej výkonom, súvisí aj množstvo sprievodných negatívnych javov, predovšetkým v sociologickej a psychologickej rovine, vrátane následnej stigmatizácie. Aj v súčasnosti je aktuálna otázka primeranosti väzby vo vyšetrovaní, vrátane jej nadužívania, najmä tzv. kolúznej väzby, s ohľadom nielen na podmienky a dôvodnosť jej uloženia, ale aj podmienky výkonu väzby, dĺžku jej trvania a možnosti jej náhrady alternatívnymi prostriedkami. Na druhej strane je potrebné poukázať aj na vysokú obsadenosť ústavov na výkon väzby a s tým spojené vysoké náklady štátu na zabezpečenie výkonu väzby.

V príspevku sa zameriame s ohľadom aj na vývoj technických prostriedkov a moderných technológií na možnosti využívania elektronického monitoringu v prípravnom konaní v súvislosti s rozhodovaním o väzbe a jej nahradením dohľadom probačného a mediačného úradníka nad obvineným. Poukážeme bližšie na postup a súčinnosť policajta a prokurátora ako orgánov činných v trestnom konaní, ako aj súdu v postavení sudcu pre prípravné konanie a probačného a mediačného úradníka, pri realizácii úkonov súvisiacich s nahradením väzby, ako aj posudzovaní splnenia podmienok využitia technických prostriedkov elektronického monitoringu.

1 Všeobecne k inštitútu väzby

Napriek skutočnosti, že inštitút vyšetrovacej väzby patrí do výlučnej právomoci členských štátov Európskej únie, opatrenia o pozbavení osobnej slobody sú dôležitou súčasťou politiky Európskej únie v oblasti spravodlivosti. Pri uplatňovaní práva Európskej únie musia právne predpisy členských štátov Európskej únie dodržiavať normy stanovené v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) a byť v súlade s Chartou základných práv Európskej únie (2016/C 202/02) zo 7. decembra 2000 (ďalej len „Charta“). Napríklad vyjadrenie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy uvádza, že „Vyšetrovacia väzba by sa mala použiť len výnimočne, ako posledná možnosť, ak alternatívy k väzbe nepostačujú na zabezpečenie integrity konania“. Z vyjadrenia Európskej rady vyplýva, že „Napriek tomu, že väzba predstavuje nevyhnutný nástroj v trestnom konaní, existuje široký konsenzus, že aplikovať by sa mala ako posledná možnosť (ultima ratio)“.

Možno poukázať aj na Odporúčanie Komisie (EÚ) 2023/681 z 8. decembra 2022 o procesných právach podozrivých a obvinených osôb, na ktoré sa vzťahuje väzba, a o materiálnych podmienkach obmedzenia osobnej slobody. Upravuje štyri hlavné zásady, a to, že by väzba mala byť krajné opatrenie, s väznenými osobami by sa malo zaobchádzať s rešpektom a dôstojne a v súlade s povinnosťami podľa Čl. 3 Dohovoru a Čl. 4 Charty, obmedzenie osobnej slobody by malo byť organizované takým spôsobom, ktorým by sa uľahčila sociálna reintegrácia väznených osôb s cieľom predchádzať recidíve a odporúčanie by sa malo uplatňovať bez rozdielov v pohlaví, etnickom pôvode, veku alebo v postavení. V rámci procesných práv podozrivých a obvinených osôb sa stanovili zároveň minimálne štandardy pre osoby, na ktoré sa vzťahuje väzba, a to potreba existencie dôvodného podozrenia a dôvodov väzby, odôvodnenie rozhodnutí o väzbe, pravidelné preskúmanie väzby, zabezpečenie výsluchu podozrivej alebo obvinenej osoby, účinné prostriedky nápravy a právo na opravný prostriedok, čo najkratšia dĺžka trvania väzby a započítavanie väzby k dĺžke trestu.

[5] REMETA, R. *Primeranosť väzby vo vyšetrovaní*. In Tomáš Gřivna a kol. Aktuální otázky zajišťování osob a věcí v trestním řízení. Výstup z vedeckej konferencie. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2024, s. 130-131.

V súvislosti s inštitútom väzby úzko súvisí osobná sloboda, ktorá sa na národnej úrovni zaručuje predovšetkým v Čl. 17 odsek 1 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky, (ďalej len „Ústava SR“), a to v rámci základných ľudských práv a slobôd. Podľa Čl. 17 odsek 2 Ústavy SR nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok. Obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.[6] Následne podľa Čl. 17 odsek 5 Ústavy SR do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

Inštitút väzby súvisí aj so základnými zásadami trestného konania. Ide o zásadu primeranosti a zdržanlivosti, podľa ktorej možno do základných práv a slobôd osôb v prípadoch dovolených zákonom zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie.[7]

Ústava SR tvorí jeden celok, a preto zásah do práva na osobnú slobodu nemožno ospravedlňovať len so zreteľom na jej Čl. 17. Podmienkou ústavnosti väzby je aj jej súlad s čl. 50 odsek 2 Ústavy SR, podľa ktorého každý, proti komu sa vedie trestné konanie, sa považuje za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným rozsudkom jeho vinu. Väzba nutne zasahuje aj do v zásade neporušiteľných oblastí súkromia a dôstojnosti jedinca, do výkonu jeho iných Ústavou SR zaručených základných práv a slobôd. Podmienkou ústavnosti väzby musí byť aj jej určenie v súlade s normami vyjadrujúcimi všeobecné zásady, vlastné právnemu štátu pri obmedzovaní základných práv a slobôd. Takouto normou je aj čl. 13 odsek 4 Ústavy SR, podľa ktorého pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel, pričom takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.

Ústavná úprava väzby je „lex specialis“ vo vzťahu ku generálnej ústavnej norme o dôvodoch (hmotnoprávna rovina) a spôsobe (procesnoprávna rovina) pozbavenia osobnej slobody v rozsahu: a) dôvodov na pozbavenie osobnej slobody (čl. 5 odsek 1 písmeno c) a čl. 5 odsek 2 a 3 Dohovoru a Trestný poriadok), b) osobitných záruk pri rozhodovaní o vzatí do väzby (čl. 17 odsek 2 a 3 Ústavy SR) a c) kontroly zákonnosti pozbavenia osobnej slobody vo väzbe (čl. 17 odsek 5 Ústavy SR a čl. 5 odsek 4 Dohovoru).[8]

2 Inštitút väzby v Trestnom poriadku

Fyzickú osobu možno vziať do väzby len v prípade, ak jej bolo vznesené obvinenie a iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu. Väzba má fakultatívnu povahu a hoci existujú dôvody väzby, obvinený nemusí byť vzatý do väzby. Väzba ako zabezpečovací inštitút nemá sankčnú povahu, ani výchovné poslanie a nesmie byť prostriedkom na získanie priznania, ani na uľahčenie trestného stíhania.

Trestný poriadok v § 80 upravuje možnosti nahradenia väzby zárukou záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby, písomným sľubom obvineného alebo dohľadom probačného a mediačného úradníka. Následne v ustanovení § 81 upravuje peňažnú záruku ako možnosť náhrady väzby. Mladistvý obvinený môže byť vzatý do väzby iba vtedy, keď účel väzby nemožno dosiahnuť inak (§ 339 Trestného poriadku), napríklad náhradou jeho väzby vyššie uvedenými prostriedkami.

V zmysle § 76 odsek 1 Trestného poriadku môže väzba v rámci základnej alebo predĺženej lehoty väzby v prípravnom konaní vo vyšetrovaní, ako aj väzba v konaní pred súdom trvať len

[6] Ústava SR, čl. 17 odsek 3.
[7] Trestný poriadok, § 2 odsek 2.
[8] OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I.* Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2021, s. 207.

nevyhnutný čas. Ak nie je v odseku 8 ustanovené inak, základná lehota väzby v prípravnom konaní je sedem mesiacov. Prokurátor je povinný prepustiť obvineného na slobodu najneskôr v posledný deň tejto lehoty, ak nepodá najmenej dvadsať pracovných dní pred jej uplynutím obžalobu, návrh na schválenie dohody o vine a treste alebo sudcovi pre prípravné konanie návrh na predĺženie tejto lehoty; to neplatí, ak sa lehota väzby posudzuje podľa odseku 8.[9] Ak je obvinený vo väzbe z dôvodu podľa § 71 odsek 1 písmeno b) Trestného poriadku založeného na dôvodnej obave, že bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, väzba z tohto dôvodu môže trvať najviac tri mesiace.[10]

Celková lehota väzby v prípravnom konaní spolu s väzbou v konaní pred súdom v zmysle § 76 odsek 6 Trestného poriadku nesmie presiahnuť a) dvanásť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre prečin, b) tridsaťšesť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre zločin, c) štyridsaťosem mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre obzvlášť závažný zločin. Z lehoty uvedenej v odseku 6 pripadá na prípravné konanie najviac a) sedem mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre prečin, b) devätnásť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre zločin, c) dvadsaťpäť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre obzvlášť závažný zločin. Ustanovenie § 78 tým nie je dotknuté.[11]

V rámci dôvodov väzby môže byť obvinený vzatý do väzby len vtedy, ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený a z jeho konania alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná obava, že: a) ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu, najmä ak nemožno jeho totožnosť ihneď zistiť, ak nemá stále bydlisko alebo ak mu hrozí vysoký trest (tzv. úteková väzba), b) bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie (tzv. kolúzna väzba), alebo c) bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil, a ak vzhľadom na osobu obvineného, povahu alebo závažnosť trestného činu, pre ktorý je trestne stíhaný, nie je v čase rozhodovania o väzbe možné väzbu nahradiť podľa § 80 alebo § 81 (tzv. preventívna väzba).[12] Obvinený môže byť vzatý do väzby podľa § 71 odsek 2 Trestného poriadku aj vtedy, ak je trestne stíhaný pre trestné činy terorizmu, ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu a sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený, a ak vzhľadom na osobu obvineného, povahu alebo závažnosť trestného činu, pre ktorý je trestne stíhaný, nie je v čase rozhodovania o väzbe možné väzbu nahradiť podľa § 80 alebo § 81. Trestný poriadok v § 71 odsek 3 upravuje prípady, kedy môže byť obvinený v tej istej veci vzatý do väzby, ak bol prepustený z väzby.

Z ustanovenia § 71 Trestného poriadku sú zrejmé tzv. formálne a materiálne podmienky väzby. Materiálnymi podmienkami sú hmotnoprávne predpoklady väzby a formálnymi podmienkami sú procesné postupy orgánov činných v trestnom konaní a súdu a procesné úkony iných oprávnených osôb. Základné materiálne podmienky väzby, ktoré pre rozhodnutie o väzbe musia byť splnené súčasne, sú: a) dôvodnosť trestného stíhania („conditio sine qua non“), teda skutkové okolnosti vzatia do väzby a to, či doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, či existujú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený, b) existencia niektorého z dôvodov väzby, ak z konania obvineného alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná obava pre tzv. útekovú, kolúznu alebo preventívnu väzbu.[13] Konkrétne skutočnosti musia trvať pri vzatí obvineného do väzby, aj počas celej väzby. Ak zaniknú a nie sú nahradené inými relevantnými konkrétnymi skutočnosťami, zanikne aj dôvod na ďalšie trvanie väzby obvineného. Formálnymi

[9] Trestný poriadok, § 76 odsek 2.
[10] Trestný poriadok, § 76 odsek 8, prvá veta.
[11] Trestný poriadok, § 76 odsek 7.
[12] Trestný poriadok, § 71 odsek 1.
[13] MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie*. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o., 2010, s. 239.

podmienkami väzby sú: a) vydanie uznesenia o vznesení obvinenia (§ 206 odsek 1 Trestného poriadku) so všetkými formálnymi náležitosťami (§ 206 odsek 3 Trestného poriadku) a jeho oznámenie určitej osobe, b) podanie návrhu na vzatie do väzby v zákonnej lehote.

Dôvodnosť podozrenia, na ktorej musí byť pozbavenie osobnej slobody založené, je základným prvkom ochrany poskytovanej čl. 5 odsek 1 písmeno c) Dohovoru pred svojvoľným pozbavením slobody. Existencia dôvodného podozrenia predpokladá existenciu skutočností alebo informácií spôsobilých presvedčiť objektívneho pozorovateľa, že osoba mohla spáchať trestný čin. Či možno považovať podozrenie za dôvodné, vždy závisí na všetkých okolnostiach konkrétneho prípadu (Fox, Campbell a Hartely proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok z 30. augusta 1990). Pokiaľ ide o stupeň podozrenia čl. 5 odsek 1 písmeno c) Dohovoru nepredpokladá, aby vyšetrujúce orgány mali zhromaždiť dostatočné dôkazy pre vznesenia obvinenia už v čase zadržania alebo neskôr v priebehu zadržania. Skutočnosti, ktoré vyvolali podozrenie, nemusia byť takého stupňa ako skutočnosti, ktoré sú nutné pre odôvodnenie odsúdenia alebo len pre vznesenie obvinenia (Murray proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok veľkého senátu z 28. októbra 1994).[14]

Posúdenie dôvodnosti vedenia trestného stíhania sa u sudcu pre prípravné konanie premietne iba do rozhodnutia o vzatí alebo nevzatí obvineného do väzby. Sudca pre prípravné konanie však nemá v prípravnom konaní oprávnenie, ktoré by mu umožnilo rozhodnúť o zrušení uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne o zastavení trestného stíhania. Posúdenie sudcu pre prípravné konanie pri rozhodovaní o vzatí obvineného do väzby by nemalo byť zamerané na hodnotenie viny obvineného, obhajoby obvineného alebo dôkazov spôsobom upraveným v § 2 odsek 12 Trestného poriadku, ale len na materiálne a formálne podmienky rozhodnutia o väzbe.[15] Rozhodnutie o vzatí do väzby musí byť odôvodnené aj konkrétnymi skutkovými okolnosťami a konkrétnymi dôvodmi väzby.

3 Súdne posudzovanie primeranosti väzby v prípravnom konaní

Otázka primeranosti väzby vo vyšetrovaní v rámci prípravného konania je súdmi posudzovaná z viacerých hľadísk. Podľa uznesenia Najvyššieho súdu SR z 24. februára 2016, sp. zn. 3 Tost 9/2016, musia byť preukázané konkrétne, nie hmlisté, neisté, skutočnosti reálne, odôvodňujúce obavu z následku alebo viacerých následkov uvedených v § 71 odsek 1 písmeno a) až c) Trestného poriadku, pri vzatí obvineného do väzby a pretrvávať počas celej väzby. Z uznesenia Najvyššieho súdu SR z 12. novembra 2014, sp. zn. 1Tost 39/2014 vyplýva, že pri rozhodovaní o väzbe obvineného, nemožno vyhodnocovať dôkazy z hľadiska viny, ale v prípravnom konaní len z hľadiska existencie istého stupňa dôvodného podozrenia zo spáchania trestného činu a z toho pohľadu hodnotiť aj v prípravnom konaní vykonané dôkazy.

V materiálnom zmysle slova Ústava SR vyžaduje, aby rozhodnutie súdu o väzbe zodpovedalo významu zaručenej osobnej slobody a „dôvodom a času ustanovenému zákonom“. Z čl. 17 odsek 5 Ústavy SR je evidentné, že „rozhodnutie“, „dôvody“ a „čas, na ktorý možno vziať do väzby“, tvoria jeden celok. Vzhľadom na to, že „osobná sloboda“ je ústavne garantovaným princípom a „pozbavenie slobody - väzba“ je výnimkou z neho, musí úvaha súdu o existencii zákonom ustanovených dôvodov a času väzby v konkrétnom prípade zodpovedať vždy vzťahu medzi princípom a výnimkou. Väzba by nemala presiahnuť v konkrétnom prípade, vzhľadom na jeho okolnosti, nevyhnutnú dobu. Trvanie väzby možno v konkrétnom prípade ospravedlniť, len ak existujú jasné náznaky skutočného verejného záujmu, ktoré napriek prezumpcii neviny prevažujú nad právom obvineného na osobnú slobodu. Vo formálnom zmysle slova Ústava SR vyžaduje, aby súd svoju úvahu vyjadril spôsobom, ktorý pre rozhodnutie o väzbe ustanovuje zákon. Ústava SR dbá o to, aby väzba ako opatrenie pozbavujúce osobnej slobody bola vykonaná spôsobom poskytujúcim obvinenému základné procesné záruky proti svojvoľnému postupu

[14] KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 485.

[15] MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie*. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o., 2010, s. 255.

orgánov činných v trestnom konaní (Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 15. júla 2015, sp. zn. 1 Tost 22/2015).

Väzba je v podmienkach právneho štátu, ktorého základným atribútom je „inter alia“ i dôsledné dodržiavanie právnych predpisov a garancia základných ľudských práv a slobôd, tak vážnym zásahom do práva na osobnú slobodu ako základného ľudského práva, že tento zásah je v každom štádiu jeho trvania neustále potrebné podrobovať skúške zákonnosti, odôvodnenosti a predovšetkým nevyhnutnosti, ktorá je kvalitatívnym limitom trvania väzby (Nález Ústavného súdu SR z 18. októbra 2001, sp. zn. II. ÚS 55/1998). V zmysle zásady proporcionality väzba nesmie byť použitá vtedy, ak by nebola úmerná opatreniu trestného práva hmotného, ktoré obvineného podľa očakávania postihne, ak by bola nepomerne prísnym procesným opatrením vzhľadom na význam veci a očakávanú sankciu alebo možno dôvodne očakávať, že v prípravnom konaní dôjde k zastaveniu trestného stíhania (Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 7. októbra 1993, sp. zn. 2 Ntv 382/1993).

Podľa Ústavného súdu SR pri rozhodovaní o väzbe musia byť súčasne splnené formálne predpoklady väzby (existencia uznesenia o začatí trestného stíhania a uznesenia o vznesení obvinenia) a materiálne predpoklady väzby (existencia skutočnosti osvedčujúcich kvalifikované podozrenie, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu a že sa obvinený trestného činu dopustil). Zároveň musí existovať niektorý z väzobných dôvodov uvedených v § 71 Trestného poriadku. Do väzby možno vziať len obvinenú fyzickú osobu a uznesenie súdu o vzatí do väzby sa musí odôvodniť aj skutkovými okolnosťami. Individualizácia odôvodnenia väzby nie je samoúčelná, lebo osoba vo väzbe môže svoje právo žiadať o prepustenie z väzby a podávať opravné prostriedky proti rozhodnutiam o jej ponechaní vo väzbe efektívne využiť, len ak pozná skutkovú a nadväzujúcu právnu argumentáciu (Nález Ústavného súdu SR z 11. januára 2005, sp. zn. III. ÚS 220/2004). Z Nálezu Ústavného súdu SR z 12. augusta 2015, sp. zn. II. ÚS 277/2015 vyplýva, že dôvodom na prepustenie z väzby sú prieťahy v konaní vo veci samej. Dĺžka konania o väzbe spravidla nie je dôvodom na prepustenie obvineného z väzby. „O väzbe musí súd rozhodnúť urýchlene („bref délai, „speedily“). Lehota začína podaním návrhu alebo žiadosti o končí vydaním konečného rozhodnutia súdu, prípadne doručením rozhodnutia, ak sa rozhodlo v neprítomnosti obvineného. Či sa rozhodlo urýchlene, posudzuje sa podľa všetkých okolností prípadu. Spravidla však lehoty rátané na mesiace sú príliš dlhé a nevyhovujú požiadavke rýchlosti v zmysle čl. 5 odsek 4 Dohovoru“ (Bezicheri proti Taliansku, Sanchez Reisse proti Švajčiarsku). Ústavný súd SR v Náleze z 19. júna 2018, sp. zn. II. ÚS 567/2017-28 uviedol, že v čl. 17 odsek 2 a 5 Ústavy SR, obdobne ako v čl. 5 odsek 4 Dohovoru, je obsiahnuté aj právo na neodkladné a urýchlené rozhodnutie o zákonnosti väzby. Požiadavke neodkladnosti, resp. urýchlenosti spravidla nemôže zodpovedať doba konania presahujúca na jednom stupni dobu jedného mesiaca a nečinnosť trvajúca týždne.

Nemožno opomenúť Nález Ústavného súdu SR z 5. júna 2013, sp. zn. II. ÚS 67/2013-41, z ktorého vyplýva povinnosť súdu, resp. sudcu pre prípravné konanie rozhodujúceho o väzbe ex offo skúmať, či účel väzby nemožno dosiahnuť tým, že vo vzťahu k obvinenej osobe bude uplatnený alternatívny prostriedok vo forme probačného a mediačného dohľadu.

Ústavný súd SR v náleze z 13. mája 2021, sp. zn. III. ÚS 33/2021-80 okrem iného uviedol, “Čím dlhšie väzba trvá, tým súdy musia pre udržanie väzby vyžadovať splnenie vyššej miery podozrenia zo spáchanej trestnej činnosti, pretože postupom času prevažuje prezumpcia neviny a dôležitosť osobnej slobody nad záujmami štátu vyšetriť trestnú činnosť a postaviť obvineného pred súd (rozsudok ESĽP zo 6. októbra 2016 vo veci Strogan proti Ukrajine, sťažnosť č. 30198/11, bod 96). Postupy polície, keď dôjde k účelovému nadkvalifikovaniu trestného činu, by nemali byť zo strany súdov tolerované. Nie je rozhodujúce, čo formálne vyplýva z uznesenia o vznesení obvinenia, ale čo reálne vyplýva z vykonaného dokazovania. Inak je prístup súdu z ústavnoprávneho hľadiska neakceptovateľný a vedie k porušeniu práva sťažovateľa na osobnú slobodu. Právna kvalifikácia skutku je významným faktorom aj pri rozhodovaní o nahradení väzby opatreniami podľa § 80 až § 82 Trestného poriadku. Je ústavnoprávne neakceptovateľné, aby vo

vzťahu ku kvalifikáciu skutku bolo ťažisko dokazovania až pred súdom a sťažovateľ bol počas väzby vylúčený z prostriedkov nahradenia väzby pre pochybenie orgánov činných v trestnom konaní pri nadkvalifikácii trestného činu. Súd je povinný rozhodnúť na základe konkrétnych skutočností, nie na základe abstraktnej úvahy (obdobne III. ÚS 271/07 alebo rozsudok ESĽP z 20. októbra 2016 vo veci Ara Harutyunyan proti Arménsku, sťažnosť č. 629/11, bod 51).

Aj nález Ústavného súdu SR z 30. septembra 2021, sp. zn. II. ÚS 299/2021 poukazuje na arbitrárne odôvodnenie rozhodnutia Najvyššieho súdu SR, ktorý sa nedostatočne vysporiadal s nadkvalifikáciou skutku, nie ako trestného činu vydierania, ale ako trestného činu marenia spravodlivosti, respektíve, že skutok nie je trestným činom, čím by boli podmienky na prepustenie sťažovateľa z väzby podstatne priaznivejšie. Skúmanie tzv. materiálnych dôvodov väzby je zákonnou podmienkou pre vzatie obvineného do väzby, či pre ďalšie trvanie väzby. Konajúci súd náležite neodpovedal na všetky sťažovateľove relevantné námietky, po rok trvajúcej väzbe, podstatné pre rozhodnutie, čím bolo okrem iného porušené základné právo sťažovateľa na osobnú slobodu podľa čl. 17 odsek 2 a 5 Ústavy SR a právo na slobodu a bezpečnosť podľa čl. 5 odsek 1 písmeno c) a odsek 4 Dohovoru. Absencia jasných a zrozumiteľných dôvodov o opodstatnenosti ďalšieho trvania preventívnej väzby v rozhodnutí Najvyššieho súdu SR, vyplýva aj z nálezu Ústavného súdu SR z 2. decembra 2021, sp. zn. II. ÚS 373/2021. Nedostatočnosť odôvodnenia rozhodnutia súdu o väzbe je zrejmá aj z nálezu Ústavného súdu SR z 10. mája 2022, sp. zn. I. ÚS 20/2022, keď rozhodnutie neposkytovalo odpovede na všetky relevantné otázky, respektíve námietky formulované zo strany väzobne stíhanej osoby. Prvý materiálny predpoklad väzby spočívajúci v dôvodnosti vedeného trestného stíhania sa v priebehu trestného konania v nadväznosti na vykonávanie a vyhodnocovanie dôkazov v reálnom čase spravidla mení, pričom je potrebné ho skúmať vždy ku dňu konkrétneho rozhodnutia o väzbe. „Nemožno rozumne prisvedčiť ani takým úvahám všeobecných súdov, podľa ktorých by dôvod kolúznej väzby mohol spočívať iba v samotnom charaktere trestnej činnosti.“ „Ak by Ústavný súd pripustil záver, že akýkoľvek potenciálny kontakt obvineného so spoluobvinenými alebo svedkami je možné považovať za spôsobilý dôvod kolúznej väzby, dospel by k neprípustnému záveru, podľa ktorého by bol daný dôvod kolúznej väzby obligatórne v rámci každého trestného konania.“

„Všeobecný a bližšie nekonkretizovaný poukaz na druh a povahu vyšetrovanej trestnej činnosti, zastávanú funkciu a tvrdenú výšku úplatku, nepredstavuje ústavne konformné vysporiadanie sa s otázkou možností nahradenia väzby alternatívnymi prostriedkami.“ Ústavný súd SR k nedostatočnosti odôvodnenia rozhodnutia o existencii dôvodu kolúznej väzby tiež uviedol, že „Argumentácia Najvyššieho súdu SR sa javí vo viacerých aspektoch ako nezrozumiteľná, vnútorne protirečivá a nekonzistentná“ (Nález Ústavného súdu SR z 21. decembra 2021, sp. zn. III. ÚS 581/2021). Ústavný súd SR v náleze z 12. novembra 2021, sp. zn. III. ÚS 523/2021 okrem iného uviedol, že po štyroch mesiacoch v útekovej väzbe sú nedostatočné a nedajú sa opätovne použiť argumenty Najvyššieho súdu SR súdu o tom, že obvinený je bohatý, ovláda cudzie jazyky, má dom v zahraničí a hrozí mu vysoký trest odňatia slobody. Hoci polícia nemala žiadne indície, že by chcel utiecť, pričom už pred vzatím do väzby sa dobrovoľne vrátil zo zahraničia a prišiel na policajný výsluch. Všeobecné súdy sa tiež nevysporiadali s otázkou nemožnosti nahradenia väzby alternatívnymi prostriedkami. K primeranosti kolúznej väzby sa Ústavný súd SR vyjadril aj v náleze sp. zn. III. ÚS 347/2021 zo 14. októbra 2021, keď uviedol, že krajský súd kolúznu väzbu odôvodnil nedostatočne „Samotný záver o existencii dôvodov kolúznej väzby vyznieva nepresvedčivo, vágne. Tvrdenie krajského súdu, na ktorom je založený záver o existencii osôb, ktoré by obvinený mohol ovplyvňovať, má len zovšeobecňujúcu povahu.“ Ústavný súd SR pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach fyzických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd podľa Čl. 127 odsek 1 Ústavy SR, vo veciach väzby, patriacich do právomoci všeobecných súdov nie je alternatívnou ani mimoriadnou opravnou inštitúciou, ale súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Ústavný súd SR sleduje, či všeobecné súdy v namietaných rozhodnutiach ústavne akceptovateľným spôsobom aplikujú právo, či dané rozhodnutia sú odôvodnené a či nenesú znaky arbitrárnosti vyúsťujúce do porušenia niektorého zo základných práv a slobôd. Nemôže preto zasahovať do ich skutkových a právnych záverov, ak ich

z ústavného hľadiska možno pokladať za akceptovateľné a udržateľné (Uznesenie Ústavného súdu SR z 29. júna 2021, sp. zn. I. ÚS 278/2021).

Európsky súd pre ľudské práva sa zaoberá len tými dôvodmi, ktoré príslušné orgány uplatnili vo svojich rozhodnutiach, ktorými bol sťažovateľ vzatý do väzby alebo bol v nej „de facto“ ponechaný (Iljikov proti Bulharsku, rozsudok z 26. júla 2001). Neprihliada na ďalšie dôvody, na ktoré poukazuje vláda v konaní pred ním (Aleksandr Makarov proti Rusku, rozsudok z 12. marca 2009, Kubik proti Poľsku, rozsudok z 29. januára 2008). Podobne nemôže sťažovateľ dodatočne vznášať argumenty proti svojmu zbaveniu slobody, na ktoré neupozornil príslušné orgány, keď mal k tomu príležitosť.[16]

4 Elektronický monitoring obvineného ako náhrada väzby v prípravnom konaní

Trestný poriadok v § 80 ods. 1 písmeno c) upravuje možnosť nahradenia väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka nad obvineným.

S ohľadom na vývoj technických prostriedkov a moderných technológií, ako aj aktuálnu možnosť operatívneho nasadzovania technických prostriedkov, prichádza v súčasnosti do úvahy možnosť širšieho využitia elektronického monitoringu ako náhrady väzby obvineného.

Širšie využitie systému elektronického monitoringu osôb, vrátane inštitútu predbežného šetrenia (ďalej len „IPŠ“) pri získavaní informácii o obvinenom a možnosti použitia technických prostriedkov, pre reálne využívanie kontroly dodržiavania rozhodnutia technickými prostriedkami, v súvislosti s rozhodovaním o väzbe obvineného v prípravnom konaní a jej nahradením dohľadom probačného a mediačného úradníka s využitím elektronického systému monitoringu osôb, si však vyžaduje zvýšenú súčinnosť v postupe policajta a prokurátora ako orgánov činných v trestnom konaní, súdu v postavení sudcu pre prípravné konanie, ako aj probačného a mediačného úradníka.

Probačný a mediačný úradník využíva rôzne formy a metódy práce, ktoré môžu byť determinované alternatívnym trestom, elektronickým monitoringom, probačným dohľadom, ale aj uloženými ochrannými opatreniami.[17]

Systém elektronického monitoringu ako prostriedok nahradzujúci väzbu obvineného v predsúdnom konaní je aktuálne zavedený a využívaný vo Francúzsku, Nemecku, Veľkej Británii, Írsku, Holandsku, Portugalsku, Španielsku a od roku 2012 aj v Rumunsku.[18]

V Slovenskej republike je zákonným podkladom pre možnosť nahradenia väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka nad obvineným s využitím elektronického monitoringu, najmä zákon č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon o probačných a mediačných úradníkoch), ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2004 a zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2016.

V rámci rozhodovania o nahradení väzby je v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie oprávnený podľa § 82 ods. 1 Trestného poriadku uložiť obvinenému jedno alebo niekoľko primeraných obmedzení a povinností, ktorými sa má dosiahnuť posilnenie účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou, ktorá sa nahrádza. V zmysle § 82 odsek 3 a odsek 4 Trestného poriadku plnenie a kontrolu uložených povinností alebo obmedzení vykonáva súdom určený probačný a mediačný

[16] KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 512.

[17] KURILOVSKÁ, L., KRÁSNÁ, P. *Relevancia restoratívnej justície a jej fragmentov v podmienkach Slovenskej republiky.* In: Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku [print, elektronický dokument] / zost. Tomáš Strémy, Samuel Burský. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2022, s. 70.

[18] SZABOVÁ, E. *Systém elektronického monitorovania pobytu osôb ako prostriedok nahradzovania väzby v trestnom konaní.* In: Právne a ekonomické súvislosti elektronického monitoringu obvinených a odsúdených osôb. Banská Bystrica: Belianum: Univerzita Mateja Bela, 2019, s. 361-362.

úradník. Obvinený, ktorému boli uložené primerané obmedzenia alebo povinnosti podľa § 82 odsek 1 Trestného poriadku, je povinný podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, ak je takáto kontrola nariadená. Nariadiť kontrolu technickými prostriedkami možno, ak sú splnené podmienky podľa osobitného predpisu.

Je preto nevyhnutné, aby prokurátor, ktorý ako „dominus litis“ v prípravnom konaní vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní bezprostredne po tom, čo mu je policajtom oznámené zadržanie podozrivej osoby podľa § 85 Trestného poriadku alebo obvineného podľa § 86 Trestného poriadku, za nevyhnutnej súčinnosti policajta, už na začiatku obvyklej zákonnej 48 hodinovej lehoty zadržania, podľa § 3 odsek 2 písmeno c) zákona o probačných a mediačných úradníkoch, zaslal písomnú žiadosť (písomný pokyn) probačnému a mediačnému úradníkovi príslušného okresného (mestského) súdu (v prípade nedostupnosti vedúcemu probačnej a mediačnej služby príslušného krajského súdu), na vykonanie IPŠ u zadržaného podozrivého alebo obvineného, pre získanie informácii o ich osobe a možnosti použitia technických prostriedkov elektronického monitoringu (ESMO – elektronického systému monitorovania osoby), v súvislosti s vyhodnotením možnosti náhrady väzby obvineného dohľadom probačného a mediačného úradníka za využitia elektronického systému monitorovania osoby technickými prostriedkami.

Prokurátor by v prípravnom konaní následne s návrhom na vzatie obvineného do väzby a vyšetrovacím spisom predkladal sudcovi pre prípravné konanie aj správu probačného a mediačného úradníka o výsledku IPŠ. Zároveň by prokurátor už v návrhu na vzatie obvineného do väzby mohol alternatívne navrhovať sudcovi pre prípravné konanie, v prípade, že sa tento s návrhom prokurátora na vzatie obvineného do väzby stotožní a bude konštatovať existenciu dôvodov väzby, aby väzbu nahradil dohľadom probačného a mediačného úradníka s využitím elektronického systému monitorovania osoby technickými prostriedkami.

V prípade, ak tak prokurátor neurobí alebo to v obvyklej zákonnej lehote zadržania 48 hodín nestihne, môže takto postupovať sudca pre prípravné konanie a vo svojej obvyklej zákonnej lehote 48 hodín zaslať probačnému a mediačnému úradníkovi príslušného súdu písomný pokyn podľa § 3 odsek 2 písmeno c) zákona o probačných a mediačných úradníkoch, na vykonanie IPŠ a jeho výsledok použiť ako podklad pre rozhodnutie o náhrade väzby obvineného dohľadom probačného a mediačného úradníka s využitím elektronického systému monitorovania osoby technickými prostriedkami.

Využitie údajov z elektronického monitoringu obvineného v súvislosti s nahradením jeho väzby v prípravnom konaní možno vidieť aj v možnosti prokurátora vydať príkaz podľa § 91 odsek 1 písmeno b), písmeno e) Trestného poriadku, ktorým Ministerstvu spravodlivosti SR, odboru elektronického monitoringu a technického zabezpečenia uloží, aby umožnili vyhotovenie a ponechanie si kópie uložených počítačových údajov vrátane prevádzkových údajov, ktoré boli uložené prostredníctvom počítačového systému a také údaje vydali na účely dokazovania.

5 IPŠ (inštitút predbežného šetrenia) a jeho dôležitosť

IPŠ predstavuje kľúčový prvok pri posudzovaní vhodnosti nahradenia väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka za súčasného využitia technických prostriedkov. Hoci sa IPŠ môže v aplikačnej praxi javiť ako administratívne náročný proces a potencionálne predlžujúci trestné konanie, v skutočnosti nejde o časovo neprimerane zaťažujúci proces. Jeho primárnym účelom je objektívne posúdiť podmienky a možnosti využitia technických prostriedkov tak, aby výkon rozhodnutia o nahradení väzby nebol zmarený a aby sa zabezpečila efektívna kontrola uložených povinností a obmedzení.

Z aplikačnej praxe vyplýva, že pri nahradení väzby sa ako technický prostriedok najčastejšie využíva zariadenie na určenie polohy kontrolovanej osoby (tzv. ZUPKO)[19]. Tento

[19] Zákon o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami, § 6.

režim nevyžaduje tak striktné IPŠ ako napr. pri zariadení na kontrolu prítomnosti (tzv. ZNKP)[20]. Samotný výkon IPŠ preto spravidla nie je spojený s neprimeranou časovou ani administratívnou záťažou.

Pri rozhodovaní o nahradení väzby technickými prostriedkami je však nevyhnutné presne špecifikovať, ktoré konkrétne obmedzenia alebo povinnosti majú byť monitorované. V praxi sa vyskytli rozhodnutia, v ktorých bolo nahradenie väzby realizované iba prostredníctvom všeobecného monitorovania pohybu osoby bez uloženia konkrétnych obmedzení alebo povinností. Takýto postup však spravidla nenapĺňa účel dohľadu. Samotné 24-hodinové sledovanie pohybu osoby bez presného vymedzenia zakázaných alebo príkazových zón nemá dostatočný preventívny ani kontrolný význam. Režim čisto lokalizačného monitorovania by bol opodstatnený najmä v prípade uloženia zákazu vycestovať do zahraničia, prípadne pri tzv. útekovej väzbe podľa § 71 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku. To však musí byť uvedené vo výrokovej časti uznesenia. Zásadné je preto jasne určiť, či má byť osobe zakázaný vstup do konkrétnych miest, zákaz približovania sa k určitej osobe, zákaz opustenia určitého územia alebo iné konkrétne obmedzenia, ktoré sú technicky realizovateľné prostredníctvom elektronického monitoringu. A práve na toto slúži IPŠ, ktoré dokáže jasne odpovedať na otázky prokurátora či sudcu pre prípravné konanie.

Obdobná otázka vyvstáva aj pri formulácii výroku rozhodnutia súdu pri ukladaní primeraných obmedzení a povinností v rámci nahradenia väzby. V aplikačnej praxi sa neraz diskutuje o miere konkretizácie výroku rozhodnutia, najmä pokiaľ ide o označenie konkrétneho typu technického zariadenia určeného na monitoring, potrebu presného vymedzenia adresy či časového úseku.

Z hľadiska požiadavky určitosti a vykonateľnosti rozhodnutia je nevyhnutné, aby výrok obsahoval dostatočne konkrétne vymedzenie uložených obmedzení a povinností (napr. zákaz vstupu na konkrétnu adresu, zákaz približovania sa k určitej osobe na stanovenú vzdialenosť a pod.). Miera konkretizácie musí byť taká, aby nevznikali pochybnosti o obsahu a rozsahu uložených obmedzení a povinností, a zároveň aby boli technicky kontrolovateľné.

Pokiaľ ide o uvedenie konkrétneho typu technického zariadenia vo výroku rozhodnutia, jeho obligatórne označenie nie je nevyhnutné. Ide predovšetkým o technicko-organizačnú otázku realizácie výkonu rozhodnutia. Z hľadiska účelu rozhodnutia je podstatné, čo má byť monitorované a aký kontrolný režim sa má zabezpečiť, nie konkrétny názov alebo typ použitého technického prostriedku. Už v rámci IPŠ je spravidla zrejmé, aký druh monitorovania je potrebný, a preto je možné ponechať výber konkrétneho technického prostriedku na probačného a mediačného úradníka ako subjektu zodpovedného za praktickú realizáciu dohľadu. Uvedený postup predstavuje flexibilnejší model výkonu rozhodnutia, ktorý minimalizuje potrebu jeho následných zmien zo strany súdu v prípade technických úprav alebo organizačných zmien pri realizácii monitorovania. Právna úprava zároveň nevylučuje, aby súd vo výroku rozhodnutia výslovne špecifikoval konkrétny typ technického zariadenia, ak to vzhľadom na povahu veci považuje za odôvodnené a účelné. Obdobne možno postupovať aj pri presnom vymedzení priestorových obmedzení, teda určení konkrétneho miesta zákazu vstupu (tzv. zakázaná zóna) alebo miesta, kde je osoba povinná sa zdržiavať (tzv. povinná zóna). Tu by mal sudca pre prípravné konanie spravidla identifikovať, čo reálne obmedzuje alebo ukladá ako povinnosť obvinenému. Ak dôjde v priebehu výkonu dohľadu k zmene okolností – napríklad k zmene bydliska, pracoviska alebo iných relevantných skutočností – súd je oprávnený na tieto zmeny operatívne reagovať postupom podľa § 82 ods. 2 Trestného poriadku. V praxi sa tak spravidla deje na základe správy alebo podnetu probačného a mediačného úradníka, prípadne na podklade výsledkov inštitútu predbežného šetrenia. Takýto mechanizmus zabezpečuje zachovanie zákonnosti a primeranosti uložených obmedzenia a povinností, pričom zároveň umožňuje pružne reagovať na vývoj konkrétnej procesnej situácie bez neprimeraného zásahu do práv dotknutej osoby.

[20] Zákon o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami, § 5.

6 Operatívne nasadzovanie

Pomerne výrazným nedostatkom elektronického monitoringu, najmä v kontexte náhrady väzby, bola v minulosti jeho obmedzená flexibilita. Paradoxne sa pritom práve náhrada väzby stala jednou z najčastejších foriem využitia elektronického monitoringu v trestnom konaní. Tento rozpor medzi legislatívnym zámerom a praktickou realizáciou poukázal na potrebu systémových zmien v organizácii jeho výkonu. V minulosti sa vyskytovali dva základné modely postupu. V prvom prípade sudca pre prípravné konanie rozhodol o vzatí obvineného do väzby s tým, že v zákonnej lehote - najmä počas víkendov alebo sviatkov - nebolo možné technicky zabezpečiť okamžité nasadenie monitorovacieho zariadenia. O náhrade väzby následne rozhodoval sťažnostný súd, ktorý spravidla rozhodol o prepustení obvineného na slobodu za súčasného uloženia probačného dohľadu vrátane technických prostriedkov. V druhom modeli síce súd rozhodol o nahradení väzby dohľadom s využitím technických prostriedkov, avšak samotné osadenie zariadenia sa realizovalo až v najbližší pracovný deň.

Príklad:

Obvinený je povinný najneskôr nasledujúci pracovný deň do 10.00 h po jeho prepustení z väzby dostaviť sa k probačnému a mediačnému úradníkovi za účelom inštalácie technického prostriedku.

Takýto postup sa však v niektorých prípadoch, najmä pri trestnej činnosti násilného charakteru (napr. nebezpečné vyhrážanie či porušovanie domovej slobody), ukázal ako rizikový. Z tohto dôvodu vznikla požiadavka zabezpečiť možnosť operatívneho nasadenia technických prostriedkov aj mimo štandardných pracovných dní. Cieľom je umožniť rýchlu a efektívnu realizáciu rozhodnutia o náhrade väzby bez vzniku časového priestoru, ktorý by mohol ohroziť účel trestného konania alebo bezpečnosť poškodených osôb.

Na základe kritiky odbornej verejnosti, ktorá poukazovala najmä na obmedzenú dostupnosť systému v čase pracovného pokoja (víkendy, sviatky) a mimo štandardných úradných hodín, bol zavedený proces tzv. operatívneho nasadzovania. Tento postup reaguje na potreby aplikačnej praxe predovšetkým v situáciách, keď je potrebné rozhodnúť o väzbe v zákonom stanovenej lehote prípravného konania (48 hodín, resp. 72 hodín pri obzvlášť závažných trestných činoch) a súčasne zabezpečiť bezodkladnú technickú realizáciu monitorovania. Cieľom operatívneho nasadzovania je eliminovať časový nesúlad medzi rozhodnutím o nahradení väzby a faktickým osadením technického zariadenia, čím sa posilňuje efektívnosť tohto inštitútu a zároveň sa zvyšuje ochrana spoločnosti i poškodených osôb.

Z hľadiska procesných lehôt je rozhodujúca najmä 48-hodinová lehota na rozhodnutie o väzbe v prípravnom konaní. Už v rámci tejto lehoty má prokurátor možnosť iniciovať IPŠ prostredníctvom probačného a mediačného úradníka. Tým sa zabezpečí, že sudca pre prípravné konanie bude mať pri rozhodovaní k dispozícii informácie o reálnej možnosti nahradiť väzbu technickými prostriedkami. Rovnako aj sudca pre prípravné konanie môže včasnou komunikáciou s probačným a mediačným úradníkom zabezpečiť, aby výsledky IPŠ boli dostupné v rámci zákonnej lehoty. Výsledky IPŠ nie sú záväzné a rozhodnutie je v konečnom dôsledku na sudcovi pre prípravné konanie.

Úspešná realizácia náhrady väzby technickými prostriedkami je podmienená efektívnou komunikáciou a súčinnosťou medzi prokurátorom a probačným a mediačným úradníkom resp. sudcom pre prípravné konanie a probačným a mediačným úradníkom. Pri dodržaní týchto predpokladov možno dosiahnuť rýchle, zákonné a účelné uplatnenie technických prostriedkov ako alternatívy k väzbe, čím sa posilňuje proporcionalita zásahu do osobnej slobody obvineného pri súčasnom zachovaní ochrany spoločnosti a poškodených osôb.

Rok	Počet nahradených väzieb[21]	Počet nahradených väzieb technickými prostriedkami[22]	% podiel využitia technických prostriedkov zo všetkých nahradených väzieb
2016	535	15	2,80 %
2017	621	36	5,80 %
2018	616	59	9,58 %
2019	672	129	19,20 %
2020	620	103	16,61 %
2021	632	118	18,67 %
2022	644	120	18,64 %
2023	666	158	23,72 %
2024	776	196	25,26 %

Tabuľka: Počet nahradených väzieb

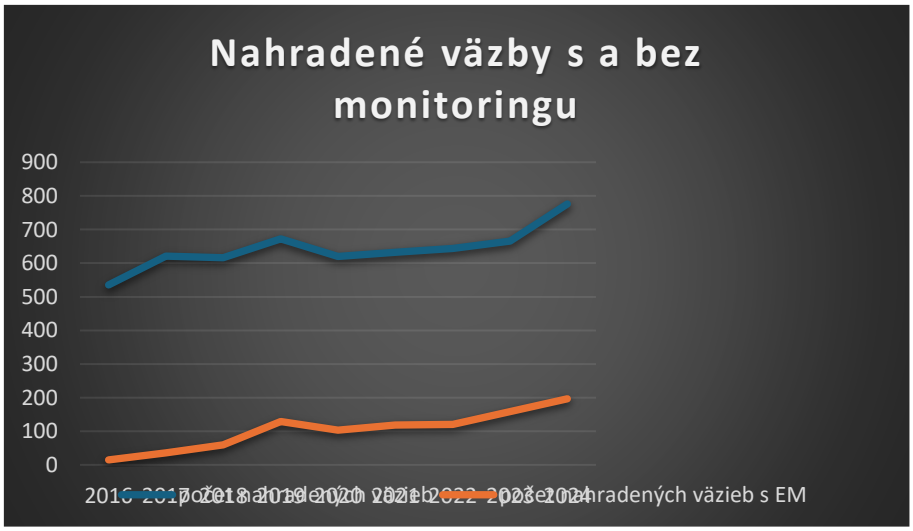

Graf č. 1: Vývoj počtu nahradených väzieb a počtu nahradených väzieb technickými prostriedkami

[21] Štatistické údaje poskytnuté Ministerstvom spravodlivosti SR podľa zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám.

[22] Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR za roky 2016-2024. Dostupné z https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/. [online]. [cit. 2026-03-04].

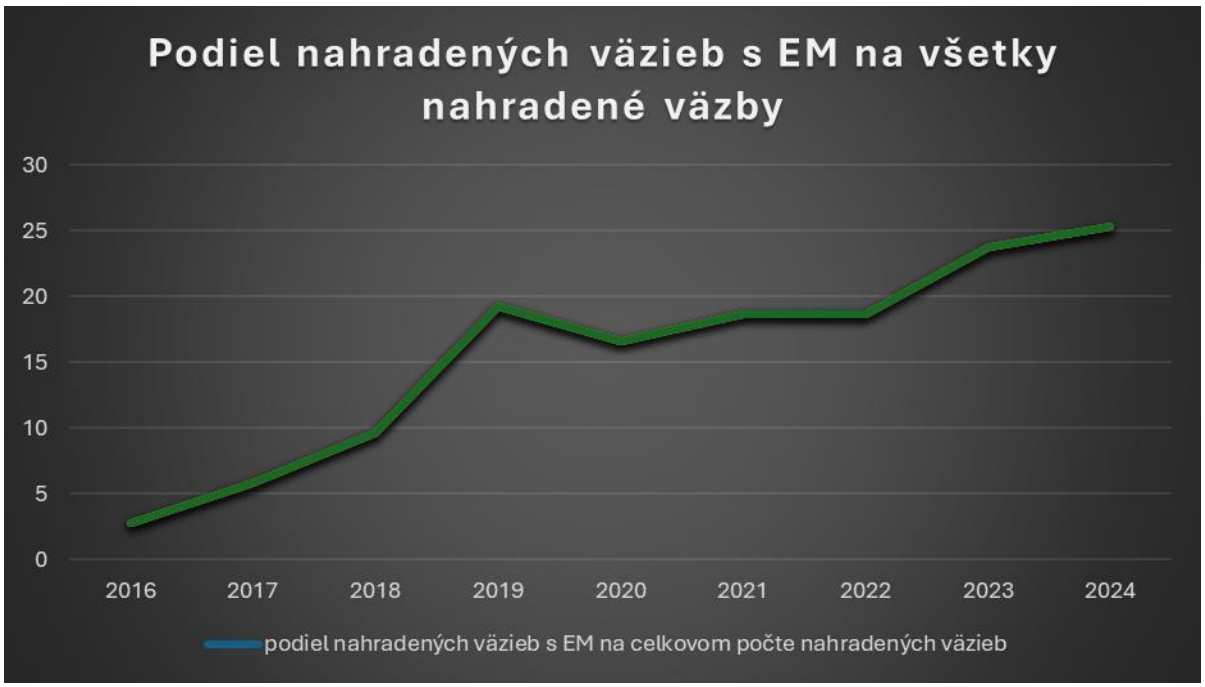

Graf č. 2: Vývoj percentuálneho podielu nahradených väzieb s technickými prostriedkami na celkovom počte nahradených väzieb

Z analyzovaných údajov vyplýva, že v období rokov 2016 - 2024 dochádzalo k postupnému nárastu využívania alternatívnych foriem náhrady väzby prostredníctvom technických prostriedkov. Celkový počet nahradených väzieb sa v sledovanom období pohyboval medzi 535 (rok 2016) a 776 (rok 2024). Hoci medzi jednotlivými rokmi dochádzalo k miernym výkyvom (napr. pokles v roku 2020), dlhodobý trend je rastúci. Najvýraznejší nárast celkového počtu nahradených väzieb možno pozorovať v roku 2024, keď dosiahol najvyššiu hodnotu za celé sledované obdobie. Ešte výraznejší trend je možné sledovať pri počte nahradených väzieb technickými prostriedkami. Kým v roku 2016 bolo takto nahradených iba 15 prípadov, v roku 2024 ich bolo už 196. Ide teda o viac ako trinásťnásobný nárast za deväť rokov. Tento vývoj sa premietol aj do percentuálneho podielu využitia technických prostriedkov zo všetkých nahradených väzieb. V roku 2016 predstavoval podiel len 2,80 %, zatiaľ čo v roku 2024 už 25,26 %. Znamená to, že v roku 2024 bola približne každá štvrtá nahradená väzba realizovaná pomocou technických prostriedkov.

Záver

Väzba ako predbežný zaisťovací inštitút je najzávažnejším zásahom do osobnej slobody v čase, keď ešte nebolo právoplatne rozhodnuté o vine obvineného, v záujme dosiahnutia účelu trestného konania.

Je preto nevyhnutné vychádzať zo zásady proporcionality, fakultatívnosti a subsidiarity väzobného stíhania obvineného.

S inštitútom väzby obvineného súvisia aj negatívne sprievodné javy predovšetkým v sociologickej a psychologickej rovine, vrátane následnej stigmatizácie.

Nemožno opomenúť aj vysokú obsadenosť Ústavov na výkon väzby a s tým spojené vysoké náklady štátu na zabezpečenie výkonu väzby.

V súvislosti s riešením otázky primeranosti väzby vo vyšetrovaní v rámci prípravného konania a možnosti jej náhrady alternatívnymi prostriedkami, upravuje Trestný poriadok možnosť nahradenia väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka nad obvineným. V rámci rozhodovania o nahradení väzby je v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie oprávnený

uložiť obvinenému jedno alebo niekoľko primeraných obmedzení a povinností, ktorými sa má dosiahnuť posilnenie účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou.

S ohľadom na vývoj technických prostriedkov a moderných technológií, ako aj aktuálnu možnosť operatívneho nasadzovania technických prostriedkov, prichádza v súčasnosti do úvahy možnosť širšieho využitia elektronického monitoringu ako náhrady väzby obvineného.

Širšie využitie systému elektronického monitoringu osôb, vrátane predchádzajúceho IPŠ pri získavaní informácii o obvinenom a možnosti použitia technických prostriedkov, pre reálne využívanie kontroly dodržiavania rozhodnutia technickými prostriedkami, v súvislosti s rozhodovaním o väzbe obvineného v prípravnom konaní a jej nahradením dohľadom probačného a mediačného úradníka s využitím elektronického systému monitoringu osôb, si však vyžaduje zvýšenú súčinnosť v postupe policajta a prokurátora ako orgánov činných v trestnom konaní, súdu v postavení sudcu pre prípravné konanie, ako aj probačného a mediačného úradníka.

Zoznam bibliografických odkazov

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť.* Šamorín. Heuréka, 2012, 864 s., ISBN 80-89122-75-2.

IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné. 2. vydanie.* Bratislava. IURA EDITION, s. r. o., 2010,

1049 s., ISBN 978-80-8078-309-9.

KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání.* Praha. C. H. Beck, 2012, 1687 s., ISBN 978-80-7400-365-3.

KURILOVSKÁ, L., KRÁSNÁ, P. *Relevancia restoratívnej justície a jej fragmentov v podmienkach Slovenskej republiky*. In: Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku [print, elektronický dokument] / zost. Tomáš Strémy, Samuel Burský. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2022, s. 60-76, ISBN 978-80-7160-646-8.

MINÁRIK, Š. a kol.: *Trestný poriadok. Stručný komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie*. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o., 2010, 1392 s., ISBN 978-80-8078-369-3.

OROSZ, L., SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I.* Bratislava:

Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2021, 892 s., ISBN 978-80-571-0380-6.

REMETA, R. *Primeranosť väzby vo vyšetrovaní*. In Tomáš Gřivna a kol. Aktuální otázky zajišťování osob a věcí v trestním řízení. Výstup z vedeckej konferencie. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2024, s. 130-144, ISBN 978-80-7630-052-1 (online).

SZABOVÁ, E. *Systém elektronického monitorovania pobytu osôb ako prostriedok nahradzovania väzby v trestnom konaní*. In: Právne a ekonomické súvislosti elektronického monitoringu obvinených a odsúdených osôb. Banská Bystrica: Belianum: Univerzita Mateja Bela, 2019, s. 361-362, ISBN 9788055716589.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Charta základných práv Európskej únie.

Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR za roky 2016-2024. Dostupné z https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum/. [online]. [cit. 2026-03-04].

Štatistické údaje poskytnuté Ministerstvom spravodlivosti SR podľa zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám.

Zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok.

Zákon č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Nález Ústavného súdu SR z 18. októbra 2001, sp. zn. II. ÚS 55/1998.
Nález Ústavného súdu SR z 22. januára 2004, sp. zn. III. ÚS 204/02.
Nález Ústavného súdu SR z 11. januára 2005, sp. zn. III. ÚS 220/2004.
Nález Ústavného súdu SR z 5. júna 2013, sp. zn. II. ÚS 67/2013-41.
Nález Ústavného súdu SR z 12. augusta 2015, sp. zn. II. ÚS 277/2015.
Nález Ústavného súdu SR z 19. júna 2018, sp. zn. II. ÚS 567/2017-28.
Nález Ústavného súdu SR z 13. mája 2021, sp. zn. III. ÚS 33/2021-80.
Nález Ústavného súdu SR z 30. septembra 2021, sp. zn. II. ÚS 299/2021.
Nález Ústavného súdu SR zo 14. októbra 2021, sp. zn. III. ÚS 347/2021.
Nález Ústavného súdu SR z 12. novembra 2021, sp. zn. III. ÚS 523/2021.
Nález Ústavného súdu SR z 2. decembra 2021, sp. zn. II. ÚS 373/2021.
Nález Ústavného súdu SR z 21. decembra 2021, sp. zn. III. ÚS 581/2021.
Uznesenie Ústavného súdu SR z 29. júna 2021, sp. zn. I. ÚS 278/2021.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 7. októbra 1993, sp. zn. 2 Ntv 382/1993.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 12. novembra 2014, sp. zn. 1Tost 39/2014.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 15. júla 2015, sp. zn. 1 Tost 22/2015.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 24. februára 2016, sp. zn. 3 Tost 9/2016.

Kontaktné údaje:

JUDr. Rastislav Remeta, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
Krajská prokuratúra v Bratislave
Vajnorská č. 47
812 56 Bratislava
rastislav.remeta@genpro.gov.sk

JUDr. Daniel Petričko, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
Ministerstvo spravodlivosti SR
daniel.petricko@justice.sk

REŠPEKTOVANIE ZÁSADY *IN DUBIO PRO REO* A ZÁSADY ZISTENIA SKUTKOVÉHO STAVU BEZ DÔVODNÝCH POCHYBNOSTÍ

JUDr. Eva SIHELNIKOVÁ, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Anotácia: *Príspevok sa týka praktického aspektu a významu zásady in dubio pro reo a zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností a ich významu pre aplikačnú prax. V časti týkajúcej sa prípravného konania sa uvádzajú niektoré formulácie používané policajtm iv uzneseniach o vznesení obvinenia a v časti vzťahujúcej sa ku konaniu pred súdom je rozobratý aj konkrétny rozsudok Najvyššieho súdu SR, v rámci ktorého odvolací súd dôsledne aplikoval zásadu in dubio pro reo. Príspevok zahŕňa aj poukázania na koncentráciu v trestnom konaní v kontexte uvedených zásad a na ich význam pri vydávaní trestného rozkazu.*
Kľúčové slová: *In dubio pro reo, dôvodné pochybnosti, skutkový stav*.

Annotation: *The paper addresses the practical aspects and significance of the in dubio pro reo principle and the principle of establishing the facts of the case beyond reasonable doubt, and their importance for legal practice. In the section dealing with pre-trial proceedings, it presents certain formulations used by police officers in decisions on the bringing of charges, and in the part relating to court proceedings it also analyses a specific judgment of the Supreme Court of the Slovak Republic in which the appellate court consistently applied the in dubio pro reo principle. The paper also includes references to the concentration principle in criminal proceedings in the context of the above principles and to their relevance in issuing a criminal order (penal order).*
Keywords: *In dubio pro reo, reasonable doubt, facts of the case*.

Úvod

Obsahom spracovaného príspevku je priblíženie zásady in dubio pro reo a zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností v aplikačnej praxi, poukázanie na rešpektovanie týchto zásad v prípravnom konaní, pri vydávaní uznesenia o vznesení obvinenia, rozhodovaní o sťažnosti obvineného a následne v rozhodovacej činnosti súdov.

Zásady trestného konania sú nepochybne významným prvkom, ktorý má dopad na trestné konanie. Aj keď sa môže javiť, že pre aplikačnú prax sú tieto zásady menej významné, nie je to tak. Aplikačná prax sa často odvoláva na konkrétne zásady trestného konania a tie jej slúžia nie len ako všeobecná či hypotetická norma, ale sú použiteľné ako súčasť konkrétnej a priamej argumentácie a ich význam je preto pre aplikačnú prax značný.

Z uvedeného priamo vyplýva potreba rešpektovania zásad trestného konania v aplikačnej praxi. Zásady trestného konania nie sú moderným doplnkom, ale ide o akési „piliere“, ktoré sa v trestnom poriadku platnom na území Slovenskej republiky nachádzajú dlhodobo a sú podkladom pre mnohé inštitúty upravené Trestným poriadkom. Je potrebné spomenúť, že základné zásady nemajú byť vnímané izolovane, ale tieto na seba nadväzujú a vytvárajú stabilný základ.

Zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností a zásada in dubio pro reo sú pre aplikačnú prax nepochybne veľmi významnými zásadami a poskytujú pre ňu konkrétne a stabilné východiská.

Zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností je zakotvená v ust. § 2 ods. 10 zákona č. 301/2005 Z. z Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „**Trestný poriadok**“), v zmysle ktorého: „*Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.*“

Pred zásadou zistenia skutkového bez dôvodných pochybností bolo trestné konanie ovládané zásadou zistenia objektívnej, resp. materiálnej pravdy, ktorá bola v zákone č. 140/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), v znení účinnom do 30.09.1994 v ust. § 2 ods.

5, upravená nasledovne: „*Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutočný stav veci, a pri svojom rozhodovaní z neho vychádzajú. Objasňujú s rovnakou starostlivosťou okolnosti svedčiace proti obvinenému, okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a vykonávajú v oboch smeroch dôkazy, nečakajúc na návrh strán. Priznanie obvineného nezbavuje orgány činné v trestnom konaní povinnosti preskúmať a všetkými dosiahnuteľnými prostriedkami overiť všetky okolnosti prípadu.“* Od 01.10.1994 sa znenie ust. § 2 ods. 5 zákona č. 140/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) zmenilo nasledovne: „*Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol náležite zistený skutkový stav veci, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. S rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy, nečakajúc na návrh strán. Priznanie obvineného nezbavuje orgány činné v trestnom konaní povinnosti preskúmať všetky okolnosti prípadu.“,* a teda trestné konanie už nie je ovládané zásadou materiálnej pravdy. Táto zmena neznamená, že orgány činné v trestnom konaní a súd už nemajú zisťovať skutkový stav v takom rozsahu, aby čo najviac zodpovedal skutočnosti, ale mali sa odstrániť nesplniteľné požiadavky kladené na trestné konanie.[1]

Aj v rámci trestného konania možno okrajovo hovoriť o koncentrácii.[2] Toto sa v praxi prejavuje napr. pri doručovaní obžaloby, kedy súd spolu s obžalobou doručuje výzvu podľa ust. § 240 ods. 3 Trestného poriadku, v zmysle ktorej je potrebné bez meškania písomne oznámiť súdu a ostatným stranám návrhy na vykonanie dôkazov, pričom súčasťou takejto výzvy je aj upozornenie, v zmysle ktorého môžu byť neskôr navrhnuté dôkazy, ktoré stranám boli známe v čase doručenia výzvy, súdom odmietnuté.

Výzva môže mať napr. nasledovné znenie: „*Ako procesnú stranu, ktorej sa doručuje obžaloba, Vás Okresný súd Bratislava I podľa § 240 ods. 3 Tr. por.:*

- *vyzýva, aby ste bez meškania písomne oznámili súdu a ostatným stranám návrhy na vykonanie dôkazov;*
- *upozorňuje na to, že vykonanie neskôr navrhnutých dôkazov, ktoré stranám boli známe v čase doručenia výzvy, môže byť odmietnuté;*
- *upozorňuje obvineného(-nú) aj na to, že ak na hlavnom pojednávaní navrhuje vypočuť svedkov, ktorých výpovede navrhol prokurátor v obžalobe iba prečítať, je povinný(-á) to bez meškania písomne oznámiť, inak ich súd na hlavnom pojednávaní bude môcť prečítať aj bez jeho(jej) súhlasu; to neplatí, ak nastala nová okolnosť, ktorá nebola obvinenému(-nej) v čase doručenia výzvy známa*.“

Aplikačná prax však uprednostňuje rešpektovanie zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností pred postupom podľa ust. § 240 ods. 3 Trestného poriadku a súdy nezvyknú odmietať dôkazné návrhy iba z dôvodu, že tieto neboli oznámené skôr.

Zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností má presah do celého trestného konania. Aj keď aplikačná prax pracuje v rámci prípravného konania s tzv. „*vyššou mierou pravdepodobnosti*“, čo sa prejavuje najmä v uznesenia o vznesení obvinenia, kedy sa možno, spravidla hneď po citácii ustanovenia § 206 ods. 1 Trestného poriadku v odôvodneniach týchto rozhodnutí stretnúť s formuláciou, že k záveru o spáchaní trestného činu určitou osobou stačí vyšší stupeň pravdepodobnosti, že trestný čin spáchala konkrétna osoba, pričom tento musí byť dostatočne odôvodnený priamymi, respektíve aspoň nepriamymi dôkazmi, ktorých súhrn musí tvoriť logickú a ničím nenarušovanú sústavu vzájomne sa doplňujúcich dôkazov, ktorá vo svojom celku nielen spoľahlivo preukazuje všetky okolnosti skutku, v ktorom sa vidí trestný čin a usvedčuje z jeho spáchania páchateľa, ale súčasne vylučuje možnosť akéhokoľvek iného záveru.

Sme presvedčení, že takéto, či iné obdobné formulácie používané ako súčasť odôvodnenia rozhodnutí, môžu obstáť len vtedy, ak je odôvodnenie plne súladné s ust. § 176 ods. 2 Trestného

[1] DRAŽOVÁ, P., MIHÁLIK, S., TURAY, L. Zásady trestného práva hmotného a procesného. 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s.72.

[2] ROMŽA, S.: *Koncentračná zásada vs. zásada náležitého zisťovania skutkového stavu veci v slovenskom trestnom konaní,* In. Časopis pro právní vědu a praxi, XXVI, 1/2018: 71–86; https://doi.org/10.5817/CPVP2018-1-5.

poriadku, a teda ak v kontexte danej trestnej veci obsahuje týmto ustanovením požadované náležitosti, a to „*najmä skutočnosti, ktoré sa považujú za dokázané, dôkazy, o ktoré sa skutkové zistenia opierajú, úvahy, ktorými sa rozhodujúci orgán spravoval pri hodnotení vykonaných dôkazov, ako aj právne úvahy, na ktorých základe podľa príslušných ustanovení zákona posudzoval dokázané skutočnosti.“*

Ak totiž z odôvodnenia uznesenia nie je možné ako policajt dospel k záverom obsiahnutým vo výrokovej časti vydaného uznesenia, tak toto nepochybne vyvoláva pochybnosti o tom, či je skutkový stav zistený bez dôvodných pochybností. Preskúmateľnosť rozhodnutia a jeho presvedčivosť úzko súvisia s požiadavkou na zistenie skutkového stavu bez dôvodných pochybností.

V odôvodneniach uznesení o vznesení obvinenia sa vyskytujú napr. aj nasledovné vágne formulácie: „*V tomto prípade bol vyšší stupeň pravdepodobnosti dosiahnutý a taktiež odôvodnený. a to na základe vykonaných procesných úkonov a dôkazov z nich vyplývajúcich. Pre vznesenie obvinenia konkrétnej osobe nie je potrebné, aby bola trestná činnosť spoľahlivo preukázaná, ako v prípade obžaloby, nakoľko vznesenie obvinenia neznamená uznanie viny.“*

Policajti v odôvodneniach uznesení, ktorými vznášajú obvinenie dokonca poukazujú aj na ust. § 2 ods. 10 Trestného poriadku, ale jedná sa skôr o všeobecné formulácie, bez bližšej nadväznosti na skutkové a právne okolnosti danej trestnej veci. V rozhodnutiach tak možno nájsť napr. aj formuláciu ako: „*Na základe vyhodnotenia všetkých dôkazov v zmysle ustanovenia § 2 ods. 12 Trestného poriadku a doposiaľ vykonaného dokazovania, ktorého rozsah v danom štádiu konania zodpovedal požiadavke v zmysle ustanovenia § 2 ods. 10 Trestného poriadku a na základe zváženia všetkých okolnosti prípadu jednotlivo ako i v ich súhrne, som dospel k záveru, že...*“

Zásadu zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností musí rešpektovať aj prokurátor, čo by sa malo prejaviť ako pri vykonávaní dozoru nad dodržiavaním zákonnosti prípravného konania, tak aj pri rozhodovaní o sťažnostiach, ale aj pri podávaní obžaloby. *„Prokurátor pri výkone dozoru nad dodržiavaním zákonnosti musí vychádzať okrem základných zásad trestného konania (§ 2 Tr. por.), aj z napĺňania účelu Tr. por. a trestného konania (§ 1 Tr. por.), pri rešpektovaní základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb v postupe orgánov činných v trestnom konaní, ktorými sú prokurátor a policajt (§ 10 ods. 1 Tr. por.) tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté. V súvislosti s výkonom dozoru prokurátora je nevyhnutné, aby prokurátor aj v súlade so zásadou stíhania zo zákonných dôvodov (§ 2 ods. 1 Tr. por.), dozeral na zabezpečenie zákonného podkladu pre spravodlivé rozhodnutie pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, ktoré musia byť založené na náležitom zistení skutkového stavu veci (§ 2 ods. 10 Tr. por.) a voľnom hodnotení dôkazov (§ 2 ods. 12 Tr. por.)“.*[3]

V uznesení vydanom prokurátorom podľa ust. § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, ktorým prokurátor zamietal sťažnosť podanú proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania podľa ust. § 215 ods. 1 písm. a), ods. 4 Trestného poriadku, sme sa stretli s nasledovnou formuláciou: „*Preskúmaním poverený príslušníkom PZ predloženého vyšetrovacieho spisu, ako i sťažnosťou napadnutého uznesenia, bolo zistené, že poverený príslušník PZ pri zistení skutkového stavu veci postupoval dôsledne v súlade s § 2 odsek 10 Trestného poriadku, a teda zistil náležite skutkový stav veci v rozsahu potrebnom pre vydanie zodpovedajúceho zákonného rozhodnutia, a to so zreteľom na vymedzený skutok, o ktorom sa viedlo toto trestné stíhanie, a jeho právnu kvalifikáciu. Na základe takto dostatočne zisteného skutkového stavu veci, dospel po vyhodnotení podaného trestného oznámenia a produkovanej dôkaznej situácie po začatí trestného stíhania v zmysle § 2 odsek 12 Trestného poriadku k správnemu právnemu záveru, že predmetné trestné stíhanie ohľadne skutku, pre ktoré sa vedie, je potrebné zastaviť postupom podľa § 215 odsek 1 písmeno*

[3] REMETA, R. Obžaloba prokurátora po zmenách trestného poriadku. In ROMŽA, S., MICHAĽOV, L. MAUEROVÁ, M., E. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie z 18.-19.06.2025 "Košické dni trestného práva 2025, IX. Ročník“.Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, 2025, ISBN 978-80-574-0479-8 (e-publikácia), s. 363.

a), odsek 4 Trestného poriadku, t. j. že je dostatočne odôvodnený záver, že sa nestal skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie."

Na uvedené formulácie poukazujeme z dôvodu, že orgány činné v trestnom konaní sa síce na zásadu zistenia skutkového bez dôvodných pochybností odvolávajú, avšak takéto odvolávanie môže byť formálne, ak bližšie nereflektuje na konkrétny skutkový stav, ktorý mal byť zistený v rozsahu „bez dôvodných pochybností".

Rozsah zisťovania skutkového stavu priamo súvisí s vydávaním rozhodnutí, a preto je významné, aby sa táto zásada premietala aj do obsahu odôvodnenia, a teda, aby bolo možné jednoznačne identifikovať, ktoré skutočnosti sa považujú za dokázané, a teda, aby táto zásada nebola len všeobecne spomenutá a citácie ust. § 2 ods. 10 Trestného poriadku a s tým spojená argumentácia, neboli len akousi bezobsažnou časťou odôvodnení rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní.

Totožná požiadavka je kladená aj na odôvodnenie rozsudku. Podľa ust. § 168 ods. 1 sa musí v odôvodnení rozsudku uviesť, ktoré skutočnosti vzal súd za dokázané, a preto je zistenie skutkového stavu bez dôvodných pochybností mimoriadne dôležité. Bez splnenie tejto podmienky nie je možné uvažovať o zákonnom rozhodnutí. O tom, že ide o zásadný aspekt trestného konania, ktorý dokonca možno označiť za nosný pre vydanie zákonného rozhodnutia, svedčí aj skutočnosť, že Najvyšší súd Slovenskej republiky sa k zásade zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností vyjadruje dlhodobo a stabilne. V Uznesení Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6To/8/2018 zo dňa 20.02.2019, Najvyšší súd Slovenskej republiky zdôraznil, že: „*Najvyšší súd zároveň pripomenul, že nie je povinnosťou obžalovaného dokazovať svoju nevinu, pretože zásada prezumpcie neviny vyžaduje, aby to bol štát, kto nesie v trestnom konaní dôkazné bremeno. Preto je nevyhnutné, aby jeho vina bola bez akýchkoľvek pochybností preukázaná. V prípade existencie akýchkoľvek rozumných pochybností o tom, či sa obžalovaný žalovaného skutku dopustil, je potrebné tieto pochybnosti vykladať v jeho prospech a nie naopak. V tejto súvislosti považuje za potrebné opätovne uviesť, že nevyhnutným a základným predpokladom pre spravodlivé rozhodnutie vo veci je náležité zistenie skutkového stavu v súlade s § 2 ods. 10 Tr. por. Zásada náležitého zistenia skutkového stavu veci vyžaduje nielen zistenie skutkového stavu veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti v rozsahu nevyhnutnom na rozhodnutie, ale aj objasňovanie okolností a vykonávanie dôkazov svedčiacich proti obžalovanému a okolností a dôkazov svedčiacich v prospech obžalovaného. Každá okolnosť dôležitá pre rozhodnutie vo veci musí byť v súlade s uvedenou zásadou spoľahlivo preukázaná tak, aby nemohla vzbudzovať žiadnu pochybnosť. Za zistenie skutočného stavu veci preto nemožno považovať iba zistenie o pravdepodobnosti dokazovanej skutočnosti, hoci výsledky dokazovania pripúšťajú možnosť urobiť záver, že existuje, avšak na druhej strane nevylučujú možnosť iného alebo opačného záveru. Ak zostanú po vyčerpaní všetkých dôkazných prostriedkov pochybnosti o niektorej skutkovej okolnosti dôležitej pre zavinenie, bude nevyhnutné obžalovaného oslobodiť spod obžaloby pri rešpektovaní zásady in dubio pro reo.*"

V Uznesení Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6To/11/2018 zo dňa 28.11.2019, sa uvádza: „*Odvolací súd poukazuje na to, že zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností v zmysle § 2 ods. 10 Tr. por. vyžaduje, aby súd oprel svoje rozhodnutie o vine a treste o jednoznačne zistené a bezpečne preukázané fakty, nie iba o tie pravdepodobné. Je nevyhnutné s rovnakou starostlivosťou objasňovať okolnosti svedčiace tak proti obžalovanému ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, aby bolo možné spravodlivo rozhodnúť. Ak zostanú po vyčerpaní všetkých dôkazných prostriedkov pochybnosti o niektorej skutkovej okolnosti dôležitej pre zavinenie, je potrebné s použitím zásady in dubio pro reo (v pochybnostiach v prospech obvineného), rozhodnúť v prospech obžalovaného a neuznať ho vinným. Preto je potrebné, aby súd dostatočne objasnil vec, a to v takom rozsahu, aby bolo zrejmé, že sa skutok stal, tento vykazuje všetky znaky skutkovej podstaty žalovaného trestného činu a existuje spoľahlivý záver, že žalovaný skutok spáchal obžalovaný. Ak by nebola splnená čo i len jedna z uvedených podmienok, nemožno dospieť k odsudzujúcemu rozsudku.*"

Ďalej Najvyšší súd k požiadavke zistiť skutkový stav tak, aby o ňom neboli dôvodné pochybnosti, uviedol: „*Súd v každej trestnej veci vo všeobecnosti je povinný postupovať tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na jeho rozhodnutie. Je potrebné s rovnakou starostlivosťou objasňovať okolnosti svedčiace tak proti obžalovanému, ako aj okolnosti svedčiace v jeho prospech, aby bolo možné vyniesť spravodlivé rozhodnutie. Preto je potrebné, aby súd dostatočne objasnil vec v takom rozsahu, aby bolo zrejmé, že sa stal skutok a tento vykazuje všetky znaky skutkovej podstaty žalovaného trestného činu, pričom existuje spoľahlivý, že žalovaný skutok spáchal obžalovaný. Ak nebude splnená, čo i len jedna z uvedených podmienok, nemožno dospieť k odsudzujúcemu rozsudku. Pokiaľ ostanú po vykonaní všetkých dosiahnuteľných dôkazov v akomkoľvek smere pochybnosti o vine obžalovaného a tieto pochybnosti sa týkajú skutkových zistení, musí rozhodnutie súdu vyznieť v prospech obžalovaného. Zásada prezumpcie neviny sa musí prejaviť v rozhodnutí v tom zmysle, že sa uplatní zásada „in dubio pro reo“. Pri zisťovaní skutkového stavu, okrem požiadavky určujúcej rozsah a predmet dokazovania, je prioritná aj požiadavka týkajúca sa kvality skutkových zistení. Pokiaľ ide o kvalitu skutkových zistení, potom skutkový základ rozhodnutia v trestných veciach musí byť zistený mimo dôvodnú pochybnosť, nestačí iba zistenie pravdepodobnosti. V danom smere platí pravidlo, že nedokázaná vina má v rozhodnutí súdu taký istý význam ako dokázaná nevina.“*[4]

Zásada in dubio pro reo je mimoriadne významná, pretože rešpektovanie prezumpcie neviny je elementárnym aspektom právneho štátu. „*Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.“*[5]

Aplikácia zásady in dubio pro reo by sa mala v aplikačnej praxi prejavovať v tom, že ak vina nie je preukázaná nad dôvodnú pochybnosť, nie je možné vydať odsudzujúci rozsudok. Dňa 12.03.2025 vydal Najvyšší súd rozsudok sp. zn. 3To/1/2023, ktorým obžalované oslobodil spod obžaloby, a to práve v zmysle zásady in dubio pro reo. Jednalo sa o trestný čin prijímania úplatku. Dôkazná situácia bola v danej trestnej veci taká, že v podstate jediným usvedčujúcim dôkazom bola výpoveď spolupracujúcej osoby. Súd prvého stupňa uznal obžalované za vinné a na základe odvolania obžalovaných bol rozsudok Špecializovaného trestného súdu z 28. októbra 2022, sp. zn. 2T/7/2022 zrušený a obžalované boli oslobodené spod obžaloby prokurátora.

Najvyšší súd Slovenskej republiky v danej trestnej veci dôvodil, že: „*Podstata protiprávnosti konania obžalovaných v zmysle skutkových viet napadnutého rozsudku mala spočívať v tom, že obžalované prijali od Ing. Z. v hotovosti bez akéhokoľvek právneho nároku a dôvodu sumy 30.000 eur (obžalovaná JUDr. D. M., MPH) a 20.000 eur (obžalovaná PaedDr. X. A.). Najvyšší súd je však toho názoru, že vykonaným dokazovaním nebolo preukázané, že by obžalované v súvislosti s obstarávaním všeobecného záujmu priamo pre seba prijali úplatok. Obe obžalované takéto konanie popreli, pričom opak ich tvrdenia vyplýva výlučne iba z tvrdenia spolupracujúceho svedka Ing. Z. a verzia toho, že úplatok od Ing. PhDr. Y. prostredníctvom Ing. Z. neprijali, vyvrátená nebola. Prokurátorovi sa tak v konaní nepodarilo nad akúkoľvek pochybnosť preukázať ďalšími dôkazmi, že by skutočne obžalované prijali úplatok a nepodarilo sa mu vyvrátiť obhajobné tvrdenia obžalovaných, že finančné čiastky neprijali, respektíve im vôbec neboli Ing. Z. ponúknuté. Vina obžalovaného môže byť založená len na dôkazoch, ktoré absolútne vylučujú pochybnosť, že sa skutok stal tak, ako je predmetom trestného stíhania. Najvyšší súd preto v tomto smere poukazuje na judikatúru ústavného súdu, v ktorej tento konzistentne zdôrazňuje, že osamotená výpoveď zaujatého svedka alebo kajúcnika, bez podpory ďalších dôkazov, nie je dostatočná na uznanie viny. Takéto výpovede musia byť dôkladne overené a podporené ďalšími dôkazmi, aby bola zabezpečená spravodlivosť trestného konania (viď napríklad nález ústavného súdu z 30. októbra 2024, sp. zn. I. ÚS 245/2024).“*

Ďalej v predmetnom oslobodzujúcom rozsudku poukázal Najvyšší súd Slovenskej republiky aj na judikatúru ESĽP, konkrétne rozsudok vo veci Branislava Adamča proti Slovenskej

[4] Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6 To 5/2015 zo dňa 15.12.2015.
[5] § 2 ods. 4 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

republike z 12. novembra 2019 ako aj na rozsudok ESĽP vo veci Erika Adamča proti Slovenskej republike z 1. júna 2023, kde sa ESĽP vyjadroval k tomu, ako je potrebné posudzovať a hodnotiť výpovede tzv. kajúcnikov.

Odvolací súd sa venoval aj otázke toho, že rozpory vo výpovediach spolupracujúcej osoby nie sú „*nepresnosti v detailoch*“, pretože ako správne konštatuje odvolací súd, vina musí byť preukázaná nad akúkoľvek dôvodnú pochybnosť a ak má byť výrok o vine založený na výpovedi jednej spolupracujúcej osoby, ktorá navyše obsahuje rozpory, resp. ktorá je v rozpore s tvrdeniami iných svedkov, nemožno hovoriť o preukázaní viny nad dôvodnú pochybnosť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky v predmetnom oslobodzujúcom rozsudku uviedol aj nasledovné: *„Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ z vykonaného dokazovania vyplýva možnosť viacerých spôsobov ustálenia priebehu skutkového deja, a nielen jedna absolútne nespochybniteľná možnosť, je nevyhnutné v konaní aplikovať zásadu trestného konania „in dubio pro reo“....Obžalované nemožno uznať za vinné na podklade takejto argumentácia v situácii, kedy je tu jediný priamy dôkaz, ktorým je výpoveď spolupracujúceho svedka, v ktorej je evidentne mnoho závažných rozporov a proti nej stoja tvrdenia obžalovaných, ktoré jeho tvrdenia od počiatku trestného konania popierajú, t. j. situácia v ktorej stojí tvrdenie proti tvrdeniu.“*

V danej trestnej veci odvolací súd zohľadnil postoj obžalovaných, ktorý bol počas celého trestného konania konzistentný, a teda, že obžalované spáchanie skutku popreli. Najvyšší súd Slovenskej republiky zohľadnil, že v tomto prípade existovalo viacero rovnocenných verzií, pretože v neprospech obžalovaných svedčila výpoveď spolupracujúcej osoby a súčasne existovali výpovede obžalovaných, ktoré striktne odmietli spáchanie skutku, na tomto postoji zotrvali počas celého trestného konania a dokonca uviedli ďalšiu verziu skutkového deja, a síce, že spolupracujúca osoba, ktorá mala peniaze odovzdať, si tieto ponechala pre seba.

Zásada in dubio pro reo sa má teda v aplikačnej praxi prejavovať v tom, že ak nie je vina obžalovaného preukázaná nad akúkoľvek dôvodnú pochybnosť, súd nemôže vydať odsudzujúce rozhodnutie. Obžalovaný nie je povinný dokazovať svoju nevinu. Dôkazné bremeno v trestnom konaní musí v otázke viny uniesť prokurátor, ktorý podal obžalobu, a ktorý v konaní zastupuje štát. Ak teda prokurátor neuniesol dôkazné bremeno v otázke viny nad akúkoľvek dôvodnú pochybnosť, nie je legitímne a legálne možné uznať obžalovaného za vinného zo spáchania skutku uvedeného v obžalobe, a to bez ohľadu na to, či obžalovaný bol v rámci svojej obhajoby aktívny, či v trestnom konaní vypovedal, alebo sa rozhodol využiť svoje právo odoprieť vypovedať. Skutočnosť, že obžalovaný nepoprie spáchanie skutku, nemôže mať automaticky za následok vydanie odsudzujúceho rozsudku. Pasivita obžalovaného v žiadnom rozsahu nezbavuje prokurátora povinnosti uniesť dôkazné bremeno. Platí, že nedokázaná vina sa rovná dokázanej nevine.

Najvyšší súd Slovenskej republiky sa v rozsudku sp. zn. 3To/1/2023 vyjadril aj k hodnoteniu výpovede kajúcnika, a to odkazom na rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky: „*Ústavný súd tiež kontinuálne zdôrazňuje, že samotná skutočnosť, že osoba vypovedá ako kajúcnik, automaticky neznamená, že jeho výpoveď je pravdivá. Je nevyhnutné, aby takéto výpovede boli podporené ďalšími dôkazmi a aby súdy pri ich hodnotení postupovali s mimoriadnou obozretnosťou. V tomto smere možno poukázať aj na nález ústavného súdu ČR pod sp. zn. I. ÚS/520/2016: „Výpoveď obžalovaného bola v podstatnej časti založená na základe svedeckých výpovedí, ktorých vierohodnosť však vôbec nebola skúmaná a to napriek tomu, že išlo o svedkov, ktorí objektívne nemohli byť nezaujatí na výsledku trestného konania. Súdy tu nerešpektovali zásadu in dubio pro reo vyplývajúcu z prezumpcie neviny. Ústavný súd pripomína, že v situácii „tvrdenia proti tvrdeniu“ sú súdy povinné dôkladne posudzovať vierohodnosť jednotlivých proti sebe stojacich výpovedí a postupovať obzvlášť starostlivo a obozretne pri hodnotení týchto výpovedí a vyvodzovaní skutkových záverov a to za prísneho rešpektovania princípov prezumpcie neviny. Okrem iného, súdy v takejto situácii nemôžu opomenúť, ak je u svedka, či svedkov, ktorých výpoveď stojí proti výpovedi obvineného, objektívne prítomná pochybnosť o ich nezainteresovanosti na výsledku konania. Uvedená povinnosť súdov je*

zvýraznená v prípadoch, keď takáto svedecká výpoveď, či svedecké výpovede stojace proti výpovedi obžalovaného predstavujú jediný priamy dôkaz, z ktorého má byť preukázaná vina obžalovaného“.

Vo vzťahu k trestnému rozkazu si dovolíme poukázať na to, že Trestný poriadok pre vydanie trestného rozkazu priamo ustanovuje podmienku spoľahlivého preukázania skutkového stavu vykonanými dôkazmi. Táto zákonná požiadavka jednoznačne súvisí so zásadou zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, pričom v prípade trestného rozkazu musí byť táto požiadavka splnená ešte v prípravnom konaní.[6]

Záver

Zásada zistenia skutkového bez dôvodných pochybností a zásada in dubio pro reo majú pre aplikačnú prax podstatný význam a nemôžu byť ponímané formálne. Bez dôsledného rešpektovania zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností nie je možné dospieť k vydaniu zákonného rozhodnutia. Zásada zistenia skutkového stavu nemôže zostávať vo formálnej rovine, kedy je síce v odôvodnení rozhodnutia spomenutá, prípadne je v ňom citované ust. § 2 ods. 10 Trestného poriadku, avšak v skutočnosti skutkový stav nie je zistený v požadovanom rozsahu, t.j. bez dôvodných pochybností.

Význam zásady in dubio pro reo, by sa mal najväčšmi prejavovať najmä v štádiu hlavného pojednávania a následného rozhodovania súdov. Ako vyplýva z vyššie citovaných rozhodnutí, ak má súd k dispozícii dve rovnocenné verzie, musí sa prikloniť k tej, ktoré je pre obžalovaného priaznivejšia. Dôsledné rešpektovanie prezumpcie neviny je totiž v právnom štáte mimoriadne dôležité.

Zoznam bibliografických odkazov

DRAŽOVÁ, P., MIHÁLIK, S., TURAY, L. *Zásady trestného práva hmotného a procesného.* 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0534-3.

REMETA, R. Obžaloba prokurátora po zmenách trestného poriadku. In ROMŽA, S., MICHAĽOV, L. MAUEROVÁ, M., E. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie z 18.-19.06.2025 "Košické dni trestného práva 2025, IX. Ročník“.Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, 2025, ISBN 978-80-574-0479-8 (e-publikácia), s. 363.

ROMŽA, S.: *Koncentračná zásada vs. zásada náležitého zisťovania skutkového stavu veci v slovenskom trestnom konaní,* In. Časopis pro právní vědu a praxi, XXVI, 1/2018: 71–86; https://doi.org/10.5817/CPVP2018-1-5. ISSN: 1210-9126.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3To/1/2023 zo dňa 12.03.2025.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6 To 5/2015 zo dňa 15.12.2015.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6To/8/2018 zo dňa 20.02.2019.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6To/11/2018 zo dňa 28.11.2019.

www.epi.sk.

Zákon č. 140/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

[6] https://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-p-353-zakona-301-2005-Z-z-od-20190101.htm [cit. 01-03-2026].

Kontaktné údaje:
JUDr. Eva Sihelniková, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
sihelnik@sihelnikpartners.sk

FIKCIA DORUČENIA V TRESTNOM KONANÍ A JEJ LIMITY

JUDr. Ing. Ľubomír SLOVÁK
externý doktorand Akadémie Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Fikcia doručenia podľa § 66 ods. 3 Trestného poriadku je výnimočný procesný nástroj určený na predchádzanie obštrukciám a prieťahom v trestnom konaní. V praxi však dochádza k situáciám, keď je fikcia použitá aj napriek tomu, že zásielka bola v úložnej lehote reálne prevzatá, čo môže viesť k odmietnutiu opravného prostriedku ako „oneskoreného". Článok vysvetľuje limity fikcie doručenia, jej vzťah k reálnemu prevzatiu písomnosti, aplikáciu pokynu Generálnej prokuratúry SR a ústavnoprávne dôsledky formalistického výkladu doručovania.*
Kľúčové slová: *fikcia doručenia, trestné konanie, trestné právo procesné*

Annotation: *The legal fiction of service pursuant to Section 66(3) of the Code of Criminal Procedure constitutes an exceptional procedural instrument designed to prevent obstruction and delays in criminal proceedings. In practice, however, situations arise in which this fiction is applied even though the document was in fact collected within the storage period, which may result in the rejection of a legal remedy as "out of time." This article explains the limits of the legal fiction of service, its relationship to the actual receipt of documents, the application of the Directive of the General Prosecutor's Office of the Slovak Republic, and the constitutional implications of a formalistic interpretation of service of process.*
Keywords: *legal fiction of service, criminal proceedings, criminal procedural law*

Na tému doručovania v trestnom konaní už boli v minulosti písané viaceré články, medzi inými i Poštové podmienky Slovenskej pošty nemajú vplyv na doručovanie písomností podľa Trestného poriadku - Právne listy (zverejnené dňa 2.3.2017), bolo vydané rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. I.ÚS 518/14 zo dňa 10.9.2014 a v neposlednej miere je postup uplatňovania fikcie doručenia upravený pokynom všeobecnej povahy Generálnej prokuratúry SR č. IV/1 Spr 474/18/1000-18 zo dňa 9.3.2020.

V tejto súvislosti je potrebné predovšetkým uviesž zákonné znenie Trestného poriadku vo vzťahu ku doručovaniu

§ 66 Doručovanie do vlastných rúk

(1) Do vlastných rúk sa doručuje

a) obvinenému obžaloba a predvolanie,

b) osobám oprávneným podať proti rozhodnutiu opravný prostriedok rovnopis takéhoto rozhodnutia,

c) iná písomnosť, ak to sudca, prokurátor, policajt, probačný a mediačný úradník, vyšší súdny úradník, súdny tajomník alebo asistent prokurátora z dôležitých dôvodov nariadi.

(2) Zásielky do vlastných rúk doručí pošta len adresátovi alebo ich vydá osobe, ktorá sa preukáže overeným splnomocnením nie starším ako šesť mesiacov alebo splnomocnením vydaným poštou na preberanie takých zásielok za adresáta.

(3) Ak nebol adresát zásielky, ktorú treba doručiť do vlastných rúk, zastihnutý na adrese, ktorú na tieto účely uviedol, zásielka sa uloží u orgánu, ktorý zásielku doručuje, a adresát sa vhodným spôsobom upovedomí, že mu zásielku príde doručiť znovu v určitý deň a hodinu. Ak zostane i nový pokus o doručenie bezvýsledný, uloží sa písomnosť na pošte alebo orgáne obce a adresát sa vhodným spôsobom upovedomí, kde a kedy si môže zásielku vyzdvihnúť. Ak si adresát zásielku nevyzdvihne do troch pracovných dní od uloženia, považuje sa posledný deň tejto lehoty za deň doručenia, aj keď sa adresát o uložení nedozvedel; toto neplatí, ak ide o doručenie obžaloby, uznesenia o podmienečnom zastavení trestného stíhania a trestného rozkazu.

Hneď úvodom je potrebné poznamenať, že legislatívne znenie § 66 ods. 1 až 3 Trestného poriadku nebolo upravované, platí pôvodné rovnaké znenie od roku 2005 doposiaľ, najmä čo sa

týka ustanovenia § 66 ods. 3 TP o fikcii doručenia. Orgány činné v trestnom konaní až do roku 2020 takmer nikdy (ak vôbec niekedy) neuplatnili fikciu doručenia v prípadoch, kedy došlo k riadnemu prevzatiu zásielok a zmenu v tomto chápaní neprinieslo ani citované Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 518/14 zo dňa 10.9.2014, ba dokonca ani článok sudcu JUDr. Šamka, ktorý takpovediac dal do širšieho povedomia existenciu tohto uznesenia. Situáciu zmenil až pokyn všeobecnej povahy GP SR sp. zn. IV/1 Spr 474/18/1000-18 zo dňa 9.3.2020, ktorý vznikol ako reakcia na rozdielnu interpretačnú prax prokurátorov pri uplatňovaní fikcie doručenia. Za úvahu na danom mieste stojí skutočnosť, či do roku 2020 nedochádzalo k rozdielnym uplatňovaniam inštitútu fikcie doručenia, resp. prečo to začalo byť problémom až v roku 2020. Podľa aktuálne platného pokynu GP SR všeobecnej povahy o doručovaní do vlastných rúk sa považuje za doručenie takejto zásielky na tretí deň od jej uloženia na pošte či orgáne obce, a to dokonca aj v tom prípade, ak k jej doručeniu v skutočnosti došlo?!

Doručovanie rozhodnutí a iných procesných písomností v trestnom konaní nie je iba administratívny úkon. Je to **kľúčový procesný moment**, od ktorého sa odvíja možnosť uplatniť opravné prostriedky (najmä sťažnosť), dodržať lehoty a realizovať právo na spravodlivý proces. Doručovanie je preto spúšťacím mechanizmom pre plynutie lehôt. Ak je okamih doručenia určený nesprávne, môže to viesť k záveru o oneskorenosti opravného prostriedku, zmeškaniu lehoty pre jeho podanie a tým k **odňatiu prístupu k vecnému preskúmaniu**.

Do vlastných rúk sa podľa ustanovenia § 66 ods. 1 TP doručujú dôležité písomnosti, zvlášť podľa písm. b) osobám oprávneným podať proti rozhodnutiu opravný prostriedok rovnopis takéhoto rozhodnutia. Podľa odseku 2 sa takéto zásielky doručujú do vlastných rúk adresátovi alebo osobe, ktorá má overené splnomocnenie na preberanie zásielok za adresáta nie staršie ako 6 mesiacov alebo splnomocnenie vydané poštou na preberanie takých zásielok za adresáta. Doručovaním podľa § 66 ods. 3 Trestného poriadku sa uplatňuje tzv. **fikcia doručenia**. Tento právne ustálený pojem a jeho výskyt v § 66 ods. 3 TP nerozporuje ani ústavný súd ani generálna prokuratúra.

Právna fikcia je teoretická konštrukcia v práve, ktorá finguje právnu skutočnosť, ktorá v skutočnosti nenastala, a umožňuje vyvodiť z nej právne dôsledky, tj. priznáva jej právne účinky ako keby v skutočnosti nastala. [1]Právna fikcia je právno-technický postup, ktorý sa používa na posilnenie právnej istoty. Umožňuje považovať za existujúcu situáciu, ktorá je v rozpore s realitou, a z nej vyvodiť odlišné právne dôsledky, než by plynuli z konštatovania faktu. Právne fikcie sa používajú na riešenie právnych problémov a konfliktov, pričom ich cieľom je zabezpečiť právnu istotu v právnom systéme.[2] Uvedené je citované i vo všeobecnom pokyne GP SR, ktoré naviac uvádza, že práve fikcia ako nástroj odmietnutia reality právom je nástrojom výnimočným, striktne určeným pre naplnenie tohto jedného z hlavných ústavných postulátov právneho poriadku v podmienkach právneho štátu. Mohli by sme teda uzavrieť, že fikcia je právne významná skutočnosť, na základe ktorej dochádza ku vzniku, zmene alebo zániku právnych vzťahov a zákonodarca tým finguje (predstiera) určitú skutočnosť, ktorá nenastala a pripisuje jej účinky akoby v skutočnosti nastala. Takýmto prípadom je celkom bezpochyby i ustanovenie § 66 ods. 3 Trestného poriadku (fikcia doručenia), ktorá sa uplatňuje a má uplatňovať v prípadoch, aby nedochádzalo k zbytočnému predlžovaniu trestného konania a spája sa s ňou fingovaný okamih doručenia rešpektujúc pritom zásadu rýchlosti a hospodárnosti trestného konania. Takto sa však postupuje výlučne vtedy, keď ku skutočnému doručeniu nedošlo a preto sa doručenie iba predstiera – finguje. Veď si položme otázku: Aký význam by malo fingovanie doručenia, ktoré by v skutočnosti nastalo? Odpoveď je myslím jasná a nechám ju na každom z nás, aby si zodpovedal túto otázku.

---

[1] tým sa líši od právnej domnienky, ktorá môže, ale nemusí zodpovedať skutočnosti

[2] zdroj: právna teória, obdobne i wikipedia: Právna fikcia – Wikipédia . Právne fikcie majú dlhú históriu, pričom ich korene siahajú až do rímskeho práva. V súčasnosti sú akceptované v rôznych právnych systémoch, vrátane common law a kontinentálneho práva. Rôzni teoretici, ako Jeremy Bentham, sa k právnym fikciám vyjadrovali kriticky, považujúc ich za "lži", avšak iní, ako americký právny realista Jerome N. Frank, ich považovali za legitímne nástroje v právnom systéme. (zdroj: Tamtiež)

Ako už bolo uvedené, fikcia (doručenia) ako nástroj popretia reality právom je nástrojom výnimočným a nemá byť aplikovaná celoplošne a rutinne za každých okolností bez zohľadnenia momentu doručenia, ktorý ak nastane (hoci aj neskôr), tak je legitímnou právnou skutočnosťou, od ktorej sa môžu odvíjať ďalšie právne skutočnosti (právo na podanie opravného prostriedku a podobne) a teda nemožno aplikovať fikciu niečoho, čo v skutočnosti nastalo. Nemôže byť predsa na škodu subjektu trestného konania, ktorému sa doručujú rozhodnutia v trestnom konaní, nadužívanie inštitútu fikcie doručenia zo strany OČTK za situácie, kedy reálne došlo k doručeniu zásielky. Takýto postup je právne a najmä ústavne neudržateľný a neobstojí v ústavných testoch primeranosti. Ide proste o neprimerane prísny právny nezmysel zabraňujúci účastníkom trestného konania podávať opravné prostriedky tak, že OČTK fingujú doručenie, ktoré v skutočnosti nastalo a tým mu znemožňujú realizáciu jeho procesných práv, v danom prípade podávanie opravných prostriedkov a vôbec práva na spravodlivý proces. Ak doručenie nastalo, nie je predsa potrebné a ani možné ho fingovať.

Komparácia fikcie doručenia v iných odvetviach práva

Analogicky je fikcia doručenia aj slovne zákonnou textáciou upravená aj v Civilnom sporovom poriadku (na ktorý odkazuje i Civilný mimosporový poriadok a sčasti i Súdny správny poriadok), kde sa nepripisuje fikcia doručenia na situácie, kedy k doručeniu preukázateľne došlo. Podľa § 111 ods. 3 CPS – *ak nemožno doručiť písomnosť na adresu podľa § 106, písomnosť sa považuje dňom vrátenia nedoručenej zásielky súdu za doručenú, a to aj vtedy, ak sa adresát o tom nedozvie*. Tu už zo samotného znenia vyplýva, že k doručeniu nedošlo, keďže bola zásielka nedoručená a vrátená z pošty odosielateľovi (súdu). Uvedený postup sa aplikuje i v civilnom mimosporovom konaní, ktorý v otázke doručovania odkazuje na znenie civilného sporového poriadku. I výkladom významnosti a poriadia ustanovení o doručovaní možno prísť k záveru, že uznesenia a iné dôležité písomnosti sa doručujú do vlastných rúk (§ 66 ods. 1 TP), špecifikujú sa osoby, ktorým sa má doručovať (§ 66 ods. 2 TP) a až následne v prípade nedoručenia sa má aplikovať postup podľa § 66 ods. 3 TP o fikcii doručenia. Samotný „strojový“ výklad a čítanie tohto ustanovenia bez znalosti súvislostí by mohol znamenať postup automatickej fikcie doručenia i v prípade neskoršieho doručenia, avšak toto ustanovenie tým, že ide o fikciu, má na mysli prípady, kedy nepríde k doručeniu a preto pripúšťa takúto výnimku v prípadoch, kedy k doručeniu nedošlo v prospech zásady hospodárnosti konania a v neprospech využitia práv oprávnených osôb. Na podporu tohto argumentu možno uviesť, že zákonodarca v ustanovení § 66 ods. 3 TP vyslovene neuviedol „ ... a to aj v prípade, ak k doručeniu došlo neskôr....“ ,čím by rozporoval samotný význam tohto ustanovenia o fikcii doručenia.

Ďalším odvetvím slovenského verejného práva je finančné právo a jeho imanentná súčasť daňové právo. V prvom rade je potrebné uviesť, že orgány finančnej správy v prvom rade prednostne komunikujú s daňovými subjektami elektronickou cestou. K tomu si porovnajme nasledovné znenia.

Podľa § 30 ods. 1 Daňového poriadku správca dane doručuje písomnosť elektronickými prostriedkami. Ak je to účelné a možné, písomnosti doručujú zamestnanci správcu dane. Podľa odseku 2 ak písomnosť nie je možné doručiť spôsobom podľa odseku 1, správca dane doručuje písomnosť prostredníctvom poskytovateľa poštových služieb, iného orgánu, ak to ustanovuje osobitný predpis alebo verejnej vyhlášky. Ustanovenie § 31 ods. 1 Daňového poriadku nám hovorí, kedy doručuje správca dane písomnosti do vlastných rúk. Je to tak vtedy, keď sa doručujú písomnosti, o ktorých tak výslovne ustanovuje tento zákon alebo ak je deň doručenia rozhodujúci pre začiatok plynutia lehoty, ktorej nesplnenie by pre adresáta mohlo byť spojené s právnou ujmou alebo ak tak určí správca dane.

Podľa § 31 ods. 2 Daňového poriadku ak nebola fyzická osoba, ktorej má byť písomnosť doručená do vlastných rúk, zastihnutá v mieste doručenia, upovedomí ju doručovateľ vhodným spôsobom, že písomnosť príde doručiť znovu v určený deň a hodinu. Ak bude nový pokus o doručenie bezvýsledný, uloží doručovateľ písomnosť na pošte a fyzickú osobu o tom vhodným

spôsobom vyrozumie. Ak si nevyzdvihne fyzická osoba písomnosť do 15 dní od jej uloženia, považuje sa posledný deň tejto lehoty za deň doručenia, aj keď sa fyzická osoba o uložení nedozvedela.

V daňovom konaní ide o doručovanie listín správcu dane daňovým subjektom, ktorí:

a) sú v podriadenosti a výkone správneho dozoru daňovým úradom,
b) sú zvyknutí so správcom dane komunikovať jednak elektronicky, ako i písomne,
c) sami sa dobrovoľne rozhodli vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť a tým vstupovať do vzťahov s orgánmi štátu,
d) majú určitú dostatočnú mieru právneho povedomia či dokonca odbornej spôsobilosti v niektorom odvetví,
e) sú obchodnými spoločnosťami, resp. podnikajúcimi fyzickými osobami.

Možno predpokladať, že ide o obchodné spoločnosti, resp. podnikajúce fyzické osoby, kde ich miera právneho povedomia či dokonca je podstatne vyššia ako pri bežných subjektoch trestného konania, napríklad poškodených trestným činom, ktorý môžu byť naviac osoby vyššieho veku, nižšieho intelektu, vyššej zraniteľnosti a podobne. Čo je ale dôležité k meritu tohto článku, tak zákonodarca pri takýchto podnikajúcich osobách s vyššou mierou právneho povedomia podstatne „slabšie“ sankcionuje následky nedoručenia listín takýmto osobám v daňovom konaní (fikcia doručenia v 15. deň uloženia) oproti osobám poškodeným v trestnom konaní s nižšou mierou právneho povedomia, ktorí sa ani sami logicky nerozhodli byť poškodenými (podnikatelia sa sami rozhodli podnikať, resp. vykonávať SZČ a tým vstupovať do právnych vzťahov so štátom a jeho finančnými orgánmi) tým, že pri týchto poškodených určuje fikciu doručenia na 3. pracovný deň od uloženia zásielky). Je na zamyslenie, či to takto myslel zákonodarca a aký účel tým sleduje, ak by sa malo na fikciu doručenia prihliadať takýmto spôsobom (fikcia doručenia sa nepoužije na obvinených pri doručovaní uvedenom za bodkočiarkou v § 66 ods. 3 TP posledná veta).

Porovnajme si aj ustanovenie o fikcii doručenia v trestnom konaní v Českej republike, ktorá má k našej právnej úprave najbližšie a do roku 1993 tu platil i jednotný trestný poriadok. Podľa § 64 ods. 4 Trestního řádu ak si adresát nevyzdvihne písomnosť do desiatich dní od uloženia, považuje sa posledný deň tejto lehoty za deň doručenia, aj keď sa adresát o uložení nedozvedel, hoci sa v mieste doručenia zdržiava, alebo uvedenú adresu označil na účely doručovania alebo ide o adresu uvedenú v § 63 ods. 3. Doručujúci orgán po márnom uplynutí tejto lehoty vhodí písomnosť do domovej alebo inej adresátom používanej schránky, ibaže odosielateľ vhodenie písomnosti do schránky vylúči. Ak také schránky nie sú, písomnosť sa vráti odosielateľovi a vyvesí sa o tom oznámenie na úradnej tabuli.

Zásadné rozdiely v uplatňovaní fikcie doručenia sú hneď dva, prvým je podstatne dlhšia doba 10 dní od uloženia sa považuje za deň doručenia písomnosti (fikcia doručenia), po jej márnom uplynutí nastáva faktické vhodenie doručovanej písomnosti, na ktorú sa uplatňuje fikcia doručenia, do poštovej schránky adresáta, aby sa tak predišlo akýmkoľvek nedorozumeniam o možnom doručovaní a rovnako s tak umožnil reálny príjem zásielky adresátovi a možné podanie opravného prostriedku proti nemu. Až takýto priebeh doručovania má za následok platný vznik fikcie doručenia v trestnom konaní.

Porovnaním ustanovení o fikcii doručenia je možné konštatovať, že v trestnom konaní v SR ide rozhodne o najprísnejšie jej posudzovanie jednak čo do doby, kedy nastáva doručenie (3. pracovný deň od uloženia na pošte) oproti iným vereným procesným konaniam v SR nehovoriac o jej komparácii s Českou republikou v trestnom konaní, kde je možnosť uplatnenia fikcie doručenia až na 10. deň od uloženia na pošte sprevádzaný následným fyzickým vložením doručovanej zásielky adresátovi do jeho poštovej schránky.

Zhrňme si preto **podmienky** pre uplatnenie fikcie doručenia v slovenskom trestnom práve:

- prvý pokus o doručenie je neúspešný, adresát zásielky nebol zastihnutý na adrese, ktorú na tieto účely uviedol a doručovateľ ho vhodným spôsobom upovedomil, že zásielku príde znovu doručiť v určený deň a hodinu,
- druhý pokus o doručenie je neúspešný, doručovateľ zásielky vhodným spôsobom upovedomil adresáta o uložení zásielky na pošte alebo orgáne obce, tj. kde a kedy si môže zásielku vyzdvihnúť,
- zásielka bola doručovateľom uložená na pošte alebo orgáne obce,
- adresát si zásielku uloženú na pošte alebo na orgáne obce **nevyzdvihol** (do lehoty uvedenej v poštovom poriadku alebo v skrátenej lehote určenej odosielateľom; táto lehota musí byť adresátovi vhodne oznámená) a ani tak už nemôže urobiť (napr. zásielka bola poštou vrátená odosielateľovi),
- obvinený, poškodený a zúčastnená osoba boli poučení o doručovaní a následkoch s tým spojených, a to v procesnom postavení, ktoré je zhodné s tým, ktoré oprávnená osoba má v čase doručovania zásielky.

Vyššie uvedené sa pokúsim demonštrovať na **príklade**:

Oznamovateľ, ktorý je/nie je poškodeným, podal v októbri 2025 písomné trestné oznámenie, ktoré poslal z adresy svojho trvalého pobytu a túto aj uviedol v záhlaví svojho podania, bol vypočúvaný pre doplnenie trestného oznámenia, kde uviedol aj adresu na doručovanie písomností ako svoj trvalý pobyt. Dňa 1.12.2025 (pondelok) mu bolo doručované do vlastných rúk uznesenie o odmietnutí trestného stíhania na adrese jeho trvalého pobytu, bol v práci, zásielku neprevzal. Bol mu do schránky vložený lístok, že v nasledujúci deň 2.12.2025 v čase medzi 9.00 a 15.00 hodinou mu bude opakovane doručovaná táto zásielka, kedy je opäť v práci. Opakovaný pokus je znovu neúspešný, zásielka je uložená na pošte, poštový doručovateľ zanechal u adresáta lístok s uvedením štandardnej doby 18 dní, kedy si môže túto zásielku vyzdvihnúť na pošte. Oznamovateľ si pre plnenie svojich pracovných povinností na pracovnej ceste vyzdvihol túto zásielku dňa 12.12.2025 (piatok - v odbernej lehote). Po otvorení zásielky zistil, že vnútri je uznesenie vyšetrovateľa PZ o odmietnutí trestného stíhania podľa § 197 ods. 1 písm. d) TP a proti tomuto uzneseniu je možné podať opravný prostriedok – sťažnosť – do 3 pracovných dní od doručenia. Dňa 16.12.2025 (utorok) podáva proti tomuto uzneseniu písomnú odôvodnenú sťažnosť.

Aplikujúc závery vyplývajúce z citovaného uznesenia ústavného súdu či pokynu GP SR dospievame k záveru, že doručenie týmto osobám nastáva na tretí pracovný deň od uloženia zásielky na pošte; v danom prípade bola zásielka uložená na pošte už 2.12.2025, tento deň sa do plynutia trojdňovej lehoty nezapočítava, teda za deň doručenia je považovaný dátum 5.12.2025 (piatok), hoci došlo k reálnemu doručeniu dňa 12.12.2025. Prokuratúra zamieta sťažnosť oznamovateľa ako oneskorene podanú, a to bez jej vecného preskúmania, čím mu fakticky odopiera práva priznané Trestným poriadkom, ako i právo na spravodlivý proces.

Autor článku sa na rozdiel od uvedeného zastáva názor, že tento dátum doručenia je možné uplatniť iba a výlučne v prípade, ak by oznamovateľ vôbec neprevzal túto zásielku, teda by bolo iba vtedy možné legitímne uvažovať o použití fikcie doručenia. Pretože však došlo k fyzickému doručeniu zásielky dňa 12.12.2025, sťažnosť podaná a odôvodnená dňa 16.12.2025 je podaná včas. Ako i v podobnom prípade týkajúcom sa trestného konania súdneho judikoval Ústavný súd ČR v náleze II. ÚS 1502/11 z 9.11.2012 – fikcia doručenia má byť použitá tam, kde sa účastník konania doručovaniu vyhýba; v žiadnom prípade tam, kde účastník konania so súdom spolupracuje.[3] Odlišne od tohto názoru však postupuje Ústavný súd SR vo svojich rozhodnutiach

[3] bod 21 nálezu ÚS ČR sp. zn. II.ÚS 1502/11 z 9.11.2012 bod 21 „.... je potřeba zvážit smysl zakotvení institutu fikce doručení v procesních předpisech, kterým je ochrana účelu řízení, resp. jeho účastníků před těmi, kdo se jej snaží blokovat vyhýbáním se doručování písemností..... Na tyto případy by výjimečně aplikovatelný institut neměl být používán."

I.ÚS 518/14 zo dňa 10.9.2014, ako i v II.ÚS 476/2025 zo dňa 14.1.2026, v ktorých pripustil fikciu doručenia. Pri tomto rozhodovaní nešlo o rozhodnutie pléna Ústavného súdu, ale iba o 2 jednotlivé konkrétne posúdenia porušenia práv v konkrétnych trestných veciach (nie abstraktná ochrana ústavnosti), ktoré keďže nežijeme v precedensnom anglosaskom systéme práva, neznamenajú automaticky prameň práva, ktorý je potrebné bezvýhradne aplikovať.

Argumentovať však možno aj opačne, a to tak ako to urobil Ústavný súd SR v rozhodnutiach III.ÚS 274/2007 a III.ÚS 341/2007, v ktorých judikoval, že „*pri výklade zákona sa možno a niekedy aj musí aplikant odchýliť od doslovného znenia tak, aby bola norma vykladaná konformne s ústavou tak, ako to má na mysli článok 152 ods. 4 Ústavy SR, podľa ktorého výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou. Súd sa musí vyvarovať svojvôle a svoju interpretáciu právnej normy musí založiť na racionálnej argumentácii. V prípadoch nejasnosti alebo nezrozumiteľnosti znenia ustanovenia právneho predpisu alebo v prípade rozporu tohto znenia so zmyslom a účelom príslušného ustanovenia, o ktorého jednoznačnosti niet pochybnosti, možno uprednostniť výklad e ratione legis pred doslovným gramatickým (jazykovým) výkladom.*“ Obdobne argumentoval Ústavný súd ČR vo svojom rozhodnutí IV. ÚS 1241/2012 zo dňa 13.3.2013, kde uviedol, že „*... nemožno tolerovať formalistický prístup, ktorým sa za použitia sofistikovanej argumentácie odôvodňuje zrejmá nespravodlivosť. Všeobecný súd nie je absolútne viazaný doslovným znením zákona, ale sa od neho môže a musí odchýliť, pokiaľ to vyžaduje účel zákona, história jeho vzniku, systematická súvislosť alebo niektorý z princípov, ktoré majú svoj základ v ústavne konformnom právnom poriadku ako významovom celku....*“ Tiež dodal, že povinnosťou súdov „*...vyhľadávať právo neznamená len vyhľadávať priame a výslovné pokyny v zákonnom texte, ale tiež povinnosť zisťovať a formulovať, čo je konkrétnym právom aj tam, kde ide o interpretáciu abstraktných noriem a ústavných zásad....*“

Dôležité je záverom zdôrazniť, že fikcia doručenia:

- má legitímny účel - zabrániť obštrukciám a prieťahom spôsobeným tým, že adresát sa doručovaniu vyhýba alebo zásielky nepreberá,
- má nastúpiť až vtedy, ak k reálnemu doručeniu nedošlo,
- má prelomiť faktické nedoručenie - neprevzatie zásielky, nie „skrátiť“ úložnú lehotu, ak k prevzatiu aj tak dôjde, čím by sa poprel zmysel a účel doručovania,
- fikcia nemá byť nástrojom odňatia opravného prostriedku,
- nemôže predbehnúť reálne doručenie.

Ak by to tak nebolo, mohlo by to viesť k absurdnému výsledku, že hoci subjekt trestného konania, ktorý sa nevyhýba, si riadne prevezme zásielku, okamžite podá sťažnosť a dozvedá sa, že je oneskorená. Takéto formalistické chápanie fikcie doručenia je podľa môjho názoru ťažko obhájiteľné z hľadiska práva na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, čl. 6 ods. 1 Dohovoru). Naviac by sme mohli povedať, že táto fikcia doručenia postihuje viac oznamovateľa a poškodeného ako obvineného, keďže sa fikcia doručenia nemôže uplatniť pri doručení trestného rozkazu, obžaloby, uznesenia o podmienečnom zastavení trestného stíhania, ktoré sa doručujú obvinenému a ktorými končí prípravné konanie.

K uplatneniu fikcie nejestvuje na Slovensku žiaden legálny právne záväzný výklad, existujú dve rozhodnutia Ústavného súdu SR (konkrétna ochrana ústavnosti v jednom prípade, nie abstraktná ochrana ústavnosti), rozhodnutie Najvyššieho súdu SR (rovnako tak v jednom konkrétnom prípade, nie výkladové stanovisko) a jedno stanovisko Generálnej prokuratúry SR (nie je všeobecne právne záväzné, iba usmerňuje a zjednocuje postup prokurátorov). Oproti nim stojí teória práva a minimálne zmieňované 2 nálezy Ústavného súdu ČR (tiež v konkrétnej veci). Ak by sme už teda mali ísť do detailov, tiež sa napríklad v praxi nestáva, aby poštový doručovateľ uviedol konkrétnu hodinu, kedy príde zásielku opakovane doručiť, vždy je to rozsah hodín spravidla 9.00 až 15.00 hodín (spravidla otváracia doba miestnej pošty), pričom zákon

jednoznačne vyžaduje konkrétnu **hodinu**, čím sa myslí jednoznačne konkrétna hodina, nie rozsah viacerých hodín. O to problematickejšie je automaticky aplikovať fikciu doručenia a možno ju vôbec niekedy uplatniť, keď takto striktne formulované doručovanie poštovým doručovateľom na konkrétnu hodinu pri opakovanom doručení to nikdy nebolo? A vôbec, existuje účinný prostriedok nápravy preskúmavajúci prokurátorský dozor (zákon o prokuratúre, § 363 TP), keď generálna prokuratúra vydala pokyn všeobecnej povahy na postup pri uplatňovaní fikcie doručenia?

Záver

Fikcia doručenia podľa § 66 ods. 3 Trestného poriadku je výnimočný nástroj, ktorý má chrániť hospodárnosť a plynulosť trestného konania. Nie je však prípustné, aby sa z nej stal formalistický mechanizmus, ktorým sa subjektu trestného konania odníme reálny prístup k opravnému prostriedku. Účelom tohto článku bolo poukázať na odlišný spôsob chápania výkladu fikcie doručenia, ktorá v praxi aj tak rozdeľuje právnickú obec na dva tábory.

Kontaktné údaje

JUDr. Ing. Ľubomír Slovák,
Katedra trestného práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
lubomir.slovak@akademiapz.sk

VÝSLUCH OBZVLÁŠŤ ZRANITEĽNEJ OBETE

JUDr. Nina VANČÍKOVÁ, PhD.
Generálna prokuratúra Slovenskej republiky

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá problematikou výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete v trestnom konaní so zameraním na právne, psychologické a praktické aspekty jeho realizácie. Vymedzuje pojem obzvlášť zraniteľnej obete, identifikuje skupiny osôb, ktoré do tejto kategórie patria, a analyzuje osobitosti ich procesného postavenia. Pozornosť je venovaná aj metódam a zásadám vedenia výsluchu s cieľom minimalizovať sekundárnu viktimizáciu a zabezpečiť ochranu dôstojnosti obete. Príspevok poukazuje na význam citlivého prístupu orgánov činných v trestnom konaní a zdôrazňuje potrebu interdisciplinárnej spolupráce pri ochrane práv obetí. Cieľom je prispieť k efektívnejšiemu a humánnejšiemu vedeniu trestného konania vo vzťahu k obzvlášť zraniteľným osobám.*
Kľúčové slová: *Obzvlášť zraniteľná obeť, sekundárna viktimizácia, výsluch.*

Annotation: *The paper deals with the issue of interviewing particularly vulnerable victim in criminal proceedings, focusing on the legal, psychological, and practical aspects of its implementation. It defines the concept of a particularly vulnerable victim, identifies the groups of persons who fall into this category, and analyses the specific features of their procedural status. Attention is also given to the methods and principles of conducting interviews in order to minimize secondary victimization and ensure the protection of the victim's dignity. The paper highlights the importance of a sensitive approach by law enforcement authorities and emphasizes the need for interdisciplinary cooperation in protecting victims' rights. The aim is to contribute to a more effective and humane conduct of criminal proceedings in relation to particularly vulnerable persons.*
Keywords: *Particularly vulnerable victim, secondary victimization, interviewing.*

Úvod

Problematika výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete predstavuje významnú súčasť trestného konania, ktorá si vyžaduje osobitný prístup orgánov činných v trestnom konaní. V aplikačnej praxi dochádza k stretu dvoch základných princípov – ochrany obete pred druhotnou viktimizáciou a práva obvineného na spravodlivý proces vrátane práva na kontradiktórne vypočutie svedka. Vzhľadom na špecifické potreby týchto osôb je nevyhnutné zabezpečiť nielen efektívne získanie dôkazov, ale aj ochranu ich psychickej integrity a dôstojnosti. Moderné trestné právo reflektuje potrebu posilnenia procesných práv obetí a minimalizácie ich sekundárnej viktimizácie.[1]

Pojem obzvlášť zraniteľnej obete je v slovenskom právnom poriadku upravený v zákone č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa § 2 ods. 1 písm. c) uvedeného zákona ide o obeť, ktorá je vzhľadom na svoj vek, zdravotný stav, mentálnu vyspelosť alebo povahu trestného činu vystavená zvýšenému riziku ujmy. Do tejto kategórie patria deti, osoby staršie ako 75 rokov, osoby so zdravotným postihnutím, ako aj obete trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násilia, obete trestného činu spáchaného násilím alebo hrozbou násilia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery a obete iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie alebo druhotnej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obete a jej osobných vlastností, vzťahu k páchateľovi alebo závislosti od páchateľa, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu. Výpočet obzvlášť zraniteľných obetí vychádza z čl. 22 Smernice 2012/29/EÚ.[2]

[1] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, dostupné na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/ALL/?uri=CELEX:32012L0029.

[2] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa ustanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov, a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, dostupné na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/ALL/?uri=CELEX:32012L0029.

Výsluch obzvlášť zraniteľnej obete upravuje predovšetkým zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. Podľa § 135 Trestného poriadku je potrebné vykonávať výsluch tak, aby nedochádzalo k zbytočnému opakovaniu výsluchu, a aby sa zabránilo traumatizácii obete. Osobitné ustanovenia sa vzťahujú na výsluch maloletých, pričom sa vyžaduje prítomnosť odborníka, napríklad psychológa.

Pri výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete je potrebné dodržiavať viaceré zásady, medzi ktoré patrí najmä zásada šetrnosti, individuálneho prístupu a rešpektovania dôstojnosti obete.[3] Výsluch by mal byť vedený v prostredí, ktoré je pre obeť bezpečné a menej stresujúce, ide najmä o špecializované miestnosti.

Výsluch nie je len metódou získavania a výmeny informácií, ale i situáciou sociálnej percepcie a interakcie (vzájomného vnímania a ovplyvňovania).[4] Je špecifickou metódou kriminalistického objasňovania, ktorej podstata spočíva v získavaní a dokumentovaní (fixovaní) výpovedí obsahujúcich významné, úplné a pravdivé informácie o objasňovanej udalosti za podmienok dodržania zákona.[5] Z metodického hľadiska sa odporúča využívať otvorené otázky, vyhýbať sa sugestívnym formuláciám a rešpektovať tempo výpovede obete.

Sekundárna viktimizácia predstavuje opätovné traumatizovanie obete v dôsledku nevhodného postupu orgánov verejnej moci. Môže byť spôsobená napríklad necitlivým výsluchom, opakovaným vypočúvaním alebo nedostatočnou ochranou súkromia obete. Prevencia sekundárnej viktimizácie je preto jedným zo základných cieľov právnej úpravy aj aplikačnej praxe. Najmä orgány činné v trestnom konaní by mali mať záujem na tom, aby obeť netraumatizovali svojím nevhodným prístupom, a aby sa jej stav ešte ďalej nezhoršoval.[6] Kľúčovým nástrojom prevencie je interdisciplinárna spolupráca medzi policajtami, prokurátormi, advokátmi, psychológmi a sociálnymi pracovníkmi, ako aj kontinuálne vzdelávanie orgánov činných v trestnom konaní.

Špecifiká výsluchu s prihliadnutím na zásadu kontradiktórnosti

Výsluch obzvlášť zraniteľnej obete predstavuje mimoriadne citlivý proces, ktorý si vyžaduje odborný a empatický prístup. Správne vedený výsluch má zásadný význam nielen pre objasnenie skutkového stavu, ale aj pre ochranu práv, dôstojnosti a psychickej integrity obete. Posilňovanie právneho rámca a aplikačnej praxe v tejto oblasti je nevyhnutné pre zabezpečenie spravodlivého a humánneho trestného konania.

Pri výpovedi sa predpokladá, že svedok vnímal určitý dej, a že ho vnímal svojimi zmyslami, či bezprostredne alebo sprostredkovane.[7]

Obeť prestavuje pre orgány činné v trestnom konaní nezastupiteľný zdroj informácií, preto je potrebné vykonať výsluch tak, aby bol obsahovo úplný a spravidla sa nemusel opakovať. Opakovaný výsluch totiž môže viesť k sekundárnej viktimizácii. Ak je opakovanie nevyhnutné, v prípravnom konaní ho spravidla vykonáva tá istá osoba, pričom je potrebný súhlas prokurátora, ktorý by mal byť písomný a riadne zaznamenaný v spise.

Osobitné pravidlá sa uplatňujú pri výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete v prípade taxatívne vymedzených trestných činov (napr. znásilnenie, sexuálne násilie, sexuálne zneužívanie, obchodovanie s ľuďmi či týranie blízkej osoby a zverenej osoby). V týchto prípadoch výsluch vedie osoba rovnakého pohlavia ako vypočúvaná osoba, pokiaľ tomu nebránia závažné dôvody, ktoré musia byť uvedené v zápisnici.

[3] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. vydání první. Praha : EUROLEX BOHEMIA, s. r. o. 2001. 255 s.
[4] HERETIK, A. *Forenzná psychológia*. 4. vydanie. Bratislava: Lindeni. 2019. 103 s.
[5] ŠIMOVČEK, I. a kol. *Kriminalistika*. 2. nezm. vydanie. Bratislava: APZ. 1999. 329 s.,
[6] VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů.* Dotisk 1. České Budějovice: TISKÁRNA PROTISK, s. r. o. 2023. 74 s.
[7] BOUKALOVÁ, H. a kol. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Vydání první. Praha: Nakladatelství Kartolinum. 2020, 162 s.

Podľa § 135 ods. 3 Trestného poriadku je obligatórne pribratie psychológa, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja svedka napomáha jeho správnemu vedeniu. Rovnako obligatórne je pribratie opatrovníka alebo zástupcu orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Fakultatívne vzhľadom na potrebnosť je možné prekonzultovať výsluch aj s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, zákonným zástupcom alebo pedagógom.[8]

Kľúčovým momentom je nadviazanie psychologického kontaktu s obeťou, najmä ak ide o dieťa. Ešte pred samotným výsluchom je potrebné obeť vhodným spôsobom zákonne poučiť a vysvetliť jej jej práva a povinnosti, najmä však povinnosť vypovedať pravdu a vedome nič nezamlčať. Čo sa týka práva dieťaťa odoprieť výpoveď, aj tu by mal vyšetrovateľ postupovať mimoriadne opatrne a citlivo, pričom by sa mal výslovne vyhýbať takej situácii, keď je dieťa k výpovedi priamo či nepriamo donucované, resp. je na dieťa vyvíjaný akýkoľvek nevhodný psychický nátlak v podobe zastrašovania, odrádzania, prehovárania a pod.[9] Obdobne tieto postupy platia aj pri výsluchu ďalších obzvlášť zraniteľných obetí. Pre zraniteľné obete môže vypočúvanie prestavovať mimoriadnu záťaž, predovšetkým pokiaľ je trestný čin mimoriadne osobnej povahy.[10]

Európsky súd pre ľudské práva dlhodobo zdôrazňuje, že právo obvineného vypočúvať alebo dať vypočuť svedkov proti nemu je neoddeliteľnou súčasťou práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „Dohovoru“). Kľúčové kritériá boli formulované v rozsudku Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému kráľovstvu[11], ktoré zaviedlo trojstupňový test:

1. existencia dobrého dôvodu pre neprítomnosť svedka,
2. posúdenie, či ide o jediný alebo rozhodujúci dôkaz,
3. existencia dostatočných vyvažujúcich faktorov kompenzujúcich obmedzenie práv obhajoby.

Ak výpoveď predstavuje jediný alebo rozhodujúci dôkaz, musí byť aspoň raz vykonaná spôsobom, ktorý umožňuje obhajobe efektívne spochybniť jej obsah.

Výsluch obzvlášť zraniteľnej obete je vykonaný kontradiktórne, ak bol uskutočnený za prítomnosti obvineného (obhajcu) alebo ak prítomnosť pri tomto úkone bola obvinenému (obhajcovi) reálne umožnená; reálne umožnenie predpokladá riadne (a včasné) upovedomenie o čase a mieste vykonania výsluchu konkrétnej obzvlášť zraniteľnej obete, a to aj v prípade, ak o to obvinený (obhajca) nepožiadali. V prípade, ak by obvinený (obhajca) v prípravnom konaní pred výsluchom obzvlášť zraniteľnej obete predložil stanovisko, že sa na výsluchu nezúčastní, alebo, že vôbec netrvá na tom, aby sa taký výsluch vykonal, a orgány činné v trestnom konaní následne výsluch nevykonajú, nemožno hovoriť o kontradiktórne vykonanom výsluchu.

Ak bola obzvlášť zraniteľná obeť vypočutá po začatí trestného stíhania, ale ešte pred vznesením obvinenia bez účasti obhajoby, nejde o kontradiktórny výsluch. V takom prípade je potrebné výsluch po vznesení obvinenia zopakovať, bez ohľadu na procesnú pasivitu obhajoby. Samotné vyhlásenie obhajoby, že na výsluchu netrvá, nemôže nahradiť reálne umožnenie účasti na vykonanom úkone.

Pretože, ak by existoval iba jeden nekontradiktórny výsluch, vzniká riziko, že súd:

- odmietne prehratie obrazovo-zvukového záznamu,
- vyžiada vykonanie výsluchu na hlavnom pojednávaní,
- nebude môcť založiť odsúdenie výlučne na takomto dôkaze.

Ak bol prvý výsluch vykonaný nekontradiktórne, jeho dodatočné doplnenie prostredníctvom doplňujúcich otázok obhajoby nepostačuje. V prípade, že výpoveď predstavuje

[8] STRÉMY, T. a kol. *Trestný poriadok. Praktický komentár*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 448 s.
[9] KUBÍK, O. *Investigatívna psychológia. Súčasné teoretické a praktické problémy vyšetrovania z pohľadu kriminálnej a vyšetrovacej psychológie.* 3 doplnené a prepracované vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2023. 204 s.
[10] ZÁHORA, J. *Zákon o obetiach*. Kometár. Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o. 2018. 82 s.
[11] Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, Judgment 15. december 2011, dostupné na https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-262%22]}.

rozhodujúci dôkaz, je potrebné zabezpečiť plnohodnotný kontradiktórny výsluch, inak hrozí procesné zlyhanie nielen v súdnom štádiu konania.

Výnimočne môže byť potrebné vykonať kontradiktórny výsluch ešte pred vznesením obvinenia, najmä ak existuje riziko nenáležitej druhotnej viktimizácie. Záver o tom, že opakovanie výsluchu by spôsobilo nenáležitú druhotnú viktimizáciu, však musí byť založený na individuálnom odbornom posúdení psychológa alebo psychiatra. Paušálne predpoklady nie sú postačujúce. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESĽP“) vo veci Rosin proti Estónsku zdôraznila, že ak obhajoba nemala možnosť klásť otázky a výpoveď predstavuje rozhodujúci dôkaz, samotná existencia obrazovo-zvukového záznamu nepostačuje.[12]

Pri rozhodovaní o potrebe opakovania výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete je vhodné rozlišovať dve základné kategórie, ktoré reflektujú napätie medzi požiadavkou ochrany obete a zachovaním zásady kontradiktórnosti ako súčasti práva na spravodlivý proces:

1. Obeť, u ktorej by opakovanie výsluchu spôsobilo nenáležitú druhotnú viktimizáciu

V tomto prípade nie je namieste výsluch opakovať vôbec, a to bez ohľadu na postoj obhajoby. Základným východiskom je, že vyvodenie trestnej zodpovednosti a odsúdenie páchateľa nesmie byť dosiahnuté za cenu poškodenia zdravia alebo psychickej integrity obzvlášť zraniteľnej obete.

Ak už pri prvotnom výsluchu existujú indície, že ide o takúto obeť, a zároveň nie je možné vykonať výsluch po vznesení obvinenia, je potrebné zabezpečiť jeho kontradiktórne vykonanie ešte pred vznesením obvinenia, pokiaľ to okolnosti prípadu umožňujú. Takýto postup umožňuje zosúladiť ochranu obete s požiadavkami spravodlivého procesu, ako ich vykladá Európsky súd pre ľudské práva.

Nenáležitá druhotná viktimizácia môže zároveň predstavovať tzv. „dobrý dôvod“ pre neprítomnosť svedka na hlavnom pojednávaní v zmysle Al-Khawaja testu, ktorý metodicky využíva ESĽP pri posudzovaní spravodlivosti konania ako celku.

Za obzvlášť zraniteľnú obeť možno v aplikačnej praxi často považovať napríklad detskú obeť sexuálneho trestného činu. Takéto posúdenie však nemožno robiť paušálne. Nie je prípustné viazať záver o nenáležitej druhotnej viktimizácii výlučne na druh trestného činu, vek obete alebo zákonnú trestnú sadzbu. Rozhodujúce je vždy individuálne posúdenie konkrétnej situácie obete, ktoré musí vychádzať aj z kvalifikovaného odborného stanoviska psychológa alebo psychiatra, s jasným a konkrétnym odôvodnením záveru o nevhodnosti opakovania výsluchu. Samotná skutočnosť, že ide o dieťa vypočúvané podľa § 135 Trestného poriadku, ani existencia všeobecného psychologického „neodporúčania“ opakovania výsluchu, sama osebe nepostačuje na záver o nenáležitej druhotnej viktimizácii.

Podporne môžeme vychádzať z prípadov, v ktorých ESĽP konštatoval porušenie Dohovoru v dôsledku nenáležitej druhotnej viktimizácie obete v trestnom konaní, a to v článku 3 (zákaz mučenia) a v článku 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života). Ide napríklad o rozsudky vo veciach B. proti Rusku (rozsudok zo dňa 07.02.2023), Y. proti Slovinsku (rozsudok zo dňa 28.05.2015), M.S.D. proti Rumunsku (rozsudok zo dňa 03.12.2024), J.L. proti Taliansku (rozsudok zo dňa 27.05.2021) a N.C. v. Turecko (rozsudok zo dňa 09.01.2011). Súhrnne možno uviesť, že v posudzovaných prípadoch obeť v trestnom konaní čelila neprimeranému počtu opakovaných výsluchov, necitlivému spôsobu ich vykonania vrátane priamej konfrontácie s páchateľom a kladenia otázok zasahujúcich do jej intímnej sféry bez nevyhnutnosti, pričom neboli prijaté primerané opatrenia na ochranu obete pred ďalšou traumatizáciou.

2. Obeť, u ktorej opakovanie nepredstavuje neprimeranú traumatizáciu

V tomto prípade možno výsluch opakovať, ak existujú na taký postup relevantné dôvody. V kontexte riešených aplikačných problémov je jedným z takýchto dôvodov aj relevantná zmena

[12] Rosin v. Estonia, 19. december 2013, dostupné na https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-139172%22]}.

procesného postavenia páchateľa z podozrivého na obvineného a s tým súvisiaca požiadavka vykonať výsluch obzvlášť zraniteľnej obete kontradiktórne po vznesení obvinenia.

Tento prístup potvrdil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozsudku sp. zn. 1Tdo/60/2024 zo dňa 05.02.2025. V danom prípade za takúto obeť v dovolacom konaní považoval poškodeného maloletého 15-ročného chlapca, ktorý bol obzvlášť zraniteľnou obeťou zločinu krádeže podľa § 212 ods. 3 Trestného zákona spáchaného dvoma (právoplatne odsúdenými) páchateľmi bez použitia násilia. V priebehu trestného konania nebola umožnená účasť obhajoby na výsluchu tohto okradnutého chlapca, pričom jeho výpoveď z prípravného konania predstavovala rozhodujúci usvedčujúci dôkaz, ktorý bol v súdnom konaní oboznámený prehratím obrazovo-zvukového záznamu podľa § 270 ods. 2 Trestného poriadku. Najvyšší súd Slovenskej republiky uvedený postup nižších súdov vyhodnotil ako nepostačujúci a nezákonný a konštatoval aj porušenie práva obvineného na spravodlivý proces (v spojení s princípom kontradiktórnosti) podľa čl. 6 ods. 1, ods. 3 písm. d) Dohovoru.

Procesný postup podriadených súdov pri hodnotení spornej (neoverenej) výpovede obzvlášť zraniteľnej obete podľa názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky neprešiel ani jedným z troch kritérií Al-Khawaja testu. Predovšetkým neexistoval tzv. dobrý dôvod pre neprítomnosť (a nevypočutie) 15-ročného okradnutého chlapca ako svedka na hlavnom pojednávaní, pretože jeho opätovný výsluch v súdnom konaní by pre neho nebol devastačne traumatizujúci vzhľadom na jeho vekovú vyspelosť (v čase konania pred krajským súdom vo veku takmer 17 rokov), charakter trestného činu a okolnosti skutku (krádež bez prvkov násilia). Išlo pritom o výpoveď, ktorá mala rozhodujúci význam pre odsúdenie páchateľov a obmedzenie práva obhajoby na kontradiktórne konanie nebolo vyvážené inými kompenzačnými faktormi (výpoveď nebola zachytená v korektnej procesnej forme – chýbala správa podľa § 270 ods. 2 Trestného poriadku, výpoveď nebola súdmi kriticky preverená vzhľadom na nevierohodné podporné dôkazy o vine, v prípravnom konaní obhajoba nemala možnosť ani len nepriamej účasti na výsluchu).

V odôvodnení označeného rozsudku sa Najvyšší súd Slovenskej republiky podrobne venoval výkladu kontradiktórnosti ako všeobecného právneho princípu súdneho konania, rozsiahle citoval súvisiacu judikatúru ESĽP a formuloval aj určité odporúčania pre orgány činné v trestnom konaní v otázke spôsobu vykonávania kontradiktórneho výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete v prípravnom konaní. Za referenčný prípad označil najmä vec S. N. proti Švédsku (rozsudok zo dňa 02.07.2002). V tejto veci bolo odsúdenie sťažovateľa založené v rozhodujúcej miere na výpovedi poškodeného 10-ročného chlapca, ktorý sa mal stať obeťou sexuálneho násilia zo strany sťažovateľa. V priebehu konania pred súdom bol prehratý videozáznam prvého a audiozáznam druhého výsluchu maloletého políciou, pričom počas týchto výsluchov obhajca obvineného síce nebol prítomný, ale sa podieľal na príprave druhého výsluchu a s jeho priebehom bol spokojný. ESĽP vyslovil, že vzhľadom na zvláštnu povahu konania o sexuálnych trestných činoch nemožno ustanovenie čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru vykladať tak, že vyžaduje vo všetkých prípadoch, aby otázky boli kladené priamo obvineným alebo obhajcom. V danom prípade mala obhajoba dostatočnú príležitosť spochybniť vierohodnosť maloletého či jeho výpoveď. K porušeniu Dohovoru nedošlo aj z toho dôvodu, že národné súdy postupovali pri hodnotení vykonaných dôkazov s extrémnou starostlivosťou. Najvyšší súd Slovenskej republiky zároveň poukázal na kontrast medzi uvedeným prípadom a posudzovanou vecou, keďže aj pri závažnejšom trestnom čine (sexuálne násilie na 10-ročnom dieťati) bol zabezpečený opakovaný výsluch s participáciou obhajoby, zatiaľ čo v menej závažnej veci (krádež bez násilia) takýto postup absentoval.

Obdobne rozhodol Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozsudku sp. zn. 1Tdo/70/2024 zo dňa 19.02.2025. V tomto prípade považoval za obzvlášť zraniteľnú obeť, u ktorej opakovaný výsluch nepredstavuje nenáležitú druhotnú viktimizáciu, maloleté dievča – obeť obzvlášť závažného zločinu obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 4 Trestného zákona. Skutok spočíval v nútení maloletej k sobášu jej rodičmi v súlade s rómskymi tradíciami, pričom poškodená mala v čase konania pred súdom 15 rokov.

Z analyzovaných rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky možno vyvodiť tieto všeobecné závery pre orgány činné v trestnom konaní:

1. Právo na obhajobu a kontradiktórne vypočutie svedka nie je absolútne, nakoľko pri hodnotení, či bolo rešpektované právo obvineného na spravodlivý proces, je potrebné zobrať do úvahy právo obete na rešpektovanie súkromného života.

2. Obeť má okrem iného právo na ochranu pred druhotnou viktimizáciou, pričom túto právnu ochranu jej poskytujú napríklad ustanovenia § 8 ods. 2 a 3 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 125 ods. 5 a § 135 Trestného poriadku. Na ochranu obete je preto legitímne prijať určité opatrenia (napríklad na zabrániť styku obete s podozrivým či obvineným), a to za podmienky, že sú zlučiteľné s účinným a adekvátnym výkonom práv obhajoby.

3. Ak ide o obzvlášť zraniteľnú obeť a jej výpoveď predstavuje jediný usvedčujúci alebo rozhodujúci dôkaz, je potrebné výsluch vykonať už v prípravnom konaní tak, aby mala obhajoba minimálne možnosť podieľať sa na výsluchu prípravou otázok alebo sa na ňom zúčastniť aspoň nepriamo. Ak uvedený výsluch nebol vykonaný v prípravnom konaní kontradiktórnym spôsobom, nevyhnutne ho treba zopakovať (kontradiktórne) v konaní pred súdom.

4. Odporúčanie znalca – psychológa, aby sa výsluch už neopakoval, nie je pre orgány činné v trestnom konaní ani súd záväzné. Práva obete je potrebné vyvažovať s právami obhajoby, inak hrozí porušenie Dohovoru.

Rozhodovacia činnosť Najvyššieho súdu Slovenskej republiky tak potvrdzuje, že odsúdenie založené výlučne alebo rozhodujúco na nekontradiktórnej výpovedi obzvlášť zraniteľnej obete predstavuje významné procesné riziko najmä z pohľadu porušenia práva na obhajobu a práva na spravodlivý proces.

Prevencia procesných rizík

Za ideálny procesný postup možno považovať situáciu, keď sa jedným uznesením začne trestné stíhanie a súčasne sa vznesie obvinenie, po ktorom nasleduje jeden riadny, procesne bezchybný kontradiktórny výsluch obzvlášť zraniteľnej obete.

Prevencia potreby opakovania výsluchu spočíva najmä v:

1. správnom načasovaní vznesenia obvinenia,
2. dodržaní zákonných náležitostí podľa § 135 Trestného poriadku,
3. vyhotovení obrazovo-zvukového záznamu,
4. riadnom poučení svedka vrátane poučenia podľa § 130 Trestného poriadku,
5. zabezpečení reálnej možnosti účasti obhajoby.

Záver

Kontradiktórny výsluch obzvlášť zraniteľnej obete predstavuje citlivú rovnováhu medzi ochranou obete a právom na obhajobu. Ani jedno z týchto práv nie je absolútne. Ich vyvažovanie musí byť výsledkom individuálneho posúdenia konkrétneho prípadu.

> Ak výpoveď obete predstavuje jediný alebo rozhodujúci dôkaz, musí byť aspoň raz vykonaná kontradiktórne. Procesne precízne vykonaný výsluch už v prípravnom konaní predstavuje najúčinnejšiu prevenciu porušenia práva na spravodlivý proces.

Orgány činné v trestnom konaní by preto nemali odkladať kontradiktórne vykonanie výsluchu tejto obzvlášť zraniteľnej obete až na štádium súdneho konania, a to aj s ohľadom na praktické riziká (oslabenie pamäťovej stopy, možnosť svedka odoprieť výpoveď na hlavnom pojednávaní, smrť svedka a podobne).

Zároveň treba reflektovať, že podozrivý v štádiu pred vznesením obvinenia nedisponuje plným rozsahom procesných práv obvineného, najmä nemá garantované právo na účasť na všetkých úkonoch vyšetrovania a skráteného vyšetrovania. Miera právnej ochrany podozrivého

teda nie je rovnaká akú požíva v štádiu po vznesení obvinenia (napr. aj dôvody povinnej obhajoby podľa § 37 Trestného poriadku sa nevzťahujú na každého podozrivého).

V podmienkach Slovenskej republiky je otázne, ako budú súdy posudzovať kontradiktórne vykonaný výsluch svedka (vrátane obzvlášť zraniteľnej obete) v štádiu pred vznesením obvinenia (umožnením účasti podozrivého alebo obhajcu).

Vznesenie obvinenia by nemalo byť bezdôvodne odďaľované, najmä ak dôkazná situácia umožňuje jeho vznesenie už v počiatočnom štádiu konania (podporne stanovisko prvého námestníka generálneho prokurátora Slovenskej republiky sp. zn. IV/1 Spr 216/24/1000-13 zo dňa 13.05.2024 k procesnému statusu podozrivého v trestnom konaní po nadobudnutí účinnosti zákona č. 40/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony).

Pri výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete sa v aplikačnej praxi musí postupovať obzvlášť ohľaduplne, najmä tým, že sa prijmú opatrenia na zabránenie styku obete s páchateľom, otázky sú obeti kladené výlučne prostredníctvom orgánu činného v trestnom konaní a nezasahujú nad nevyhnutnú mieru do jej intímnej oblasti. Uvedené (a mnohé ďalšie) požiadavky predstavujú v súčasnosti už zákonný štandard právnej ochrany obete pred druhotnou viktimizáciou, ktorý sa v podmienkach Slovenskej republiky postupne sformoval pod vplyvom judikatúry ESĽP.

Najideálnejšia situácia nastáva, keď sa jedným uznesením začne trestné stíhanie a súčasne aj vznesie obvinenie a následne sa náležite a procesne perfektne vykoná kontradiktórne prvý a jediný výsluch obzvlášť zraniteľnej obete v prípravnom konaní. V aplikačnej praxi sa však nezriedka vyskytujú prípady, v ktorých prvý výsluch tejto obete v prípravnom konaní nie je možné vykonať kontradiktórne (napríklad páchateľ nie je známy), či po vznesení obvinenia, prípadne bol tento výsluch pochybením policajta vykonaný nekontradiktórne, eventuálne po obsahovej či formálnej stránke nenáležite (neúplne položené otázky, nevyhotovenie obrazovo-zvukového záznamu z výsluchu, chýbajúce zákonné poučenie podľa § 130 Trestného poriadku a podobne). V takýchto situáciách môže byť opodstatnenou požiadavka opakovania už raz vykonaného výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete v prípravnom konaní.

Je potrebné minimalizovať nevhodné postupy orgánov činných v trestnom konaní, ktoré zbytočne navyšujú počet výsluchov obzvlášť zraniteľnej obete v prípravnom konaní. Ide najmä o zbytočné výsluchy obzvlášť zraniteľnej obete v procesnom režime podľa § 196 ods. 2 Trestného poriadku, teda v čase, kedy nebolo ani len začaté trestné stíhanie vo veci. Ďalej o zbytočné výsluchy obzvlášť zraniteľnej obete podľa § 135 Trestného poriadku pred vznesením obvinenia vo veciach, v ktorých bolo potrebné vzniesť obvinenie už na základe dôkazov zabezpečených v predprípravnom konaní.

Zamedziť uvedeným nedostatkom má aj špecializácia dozor vykonávajúceho prokurátora, ktorému aj služobný predpis generálneho prokurátora Slovenskej republiky, ukladá v zásade povinnú účasť na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete – dieťaťa.[13]

Zoznam bibliografických odkazov

BOUKALOVÁ, H. a kol. Kapitoly z forenzní psychologie. Vydání první. Praha: Nakladatelství Kartolinum. 2020, 162 s. ISBN 978-80-246-4461-5.

HERETIK, A. Forenzná psychológia. 4. vydanie. Bratislava: Lindeni. 2019. 103 s. ISBN 978-80-566-1213-2.

JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. vydání první. Praha : EUROLEX BOHEMIA, s. r. o. 2001. 255 s. ISBN 80-86432-07-6.

[13] Pokyn generálneho prokurátora Slovenskej republiky por. č. 1/2025 o zriadení špecializácie prokurátorov na trestnú činnosť mladistvých a maloletých, trestné činy proti ľudskej dôstojnosti, trestné činy spáchané na deťoch a domáce násilie.

KUBÍK, O. Investigatívna psychológia. Súčasné teoretické a praktické problémy vyšetrovania z pohľadu kriminálnej a vyšetrovacej psychológie. 3 doplnené a prepracované vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. 204 s. ISBN 978-80-7676-678-5.

STRÉMY, T. a kol. Trestný poriadok. Praktický komentár. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 448 s., ISBN 978-80-7676-963-2.

ŠIMOVČEK, I. a kol. Kriminalistika. 2. nezm. vydanie. Bratislava: APZ. 1999. 329 s., ISBN 80-8054-117-5.

VELIKOVSKÁ, M. Psychologie obětí trestných činů. Dotisk 1. České Budějovice: TISKÁRNA PROTISK, s. r. o. 2023. 74 s. ISBN 978-80-247-4849-8.

ZÁHORA, J. Zákon o obetiach. Kometár.Prvé vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o. 2018. 82 s. ISBN 978-80-8168-850-8.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV.

Pokyn generálneho prokurátora Slovenskej republiky por. č. 1/2025 o zriadení špecializácie prokurátorov na trestnú činnosť mladistvých a maloletých, trestné činy proti ľudskej dôstojnosti, trestné činy spáchané na deťoch a domáce násilie.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Tdo/60/2024 zo dňa 05.02.2025.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn.1Tdo/70/2024 zo dňa 19.02.2025.

Rozsudok ESĽP Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, Judgment 15. december 2011.

Rozsudok ESĽP Rosin v. Estonia, Judgment 19. december 2013.

Kontaktné údaje:
JUDr. Nina Vančíková, PhD.
Generálna prokuratúra Slovenskej republiky
Štúrova 2, 812 85 Bratislava 1
Nina.vancikova@genpro.gov.sk

PRENECHANIE FAKTICKÉHO VÝKONU OBHAJOBY USTANOVENÝM OBHAJCOM V TRESTNOM KONANÍ[1]

plk. JUDr. Ing. František VOJTUŠ, PhD.
Katedra trestné práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta, UK Bratislava
Okresné riaditeľstvo PZ v Malackách

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá možnými dôsledkami konania ustanoveného obhajcu, ktorý po vydaní opatrenia o svojom ustanovení prenechá, na základe substitučného plnomocenstva, faktický výkon obhajoby inému advokátovi, prípadne koncipientovi. Uvedené problematika je rozobratá z pohľadu možných dopadov na trestné konania, kde k takémuto konaniu došlo, ako aj z pohľadu možných následkov pre ustanoveného obhajcu.*
Kľúčové slová: *Právo na obhajobu, ustanovený obhajca, substitučné plnomocenstvo, Trestný poriadok.*

Annotation: *The paper discusses the potential implications of the conduct of a court-appointed counsel who, subsequent to the issuance of the appointment order, delegates the de facto conduct of the defense to another advocate or a junior associate via a substitute power of attorney. The analysis focuses on the impact such conduct may have on the criminal proceedings in question, as well as the potential liability for the appointed attorney.*
Keywords: *Right to defense, Court-appointed defense counsel, Substitution power of attorney, Code of Criminal Procedure.*

Úvod

Cieľom nášho príspevku je rozobrať v praxi sa v poslednom čase pomerne bežne vyskytujúci situáciu, kedy sudcom pre prípravné konanie obvinenému ustanovený obhajca sa po vydaní opatrenia sudcu podľa § 40 Trestného poriadku (ďalej „TP“) nechá, buď po prvej porade s obvineným, alebo dokonca aj bez nej, substitučne zastupovať pri všetkých úkonoch trestného konania vykonávaných orgánmi činnými v trestnom konaní (ďalej „OČTK“) alebo aj súdu iným advokátom, eventuálne koncipientom. Dokonca v niektorých prípadoch sú rozhodnutia, pošta od OČTK a vyrozumenia o plánovaných úkonoch zasielané priamo výhradne substitučne splnomocnenému obhajcovi. Našou ambíciou je rozobrať možné dôsledky takéhoto postupu pre trestné konanie, ako aj pre samotného ustanoveného obhajcu.

Modelová situácia

V našom príspevku budeme vychádzať z modelovej situácie, ktorá vychádza z reálií slovenského trestného konania. V konkrétnom trestnom konaní bolo osobe vznesené obvinenie za konkrétny trestný čin, pričom okamihom vznesenia obvinenia podľa § 206 TP nastala vo vzťahu k obvinenej osobe niektorá zo situácií predpokladaná v § 37 ods. 1 TP (obligatórna povinná obhajoba) alebo § 37 ods. 2 TP (fakultatívna povinná obhajoba), prípadne situácia predpokladaná § 40 ods. 2 TP (ustanovenie obhajcu z dôvodu nemajetnosti obvineného). Obvinený si obhajcu v určenej lehote nezvolí alebo požiada o ustanovenie obhajcu. Sudca pre prípravné konanie následne opatrením podľa § 40 ods. 1 TP ustanoví obvinenému obhajcu z radov advokátov, ktorého vyberie prostredníctvom programového prostriedku schváleného ministerstvom spravodlivosti SR. V praxi to vyzerá tak, že asistent sudcu alebo sudca pre prípravné konanie sa spoja s konkrétnym vybraným obhajcom a zisťujú, či obhajobu môže prevziať, a ak advokát neodmietne (z dôvodu vyťaženosti, časového hľadiska, pri neodkladnosti úkonov a pod.), sudca pre prípravné konanie ho ustanoví. Následne sa v praxi bežné stáva, že tento, opatrením sudcu pre prípravne konanie ustanovený obhajca, obratom substitučne splnomocní na vykonávanie všetkých úkonov v trestnom konaní iného advokáta, dokonca vrátane preberania pošty od OČTK a súdu. Tento „generálne“ substitučne splnomocnený advokát (nazvime ho substitučný obhajca) sa následne zúčastňuje na všetkých úkonoch v trestnom konaní, podáva za obvineného opravné prostriedky, robí podania, nazerá do spisu. Inak povedané vykonáva všetky práva, ktoré obhajcovi

[1] Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-23-0519 *„Právne a technické výzvy inteligentnej mobility na zvýšenie bezpečnosti cestnej premávky*.“.

obvineného priznáva TP. V lepšom prípade sa toto generálne substitučné ustanovenie udeje zo strany ustanoveného obhajcu po prvom stretnutí s obvineným. Samotný ustanovený obhajca sa úkonov trestného konania nezúčastňuje (rezignuje na účasť), dokonca v niektorých prípadoch si ani nepreberá poštu od OČTK. Po skončení trestného konania alebo ukončení ustanovenia v zákonom (TP) predpokladaných prípadoch (či už v predsúdnej alebo súdnej časti) si následne ustanovený obhajca vyúčtuje trovy obhajoby. Otázkou je, či je takýto postup v súlade s TP, právom obvineného na obhajobu a zabezpečenie práva na spravodlivé konanie. Zároveň je otázkou, či je takýto postup aj v súlade so zákonom č. 586/2003 Z. z. o advokácii (ďalej aj ako „ZoA“) a aké prípadne dôsledky má takéto konanie riadne ustanoveného obhajcu pre obhajcu samotného a jeho nároky vyplývajúce z uplatnených trov konania.

Ustanovený obhajca, postavenie, práva a povinnosti a možnosť nechať sa zastupovať

Ustanovenie obhajcu predstavuje procesný postup, ktorý v trestnom konaní zabezpečuje garantovanie zachovania reálnej možnosti práva na obhajobu pre obvineného. Právo na obhajobu je zároveň aj kľúčovým aspektom zabezpečenia práva na spravodlivé konanie.

Kto a za akých podmienok môže byť ustanoveným obhajcom v trestnom konaní ustanovuje § 36 a násl. TP. Ustanoveným obhajcom v trestnom konaní môže byť iba advokát, ktorý bol ustanovený sudcom pre prípravného konanie v prípravnom konaní alebo predsedom senátu v konaní pred súdom obvinenému, ktorý si buď sám obhajcu v určenej lehote nezvolil, napriek tomu, že ho musí mať v trestnom konaní alebo o ustanovenie obhajcu požiadal z dôvodu, že nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby (§ 36 ods. 1 TP v spojení s § 40 ods. 1 TP, resp. § 40 ods. 2 TP). Obhajcu sudca pre prípravne konanie alebo predseda senátu ustanovuje opatrením. Ustanovený obhajca je následne povinný obhajobu bez meškania prevziať (§ 41 ods. 1 TP). Nemôže sa však stať, aby mal obvinený v jednom trestnom konaní zvoleného a aj ustanoveného obhajcu (§ 40 ods. 5 a § 41 ods. 2 TP). Práva a povinnosti ustanoveného obhajcu v trestnom konaní sú rovnaké ako práva zvoleného obhajcu (okrem nároku na náhradu trov od štátu, ktorý patrí len ustanovenému obhajcovi). Práva a povinnosti obhajcu v prípravnom a celom trestnom konaní upravujú vo všeobecnosti § 44 TP a § 213 TP. Obhajca má v zásade všetky práva, ako má obvinený v trestnom konaní, okrem tých, ktoré sa priamo a výhradne viažu na osobu obvineného.

Okrem TP práva a povinnosti ustanoveného obhajcu, ktorým môže byť v zmysle § 36 ods. 1 TP len advokát, ustanovujú aj všeobecné predpisy týkajúce sa výkonu advokácie, ako aj interné predpisy Slovenskej advokátskej komory (ďalej aj ako „SAK“). Podľa § 18 ods. 1 ZoA advokát je povinný pri výkone advokácie chrániť a presadzovať práva a záujmy klienta a riadiť sa jeho pokynmi. Ak sú pokyny klienta v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, nie je nimi viazaný. O tom klienta vhodným spôsobom poučí. Podľa ods. 2 toho istého ustanovenia ZoA advokát je povinný pri výkone advokácie postupovať s odbornou starostlivosťou, ktorou sa rozumie, že koná čestne, svedomito, primeraným spôsobom a dôsledne využíva všetky právne prostriedky a uplatňuje v záujme klienta všetko, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné. Pritom dbá na účelnosť a hospodárnosť poskytovaných právnych služieb. Podľa ods. 3 toho istého ustanovenia ZoA advokát postupuje pri výkone advokácie tak, aby neznižoval dôstojnosť advokátskeho stavu. V záujme toho je povinný dodržiavať pravidlá profesijnej etiky a iné pravidlá, ktoré určuje predpis komory.

Obhajca (či už ustanovený, zvolený alebo náhradný) by mal vykonávať obhajobu prioritne v zásade osobne. Uvedené možno dovodiť aj z TP, keďže TP neupravuje zastúpenie obhajcu iným obhajcom, ale len advokátskym koncipientom. Podľa § 36 ods. 2 TP sa môže obhajca dať pri úkonoch trestného konania zastúpiť advokátskym koncipientom, ak s tým obvinený súhlasí, a to v prípadoch uvedených v § 36 ods. 2 písm. a) a b) TP[2].

Zároveň však platí, že TP zastúpenie obhajcu iným advokátom ani nezakazuje (nevylučuje). Pri možnosti zastúpenia obhajcu iným advokátom (obhajcom) je možné aplikovať

[2] Teda v prípravnom konaní, ak ide o konanie o prečine a zločine s výnimkou obzvlášť závažného zločinu, a v konaní pred súdom, ak ide o konanie o prečine.

ustanovenia ZoA. Podľa § 16 ods. 1 ZoA sa môže dať advokát v rámci poverenia zastúpiť iným advokátom, pričom takýto postup nie je podľa § 16 ods. 3 ZoA možný proti vôli klienta. Podľa § 20 ods. 1 Advokátskeho poriadku SAK (ďalej aj ako „AP“) poverujúci advokát, ktorý poverí svojím zastúpením iného advokáta (substitúcia), môže tak urobiť len po ich vzájomnej predchádzajúcej dohode. Takéto zastúpenie nie je možné proti vôli klienta. Podľa ods. 2 toho istého ustanovenia AP poverujúci advokát je povinný písomne informovať povereného advokáta o všetkých podstatných náležitostiach veci, v ktorej má zastupovať. Iná ako písomná informácia je prípustná, len ak vec neznesie odklad, alebo ak sa poverenie odovzdá osobne. Vo vzťahu ku klientovi sa poverujúci advokát riadi § 6 AP.

V súdnej praxi sa riešila aj otázka, či sa môže ustanovený (v tomto prípade náhradný) obhajca nechať substitučne zastúpiť iným advokátom v trestnom konaní. Podľa Ústavného súdu SR, ktorý sa stotožnil s argumentáciou Krajského súdu v Trnave „*niet ani žiadneho rozumného dôvodu, prečo by sa zvolený obhajca mohol dať zastúpiť pri úkonoch trestného konania iným advokátom a ustanovený obhajca už nie. Postavenie zvoleného a ustanoveného obhajcu je totiž rovnocenné, hoci obhajca ustanovený podľa 42 ods. 1 TP (t. j. náhradný obhajca) môže svoje práva a povinnosti na hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí vykonávať iba v prípade neúčasti zvoleného obhajcu alebo ustanoveného obhajcu. Pokiaľ ide o úvahy zvoleného obhajcu (ale aj samotného obžalovaného) o tom, že ho pri úkonoch trestného konania zastúpil advokát, ktorý substitučne zastupoval ustanoveného obhajcu, a to v rozpore s jeho vôľou, tieto krajský súd považuje za účelové, pretože z pripojeného spisu okresného súdu nevyplynulo, že by obžalovaný s takým zastúpením v tom ktorom prípade nesúhlasil. Obhajobe možno dať za pravdu v tom, že sa javí byť vhodnejšie sa obžalovaného na súhlas s takým zastúpením opýtať, na strane druhej však ale krajský súd poznamenáva, že to nie je nevyhnutné, pretože je to predovšetkým sám obvinený, resp. obžalovaný, ktorý by taký (prípadný) nesúhlas mal prejaviť, čo sa však v prejednávanom prípade nestalo. Krajský súd zároveň dopĺňa, že nejde o „bránenie sa obvineného“ v rámci trestného konania akýmkoľvek spôsobom, teda mlčaním, pretože takéto bránenie sa mlčaním možno vzťahovať len na výpoveď obvineného, resp. obžalovaného, ktorý nie je povinný vypovedať. Krajský súd ďalej poznamenáva, že prejavenie súhlasu, resp. nesúhlasu so substitučným zastúpením ustanoveného obhajcu iným advokátom nie je právnym úkonom, preto úvahy zvoleného obhajcu o možnej potrebe písomnej formy takého súhlasu s odkazom na analogické použitie § 39 ods. l Trestného poriadku nie sú namieste. Písomnú formu substitučného zastúpenia ustanoveného obhajcu iným advokátom je však potrebné zachovať pre substitučné splnomocnenie, pričom zo spisu okresného súdu vyplýva, že ustanovený obhajca písomnú formu pri splnomocnení iného advokáta pri tom ktorom úkone trestného konania dodržal*.“[3]

K uvedenému treba spomenúť, ale aj judikatúru Ústavného súdu SR, ktorý judikoval, že „*zmyslom a účelom substitučného (náhradného) splnomocnenia nemôže byť (z povahy veci) úplné nahradenie originálneho splnomocnenia.*“.[4] Aj keď sa predmetný záver Ústavného súdu SR týkal použitia substitúcie v osobitne upravenom konaní pred Ústavným súdom SR, možno toto konštatovanie vztiahnuť aj na zastupovanie obhajcu iným advokátom vo všeobecnosti[5], teda aj pre trestné konania. Treba pre úplnosť uviesť, že Ústavný súd SR v danej veci konštatoval, že advokát sa v konaní pred Ústavným súdom nemôže dať zastúpiť substitučne iným advokátom v zmysle § 16 ods. 1 ZoA, nakoľko zákon č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov takú možnosť nepozná. Pritom možnosť zastúpenia substitučne iným advokátom (okrem koncipienta) nepozná ani TP.

Iná je situácia, ak ustanovený advokát vykonáva advokáciu v zmysle § 12 ods. 1 písm. b) až e) ZoA v združení spolu s inými advokátmi, alebo ako spoločník verejnej obchodnej spoločnosti, komplementár komanditnej spoločnosti alebo konateľ spoločnosti s ručením

[3] Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 231/2023-10

[4] Uznesenie Ústavného súdu SR z 04.07.2012, sp. zn. I. ÚS 339/2012, ktoré bolo uverejnené aj v Zbierke nálezov a uznesení ÚS SR 2012 pod č. 71/2012.

[5] K tomu pozri SEDLAČKO, F.: Kde sú hranice substitučného splnomocnenia? In: *bulletin slovenskej advokácie*. 2014, Roč. XX., č. 1 – 2, s. 4 – 5.

obmedzeným. V takom prípade výkonom obhajoby jeho ako ustanoveného obhajcu prostredníctvom iných obhajcov, ktorí sú s ním v ZoA povolenej forme spoločenstva, nenarúša povinnosti ustanoveného obhajcu, nakoľko tento pri takomto spoločnom výkone advokácie, nemôže (v zásade) súčasne vykonávať advokáciu samostatne.[6]

Možné dôsledky rezignácie ustanoveného obhajcu na výkon obhajoby

V tejto časti si rozoberieme možné následky spojené s konaním ustanoveného obhajcu opísaným v našom modelovom prípade. Najskôr sa budeme venovať možným následkom pre trestné konanie, z hľadiska zabezpečenia rešpektovania práva na spravodlivé konanie a obhajobu, a následne možným dôsledkom takéhoto konania pre samotného ustanoveného obhajcu.

Postupom, keď sa ustanovený obhajca nezúčastňuje úkonov trestného konania a nechá sa na nich zastupovať iným advokátom alebo prípadne koncipientom, zrejme nedochádza k takému porušeniu práv obvineného v trestnom konaní, ktoré by zakladali konštatovanie porušenia práva na obhajobu, a tým aj práva na spravodlivé konanie, ak obhajca zabezpečil svoje zastupovanie odborne zdatným a spôsobilým advokátom alebo koncipientom. Uvedené konanie ustanoveného obhajcu v prípade zabezpečenia odborného zastúpenia nebude spôsobovať zrejme ani nezákonnosť alebo neplatnosť úkonov, resp. na ich základe získaných dôkazov v trestnom konaní. Takéto následky by opísané konanie ustanoveného obhajcu mohlo nastať len v prípade, ak by vykonávaním úkonov v trestnom konaní substitučne poveril odborne nespôsobilého advokáta. Išlo by napr. o prípady, kedy by substitučne poveril zastupovaním advokáta s pozastavenou činnosťou, hosťujúceho euroadvokáta bez spísania písomnej zmluvy podľa § 32 ZoA, zahraničného advokáta,[7] resp. by sa ním poverený koncipient sa zúčastnil na úkonoch v konaní o trestnom čine, kde je zastupovanie koncipientom vylúčené. Za kvalitu obhajoby poskytovanej, ustanoveným obhajcom v zásade štát (teda súdy a ani OČTK) nenesú zodpovednosť, ak nedostatky v právnej pomoci ustanoveného obhajcu (obhajcu ex offo) nie sú očividné a oprávnená osoba na nedostatky v jeho činnosti neupozornila štátny orgán, ktorý obhajcu ustanovil, štátny orgán nemôže znášať zodpovednosť za to, že ustanovený obhajca neposkytuje právnu pomoc v kvalite, ktorú od neho oprávnene možno požadovať.[8]

Na druhej strane takéto konanie ustanoveného obhajcu môže viesť k možnému disciplinárnemu postihu zo strany Slovenskej advokátskej komory.[9] Slovenská advokátska komora v prípade ustanovených obhajcov opakovane konštatovala porušenie povinnosti advokáta v prípade ak nevykonával ako ustanovený obhajca obhajobu riadne, a to najmä v tom smere, že ako ustanovený obhajca klienta tohto po svojom ustanovení vôbec nenavštívil, alebo s klientom nekomunikoval, aby s ním prejednal spôsob obhajoby, alebo ho navštívil až po dlhšej dobe, čím takýto ustanovený obhajca porušuje ustanovenia § 18 ods. 1, ods. 2 a ods. 3 ZoA. Podľa disciplinárnych senátov Slovenskej advokátskej komory sa takýchto porušení ustanovení obhajcovia (advokáti) dopustili napríklad tým, že „*advokát, ktorý ako ustanovený obhajca klienta od ustanovenia za obhajcu vo väzbe ani raz nenavštívi a neprerokuje s ním obhajobu, dopúšťa sa disciplinárneho previnenia podľa § 56 ods. 1 ZoA, pretože takýmto konaním porušuje povinnosti*

[6] Pozri ustanovenia § 13 ods. 3, § 14 ods. 7, § 15 ods. 6 zákona o advokácii

[7] Podľa § 47 ods. 1 zákona o advokácii je z výkonu advokácie zahraničného advokáta je vylúčené zastupovanie účastníka konania v konaní pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci, obhajoba obvineného v trestnom konaní a správa majetku klientom.

[8] Bližšie k právu na kvalitný výkon obhajoby pozri ROMŽA, S.: Právo na kvalitnú obhajobu ako súčasť (atribút) právneho štátu. In SZAKÁCS, A., HLINKA, T. (Eds.) *Bratislavské právnické fórum 2020*, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava: Univerzita Komenského, 2020, ISBN 978-80-7160-557-7, s. 54 – 62.

[9] Podľa § 56 ods. 1 ZoA disciplinárnym previnením advokáta, euroadvokáta, zahraničného advokáta a medzinárodného advokáta alebo advokátskeho koncipienta je zavinené porušenie povinnosti vyplývajúcej z tohto zákona alebo z predpisu komory.

mu uložené v § 18 ods. 1 ZoA.“[10]. Obdobne „*advokát, ktorý ako ustanovený obhajca klienta v jeho trestnej veci s klientom nekomunikuje, ani ho nenavštívi v ústave na výkon väzby za účelom prejednania jeho obhajoby, dopúšťa sa disciplinárneho previnenia podľa § 56 ods. 1 zákona o advokácii, pretože takým konaním porušuje povinnosti uložené mu v § 18 ods. 1, 2 a 3 zákona o advokácii a § 5 ods. 1 a 2 Advokátskeho poriadku Slovenskej advokátskej komory*.“[11] alebo „*advokát, ktorý ako ustanovený obhajca obvineného klienta nenavštívi svojho klienta, ktorý sa nachádza vo väzbe, bezodkladne po tom, ako bol ustanovený klientovi za obhajcu opatrením súdu, ale až po vyše dvoch mesiacoch od tohto ustanovenia, dopúšťa sa disciplinárneho previnenia podľa § 56 ods. 1 ZoA, pretože takýmto konaním porušuje povinnosti mu uložené podľa § 18 ods. 1 a 2 ZoA a § 6 ods. 1 písm. a) AP SAK*.“[12], prípadne „*advokát, ktorý po ustanovení za obhajcu odsúdenému klientovi na základe opatrenia súdu, klienta v ústave na výkon trestu odňatia slobody do termínu verejného zasadnutia v jeho trestnej veci nenavštívi ani s ním neprejedná spôsob jeho obhajoby, dopúšťa sa disciplinárneho previnenia podľa § 56 ods. 1 ZoA, pretože takýmto konaním porušuje povinnosti mu uložené v § 18 ods. 1, 2 ZoA, § 5 ods. 2 AP SAK. Splnenie povinnosti podľa § 18 ods. 1 a 2 ZoA vyžaduje, aby sa advokát oboznámil s pokynmi klienta a s klientom vec v dostatočnom rozsahu a predstihu prejednal a za týmto účelom ho navštívil vo výkone trestu, pričom takéto stretnutie nemusí iniciovať len klient. Práve naopak, advokát je ten, ktorý by mal stretnutie iniciovať za účelom svedomitej prípravy na pojednávanie*.“[13]

Splnenie úlohy advokáta, ako ustanoveného obhajcu, prerokovať spôsob vedenia obhajoby osobne s klientom (obvineným) je podľa názorov disciplinárnych senátov SAK predpokladom zabezpečenia riadnej a účelnej obhajoby v trestnom konaní. Podľa disciplinárnych senátov SAK „*za účelom zabezpečenia riadnej a účelnej obhajoby v trestnom konaní je nevyhnutné, aby advokát navštívil klienta vo výkone väzby spravidla už pred prvým pojednávaním vo veci, v ktorej klienta zastupuje, inak vznikajú pochybnosti, či advokát môže dostatočne dobre viesť obhajobu na prvom pojednávaní a využívať všetky potrebné prostriedky na ochranu práv klienta*.“[14] „*Pri poskytovaní obhajoby je zásadnou povinnosťou advokáta ihneď po ustanovení prejednať spôsob obhajoby so svojím klientom, najmä zistiť jeho stanovisko a zaobstarať si podklady k vznesenému obvineniu, je povinný oboznámiť sa s verziou prípadu priamo od klienta, prejednať s ním vykonávanie dôkazov, dohodnúť taktiku; samotná účasť na výsluchu klienta alebo svedkov nemôže nahradiť prvotné úkony v rámci obhajoby. Počet návštev advokáta u klienta vo výkone väzby, resp. frekvenciu týchto návštev počas trestného konania a časový rozostup medzi jednotlivými návštevami nemožno paušalizovať, avšak na poskytnutie riadnej právnej pomoci musí advokát uskutočniť návštevu svojho klienta v ústave na výkon väzby aj pred samotným pojednávaním a uskutočniť s ním aj dostatočnú prípravu a poradu, ktorá je nevyhnutnou podmienkou obhajoby*.“[15] „*Bez samotného osobného styku advokáta a klienta nemožno plnohodnotne presadzovať a chrániť práva a záujmy klienta. Navyše v trestnom konaní je advokát pre klienta jediným subjektom, ktorý má za úlohu presadzovať záujmy klienta, či už pri realizovaní dôkazov, pri vysvetľovaní podstaty a významu úkonov v trestnom konaní alebo pri sledovaní procesnej stránky konania z hľadiska dodržiavania zákona pri zastupovaní záujmov klienta*.“[16]

[10] Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2012 – 2013, rozhodnutie 21., s. 56 (rozhodnutie Predsedníctva SAK z 12. 10. 2012, sp. zn. P-41/2012:3426/2011; rozhodnutie VI. disciplinárneho senátu SAK z 15. 05. 2012, sp. zn. DS VI.-26/12:3426/2011).

[11] Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2014 – 2015, rozhodnutie 39., s. 104 (rozhodnutie II. disciplinárneho senátu SAK z 08. 04. 2014, sp. zn. DS II.-112/2013:1274/2013).

[12] Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2016 – 2017, rozhodnutie 42., s. 145 (rozhodnutie V. disciplinárneho senátu SAK zo 14. 12. 2016, sp. zn. DS V.-35/15:1935/2014).

[13] Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2020 – 2021, rozhodnutie 35., s. 104 (Rozhodnutie VI. disciplinárneho senátu SAK zo 04.12.2020, sp. zn. DS VI.- 46/2020:962/2020).

[14] Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2012 – 2013, rozhodnutie 51., s. 113 (rozhodnutie II. disciplinárneho senátu SAK z 28. 01. 2013, sp. zn. DS II.-167/1701/2012).

[15] Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2018 – 2019, rozhodnutie 26., s. 128 (Rozhodnutie I. disciplinárneho senátu SAK z 19. marca 2018, sp. zn. DS I.-11/2018:3027/2017).

[16] Tamtiež s. 130 – 131.

Z citovaných rozhodnutí disciplinárnych senátov SAK vyplýva, že ustanovený obhajca z hľadiska riadneho výkonu svojich úloh ako obhajca v trestnom konaní musí osobne komunikovať s klientom (obvineným), a teda nemôže túto komunikáciu prenechať výhradne alebo v zásadnej časti (spôsob vedenia obhajoby) na iného advokáta, ktorého substitučne splnomocnil na svoje zastupovanie. V tomto smere je potrebné poukázať aj na ustanovenie § 41 ods. 1 TP, podľa ktorého musí ustanovený obhajca obhajobu bez meškania prevziať. Prevzatím obhajoby zrejme nemyslel zákonodarca udelenie „generálneho" substitučného plnomocenstva inému advokátovi (obhajcovi) ustanoveným obhajcom, a to obratom po ustanovení. Ak si vezmeme náš modelový príklad, tak v prípade, že by ustanovený obhajca po svojom ustanovení okamžite substitučne splnomocnil iného obhajcu svojim zastupovaním a až tento obhajca by komunikoval s obvineným a vykonával všetky úkony obhajoby, dopúšťal by sa podľa nášho názoru takýto ustanovený obhajca disciplinárneho previnenia podľa § 56 ods. 1 ZoA.

Otázkou je či ustanovený obhajca koná v súlade s § 18 ods. 1, ods. 2 a ods. 3 ZoA, resp. v súlade s advokátskym poriadkom a inými internými predpismi SAK, aj v prípade, že ustanovený obhajca síce najskôr uskutoční stretnutie s klientom, prípadne sa zúčastní prvotného úkonu po svojom ustanovení, avšak následne už s klientom (obvineným) komunikuje a na úkonoch trestného konania sa zúčastňuje výlučne substitučne splnomocnený obhajca alebo koncipient, konaná. Podľa nášho názoru aj v takomto prípade môže ustanovený obhajca porušovať ustanovenia § 18 ZoA, resp. interné prepisy SAK. Domnievame sa, že by možnosť ustanoveného obhajcu nechať sa zastúpiť iným advokátom mala byť v zásade obmedzená na jednotlivé úkony trestného konania, a nie na celé konanie alebo jeho podstatnú časť. Súd (predseda senátu alebo sudca pre prípravné konanie) predsa ustanovili konkrétneho obhajcu, u ktorého majú za to, že bude riadne a svedomito vykonávať obhajobu jemu „zvereného" obvineného (klienta). Ak by sa ustanovený obhajca fakticky nechal zastupovať počas celého trestného konania, resp. jeho značnej časti iným advokátom, resp. koncipientom, znamenalo by to, že *de facto* právne služby poskytoval iný advokát, resp. iná osoba ako ustanovený obhajca. Takýmto postupom by sa opatrenie sudcu pre prípravne konanie, resp. predsedu senátu, ktorým ustanovil konkrétneho obhajcu stalo len iluzórnym, a v skutočnosti by o tom, kto bude reálne vykonávať obhajobu obvineného rozhodoval nie súd, ale advokát, ktorý bol súdom ustanovený, a to bez súhlasu tohto súdu. Uvedený postup by bol zrejme v rozpore aj s § 18 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii, ktorý ustanovuje povinnosť advokáta postupovať pri výkone advokácie s odbornou starostlivosťou. Odbornou starostlivosťou sa rozumie podľa tohto ustanovenia postup advokáta, pri ktorom koná čestne, svedomito, primeraným spôsobom a dôsledne využíva všetky právne prostriedky a uplatňuje v záujme klienta všetko, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné. Asi ťažko môže ustanovený obhajca dôsledne využívať všetky právne prostriedky a uplatňovať v prospech klienta všetko, čo považuje za prospešné na základe svojho presvedčenia, keď sa osobne vôbec alebo v obmedzenej miere zúčastňuje úkonov trestného konania, pri ktorých by takéto postupy a tieto prostriedky mal najmä uplatňovať. K uvedenému treba spomenúť aj u spomínanú judikatúru Ústavného súdu SR, ktorý judikoval, že „*zmyslom a účelom substitučného (náhradného) splnomocnenia nemôže byť (z povahy veci) úplné nahradenie originálneho splnomocnenia.*".[17] Obdobne, napríklad disciplinárny senát SAK konštatoval, že „*advokát, ktorý ako právny zástupca klienta v konaní vedenom pred okresným súdom udelí svojmu koncipientovi substitučnú plnú moc na zastupovanie v celom konaní, dopúšťa sa disciplinárneho previnenia podľa § 56 ods. 1 ZoA, pretože takýmto konaním porušuje povinnosti mu uložené v § 16 ods. 2, § 64 ods. 2 ZoA*."[18]

Ďalšou otázkou zároveň je, či ustanovenému obhajcovi, ktorý sa „zúčastňoval" úkonov trestného konania takýmto spôsobom, teda prostredníctvom substitučne splnomocneného obhajcu, resp. koncipienta, patrí odmena a náhrada trov obhajoby podľa osobitného predpisu. Ak akceptujeme názor, že výkon obhajoby vykonávaný výhradne prostredníctvom zastúpenia iným

[17] Uznesenie Ústavného súdu SR z 04.07.2012, sp. zn. I. ÚS 339/2012, ktoré bolo uverejnené aj v Zbierke nálezov a uznesení ÚS SR 2012 pod č. 71/2012.

[18] Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2020 – 2021, rozhodnutie 49., s. 134 (Rozhodnutie X. disciplinárneho senátu SAK z 27. 09. 2023, sp. zn. DS X.-20/2023:1664/2022).

advokátom je porušením povinnosti advokáta konať s odbornou starostlivosťou v zmysle § 18 ods. 2 ZoA, tak v takomto prípade v zmysle § 18 ods. 5 ZoA takémuto obhajcovi (advokátovi) odmena nepatrí. Vzhľadom k tomu by zrejme v takomto prípade nemalo ani dôjsť k priznaniu odmeny a náhrady trov ustanoveného obhajcu podľa osobitného predpisu. Inak povedané OČTK alebo súd by uznesením podľa § 553 ods. 3 posledná veta TP, prípadne podľa § 553 ods. 5 TP mali konštatovať, že odmenu a náhradu trov obhajoby ustanovenému obhajcovi nepriznávajú, resp., že mu ju priznávajú v menšom rozsahu ako si uplatňoval.

V praxi nie sú úplne výnimočné prípady, kedy je za obhajcu v trestnom konaní obvinenému ustanovený advokát, ktorý sa trestnému právu prioritne nevenuje. Následne tento advokát splnomocní substitučne ďalšieho advokáta, aby ho v predmetnom trestnom konaní zastupoval. Je otázne, či ustanovený obhajca takto postupuje s odbornou starostlivosťou v zmysle ZoA. Svojim postupom ustanovený obhajca *de facto* deklaruje, že nie je schopný riadne vykonávať obhajobu klienta, a túto musí zabezpečiť prostredníctvom iného advokáta. Správne by mal takýto ustanovený obhajca, ktorý sa „*nepovažuje za spôsobilého alebo časovo schopného*“ zabezpečiť osobný výkon obhajoby klienta, postupovať tak, že požiada sudcu pre prípravne konanie alebo predsedu senátu o oslobodenie od povinnosti obhajovania podľa § 43 ods. 1 TP, pričom uvedie závažnosť dôvodov, pre ktoré obhajobu nemôže vykonávať. Vyššie spomínaný problém s vykonávaním obhajoby prostredníctvom substitúcie by mohol byť zo strany OČTK, ako aj súdu, v prípade jeho dlhodobejšieho trvania, považovaný za neplnenie povinnosti zo strany ustanoveného obhajcu. To by mohlo viesť rovnako k návrhu na ustanovenie iného obhajcu podľa § 43 ods. 1 posledná veta TP namiesto pôvodne ustanoveného obhajcu.[19]

Záver

V našom príspevku sme sa snažili nazrieť, na v praxi sa vyskytujúci postup niektorých ustanovených obhajcov, ktorí sa po svojom ustanovení na základe nimi udeleného substitučného plnomocenstva nechajú počas celého trestného konania alebo v jeho značnej časti zastupovať iným advokátom. Tento postup vnímame ako značne kontroverzný, najmä ak si uvedomíme, že uvedení obhajcovia boli do svojej pozície obhajcu v trestnom konaní nominovaní nie na základe vôle obvineného, ale na základe rozhodnutia súdu, ktorí od nich očakáva riadne a svedomité plnenie ním zverenej úlohy v trestnom konaní. Ich postup, kedy výkon svojej úlohy v trestnom konaní de facto prenechajú inému advokátovi s ktorým nevystupujú v spoločnom združení alebo inej forme spoločného výkonu advokácie, hraničí minimálne z etického hľadiska s nerešpektovaním až pohŕdaním rozhrnutím súdu, ktorým boli do tejto funkcie ustanovení. Je nám jasné, že uvedený postup zo strany takýchto advokátov je často motivovaný ekonomickými a časovými aspektami, kedy možno jeden advokát sa necháva ustanoviť v trestnom konaní, napriek tomu, že sa trestnému právu prioritne v praxi nevenuje a samotný výkon obhajoby substitučne prenecháva inému advokátovi s ktorým spolupracuje a ktorý sa trestnému právu venuje, pričom tento druhý advokát jemu zas možno na oplátku substitučne posúva veci z oblasti civilnej sporovej agendy. Ide teda možno o vzájomne ekonomicky a časovo výhodnú spolupráca, ktorá je však minimálne z etického a profesionálneho hľadiska otázna. V rámci nášho príspevku sme dospeli k záveru, že udelenie takéhoto „generálneho“ substitučného splnomocnenia ustanoveným obhajcom inému advokátovi zrejme nemá z celkového pohľadu vplyv na rešpektovanie práva na spravodlivé konanie a práva na obhajobu voči obvinenému, ak splnomocneným advokátom je odborne zdatný a spôsobilý advokát. Na druhej strane môže takéto konanie mať podľa nášho názoru disciplinárnu dohru v rámci disciplinárnej zodpovednosti advokátov vo vzťahu k SAK. Rovnako tak by mohol mať takýto postup aj vplyv priznanie a výšku odmeny a náhrady trov obhajoby ustanoveného obhajcu podľa osobitného predpisu.

[19] K problematike trov ustanoveného obhajcu bližšie pozri VOJTUŠ, F.: K rozhodovaniu o nároku ustanoveného obhajcu na odmenu a náhradu trov obhajoby podľa § 553 ods. 3 Trestného poriadku. In: *Justičná revue*. 2021, Roč. 73, č. 1, s. 63 - 78, ISSN 1335-6461.

Z hľadiska úpravy *de lege ferenda* by bolo možno vhodné upraviť v TP, okrem možnosti obhajcu nechať sa zastúpiť koncipientom, aj podmienky zastupovania ustanoveného obhajcu (napr. v § 41 TP), kde by sa udelenie substitučného plnomocenstva limitovalo len na konkrétne úkony. Zároveň by bolo vhodné upraviť § 43 TP, a to o možnosť súdu oslobodiť ustanoveného obhajcu od povinnosti obhajovania v prípade, ak súd zistí, že ustanovený obhajca nevykonáva dlhodobo obhajobu osobne, ale len prostredníctvom zastúpenia iným advokátom alebo koncipientom.

Zoznam bibliografických odkazov

ROMŽA, S.: Právo na kvalitnú obhajobu ako súčasť (atribút) právneho štátu. In SZAKÁCS, A., HLINKA, T. (Eds.) *Bratislavské právnické fórum 2020*, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava: Univerzita Komenského, 2020, ISBN 978-80-7160-557-7, s. 54 – 62.

SEDLAČKO, F.: Kde sú hranice substitučného splnomocnenia? In: *bulletin slovenskej advokácie*. 2014, Roč. XX., č. 1 – 2, s. 4 – 5, ISSN 1335-1079.

VOJTUŠ, F.: K rozhodovaniu o nároku ustanoveného obhajcu na odmenu a náhradu trov obhajoby podľa § 553 ods. 3 Trestného poriadku. In: *Justičná revue*. 2021, Roč. 73, č. 1, s. 63 - 78, ISSN 1335-6461.

Uznesenie Ústavného súdu SR z 04.07.2012, sp. zn. I. ÚS 339/2012, ktoré bolo uverejnené aj v Zbierke nálezov a uznesení ÚS SR 2012 pod č. 71/2012.

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 231/2023-10.

Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2012 – 2013, rozhodnutie 21., s. 56 (rozhodnutie Predsedníctva SAK z 12. 10. 2012, sp. zn. P-41/2012:3426/2011; rozhodnutie VI. disciplinárneho senátu SAK z 15. 05. 2012, sp. zn. DS VI.-26/12:3426/2011).

Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2014 – 2015, rozhodnutie 39., s. 104 (rozhodnutie II. disciplinárneho senátu SAK z 08. 04. 2014, sp. zn. DS II.-112/2013:1274/2013).

Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2016 – 2017, rozhodnutie 42., s. 145 (rozhodnutie V. disciplinárneho senátu SAK zo 14. 12. 2016, sp. zn. DS V.-35/15:1935/2014).

Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2020 – 2021, rozhodnutie 35., s. 104 (Rozhodnutie VI. disciplinárneho senátu SAK zo 04.12.2020, sp. zn. DS VI.- 46/2020:962/2020).

Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2012 – 2013, rozhodnutie 51., s. 113 (rozhodnutie II. disciplinárneho senátu SAK z 28. 01. 2013, sp. zn. DS II.-167/1701/2012).

Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2018 – 2019, rozhodnutie 26., s. 128 (Rozhodnutie I. disciplinárneho senátu SAK z 19. marca 2018, sp. zn. DS I.-11/2018:3027/2017).

Zbierka disciplinárnych rozhodnutí SAK 2020 – 2021, rozhodnutie 49., s. 134 (Rozhodnutie X. disciplinárneho senátu SAK z 27. 09. 2023, sp. zn. DS X.-20/2023:1664/2022).

Kontaktné údaje:

plk. JUDr. Ing. František Vojtuš, PhD.
vyšetrovateľ PZ, Okresné riaditeľstvo PZ v Malackách
externý spolupracovník, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6, P.O. Box 313, 810 00 Bratislava
frantisek.vojtus@minv.sk ; frantisek.vojtus@gmail.com

SÚVISIACE VEDY,
VEDNÉ DISCIPLÍNY A ODBORY

INOVATÍVNE SPÔSOBY V EDUKAČNOM PROCESE V OBLASTI VYŠETROVANIA

JUDr. Nataša BRABCOVÁ, PhD., MSc., LL.M., MBA
Mgr. Patrik KRAUSPE
Katedra verejnoprávnych vied
Katedra informatiky a manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Vyšetrovanie je jednou zo základných úloh príslušníkov Policajného zboru. Legislatíva striktne definuje postupy pri vyšetrovaní, nakoľko samotným procesom realizácie vyšetrovania dochádza do značných zásahov do základných ľudských práv a slobôd. Trestná činnosť sa stáva čoraz viac sofistikovanejšou. Je to celosvetový trend. Slovenská republika potrebuje adekvátne odpovedať a to zavádzaním inovatívnych metód do oblasti vyšetrovania, či operatívnej činnosti. Príspevok analyzuje vybrané oblasti, ktoré je nevyhnutné zakomponovať do edukačného procesu na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, ktorá je unikátnou vzdelávacou inštitúciou v oblasti bezpečnosti, primárne pre potreby Policajného zboru.*
Kľúčové slová: *Vyšetrovanie, legislatíva, teoretické vymedzenie, inovácie, strategické dokumenty, bezpečnostný manažment, verbálna komunikácia, neverbálna komunikácia, vzdelávanie, analýza, interpretácia.*

Annotation:*. Investigation is one of the fundamental tasks of members of the Police Force. Legislation strictly defines investigative procedures, as the very process of conducting an investigation involves significant interference with fundamental human rights and freedoms. Criminal activity is becoming increasingly sophisticated, which represents a global trend. The Slovak Republic must respond adequately to this development by introducing innovative methods into the field of investigation and operational activities. This paper analyses selected areas that need to be incorporated into the educational process at the Academy of the Police Force in Bratislava, which is a unique educational institution in the field of security, primarily serving the needs of the Police Force.*
Keywords: *Investigation, legislation, theoretical framework, innovations, strategic documents, security management, verbal communication, non-verbal communication, education, analysis, interpretation.*

Teoretické vymedzenie vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru je unikátna vysoká škola, ktorá sa zameriava na vzdelávanie a výchovu príslušníkov Policajného zboru. Akadémia vzdeláva príslušníkov pre rôzne útvary a potreby Policajného zboru. Jednou z profilových oblastí vzdelávania je vyšetrovanie, ktoré je zverené vybraným katedrám, primárne Katedre trestného práva a Katedre vyšetrovanie. Tieto kľúčové katedry dbajú na dôslednú prípravu príslušníkov Policajného zboru pre výkon tejto náročnej a špecifickej agendy. Katedra trestného práva sa zameriava na hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty v trestnoprávnej rovine. Katedra vyšetrovania sa zameriava na vzdelávanie v oblasti metodiky trestných činov, ako aj relevantných procesov v priebehu vyšetrovania. Vzhľadom na *modus operandi* páchania trestnej činnosti, nové hrozby v tejto oblasti je nevyhnutné, aby aj Akadémia Policajného zboru v Bratislave reflektovala na inovatívne spôsoby vzdelávania pre potreby vyšetrovania.

Viktoryová definuje vyšetrovanie, resp. skrátené vyšetrovanie ako: „zákonom upravený postup vyšetrovateľov a poverených príslušníkov, ktorý je zameraný na zistenie skutočností a dôkazov dôležitých pre rozhodnutie, či v danej veci má byť podaná obžaloba alebo či má byť vydané iné rozhodnutie.“[1]

Laca definuje vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie ako: „Zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní, ktorých cieľom je zisťovanie, dokumentovanie a vyhodnocovanie skutočností a dôkazov nevyhnutných pre objektívne posúdenie zákonnosti a dôvodnosti ďalšieho postupu v trestnom konaní. Tieto postupy zabezpečujú podklad pre vydanie

[1] VIKTORYOVÁ, J, STRAUS, J et al., *Vyšetrovanie*, Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 3. vydanie, 2015, s. 19, ISBN 978-80-8054-643-4.

rozhodnutí v trestnom konaní, pričom sa vykonávajú v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku, ktoré garantujú zákonnosť vedenia trestného konania.“[2]

Vyšetrovanie je možné chápať ako formálne zákonom regulovanú a cieľavedomú činnosť v rámci prípravného konania, v ktorej orgány činné v trestnom konaní systematicky objasňujú skutkové okolnosti významné pre vedenie trestného stíhania, zhromažďujú a zabezpečujú dôkazné prostriedky a vytvárajú podkladový rámec pre ďalšie procesné rozhodovanie. Tento proces je neoddeliteľne viazaný na dodržiavanie základných procesných zásad, predovšetkým zásady zákonnosti a snahy o objektívne zistenie skutkového stavu. Z obsahového hľadiska vyšetrovanie nie je iba technickým súborom úkonov, ale systematickým a právne determinovaným procesom, ktorého kvalita a legitimita závisia od rešpektovania zákonných pravidiel a procesných záruk. Vyšetrovanie tak predstavuje kľúčovú fázu trestného konania, v ktorej sa vytvára skutkový a dôkazný základ pre spravodlivé a zákonné rozhodnutie vo veci.

Tittlová poukazuje na dôležitosť úloh Policajného zboru, ktoré sú zverené príslušníkom tohto bezpečnostného zboru v zmysle zákona č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov: „Veľmi dôležitou úlohou, ktorá sa zveruje Policajnému zboru SR, je odhaľovanie trestných činov a zisťovanie ich páchateľov. Celkovo boj s trestnou činnosťou je možné zaradiť k najdôležitejším a najvýznamnejším úlohám Policajného zboru. Je to najmä odhaľovanie trestných činov, zisťovanie ich páchateľov, vyšetrovanie trestných činov. Podstatou odhaľovania je získavanie a následná dôsledná práca s takto získanými prvotnými informáciami, ich analyzovanie a v konečnom dôsledku ich vyhodnotenie, ktoré napovedá o tom, či bol alebo nebol spáchaný trestný čin a kto je jeho páchateľom.“[3]

Medzi kľúčové úlohy Policajného zboru, vyplývajúce zo zákona o Policajnom zbore, patrí najmä boj proti trestnej činnosti. Tento boj sa realizuje prostredníctvom odhaľovania trestných činov, identifikácie ich páchateľov a následného vyšetrovania. Uvedené činnosti predstavujú jadro policajnej činnosti a majú zásadný význam pre zabezpečenie ochrany spoločnosti a zachovanie právneho poriadku. Odhaľovanie trestnej činnosti je procesom, ktorý sa nezačína samotným vyšetrovaním, ale už získavaním prvotných informácií. Tieto informácie musia byť systematicky spracované, analyzované a vyhodnotené tak, aby umožnili kvalifikované posúdenie, či došlo k spáchaniu trestného činu a kto zaň nesie zodpovednosť. Významná je aj analytický a informačná práca policajných orgánov ako nevyhnutného predpokladu efektívneho vyšetrovania a úspešného plnenia zákonných úloh Policajného zboru.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) definuje vykonávanie vyšetrovania:

(1) Vyšetrovanie sa vykonáva o zločinoch.

(2) Vyšetrovanie sa vykonáva aj o prečinoch, ak

a) je obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave okrem prečinov spáchaných vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody,
b) ide o náhle úmrtie obvineného vo výkone väzby alebo odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody,
c) ide o trestné konanie proti právnickej osobe,
d) ide o trestné činy extrémizmu, alebo
e) to nariadi prokurátor.[4]

Trestný poriadok zároveň dodáva, že Skrátené vyšetrovanie sa vykonáva o prečinoch, ak nejde o konanie podľa § 200 ods. 2.

Trestný poriadok definuje aj spoločný postup vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní:

[2] LACA, M., MASÁR KUPKOVÁ, K., CIKHART, M. *Teória vyšetrovania*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2025. s. 14.

[3] TITTLOVÁ, M., MEDELSKÝ, J. Zákon o Policajnom zbore č. 171/1993 Z.z. v znení neskorších predpisov. Komentár. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o, 2024, s. 20.

[4] § 200 ods. 1 a ods. 2 zákona č 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

a) Policajt vykonáva vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie spravidla osobne,
b) Úkony, ktorými sa začalo trestné stíhanie alebo ktoré boli vykonané po začatí trestného stíhania nepríslušným policajtom, nie je potrebné opakovať, ak boli vykonané podľa tohto zákona,
c) Policajt postupuje vo vyšetrovaní alebo v skrátenom vyšetrovaní tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady na objasnenie skutku v rozsahu potrebnom na posúdenie prípadu a zistenie páchateľa trestného činu,
d) Okrem prípadu, na ktorý je potrebné rozhodnutie alebo súhlas sudcu pre prípravné konanie alebo prokurátora, vykonáva policajt všetky úkony samostatne a je povinný ich vykonať v súlade so zákonom a včas,
e) Policajt zadovažuje dôkazy bez ohľadu na to, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného a postupuje pri tom v súlade so zákonom v ustanovených lehotách,
f) Obvinený nesmie byť nijakým spôsobom k výsluchu a k priznaniu nezákonne nútený. Odopretie výpovede sa nesmie použiť ako dôkaz proti obvinenému.[5]

Vyšetrovanie, resp. skrátené vyšetrovanie je striktne zákonom upravený postup, ktorý musí byť realizovaný výlučne v súlade so zákonom. Vo veci skončenia vyšetrovania a skráteného vyšetrovania Ivor dodáva: „Trestný poriadok presne neupravuje zákonné podmienky, po splnení ktorých môže byť vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie skončené. Riešenie však treba hľadať v naplnení účelu prípravného konania. Na základe toho môže byť vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie skončené vtedy, ak jeho výsledky sú postačujúce na podanie návrhu na obžalobu alebo na iné rozhodnutie. Len orientačne v tomto smere pôsobia v Trestnom poriadku upravené poriadkové lehoty, v rámci ktorých by malo byť skončené vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie.“[6]

Trestný poriadok teda striktne vymedzuje podmienky, rozsah a spôsob vykonávania vyšetrovania a skráteného vyšetrovania ako foriem prípravného konania. Vyšetrovanie sa vykonáva predovšetkým o zločinoch a vo výslovne ustanovených prípadoch aj o prečinoch, čím zákon jasne určuje vecnú pôsobnosť jednotlivých foriem trestného konania a predchádza svojvoľnému postupu orgánov činných v trestnom konaní. Skrátené vyšetrovanie je možné len v prípadoch, ktoré zákon výslovne pripúšťa, čím sa posilňuje princíp zákonnosti a právnej istoty.

Zákon zároveň ustanovuje spoločné procesné pravidlá pre vyšetrovanie aj skrátené vyšetrovanie, ktoré zdôrazňujú osobnú zodpovednosť policajta za zákonný priebeh úkonov, povinnosť konať nestranne, rýchlo a efektívne, ako aj povinnosť zadovažovať dôkazy v prospech aj neprospech obvineného. „Pri vykonávaní úkonov trestného konania musia postupovať tak, aby bol dosiahnutý legitímny účel konania, pričom zároveň musia rešpektovať dôstojnosť, humanitu a úctu k právam a slobodám dotknutých osôb.“[7] Zásadným prvkom zákonnosti je zákaz nezákonného donucovania obvineného k výpovedi či priznaniu a rešpektovanie práva nevypovedať, ktoré nemožno použiť na jeho ujmu.

Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie sú teda striktne zákonom regulované procesy, ktorých legitímnosť je podmienená dôsledným dodržiavaním zákonných postupov, práv obvineného a procesných lehôt. Hoci Trestný poriadok explicitne neupravuje presné okamihy skončenia vyšetrovania, jeho ukončenie je viazané na naplnenie účelu prípravného konania, teda na dostatočné objasnenie skutku a zabezpečenie podkladov pre rozhodnutie prokurátora. Zákonnosť vyšetrovania sa tak prejavuje nielen v jeho priebehu, ale aj v posúdení, či jeho výsledky umožňujú zákonné a odôvodnené rozhodnutie vo veci.

[5] § 201 zákona č 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov; Pozri bližšie: IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2021, s. 55.

[6] IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2021, s. 62.

[7] MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Z. Domová prehliadka v kontexte zásady primeranosti a zdržanlivosti. In LACA, N., LETKOVÁ, A. Bezpečnostné zložky štátu ako garant národnej a medzinárodnej bezpečnosti. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2025. s. 185.

Inovatívne metódy vyšetrovania

Inovatívne metódy v oblasti vyšetrovania predstavujú významný nástroj zvyšovania efektívnosti a kvality činnosti orgánov činných v trestnom konaní v podmienkach dynamicky sa meniaceho bezpečnostného prostredia. Ich uplatňovanie reflektuje nárast sofistikovanosti trestnej činnosti, technologický pokrok, ako aj potrebu rýchlej a presnej reakcie na nové formy kriminality, najmä v kybernetickom a transnárodnom priestore.

K oblastiam, ktoré súvisia s potrebou inovácie vo vyšetrovaní je možné zaradiť:

a) Oblasť strategických dokumentov,
b) Oblasť verbálneho prejavu,
c) Oblasť neverbálnej komunikácie,
d) Oblasť bezpečnostného manažmentu,
e) Oblasť informačných technológií.

Oblasť strategických dokumentov:

Ako už bolo načrtnuté spôsob páchania trestnej činnosti sa mení. Značná časť trestnej činnosti prechádza do oline prostredia, na čo je nevyhnutné adekvátne odpovedať. Slovenská republika je stabilnou súčasťou Európskej únie. Jednou z významných úloh Európskej únie je ochrana občanov v spolupráci s jednotlivými členskými štátmi. Je to aj oblasť justície, trestného práva a policajnej spolupráce, ktoré sú súčasťou procesov v Európskej únii. Európska únia, primárne prostredníctvom svojich agentúr (Europol, Cepol, Forntex) analyzuje, hodnotí existujúce hrozby. Zároveň nevyhnutne realizuje konkrétne kroky s cieľom zadefinovania nových nástrojov v boji proti novým formám páchania trestnej činnosti. V tomto smere je potrebné spomenúť strategické dokumenty Európskej únie, konkrétne:

a) Serious and Organised Crime Threat Assessment - Hodnotenie hrozieb závažnej a organizovanej trestnej činnosti (SOCTA)[8],
b) European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats - Európska multidisciplinárna platforma proti trestným hrozbám (EMPACT)[9].

Tieto strategické dokumenty majú presah na operatívnu činnosť, ako aj na vyšetrovanie. Z tohto dôvodu je nevyhnutné vytvárať efektívne nástroje v boji proti trestnej činnosti na národnej úrovni v zmysle uvedených strategických dokumentov. Primárnou úlohou členských štátov je na národnej úrovni analyzovať vývoj trestnej činnosti a následne vytvárať adekvátne nástroje, ktoré dokážu efektívne bojovať proti rôznym druhom trestnej činnosti. Na uvedené musí reflektovať aj Akadémia Policajného zboru v Bratislave a to kladením dôrazu na európske strategické dokumenty s cieľom adekvátnej prípravy vyšetrovateľov.

Oblasť verbálneho prejavu:

Rétorika zohráva v procese vyšetrovania významnú úlohu, pretože spôsob komunikácie vyšetrovateľa priamo ovplyvňuje kvalitu získaných informácií, priebeh procesných úkonov a celkovú efektívnosť vyšetrovania. Vyšetrovanie nie je iba technicko-procesnou činnosťou, ale aj intenzívnym komunikačným procesom, v ktorom sa pracuje s osobami nachádzajúcimi sa často v stresovej, konfliktnej alebo emotívne vypätej situácii.

Jedným z hlavných dôvodov dôležitosti rétoriky je jej vplyv na priebeh výsluchu. Zrozumiteľná, vecná a kultivovaná reč vyšetrovateľa napomáha vytvoreniu primeranej komunikačnej atmosféry, znižuje napätie a podporuje ochotu vypočúvanej osoby spolupracovať. Správne formulované otázky, logická štruktúra výpovede a schopnosť reagovať na odpovede umožňujú získať presnejšie, úplnejšie a relevantnejšie informácie. Je možné konštatovať, že

[8] Serious and Organised Crime Threat Assessment - Hodnotenie hrozieb závažnej a organizovanej trestnej činnosti (SOCTA). Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report.

[9] European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats - Európska multidisciplinárna platforma proti trestným hrozbám (EMPACT). Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact.

rétorika je v procese vyšetrovania kľúčovým nástrojom profesionálnej komunikácie, ktorý podporuje efektívne získavanie informácií, zvyšuje kvalitu dôkazov a prispieva k zákonnému, objektívnemu a spravodlivému objasňovaniu trestnej činnosti.

Osobitne, čo sa získavania výpovede maloletého týka, je nutné zvoliť vhodné jazykové prostriedky prispôsobujúc sa duševnému vývoju dieťaťa. „Pre vyhodnotenie spôsobu zisťovania názoru dieťaťa sú rozhodujúce 2 kritéria, a síce vek a vyspelosť dieťaťa, ktoré je nutné posúdiť vo vzájomnej súvislosti a v každom prípade individuálne.“[10]

Vysoko profesionálny prístup s náležitou dávkou empatie zohľadňujúc momentálne psychické rozpoloženie osoby musia rovnako sprevádzať už samotný proces prijímania trestného oznámenia, nakoľko bez zohľadnenia uvedeného, policajt konajúci bez náležitého empatického, profesionálneho prístupu vystavuje oznamovateľa, prípadnú obeť opätovnej traume vyvolávajúcej frustráciu, pocit bezprávia, nespravodlivosti a izoláciu.[11]

Oblasť neverbálnej komunikácie:

Neverbálna komunikácia predstavuje významnú súčasť interakcie medzi vyšetrovateľom a vypočúvanou osobou a v procese výsluchu zohráva dôležitú doplnkovú úlohu k verbálnemu prejavu. V oblasti vyšetrovania môže poskytovať cenné indície o emocionálnom stave, miere spolupráce, napätí či vnútorných rozpoloženiach vypočúvanej osoby, avšak vždy musí byť interpretovaná s odbornou opatrnosťou a v kontexte celkového priebehu výsluchu.

Pri využívaní neverbálnej komunikácie vo vyšetrovaní je nevyhnutné zdôrazniť, že jednotlivé neverbálne prejavy nie sú samy osebe dôkazom klamstva alebo viny. Slúžia predovšetkým ako orientačný podnet pre vyšetrovateľa, ktorý môže napomôcť pri kladení ďalších otázok, overovaní výpovede alebo hodnotení dôveryhodnosti osoby. Profesionálne vedený výsluch preto vyžaduje kombináciu znalostí neverbálnej komunikácie, psychológie a striktné dodržiavanie zákonných a etických zásad trestného konania.

K správnemu identifikovaniu osobitných potrieb vypočúvaného (osobitne v postavení napr. dieťaťa, alebo inak zraniteľnej osoby) je nevyhnutná odborná príprava príslušníkov Policajného zboru, ktorí výsluchy vedú. Ich špecializácia v spojení s prispôsobeným prostredím vznikajúcich špeciálnych výsluchových miestností[12] chráni v tomto prípade napr. dieťa pred nepríjemnými zážitkami spôsobenými štandardným prostredím policajných útvarov, čo predpokladá, že realizovaný výsluch bude „prebiehať formou prispôsobenou jeho veku, s rešpektom, citlivo a profesionálne, čo poskytne priestor pre efektívnejšie získavanie informácií týmto dôkazným prostriedkom bez sekundárnej viktimizácie dieťaťa.“[13]

Oblasť bezpečnostného manažmentu:

Prepojenie bezpečnostného manažmentu a vyšetrovania spočíva v ich spoločnom cieli – ochrane bezpečnosti, identifikácii hrozieb a minimalizácii rizík pre spoločnosť, organizácie aj jednotlivcov. Hoci bezpečnostný manažment pôsobí najmä na preventívnej a strategickej úrovni a

[10] MARKO, V., RUBISOVÁ, I. Právna ochrana maloletých na úseku realizácie práva na informácie. In: RUBISOVÁ, I., LACA, N. Dezinformácie a právo. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022. s. 139.

[11] MARKO, V., RUBISOVÁ, I. Determinanty postupu príslušníka Policajného zboru vo vzťahu k dieťaťu v pozícii obete (svedka) domáceho násilia. In: BLATNICKÝ, J., KRÁSNÁ, P. Aktuálne otázky teórie a praxe vyšetrovania. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022. s. 147.

[12] Len na doplnenie v tomto kontexte uvádzame, že pod hlavičkou Úradu kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru v partnerstve s Akadémiou Policajného zboru v Bratislave je, so zámerom prispieť k zníženiu rizika sekundárnej viktimizácie obetí trestných činov, v podmienkach Slovenskej republiky realizovaný národný projekt Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obete a ďalšie obzvlášť zraniteľné obete trestných činov.

[13] VACULÍKOVÁ, N., RUBISOVÁ, I. Právna reglementácia získavania výpovede maloletého. In: MEDELSKÝ, J., RUBISOVÁ, I. Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021. s. 224.

vyšetrovanie predovšetkým na represívnej a procesnej úrovni, v praxi sa tieto oblasti vzájomne dopĺňajú a podmieňujú.

Bezpečnostný manažment vytvára systémové a koncepčné rámce, v ktorých sa identifikujú, analyzujú a hodnotia bezpečnostné riziká. Výstupy bezpečnostného manažmentu, ako sú analýzy hrozieb, hodnotenia rizík, bezpečnostné stratégie či krízové plány, predstavujú významný podklad pre vyšetrovaciu činnosť. Umožňujú vyšetrovateľom lepšie porozumieť kontextu trestnej činnosti, jej príčinám, vzorcom správania páchateľov a možným dopadom na chránené záujmy.

Naopak, vyšetrovanie poskytuje bezpečnostnému manažmentu empirické a analytické údaje získané z konkrétnych prípadov trestnej činnosti. Skúsenosti z vyšetrovania, identifikované slabé miesta v systémoch ochrany, nové *modus operandi* páchateľov či trendy kriminality sú cenným zdrojom informácií pre aktualizáciu bezpečnostných opatrení a preventívnych mechanizmov. Vyšetrovanie tak spätne prispieva k zvyšovaniu efektívnosti bezpečnostného manažmentu.

Prepojenie oboch oblastí je zreteľné aj v oblasti riadenia bezpečnostných incidentov a krízových situácií, kde bezpečnostný manažment zabezpečuje koordináciu, rozhodovanie a komunikáciu, zatiaľ čo vyšetrovanie sa zameriava na objasnenie príčin, zodpovednosti a právnych dôsledkov incidentu. Spoločným menovateľom je systematická práca s informáciami, dôraz na analýzu, plánovanie a zákonnosť postupov.

Z pohľadu teórie aj praxe možno konštatovať, že efektívne vyšetrovanie je neoddeliteľnou súčasťou komplexného bezpečnostného manažmentu a zároveň jeho významným nástrojom spätnej väzby. Ich vzájomná integrácia prispieva k posilňovaniu vnútornej bezpečnosti, zvyšovaniu odolnosti bezpečnostných systémov a k účinnejšiemu predchádzaniu a riešeniu bezpečnostných hrozieb.

Inovatívnym prvkom v oblasti bezpečnostného manažmentu a vyšetrovania je prepojenie preventívnych a represívnych nástrojov. Informácie získané v rámci bezpečnostného manažmentu slúžia ako východisko pre cielené vyšetrovacie aktivity, zatiaľ čo poznatky z vyšetrovania poskytujú spätnú väzbu pre zdokonaľovanie bezpečnostných stratégií a opatrení. Tento synergický prístup podporuje efektívnejšie riadenie bezpečnosti, rýchlejšiu reakciu na incidenty a zvýšenie celkovej odolnosti bezpečnostných systémov.

Oblasť informačných technológií:

Umelá inteligencia a vyšetrovanie predstavujú v súčasnosti významnú oblasť inovácií, ktorá zásadným spôsobom ovplyvňuje metódy práce orgánov činných v trestnom konaní. Umelá inteligencia nachádza uplatnenie najmä ako podporný analytický nástroj, ktorý zvyšuje efektívnosť spracovania informácií, kvalitu dokazovania a rýchlosť vyšetrovacích procesov, pričom nenahrádza rozhodovaciu právomoc vyšetrovateľa.

V oblasti vyšetrovania sa umelá inteligencia využíva predovšetkým pri analýze veľkého objemu dát, ktoré by bolo pre človeka časovo alebo kapacitne náročné spracovať. Ide napríklad o triedenie digitálnych dôkazov, analýzu komunikácie, finančných transakcií, pohybu osôb alebo vzorcov správania v kybernetickom priestore. Umelá inteligencia umožňuje identifikovať súvislosti, anomálie a opakujúce sa modely, ktoré môžu viesť k odhaleniu trestnej činnosti alebo k identifikácii páchateľov.

Významné uplatnenie má umelá inteligencia aj v oblasti digitálnej kriminalistiky a forenznej analýzy, kde sa využíva pri rozpoznávaní obrazu, hlasu a textu, pri analýze záznamov z kamerových systémov či pri rekonštrukcii udalostí. Tieto nástroje napomáhajú rýchlejšiemu vyhľadávaniu relevantných dôkazov a znižujú riziko prehliadnutia dôležitých informácií.

Umelá inteligencia nachádza využitie aj pri strategickom riadení vyšetrovania, napríklad pri hodnotení rizík, prioritizácii prípadov alebo podpore rozhodovania v rámci operatívnych a

analytických činností. V kombinácii s kriminálnou analýzou a spravodajskými metódami umožňuje cielenejšie nasadzovanie vyšetrovacích kapacít.

Predstavené oblasti a ich inovatívne prvky by mali byť zakomponované do vzdelávacieho procesu na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Akadémia tak zabezpečí kvalitné vzdelávanie a prípravu budúcich vyšetrovateľov, ako aj príslušníkov Policajného zboru pre iné útvary. Je potrebné o uvedených inovatívnych prístupoch diskutovať a postupne zavádzať do curricula jednotlivých predmetov, ktoré sa venujú problematike vyšetrovania, či operatívnej činnosti. Dôležitým aspektom je zlepšenie manažérskych schopnosti, ktoré sú nevyhnutným predpokladom riadenia celého procesu vyšetrovania. Chýbajúcim aspektom, ktorý je nevyhnutné zlepšiť je aj prejav, ktorý tvorí základ realizácie úkonov v procese vyšetrovania. Bez pochýb, je potrebné venovať priestor aj tejto oblasti. Neverbálna komunikácia predstavuje inovatívne metódy, ktoré vedia napomôcť vyšetrovateľom v procese výsluchu, ako aj v procese realizácie iných úkonov. Aj na túto skutočnosť by mala Akadémia reflektovať a postupne zavádzať túto oblasť do vzdelávacieho procesu. Oblasť strategických dokumentov Európskej únie je rovnako nevyhnutné zvýrazniť vo vzdelávacom procese a to z dôvodu harmonizácie postupov pri operatívnej činnosti a vyšetrovaní v európskom priestore.

Záver

Akadémia Policajného zboru v Bratislave je jedinečnou inštitúciou, ktorá vychováva a pripravuje príslušníkov Policajného zboru na výkon služby, vrátane vyšetrovania. Vzhľadom na meniace sa spôsoby páchania protiprávnej činnosti, či protiprávnej činnosti ako celku, je nevyhnutné, aby na uvedené reflektoval aj edukačný proces. Z tohto dôvodu je potrebné zavádzať inovatívne metódy, ktoré pomôžu pripraviť kvalitných príslušníkov Policajného zboru pre výkon služobnej činnosti. Postupné zavádzanie inovatívnych oblasti, ktoré boli predstavené napomôže Akadémii v modernizácii a ešte lepšom zakotvení vo vzdelávacom systéme. Uvedené je možné dosiahnuť aj podporou pedagógov vo vzdelávaní, tak aby mohli odovzdávať kvalitné informácie poslucháčom. Dôležitým prvkom je prepojenie teórie a praxe. Prax je podporným prvkom prípravy kvalitných vyšetrovateľov a policajtov. Inovácie predstavujú nevyhnutnosť, a to vo všetkých oblastiach, vrátane vzdelávania, ktoré zohráva kľúčovú úlohu v príprave budúcich generácií vyšetrovateľov a policajtov.

Zoznam bibliografických odkazov

IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2021, s. 496. ISBN 978-80-571-0334-9.

LACA, M., MASÁR KUPKOVÁ, K., CIKHART, M. *Teória vyšetrovania*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2025. s. 280. ISBN 978-80-286-0393-9.

Marko, V., Rubisová, I. Determinanty postupu príslušníka Policajného zboru vo vzťahu k dieťaťu v pozícii obete (svedka) domáceho násilia. In: Blatnický, J., Krásná, P. Aktuálne otázky teórie a praxe vyšetrovania. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022. s. 147-161. ISBN 978-80-8054-981-7.

MARKO, V., RUBISOVÁ, I. Právna ochrana maloletých na úseku realizácie práva na informácie. In: RUBISOVÁ, I., LACA, N. Dezinformácie a právo. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022. s. 134-144. ISBN 978-80-8054-964-0.

MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, Z. Domová prehliadka v kontexte zásady primeranosti a zdržanlivosti. In LACA, N., LETKOVÁ, A. Bezpečnostné zložky štátu ako garant národnej a medzinárodnej bezpečnosti. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2025. s. 183-189. ISBN 978-80-8293-045-3.

TITTLOVÁ, M., MEDELSKÝ, J. Zákon o Policajnom zbore č. 171/1993 Z.z. v znení neskorších predpisov. Komentár. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s.r.o, 2024, s. 644. ISBN 978-80-8186-168-0.

Vaculíková, N., Rubisová, I. Právna reglementácia získavania výpovede maloletého. In: Medelský, J., Rubisová, I. Právo ako základ činnosti príslušníka Policajného zboru. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021. s. 214-228. ISBN 978-80-8054-912-1.

VIKTORYOVÁ, J, STRAUS, J et al., *Vyšetrovanie*, Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 3. vydanie, 2015, s. 687, ISBN 978-80-8054-643-4.

Zákon č 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Serious and Organised Crime Threat Assessment - Hodnotenie hrozieb závažnej a organizovanej trestnej činnosti (SOCTA). Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report.

European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats - Európska multidisciplinárna platforma proti trestným hrozbám (EMPACT). Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact.

Kontaktné údaje:
JUDr. Nataša Brabcová, PhD., MSc., LL.M., MBA
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
natasa.brabcova@akademiapz.sk ; natasa.brabcova@minv.sk

Mgr. Patrik Krauspe
Katedra informatiky a manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
patrik.krauspe@akademiapz.sk ; patrik.krauspe@minv.sk

PROBLEMATICKÉ ASPEKTY OBJASŇOVANIA A PREJEDNÁVANIA PRIESTUPKOV PROTI MAJETKU V KOMPARÁCII S TRESTNÝMI ČINMI PROTI MAJETKU[1]

plk. doc. JUDr. Mgr. Janka HAŠANOVÁ, PhD.
Katedra správneho práva
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Príspevok sa venuje analýze hmotnoprávnych a procesnoprávnych ustanovení upravujúcich priestupky proti majetku. Poukazuje na najčastejšie interpretačné problémy súvisiace s objasňovaním a prejednávaním tohto druhu správneho deliktu. Pri hľadaní odpovedí analogicky vychádza z predpisov trestného práva upravujúcich trestné činy proti majetku, ako aj z rozhodnutí súdov týkajúcich sa protiprávnych skutkov smerujúcich proti majetku.*
Kľúčové slová: *Priestupky proti majetku, krádež, sprenevera, podvod, zatajenie veci, poškodenie veci, blokové konanie.*

Annotation: *The article is devoted to the analysis of substantive and procedural provisions governing offenses against property. It points out the most common interpretative problems related to the clarification and negotiation of this administrative offense. In searching for answers, it is based on the provisions of criminal law governing offenses against property, as well as on court decisions concerning unlawful acts directed against property.*
Keywords: *Property offenses, theft, embezzlement, fraud, concealment of property, damage to property, block proceedings.*

Úvod

Priestupky proti majetku patria k najčastejšie páchaným druhom správnych deliktov. Dôvodov, prečo sa fyzické osoby dopúšťajú tohto protiprávneho konania je mnoho. Najčastejším je práve ekonomický aspekt, kedy sa osoby obohacujú na úkor cudzieho majetku z dôvodu, že si chcú zlepšiť ekonomickú situáciu, ktorá je veľmi nepriaznivá, prípadne túžia po veciach, ktoré nie sú spôsobilí, či ochotní zadovážiť si zo svojho majetku. Samozrejme existuje skupina osôb, ktoré páchajú tieto priestupky, pretože trpia duševnou chorobou, v dôsledku ktorej nevedia v čase páchania priestupku ovládať svoje konanie alebo nemôžu rozpoznať, že svojím konaním ohrozujú alebo porušujú záujem chránený zákonom, a to vlastnícke právo iných osôb (napr. kleptomani)[2].

Hoci by sa mohlo zdať, že priestupky proti majetku sú notoricky známym priestupkom, ktorého hmotnoprávne aj procesnoprávne aspekty sú dokonale jasné každému, kto ich objasňuje a prejednáva, opak je pravdou, a aj v prípade tohto správneho deliktu existuje mnoho interpretačných nejasností a v praxi sa postupy jednotlivých orgánov objasňujúcich priestupky proti majetku a správnych orgánov prejednávajúcich priestupky proti majetku značne odlišujú, a to aj v kľúčových inštitútoch a úkonoch. Obsahovou náplňou tohto príspevku budú vybrané právne aspekty spôsobujúce aplikačné problémy, pričom sa sústredím aj na možnosti analogickej aplikácie trestnoprávnych pojmov, a to najmä v prípade absencie explicitnej administratívnoprávnej úpravy. Verím, že v príspevku prinesiem odpovede na otázky, ktoré si kladú orgány v priestupkovom konaní a príspevok bude užitočný nielen pre subjekty realizujúce priestupkový proces, ale poslúži aj vedeckej komunite a akademickej obci zaujímajúcej sa o priestupkové právo.

[1] Tento príspevok bol spracovaný ako výstup vedeckovýskumnej úlohy č. 274 realizovanej na Akadémii Policajného zboru v Bratislave s názvom *„Vplyv rozhodnutí súdov na bezpečnostnoprávnu činnosť Policajného zboru vo verejnej správe“.*

[2] Kleptománia (z gréckeho κλέπτειν, vyslov *kleptein* - „kradnúť“, μανία, vyslov *mania* - „mánia“) je psychická choroba, neprekonateľná túžba privlastniť si cudziu vec bez zjavného dôvodu, bez účelu vlastného obohatenia. Postihnutí kleptomániou si svoje konanie častokrát neuvedomujú. Niekedy sa považuje za prepojenú s inými chorobami, napríklad pyromániou a kompulzívnym zhromažďovaním. Lieči sa psychoanalýzou, liekmi alebo kognitívne-behaviorálnou terapiou. Zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/Kleptom%C3%A1nia.

1. Vymedzenie právnej úpravy priestupkov a trestných činov proti majetku

Právna úprava priestupkov proti majetku sa nachádza v § 50 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“). Uvedené ustanovenie prešlo prijatím zákona č. 380/2024 Z. z. významnou zmenou, ktorá nadobudla účinnosť od 1. februára 2025. Súčasná právna úprava definuje priestupok proti majetku tak, že sa ho dopustí fyzická osoba, ktorá ***úmyselne spôsobí škodu na cudzom majetku alebo sa o takéto konanie pokúsi krádežou, spreneverou, podvodom, zatajením veci alebo poškodením veci z takého majetku.*** Priestupku proti majetku sa od 1. februára 2025 dopustí aj ten, kto úmyselne zosnoval alebo riadil spáchanie tohto priestupku, naviedol iného na spáchanie priestupku proti majetku, požiadal iného, aby spáchal priestupok proti majetku, alebo poskytol inému pomoc na spáchanie priestupku proti majetku, najmä zadovážením prostriedkov, odstránením prekážok, radou, utvrdzovaním v predsavzatí alebo sľubom pomôcť po spáchaní priestupku proti majetku. Za uvedený priestupok možno uložiť pokutu do 1 400 eur, v blokovom konaní do 500 eur a v rozkaznom konaní do 1 000 eur, a v prípade, ak sa páchateľ v priebehu 12 mesiacov dopustí priestupku proti majetku opakovane, možno mu uložiť pokutu až do výšky 2 000 eur a v rozkaznom konaní do výšky 1 500 eur.

Trestné činu proti majetku sa nachádzajú v štvrtej hlave § 212 – § 249a zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“), ktorý za trestné činy proti majetku považuje Krádež, Spreneveru, Nevyplatenie mzdy a odstupného, Neoprávnené užívanie cudzej veci, Neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla, Neoprávnený zásah do práva k domu, bytu alebo k nebytovému priestoru, Neoprávnené vyrobenie a používanie platobného prostriedku, Neoprávnené vyrobenie, používanie alebo prechovávanie overovacej značky meradla alebo zabezpečovacej značky meradla, Falšovanie a pozmeňovanie identifikačných údajov motorového vozidla, podvod, úverový podvod, poisťovací podvod, kapitálový podvod, subvenčný podvod, Neoprávnené obohatenie, podvodný úpadok, zavinený úpadok, Prevádzkovanie nepoctivých hier a stávok, Nepovolenú prevádzku lotérií a iných podobných hier, Legalizáciu výnosu z trestnej činnosti, úžera, Zatajenie veci, Porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku, Poškodzovanie veriteľa, zvýhodňovanie veriteľa, Marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania, marenie exekučného konania, Porušovanie zákazu konkurencie, poškodzovanie cudzej veci, Neoprávnený prístup do počítačového systému, neoprávnený zásah do počítačového systému, neoprávnený zásah do počítačového údaja, Neoprávnené zachytávanie počítačových údajov, Výrobu a držbu prístupového zariadenia, hesla do počítačového systému alebo iných údajov, Zneužívanie vlastníctva, Poškodzovanie a znehodnocovanie kultúrnej pamiatky, Poškodzovanie a znehodnocovanie archeologického dedičstva, Falšovanie predmetov kultúrnej hodnoty. Trestná sadzba závisí od konkrétneho trestného činu, ktorého sa osoba dopustí.

Z uvedeného vyplýva, že zákonodarca považoval za potrebné upraviť ako protiprávne konanie na úrovni priestupkov len určité konania, pričom niektoré úkony proti majetku sú protiprávne až vtedy, ak dosiahnu intenzitu trestného činu (laicky povedané neexistuje „dvojička“ k trestnému činu v podobe priestupku“).

V zmysle zákona o priestupkoch sa osoba dopustí priestupku proti majetku len vtedy, ak úmyselne spôsobí škodu na cudzom majetku alebo sa o takéto konanie pokúsi:

- krádežou,
- spreneverou,
- podvodom,
- zatajením veci alebo
- poškodením veci z takého majetku.

V prípade priestupku proti majetku je priestupkom aj vývojové štádium pokusu. Na účely výkladu pokusu je vhodné analogicky používať ustanovenie § 14 Trestného zákona, v zmysle ktorého sa pokusom priestupku rozumie konanie páchateľa, ktoré bezprostredne smeruje k

dokonaniu priestupku.[3] Trestnosť pokusu priestupku by zanikla, ak by páchateľ priestupku dobrovoľne upustil od ďalšieho konania potrebného na dokonanie priestupku a odstránil nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému zákonom z podniknutého pokusu, alebo ak urobil o pokuse priestupku oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo útvaru Policajnému zboru v čase, keď nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému zákonom z podniknutého pokusu, sa mohlo ešte odstrániť. Priestupok proti majetku v štádiu pokusu bol predmetom aj rozhodnutia Najvyššieho správneho súdu ČR sp. zn. 3 As 58/2005 s nasledovným úvahami súdu: *„K naplnění skutkové podstaty přestupku proti majetku podle § 50 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, spáchaného ve formě pokusu krádeže zboží (v projednávané věci jednoho kusu kartonu cigaret) dojde tím, že pachatel projeví úmysl pronést zboží, ukryté ve vrchní části svého oděvu, bez zaplacení prostorem, ve kterém se realizuje platba kupní ceny vybraného zboží (v projednávané věci pokladna s prodavačkou), přičemž v dokončení tohoto jednání, tj. vynesení ukrytého zboží z prodejny, je mu zaměstnanci prodejny zabráněno. Proto pro posouzení viny obviněného z tohoto přestupku nejsou podstatná skutková zjištění týkající se jeho jednání při výběru zboží v prodejně, ale jen skutková zjištění týkající se zmíněného projevu úmyslu spáchat uvedený přestupek.“* V rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7 Tz 28/91 sa konštatuje: *„Konanie páchateľa, ktorý v úmysle získať výplatu výhry Športky predloží v zberni nájdený diel tiketu určený pre prihlasovanie výhry v presvedčení, že ide o tiket platný, nie je síce trestným činom podvodu, môže však podľa okolností zakladať znaky trestného činu zatajenia veci, resp. pokusu tohto trestného činu.“*

Objektom priestupkov proti majetku sú práva súvisiace s majetkovými právami najmä vlastníckym právom, s ktorým je spojená nerušená držba, užívanie veci, nakladanie s predmetom vlastníctva, požívanie plodov a úžitkov a pod.

V kontexte ***objektívnej stránky*** priestupkov vymedzených v § 50 zákona o priestupkoch rozdeľujeme priestupky proti majetku do dvoch skupín. Do prvej skupiny môžeme zaradiť protiprávne konania, ktorých sa dopustí ten, kto sa obohatí na škodu cudzieho majetku (krádež, sprenevera, podvod, zatajenie veci), do druhej skupiny radíme konania, ktorých sa dopustí ten, kto poškodí cudzí majetok.

Znakom objektívnej stránky je spôsobenie škody konaním páchateľa. Škoda sa prejavuje v majetkovej sfére poškodeného ako ujma na majetku, reálny úbytok na majetku, resp. ušlý zisk, na ktorý by poškodený inak vzhľadom na okolnosti a svoje pomery mal nárok alebo ktorý by mohol odôvodnene dosiahnuť. Pri určení výšky škody sa vychádza z ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, v čase a v mieste činu obvykle predáva. Ak výšku škody nemožno takto zistiť, vychádza sa z účelne vynaložených nákladov na obstaranie rovnakej alebo obdobnej veci alebo na uvedenie veci do predošlého stavu.[4]

Subjektom priestupku proti majetku je fyzická osoba, ktorá v čase spáchania priestupku dovŕšila vek 14 rokov, bola príčetná a nepožíva výsady a imunity podľa zákona alebo medzinárodného práva.

Subjektívna stránka sa viaže na úmyselné zavinenie, pričom postačuje aj úmysel nepriamy. Úmysel musí byť správnym orgánom preukázaný vo vzťahu ku všetkým znakom objektívnej stránky skutkovej podstaty priestupku proti majetku.

Krádež

Čo rozumieť pod jednotlivými konaniami – krádež, podvod, sprenevera, zatajenie veci, poškodenie veci, však zákon o priestupkoch nedefinuje. Z hľadiska materiálneho aspektu výkladu jednotlivých pojmov je vhodné inšpirovať sa Trestným zákonom, ktorý uvedené pojmy vymedzuje.

[3] Pozri aj: SPIŠIAKOVÁ, H. *Zákon o priestupkoch. Komentár.* 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020, s. 318.

[4] VALLOVÁ, J. § 50 Priestupky proti majetku. In: HAŠANOVÁ, J. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s r. o.,2025, s. 353.

§ 212 Trestného zákona za krádež považuje, ***prisvojenie si cudzej veci tým, že sa jej páchateľ zmocní a spôsobí tak malú škodu*** (t. j. škodu vyššiu ako 700 eur). Prisvojením veci sa v zmysle § 130 ods. 4 Trestného zákona rozumie odňatie veci z dispozície vlastníka alebo inej osoby, ktorá ju má oprávnene, a to bez súhlasu tejto osoby, s úmyslom nakladať s vecou ako s vlastnou. Zmocnením sa veci sa chápe vytvorenie možnosti s vecou úmyselne trvalo disponovať, čím sa zároveň vec odníme z dispozície poškodeného. Nie je rozhodujúce, či sa páchateľ veci zmocní vlastnou rukou alebo pomocou nástroja. Nástrojom sa rozumie aj „živý nástroj". Okamihom zmocnenia sa veci dochádza k dokonaniu priestupku krádeže bez ohľadu na ďalší osud veci (napr. jej ukrytie, užívanie, predaj). Krádeže sa dopustí aj ten, kto si prisvojí stratenú vec, hoci pozná osobu, ktorej vec patrí a ktorá má ešte stratenú vec v dosahu. V tomto prípade nepôjde o priestupok zatajenia veci.[5]

Pri vymedzení pojmu vec je vhodné vychádzať z § 130 ods. 1 a 2 Trestného zákona, ktorý za vec považuje hnuteľnú vec alebo nehnuteľnú vec, byt alebo nebytový priestor, zviera, ak z jednotlivých ustanovení Trestného zákona nevyplýva niečo iné, ovládateľnú prírodnú silu alebo energiu, cenný papier bez ohľadu na jeho podobu, peňažné prostriedky na účte, listinu, ktorá je podkladom uplatnenia si právneho nároku, alebo majetkové právo alebo iná peniazmi oceniteľná hodnota. Za vec sa považuje aj nehmotná informácia, dáta výpočtovej techniky alebo obrazový záznam na technickom nosiči. Pre páchateľa musí ísť o cudziu vec, tzn. že mu nepatrí vôbec alebo mu nepatrí výlučne (je v podielovom spoluvlastníctve). O cudziu vec nejde, ak sa vec nachádza v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov. Osoba, ktorej je vec odcudzená, nemusí byť jej vlastníkom, môže ísť o vec, ktorú mala táto osoba vo výpožičke alebo v nájme. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4Tdo/23/2024 vo vzťahu k pojmu cudzia vec uvádza: *„Ďalšia výhrada obvineného spočívala v tom, že podľa jeho názoru v skutkovej vete absentuje tvrdenie, z ktorého by vyplývala jeho vedomosť o tom, že veci nachádzajúce sa v byte mu nepatria a nepatria ani predchádzajúcemu vlastníkovi bytu, ale že tieto veci patria poškodenému, a to s ohľadom na to, že prečinu poškodzovania cudzej veci podľa § 245 Trestného zákona by sa mohol dopustiť len vtedy, ak by vedel, že ide o cudzie veci. K tejto výhrade obvineného najvyšší súd uvádza, že zo skutkovej vety jednoznačne vyplýva, že obvinený z bytu za pomoci ďalších nestotožnených osôb vysťahoval kompletné zariadenie bytu patriace E. G.. Z uvedeného potom bez akýchkoľvek pochybností vyplýva, že pokiaľ veci nachádzajúce sa v byte patrili poškodenému, nemohli patriť obvinenému, ergo muselo ísť z hľadiska vzťahu obvineného k predmetným veciam o veci „cudzie". Cudzou vecou požívajúcou ochranu podľa Trestného zákona je vec, ktorá nie je vo vlastníctve páchateľa a cudzou vecou je aj vec, ktorú má páchateľ v oprávnenej držbe (no nie je jeho vlastníctvom), napríklad prenajatá alebo vypožičaná vec. Z hľadiska trestnej zodpovednosti obvineného za spáchanie prečinu poškodzovania cudzej veci podľa § 245 ods. 1 Trestného zákona je teda bez právneho významu, komu patrili predmetné veci, keďže nepatrili obvinenému."*

Aby išlo o priestupok proti majetku, musí byť hodnota veci (spôsobená škoda) maximálne 700 eur (vrátane). Bez ohľadu na výšku škody však pôjde o trestný čin a nie o priestupok proti majetku, ak sa páchateľ dopustí krádeže:

- vlámaním,[6]

[5] VALLOVÁ, J. § 50 Priestupky proti majetku. In: HAŠANOVÁ, J. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s r. o.,2025, s. 354.

[6] Prínosný rozsudok pre účely posúdenia, či sa jedná o trestný čin krádeže spáchanej vlámaním, poškodzovanie cudzej veci alebo porušovanie domovej slobody prijal Najvyšší súd SR sp. zn. 5 Tdo 56/2016: *„V tejto súvislosti dovolací súd dáva do pozornosti stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky uverejnené pod č. 116 v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR (zošit č. 6/2012), ktoré bolo prijaté práve pre rozdielny výklad v otázke právnej kvalifikácie skutku vykazujúceho znaky jednočinného súbehu trestného činu krádeže spáchaného vlámaním podľa § 212 Tr. zák. a trestného činu poškodzovania cudzej veci podľa § 245 Tr. zák. Z uvedeného stanoviska vyplýva, že v prípadoch, kde si páchateľ prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní, spôsobí tak malú škodu a spácha čin vlámaním, naplní zákonné znaky zločinu krádeže podľa § 212 ods. 1, ods. 4 písm. b/ Tr. zák. pri použití § 138 písm. e/ Tr. zák. Takéto posúdenie činu jeho podradením pod kvalifikovanú skutkovú podstatu je v pomere špeciality ku kvalifikácii skutku podľa § 212 ods. 2 písm. a/ Tr. zák., ktorá sa použije len vtedy, ak páchateľ krádežou*

- bezprostredne po čine sa pokúsi uchovať si vec násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia,
- čin spácha na veci, ktorú má iný na sebe alebo pri sebe,
- takou vecou je vec z úrody z pozemku, ktorý patrí do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, alebo drevo nachádzajúce sa na lesnom pozemku, alebo ryba z rybníka s intenzívnym chovom, alebo č
- in spácha na veci, ktorej odber podlieha spoplatneniu na základe osobitného predpisu,
- bol za dva obdobné činy v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý.

Sprenevera

Sprenevery sa v zmysle § 213 Trestného zákona dopustí ten, kto ***si prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená, a spôsobí tak na cudzom majetku škodu malú***. Osoba, ktorá si prisvojí zverenú cudziu vec s nižšou hodnotou, ako je škoda malá, sa dopúšťa priestupku. Výklad prisvojenia si cudzej veci je rovnaký ako pri trestnom čine krádeže. V prípade sprenevery sa vyžaduje aj to, aby išlo o vec, ktorá bola páchateľovi zverená. Pri výklade zverenej veci je možné vychádzať z definície v § 130 ods. 3 Trestného zákona, t. j. ide o vec vo vlastníctve inej osoby, ktorú má páchateľ na základe zmluvy v oprávnenom užívaní alebo z dôvodov plnenia určitých úloh podľa dispozície jej vlastníka v držbe so záväzkom použiť ju len na dohodnutý účel alebo za dohodnutých podmienok ju vlastníkovi vrátiť. Páchateľom môže byť iba osoba, ktorej vec bola zverená, pričom páchateľ s ňou naložil v rozpore s účelom, na aký mu bola zverená (prisvojil si ju). Osoba, ktorá vec zverila, nemusí byť vlastníkom veci. Zverenou vecou sa rozumie aj výťažok, ktorý bol za túto vec páchateľom získaný. Zverenou vecou môže byť vec kúpená na splátky.[7] Dokonca sem patria i veci, ktoré sú predané s výhradou vlastníctva – rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Tz 5/2001: *„Prevzatie tovaru kupujúcim pri uzatvorení kúpnej zmluvy s výhradou vlastníckeho práva v zmysle vety prvej § 601 Občianskeho zákonníka nezakladá vznik vlastníckeho práva kupujúceho k prevzatému tovaru, ale tento mu je len zverený do užívania na dohodnutý účel až do času, než za tovar zaplatí celú dohodnutú cenu. Preto v prípade, že kupujúci takýto tovar predal, hoci ešte celú dohodnutú cenu nesplatil, z hľadiska znaku skutkovej podstaty trestného činu sprenevery podľa § 248 Trestného zákona „škodu na cudzom majetku“, spôsobil vlastníkovi tovaru škodu nie vo výške zvyšku ešte nesplatenej sumy, ale vo výške ceny zvereného tovaru.“*

vlámaním nespôsobí ani malú škodu (§ 125 ods. 1 Tr. zák.). Faktom zostáva, ako na to poukázal aj obvinený vo svojom dovolaní, že napriek vyššie citovanému stanovisku prax súdov pri rozhodovaní o jednočinnom súbehu trestných činov krádeže spáchaných vlámaním a porušovania domovej slobody bola rozdielna. Práve preto bolo na zasadnutí trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky R 9. decembra 2014 prijaté stanovisko pod sp. zn. Tpj 53/2013, na zjednotenie výkladu a aplikácie ustanovení Trestného zákona (uverejnené pod č. 11 v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR zošit č. 2/2015). Z uvedeného stanoviska vyplýva, že ak je spáchaný trestný čin krádeže vlámaním (§ 122 ods. 4 Tr. zák.) a zmocnením sa cudzej veci je spôsobená malá škoda, ide o naplnenie zákonných znakov trestného činu krádeže podľa § 212 ods. 1, ods. 4 písm. b/ Tr. zák. Jednočinný súbeh s trestným činom porušovania domovej slobody podľa § 194 ods. 1 Tr. zák. je možný, je však vylúčená možnosť posúdenia predmetného skutku aj podľa odseku 2 písm. a/ tohto ustanovenia, lebo spáchanie činu vlámaním je už obsiahnuté v posúdení skutku (trestného činu) podľa odseku 4 písm. b/ § 212 Tr. zák.(uplatní sa pravidlo špeciality a zásady ne bis in idem). Ak ide o prisvojenie si cudzej veci, čin je spáchaný vlámaním a páchateľ zmocnením sa cudzej veci nespôsobí ani malú škodu, ide o naplnenie zákonných znakov trestného činu porušovania domovej slobody podľa § 194 ods. 1, ods. 2 písm. a/ Tr. zák. Kvalifikácia skutku podľa § 212 ods. 2 písm. a/ Tr. zák. je vylúčená, lebo znak vlámania (bez ktorého ju nemožno použiť) je už obsiahnutý v ods. 2 písm. a/ § 194 ods. 1 Tr. zák. V konkrétnom prípade sa obvinený spolu s ďalšími osobami vlámal do rôznych objektov poškodených a odcudzením vecí, spôsobili malú škodu, preto svojím konaním naplnil všetky zákonné znaky zločinu krádeže podľa § 212 ods. 1, ods. 4 písm. b/ Tr. zák. s poukazom na § 138 písm. e/ Tr. zák. v jednočinnom súbehu s prečinom poškodzovania cudzej veci podľa § 245 ods. 1 Tr. zák.“

[7] K tomu pozri napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR R 9/1986 alebo R 16/1985.

Rozdiel medzi trestným činom krádeže a trestným činom sprenevery je v tom, že páchateľ sa nezmocňuje veci alebo inej majetkovej hodnoty, ale pred prisvojením už vec má vo svojej faktickej moci.[8]

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 4To/80/2015 konštatuje: „*Subjektom tohto trestného činu je ten komu bola zverená vec, ktorá nie je v jeho vlastníctve do dispozície za určitým účelom. Tento subjekt následne konal v rozpore s účelom alebo dohodnutými podmienkami zverenia, vec si prisvojil, resp. nevrátil jej vlastníkovi. Objektom v tomto prípade je zákonom chránený záujem v podobe majetku, konkrétne zverená vec. Výklad pojmu zverenie veci podáva jedno z rozhodnutí súdu R 9/2012, podľa ktorého sa za zverenú vec v zmysle § 213 TZ považuje aj vec vo vlastníctve inej osoby (a teda vo vzťahu k páchateľovi vec cudzia), ktorú má páchateľ na základe zmluvy v oprávnenom užívaní alebo z dôvodov plnenia určitých úloh podľa dispozície jej vlastníka v držbe so záväzkom použiť ju len na dohodnutý účel alebo za dohodnutých podmienok ju vlastníkovi vráti. Súd ďalej uvádza že ak sú predmetom právneho vzťahu, napríklad peniaze, nemôžu byť predmetom útoku trestného činu podľa § 213 Trestného zákona, pretože ide o vec, ktorej užívanie spočíva v spotrebovaní. Subjektívna stránka, vo všeobecnosti predstavuje vnútorný vzťah páchateľa k vlastnému protiprávnemu konaniu a jeho následkom. V prípade trestného činu sprenevery, subjektívna stránka spočíva v úmyselnom konaní páchateľa. Páchateľ vo väčšine prípadov v momente odovzdania veci do dispozície neuvažuje o jej nevrátení. Tento úmysel sa objaví až neskôr, a to z rôznych subjektívnych dôvodov. V tom spočíva rozdiel medzi spreneverou a podvodom v zmysle § 221 TZ, kde páchateľ už vopred vie, že zverenú vec nevráti.*“

Podvod

Podľa § 221 Trestného zákona sa podvodu dopustí ten, kto ***na škodu cudzieho majetku seba alebo iného obohatí tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl, a spôsobí tak na cudzom majetku malú škodu.*** Aby nešlo o prečin podvodu, ale o priestupok, vyžaduje sa spôsobenie škody vo výške do 700 eur vrátane. V prípade podvodu páchateľ neodníma vec proti vôli inej osoby, ale táto mu vec dobrovoľne dá, resp. mu umožní si ju vziať. Takéto konanie tejto osoby je zapríčinené konaním páchateľa spočívajúcom v jej uvedení do omylu alebo vo využití omylu tejto osoby. Konanie páchateľa spočívajúce v uvedení inej osoby do omylu sa zakladá na predstieraní okolností odlišných od skutočného stavu (aktívnym konaním, opomenutím konania alebo konkludentným činom). Protiprávnym je aj čin, ktorým páchateľ svojím konaním neprispel k vyvolaniu omylu, ale využil už existujúci omyl inej osoby. Predpokladom pre spáchanie tohto priestupku je obohatenie páchateľa alebo (ktorejkoľvek) inej osoby. Rozmnoženie majetku môže mať povahu jeho rozšírenia alebo úspory nákladov, ktoré by inak bolo nevyhnutné z majetku páchateľa alebo inej osoby vynaložiť. Podvodom je aj prípad, kedy dlžník, ktorý mal úmysel v čase, keď si požičiaval peniaze, ich nevrátiť. V tomto prípade by nešlo o spreneveru.[9]

Zatajenie veci

Zatajenie veci je priestupkom len od 1. februára 2025 a jeho zavedenie do zákona o priestupkoch vyplynulo z požiadaviek praxe, keďže v mnohých prípadoch osoby tvrdili, že si len prisvojili stratené/ponechané veci, ktoré im nepatrili, našli ich a dostali sa do ich dispozičnej sféry (napr. hotovosť nájdenú v bankomate, ktorú niekto zabudol). V prípade, ak niekto nájde vec, ktorá mu nepatrí, je povinný postupovať podľa § 135 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“), z ktorého vyplýva, že kto nájde stratenú vec, je povinný ju vydať vlastníkovi. Ak vlastník nie je známy, je nálezca povinný odovzdať ju príslušnému štátnemu orgánu (spravidla útvaru Policajného zboru). Ak sa o ňu vlastník neprihlási do jedného roka od jej odovzdania, pripadá vec do vlastníctva štátu. Nálezca má právo na náhradu potrebných výdavkov a na nálezné, ktoré tvorí desať percent ceny nálezu.

[8] VALLOVÁ, J. § 50 Priestupky proti majetku. In: HAŠANOVÁ, J. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s r. o., 2025, s. 354 – 355.
[9] MAŠĽANYOVÁ a kol. *Trestné právo hmotné.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 331.

Osobitný právny predpis môže inak upraviť oprávnenie toho, kto vec našiel alebo ohlásil. Primerane sa postupuje aj v prípade skrytých vecí, ktorých vlastník nie je známy, a opustených vecí. Ak osoba nepostupuje v súlade s Občianskym zákonníkom a zatají vec, ktorá jej nepatrí, dopúšťa sa priestupku proti majetku za predpokladu, že hodnota veci neprevyšuje 700 eur.

Zatajenie veci upravuje § 236 Trestného zákona a dopustí sa ho ten, ***kto si prisvojí cudziu vec malej hodnoty, ktorá sa dostala do jeho moci nálezom, omylom alebo inak bez privolenia oprávnenej osoby.*** Zabudnutou alebo stratenou vecou nie je vec, ak sa dostala z dispozície oprávnenej osoby, ale táto osoba vie, kde ju má hľadať. Omyl predstavuje rozpor medzi skutočnosťou a predstavou osoby (páchateľa), ktorá sa mýli. Ak páchateľ vie, kto je vlastníkom veci, nejde o priestupok zatajenia veci, ale o krádež.[10] O priestupok zatajenia veci nejde ani v prípade, ak by páchateľ vedel o omyle v čase, keď sa vec dostáva do jeho moci. Vtedy sa jedná o podvod.

Trestným činom zatajenia veci sa zaoberal Najvyšší súd SR napr. v uznesení sp. zn. 3Tdo/103/2021: „*Predmetom útoku prečinu zatajenia veci podľa § 236 Trestného zákona je vec. Vecou sa na účely Trestného zákona rozumejú okrem iného aj peňažné prostriedky na účte. Z objektívnej stránky skutkovej podstaty prečinu zatajenia veci vyplýva, že prečinu zatajenia veci sa dopustí ten, kto si prisvojí cudziu vec, ktorá sa dostala do jeho moci nálezom, omylom alebo inak bez privolenia oprávnenej osoby. Z uvedeného vyplýva, že predmet útoku sa môže dostať do dispozície páchateľa buď nálezom alebo omylom alebo inak. V prípade nálezu by sa jednalo o vec nájdenú, za ktorú sa považuje vec stratená alebo vec zabudnutá. Predmet útoku - vec sa však môže dostať do dispozície páchateľa aj omylom, a to v dôsledku omylu oprávnenej osoby alebo v dôsledku omylu niekoho ďalšieho, resp. aj v dôsledku omylu páchateľa.“* Rozsudok Najvyššieho súdu ČSSR sp. zn. 2 Tz 9/87 uvádza: *„Jednání pachatele, který si ponechá nalezenou vkladní knížku proto, aby vybral vklad, může být jen přípravou k trestnému činu zatajení věci podle § 7 odst. 1. 254 tr. zák. O pokus uvedeného trestného činu nebo o dokonaný trestný čin může jít pouze tehdy, jestliže se pachatel pokusil vklad vybrat, popř. jej vybral.“*

Poškodenie cudzej veci

Poškodzovanie cudzej veci je upravené v § 245 a § 246 Trestného zákona, a ***dopustí sa ho ten, kto zničí, poškodí alebo urobí neupotrebiteľnou cudziu vec a spôsobí tak na cudzom majetku malú škodu, ako aj ten, kto bez ohľadu na výšku škody poškodí cudziu vec tým, že ju postrieka, pomaľuje, popíše farbou alebo inou látkou.*** Kým Trestný zákon používa slovné spojenie poškodzovanie cudzej veci, zákon o priestupkoch používa slová poškodenie veci. Poškodzovanie evokuje výklad opakovaného (pravidelného, dlhodobejšieho) konania páchateľa. Slovo poškodenie považujem za vhodnejšie, keďže aj z jazykového výkladu tohto slova vyplýva, že postačí jednorazové konanie vo vzťahu k určitej veci, ktorú páchateľ poškodil.

Poškodenie veci spočíva v trvalom alebo dočasnom znížení hodnoty veci do takej miery, že táto prestáva byť schopná naďalej plniť svoje funkcie, resp. si vyžaduje opravu, aby tieto mohla ďalej plniť (vrátane estetickej funkcie). Nie je rozhodujúce, či k poškodeniu došlo aktívnym konaním páchateľa alebo opomenutím jeho konania. Zničením veci sa rozumie zlikvidovanie jej vlastnej hmotnej podstaty v takej miere, že táto prestane mať hodnotu a nedokáže ďalej plniť svoj účel. Pre stanovenie výšky škody je rozhodujúci rozdiel medzi jej pôvodnou hodnotou a hodnotou po zničení, resp. poškodení veci.[11] Podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 7 Tdo 17/2021: *„Předmětem útoku u trestného činu poškození cizí věci dle § 228 odst. 1 TZ mohou být i vstupní dveře domu, jehož vlastníkem není pachatel tohoto trestného činu, byť by je sám opatřil z vlastních prostředků a instaloval do domu. Vstupní dveře jsou součástí takového domu, a tedy pro pachatele cizí věcí. Při stanovení výše škody dle § 137 TZ ji není možné vyjádřit jako rozdíl mezi cenou*

[10] Napríklad rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR sp. zn. 7 Tz 9/86.

[11] VALLOVÁ, J. § 50 Priestupky proti majetku. In: HAŠANOVÁ, J. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s r. o.,2025, s. 356.

nepoškozených dveří a cenou poškozených dveří, nýbrž je třeba vycházet z nákladů účelně vynaložených na uvedení poškozeného domu v předešlý stav.“

Poškodzovanie cudzej veci formou postriekania, pomaľovania a popísania farbou alebo inou látkou podlieha trestnoprávnej ochrane veci najmä pred tzv. sprejermi, ktorí takýmto konaním poškodzujú hnuteľné a nehnuteľné veci na značných plochách. Najmä posprejovaním vlakových súprav a dobre viditeľných priečelí stavieb rôznymi nevkusnými motívmi vznikajú nezanedbateľné škody.[12]

Špeciálnym ustanovením vo vzťahu k § 50 zákona o priestupkoch je priestupok proti extrémizmu upravený v § 47a ods. 1 písm. c) zákona o priestupkoch. V jeho zmysle platí, že páchateľ spácha priestupok proti extrémizmu, ak sa dopustí priestupku proti majetku podľa § 50 zákona o priestupkoch úmyselným zničením alebo poškodením veci, a to z dôvodu národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti, pôvodu rodu alebo z dôvodu náboženského vyznania.

2. Vybrané problematické aspekty objasňovania a prejednávania priestupkov proti majetku s využitím inštitútov trestného práva

Fikcia doručenia rozhodnutia o priestupku verzus trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona

Podľa ustanovení § 24 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok“), ktorý sa subsidiárne vzťahuje na oznámenie rozhodnutia o priestupku, je rozhodnutie o priestupku možné považovať za platne oznámené aj prostredníctvom fikcie doručenia rozhodnutia do vlastných rúk. Ak nebol adresát písomnosti, ktorá sa má doručiť do vlastných rúk, zastihnutý, hoci sa v mieste doručenia zdržiava, doručovateľ ho vhodným spôsobom upovedomí, že písomnosť príde znovu doručiť v určený deň a hodinu. Ak nový pokus o doručenie zostane bezvýsledný, doručovateľ uloží písomnosť na pošte a adresáta o tom vhodným spôsobom upovedomí. Ak si adresát nevyzdvihne písomnosť počas uloženia na pošte, písomnosť sa považuje za doručenú dňom vrátenia nedoručenej zásielky správnemu orgánu, aj keď sa adresát o tom nedozvedel. V takomto prípade je nutné aplikovať nevyvrátiteľnú právnu domnienku uvedenú v § 15 zákona č. 400/2015 Z. z. **o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**, a to predpoklad, že o všetkom, čo bolo v Zbierke zákonov Slovenskej republiky vyhlásené, sa má za to, že dňom vyhlásenia sa stalo známym každému, koho sa to týka (tzv. neznalosť zákona neospravedlňuje).

Podmienkou priestupkovej recidívy, ktorá má za následok trestné stíhanie páchateľa bez ohľadu na výšku spôsobenej škody, je existencia právoplatného rozhodnutia. Ak bol páchateľ za dva obdobné činy v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý, nejedná sa o priestupok, ale o trestný čin (tzv. zásada „trikrát a dosť“). V prípade, ak bolo rozhodnutie o priestupku proti majetku doručené prostredníctvom fikcie, takéto doručenie podľa názorov súdnych autorít nie je využiteľné pre účely trestného konania. P. Šamko uvádza: *„Ak rozhodnutie správneho orgánu o uložení sankcie za priestupok proti majetku podľa § 50 ods. 1 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“) nadobudlo právoplatnosť na základe tzv. fikcie doručenia podľa § 24 ods. 2 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov, a nie je preukázané, páchateľ o uložení sankcie mal vedomosť, skutok, ktorý spáchal v priebehu dvanástich mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia o uložení sankcie za priestupok, nie je možné posúdiť ako prečin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) Trestného zákona z dôvodu absencie úmyselného zavinenia. Takéto konanie je potrebné*

[12] SPIŠIAKOVÁ, H. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020, s. 317.

kvalifikovať ako priestupok proti majetku podľa § 50 ods. 1 zákona o priestupkoch.[13] S uvedeným názorom je možné polemizovať, keďže spôsob doručenia rozhodnutia nie je rozhodujúci pre posúdenie subjektívnej stránky krádeže – teda úmyselného zmocnenia sa cudzej veci. Oznámenie rozhodnutia je len formalizovaným oboznámením páchateľa s výsledkom konania. Ak by sme vychádzali z úvahy, že od oznámenia rozhodnutia sa odvíja subjektívna stránka priestupku, nebolo by možné postihnúť páchateľa za priestupok prostredníctvom fikcie oznámenia rozhodnutia vôbec a uvedený spôsob doručenia rozhodnutia o priestupku by bol nemožný v prípade všetkých skutkov, ktoré sú viazané na úmyselné zavinenie. Domnievam sa, že subjektívnu stránku treba vykladať striktne v spojení s daným protiprávnym skutkom t. j. či si páchateľ chcel prisvojiť cudziu vec tým, že sa jej zmocní (priamy úmysel) alebo páchateľ vedel, že prisvojením si cudzej veci tým, že sa jej zmocní, pácha protiprávny čin, lebo s tým bol uzrozumený (nepriamy úmysel). P. Šamko argumentuje tým, že: *„Úmysel, ako vnútorný psychický vzťah páchateľa, sa musí vzťahovať na všetky ostatné znaky tvoriace v súhrne skutkovú podstatu trestného činu. Skladá sa z zložky vôľovej a vedomostnej. Pri prečine krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) Trestného zákona*[14] *sa úmysel páchateľa (t. j. jeho vôľa a vedomosť), musí vzťahovať nielen na okolnosť, že si „prisvojuje cudziu vec“, ale aj na znak „bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý“. Preukázanie naplnenia všetkých zákonných znakov skutkovej podstaty trestného činu je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní. Ak orgán činný v trestnom konaní vykonanými dôkazmi nepreukáže, že páchateľ mal vedomosť o uložení sankcie za priestupok proti majetku podľa § 50 ods. 1 zákona o priestupkoch (za prvú krádež), nie je naplnená (pri druhej krádeži) subjektívna stránka prečinu krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) Trestného zákona – absentuje úmyselné zavinenie. V takomto prípade skutok (v poradí druhá krádež) spáchaný v priebehu dvanástich mesiacov od právoplatného uloženia sankcie za priestupok proti majetku (prvá krádež) môže byť právne posúdený len ako priestupok proti majetku podľa § 50 ods. 2 zákona o priestupkoch, a nie ako prečin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) Trestného zákona.“*[15]

Domnievam sa, že druhá časť skutkovej podstaty je objektívnou podmienkou faktického stavu, ktorý má byť posúdený a preukázaný, a nie je viazaná na úmysel páchateľa. Opačný výklad by mohol viesť k tomu, že páchatelia by začali argumentovať nedbanlivosťou aj v prípade iných konaní proti majetku. Napr. podľa § 212 ods. 1 písm. f) Trestného zákona - čin spácha na veci, ktorej odber podlieha spoplatneniu na základe osobitného predpisu – by páchateľ tvrdil, že nevedel, že ide o vec, ktorej odber podlieha osobitnému spoplatneniu, ale bol toho názoru, že ide o bežnú vec. Alebo v prípade trestného činu krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. a) Trestného zákona- spôsobí tak malú škodu – páchateľ poukáže na to, že nevedel a nechcel ukradnúť vec s hodnotou vyššou ako 700 eur, netušil, že vec je takej vysokej hodnoty. Resp. pri § 212 ods. 1 písm. e) Trestného zákona - takou vecou je vec z úrody z pozemku, ktorý patrí do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, alebo drevo nachádzajúce sa na lesnom pozemku, alebo ryba z rybníka s intenzívnym chovom – by páchateľ poukazoval na nedbanlivosť z dôvodu, že nevedel, že ide o rybu z rybníka s intenzívnym chovom. Páchateľ, ktorý je právoplatne uznaný vinným zo spáchania priestupku, či už v blokovom konaní, v rozkaznom konaní, po nariadení ústneho pojednávania a po doručení rozhodnutia o priestupku (hoci aj prostredníctvom fikcie oznámenia rozhodnutia o priestupku) sa, podľa môjho názoru, považuje za postihnutého za spáchanie priestupku.

Okrem toho, aby nastala fikcia oznámenia rozhodnutia, musia byť splnené viaceré podmienky. Jednou z nich je, že adresát zásielky (rozhodnutia o priestupku) za zdržiava v mieste doručenia. Znamená to, že adresát si je spravidla vedomý resp. kontrolovaním pošty si má byť

[13] ŠAMKO, P. Trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) a fikcia doručenia (online) 2025/cit 09. 04. 2026, dostupné na internete: https://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a338-trestny-cin-kradeze-podla-212-ods.-2-písm.-f-a-fikcia-dorucenia.

[14] Poznámka autorky: v súčasnosti ide o § 212 ods. 1 písm. g) Trestného zákona.

[15] ŠAMKO, P. Trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) a fikcia doručenia (online) 2025/cit 09. 04. 2026, dostupné na internete: https://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a338-trestny-cin-kradeze-podla-212-ods.-2-písm.-f-a-fikcia-dorucenia.
Poznámka autorky: v súčasnosti sa vyžaduje postih za dva priestupky proti majetku. Na rozdiel od minulosti platí zásada „trikrát a dosť“, nie „dvakrát a dosť“.

vedomý toho, že mu je doručované úradné rozhodnutie, ale doručovanie spravidla ignoruje. V zmysle správneho poriadku sa však predpokladá, že ak si adresát napriek tomu, že sa v mieste doručenia zdržiaval, neprevezme zásielku v rámci odbernej lehoty pošty, písomnosť je považovaná za doručenú s fikciou, že adresát je o tom uzrozumený (nepriamy úmysel). Ak by nastala situácia, že adresát sa v mieste doručenia nezdržiaval (napr. bol na zahraničnej pracovnej ceste), fikcia doručenia by nastať nemohla, a ak adresát preukáže správnemu orgánu, že sa v mieste doručenia rozhodnutia o priestupku nezdržiaval, bude sa mu doručovať opakovane.[16] Uvedené potvrdzuje aj Najvyšší súd SR vo svojom rozhodnutí sp. zn. 10Sžrk/4/2018: „*Citované ustanovenie § 24 ods. 2 Správneho poriadku zakotvuje inštitút tzv. náhradného doručenia do vlastných rúk. Predpokladom takéhoto postupu je však skutočnosť, že adresát písomnosti, ktorá sa má doručiť do vlastných rúk, nebol zastihnutý, hoci sa v mieste doručenia zdržuje a zároveň zanechanie dvoch upovedomení, z ktorých prvé upovedomenie je pokusom o ďalšie osobné doručenie a druhé upovedomenie je oznámením o uložení zásielky. (...) „... Využitie fikcie doručenia podľa poslednej vety citovaného ustanovenia § 24 ods. 2 správneho poriadku prichádza do úvahy iba v prípade splnenia všetkých týmto ustanovením stanovených zákonných predpokladov, t. j. preukázanie skutočnosti, že adresát zásielky určenej do vlastných rúk sa v čase jej doručovania v mieste doručovania aj skutočne zdržoval, a teda mal aj reálnu možnosť dozvedieť sa o pokusoch poštového doručovateľa predmetnú zásielku mu doručiť (napr. stanovisko uverejnené v periodiku Zo súdnej praxe č. 4/2001), tiež preukázanie, že poštový doručovateľ dodržal postup pri doručovaní zásielky adresovanej do vlastných rúk, pretože ak napr. poštový doručovateľ po prvom neúspešnom doručovaní zásielky určenej do vlastných rúk zásielku ihneď uložil na pošte bez toho, aby sa pokúsil ju doručovať opakovane po tom, ako o tom adresáta vhodných spôsobom upovedomil, nemôže dôjsť k naplneniu zákonných podmienok na uplatnenie fikcie doručenia (napr. Výber rozhodnutí a stanovísk najvyššieho súdu 1/1971, Zborník stanovísk, správ a rozhodnutí a stanovísk najvyššieho súdu č. 52/1996). Obdobne, ak doručenka zásielky určenej adresátovi do vlastných rúk, ktorá bola uložená na pošte, obsahuje iba jeden podpis poštového doručovateľa, nemá povahu verejnej listiny, pretože neobsahuje všetky predpísané náležitosti (C.H. BECK č. RNs C 155/2001). V prípade náhradného doručovania je uvedeným ustanovením konštruovaná právna fikcia, že účinky doručenia písomnosti nastanú ex lege po uplynutí stanovenej doby aj voči tomu, kto písomnosť fakticky neprevzal. Právna fikcia je právno-technický postup, pomocou ktorého sa považuje za existujúcu situácia, ktorá je zjavne v rozpore s realitou a ktorá dovoľuje, aby z nej boli vyvodené odlišné právne dôsledky než tie, ktoré by plynuli iba z konštatovania faktu. Účelom fikcie v práve je posilniť právnu istotu. Právna fikcia, ako nástroj odmietnutia reality právom, je nástrojom výnimočným, striktne určeným pre naplnenie tohto jedného z hlavných ústavných postulátov právneho poriadku v podmienkach právneho štátu. Aby mohla právna fikcia svoj účel naplniť (dosiahnutie právnej istoty), musí rešpektovať všetky náležitosti, ktoré s ňou zákon spája. Ak nie sú všetky právne náležitosti splnené, súd nie je oprávnený naplnenie fikcie konštatovať. V zmysle čl. 2 ods. 2 ústavy možno štátnu moc uplatňovať len v prípadoch a stanovených medziach spôsobom, ktorý ustanoví zákon (m.m. I. ÚS 119/07).*“[17]

Prejednávanie priestupku proti majetku v blokovom konaní s časovým odstupom

Priestupok proti majetku je možné, po splnení zákonných podmienok uvedených v § 84 ods. 1 a ods. 5 zákona o priestupkoch, prejednať aj v blokovom konaní. Ak je priestupok spoľahlivo zistený, nejde o návrhový priestupok a páchateľ súhlasí so zaplatením pokuty, je možné realizovať prejednávanie priestupku aj skrátenou formou, čo znamená, že páchateľ sa právoplatne postihne za priestupok proti majetku spravidla hneď na mieste spáchania priestupku. Hoci sa blokové konanie takmer vždy realizuje priamo na mieste spáchania skutku, nie je vylúčené, aby bol priestupca prejednaný v blokovom konaní aj neskôr za predpokladu, že sú splnené podmienky blokového konania a ešte nedošlo k nariadeniu ústneho pojednávania. Mohlo

[16] Bližšie k doručovaniu v správnom konaní pozri napr. POTÁSCH, P., HAŠANOVÁ, J., VALLOVÁ, J., MILUČKÝ, J., MEDŽOVÁ, D. *Správny poriadok. Komentár.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 227 – 235.

[17] Obdobne aj Najvyšší súd SR v rozhodnutí sp. zn. 4Sžrk/3/2019.

by sa napr. jednať o mladistvého páchateľa, ktorý sa dopustil priestupku proti majetku, na mieste spáchania skutku však nebol prítomný/zastihnuteľný jeho zákonný zástupca, bez ktorého nie je možné priestupok mladistvého prejednať, ale neskôr sa mladistvý priestupca dostavil so zákonným zástupcom na policajný orgán, pričom priestupca spáchanie skutku priznal a bol ochotný pokutu zaplatiť. Potvrdzuje to aj Najvyšší súd SR, ktorý v rozhodnutí sp. zn. 8Sžo/440/2009 uvádza: *„Z ustanovenia § 84 zákona o priestupkoch nevyplýva, že ak bola spracovaná správa o výsledku objasňovania, nie je možné aplikovať blokové konanie resp. ak niečo predchádza blokovému konaniu tak, ako napr. pri aplikácii § 87 citovaného zákona, že podaním odporu sa rozkaz zrušuje. Resp. ak aj bolo začaté blokové konanie, ale nebolo ukončené, t. j. napr. nebol priestupca ochotný zaplatiť pokutu, tak teda sa vo veci nekonalo, nerozhodlo. Z dikcie ustanovenia § 84 ods. 1 zákona o priestupkoch nevyplýva, že páchateľ priestupku musí byť pri protiprávnom konaní pristihnutý. Na druhej strane však nestačí ochota obvineného zaplatiť za priestupok bez toho, aby správny orgán nezistil, či vlastne k spáchaniu priestupku došlo. Z uvedeného možno dospieť k záveru, že ak aj správny orgán obdŕžal správu o výsledku objasňovania priestupku, je na ňom, aby zistil, či je v prvom rade splnená 1. zákonom stanovená podmienka pre aplikáciu § 84, t. j. spoľahlivo zistený priestupok.“*

Orgány Policajného zboru majú častokrát pochybnosť, či je legálne postupovať v súlade s § 84 a nasl. zákona o priestupkoch aj neskôr, nielen bezprostredne po spáchaní skutku na mieste činu. Zákon však nebráni využiť inštitút blokového konania aj s určitým časovým odstupom, ak sú splnené podmienky blokového konania. Nezákonnosť môže nastať vtedy, ak o priestupku mladistvého nie je upovedomený jeho zákonný zástupca a mladistvý priestupca je prejednaný v blokovom konaní na mieste spáchania priestupku bez vedomia zákonného zástupcu.

Súhlas poškodeného ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť priestupku proti majetku

V prípade ak dá vlastník alebo oprávnený držiteľ veci súhlas na nakladanie s jeho vecou, je potrebné ho vyhodnotiť ako okolnosť vylučujúcu protiprávnosť s analogickou aplikáciou § 29 Trestného zákona, ktorý ustanovuje, že čin inak trestný nie je trestným činom, ak bol vykonaný so súhlasom poškodeného daným vopred alebo súčasne s činom. Nejde však o súhlas poškodeného, ak súhlas nebol vážny a dobrovoľný alebo zrozumiteľne vyjadrený alebo ak v súvislosti s ním bol spáchaný iný trestný čin. Zákon o priestupkoch súhlas poškodeného ako okolnosť vylučujúcu protiprávnosť neupravuje, ale analogicky je potrebné vychádzať z Trestného zákona, keďže priestupky sa v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“) považujú za skutky trestného charakteru.

Z rozsiahlej judikatúry ESĽP vyplýva, že pod *pojmom „trestné obvinenie“ treba rozumieť nielen obvinenie zo skutku, ktorý je v danom štáte explicitne označený ako trestný čin, ale aj obvinenie zo spáchania správneho deliktu, pretože rozdiel medzi označením trestný čin a správny delikt môže byť častokrát len v trestnej politike toho ktorého štátu.* V zmysle rozhodovacej činnosti ESĽP je ustálené, že ESĽP nebráni štátom, aby pri výkone úlohy strážcov verejného záujmu na účely svojho vnútroštátneho práva vytvárali alebo zachovávali rozdiel medzi určitými kategóriami deliktov a určovali deliacu čiaru. Z toho však nevyplýva, že takáto klasifikácia prijatá štátmi je rozhodujúca aj pre účely ESĽP. Do sféry trestného práva všeobecne spadajú delikty, za ktoré ich páchateľom hrozia tresty, ktorých cieľom je, inter alia, odstrašovať a ktoré zvyčajne pozostávajú z pokút a opatrení zbavujúcich osobu jej slobody. Relatívny nedostatok závažnosti trestu, ktorý prichádza pri správnom delikte do úvahy, nemôže zbaviť delikt vrodeného trestného charakteru. *Správne delikty sa spravidla považujú za veci trestného charakteru* a vzťahuje sa na ne čl. 6 Dohovoru, čo znamená, že *pri ich prejednávaní majú byť zaistené zásadne rovnaké garancie tzv. práva na spravodlivý (fair) proces ako pri konaní o trestných činoch,* označených takto vnútroštátnym zákonodarcom.[18] Pre účely rozhodnutia ESĽP, či má rozhodnutie o správnom

[18] FRUMAROVÁ, K. a kol. *Správní trestání.* Praha: Leges, 2017, s. 109.

delikte charakter trestného obvinenia a teda či je daná právomoc ESĽP, súd vychádza z kritérií uvedených v rozsudku Engel a ďalší proti Holandsku[19] a prihliada na:

a) *formálnu kvalifikáciu skutku vo vnútroštátnom práve v rámci jeho zaradenia do systému trestného práva alebo správneho práva* - ak je skutok označený ako trestný čin, vždy je aj zo strany ESĽP posudzovaný ako trestný čin a spadá pod č. 6 Dohovoru,
b) *podstatu (povahu) skutku* - v tomto kritériu ESĽP skúma, či môže byť subjektom tohto skutku každý alebo len vymedzený okruh osôb, teda či je predmetná právna norma adresovaná všetkým alebo len určitej skupine osôb s osobitným právnym postavením, napr. disciplinárne delikty zásadne nespadajú pod ochranu čl. 6 Dohovoru,
c) *povahu a prísnosť sankcie* – posudzuje sa, či má sankcia len reparačnú funkciu alebo preventívno-represívnu funkciu. Ak má preventívno-represívnu povahu, treba ďalej posudzovať jej prísnosť, pritom nie je rozhodujúce, aká sankcia bolo uložená v danom konkrétnom prípade, ale sa posudzuje, aká najprísnejšia sankcia páchateľovi za daný skutok hrozila.[20]

Druhé a tretie kritérium je alternatívne, čo však nevylučuje ich kumulatívne splnenie v prípade, ak samostatná analýza každého z nich neumožňuje dospieť k jednoznačnému záver, či ide o trestné obvinenie alebo nie.[21]

Protiprávne konania označené zákonodarcom ako priestupky sa považujú za delikty trestného charakteru, a preto je potrebné analogicky aplikovať inštitúty vymedzené Trestným zákonom, medzi ktoré by patril aj súhlas poškodeného ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť skutku.

Potreba opätovne vypočuť osobu v konaní o priestupku, ak bola vypočutá v konaní o trestnom čine proti majetku

V bezpečnostnej praxi sa mnohokrát stávalo, že skutok bol riešený ako trestný čin proti majetku, a následne výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania preukázali, že nejde o trestný čin, ale sa môže jednať o priestupok proti majetku. Poverený príslušník Policajného zboru v takom prípade postupoval vydaním uznesenia podľa § 214 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“), ktoré zaslal okresnému úradu ako orgánu príslušnému na prejednanie priestupku proti majetku. Následne po doručení spisového materiálu okresný úrad žiadal o vykonanie objasňovania priestupku podľa § 58 ods. 2 zákona o priestupkoch základný útvar Policajného zboru s odôvodnením, že je potrebné prepočuť osoby, ktoré boli vypočuté v trestnom konaní a poučené podľa Trestného poriadku, pričom pre potreby priestupkového konania nebol spracovaný záznam o podaní vysvetlenia, resp. oznámenia, teda absentuje poučenie osôb podľa zákona o priestupkoch. S uvedeným postupom opätovného vypočúvania osôb podľa zákona o priestupkoch orgány Policajného zboru nesúhlasili.

Na základe podnetu došlo k vydaniu usmernenia, v ktorom bolo uvedené, že v prípade, ak poverený príslušník vydá uznesenie podľa § 214 ods. 1 Trestného poriadku, kde je páchateľ známy, postúpi vec na príslušný odbor všeobecnej vnútornej správy okresného úradu na prejednanie priestupku. Poučenie osôb v zmysle Trestného poriadku pod seba subsumuje aj poučenie podľa zákona o priestupkoch. V prípade, ak správny orgán začne priestupkové konanie, je v prvom stupni povinný uskutočniť ústne pojednávanie, na ktorom poučí prítomné osoby podľa zákona o priestupkoch. V prípade, ak má správny orgán z predložených podkladov za nepochybne preukázané, že uvedený skutok spáchala konkrétna osoba, vydá rozkaz o uložení sankcie aj na

[19] Rozsudok ESĽP z 8. júna 1976 vo veci Engel a ďalší proti Holandsku, č. sťažnosti 5100/71. Pozri napr. aj rozsudok ESĽP vo veci Lauko proti Slovensku č. sťažnosti 26138/95, rozsudok ESĽP vo veci Kadubec proti Slovenskej republike č. sťažnosti 27061/95, rozsudok ESĽP vo veci Öztürk proti Nemecku zo dňa 21. 2. 1984.

[20] FIALA, Z., FRUMAROVÁ, K., HORZINKOVÁ, E., ŠKUREK, M. a kol. *Správní právo trestní*. Praha: Leges, 2017. s. 43.

[21] BABIAKOVÁ, E. HAJDINOVÁ, J. *Judikatúra vo veciach iných správnych deliktov. Bratislava*: Wolters Kluwer, 2017, s. 29. Rozsudok vo veci Zolotukhin proti Rusku z 10. februára 2009, č. sťažnosti 14939/03.

podklade výsluchov osôb po poučení podľa Trestného poriadku, keďže toto subsumuje aj poučenie podľa zákona o priestupkoch. Z uvedeného dôvodu nie je potrebné vrátiť vec orgánom objasňujúcim priestupok na „prepočutie“ osôb podľa ustanovení zákona o priestupkoch.

V prípade, ak poverený príslušník vydá uznesenie podľa § 214 ods. 1 Trestného poriadku, kde je páchateľ neznámy, postúpi vec na príslušné obvodné oddelenie Policajného zboru, kde príslušník Policajného zboru vykoná objasňovanie priestupku. Poverený príslušník teda v takomto prípade nepostupuje vec okresnému úradu.[22]

Záver

Priestupok proti majetku síce patrí k jedným z často objasňovaných a prejednávaných priestupkov, aj napriek tomu existujú v bezpečnostnej praxi mnohé aplikačné nejasnosti. Zákon o priestupkoch upravuje priestupky proti majetku veľmi stroho, neobsahuje definície základných pojmov, preto je vhodné, aj s poukazom na judikatúru ESĽP, ktorá priestupky radí medzi činy trestného charakteru, analogicky aplikovať pojmy vymedzené v Trestnom zákone. Príspevok okrem charakteristiky hmotnoprávnych aspektov priestupku proti majetku, poukázal na vybrané praktické problémy, ktoré spôsobujú orgánom objasňujúcim priestupky a správnym orgánom prejednávajúcim priestupky, ťažkosti. Ambíciou príspevku je taktiež vyvolať možnú diskusiu k odlišnému pohľadu na fikciu doručenia rozhodnutia ako predpoklad možného trestného stíhania osoby za trestný čin krádeže.

Zoznam bibliografických odkazov

BABIAKOVÁ, E. HAJDINOVÁ, J. *Judikatúra vo veciach iných správnych deliktov*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 415 s. ISBN 978-80-8168-723-5.

FIALA, Z., FRUMAROVÁ, K., HORZINKOVÁ, E., ŠKUREK, M. a kol. *Správní právo trestní.* Praha: Leges, 2017, 304 s, ISBN 978-80-7502-219-6.

FRUMAROVÁ, K. a kol. *Správní trestání*. Praha: Leges, 2017, 396 s. ISBN 978-80-7502-250-9.

HAŠANOVÁ, J. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár.* Žilina: Poradca podnikateľa, spol. s r. o.,2025, 596 s. ISBN 978-80- 8186-250-2.

MAŠĽANYOVÁ a kol. *Trestné právo hmotné.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, 623 s. ISBN 978-80-7380-618-7.

POTÁSCH, P., HAŠANOVÁ, J., VALLOVÁ, J., MILUČKÝ, J., MEDŽOVÁ, D. *Správny poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2022, 682 s. ISBN 978-80-7400-908-2.

SPIŠIAKOVÁ, H. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020, 782 s. ISBN 978-80-571-0219-9.

ŠAMKO, P. Trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) a fikcia doručenia (online) 2025/cit 09. 04. 2026, dostupné na internete: https://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a338-trestny-cin-kradeze-podla-212-ods.-2-písm.-f-a-fikcia-dorucenia.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Rozsudok ESĽP z 8. júna 1976 vo veci Engel a ďalší proti Holandsku, č. sťažnosti 5100/71.

[22] Usmernenie Odboru poriadkovej polície Prezídia Policajného zboru sp. zn. PPZ-OPP1-2023/064748-002 zo dňa 27. 09. 2023.

Rozsudok ESĽP vo veci Lauko proti Slovensku č. sťažnosti 26138/95.
Rozsudok ESĽP vo veci Kadubec proti Slovenskej republike č. sťažnosti 27061/95.
Rozsudok ESĽP vo veci Öztürk proti Nemecku zo dňa 21. 2. 1984.
Rozsudok vo veci Zolotukhin proti Rusku z 10. februára 2009, č. sťažnosti 14939/03.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR R 9/1986.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR R 16/1985.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR sp. zn. 7 Tz 9/86.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR sp. zn. 2 Tz 9/87.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7 Tz 28/91.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4Tdo/23/2024.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 10Sžrk/4/2018.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5 Tdo 56/2016.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Tz 5/2001.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4Sžrk/3/2019.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Tdo/103/2021.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 8Sžo/440/2009.
Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 7 Tdo 17/2021.
Rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu ČR sp. zn. 3 As 58/2005.
Rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 4To/80/2015.
https://sk.wikipedia.org/wiki/Kleptom%C3%A1nia.
Usmernenie Odboru poriadkovej polície Prezídia Policajného zboru sp. zn. PPZ-OPP1-2023/064748-002 zo dňa 27. 09. 2023.

Kontaktné údaje:
plk. doc. JUDr. Mgr. Janka Hašanová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra správneho práva
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
janka.hasanova@akademiapz.sk ; janka.hasanova@minv.sk

PROBLEMATIKA PRIENIKU ZAKÁZANÝCH LÁTOK DO VÄZENSKÝCH ZARIADENÍ

plk. JUDr. Ivan HRČKA
pplk. Mgr. Ľuboš NÁROŽNÝ
Odbor preventívno-bezpečnostnej služby
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Anotácia: *Prienik omamných a psychotropných látok, liekov viazaných na lekársky predpis, ako aj látok s anabolickým alebo iným hormonálnym účinkom do priestorov väzenských objektov je bezpečnostnou hrozbou, ktorá svojím rozsahom, vplyvom a neustálym rozvojom výrazne ovplyvňuje výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, resp. bezpečnosť objektov Zboru väzenskej a justičnej stráže. Cieľom príspevku je okrem krátkej analýzy rozsahu tejto bezpečnostnej hrozby aj zhodnotenie opatrení Zboru väzenskej a justičnej stráže v rámci potláčania tejto problematiky.*
Kľúčové slová: *Výkon väzby, výkon trestu odňatia slobody, omamné a psychotropné látky, lieky viazané na lekársky predpis, látky s anabolickým alebo iným hormonálnym účinkom*.

Annotation: *The entry of narcotic and psychotropic substances, prescription medications as well as substances with anabolic or other hormonal effects into prison facilities poses a security threat, which by its extent, impact and constant development, significantly affects the execution of remand detention and prison sentence, as well as the security within the facilities of the Corps of Prison and Court Guard. In addition to a brief analysis of the extent of this security threat, the aim of this paper is the evaluation of the measures adopted by the Corps of Prison and Court Guard to respond to this issue.*
Keywords: *Remand detention execution, prison sentence execution, narcotic and psychotropic substances, prescription medications, substances with anabolic or other hormonal effects*.

Úvod

Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“) ako ozbrojený bezpečnostný zbor plní okrem iného aj úlohy súvisiace s výkonom väzby, výkonom trestu odňatia slobody, ochranou objektov zboru, objektov detenčného ústavu a ich blízkosti, ochranou verejného poriadku a bezpečnosťou v objektoch súdu, objektoch prokuratúry a v ich blízkosti. Zbor organizačne tvoria generálne riaditeľstvo, ústavy na výkon väzby, ústavy na výkon trestu odňatia slobody, ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých a nemocnica pre obvinených a odsúdených (ďalej len "ústavy").

Súdom uložené dočasné obmedzenie slobody pohybu osôb dôvodne podozrivých zo spáchania trestného činu na účely trestného stíhania (výkon väzby) a osôb právoplatne odsúdených za spáchanie trestného činu (výkon trestu odňatia slobody) zabezpečuje zbor a zároveň vytvára vhodné podmienky na spravodlivé vysporiadanie sa s následkami trestného činu a komplexnú prípravu odsúdených osôb na život po prepustení na slobodu, ktorá by mala zabrániť opakovanému páchaniu trestnej činnosti týmito osobami.

Zbor v rámci svojich zákonných oprávnení odhaľuje a potláča všetky bezpečnostné hrozby, ktoré by mohli ohroziť zákonný výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, resp. bezpečnosť objektov zboru a objektov detenčného ústavu.

Prienik omamných a psychotropných látok, liekov viazaných na lekársky predpis, ako aj látok s anabolickým alebo iným hormonálnym účinkom do priestorov väzenských objektov je takou bezpečnostnou hrozbou, ktorej rozsah, vplyv a neustály rozvoj výrazne ovplyvňuje výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, resp. bezpečnosť objektov zboru.

Väčšia tolerancia spoločnosti k užívaniu omamných a psychotropných látok, neustály technologický pokrok (nové syntetické látky), vplyv vojnového konfliktu na Blízkom východe a na Ukrajine (rast drogovej scény a obchodu, utečenecká kríza, importované zločinecké zoskupenia), stavajú pred zbor neustále nové výzvy pre potláčanie vyššie spomínanej bezpečnostnej hrozby.

Autori sa tejto téme venovali prvotne už v roku 2024 v príspevku "Problematika prieniku zakázaných látok do väzenských zariadení"[1] v rámci konferencie Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi - 12. ročník. Cieľom aktuálneho príspevku je okrem krátkej analýzy aktuálneho rozsahu a vývoja tejto bezpečnostnej hrozby aj zhodnotenie vykonaných opatrení zboru v rámci potláčania tohto nežiadúceho javu.

1. Analýza súčasného stavu

Zbor štatisticky už od roku 2012 eviduje stúpajúci trend podielu väznených osôb, ktoré sú vo výkone väzby, resp. výkone trestu odňatia slobody za podozrenie, resp. spáchanie drogových trestných činov, ktoré sami uviedli, že v civilnom živote užívali omamné a psychotropné látky, resp. bola táto informácia zistená z iných dostupných zdrojov.

Z grafu č. 1 a tabuľky č. 1 vyplýva, že podiel osôb s drogovou skúsenosťou sa od roku 2012 kontinuálne zvyšuje a kým v roku 2012 tvorili takéto osoby 26 % podiel z celej väzenskej populácie, tak v roku 2025 to už bolo 52 %. Nič na tom nezmenil ani pokles celkovej väzenskej populácie z približne 10000 za sledované roky 2012 až 2023, na približne 9000 v roku 2024, či 8000 v roku 2025. Je teda štatisticky nepochybné, že napriek poklesu väzenskej populácie zaznamenávame neustále zvyšovanie podielu osôb vo väzení s drogovou skúsenosťou.

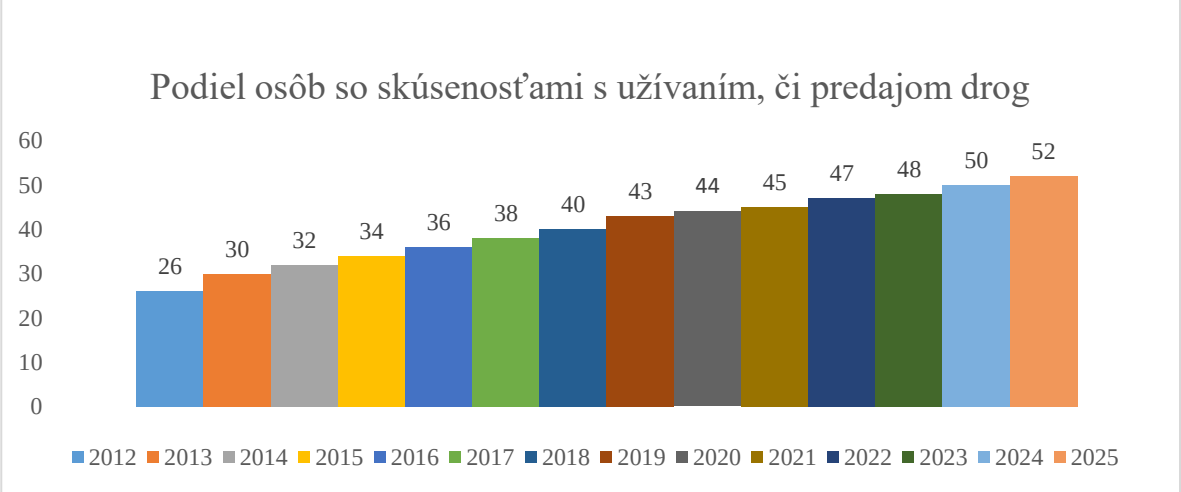

Graf č. 1

Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	01-2026
Priemerné počty OaO	10951	10133	10099	10060	10116	10270	10347	10558	10604	10339	10043	10018	9141	8134	8024
Nark., toxi., díleri	2865	3010	3184	3440	3638	3934	4145	4501	4641	4660	4682	4772	4554	4267	4270
%	26 %	30 %	32 %	34 %	36 %	38 %	40%	43 %	44 %	45 %	47 %	48 %	50 %	52 %	53 %

Tabuľka č. 1

V rámci výkonu preventívnej a kontrolnej činnosti jednotlivých ústavov nad väznenými osobami, je vykonávané aj tzv. screeningové vyšetrenie na prítomnosť nepovolených, resp. zakázaných látok a to najčastejšie prostredníctvom multiparametrových testov na moč.

Dôvodom na realizáciu screeningového vyšetrenia býva najčastejšie individuálne podozrenie príslušníka zboru vychádzajúce z neobvyklého správania väznenej osoby, častým dôvodom sú aj operatívne informácie o užití nepovolených látok väznenými osobami, preventívne

[1] MARKOVÁ, V., PAULÍČKOVÁ, N., (eds.) Aktuálne otázky trestného práva v teórií a praxi 12 ročník, Bratislava, 2024, s. 275 – 282. Dostupné na: https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/2197-Vedecko-vyskumna%20cinnost/2024%20Aktu%C3%A1lne%20ot%C3%A1zky%20-%2012.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk%20E_1%20final%20pdf_0.pdf.

dôvody (napr. v prípadoch výkonu ochranného liečenia väznenou osobou), či prípady, ak lekár potrebuje overiť compliance pacienta k liečbe (či užíva indikovanú liečbu). Pri pozitivite testov u väznených osôb, ktoré nemajú indikovanú zodpovedajúcu liečbu, sa vzorky moču posielajú na konfirmáciu do nezávislého laboratória.

V grafe č. 2 je uvedené porovnanie počtov vykonaných screeningových testov zborom od roku 2012 až do januára 2026.

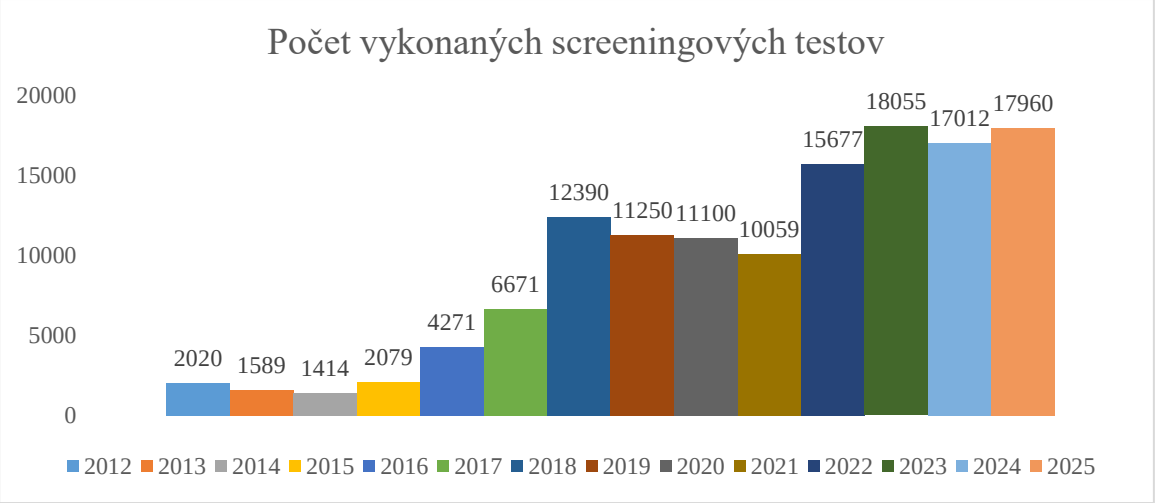

Graf č. 2

Zo štatistických informácií taktiež vyplýva, že s množstvom vykonaných screeningových testov sme zaznamenali aj zvýšený počet pozitívnych prípadov. Z uvedeného je dôvodné predpokladať, že zvyšovanie počtov testovania samo o sebe v želanej miere neprispieva k prevencii zneužívania nepovolených látok väznenými osobami a to napriek tomu, že výsledok detekcie môže viesť k disciplinárnemu potrestaniu väznenej osoby a to aj v prípade ak sa odmietne detekcii podrobiť.

Na základe uvedeného je možné konštatovať, že screening je užitočným nástrojom v rámci kontrolnej činnosti vykonávanej zborom, výkonu operatívno-pátracej činnosti vybraných príslušníkov zboru, jedným z dôkazov v rámci disciplinárneho konania, priestupkového konania, trestného konania a zboru zároveň slúži na konfrontáciu informácií o úspešnom preniku (vneseniu) a následnej distribúcii nepovolených látok do väzenských objektov alebo ich užití väznenými osobami (napr. pracoviskách mimo väzenských objektov).

Z grafu č. 3 vyplýva, že porovnaním počtu pozitívnych vykonaných screeningových testov roku 2012 s rokom 2025 evidujeme takmer ich 48-násobné navýšenie.

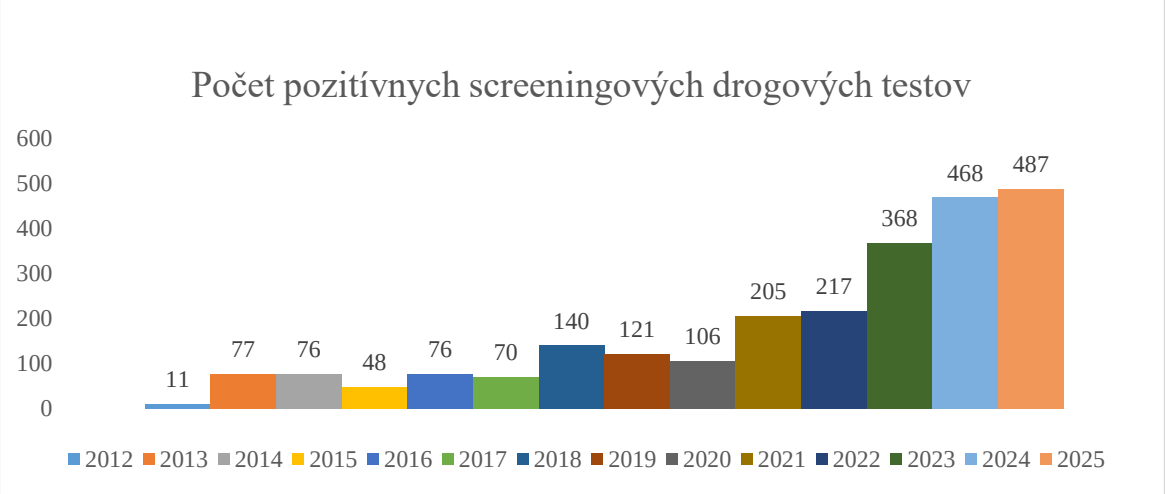

Graf č. 3

Po odhalení a zaistení nepovolených látok (omamné a psychotropné látky, lieky, látky s anabolickým alebo iným hormonálnym účinkom) zbor postupuje v závislosti od konkrétnej nepovolenej látky a teda nasleduje postup interného preverovania, priestupkového konania alebo trestného konania vecne a miestne príslušného orgánu činného v trestnom konaní.

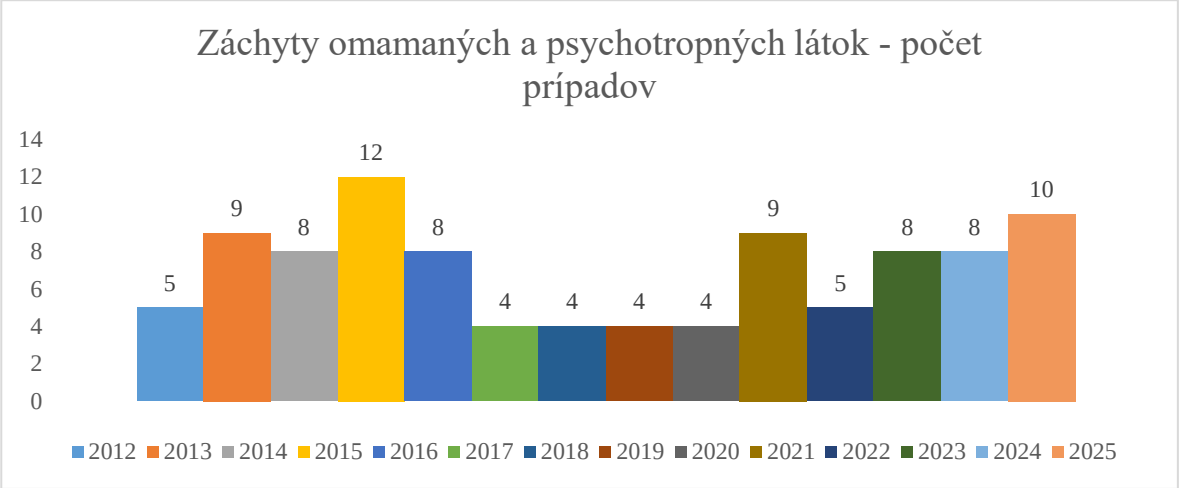

Graf č. 4

Graf č. 5

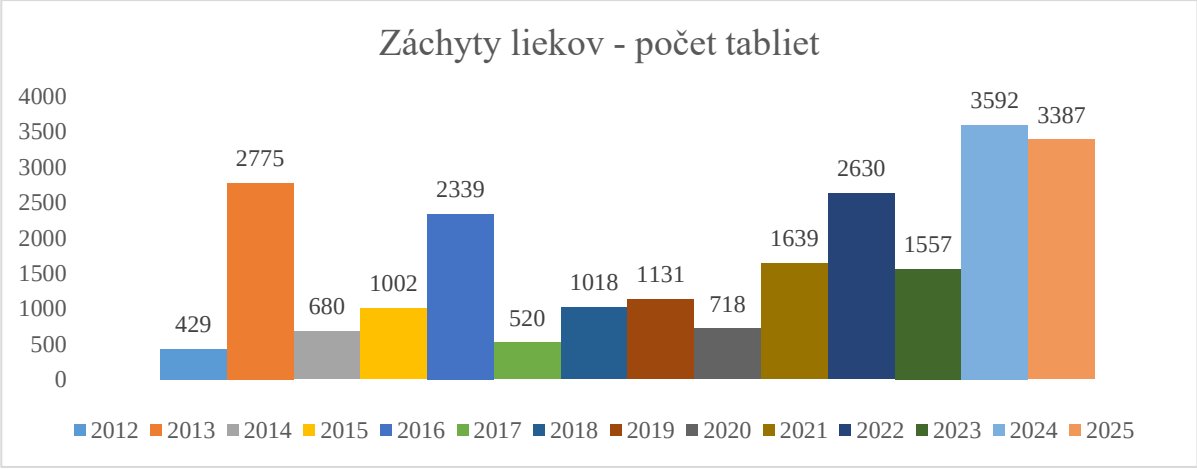

Graf č. 6

Z grafov č. 4, 5 a 6 vyplýva počet záchytov omamných a psychotropných látok, ako aj počet prípadov záchytu liekov a ich množstvo. Z grafu č. 4 by sa dalo usudzovať, že počet záchytov omamných a psychotropných látok vyzerá byť v zásade konštantný a nevyplývajú z neho žiadne významné odchýlky. Ak však zoberieme do úvahy údaje z grafu č. 3, ktorý ukazuje výrazný nárast pozitívnych screeningových testov na omamné a psychotropné látky a lieky, tak je možné oprávnene predpokladať, že počet prípadov prieniku omamných a psychotropných látok a liekov bez ich odhalenia zborom sa zvyšuje. Uvedený predpoklad je podložený aj operatívnymi informáciami príslušníkov zboru vykonávajúcich operatívno-pátraciu činnosť, spolupracujúcich bezpečnostných zložiek, nárastom podielu väzených osôb s drogovou skúsenosťou vo väzenskej populácií (graf č. 1, tabuľka č. 1), ako aj zvýšeným výskytom väznených osôb, ktoré v minulosti páchali závažnú drogovú trestnú činnosť organizovanou formou.

V súčasnosti sa zbor pri odhaľovaní prieniku nepovolených látok do priestorov väzenských objektov spolieha primárne na vlastné ľudské zdroje a skúsenosti s odhaľovaním tohto typu nepovolenej a trestnej činnosti väznených osôb a iných osôb. Eliminácia prieniku nepovolených látok do priestorov väzenských objektov je úzko spojená aj s nutnosťou technologického napredovania v oblasti ich detekcie. Zabezpečenie nových typov RTG prístrojov batožín a vecí, bezpečnostných (telesných) skenerov, skenerov automobilových prostriedkov, prístrojov na vyhľadávanie nepovolených látok a výbušnín je finančne náročné.

Dôležitým faktorom pri eliminácii prieniku omamných a psychotropných látok a liekov do väzenských priestorov je možnosť postihu takéhoto neoprávneného konania. V trestnoprávnej rovine je v Trestnom zákone už dlhodobo stanovený postih za neoprávnené prechovávanie omamnej látky a psychotropnej látky, či neoprávnená výroba a obchodovanie s omamnou látkou a psychotropnou látkou.

Za stále dôležité považujeme skutočnosť, že novelou Trestného zákona účinnou od 01.01.2022, bolo presne stanovené množstvo predstavujúce väčší rozsah látky s anabolickým alebo iným hormonálnym účinkom na základe odvodenia od množstva jednej dávky a nie na základe výšky škody vo väčšom rozsahu, ktorá mala fakticky za následok nepostihnuteľnosť tzv. bežných priekupníkov s touto nebezpečnou a vo väzení žiadanou látkou. Touto novelou sa vytvoril využiteľný preventívny a represívny nástroj na potrestanie páchateľov tejto protiprávnej činnosti. Látky s anabolickým alebo hormonálnym účinkom budú vo väzenskom prostredí vždy žiadaným artiklom, nakoľko sú ľahšou cestou k získaniu fyzickej a optickej prevahy, ktorá bude mať vo väzení vždy veľký statusový význam.

Výrazný problém nie len pre väzenské prostredie ale celú spoločnosť predstavuje prechovávanie a používanie elektronických cigariet, ale aj iných produktov obsahujúcich látku HHC (hexahydrokanabidol). Látka HHC ako nová psychoaktívna látka s podobnými účinkami ako látka THC, pričom jej efekt možno prirovnať k účinkom slabších polo-syntetických látok, ako napr. delta 8 THC, či delta 10 THC. Od 01. novembra 2024 boli po dlhodobom právnom vákuu medzi zakázané látky zaradené aj 4-CBD, HHC-H, HHC-O, HHC-P a HHCP, keď boli doplnené do zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov a to novelizáciou prílohy, pričom boli zaradené do I. skupiny.

V roku 2024 v príspevku "Problematika prieniku zakázaných látok do väzenských zariadení" v rámci konferencie Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi - 12. ročník sme ako autori uvádzali, že držanie a obchodovanie s liekmi viazanými na lekársky predpis, ktoré majú analgetické, utlmujúce, či povzbudivé účinky a vo väzenskom prostredí plnia úlohu lacnejšej náhrady omamných a psychotropných látok, či platobného prostriedku v rámci čierneho trhu väzenského mikrosveta sú trestnoprávne nepostihnuteľné.

Uvádzali sme, že v rámci zákonnej represie za držanie a obchodovanie s liekmi viazanými na lekársky predpis existuje len možnosť disciplinárneho potrestania obvineného a odsúdeného za spáchanie disciplinárneho previnenia v zmysle príslušných ustanovení zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov, resp. zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia

slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Postihnutie civilných osôb, ktoré sú v drvivej väčšine tohto konania aktívne účastné bolo možné „len“ za spáchanie priestupku, za priestupok definovaný v zákone č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov, čo nemá dostatočne preventívny účinok.

Zbor v rámci snahy o napredovanie a riešenie možných legislatívnych medzier proaktívne konzultoval s Generálnou prokuratúrou SR úvahu o vytvorení novej skutkovej podstaty trestného činu, ktorého objektívnou stránkou by bolo protiprávne konanie, ktoré vyvoláva nebezpečenstvo bezprostredného ohrozenia ľudského života a zdravia osôb vo výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody liekmi viazanými na lekársky predpis. Zbor prezentoval aj poznatky z aplikačnej praxe z Českej republiky, kde sa obdobné konanie posudzuje z hľadiska naplnenia skutkovej podstaty trestného činu marenie výkonu úradného rozhodnutia.

S poukazom na vyššie uvedené sa zbor rozhodol vhodné prípady v rámci skráteného vyšetrovania posudzovať, ako protiprávne konanie v zmysle § 348 odsek 1 písmeno g) Trestného zákona.

2. Prvé prípady trestnoprávneho riešenia prieniku nepovolených liekov do ústavov

Medzi prvé prípady trestného stíhania snahy väznených osôb o prenos liekov do väzenských objektov patrí prípad zo začiatku roka 2025. Na základe operatívnych informácii príslušníkov zboru vykonávajúcich operatívno-pátraciu činnosť bol po návrate z pracoviska mimo ústav predvedený odsúdený na dôkladnú osobnú prehliadku, pred ktorou dobrovoľne priznal, že v konečníku má ukrytých viac ako 100 ks lieku s účinnou látkou pregabalín, ktoré následne po výzve aj dobrovoľne vydal. Pre zaujímavosť uvádzame, že trhová cena tohto počtu liekov vo väzenskom prostredí sa pohybuje v rozmedzí od 1000,- € do 2000,- €. Po zákonnom zaistení predmetných liekov bolo povereným príslušníkom zboru začaté trestné stíhanie pre prečin marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 odsek 1 písmeno g) Trestného zákona. Vo veci boli zabezpečené svedecké výpovede, ako aj znalecký posudok z Kriminalisticko-expertízneho ústavu Policajného zboru. V súčasnosti dôkazná situácia umožňuje začatie trestného stíhania konkrétnym osobám, medzi ktorými je okrem väznenej osoby aj civilná osoba. Z uvedeného dôvodu v aktuálnom štádiu konania bude vydaný záväzný pokyn prokurátora o ďalšom postupe vo veci s ohľadom na vecnú príslušnosť poverených príslušníkov zboru, ktorá je zákonom obmedzená len na väznené osoby.

Druhý prípad z konca roka 2025 sa týka udalosti, keď príslušníci zboru počas vykonávania kontroly odsúdených na pracovisku mimo ústav spozorovali, ako neznáma osoba odovzdala igelitové vrecko odsúdenému. Prehliadkou následne zaisteného vrecka bolo zistené, že obsahuje 6 ks prezervatívov, 900 ks lieku Coaxil a 900 ks lieku Pregabalin. Trhová cena tohto počtu liekov vo väzenskom prostredí sa pohybuje v rozmedzí od 18000,- € do 36000,- €. Poverený príslušník zboru aj v tomto prípade začal trestné stíhanie pre prečin marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 odsek 1 písmeno g) Trestného zákona. Vo veci boli zabezpečené svedecké výpovede, ako aj znalecký posudok z Kriminalisticko-expertízneho ústavu Policajného zboru. V súčasnosti dôkazná situácia umožňuje začatie trestného stíhania konkrétnym osobám, medzi ktorými je okrem väznenej osoby aj civilná osoba. Z uvedeného dôvodu v aktuálnom štádiu konania bude vydaný záväzný pokyn prokurátora o ďalšom postupe vo veci s ohľadom na vecnú príslušnosť poverených príslušníkov zboru, ktorá je zákonom obmedzená len na väznené osoby.

K prieniku nepovolených látok do väzenských objektov dochádza najčastejšie nasledovnými spôsobmi:
- ich ukrytím v materiály, či tovare, ktorý je privážaný na pracoviská v ústavoch civilnými osobami, kde sú konkrétnymi odsúdenými prevzaté a následne ďalej ukryté, resp. distribuované,
- ukryté v civilných dopravných prostriedkoch (dodávatelia tovaru),
- prostredníctvom návštev blízkych alebo iných osôb väzených osôb, ktoré pred alebo po návštevách ukryjú nepovolené látky na vopred dohodnutých miestach alebo nepovolené látky

odovzdali skryte väznenej osobe priamo počas návštevy, pričom takto prevzaté nepovolené látky bývajú ukrývané najčastejšie v telesných dutinách, prípadne v oblečení,
- ich predchádzajúcim ukrytím vo vonkajších priestoroch pracovísk mimo ústavu, kde ústav zabezpečuje zmluvné vykonávanie prác, kde sú konkrétnymi väznenými osobami vyzdvihnuté a následne prenášané do väzenských objektov po návrate z pracovísk mimo ústavu v telesných dutinách,
- ich zaslaním v korešpondencii alebo v balíku, pričom veľmi často je využívané zasielanie fiktívnej úradnej korešpondencie (súd, polícia prokuratúra, obhajcovia), do ktorých sa zo zákona nenahliada, a teda je veľká šanca, že sa jej obsah dostane k väznenej osobe bez zachytenia nedovoleného obsahu.

3. Možné závažné následky

O nežiadúcich účinkoch omamných a psychotropných látok nie je potrebné písať, nakoľko sú všeobecne známe. Zneužívanie liekov viažucich sa na lekársky predpis je samostatnou témou, nakoľko každý liek nesie s jeho užívaním aj riziko nežiadúcich účinkov a to nevravíme o prípadoch, keď sú takéto lieky užívané iným spôsobom (nie orálne, ale napr. šnupaním, fajčením) a v kombináciách s inými liekmi, či v neúmerných množstvách.

Medzi najčastejšie zneužívané lieky a s nimi spojené nežiadúce účinky môžeme menovať napríklad nasledujúce:
Tramadol – halucinácie, zmätenosť, úzkosť, nervozita, závislosť, ...
Pregabalin - halucinácie, záchvaty paniky, nepokoj, depresia, agresivita, kolísanie nálady, samovražedné správanie, závislosť, ...
Fentanyl - ospalosť, závrat, úzkosť, stav zmätenosti, delírium, závislosť, ...
Bupretec – sedácia, ospalosť, poruchy rovnováhy, rozmazané videnie, závislosť, ...
Suboxone – nervozita, abnormálne videnie, nepriateľstvo, depresia, závislosť, ...

Všeobecne sa teda pri prieniku omamných a psychotropných látok, ako aj liekov môžeme najviac obávať:
- ohrozenia života a zdravia obvinených a odsúdených intoxikáciou týmito látkami,
- ohrozenia života a zdravia väznených osôb, príslušníkov a zamestnancov zboru a iných osôb takto intoxikovanými väznenými osobami.

Záver

21. storočie so sebou prináša okrem postupnej humanizácie väzenstva, aj nové nároky na stavebné, ženijné, technické, spojovacie a signálno-bezpečnostné prostriedky jednotlivých ústavov zboru, ktoré je nevyhnutné zosúladiť s novými bezpečnostnými výzvami zboru.

Cieľom zboru je dosiahnuť požadované moderné technické vybavenie jednotlivých ústavov tak, aby boli vytvorené adekvátne podmienky na minimalizáciu prieniku nepovolených vecí do ústavov. Obstaranie vyspelých röntgenov batožín a vecí, detektorov kovov, nepovolených látok a výbušnín, bezpečnostných (telesných) skenerov overených v zahraničných väzenských službách[2], resp. obdobných zariadení určených na detekciu nepovolených vecí, ako aj detekčných zariadení umožňujúcich vyhľadať v priestore ústavu mobilné telefóny a iné mobilné elektronické zariadenia by malo byť samozrejmosťou a prioritou každej spoločnosti, ktorá má záujem na riadnom priebehu výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody a napĺňaniu ich účelu s dôrazom na bezpečnosť a zdravie všetkých osôb.

[2] Napríklad v Anglicku a Walese začali používať takéto technické zariadenia a za 4 mesiace v 28 väzniciach, v ktorých sa používali, odhalili viac ako 1376 nezákonných predmetov vrátane drog, zbraní a telefónov, ktoré sa dostávali do väzenia. Dostupné online na: https://www.gov.uk/government/news/x-ray-scanners-stop-over-1-000-illegal-items-entering-prisons.

Schválená Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2021 až 2030[3] stanovuje zboru koncepčné ciele a úlohy, ktoré by mohli čiastočne pomôcť v rámci technologického zaostávania zboru, avšak jedine za predpokladu finančného krytia jednotlivých cieľov zo strany štátu.

Skutočnosť, že väznené osoby dokážu lieky viazané na lekársky predpis vo väzenskom prostredí predať za mnohonásobne vyššie ceny oproti reálnym nákupným cenám v lekárňach, tak vytvára prostredie pre vysoko výnosnú protiprávnu činnosť. Spôsob odplaty pri tomto nelegálnom obchode sa líši, od sofistikovaného až po jednoduchý výmenný obchod za spotrebný tovar. K tým sofistikovanejším patrí zasielanie finančných prostriedkov na tuzemský, či zahraničný bankový účet, hráčske účty v online kasínach, či stávkových spoločnostiach, pričom platbu zabezpečujú blízke osoby väznených osôb z civilného prostredia.

Existencia prvých dvoch trestných konaní môže priniesť do rozhodovacej praxe orgánov činných v trestnom konaní a súdov cenné poznatky a môžu byť dôležitým precedensom do budúcnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

GOV.UK: X-ray scanners stop over 1,000 illegal items entering prisons. Dostupné online na: https://www.gov.uk/government/news/x-ray-scanners-stop-over-1-000-illegal-items-entering-prisons.

Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2021 až 2030. Dostupné online na https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/688.

MARKOVÁ, V., PAULÍČKOVÁ, N., (eds.) Aktuálne otázky trestného práva v teórií a praxi 12 ročník, Bratislava, 2024, s. 275 – 282. Dostupné na: https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/2197-Vedecko-vyskumna%20cinnost/2024%20Aktu%C3%A1lne%20ot%C3%A1zky%20-%2012.%20ro%C4%8Dn%C3%ADk%20E_1%20final%20pdf_0.pdf.

Kontaktné údaje:

plk. JUDr. Ivan Hrčka
riaditeľ
odbor preventívno-bezpečnostnej služby
Generálne riaditeľstvo
Zboru väzenskej a justičnej stráže
Šagátova ul. č. 1
813 04 Bratislava 1
ivan.hrcka@zvjs.sk

pplk. Mgr. Ľuboš Nárožný
metodik špecialista
referát operatívno-pátracej činnosti a skráteného vyšetrovania
odbor preventívno-bezpečnostnej služby
Generálne riaditeľstvo
Zboru väzenskej a justičnej stráže
Šagátova ul. č. 1
813 04 Bratislava 1
lubos.narozny@zvjs.sk

[3] Pre ďalšie informácie a úlohy bližšie pozri Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2021 až 2030. Dostupné online na https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/688.

UDRŽATEĽNOSŤ A SYSTÉM RESOCIALIZAČNÝCH PROGRAMOV NA SLOVENSKU

PhDr. Lenka KLESKEŇ, PhD., LL.M
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

kpt. JUDr. Jakub ĽORKO, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Anotácia: *Resocializačné programy v oblasti trestnej politiky na Slovensku predstavujú komplexný celok a inovatívny prístup k podpore a resocializácii odsúdených osôb. Zrealizované boli fázy ich vzniku a pilotného testovania, ako aj prvé pokusy o ich trvalú udržateľnosť a včlenenie do systému. Z hľadiska nedostatočnej finančnej podpory sa pozornosť venuje hlavne vyťaženiu interných personálnych zdrojov, z dlhodobého hľadiska a poukazujúc na zvýšenie efektivity dopadov programov je však nevyhnutné zapojenie externých odborníkov prostredníctvom funkčného akreditačného mechanizmu.*
Kľúčové slová: *Trest odňatia slobody, resocializačný program, akreditačný mechanizmus, udržateľnosť, národný projekt Šanca na návrat.*

Annotation: *Resocialization programmes in the field of criminal policy in Slovakia constitute a comprehensive framework and an innovative approach to supporting and resocializing convicted persons. The phases of their development and pilot testing have been implemented, along with initial attempts to ensure their long-term sustainability and integration into the system. Owing to insufficient financial support, attention has been focused primarily on the use of internal human resources; however, from a long-term perspective and with regard to increasing the effectiveness of programme outcomes, the involvement of external experts through a functional accreditation mechanism is essential.*
Keywords: *Imprisonment, resocialization programme, accreditation mechanism, sustainability, National Project Chance for a Reentry.*

Úvod

Obsahom nami spracovaného príspevku bude priblíženie problematiky resocializačných programov pre odsúdené osoby na Slovensku s dôrazom na limity a možnosti ich trvalej udržateľnosti. Otázka systémového ukotvenia resocializačných programov predstavuje jednu z najaktuálnejších výziev súčasnej trestnej politiky. Na jednej strane evidujeme ich potrebu tak v rámci trestu odňatia slobody, ako aj ostatných trestoch nespojených s odňatím slobody, na strane druhej náročnosť ich systémovej realizácie (finančná, odborná a personálna). Uvedené sme sa rozhodli spracovať z dôvodu, že proces tvorby a pilotného testovania týchto programov v Slovenských podmienkach výkonu trestu odňatia slobody (VTOS) je už do veľkej miery zrealizovaný a ukončený, čo vytvára tlak na ich udržateľnosť a reálny výkon v praxi.

1 Aktuálna situácia resocializačných programov vo väzenstve a probácii

V roku 2018 sa Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže (GR ZVJS) stalo realizátorom národného projektu Šanca na návrat (NP ŠNN), ktorého implementácia prebiehala do roku 2023. Projekt následne kontinuálne prešiel do národného projektu Šanca na návrat 2 (NP ŠNN 2), ktorého aktivity budú ukončené v roku 2029. Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom operačného programu Slovensko.

Programy zaobchádzania s odsúdenými by mali odsúdeným poskytovať nástroje a zručnosti potrebné na to, aby po prepustení z VTOS mohli viesť sebestačný a zákonný život.[1]

[1] BLOMBERG, T. G., BALES, W. D., MANN, K., PIQUERO, A. R., & BERK, R. A. Incarceration, education and transition from delinquency. In: Journal of Criminal Justice, 39(4), 2011. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 355-365. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.04.003.

Okrem toho sa spájajú napríklad s vyššou šancou na úspešné začlenenie do pracovného života po ukončení VTOS[2] alebo s vyšším sebavedomím a túžbou po pozitívnej zmene[3].

Efektívnosť resocializačných programov v NP ŠNN je postavená na komplementárnom modeli, ktorý integruje princípy Risk-Need-Responsivity (RNR) a Good Lives Model (GLM). Model RNR sa zameriava na minimalizáciu rizika recidívy prostredníctvom identifikácie kriminogénnych potrieb. Princíp rizika (Risk) postuluje, že intenzita intervencie musí zodpovedať úrovni rizika páchateľa. Princíp potrieb (Need) zdôrazňuje zameranie na dynamické rizikové faktory, ako sú antisociálne postoje, vzťahy s kriminálnymi rovesníkmi alebo zneužívanie návykových látok. Princíp responzivity (Responsivity) vyžaduje prispôsobenie metód učenia schopnostiam a motivácii odsúdeného.[4] Tento prístup naznačuje, že intervencie by sa mali zameriavať predovšetkým na odsúdených s vyšším rizikom, zohľadňovať ich kriminogénne potreby a schopnosti úspešne absolvovať program (kognitívne schopnosti, motivácia, osobnosť atď.).[5]

Na rozdiel od modelu RNR, Good Lives Model (GLM) predstavuje pozitívny prístup zameraný na rozvoj silných stránok jednotlivca. GLM vychádza z predpokladu, že páchateľ je ľudská bytosť, ktorá sa snaží o dosiahnutie univerzálnych hodnôt (tzv. primary goods), ako sú autonómia, vedomosti, práca, rodinné vzťahy, či vnútorný pokoj.[6] Trestná činnosť je v tomto poňatí výsledkom neadekvátnych stratégií pri napĺňaní týchto hodnôt. Resocializácia v zmysle GLM spočíva vo vybavení odsúdeného kompetenciami, ktoré mu umožnia realizovať životné plány prosociálnym spôsobom.[7] Integrácia oboch modelov umožňuje, aby resocializačné programy nielen potláčali rizikové správanie, ale zároveň motivovali k aktívnej zmene identity páchateľa.

V rámci prvého národného projektu bolo vytvorených a pilotne overených 9 resocializačných a výchovných vzdelávacích programov, z toho 1 multifaktoriálny (Základný RaVVP), ktorý absolvujú všetci odsúdení umiestnení do výstupných oddielov a 8 špecializovaných (špecializované RaVVP), teda indikovaných na základe potrieb a rizík konkrétnym odsúdeným. Všetky programy prešli fázou pilotného testovania v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody[8].

Základný RaVVP je preventívny a informatívny, realizuje sa skupinovou formou. Obsahuje sedem modulov, ktoré predstavujú samostatnú, ucelenú, záväznú časovú a obsahovú jednotku, pričom poradie jednotlivých modulov nie je dôležité a nezohráva rolu pri jeho realizácii. každý modul pozostáva z kombinácie teoretickej a praktickej prípravy, pričom nosná časť spočíva v praktickej príprave. Cieľom tohto programu je naučiť a rozvíjať u odsúdených osôb vedomosti, schopnosti, zručnosti, návyky, a motívy z rôznych oblastí života (sebapoznanie, komunikácia, rodinné vzťahy, zamestnanosť, financie, závislosti, právo) v rámci resocializačného procesu s cieľom viesť v budúcnosti život bez kriminálneho správania. Keďže program prebieha vo

[2] KIM, R. H., & CLARK, D. The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity Score Matching approach. In: Journal of Criminal Justice, 41(3), 2013. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 196–204. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.03.001.

[3] BEHAN, C. Learning to Escape: Prison Education, Rehabilitation and the Potential for Transformation. In: Journal of Prison Education and Reentry, 1(1), 2014. str. 20–31.

[4] ANDREWS, D. A., & BONTA, J. Rehabilitating criminal justice policy and practice.Psychology, In: Public Policy, and Law, 16(1), 2010. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 39–55. Dostupné na: https://doi.org/10.1037/a0018362

[5] NOVOPACKÁ, M. a kol. Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech. In: Česká kriminologie. Praha: Česká kriminologická společnost, 2023, roč. 1, č. 1, s. 1–25.

[6] WARD, T., FORTUNE, C. The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offenders' Personal Goals. In: European Journal of Probation, 5(2), 2013. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 29-46. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/206622031300500203.

[7] WARD, T., FORTUNE, C. The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offenders' Personal Goals. In: European Journal of Probation, 5(2), 2013. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 29-46. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/206622031300500203.

[8] Jediný špecializovaný RaVVP, ktorý sa z viacerých objektívnych dôvodov nepodarilo pilotne otestovať je program Radikalizácia a extrémizmus.

výstupných oddieloch ústavov na výkon trestu odňatia slobody, jeho lektormi sú príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže zastávajúci pomáhajúce profesie - sociálny pracovník, psychológ, pedagóg, špeciálny pedagóg a pedagóg vzdelávania.

Špecializované RaVVP majú hĺbkový charakter (nie sú však terapeutické), podrobne sa zaoberajú konkrétnymi obsahmi, ktoré sú tematicky jasne vyhranené (na rozdiel od Základného RaVVP, ktorý má preventívny a informatívny charakter). Jednotlivé špecializované RaVVP sú zamerané na rôzne témy, ktoré vychádzajú z rizikových faktorov a potrieb ovplyvňujúcich recidívu páchania trestnej činnosti (závislosti, rizikové skupiny zo segregovaných komunít, násilie mladistvých, partnerské násilie, finančná gramotnosť, zamestnanosť, rodina a vzťahy, radikalizácia a extrémizmus). Odsúdeným sú jednotlivé špecializované RaVVP indikované najmä na základe ich potrieb a rizikových faktorov.

V pokračujúcom národnom projekte Šanca na návrat 2 boli vytvorené zatiaľ 3 programy:

- **Základný resocializačný a výchovný vzdelávací program pre prácu s jednotlivcom alebo malou skupinou** - potreba tohto programu vznikla zapojením ústavov s nižšou kapacitou výstupných oddielov do národného projektu Šanca na návrat 2. Ide o krátkodobý multifaktoriálny resocializačný program, ktorý má preventívny a informatívny charakter a obsahuje štyri moduly, ktoré predstavujú samostatnú, ucelenú, záväznú časovú jednotku (zamestnanosť, finančná gramotnosť, rodina a závislosti). Jeho cieľom je pomôcť odsúdeným umiestneným vo výstupných oddieloch získať, obnoviť alebo posilniť základné kompetencie, zručnosti a schopnosti, ktoré sú potrebné na opätovné začlenenie sa do spoločnosti tak, aby sa stali jej aktívnou súčasťou.
- **Resocializačný a výchovný vzdelávací program pre ženy (RaVVP pre ženy)** - potreba vzniku rodovo responzívneho resocializačného programu pre odsúdené ženy vznikla vzácnym súladom požiadavky Európskej komisie, ako aj samotných ústavov na výkon trestu odňatia slobody, v ktorých sú umiestnené odsúdené ženy. Program je určený výhradne pre odsúdené ženy vo výkone trestu odňatia slobody, ktoré tvoria v rámci tohto prostredia špecifickú populáciu. Je vytvorený s cieľom poskytnúť ženám informácie a podporu pre osobnostný rozvoj a reintegráciu do spoločnosti. Tento program je prispôsobený špecifickým potrebám žien, pričom sa sústreďuje na kľúčové oblasti života, ktoré majú zásadný vplyv na ich budúcnosť a kvalitu života, skladá sa zo 6 modulov (spokojná žena, žena v rodine a partnerskom vzťahu, žena a závislosti, zdravá žena, žena a násilie, nezávislá žena).
- **Multifaktoriálny resocializačný a výchovný vzdelávací program pre probáciu** - potreba tohto programu vznikla identifikáciou „bieleho miesta“ v oblasti skupinových foriem práce s odsúdenými na tresty nespojené s odňatím slobody. Samotný program je modifikáciou Základného RaVVP, ktorý sa realizuje vo väzenstve. Modifikácia spočíva v prispôsobení programu pre cieľovú skupinu osôb, ktoré *majú uloženú povinnosť podrobiť sa v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu*[9]. Zameraný je na nadobudnutie nových a posilňovanie už nadobudnutých zručností v štyroch moduloch - sebapoznanie, sociálna komunikácia, finančná gramotnosť a zamestnanosť.

Aktuálne prebieha v oblasti probácie modifikácia ďalšieho z resocializačných programov realizovaných vo väzenstve - **Zamestnanosť**. Tak ako pri ostatných programoch, aj tento bude po modifikácii pilotne otestovaný v reálnych podmienkach.

Ako sme už uviedli vyššie, resocializačné programy boli odborníkmi vytvorené (resp. modifikované) a následne pilotne otestované. Po pilotnom testovaní, boli v rámci evaluácie programy v prípade potreby upravené a vytvorené boli ich štandardy. Logickým následným krokom je zabezpečenie trvalej udržateľnosti - realizácie.

[9] § 51 ods. 4 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon.

2 Trvalá udržateľnosť resocializačných programov - akreditačný mechanizmus

Trvalú udržateľnosť programov zabezpečujú rôzne mechanizmy. Jedným z nich je ich realizácia internými zdrojmi - v prípade programov v oblasti väzenstva ide o lektorské zabezpečenie príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže. Niektoré programy boli vytvorené s týmto zreteľom a nikdy nebola definovaná ambícia ich realizovania externými personálnymi zdrojmi (Základný RaVVP, Základný RaVVP pre prácu s jednotlivcom a malou skupinou, RaVVP pre ženy). Priebeh a štandardy Základného RaVVP upravuje Rozkaz generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže č. 18/2024 o výstupných oddieloch. Touto internou normou je zabezpečená trvalá udržateľnosť Základného RaVVP, ktorý sa stal neoddeliteľnou súčasťou skupinovej formy zaobchádzania s odsúdenými vo výkone trestu odňatia slobody.

Udržateľnosť špecializovaných RaVVP zabezpečuje ich metodická úprava a štandardizácia v podobe internej normy - Rozkaz generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže č. 67/2024 o štandardizovaných resocializačných a výchovných vzdelávacích programoch. Špecializované RaVVP, ako aj RaVVP v probácii počítajú s možnosťou realizácie prostredníctvom externého personálu (externí odborníci spĺňajúci štandardmi definované kvalifikačné kritériá). Súčasťou národného projektu Šanca na návrat bola ešte v rokoch 2018 - 2023 aktivita - povinnosť vytvoriť návrh akreditačného mechanizmu, ktorý by zabezpečoval kontrolovaný výber fyzických a právnických osôb zabezpečujúcich realizáciu špecializovaných RaVVP (v tom čase len pre oblasť väzenstva), ako aj jeho pilotné otestovanie. Úlohou akreditačného mechanizmu je stanoviť procesuálne pravidlá udeľovania akreditácie. Jeho cieľom je zabezpečiť, aby špecializované RaVVP boli realizované čo najefektívnejšie, v súlade s princípmi výskumom riadenej praxe resp. politiky (angl. evidence based practise, evidence based criminal policy). Návrhu mechanizmu predchádzala preliminárna analýza akreditačných mechanizmov vybraných rezortov v Slovenskej republike a Českej republike. Na jej základe bolo vytvorených päť modelov akreditačného mechanizmu. Keďže niektoré z modelov vykazovali množstvo rovnakých znakov kľúčových procesuálnych častí, aktérov a pod., na ich základe boli vytvorené tri špecifické modely, ktoré sa líšili najmä v subjekte realizujúcom špecializované RaVVP, financovaní a personálnom a organizačnom zabezpečení. Z nich bol vybratý najoptimálnejší - multilaterálny model s akreditáciou, ktorého hlavnými charakteristikami sú zameranie na prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej oblasti, multiprofesný prístup, rozhodovacie kompetencie ponechané generálnemu riaditeľovi ZVJS alebo ministrovi spravodlivosti SR, zriadenie akreditačnej komisie ako poradného orgánu, využitie odborného potenciálu externých fyzických a právnických osôb, ako aj interných personálnych zdrojov, jednotné štandardy, flexibilita pri identifikovaní a napĺňaní potrieb odsúdených, 2. stupňová kontrola žiadostí (formálna, odborná), interná kontrola realizácie. Tento akreditačný mechanizmus bol pilotne otestovaný zástupcami NP ŠNN, pričom bolo GR ZVJS doručených 60 žiadostí o akreditáciu od 36 žiadateľov (31 fyzických osôb a 5 právnických osôb), z čoho 5 žiadostí bolo vylúčených a ostatným bola akreditácia udelená. Trvalú udržateľnosť otestovaného procesu metodicky zabezpečuje *Rozkaz ministra spravodlivosti Slovenskej republiky č. 7/2025 o akreditácii štandardizovaných resocializačných a výchovno - vzdelávacích programov* a *Rozkaz ministra spravodlivosti Slovenskej republiky č. 9/2025 o štandardizácii resocializačných a výchovno - vzdelávacích programov*. Samotné uvedenie akreditačného mechanizmu do systémovej praxe však zatiaľ neexistuje. Potrebná bude jeho (nie zásadná) korekcia tak, aby zastrešoval akreditáciu tak pre resocializačné, ako aj (v ideálnom prípade) restoratívne programy[10] v justícii, teda v oblasti väzenstva aj probácie. Nevyhnutná bude teda úprava existujúcich rozkazov ministra spravodlivosti najmä vo vzťahu k zloženiu akreditačnej komisie a samotnému akreditačnému konaniu. V prípade existencie funkčného akreditačného mechanizmu nie je vylúčená realizácia špecializovaných resocializačných programov (či restoratívnych programov)

[10] Jediným restoratívnym programom vo väzenstve je aktuálne program Vnímam i teba, pre oblasť probácie je v procese tvorby viacero restoratívnych programov, ktoré vznikajú v rámci národného projektu Restoratívna a alternatívna justícia pre každého.

aj vyškoleným interným personálom tak v oblasti väzenstva (príslušníci ZVJS zastávajúci pomáhajúce profesie), ako aj v probácii (probační a mediační úradníci).

Záver

Funkčný akreditačný mechanizmus v oblasti realizácie špecializovaných resocializačných programov a restoratívnych programov vo väzenstve a probácii predstavuje optimálne riešenie pre zabezpečenie týchto programov odborníkmi z externého prostredia. Práve títo odborníci predstavujú veľký personálny benefit s pozitívnym dopadom na odsúdených z dôvodu, že nezastávajú zároveň represívnu zložku. Práve ambivalencia interného personálu (tá istá osoba, ktorá realizuje resocializačný program má kompetenciu trestať) môže vyvolať nedôveru a zmätok na strane účastníkov programov. Podľa Kleskeň[11] v podmienkach Slovenskej republiky ozbrojená zložka zastrešuje represiu - trest a zároveň aj starostlivosť a pomoc. Takýto model pri výchove nie je ničím novým (rodič často dieťa vychováva tak, že sa oň stará aj ho trestá), dôležité sú však rozdiely medzi výchovou detí a dospelých, pričom výchova dospelých má byť založená hlavne na motivácii k zmene správania. Za ideálne riešenie teda považujeme, aby či už resocializačné alebo restoratívne programy v oblasti trestnej politiky realizovali externé akreditované subjekty kontrolované zástupcami príslušných štátnych inštitúcií (Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky), prípadne kombinácia lektorov externých akreditovaných subjektov s internými lektormi, ktorí však musia preukázať rovnakú odbornú úroveň splnením všetkých kvalifikačných predpokladov.

Zoznam bibliografických odkazov

ANDREWS, D. A., & BONTA, J. Rehabilitating criminal justice policy and practice.Psychology, In: Public Policy, and Law, 16(1), 2010. [online]. str. 39-55. Dostupné na: https://doi.org/10.1037/a0018362.

BEHAN, C. Learning to Escape: Prison Education, Rehabilitation and the Potential for Transformation. In: Journal of Prison Education and Reentry, 1(1), 2014. str. 20-31.

BLOMBERG, T. G., BALES, W. D., MANN, K., PIQUERO, A. R., & BERK, R. A. Incarceration, education and transition from delinquency. In: Journal of Criminal Justice, 39(4), 2011. [online]. str. 355-365. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.04.003.

KIM, R. H., & CLARK, D. The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity Score Matching approach. In: Journal of Criminal Justice, 41(3), 2013. [online]. str. 196-204. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.03.001.

NOVOPACKÁ, M. a kol. Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech. In: Česká kriminologie. Praha: Česká kriminologická společnost, 2023, roč. 1, č. 1, s. 1-25.

WARD, T., FORTUNE, C. The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offenders' Personal Goals. In: European Journal of Probation, 5(2), 2013. [online]. str. 29-46. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/206622031300500203.

KLESKEŇ, L. Sociálna práca s obvinenými, odsúdenými a prepustenými. 1. vydanie. Bratislava: IRIS. 2016. 110 s. ISBN 978-80-89726-56-1.

Rozkaz generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže č. 18/2024 o výstupných oddieloch.

Rozkaz ministra spravodlivosti Slovenskej republiky č. 7/2025 o akreditácii štandardizovaných resocializačných a výchovno - vzdelávacích programov.

Rozkaz ministra spravodlivosti Slovenskej republiky č. 9/2025 o štandardizácii resocializačných a výchovno - vzdelávacích programov.

Rozkaz generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže č. 67/2024 o štandardizovaných resocializačných a výchovných vzdelávacích programoch.

[11] KLESKEŇ, L. Sociálna práca s obvinenými, odsúdenými a prepustenými. 1. vydanie. Bratislava: IRIS. 2016. s 101.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov.

Kontaktné údaje:
PhDr. Lenka Kleskeň, PhD., LL.M
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže
Odbor projektov a stratégií, úsek národného projektu Šanca na návrat
Šagátova 1,
821 08 Bratislava
lenka.klesken@zvjs.sk

JUDr. Jakub Ľorko, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
jakub.lorko@flaw.uniba.sk
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže
Odbor projektov a stratégií, úsek národného projektu Šanca na návrat
Šagátova 1,
821 08 Bratislava
lenka.klesken@zvjs.sk

PSYCHOSOCIÁLNE A PENOLOGICKÉ ASPEKTY RESOCIALIZÁCIE ODSÚDENÝCH

PhDr. Ernest KOVÁČ, PhD., MBA, LL.M.
Katedra spoločenských vied,
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Resocializácia odsúdených osôb predstavuje jeden z ústredných konceptov súčasnej penológie, penitenciárnej psychológie a sociálnej práce. Príspevok analyzuje psychosociálne a penologické dimenzie resocializačného procesu v kontexte výkonu trestu odňatia slobody so zreteľom na podmienky Slovenskej republiky. Pozornosť je venovaná klinickým aspektom osobnosti odsúdených vrátane porúch osobnosti podľa DSM-5 a MKCH-11, psychologickým mechanizmom aktivácie sebareflexie, dynamike totálnej inštitúcie, úlohe Individuálneho programu zaobchádzania a postpenitenciárnej starostlivosti. Syntézou domácej a zahraničnej odbornej literatúry je poukázané na komplexnosť resocializačného procesu, jeho limitácie a podmienky efektívnej reintegrácie do spoločnosti. Príspevok zdôrazňuje nevyhnutnosť interdisciplinárneho prístupu prepájajúceho penologické, psychologické, pedagogické a sociálne perspektívy.*
Kľúčové slová: *Resocializácia, penológia, penitenciárna psychológia, odsúdení, Individuálny program zaobchádzania, sociálna práca vo väzenstve, postpenitenciárna starostlivosť.*

Annotation*: The rehabilitation of offenders represents one of the central concepts of contemporary penology, penitentiary psychology, and social work. This paper analyses the psychosocial and penological dimensions of the rehabilitation process within the context of imprisonment, with a specific focus on the conditions in the Slovak Republic. Attention is paid to clinical aspects of the offenders' personalities, including personality disorders according to DSM-5 and ICD-11, psychological mechanisms of activating self-reflection, the dynamics of the total institution, and the role of Individual Treatment Programs and post-penitentiary care. Through a synthesis of domestic and foreign academic literature, the paper highlights the complexity of the rehabilitation process, its limitations, and the conditions for effective reintegration into society. The contribution emphasizes the necessity of an interdisciplinary approach linking penological, psychological, pedagogical, and social perspectives.*
Keywords*: Rehabilitation, penology, penitentiary psychology, offenders, Individual Treatment Program, social work in prison, post-penitentiary care.*

Úvod

Otázka resocializácie odsúdených osôb patrí medzi najzásadnejšie témy súčasnej trestnej politiky, penológie a aplikovanej psychológie. Výkon trestu odňatia slobody predstavuje mimoriadne náročnú životnú situáciu, ktorá zásadným spôsobom ovplyvňuje psychickú integritu, sociálne väzby a hodnotovú orientáciu jedinca. Napriek tomu, že primárnou funkciou trestu odňatia slobody je ochrana spoločnosti, moderné penologické myslenie zdôrazňuje, že trvalá ochrana spoločnosti je dosiahnuteľná iba prostredníctvom úspešnej resocializácie a reintegrácie odsúdených. Účel výkonu trestu je v podmienkach Slovenskej republiky legislatívne ukotvený v § 1a zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody, ktorý stanovuje, že „účelom výkonu trestu je chrániť spoločnosť pred páchateľmi trestnej činnosti, zabrániť odsúdeným v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvárať podmienky umožňujúce podporovať a rozvíjať pozitívne osobnostné rezervy pre ich resocializáciu, aby viedli riadny život" (Zákon č. 475/2005 Z. z.). Resocializácia tak nie je len humanistickým ideálom, ale zákonom zakotvený účel výkonu trestu. Resocializácia nie je jednorazovým aktom, ale dlhodobým, mnohovrstevnatým procesom, ktorý prebieha počas výkonu trestu aj po jeho ukončení. Zahŕňa v sebe psychologické, sociálne, pedagogické a právne dimenzie, pričom ich vzájomná prepojenosť podmieňuje celkovú efektivitu intervenčných programov (Sochúrek, 2007). Penológia ako vedná disciplína pritom skúma trest, jeho formy, účely a účinky na páchateľa a spoločnosť. Podľa Fábryho (2000, s. 86) je „penológia veda o treste, ktorá je taká komplexná veda, ktorá skúma filozofické, etické, sociálne, psychologické, pedagogické, medicínske i technické súvislosti trestov a ochranných opatrení, ich výkonu a účinnosti." Penológia má najbližší vzťah k právnej vede, avšak svojou multidisciplinárnou povahou presahuje právny rámec a integruje poznatky penitenciárnej pedagogiky, psychológie, sociológie a psychiatrie.

Cieľom predkladaného príspevku je analyzovať psychosociálne a penologické aspekty resocializácie odsúdených prostredníctvom syntézy relevantnej odbornej literatúry, pričom je poukázané na kľúčové determinanty, bariéry a perspektívy efektívnej resocializácie v podmienkach Slovenskej republiky.

Poruchy osobnosti a ich dôsledky pre resocializačnú prax

Pri práci s odsúdenými v procese resocializácie narážame na klinickú realitu, ktorú presne vymedzuje DSM-5 pod kódom 301.7; F60.2 (Antisociálna porucha osobnosti), resp. v európskom kontexte MKCH-11 (Disociálna porucha osobnosti). Nejde len o opis zlého správania, ale o hlboko zakorenené vzorce, kde chýba empatia, schopnosť pociťovať vinu a dochádza k chronickému zlyhávaniu v sociálnej zodpovednosti. Výskumy realizované v európskom väzenskom prostredí potvrdzujú výrazne vyššiu prevalenciu duševných porúch u väzenskej populácie v porovnaní s bežnou populáciou; podľa Fazela a Danesha (2002) je prevalencia závažných duševných ochorení u väzňov tri až päťnásobne vyššia. Vo viacerých výskumoch to bolo až okolo 50 % zo všetkých odsúdených, ktorí vykazujú špecifickú poruchu osobnosti. Resocializácia u takýchto jedincov nemôže byť postavená len na morálnom apeli. U osôb s antisociálnou poruchou osobnosti sú mechanizmy sebareflexie blokované kognitívnymi omylmi. Je preto nevyhnutné použiť metódy kognitívnej reštrukturácie, aby sa u odsúdeného vôbec dokázali aktivovať mechanizmy sebareflexie. Bez pochopenia týchto klinických aspektov zostáva akýkoľvek výchovný program len na povrchu. Typológia osobnosti páchateľa je v odbornej literatúre rozpracovaná prostredníctvom viacerých prístupov. Čírtková (2004) a Dianiška a kol. (2009) rozlišujú päť základných typov osobnosti páchateľa: socializovaný (normálny) typ, neurotický typ, psychopatický typ, mentálne nedostatočný typ a psychotický typ. Každý z týchto typov si vyžaduje odlišný prístup pri resocializácii, pričom najnáročnejší je psychopatický typ, u ktorého zlyhávajú apelácie na morálne hodnoty svedomia, na pocity viny a každé zaváhanie je využívané k subjektívnemu prospechu.

Kriminálna motivácia a kognitívne skreslenia

Kľúčovú úlohu v etiológii kriminálneho správania a v resocializačnom procese zohrávajú kognitívne skreslenia – systémové chyby v spracovaní informácií, ktoré vedú k nepresným záverom o sebe, iných a svete (Beck, 1999). Walters (1990) identifikoval špecifické kognitívne skreslenia charakteristické pre chronických páchateľov. V resocializačnej praxi sa najčastejšie stretávame s troma typmi: minimalizáciou („Nič sa mu nestalo, poisťovňa mu to preplatí"), externalizáciou viny („Vyprovokoval ma, keby mi nenadával, nezbijem ho") a oprávnenosťou – tzv. entitlement („Mám právo vziať si, čo chcem, lebo spoločnosť mi nič nedala").

Tieto kognitívne omyly priamo súvisia s konceptom miesta kontroly. Kým má odsúdený externé miesto kontroly – teda verí, že za jeho uväznenie môže smola, zlý advokát alebo nespravodlivý systém – resocializácia je mimoriadne sťažená. Cieľom intervencie je posun k internému miestu kontroly, kde jednotlivec prijíma plnú psychologickú a morálnu zodpovednosť za svoje činy bez hľadania vonkajších ospravedlnení (Kováč, 2026). Tento posun je zároveň kľúčovým predpokladom desistancie – procesu trvalého ukončenia kriminálnej kariéry, ktorý Maruna (2001) opisuje prostredníctvom tzv. redemption scripts, teda schopnosti konštruovať koherentný naratív vlastnej zmeny.

Väzenie ako totálna inštitúcia a fenomén prizonizácie

Z hľadiska sociálnej psychológie je väzenie tým, čo Goffman (1963) nazval totálnou inštitúciou. Dochádza tu k fenoménu prizonizácie – procesu, pri ktorom odsúdený v rámci adaptačného mechanizmu preberá antisociálne normy väzenskej subkultúry. Clemmer (1940) tento pojem prvýkrát zaviedol do odborného diskurzu a Sykes (1958) ho rozvinul identifikáciou piatich základných deprivácií väzenského prostredia – deprivácie slobody, materiálnych statkov, heterosexuálnych vzťahov, autonómie a bezpečnosti.

Z hľadiska sociálnej psychológie sledujeme proces deindividualizácie – človek prestáva byť autonómnou osobnosťou a stáva sa súčasťou anonymnej masy v unifikovanom režime. Tento tlak na psychiku vedie k regresii, kedy odsúdený stráca schopnosť samostatne rozhodovať o svojom živote, čo je v priamom rozpore s cieľom pripraviť ho na slobodu. Sochúrek (2007) upozorňuje, že prizonizácia predstavuje paradox väzenského prostredia – inštitúcia určená na nápravu a resocializáciu odsúdeného produkuje psychologické mechanizmy, ktoré resocializáciu sťažujú alebo znemožňujú.

Psychologické dôsledky dlhodobého výkonu trestu zahŕňajú zvýšenú mieru anxiozity, depresívnych symptómov, porúch sebaúcty a narušenie identity (Haney, 2003). V praxi slovenského väzenstva sa tieto javy označujú súhrnne ako „väzenský syndróm" a zahŕňajú regresiu, závislostné správanie voči inštitúcii a stratu schopnosti sebaregulovaného rozhodovania.

Hostilná atribučná predpojatosť a komunikačné bariéry

U páchateľov sa často nachádza špecifický kognitívny omyl – hostilná atribučná predpojatosť. Ide o sklon interpretovať neutrálne sociálne signály ako nepriateľské alebo ohrozujúce. Ak odsúdený vníma pohľad dozorcu alebo neskoršiu otázku úradníka ako útok, jeho naučenou odpoveďou je agresia. Úlohou psychosociálnej práce je nácvik nových komunikačných kompetencií, ktoré mu umožnia tieto situácie „prekódovať" a reagovať prosociálne. Komunikácia vo vzťahu sociálny pracovník – odsúdený nie je jednoduchá. Ovplyvňuje ju špecifické prostredie, mentálna a sociálna úroveň odsúdených, ako aj vysoké percento porúch osobnosti, ktoré sociálnemu pracovníkovi sťažujú spoluprácu. Efektívna komunikácia je možná len ak sa komunikuje v zhode medzi tým, čo hovoriaci chce povedať, a čomu príjemca rozumie; ďalej je to úprimnosť hovoriaceho, aby príjemca nielen rozumel a počúval, ale aj uveril.

Individuálny program zaobchádzania

Individuálny program zaobchádzania (IPZ) je základným penologickým nástrojom resocializácie v podmienkach slovenského väzenstva. Vypracúva sa na každého odsúdeného a obsahuje krátkodobé a dlhodobé ciele zamerané najmä na posilňovanie osobnostných vlastností, nácvik sociálneho správania a konania, posilňovanie sebaovládania, akceptovanie spoločenských noriem, hodnotovú orientáciu, vytváranie pracovných návykov a zručností a podľa možností aj potrebné vzdelávanie (Vyhláška MS SR č. 368/2008). IPZ je len prázdnou schránkou, ak do neho nevložíme psychologický obsah. Kým vychovávatelia, pedagógovia a sociálni pracovníci plnia formálne úlohy zaobchádzania, psychologická hĺbka intervencie závisí od pochopenia klinickej reality odsúdeného. Pri vypracovaní programu zaobchádzania sa prihliada na závery a odporúčania psychologického vyšetrenia, na príčiny a motív spáchania trestného činu, na poznatky získané počas výkonu väzby, na správanie odsúdeného a na možnosti sociálnej rehabilitácie a zaradenia do práce. Model Risk-Need-Responsivity (RNR), ktorý vypracovali Andrews a Bonta (2010), operacionalizuje individualizovaný prístup prostredníctvom troch kľúčových princípov: princípu rizika, princípu potrieb a princípu responzivity.

Metódy aktivácie sebareflexie

Resocializačná prax vyvinula viacero overených metód na aktiváciu sebareflexie u odsúdených s poruchami osobnosti a kriminálnymi kognitívnymi schémami.

Identifikácia a spochybňovanie kognitívnych skreslení spočíva v pomenovaní a následnej konfrontácii mentálnych filtrov s realitou. Príklad: odsúdený za majetkovú trestnú činnosť tvrdí „Ten podnikateľ má milióny, tých pár tisíc mu chýbať nebude." Konfrontácia: „Pozrime sa na to inak. Ten podnikateľ kvôli vašej krádeži nemohol vyplatiť mzdy trom zamestnancom, ktorí majú rodiny. Skúsme pomenovať, koľkých ľudí sa váš čin v skutočnosti dotkol."

Technika Semafor učí odsúdeného zachytiť moment medzi impulzom a činom. Červená: Zastav sa – identifikuj telesné pocity. Oranžová: Premýšľaj – aké budú dôsledky pre mňa a pre

obeť? Zelená: Zvoľ alternatívne riešenie. Táto metóda aktivuje prefrontálnu kôru mozgu, ktorá u impulzívnych páchateľov býva „odpojená".

Metóda prázdneho kresla – Výmena rolí – sa využíva na aktiváciu empatie. Odsúdený si sadá na miesto obete a opisuje udalosť z jej perspektívy, čím sa spúšťa primárna sebareflexia. Táto technika priamo útočí na emočnú plochosť typickú pre poruchy osobnosti.

Analýza reťazca správania – odsúdený spätne rozoberá trestný čin ako sekvenciu malých rozhodnutí. Cieľom je, aby pochopil, že čin nebola „náhoda" alebo „osud", ale séria volieb, za ktoré nesie zodpovednosť. Príklad: Recidivista povie „Jednoducho sa to stalo, ocitol som sa v nesprávny čas na nesprávnom mieste." Analýza: „Poďme späť. Kedy ste sa rozhodli, že pôjdete do tej krčmy? Prečo ste mali pri sebe nôž už od rána? Vidíte tie body, kde ste sa mohli rozhodnúť inak?"

Tieto metódy sú konzistentné s kognitívno-behaviorálnymi intervenciami, ktoré sú v súčasnosti považované za najlepšie empiricky podložený prístup k resocializácii. Metaanalytické štúdie konzistentne potvrdzujú, že KBI programy znižujú recidívu priemerne o 10–30 % (Landenberger - Lipsey, 2005).

Penologický systém v Slovenskej republike uplatňuje princíp diferenciácie odsúdených podľa stupňa stráženia. Rozlišujeme ústavy s minimálnym, stredným a maximálnym stupňom stráženia, pričom vonkajšiu diferenciáciu stanovuje súd a vnútornú diferenciáciu realizuje ústav zaradením do skupín A, B alebo C (arciník, 2015). Čím vyšší stupeň stráženia, tým väčší rozsah obmedzení práv odsúdených. Systém diferenciácie umožňuje individualizovaný prístup k resocializácii zodpovedajúci princípu rizika v modeli RNR.

Resocializačné programy Zboru väzenskej a justičnej stráže (ZVJS) zahŕňajú vzdelávacie aktivity, pracovné zapojenie, kultúrno-osvetovú činnosť, športové aktivity a špeciálne terapeutické programy. Sociálny pracovník, pedagóg, psychológ a lekár tvoria interdisciplinárny tím, ktorého koordinovaná činnosť je predpokladom efektívneho zaobchádzania s odsúdenými.

Psychológia postpenitenciárneho obdobia a stigmatizácia

Najkritickejším momentom resocializačného procesu je návrat do spoločnosti. Bezprostredné obdobie po prepustení z výkonu trestu je z hľadiska recidívy najrizikovejším – tzv. revolving door fenomén – kedy odsúdení relatívne rýchlo rerecidivujú (Petersillia, 2003). Prepustený čelí tomu, čo možno označiť ako „náraz na slobodu": po rokoch inštitucionalizácie musí opätovne zvládnuť autonómne rozhodovanie, riešenie praktických záležitostí a navigáciu v sociálnom prostredí, pričom je zaťažený stigmou trestného registra.

V tejto súvislosti je relevantná teória nálepkovania. Ak spoločnosť na jednotlivca po prepustení aplikuje stigmu „zločinca", on túto identitu prijme. Prepustený, ktorý narazí na komunikačné bariéry a sociálne vylúčenie, sa vnútorne vráti k identite, ktorú mu spoločnosť prisúdila. Goffman (1963) konceptualizoval stigmu ako hĺbkovo znehodnocujúci sociálny atribút, ktorý redukuje jedinca v očiach spoločnosti z plnohodnotného člena na diskreditovanú osobu. Pager (2003) empiricky doložil, že stigma trestného registra výrazne obmedzuje prístup k zamestnaniu, bývaniu a sociálnym službám.

Psychosociálna práca preto musí presahovať brány väznice. Ak prepustený nemá funkčný rodinný systém a spoločnosť ho komunikačne izoluje, recidíva nie je otázkou náhody, ale psychologickou pravdepodobnosťou. Resocializácia musí zahŕňať aj prípravu na zvládanie tejto stigmy a budovanie self-efficacy – vedomia vlastnej účinnosti a schopnosti zvládnuť životné prekážky bez návratu k delikvencii.

Postpenitenciárna starostlivosť a probačný systém

Postpenitenciárna starostlivosť predstavuje súbor osobitných opatrení zo strany štátnych orgánov, charitatívnych a iných organizácií zameraných na dovŕšenie nápravy odsúdených a poskytnutie pomoci pri opätovnom začlenení do spoločnosti po prepustení z výkonu trestu odňatia

slobody v záujme prevencie recidívy (Fábry, 2006). Rozlišujeme dobrovoľnú postpenitenciárnu starostlivosť, ktorá sa zakladá na slobodných rozhodnutiach odsúdených, a nútenú, realizovanú štátnymi orgánmi na základe zákona.

Probačný systém zohráva v postpenitenciárnej starostlivosti kľúčovú úlohu. Probácia je inštitútom vychádzajúcim z restoratívneho poňatia trestnej spravodlivosti – je to konštruktívna metóda prevýchovy a pozitívneho ovplyvňovania správania sa páchateľa, ktorá je založená na vzájomnej kombinácii prvkov kontroly, pomoci a poradenstva. Na Slovensku je probačná a mediačná služba upravená zákonom č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch. Probačný dohľad sa skladá z troch fáz: kontaktovanie odsúdeného a informovanie o podmienkach dohľadu, vypracovanie probačného programu s jasnými povinnosťami a cieľmi, a záverečné ukončenie dohľadu po uplynutí skúšobnej doby.

Zamestnanosť a integrácia do sociálneho prostredia po prepustení patria medzi najsilnejšie prediktory úspešnej resocializácie. Uggen (2000) preukázal, že stabilné zamestnanie po prepustení výrazne znižuje pravdepodobnosť recidívy. Sociálni pracovníci, sociálni kurátori úradov práce, probační a mediační úradníci, mestské a obecné úrady, azylové zariadenia a rodiny odsúdených tvoria sieť postpenitenciárnej pomoci, ktorej efektívna koordinácia je rozhodujúcim faktorom úspešnej reintegrácie.

Záver

Resocializácia odsúdených predstavuje komplexný, multidimenzionálny proces, ktorého efektivita je podmienená interakciou individuálnych, sociálnych a inštitucionálnych faktorov. Penologická a psychosociálna analýza tohto procesu odhaľuje zásadnú kontradikciu väzenského prostredia – inštitúcia, ktorá má napomáhať resocializácii, súčasne produkuje psychologické a sociálne mechanizmy, ktoré ju sťažujú.

Príspevok mal za cieľ pripomenúť, že za každým trestným spisom je zložitý psychosociálny príbeh. Resocializácia nie je darom pre odsúdeného – je to vysoko odborná investícia do bezpečnosti nás všetkých. Ak zlyháme v aktivácii sebareflexie páchateľa vnútri, budeme čeliť jeho agresii vonku. Penologické nástroje, ako je Individuálny program zaobchádzania, sú len prázdnou schránkou, ak do nich nevložíme psychologický obsah.

Empiricky podložená resocializačná prax musí: vychádzať z individualizovaného posúdenia klinickej reality odsúdeného vrátane porúch osobnosti a kriminogénnych rizík; implementovať kognitívno-behaviorálne intervencie prostredníctvom metód aktivácie sebareflexie; zabezpečovať kontinuitu resocializačnej podpory v postpenitenciárnom období prostredníctvom koordinovanej siete sociálnych pracovníkov, probačných úradníkov a komunitných organizácií. Interdisciplinárny prístup prepájajúci penológiu, penitenciárnu psychológiu, sociálnu prácu a kriminológiu zostáva kľúčovým predpokladom pre rozvoj efektívnych a humánnych resocializačných stratégií.

Zoznam bibliografických odkazov

ANDREWS, D. A. – BONTA, J. 2010. The Psychology of Criminal Conduct. 5. vyd. New Providence: LexisNexis, 2010. ISBN 978-1-4224-6329-1.

BECK, A. T. 1999. Prisoners of Hate: The Cognitive Basis of Anger, Hostility, and Violence. New York : HarperCollins, 1999. ISBN 978-0-06-019377-5.

CLEMMER, D. 1940. The Prison Community. Boston: Christopher Publishing House, 1940.

ČEČOT, V. a kol. 2009. Penológia. Sládkovičovo: Vysoká škola v Sládkovičove, 2009. 164 s. ISBN 978-80-89267-23-1

ČÍRTKOVÁ, L. 2013. Forenzní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 978-8073804- 619.

DIANIŠKA, G. a kol. 2009. *Kriminológia*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-047-5.

FAZEL, S. – DANESH, J. 2002. Serious mental disorder in 23 000 prisoners: a systematic review of 62 surveys. In The Lancet, 2002, roč. 359, č. 9306, s. 545–550. ISSN 0140-6736.

FÁBRY, A. 2000. Penológia. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2000. 408 s. ISBN 80-7160-140-3.

FÁBRY, A. 2006. Úvod do penológie. Bratislava : O.z. Sociálna práca, 2006. 176 s. ISBN 80-89185-23-1.

HANEY, C. 2003. The psychological impact of incarceration: Implications for post-prison adjustment. In TRAVIS, J. – WAUL, M. (eds.). Prisoners Once Removed. Washington D.C. : Urban Institute Press, 2003, s. 33–66.

JUSTOVÁ, M. 2009. Zem, ktorá nemá svoje nebo: Sociálna práca s trestanými osobami. Bratislava: Sofa, 2009. 341 s. ISBN 978-80-89033-61-4.

JUSTOVÁ, M. 2005. Cisár je nahý. Bratislava : Vydavateľstvo Oto Németh, 2005. s. 119. ISBN 80-88949-79-3.

LANDENBERGER, N. A. – LIPSEY, M. W. 2005. The positive effects of cognitive-behavioral programs for offenders: A meta-analysis of factors associated with effective treatment. In Journal of Experimental Criminology, 2005, roč. 1, č. 4, s. 451–476. ISSN 1573-3750.

MARUNA, S. 2001. Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives. Washington D.C. : American Psychological Association, 2001.

PAGER, D. 2003. The mark of a criminal record. In American Journal of Sociology, 2003, roč. 108, č. 5, s. 937–975. ISSN 0002-9602.

PETERSILIA, J. 2003. When Prisoners Come Home: Parole and Prisoner Reentry. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 978-0-19-516086-4.

SOCHŮREK, J. 2007. Úvod do penologie. Liberec : Technická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6.

SYKES, G. M. 1958. The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison. Princeton: Princeton University Press, 1958. ISBN 978-0-691-13296-7.

UGGEN, C. 2000. Work as a turning point in the life course of criminals: A duration model of age, employment, and recidivism. In American Sociological Review, 2000, roč. 65, č. 4, s. 529–546. ISSN 0003-1224.

WALTERS, G. D. 1990. The Criminal Lifestyle: Patterns of Serious Criminal Conduct. Newbury Park: Sage, 1990. ISBN 978-0-8039-5340-6.

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2005.

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2003.

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody. In Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008.

Kontaktné údaje:
PhDr. Ernest Kováč, PhD., MBA, LL.M.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
ernest.kovac@akademiapz.sk

ŠPECIALIZOVANÉ RESOCIALIZAČNÉ A VÝCHOVNÉ VZDELÁVACIE PROGRAMY VO VÄZENSTVE V KONTEXTE RECIDÍVY[1]

JUDr. Jakub ĽORKO, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

JUDr. Lenka MIKLÓSSYOVÁ, PhD.
Ústav klinického právneho vzdelávania
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Anotácia: *Príspevok sumarizuje stav a účinnosť špecializovaných resocializačných a vzdelávacích programov vo väzenstve, s dôrazom na ich dopad na recidívu. Vychádza z aktuálnych poznatkov penológie, ako aj z empirických zistení národného projektu Šanca na návrat, ktorý predstavuje komplexný a systematický prístup k resocializácii odsúdených osôb v podmienkach Slovenskej republiky. Príspevok analyzuje význam programového zaobchádzania s odsúdenými, pričom poukazuje na vysokú mieru recidívy a potrebu cielenej intervencie zameranej na elimináciu kriminogénnych faktorov.*
Kľúčové slová: *Trest odňatia slobody, resocializácia, recidíva, špecializované resocializačné programy, odsúdené osoby, národný projekt Šanca na návrat.*

Annotation: *This paper summarizes the status and effectiveness of specialized rehabilitation and educational programs in the prison system, with an emphasis on their impact on recidivism. It draws on current knowledge in penology as well as empirical findings from the national project "Chance for Reentry", which represents a comprehensive and systematic approach to the resocialization of convicted persons in the Slovak Republic. The paper analyzes the importance of programmatic treatment of convicts, highlighting the high recidivism rate and the need for targeted intervention aimed at eliminating criminogenic factors.*
Keywords: *Imprisonment, rehabilitation, recidivism, specialized rehabilitation programs, convicted persons, national project Chance for Reentry.*

Úvod

Aktuálna transformácia slovenského väzenského systému, reprezentovaná implementáciou národných projektov Šanca na návrat 1 a 2, predstavuje kvalitatívny posun od tradičného represívneho modelu k modelu založenému na komplexnej podpore odsúdených osôb a snahe o ich úspešnú resocializáciu a reintegráciu do spoločnosti. V súčasnosti vykazuje väzenská populácia v Slovenskej republike špecifické demografické a penologické charakteristiky, ktoré determinujú smerovanie resocializačných aktivít. **Celkový počet väznených osôb** dosiahol 8 024, z čoho 6 881 predstavujú odsúdené osoby a 1 143 osoby vo výkone väzby.[2] Z hľadiska rodového rozdelenia tvoria muži drvivú väčšinu odsúdených (6 363 osôb), kým žien je vo výkone trestu odňatia slobody celkovo 518. Tieto dáta, v kombinácii s mierou naplnenosti ústavov na úrovni 78,9 %[3], vytvárajú komplexný rámec pre **realizáciu špecializovaných intervencií** zameraných na znižovanie recidívy.

Jedným z indikátorov, ktoré nám pomáhajú merať úspešnosť resocializačnej funkcie výkonu trestu odňatia slobody je **miera penologickej recidívy**, ktorá v celoslovenskom priemere k roku 2026 dosahuje 65,1 %.[4] Tento pomerne vysoký podiel osôb vracajúcich sa do výkonu trestu odňatia slobody potvrdzuje tézu, že samotná izolácia páchateľa bez cielenej práce s jeho kriminogénnymi faktormi nepostačuje na jeho resocializáciu a zabránenie ďalšiemu trestnoprávne postihnuteľnému správaniu. Práve v tomto kontexte nadobúdajú špecializované resocializačné a

[1] Príspevok je výstupom projektu VEGA- 1/0819/25 – Modernizácia výkonu trestu odňatia slobody v kontexte európskych štandardov.
[2] Štatistické údaje Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky k 31.12.2025.
[3] Štatistické údaje Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky k 31.12.2025.
[4] Štatistické údaje Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky k 31.12.2025.

výchovné vzdelávacie programy (**ŠRaVVP**) strategický význam ako nástroje na sanáciu rizikových faktorov a posilnenie protektívnych mechanizmov u odsúdených.

1. Koncepčné a legislatívne východiská

Implementácia národného projektu Šanca na návrat (**NP ŠNN**) v období 2018–2023 priniesla inovatívny prístup k resocializácii, ktorý prepája politiky penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti. Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že cieľom odborného zaobchádzania s odsúdenými je **zníženie kriminogénnych rizík** a **v dôsledku toho zníženie recidívy u páchateľov.** Filozofia projektu sa opiera o tri základné funkcie výkonu trestu odňatia slobody (**VTOS**):

- **ochrannú** (zabránenie páchaniu trestnej činnosti);
- **resocializačnú** (začlenenie odsúdeného do spoločnosti); a
- **preventívnu** (predchádzanie recidíve).

Programy zaobchádzania s odsúdenými by mali odsúdeným poskytovať nástroje a zručnosti potrebné na to, aby po prepustení z VTOS mohli viesť sebestačný a zákonný život.[5] Okrem toho sa spájajú napríklad s vyššou šancou na úspešné začlenenie do pracovného života po ukončení VTOS[6] alebo s vyšším sebavedomím a túžbou po pozitívnej zmene[7].

Efektívnosť resocializačných programov v NP ŠNN je postavená na komplementárnom modeli, ktorý integruje princípy **Risk-Need-Responsivity** (RNR) a **Good Lives Model** (GLM). Model RNR sa zameriava na minimalizáciu rizika recidívy prostredníctvom **identifikácie kriminogénnych potrieb**. Princíp rizika (Risk) postuluje, že intenzita intervencie musí zodpovedať úrovni rizika páchateľa. Princíp potrieb (Need) zdôrazňuje zameranie na dynamické rizikové faktory, ako sú antisociálne postoje, vzťahy s kriminálnymi rovesníkmi alebo zneužívanie návykových látok. Princíp responzivity (Responsivity) vyžaduje prispôsobenie metód učenia schopnostiam a motivácii odsúdeného.[8] Tento prístup naznačuje, že intervencie by sa mali zameriavať predovšetkým na odsúdených s vyšším rizikom, zohľadňovať ich kriminogénne potreby a schopnosti úspešne absolvovať program (kognitívne schopnosti, motivácia, osobnosť atď.).[9]

Na rozdiel od modelu RNR, **Good Lives Model** (GLM) predstavuje pozitívny prístup zameraný na rozvoj silných stránok jednotlivca. GLM vychádza z predpokladu, že páchateľ je ľudská bytosť, ktorá sa snaží o dosiahnutie univerzálnych hodnôt (tzv. primary goods), ako sú autonómia, vedomosti, práca, rodinné vzťahy, či vnútorný pokoj.[10] Trestná činnosť je v tomto poňatí výsledkom neadekvátnych stratégií pri napĺňaní týchto hodnôt. Resocializácia v zmysle GLM spočíva vo vybavení odsúdeného kompetenciami, ktoré mu umožnia realizovať životné plány prosociálnym spôsobom.[11] **Integrácia oboch modelov umožňuje, aby ŠRaVVP nielen potláčali rizikové správanie, ale zároveň motivovali k aktívnej zmene identity páchateľa.**

---

[5] BLOMBERG, T. G., BALES, W. D., MANN, K., PIQUERO, A. R., & BERK, R. A. Incarceration, education and transition from delinquency. In: Journal of Criminal Justice, 39(4), 2011. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 355-365. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.04.003

[6] KIM, R. H., & CLARK, D. The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity Score Matching approach. In: Journal of Criminal Justice, 41(3), 2013. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 196–204. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.03.001

[7] BEHAN, C. Learning to Escape: Prison Education, Rehabilitation and the Potential for Transformation. In: Journal of Prison Education and Reentry, 1(1), 2014. str. 20–31.

[8] ANDREWS, D. A., & BONTA, J. Rehabilitating criminal justice policy and practice.Psychology, In: Public Policy, and Law, 16(1), 2010. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 39–55. Dostupné na: https://doi.org/10.1037/a0018362

[9] NOVOPACKÁ, M. a kol. Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech. In: Česká kriminologie. Praha: Česká kriminologická společnost, 2023, roč. 1, č. 1, s. 1–25.

[10] WARD, T., FORTUNE, C. The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offenders' Personal Goals. In: European Journal of Probation, 5(2), 2013. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 29-46. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/206622031300500203

[11] WARD, T., FORTUNE, C. The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offenders' Personal Goals. In: European Journal of Probation, 5(2), 2013. [online]. [cit. 15.02.2026]. str. 29-46. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/206622031300500203

Pre hlbšie pochopenie efektivity resocializácie je nevyhnutné analyzovať faktory, ktoré vedú k úspešnému absolvovaniu programov alebo k ich **predčasnému ukončeniu** (tzv. treatment dropout[12]). Vysoká miera neúspešnosti v programoch môže svedčiť o neefektívnom zaradení odsúdených do programu alebo o nedostatkoch v koncepcii intervencie, čo môže mať okrem iného aj ekonomické dôsledky.[13] Niektoré štúdie navyše naznačujú, že nedokončenie programu môže viesť k zvýšenej pravdepodobnosti recidívy, a to nielen v porovnaní s osobami, ktoré program dokončia, ale aj v porovnaní s tými, ktorí sa **žiadneho programu nezúčastnili**.[14] V neposlednom rade môže mať nedokončenie programu účastníkmi vplyv na morálku celej skupiny účastníkov aj na motiváciu lektorov.[15] Výskumná štúdia realizovaná v českom väzenskom prostredí, ktorá je metodologicky blízka slovenskej praxi, rozlišuje pred-programové a programové faktory. Medzi pred-programové faktory, ktoré korelujú s úspechom, patrí ženské pohlavie, vyššia miera vzdelania a stabilnejšia rodinná a pracovná história. Naopak, najväčšiu súvislosť s **nedokončením programu** mali faktory ako priznané „záškoláctvo“ v detstve, či kriminálna záťaž v rodinnom prostredí. V rámci osobnostných charakteristík odsúdených sa ukázalo, že najväčší vplyv na zlyhanie v programe malo akceptovanie protiprávneho konania, nerešpektovanie autorít a identifikácia s antisociálnymi subkultúrami. Vo sfére zamestnania bola najužšia súvislosť s neúspechom v programe zistená v prípade vykázania dlhodobej nezamestnanosti.[16]

Zásadným zistením štúdie však je, že dynamické programové faktory, a to najmä **vnútorná motivácia** a **aktívne zapojenie do liečby** (treatment engagement), majú silnejšiu prediktívnu hodnotu než statické charakteristiky páchateľa. Ak je odsúdený motivovaný spolupracovať a lektori dokážu udržať jeho pozornosť, vplyv pred-programových charakteristík na úspešnosť v programe sa minimalizuje. *„Pokud se zaměříme na zapojení odsouzených do programu, pozorujeme patrný vztah mezi aktivní participací na obsahové části, dodržováním režimu a selháním a úspěšností v programu. Ti, kteří se do programu nezapojovali, a ti, kteří nedodržovali režim programu, si vedli podstatně hůře než odsouzení, kteří se do terapeutické části aktivně zapojovali a režim dodržovali. Při srovnání obou ukazatelů nacházíme přitom silnější vztah u zapojení do obsahové části programu než u dodržování režimu.“*[17] Tento poznatok potvrdzuje, že aj odsúdený s vysokou mierou počiatočného rizika môže byť v programe úspešný, ak je stimulovaná jeho vnútorná motivácia a na intervenciách aktívne participuje. Rovnako poukazuje na nevyhnutnosť dôsledného napĺňania princípu responzivity, čo znamená prispôsobovanie programov individuálnym potrebám, schopnostiam a učebným štýlom každého odsúdeného tak, aby sa maximalizovala jeho šanca na úspešné dokončenie liečby.

2. Štruktúra resocializačných programov NP ŠNN so zameraním na špecializované resocializačné a výchovno vzdelávacie programy

V rámci projektu bol vytvorený dvojúrovňový systém programov: základný program (pre posilnenie kľúčových kompetencií pre návrat do komunity) a skupina špecializovaných programov (pre hĺbkovú prácu s konkrétnymi rizikami). Tento systém reflektuje interdisciplinárny

[12] Pozn. autorov: Tento termín označuje situácie, kedy účastník nedokončí rehabilitačný alebo liečebný program. V kontexte väzenských programov tento jav zahŕňa buď vylúčenie lektorom, alebo predčasné ukončenie zo strany samotného odsúdeného.

[13] BOSMA, A. a kol. Prison-Based Rehabilitation: Predictors of Offender Treatment Participation and Treatment Completion. In: Crime & Delinquency, 62(8), 2016. [online]. [cit. 10.02.2026]. str. 1095–1120. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/0011128714549654

[14] MCMURRAN, M., & THEODOSI, E. Is treatment non-completion associated with increased reconviction over no treatment? In: Psychology, Crime & Law, 13(4), 2007. [online]. [cit. 10.02.2026]. str. 333–343.Dostupné na: https://doi.org/10.1080/10683160601060374

[15] MCMURRAN, M., & WARD, T. Treatment readiness, treatment engagement and behaviour change. In: Criminal Behaviour and Mental Health, 20(2), 2010. [online]. [cit. 08.03.2026]. str. 75–85. Dostupné na: https://doi.org/10.1002/cbm.762

[16] NOVOPACKÁ, M. a kol. Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech. In: Česká kriminologie. Praha: Česká kriminologická společnost, 2023, roč. 1, č. 1, s. 1–25.

[17] NOVOPACKÁ, M. a kol. Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech. In: Česká kriminologie. Praha: Česká kriminologická společnost, 2023, roč. 1, č. 1, s. 1–25.

prístup, kde na realizácii participujú pedagógovia, psychológovia, sociálni pracovníci a externí lektori z akreditovaných subjektov.

„**Základný balík**“ predstavuje povinnú intervenciu pre všetky osoby zaradené do výstupného oddielu. Ide o preventívny a informatívny program s rozsahom 56 až 72 hodín, ktorý je rozdelený do siedmich modulov, ktoré pokrývajú kritické oblasti prežitia na slobode:

1. **Sociálna komunikácia**;
2. **Sebapoznanie**;
3. **Zamestnanosť**;
4. **Právne aspekty**;
5. **Finančná gramotnosť**;
6. **Rodina a vzťahy**; a
7. **Závislosti**.

Špecializované resocializačné a výchovno vzdelávacie programy (ŠRaVVP) sú zamerané na odsúdených, ktorým je indikovaný daný ŠRaVVP na základe **analýzy ich rizík a potrieb.** Všeobecným cieľom ŠRaVVP je vytvoriť, prehĺbiť a posilniť u odsúdených osôb vedomosti, schopnosti, zručnosti, návyky a motívy z konkrétnej oblasti života, ktorá mu je indikovaná ako žiadúca vzhľadom na jeho rizikové faktory a potreby ovplyvňujúce recidívu páchania trestnej činnosti. **Rozsah trvania** ŠRaVVP je 4 – 6 mesiacov s časovou dotáciou 65-300 hodín, pričom väčšina z nich sa uskutočňuje v rozsahu 180 hodín. Vyššiu hodinovú dotáciu tvoria v každom programe štandardné skupinové intervencie a nižšiu doplňujúce skupinové a doplňujúce individuálne intervencie. Programy realizujú odborníci na dané témy (akreditované subjekty).

Charakteristika ŠRaVVP		
Názov (trvanie):	**Cieľ:**	**Tematické oblasti:**
Rodina a vzťahy (6 mesiacov)	Posilniť rodinu a vzťahy odsúdených osôb ako protektívne faktory znižovania rizika potenciálnej recidívy trestnej činnosti. Program sa zameriava najmä na zvýšenie funkčnosti a uvedomenie si hodnoty rodiny a vzťahov, ako aj miesta odsúdených osôb v týchto vzťahoch. Ďalším cieľom je zvýšenie povedomia odsúdených osôb v oblasti práv, povinností a možností rozvoja súvisiacich s rodinnými a inými vzťahmi (napr. prehĺbenie schopností odsúdených osôb budovať a udržiavať si trvalé a kvalitné medziľudské vzťahy, zvládanie náročných životných situácií súvisiacich so životom rodiny a vzťahmi a pod.).	rodina, moje miesto v rodine, dopad trestného činu na rodinu, podporná sieť pre rodinu, iné dôležité vzťahy, vzťahy po VTOS
Zamestnanosť (4 mesiace)	Úspešne reintegrovať do spoločnosti odsúdené osoby prostredníctvom kvalitnej prípravy, získania nových a posilnenia už existujúcich vedomostí, schopností a zručností, ktoré sú potrebné pre uplatnenie sa na trhu práce. Ďalším cieľom programu je zvýšenie povedomia odsúdených osôb v oblasti pracovného práva a využitia legitímnych možností štátnej sociálnej politiky s prihliadnutím na ich potreby.	nezamestnanosť – problém a možnosti riešenia, špecifické problémy odsúdených pri uplatnení na trhu práce, právo na prácu a ochrana uchádzača o zamestnanie, podpora podnikania, odborné intervencie, kariérne poradenstvo pre nezamestnaných

Finančná gramotnosť (4 mesiace)	Znížiť u odsúdených osôb (v závislosti od mentálnych schopností a dĺžky trestu odňatia slobody) riziko recidívy a vytvoriť reálne predpoklady pre nadobudnutie, obnovenie a/alebo prehĺbenie poznatkov a zručností v oblasti finančnej gramotnosti. Program je zameraný na osvojenie základných ekonomických princípov a riešenie záťažových životných situácií najmä v súvislosti so správou a plánovaním osobných finančných prostriedkov, orientácie v systéme štátnych či neštátnych finančných inštitúcií a pod.	finančná zodpovednosť spotrebiteľa, plánovanie, príjem a práca, rozhodovanie a hospodárenie spotrebiteľov, úver a dlh, sporenie a investovanie, riadenie rizika a poistenie
Reštart (6 mesiacov)	Odovzdať odsúdeným osobám poznatky o závislosti ako takej, o faktoroch, ktoré stoja za vznikom závislostného správania, pomôcť odsúdeným osobám pochopiť zdravotné a sociálne dôsledky závislosti a získať produktívny náhľad v procese zmeny a rozhodnutia k abstinencii. Program sa zameriava na posilňovanie motivácie, jasného a realistického sebapoznania, sebaúcty, sebavedomia, sebakontroly a sebaovládania.	vývoj závislosti a jej dôsledky, intrapersonálne schopnosti, motivačné faktory, interpersonálne schopnosti, riešenie krízových situácií, náprava sociálnych škôd
Život v komunite (6 mesiacov)	Prevencia výskytu sociálnej patológie a jej vybraných aspektov u rizikových skupín zo segregovaných komunít. Ďalším cieľom je prispieť k zvýšeniu efektivity resocializácie účastníkov k ich čo možno najmenej problémovému začleneniu sa do bežného života, vrátane zníženia miery rizika recidívy trestnej činnosti. Absolvovanie programu jednotlivými účastníkmi pritom môže mať pozitívny dopad aj na širšiu komunitu, do ktorej sa po ukončení VTOS vrátia. Program tak prispieva aj k celkovému riešeniu problematiky segregovaných komunít.	základné východiská sociálnej patológie, sociálna patológia súvisiaca s chudobou a vylúčením, sociálna patológia súvisiaca s ľudskými právami, rizikové oblasti recidívy
Chcem sa zmeniť (4 mesiace)	Cieľom špecializovaného programu je podpora a rozvoj pozitívnych osobnostných rezerv osvojením si vzorcov nenásilného správania v medziľudských vzťahoch, s cieľom predchádzania ďalšiemu násiliu a zmeny násilných modelov správania sa a znižovanie rizika potenciálnej recidívy trestnej činnosti. Práve pozitívne vnímanie seba samého, uvedomenie si príčin a dôsledkov svojho násilného správania a motivácia odsúdeného k riešeniu konfliktných situácii nenásilnou formou je ďalším cieľom programu.	násilie a agresivita, násilník, násilie a vzťahy, kauzalita násilia, reakcie na násilie
Rozdielnosť nás spája (6 mesiacov)	Všeobecným cieľom špecializovaného programu je realizácia odborných intervencií znižujúcich riziko opakovaného páchania trestnej činnosti týkajúcej sa radikalizácie a extrémizmu. Program sa zameriava na zastavenie/prerušenie radikalizácie, resp.	sociálne vzťahy, rizikové/nežiadúce správanie, coping-zvládanie, identita, ideológia, zvyšovanie empatizácie

	zvrátenie tohto procesu v prospech deradikalizácie. V troch fázach sa opakovane zameriava na 7 hlavných oblastí podporujúcich odpútanie, motiváciu, zmenu postojov a správania, výsledkom čoho dosiahne odsúdený vhľad do vlastných iracionálnych konštruktov podporujúcich jeho radikálne presvedčenia, názory a postoje. V spojitosti s tým bude schopný viac prijímať iné názory dokáže sa im otvoriť, v ideálnom prípade pracovať aj s bezpodmienečným prijatím inakosti (v zmysle plurality názorov a presvedčenia). Minimálny cieľ programu je zmena kognitívnej a konatívnej zložky radikálnych postojov, v ideálnom prípade aj zmena emotívnej zložky.	a tolerancie voči obetiam, akčná orientácia
Druhá šanca (6 mesiacov)	Primárnym cieľom programu je maximálna eliminácia násilia v partnerských vzťahoch v zmysle socio-ekologického modelu vo všetkých jeho formách (psychického, fyzického, sociálneho, ekonomického a sexualizovaného), a tým zvýšenie bezpečnosti obetí. Tento cieľ sa realizuje prostredníctvom čiastkových cieľov zameraných na: prebratie zodpovednosti, sebakontrolu, empatiu, alternatívne stratégie správania, spoluprácu a sieťovanie, zaistenie kvality.	úvod a formácia skupiny, definovanie násilia, násilného správania a jeho koreňov, tematizácia násilia na spoločenskej aj individuálnej úrovni, analýza násilného správania odsúdených, osoba dopúšťajúca sa partnerského násilia, nenásilné správanie a komunikácia v blízkych vzťahoch, život v páre

Tabuľka 1: Prehľad ŠRaVVP v rámci NP ŠNN

3. Metodológia výskumu

Cieľom výskumu bolo posúdiť efektivitu ŠRaVVP realizovaných v rámci VTOS, a to prostredníctvom analýzy ich vplyvu na mieru recidívy odsúdených osôb. Efektivita intervencií je pritom chápaná ako schopnosť programov **prispieť k zníženiu opätovného páchania trestnej činnosti po prepustení z VTOS.** Ako základné hodnotiace kritérium bola zvolená **penologická recidíva**, ktorá predstavuje **návrat odsúdeného do VTOS,** pričom v danom prípade bolo **časové kritérium** určené ako **bez obmedzenia po predchádzajúcom prepustení.** Recidíva v penologickom poňatí sa na účely sledovania efektivity ŠRaVVP rozumie ako **opätovný návrat do VTOS** z dôvodu **odsúdenia za nový trestný čin** spáchaný po prepustení z VTOS, t.j. nepočíta sa napríklad vrátenie do VTOS z dôvodu nariadenia ďalšieho VTOS na základe porušenia súdom uložených povinností či obmedzení v rámci skúšobnej doby uloženej pri podmienečnom prepustení z VTOS.

Vo všeobecnosti je výskum je realizovaný ako **kvantitatívna analýza**, zameraná na skúmanie vzťahu medzi **absolvovaním intervencií** a **výskytom recidívy** u konkrétneho odsúdeného. **Sledované obdobie** zahŕňa časový úsek odsúdených zúčastnených na ŠRaVVP od 01.10.2018 do 30.09.2023. Údaje o výskyte recidívy tak, ako bola na účely výskumu zadefinovaná, boli získavané k dátumu 31.12.2025.

Výskumný súbor (kohortu) tvorilo 166 účastníkov, ktorým bol indikovaný niektorý zo ŠRaVVP v sledovanom období. **Z celkovej kohorty programy absolvovalo 128 účastníkov**.

Limitom výskumu je samotná **povaha kvantitatívneho výskumu**, ktorý síce umožňuje identifikovať, či sa daný odsúdený, ktorý absolvoval uvedenú intervenciu, následne dopustil recidívneho konania, avšak neposkytuje **hlbší pohľad na individuálne procesy resocializácie** či **subjektívne faktory ovplyvňujúce správanie jednotlivých odsúdených**. Nie je teda s určitosťou možné **identifikovať jasnú koreláciu** medzi absolvovaním danej intervencie a výskytom recidívneho správania na základe dostupných údajov.

Ďalším metodologickým obmedzením je **absencia kontrolnej skupiny**, ktorá by umožnila porovnanie s odsúdenými, ktorí sa na programoch nezúčastnili. Tento faktor rovnako sťažuje jednoznačné určenie kauzálneho vplyvu ŠRaVVP na mieru recidívy, keďže nie je možné úplne vylúčiť vplyv iných premenných.

Napriek uvedeným limitom poskytuje zvolený metodologický prístup relevantné poznatky o fungovaní a potenciálnej efektivite ŠRaVVP v podmienkach slovenskej penitenciárnej starostlivosti.

4. Výsledky výskumu

1. Rodina a vzťahy

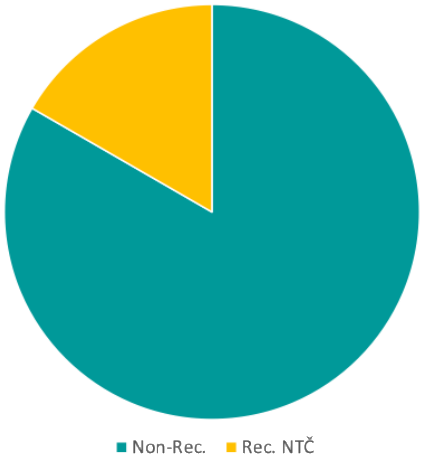

Graf 1: Evaluácia ŠRaVVP „Rodina a vzťahy“

Cieľom uvedeného ŠRaVVP je posilniť rodinu a vzťahy odsúdených osôb ako protektívne faktory znižovania rizika potenciálnej recidívy trestnej činnosti. Program sa zameriava najmä na zvýšenie funkčnosti a uvedomenie si hodnoty rodiny a vzťahov, ako aj miesta odsúdených osôb v týchto vzťahoch. Ďalším cieľom je zvýšenie povedomia odsúdených osôb v oblasti práv, povinností a možností rozvoja súvisiacich s rodinnými a inými vzťahmi (napr. prehĺbenie schopností odsúdených osôb budovať a udržiavať si trvalé a kvalitné medziľudské vzťahy, zvládanie náročných životných situácií súvisiacich so životom rodiny a vzťahmi a pod.).

ŠRaVVP prebiehal v dvoch samostatných cykloch počas NP ŠNN 1(od 10.5.2021 do 03.11.2021 a od 08.02.2023 do 4.8.2023). Do daného programu bolo zaradených 30 účastníkov, z ktorých 25 účastníkov splnilo minimálne podmienky počtu hodín skupinovej formy programu. Z uvedeného počtu boli 3 účastníci umiestnení vo výstupnom oddiele (VO).

V rámci programu **Rodina a vzťahy** sa teda výskumu zúčastnilo celkovo 30 odsúdených osôb, pričom program úspešne absolvovalo 25 z nich. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin spáchali 4 osoby, čo predstavuje 16 % účastníkov.

2. Zamestnanosť

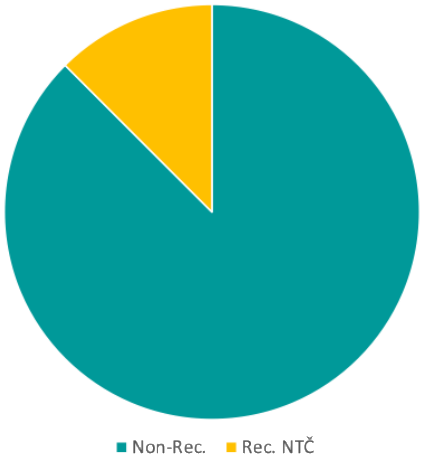

Graf 2: Evaluácia ŠRaVVP „Zamestnanosť“

Cieľom uvedeného ŠRaVVP je úspešne reintegrovať do spoločnosti odsúdené osoby prostredníctvom kvalitnej prípravy, získania nových a posilnenia už existujúcich vedomostí, schopností a zručností, ktoré sú potrebné pre uplatnenie sa na trhu práce. Ďalším cieľom programu je zvýšenie povedomia odsúdených osôb v oblasti pracovného práva a využitia legitímnych možností štátnej sociálnej politiky s prihliadnutím na ich potreby.

ŠRaVVP prebiehal v dvoch samostatných cykloch počas NP ŠNN 1(od 01.06.2021 do 22.09.2021 a od 10.05.2023 do 30.08.2023). Do daného programu bolo zaradených 30 účastníkov, z ktorých 24 účastníkov splnilo minimálne podmienky počtu hodín skupinovej formy programu. Z uvedeného počtu boli 13 účastníci umiestnení vo VO.

V rámci programu **Zamestnanosť** sa výskumu zúčastnilo celkovo 30 odsúdených osôb, pričom program úspešne absolvovalo 24 z nich. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin spáchali 3 osoby, čo predstavuje 12,5 % účastníkov.

3. Finančná gramotnosť

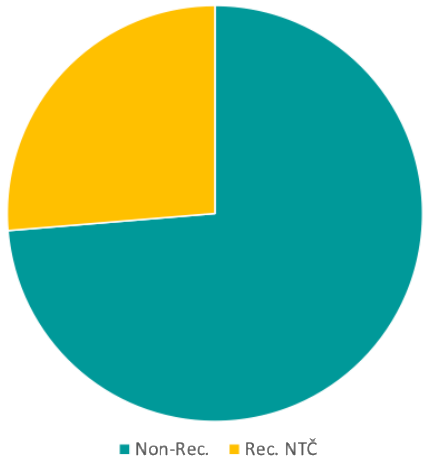

Graf 3: Evaluácia ŠRaVVP „Finančná gramotnosť"

Cieľom uvedeného ŠRaVVP je znížiť u odsúdených osôb (v závislosti od mentálnych schopností a dĺžky trestu odňatia slobody) riziko recidívy a vytvoriť reálne predpoklady pre nadobudnutie, obnovenie a/alebo prehĺbenie poznatkov a zručností v oblasti finančnej gramotnosti. Program je zameraný na osvojenie základných ekonomických princípov a riešenie záťažových životných situácií najmä v súvislosti so správou a plánovaním osobných finančných prostriedkov, orientácie v systéme štátnych či neštátnych finančných inštitúcií a pod.

ŠRaVVP prebiehal v dvoch samostatných cykloch počas NP ŠNN 1 (od 26.05.2021 do 16.09.2021 a od 11.05.2021 do 09.09.2021). Do daného programu bolo zaradených 30 účastníkov, z ktorých 19 účastníkov splnilo minimálne podmienky počtu hodín skupinovej formy programu. Z uvedeného počtu boli 8 účastníci umiestnení vo VO.

V rámci programu **Finančná gramotnosť** sa teda výskumu zúčastnilo celkovo 30 odsúdených osôb, pričom program úspešne absolvovalo 19 z nich. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin spáchalo 5 osôb, čo predstavuje 26,3 % účastníkov.

4. Reštart

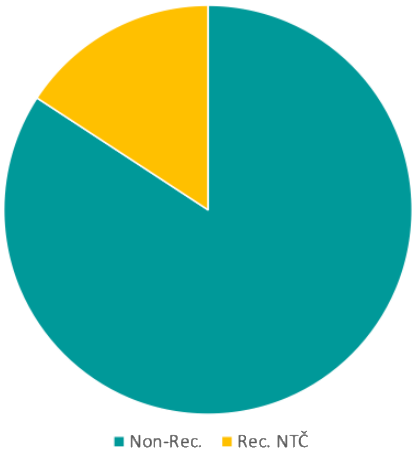

Graf 4: Evaluácia ŠRaVVP „Reštart"

Cieľom uvedeného ŠRaVVP je odovzdať odsúdeným osobám poznatky o závislosti ako takej, o faktoroch, ktoré stoja za vznikom závislostného správania, pomôcť odsúdeným osobám pochopiť zdravotné a sociálne dôsledky závislosti a získať produktívny náhľad v procese zmeny a rozhodnutia k abstinencii. Program sa zameriava na posilňovanie motivácie, jasného a realistického sebapoznania, sebaúcty, sebavedomia, sebakontroly a sebaovládania.

ŠRaVVP prebiehal v dvoch samostatných cykloch počas NP ŠNN 1(od 22.06.2020 do 25.03.2021 a od 14.05.2021 do 29.10.2021). Do daného programu bolo zaradených 28 účastníkov, z ktorých 19 účastníkov splnilo minimálne podmienky počtu hodín skupinovej formy programu. Z uvedeného počtu boli 12 účastníci umiestnení vo VO.

V rámci programu **Reštart** sa teda výskumu zúčastnilo celkovo 28 odsúdených osôb, pričom program úspešne absolvovalo 19 z nich. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin spáchali 3 osoby, čo predstavuje 15,8 % účastníkov.

5. Život v komunite

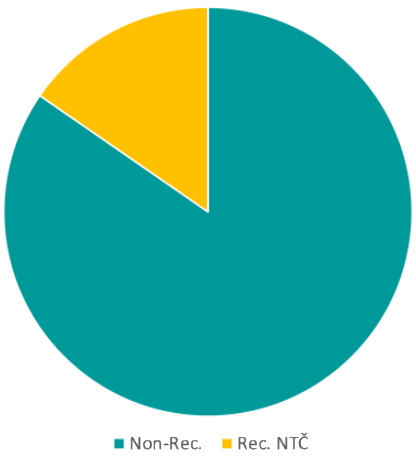

Graf 5: Evaluácia ŠRaVVP „Život v komunite"

Cieľom uvedeného ŠRaVVP je prevencia výskytu sociálnej patológie a jej vybraných aspektov u rizikových skupín zo segregovaných komunít. Ďalším cieľom je prispieť k zvýšeniu efektivity resocializácie účastníkov k ich čo možno najmenej problémovému začleneniu sa do bežného života, vrátane zníženia miery rizika recidívy trestnej činnosti. Absolvovanie programu jednotlivými účastníkmi pritom môže mať pozitívny dopad aj na širšiu komunitu, do ktorej sa po ukončení VTOS vrátia. Program tak prispieva aj k celkovému riešeniu problematiky segregovaných komunít.

ŠRaVVP prebiehal v dvoch samostatných cykloch počas NP ŠNN 1(od 28.05.2021 do 26.10.2021 a od 20.08.2020 do 12.06.2021). Do daného programu bolo zaradených 30 účastníkov, z ktorých 26 účastníkov splnilo minimálne podmienky počtu hodín skupinovej formy programu. Z uvedeného počtu boli 12 účastníci umiestnení vo VO.

V rámci programu **Život v komunite** sa teda výskumu zúčastnilo celkovo 30 odsúdených osôb, pričom program úspešne absolvovalo 26 z nich. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin spáchali 4 osoby, čo predstavuje 15,4 % účastníkov.

6. Chcem sa zmeniť

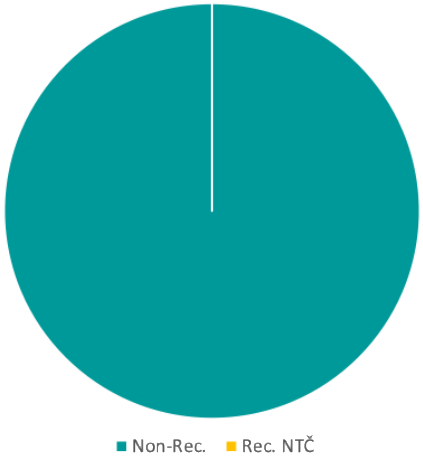

Graf 6: Evaluácia ŠRaVVP „Chcem sa zmeniť"

Cieľom uvedeného ŠRaVVP je podpora a rozvoj pozitívnych osobnostných rezerv osvojením si vzorcov nenásilného správania v medziľudských vzťahoch, s cieľom predchádzania ďalšiemu násiliu a zmeny násilných modelov správania sa a znižovanie rizika potenciálnej recidívy trestnej činnosti. Práve pozitívne vnímanie seba samého, uvedomenie si príčin a dôsledkov svojho násilného správania a motivácia odsúdeného k riešeniu konfliktných situácii nenásilnou formou je ďalším cieľom programu.

ŠRaVVP prebiehal v jednom samostatnom cykle počas NP ŠNN 1(od 04.02.2022 do 18.05.2022). Do daného programu bolo zaradených 8 účastníkov, z ktorých 6 účastníkov splnilo minimálne podmienky počtu hodín skupinovej formy programu. Z uvedeného počtu boli 3 účastníci umiestnení vo VO.

V rámci programu **Chcem sa zmeniť** sa teda výskumu zúčastnilo celkovo 8 odsúdených osôb, pričom program úspešne absolvovalo 6 z nich. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin nespáchala žiadna osoba, čo predstavuje 0 % účastníkov.

7. Druhá šanca

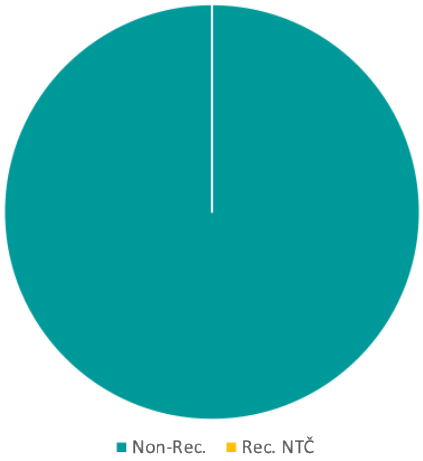

Graf 7: Evaluácia ŠRaVVP „Druhá šanca"

Primárnym cieľom programu je maximálna eliminácia násilia v partnerských vzťahoch v zmysle socio-ekologického modelu vo všetkých jeho formách (psychického, fyzického, sociálneho, ekonomického a sexualizovaného), a tým zvýšenie bezpečnosti obetí. Tento cieľ sa realizuje prostredníctvom čiastkových cieľov zameraných na: prebratie zodpovednosti, sebakontrolu, empatiu, alternatívne stratégie správania, spoluprácu a sieťovanie, zaistenie kvality.

ŠRaVVP prebiehal v jednom samostatnom cykle počas NP ŠNN 1(od 04.04.2022 do 11.08.2022). Do daného programu bolo zaradených 10 účastníkov, z ktorých 9 účastníkov splnilo minimálne podmienky počtu hodín skupinovej formy programu. Z uvedeného počtu bol 1 účastník umiestnený vo VO.

V rámci programu **Druhá šanca** sa teda výskumu zúčastnilo celkovo 10 odsúdených osôb, pričom program úspešne absolvovalo 9 z nich. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin nespáchala žiadna osoba, čo predstavuje 0 % účastníkov.

8. Celkovo ŠRaVVP

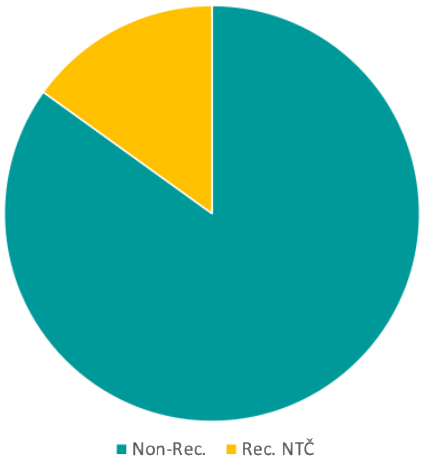

Graf 8: Evaluácia ŠRaVVP celkovo

Celkovo sa do ŠRaVVP teda zapojilo **166 odsúdených osôb, pričom programy úspešne absolvovalo 128 z nich,** čo poukazuje na relatívne vysokú mieru dokončenia týchto intervencií. Z hľadiska sledovania recidívy bolo zistené, že nový trestný čin spáchalo 19 osôb, čo predstavuje 14,84 % účastníkov. Tento údaj naznačuje, že drvivá väčšina účastníkov sa po absolvovaní programov nedopustila novej trestnej činnosti.

5. Celkové výsledky

Uvedené výsledky poukazujú na pozitívny efekt realizovaných ŠRaVVP, zároveň však zdôrazňujú potrebu ďalšieho posilňovania resocializačných opatrení a individualizovaného prístupu k odsúdeným s vyšším rizikom opätovného zlyhania.

Hlavným kritériom úspešnosti projektu NP ŠNN je zníženie návratnosti osôb do výkonu trestu. Vyhodnotenie penologickej recidívy v rámci NP ŠNN ukázalo **signifikantne nižšie hodnoty v porovnaní s celoslovenským priemerom.**

Na základe prezentovaných zistení možno konštatovať, že ŠRaVVP predstavujú významný nástroj modernej penitenciárnej politiky, ktorý reflektuje odklon od čisto represívneho chápania výkonu trestu smerom k jeho resocializačnej a preventívnej funkcii. Empirické dáta jednoznačne naznačujú, že samotná izolácia páchateľa bez cielenej intervencie nepostačuje. V tomto kontexte sa implementácia systematických programov javí ako **nevyhnutný predpoklad efektívneho znižovania opakovanej trestnej činnosti**.

Výsledky výskumu realizovaného v rámci projektu NP ŠNN poukazujú na pozitívny efekt týchto intervencií, keďže celková miera recidívy u účastníkov programov dosiahla len 14,84 %. Tento údaj teda podporuje záver, že individualizované programy zamerané na kriminogénne potreby jednotlivých odsúdených majú reálny potenciál redukovať riziko opätovného zlyhania. Zvlášť významné sú programy orientované na konkrétne oblasti, v ktorých je vysoké riziko opätovného zlyhania v rámci života „na slobode“.

Záver

Z teoretického hľadiska sa ako kľúčová ukazuje integrácia modelov **Risk-Need-Responsivity (RNR)** a **Good Lives Model (GLM)**, ktoré spájajú redukciu rizík s rozvojom pozitívnych osobnostných zdrojov. Odborná literatúra zdôrazňuje, že intervencie založené na princípoch RNR vedú k efektívnejšiemu znižovaniu recidívy prostredníctvom zacielenia na dynamické kriminogénne potreby, zatiaľ čo GLM podporuje vnútornú motiváciu a dlhodobú zmenu identity páchateľa. Prepojenie týchto prístupov v praxi, v oblasti práce s odsúdenými, vytvára komplexný rámec, ktorý zvyšuje účinnosť resocializačných intervencií.

Za osobitne významnú z hľadiska špecializovaných intervencií možno považovať aj úlohu dynamických faktorov, najmä **motivácie a aktívneho zapojenia odsúdených do programu**. Ako vyplýva z analyzovaných poznatkov, práve tieto faktory majú vyššiu prediktívnu hodnotu než statické charakteristiky páchateľa. Z uvedeného vyplýva potreba dôsledného uplatňovania princípu responzivity a individualizácie programov.

Napriek pozitívnym výsledkom však nemožno opomenúť identifikované metodologické limity výskumu, najmä absenciu kontrolnej skupiny a kvantitatívny charakter analýzy. Tieto faktory znemožňujú **jednoznačné určenie kauzálneho vzťahu medzi absolvovaním programov a znížením recidívy**. Do budúcnosti sa preto javí ako nevyhnutné doplniť kvantitatívne zistenia o kvalitatívny výskum, ktorý by umožnil hlbšie porozumenie individuálnych resocializačných procesov, ako aj realizovať komparatívne štúdie medzi účastníkmi programov a odsúdenými bez intervencie.

Záverom možno konštatovať, že špecializované resocializačné programy vo všeobecnosti predstavujú efektívny nástroj znižovania recidívy v podmienkach Slovenskej republiky a ich ďalší rozvoj by mal byť sprevádzaný systematickým výskumom, dôrazom na individualizáciu prístupu a prehlbovaním interdisciplinárnej spolupráce. Iba tak možno zabezpečiť, aby VTOS plnil **nielen represívnu, ale predovšetkým resocializačnú funkciu v súlade s modernými trendmi trestnej politiky.**

Zoznam bibliografických odkazov

ANDREWS, D. A., & BONTA, J. Rehabilitating criminal justice policy and practice.Psychology, In: Public Policy, and Law, 16(1), 2010. [online]. str. 39–55. Dostupné na: https://doi.org/10.1037/a0018362.

BEHAN, C. Learning to Escape: Prison Education, Rehabilitation and the Potential for Transformation. In: Journal of Prison Education and Reentry, 1(1), 2014. str. 20–31.

BLOMBERG, T. G., BALES, W. D., MANN, K., PIQUERO, A. R., & BERK, R. A. Incarceration, education and transition from delinquency. In: Journal of Criminal Justice, 39(4), 2011. [online]. str. 355-365. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.04.003.

BOSMA, A. a kol. Prison-Based Rehabilitation: Predictors of Offender Treatment Participation and Treatment Completion. In: Crime & Delinquency, 62(8), 2016. [online]. str. 1095–1120. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/0011128714549654.

KIM, R. H., & CLARK, D. The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity Score Matching approach. In: Journal of Criminal Justice, 41(3), 2013. [online]. str. 196–204. Dostupné na: https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.03.001.

MCMURRAN, M., & THEODOSI, E. Is treatment non-completion associated with increased reconviction over no treatment? In: Psychology, Crime & Law, 13(4), 2007. [online]. [str. 333–343.Dostupné na: https://doi.org/10.1080/10683160601060374.

MCMURRAN, M., & WARD, T. Treatment readiness, treatment engagement and behaviour change. In: Criminal Behaviour and Mental Health, 20(2), 2010. [online]. str. 75–85. Dostupné na: https://doi.org/10.1002/cbm.762.

NOVOPACKÁ, M. a kol. Úspěšnost a selhání ve vězeňských programech. In: Česká kriminologie. Praha: Česká kriminologická společnost, 2023, roč. 1, č. 1, s. 1–25.

WARD, T., FORTUNE, C. The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offenders' Personal Goals. In: European Journal of Probation, 5(2), 2013. [online]. str. 29-46. Dostupné na: https://doi.org/10.1177/206622031300500203.

Kontaktné údaje:

JUDr. Jakub Ľorko, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
jakub.lorko@flaw.uniba.sk
Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže
Odbor projektov a stratégií, úsek národného projektu Šanca na návrat
Šagátova 1
821 08 Bratislava
lenka.klesken@zvjs.sk

JUDr. Lenka Miklóssyová, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
lenka.miklossyova@flaw.uniba.sk

DOPADY STRATÉGIÍ EURÓPSKEJ ÚNIE NA VZDELÁVACÍ PROCES NA AKADÉMII POLICAJNÉHO ZBORU V BRATISLAVE

doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef MEDELSKÝ, PhD.
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Anotácia: *Autor príspevku zadefinuje základné rámce strategických dokumentov Európskej únie (SOCTA, EMPACT), ktoré sa dotýkajú oblasti operatívnej činnosti, vyšetrovania a oblasti trestného práva. Na základe analýzy uvedených strategických dokumentov bude poukázané na základné rámce, ktoré je nevyhnutné zakomponovať do edukačného procesu na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, a to za využitia špecifických nástrojov s cieľom zvýšiť internacionalizáciu vzdelávacieho procesu, vedy a výskumu na pôde Akadémie Policajného zboru v Bratislave.*
Kľúčové slová: *Európska únia, SOCTA, EMPACT, edukačný proces, veda a výskum CEPOL, LEED, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, analýza, sumarizácia, interpretácia, závery.*

Annotation: *The author defines the basic frameworks of the strategic documents of the European Union (SOCTA, EMPACT) that relate to the areas of operational activity, investigation, and criminal law. Based on an analysis of these strategic documents, the paper highlights the key frameworks that need to be incorporated into the educational process at the Academy of the Police Force in Bratislava, using specific tools aimed at increasing the internationalisation of the educational process, as well as science and research activities at the Academy of the Police Force in Bratislava.*
Keywords: *European Union, SOCTA, EMPACT, educational process, science and research, CEPOL, LEED, Academy of the Police Force in Bratislava, analysis, summarisation, interpretation, conclusions.*

Úvod

Európska únia je medzinárodnou medzivládnou organizáciou, ktorá zasahuje do mnohých oblastí politického, hospodárskeho či spoločenského života. Výnimkou nie je ani oblasť bezpečnosti, v ktorej je Európska únia základným garantom bezpečnosti občanov európskeho priestoru. Základná myšlienka zjednotenej Európy spočívala vo vytvorení mierového projektu, ktorý by sprostredkovával neexistenciu ozbrojených konfliktov na území európskeho kontinentu.[1] Európske a globálne bezpečnostné prostredie prechádzalo od konca studenej vojny novou érou vývoja. Hlavne vďaka prelomovým udalostiam, ktoré nastali na začiatku deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia, sa podstatným spôsobom zmenila aj politická mapa Európy.[2] Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby Európska únia v spolupráci so svojimi inštitúciami a agentúrami prinášala konkrétne riešenia na ochranu občanov Európskej únie pred nelegálnymi aktivitami subjektov, ktoré priamo ohrozujú základné piliere Európskej únie, ako aj základné práva a slobody jej občanov. Na tento účel musí Európska únia vytvárať stratégie, v rámci ktorých bude zhromažďovať údaje, hodnotiť ich, analyzovať a následne prijímať konkrétne opatrenia v boji proti nelegálnym aktivitám fyzických či právnických osôb na území Európskej únie.

Serious and Organised Crime Threat Assessment - SOCTA

Stratégia EÚ SOCTA (Serious and Organised Crime Threat Assessment) je strategický analytický rámec vypracovaný agentúrou Európskej únie Europol. Článok 88 Zmluvy o fungovaní Európskej únie stanovuje mandát Europolu, ktorý *„koordinuje a podporuje vyšetrovacie činnosti v oblasti terorizmu a organizovaného zločinu“*.[3] Základným cieľom tohto významného dokumentu je identifikovať, analyzovať a zvýrazniť kľúčové hrozby vyplývajúce zo závažnej a

[1] VÍŠEK, Jiří, David, DLOUHÝ, Jan, BAJURA, Lukáš, HABICH a Tomáš, NAJMAN. *Vybrané recentní bezpečnostní výzvy Evropské unie*. In: Dvadsať rokov členstva Slovenskej republiky v Európskej Únii. Prínosy, výzvy, očakávania. Zborník príspevkov. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2024, s. 531.

[2] VÍŠEK, Jiří. Recentní postavení a role Organizace Severoatlantické smlouvy. Kolektiv autorů. Bezpečnostní výzvy současného světa. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2020, s. 137.

[3] LACA, Nina. Aktivity Európskej únie v boji proti terorizmu. In: Lex et securitas: recentní výzvy právních a bezpečnostních věd (interdisciplinární diskurs), KŘÍHA, J., FELCAN, M., METEŇKO, J. et al. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. s. 45.

organizovanej kriminality v rámci hraníc Európskej únie. SOCTA poskytuje dôkazmi podložené hodnotenie kriminálnych javov, štruktúr a trendov prostredníctvom integrácie spravodajských informácií od členských štátov EÚ a relevantných agentúr, či ďalších partnerských subjektov aj mimo hranice EÚ. Jej hlavným účelom je podporovať informované rozhodovanie na strategickej a politickej úrovni a slúžiť ako základný pilier určovania operačných priorít v rámci politických priorít EÚ pre boj proti závažnej a organizovanej kriminalite (EMPACT). SOCTA je nástrojom, ktorý umožňuje koordinovaný prístup založený na spravodajských informáciách pri potláčaní závažnej a organizovanej kriminality v celej Európskej únii. „V správe EU SOCTA sa opätovne zdôrazňuje, že hrozba závažnej a organizovanej trestnej činnosti pre EÚ a jej členské štáty je všadeprítomná, závažná a zásadným spôsobom sa mení. Všetky kriminálne javy predstavujú hrozbu pre EÚ, niektoré však z dôvodu rôznych znakov, ktoré zvyšujú ich nebezpečnosť, vynikajú ako kľúčové hrozby. Úlohou Europolu je prostredníctvom EU SOCTA tieto kľúčové hrozby identifikovať.“[4]

Základne ciele SOCTA

Ako už bolo naznačené SOCTA je strategický spravodajský dokument vypracovaný agentúrou Europol. Jeho hlavným cieľom je podporovať koordinovaný prístup založený na spravodajských informáciách pri boji proti závažnej a organizovanej kriminalite v rámci EÚ.

K základným cieľom SOCTA je možné zaradiť:

a) Identifikácia hrozieb - SOCTA je zameraná na identifikáciu, analýzu a zvýraznenie najvýznamnejších hrozieb závažnej a organizovanej kriminality v rámci EÚ, a to na základe ich dopadu, rozsahu a potenciálnej škodlivosti pre spoločnosť, hospodárstvo a vnútornú bezpečnosť.
b) Podpora strategického rozhodovania - Základným cieľom SOCTA je poskytovať inštitúciám EÚ a členským štátom spravodajské informácie podložené dôkazmi, ktoré umožňujú strategické a politické rozhodovanie v oblasti vnútornej bezpečnosti.
c) Základ rámec pre EMPACT - SOCTA slúži ako analytický základ pre ďalší strategický dokument v rámci boja proti závažnej a organizovanej kriminalite (EMPACT), a to prostredníctvom vymedzenia prioritných oblastí kriminality a následného rozloženia operačných, finančných a ľudských zdrojov na úrovni EÚ, ako aj na vnútroštátnej úrovni.
d) Spravodajská spolupráca - SOCTA spája kriminálne spravodajské informácie z viacerých členských štátov, čím vytvára spoločný analytický základ pre hodnotenie hrozieb. Tým podporuje spravodajsky riadený výkon a strategické plánovanie
e) Posilnenie koordinácie a spolupráce - SOCTA sa usiluje o posilnenie koordinácie a výmeny informácií medzi členskými štátmi EÚ, agentúrou Europol a partnerskými inštitúciami.[5]

K základným výzvam, ktoré vychádzajú zo strategického dokumentu SOCTA je možné zaradiť:

a) Zber informácií - SOCTA je založená na spravodajských príspevkoch členských štátov EÚ, ktorých štandardy zberu údajov, analytické kapacity a právne rámce sa výrazne líšia. Rozdiely v úplnosti, aktuálnosti a spoľahlivosti údajov môžu viesť k medzerám, nezrovnalostiam a nerovnomernému zobrazovaniu hrozieb naprieč jednotlivými jurisdikciami.
b) Meniace sa kriminálne prostredie - Závažná a organizovaná kriminalita je čoraz viac dynamická, technologicky podmienená a nadnárodná. Vznikajúce hrozby, ako sú

[4] Pozri bližšie: Europol (2025), European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment - The changing DNA of serious and organised crime, Publications Office of the European Union, Luxembourg. Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA%202025%20-%20Zhrnutie.pdf.

[5] Europol. (2025). *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA 2025)*. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf?utm.

kyberneticky podporovaná kriminalita, hybridné kriminálne siete a zneužívanie nových technológií, sa často vyvíjajú rýchlejšie, ako základné strategické plánovanie a aktivity, čo môže v konečnom dôsledku viesť k oneskoreným strategickým reakciám.

c) Medzera medzi stratégiou a operatívnou činnosťou - Hoci je SOCTA koncipovaná ako strategický dokument, premietnutie jej zistení do konkrétnych operačných priorít v rámci strategických opatrení, ktoré vychádzajú z EMPACT je náročné.[6]

European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats - EMPACT

Stratégia EÚ EMPACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) predstavuje operačný rámec Európskej únie, ktorého cieľom je reagovať na najvýznamnejšie hrozby vyplývajúce zo závažnej a organizovanej kriminality prostredníctvom koordinovaného prístupu založeného na spravodajských informáciách, opierajúc sa o strategický dokument SOCTA. EMPACT premieňa strategické priority SOCTA na konkrétne operačné opatrenia. Podporuje štruktúrovanú spoluprácu medzi členskými štátmi EÚ, agentúrou Europol, ďalšími agentúrami EÚ a relevantnými partnermi prostredníctvom integrácie orgánov presadzovania práva, justičných orgánov, colnej správy, orgánov hraničného riadenia a administratívnych orgánov. Hlavným cieľom EMPACT je zvýšiť efektívnosť, súdržnosť a dosah reakcie Európskej únie na závažnú a organizovanú kriminalitu zosúladením strategickej analýzy a operačného plánovania.[7]

K základným cieľom EMPACT je možné zaradiť:

a) Implementácia priorít EÚ v oblasti kriminality - EMPACT sa usiluje o premietnutie strategických priorít identifikovaných prostredníctvom hodnotenia hrozieb závažnej a organizovanej kriminality (SOCTA) do konkrétnych, koordinovaných a operačných opatrení na úrovni EÚ, ako aj na vnútroštátnej úrovni.

b) Posilnenie spolupráce - základným cieľom EMPACT je posilniť spoluprácu medzi orgánmi presadzovania práva, justičnými orgánmi, colnou správou, orgánmi hraničného riadenia a administratívnymi orgánmi, čím sa zabezpečuje komplexný a integrovaný prístup k boju proti závažnej a organizovanej kriminalite.

c) Zvyšovanie operačnej efektívnosti - EMPACT má za cieľ zvýšiť operačný dosah spoločných aktivít, vrátane vyšetrovaní, výmeny spravodajských informácií a koordinovaných zásahov, a tým zlepšiť účinnosť spoločných aktivít Európskej únie na identifikované kriminálne hrozby.

d) Spravodajská spolupráca – aj v tomto prípade EMPACT podporuje spravodajsky riadený a dôkazmi podložený výkon policajnej činnosti, pričom uprednostňuje preventívne opatrenia pred reálnymi zásahmi.

e) Zlepšovanie výmeny informácií - EMPACT sa usiluje o uľahčenie včasnej, bezpečnej a štruktúrovanej výmeny informácií medzi členskými štátmi EÚ a príslušnými agentúrami EÚ, najmä za efektívnej podpory Europolu.

f) Zvyšovanie odolnosti voči vznikajúcim hrozbám - EMPACT má za cieľ posilniť schopnosť Európskej únie reagovať na meniace sa a vznikajúce kriminálne hrozby, vrátane kyberneticky podporovanej kriminality a nadnárodných kriminálnych sietí.[8]

---

[6] Pozri bližšie: Europol. (2025). *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA 2025)*. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf?utm.

[7] European Commission. *EMPACT – Fighting crime together*. Dostupné na: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en?utm.

[8] Pozri bližšie: European Commission. *EMPACT – Fighting crime together*. Dostupné na: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en?utm; CEPOL. *European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT)*. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/european-multidisciplinary-platform-against-criminal-threats?utm.

K základným výzvam EMPACT je možné zaradiť:

a) Fragmentácia národných priorít - Hoci EMPACT stanovuje spoločné priority EÚ v oblasti kriminality, členské štáty si zachovávajú suverenitu nad zdrojmi orgánov presadzovania práva a nad operačným zameraním. Rozdielne národné vnímanie hrozieb, právne obmedzenia a politické priority môžu viesť k nerovnomernému zapojeniu do aktivít EMPACT.

b) Zložitosť koordinácie - EMPACT je založená na multidisciplinárnej a medziagentúrnej spolupráci zahŕňajúcej orgány presadzovania práva, justičné orgány, colnú správu, orgány hraničného riadenia a administratívne orgány. Koordinácia takto širokého spektra aktérov naprieč viacerými jurisdikciami zvyšuje organizačnú náročnosť a môže spomaľovať rozhodovacie procesy a implementáciu opatrení.

c) Nerovnováha zdrojov a kapacít - Medzi členskými štátmi existujú výrazné rozdiely z hľadiska finančných zdrojov, analytických kapacít, personálneho zabezpečenia a technických schopností. Tieto asymetrie môžu obmedzovať aktívnu účasť niektorých štátov a zároveň klásť neúmernú operačnú záťaž na obmedzený počet štátov s vyššou úrovňou kapacít.

d) Výmena informácií a právne obmedzenia - Napriek existujúcim mechanizmom spolupráce pretrvávajú právne bariéry, požiadavky na ochranu osobných údajov a rozdiely vo vnútroštátnych právnych predpisoch, ktoré bránia včasnej výmene operačných a osobných údajov nevyhnutných pre efektívne spoločné akcie.

e) Prispôsobivosť vznikajúcim hrozbám - Hoci EMPACT funguje v rámci viacročného politického cyklu, rýchlo sa meniace metódy páchania trestnej činnosti, vrátane kyberneticky podporovanej a technologicky podmienenej kriminality, si môžu vyžadovať rýchlejšiu adaptáciu, než akú umožňujú existujúce plánovacie cykly.[9]

Implementácia hodnotenia hrozieb závažnej a organizovanej kriminality (Serious and Organised Crime Threat Assessment – SOCTA) a Európskej multidisciplinárnej platformy proti kriminálnym hrozbám (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats – EMPACT) do vzdelávacieho procesu na Akadémii Policajného zboru v Bratislave predstavuje nevyhnutnú reakciu na meniace sa bezpečnostné prostredie a rastúci dôraz na spravodajsky riadený výkon policajnej činnosti a koordináciu na úrovni Európskej únie. Keďže SOCTA a EMPACT tvoria analytické a operačné piliere prístupu Európskej únie k boju proti závažnej a organizovanej kriminalite, ich integrácia do policajného vzdelávania zabezpečuje súlad so súčasnými bezpečnostnými stratégiami EÚ a praxou orgánov presadzovania práva.

Zahrnutie SOCTA do študijných programov prispieva k rozvoju strategických a analytických kompetencií tým, že študentov oboznamuje s metodikami hodnotenia hrozieb, spravodajskou analýzou a dôkazmi podloženou prioritizáciou kriminálnych hrozieb. EMPACT túto stratégiu dopĺňa tým, že demonštruje, ako sa analytické výstupy premietajú do koordinovaných operačných opatrení, čím preklenuje medzeru medzi teóriou a praxou. Tieto rámce spoločne umožňujú študentom pochopiť celý proces – od strategického hodnotenia až po operačnú implementáciu na vnútroštátnej aj európskej úrovni.

Zahrnutie SOCTA a EMPACT zároveň podporuje spravodajsky riadený a multidisciplinárny prístup k policajnej činnosti prostredníctvom zdôrazňovania spolupráce medzi orgánmi presadzovania práva, justičnými orgánmi, colnou správou, orgánmi hraničného riadenia a ďalšími relevantnými aktérmi. Tento prístup odráža praktické potreby súčasnej policajnej praxe

[9] Pozri bližšie: European Commission. *EMPACT: keeping the European Union safe*. Dostupné na: https://www.euda.europa.eu/activities/empact-keeping-eu-safe_en; CEPOL. *European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT)*. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/european-multidisciplinary-platform-against-criminal-threats?utm.

a pripravuje absolventov na účasť v cezhraničných a medzinárodných operáciách koordinovaných v rámci Európskej únie, vrátane spolupráce s agentúrou Europol.

Celkovo integrácia SOCTA a EMPACT do vzdelávacieho procesu zvyšuje odbornú pripravenosť, analytické schopnosti a inštitucionálnu súdržnosť, pričom zároveň posilňuje postavenie Akadémie Policajného zboru v Bratislave ako modernej vzdelávacej inštitúcie zosúladenej s európskymi štandardmi v oblasti vnútornej bezpečnosti a vzdelávania orgánov presadzovania práva.

Agentúra Európskej únie pre vzdelávanie v oblasti presadzovania práva - CEPOL

CEPOL (Agentúra Európskej únie pre vzdelávanie v oblasti presadzovania práva) je decentralizovaná agentúra Európskej únie, ktorá je zodpovedná za rozvoj, koordináciu a poskytovanie vzdelávania a odbornej prípravy príslušníkov orgánov presadzovania práva v členských štátoch EÚ. Hlavným poslaním agentúry CEPOL je podporovať cezhraničnú spoluprácu v boji proti závažnej a organizovanej kriminalite prostredníctvom zvyšovania vedomostí, zručností a kompetencií vyšších policajných dôstojníkov a ďalších odborníkov v oblasti presadzovania práva. Agentúra podporuje vytváranie spoločnej európskej kultúry presadzovania práva prostredníctvom špecializovaných vzdelávacích aktivít, výmenných programov, online vzdelávania a výskumu, pričom osobitný dôraz kladie na politiky EÚ, bezpečnostné priority a spravodajsky riadený výkon policajnej činnosti. Uľahčovaním spolupráce medzi národnými vzdelávacími inštitúciami a agentúrami EÚ prispieva CEPOL k efektívnosti, konzistentnosti a profesionalite vzdelávania v oblasti presadzovania práva v rámci Európskej únie.[10]

Hlavné ciele Agentúry CEPOL

Posilňovanie cezhraničnej spolupráce orgánov presadzovania práva - Hlavným cieľom agentúry CEPOL je zlepšovať cezhraničnú spoluprácu medzi členskými štátmi EÚ prostredníctvom posilňovania vzájomného porozumenia, dôvery a interoperability medzi odborníkmi v oblasti presadzovania práva.

Rozvoj odborných kompetencií - CEPOL sa usiluje o rozvoj a zvyšovanie vedomostí, zručností a kompetencií príslušníkov orgánov presadzovania práva, najmä vyšších policajných dôstojníkov, v oblastiach relevantných pre vnútornú bezpečnosť EÚ a boj proti závažnej a organizovanej kriminalite.

Podpora spoločnej európskej kultúry presadzovania práva - Agentúra sa zameriava na podporu spoločnej európskej policajnej kultúry založenej na spoločných hodnotách, štandardoch a osvedčených postupoch, čím podporuje jednotný a koordinovaný výkon policajnej činnosti v rámci EÚ.

Podpora bezpečnostných priorít a politík EÚ - CEPOL zosúlaďuje svoje vzdelávacie aktivity s prioritami vnútornej bezpečnosti Európskej únie, vrátane priorít identifikovaných prostredníctvom SOCTA a realizovaných v rámci EMPACT, čím zabezpečuje, že vzdelávanie a odborná príprava reflektujú aktuálne aj vznikajúce hrozby.

Podpora výmeny poznatkov a vytvárania odborných sietí - Prostredníctvom vzdelávacích kurzov, výmenných programov a expertných sietí podporuje CEPOL výmenu poznatkov, vzájomné učenie a profesionálne sieťovanie medzi odborníkmi a inštitúciami v oblasti presadzovania práva.

Rozvoj inovatívnych vzdelávacích metód - Ďalším významným cieľom agentúry CEPOL je rozvíjať moderné a inovatívne vzdelávacie prístupy, vrátane e-learningu, kombinovaného vzdelávania (blended learning) a výskumne orientovaného vzdelávania, s cieľom zabezpečiť dostupné a efektívne vzdelávanie vo všetkých členských štátoch.

[10] Pozri bližšie: European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL). (n.d.). *European Union Agency for Law Enforcement Training*. European Union. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/about/the-agency.

Spolupráca s agentúrami EÚ a partnermi - CEPOL úzko spolupracuje s ďalšími agentúrami EÚ, ako sú Europol, Frontex a Eurojust, ako aj s partnermi z tretích krajín, s cieľom zabezpečiť koherentné a integrované vzdelávanie v oblasti presadzovania práva na úrovni EÚ.[11]

PLATFORMA LEED

Platforma LEED agentúry CEPOL predstavuje centrálne digitálne fórum Agentúry CEPOL určené na podporu vzdelávania, odbornej prípravy a profesionálneho prepojenia príslušníkov orgánov presadzovania práva v rámci Európskej únie.

Platforma LEED (Law Enforcement Education and Training Platform) je integrovaný online vzdelávací a kooperačný systém agentúry CEPOL, ktorý poskytuje príslušníkom orgánov presadzovania práva v EÚ prístup k e-learningovým kurzom, virtuálnym učebniam, vzdelávacím materiálom, expertným komunitám a nástrojom na zdieľanie poznatkov. Platforma podporuje harmonizované vzdelávanie orgánov presadzovania práva na úrovni EÚ tým, že umožňuje kontinuálny odborný rozvoj, cezhraničnú spoluprácu a výmenu osvedčených postupov v súlade s prioritami vnútornej bezpečnosti EÚ.

Hlavné funkcie platformy LEED:

a) E-learning a kombinované vzdelávanie: poskytovanie online kurzov, webinárov a virtuálnych vzdelávacích aktivít koordinovaných agentúrou CEPOL.
b) Zdieľanie poznatkov: prístup k vzdelávacím zdrojom, výstupom výskumu a politicky relevantným materiálom súvisiacim s bezpečnostnými prioritami EÚ (napr. závažná a organizovaná kriminalita).
c) Profesionálne sieťovanie: uľahčovanie interakcie medzi príslušníkmi orgánov presadzovania práva, lektormi a expertmi z členských štátov EÚ.
d) Podpora politík EÚ: zosúladenie obsahu vzdelávania s rámcami EÚ, ako sú SOCTA, EMPACT a spravodajsky riadený výkon policajnej činnosti.
e) Dostupnosť a štandardizácia: zabezpečenie rovnakého prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu pre príslušníkov orgánov presadzovania práva v celej EÚ.

Platforma LEED predstavuje digitálnu infraštruktúru agentúry CEPOL pre vzdelávanie orgánov presadzovania práva v EÚ, ktorá umožňuje harmonizované poskytovanie vzdelávania, výmenu poznatkov a profesionálnu spoluprácu na podporu cieľov vnútornej bezpečnosti Európskej únie.[12]

Príkladom konkrétneho obsahu, ktorý platforma ponúka je napríklad Webinár CEPOL: EMPACT – cyklus 2026–2029. Webinár je zameraný na oboznámenie odborníkov v oblasti presadzovania práva s nadchádzajúcim operačným cyklom EMPACT na obdobie rokov 2026–2029 a na vysvetlenie jeho strategického kontextu, štruktúry a praktickej implementácie v rámci rámca EÚ pre boj proti závažnej a organizovanej kriminalite.

Hlavným cieľom webinára je poskytnúť účastníkom komplexný prehľad Európskej multidisciplinárnej platformy proti kriminálnym hrozbám (EMPACT) ako operačného nástroja Európskej únie. Osobitný dôraz sa kladie na prepojenie medzi hodnotením hrozieb závažnej a organizovanej kriminality EÚ (SOCTA) a definovaním priorít EÚ v oblasti kriminality, ako aj na premietnutie týchto priorít do konkrétnych operačných opatrení počas cyklu 2026–2029.

Webinár sa venuje kľúčovým prvkom politického cyklu EMPACT, vrátane riadiacich štruktúr, úloh a zodpovedností zapojených aktérov, plánovania operačných opatrení a koordinačných mechanizmov na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni. Zároveň zdôrazňuje význam multidisciplinárnej spolupráce, spravodajsky riadeného výkonu policajnej činnosti a efektívnej

[11] Pozri bližšie: REGULATION (EU) 2015/2219 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 25 November 2015 on the European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) and replacing and repealing Council Decision 2005/681/JHA. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R2219&from=EN.

[12] Pozri bližšie: CEPOL. (2025). *About LEEd*. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/leed.

výmeny informácií medzi orgánmi presadzovania práva, justičnými orgánmi, colnou správou, orgánmi hraničného riadenia a ďalšími relevantnými partnermi.[13]

Platforma LEED ponúka viaceré možnosti prezenčného alebo online vzdelávania v oblasti strategických dokumentov SOCTA a najmä EMPACT. Ako príklad je možné uviesť:

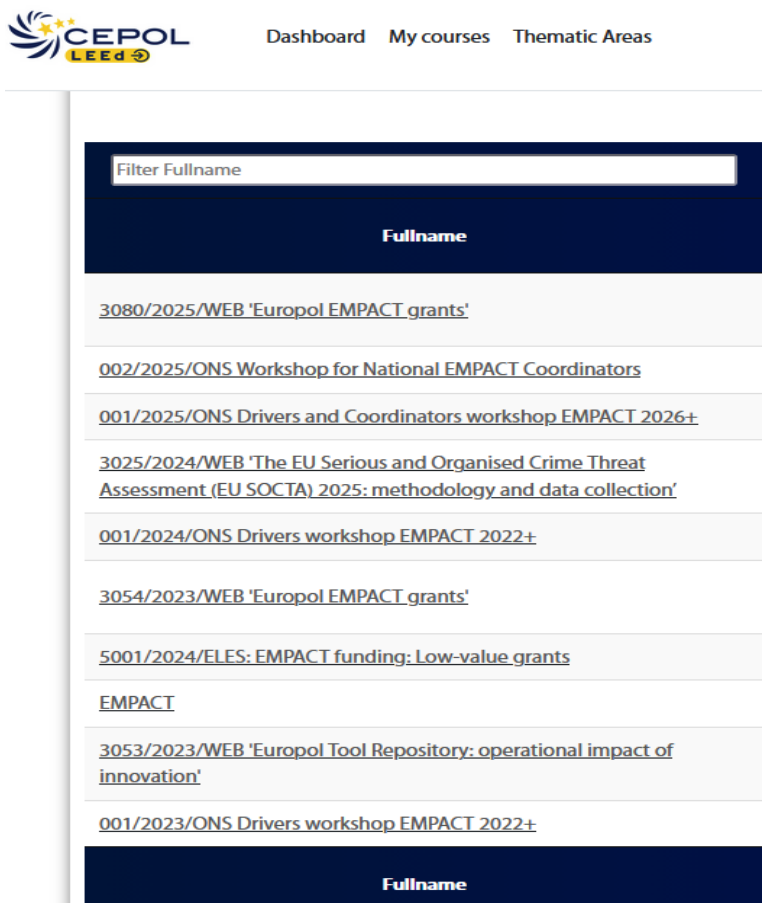

Obrázok č. 1
Zdroj: https://leed.cepol.europa.eu/blocks/thematic_areas/courseview.php?categoryid=12

Záver

Internacionalizácia a modernizácia edukačného procesu v zmysle vyššie uvedených stratégií je nevyhnutnosťou, ktorá musí byť reflektovaná aj na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Ako inštitúcia edukácie študentov, profesionálne zameraných na efektívny výkon bezpečnostných služieb, zaradených do zložiek rezortu MV SR, ale aj iných štátnych a neštátnych bezpečnostných činností a služieb, ktoré garantujú ochranu a bezpečnosť občanov, ako štátna vysoká škola zabezpečujúca vzdelávanie a výchovu najmä príslušníkov Policajného zboru je vysoko špecializovanou inštitúciou, rešpektovanou na základe dosiahnutých vzdelávacích a výskumných výsledkov vo vnútroštátnom ako aj medzinárodnom rozmere.[14] Hlavné ciele strategických dokumentov musia byť súčasťou edukačného procesu, tak aby bola zabezpečené príprava príslušníkov Policajného zboru na výkon služby aj v európskom kontexte. Vhodným nástrojom, ktorý môže napomôcť je okrem iného aj platforma LEED, ktorá je spravovaná Agentúrou Európskej únie CEPOL. Tento špecifický edukačný nástroj je nevyhnutné adaptovať

[13] Pozri bližšie: CEPOL. 2025. 3025/2025/WEB 'EMPACT cycle 2026-2029. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/3025-2025-web-empact-cycle-2026-2029?utm.

[14] MARKO, Vladislav. Teoreticko-aplikačné východiská prípravy správno-bezpečnostných manažérov v kontexte vybraných segmentov právnych disciplín. In: SUJA, Marián. Optimalizácia edukácie študentov študijného odboru bezpečnostné verejno-správne služby. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2025. s. 135.

do edukačného procesu, čím sa zabezpečí internacionalizácia a modernizácia vzdelávania na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Zároveň sa takouto formou zabezpečí aj e-learning, ktorý je súčasťou edukačného procesu na vysokých školách v rámci Slovenskej republiky, či ďalších členských krajín Európskej únie. Agentúra Európskej únie CEPOL zohráva aj v súčasnosti kľúčovú úlohu vo vzdelávaní naprieč všetkými členskými krajinami. Prezenčné alebo aj online vzdelávanie je vhodným podporným nástrojom vzdelávania a zvyšovania odbornej kvalifikácie osôb pracujúcich v oblasti presadzovania práva. Z tohto dôvodu je zrejmé, aby aj v rámci Policajného zboru boli aktivity Agentúry CEPOL podporované a prístupné osobám, ktoré pracujú v oblasti bezpečnosti, či orgánov presadzujúcich právo. Zefektívnenie edukačného procesu bude mať pozitívny dopad na prax, kde príslušníci Policajného zboru nadobudnú poznatky o najaktuálnejších trendoch protiprávnych aktivít, ako aj nástrojoch, ktoré dokážu efektívne bojovať proti negatívnym fenoménom, ktorým čelí celá Európska únia.

Zoznam bibliografických odkazov

LACA, Nina. Aktivity Európskej únie v boji proti terorizmu. In: Lex et securitas: recentní výzvy právních a bezpečnostních věd (interdisciplinární diskurs), KŘÍHA, J., FELCAN, M., METEŇKO, J. et al. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. s. 44-51. ISBN 978-80-7556-163-3.

Marko, Vladislav. Teoreticko-aplikačné východiská prípravy správno-bezpečnostných manažérov v kontexte vybraných segmentov právnych disciplín. In: SUJA, Marián. Optimalizácia edukácie študentov študijného odboru bezpečnostné verejno-správne služby. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2025. s. 135 – 139. ISBN: 978-80-8054-851-3.

Europol (2025), European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment - The changing DNA of serious and organised crime, Publications Office of the European Union, Luxembourg. Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA%202025%20-%20Zhrnutie.pdf

Europol. (2025). *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA 2025)*. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Dostupné na: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf?utm

European Commission. *EMPACT: keeping the European Union safe*. Dostupné na: https://www.euda.europa.eu/activities/empact-keeping-eu-safe_en;

CEPOL. *European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT)*. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/european-multidisciplinary-platform-against-criminal-threats?utm

REGULATION (EU) 2015/2219 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 25 November 2015 on the European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) and replacing and repealing Council Decision 2005/681/JHA. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R2219&from=EN

European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL). (n.d.). *European Union Agency for Law Enforcement Training*. European Union. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/about/the-agency

CEPOL. *European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT)*. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/european-multidisciplinary-platform-against-criminal-threats?utm

CEPOL. 2025. 3025/2025/WEB 'EMPACT cycle 2026-2029. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/3025-2025-web-empact-cycle-2026-2029?utm

CEPOL. (2025). *About LEEd*. Dostupné na: https://www.cepol.europa.eu/training-education/leed

VÍŠEK, Jiří, David, DLOUHÝ, Jan, BAJURA, Lukáš, HABICH a Tomáš, NAJMAN. *Vybrané recentní bezpečnostní výzvy Evropské unie*. In: Dvadsať rokov členstva Slovenskej republiky v

Európskej Únii. Prínosy, výzvy, očakávania. Zborník príspevkov. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2024. Str. 531–542. ISBN 978-80-8293-035-4.

VÍŠEK, Jiří. *Recentní postavení a role Organizace Severoatlantické smlouvy.* Kolektiv autorů. *Bezpečnostní výzvy současného světa*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2020, s. 137-148. ISBN 978-80-7251-498-4.

Obrázok č. 1: https://leed.cepol.europa.eu/blocks/thematic_areas/courseview.php?categoryid=12

Kontaktné údaje:
doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
0961057006
jozef.medelsky@minv.sk

ZA HRANICAMI ĽUDSKOSTI: MASOVÍ VRAHOVIA V HISTÓRII A DNES

JUDr. Michal MINÁRIK, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave

***Anotácia**: Predkladaný článok poukazuje na aktuálnosť hrozby masových vrahov, ich etiológiu a dôvody, prečo spáchali dané činy. Zároveň v nom rozoberáme osobnosti troch masových vrahov: Čecha Davida Kozáka, Slováka Samuela Straška a Rakúšana Arthura Aichletera. Pokúsime sa predstaviť ich spoločné znaky, rozdielnosti i následky, ktoré svojim konaním spôsobili a ich dopad na spoločnosť. V príspevku sa tiež venujeme pôsobeniu celosvetovo známeho nórskeho vraha Andersa Breivika[1], ktorý spáchal masový útok v roku 2011 a vtedajšej činnosti orgánov verejnej moci. Pokúšame sa upozorniť na to, kde zlyhala a či bolo možné daným útokom zabrániť, v prípade, že by sa vhodne použili prostriedky trestného práva ako napríklad ochranné opatrenia.*
***Kľúčové slová:** Masový vrah, sériový vrah, záchvatový vrah, násilie.*

***Annotation:** This article highlights the current threat posed by mass murderers, their etiology, and the reasons why they committed their crimes. At the same time, we analyze the personalities of three mass murderers: David Kozák from the Czech Republic, Samuel Straško from Slovakia, and Arthur Aichlater from Austria. We will attempt to present their common characteristics, differences, and the consequences of their actions and their impact on society. The article also focuses on the actions of the world-famous Norwegian murderer Anders Breivik,1 who committed a mass attack in 2011, and the actions of the public authorities at that time. We attempt to highlight where they failed and whether the attack could have been prevented if criminal law measures, such as protective measures, had been appropriately applied.*
***Keywords**: Mass killer, serial killer, spree killer, violence.*

Úvod

Adolf Hitler[2], Josif Vissarionovič Stalin[3] a Mao Ce Tung[4] sú traja najväčší masoví vrahovia v dejinách ľudstva. Následky ich pôsobenia pociťujú Nemci, Rusi, Číňania a ďalšie národnosti dodnes. Je však potrebné rozlišovať medzi individuálnymi masovými vraždami a systematickým, štátom organizovaným násilím, ktoré trestné právo kvalifikuje ako genocídu. Podľa § 418[5] Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. sa genocídou rozumie konanie smerujúce k úplnému alebo čiastočnému zničeniu národnej, etnickej, rasovej alebo náboženskej skupiny, a to najmä usmrcovaním jej príslušníkov, spôsobovaním ťažkej ujmy alebo vytváraním životných podmienok vedúcich k jej fyzickému zániku. Činy režimov Adolfa Hitlera, Josifa Vissarionoviča Stalina a Maa Ce-tunga tak nemožno vnímať výlučne ako masové vraždy, ale predovšetkým ako zločiny proti ľudskosti s charakterom genocídneho konania.

V porovnaní s nimi sú dnešní masoví vrahovia a ich činy len kvapkami v mori. Masové vraždy boli vždy súčasťou dejín ľudstva, ale s výraznou akceleráciou tohto fenoménu najmä v posledných tridsiatich rokoch je čím ďalej častejšie potrebné tejto špecifickej forme násilia porozumieť, správne ju definovať a vytvárať preventívne východiská.[6] Hoci sa často predpokladá, že masový vrah je psychotický, vo väčšine prípadov ide skôr o narcistických, chladne kalkulujúcich jedincov. Ich činy sú plánované do detailov - vyberajú si miesto, čas aj spôsob, ako

[1] Anders Breivik, nórsky masový vrah, na ostrove Utoya zavraždil 77 ľudí, pozn. autora.
[2] Adolf Hitler (1889-1945) – nacistický vodca, zodpovedný za rozpútanie 2.svetovej vojny, na svedomí má 20 -30 miliónov, pozn. autora.
[3] Stalin (1879-1953) – sovietsky diktátor, počet obetí v období veľkého teroru, podľa mnohých odhadov až 40- 50 miliónov obetí, pozn. autora.
[4] Mao Ce Tung (1893-1976) – čínsky diktátor, podľa mnohých autorov najhorší tyran histórie, podľa odhadov 60-80 miliónov obetí, pozn. autora.
[5] Trestný čin genocídia, Kto v úmysle úplne alebo čiastočne zničiť niektorý národ alebo niektorú národnostnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu, potrestá sa podľa Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. trestom odňatia slobody vo výške 15 až 20 rokov, pozn. autora.
[6] DRBOHLAV, A., 2018, *Psychologie masových vrahů*, s. 45.

maximalizovať tragický dopad svojich útokov. V informačných médiách, seriáloch aj v bežnej populácii sa často stretávame s mylným označením mnohonásobných vrážd. Mnohí totiž používajú označenie „sériový vrah“ a „masový vrah“ pre akéhokoľvek páchateľa, ktorý zavraždil viac obetí, ako keby to boli rovnaké pojmy.[7] Niektoré mená ostanú navždy zapísané v pamäti národov - nie ako hrdinovia, ale ako temné tiene, ktoré nám pripomínajú, že zlo sa nerodí v čiernej tme, ale často potichu medzi nami. Masoví vrahovia nie sú nadprirodzené bytosti. Sú to ľudia akých stretávame denne - v škole, na ulici, v práci, v online priestore. A práve to je na tom najhroznejšie.

Porovnanie so sériovými vrahmi

Laická verejnosť si neustále zamieňa pojmy masový vrah a sériový vrah. Sérioví vrahovia sú v porovnaní s masovými vrahmi sofistikovanejší, disciplinovanejší a majú svoje útoky obvykle premyslené. Keďže vraždia v rôznych časových intervaloch a často nie sú odhalení, majú pocit, že im prejde všetko. V tomto sú masoví vrahovia iní, aj keď naprieč históriou možno konštatovať, že sa v posledných dvoch storočiach sa zvýšil ich počet. Masoví vrahovia sú často spoločensky zlyhaní, emocionálne zanedbaní, a mentálne nevyrovnaní ľudia, ktorí sa rozhodli extrémne zlo ako formu „odkazu“. Ich pochopenie je kľúčom k prevencii.

Prečo sa človek stane masovým vrahom?

Odpoveď na otázku, prečo sa človek stane masovým vrahom, nie je jednoznačná. Podľa amerického psychiatra Johna M. MacDonalda je pravdepodobná hypotéza troch faktorov predstavujúcich indikátor potenciálneho vražedného násilia. Zaraďoval tam nočné pomočovanie, zakladanie ohňa a týranie malých zvierat.[8] Väčšina masových vrahov má spoločné črty: emocionálnu izoláciu, pocit odmietnutia, neúspechu či nevypočuté traumy. Sú to ľudia, ktorým *nikto nedal priestor na plač, len na krik*. Ich bolesť sa časom zmení na hnev – a hnev na plán. Zrútenie sa deje potichu. A keď vybuchne, je už neskoro. Spoločnosť je presvedčená, že masovým vraždám nejde zabrániť. Nie je to však pravda. Americký expert na masových vrahov James Alan Fox tvrdí, že: Eliminácia rizík spojených s masovou vraždou by predstavovala extrémne kroky, ktoré nie sme schopní alebo nechceme prijať. Ide o dosiahnutie plnej zamestnanosti, obnovenie zmyslu pre komunitu a sledovanie každého, kto sa pozerá alebo správa podozrivo. Masová vražda je len cenou, ktorú musíme platiť za život v spoločnosti, kde sa tak vysoko cení osobná sloboda.[9] S časťou tohto výroku sa dá súhlasiť, ale je nutné ho analyzovať pre konkrétny štát, oblasť a štátne zriadenie. Medzi časté príčiny masového vraždenia sa zaraďuje aj amok. Pravý amok predstavuje vražedné šialenstvo, presnejšie povedané odbrzdené a nevýberové zabíjanie v stave zmeneného vedomia, avšak v rámci kultúry, v ktorej má tento ventil na uvoľnenie zamestnaného vnútorného napätia určitú tradíciu.[10]

Teoretické východiská spojené s pôsobením masových vrahov

Pôsobenie masových vrahov možno diferencovať na nasledovné oblasti:

a) Fenomenológia masových vrážd predstavuje komplexnú interakciu psychologických, biologických, sociálnych a situačných faktorov, ktoré sa v špecifických kontextoch prejavujú extrémnou formou násilného správania.
b) Masový vrah spravidla nekoná impulzívne; jeho konanie býva výsledkom dlhodobých kognitívnych procesov, kumulácie frustrácií a často aj subjektívne vnímaných pocitov krivdy.

[7] DRBOHLAV, A., 2018, *Psychologie masových vrahů*, s. 15.
[8] LEVIN, J. FOX A.J. *Mass Murder*. USA: Da Capo Press.s. 252.
[9] FOX, J.A., DeLateur, M. J. *Mass shootings in America: Moving beyond Newtown. Homicide studies*. 4, s. 1 – 21, 2013.
[10] ČÍRKOVÁ Ľ., 2001, *Forenzní psychologie,* s. 159.

c) Psychológia osobnosti páchateľa vytvára na skúmanie osobnosti páchateľa v kriminológii široký priestor. Objektom pozornosti môže byť nielen štruktúra osobnosti, ale aj dynamika osobnosti.[11]
d) Masový vrah hľadá miesta s vysokým počtom ľudí, nech je jeho útok čo najničivejší.
e) V porovnaní s inými typmi násilných trestných činov vykazuje masová vražda jedinečný vzorec motivácií, ktorý sa pohybuje na kontinuite medzi osobnostnou patológiou a sociálnou dezintegráciou.

Vrahovia David Kozák, Samuel Straško, Arthur Achleitner

Masoví vrahovia páchali útoky v dávnej aj nedávnej histórii. V posledných rokoch sa v stredoeurópskom priestore objavili tri výrazne medializované prípady cielených útokov mladých mužov na školské či univerzitné prostredie: útok v Grazi (Rakúsko, 2025), streľba na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe (Česko, 2023) a bodný útok v Spišskej Starej Vsi (Slovensko, 2025). Napriek rozdielnej intenzite a okolnostiam majú incidenty spoločné znaky relevantné pre výskum individuálne motivovaného násilia.

Keď na miesto streľby dorazila polícia, páchateľ spáchal samovraždu.[12] Predbežné závery vyšetrovania poukázali na dlhodobú sociálnu izoláciu páchateľa jeho záujem o násilne orientované online prostredie a indície plánovania útoku, vrátane pokusov o výrobu improvizovaného výbušného zariadenia.

Podstatne podrobnejšie zmapovaný je prípad Davida Kozáka, českého študenta, ktorý v roku 2023 spáchal doposiaľ najvážnejšiu masovú streľbu v moderných dejinách ČR. Vyšetrovanie potvrdilo dôslednú prípravu, legálny prístup k viacerým strelným zbraniam a postupnú eskaláciu násilia, ktorá predchádzala útoku na univerzite. Okrem strelných zbraní sa Kozák v mladosti zaujímal aj o masových vrahov. Najviac ho fascinoval Anders Breivik, nórsky terorista, ktorý v roku 2011 zavraždil 77 ľudí. Kozák o ňom systematicky vyhľadával informácie a podrobne sa zaujímal aj o ďalších vrahov vrátane Viktora Kalivodu[13], známeho jako „lesný vrah“.[14] Nešlo o čin organizovanej skupiny ani o teroristickú motiváciu; útok bol vyhodnotený ako akt osamelého páchateľa, spojený s pocitom sociálneho zlyhania a hľadaním sebapotvrdenia prostredníctvom extrémneho násilia.

Tretím prípadom je Samuel Straško, obvinený z vražd dvoch osôb v prostredí gymnázia v Spišskej Starej Vsi, ku ktorým došlo v roku 2025. Na rozdiel od predchádzajúcich strelných útokov išlo o použitie noža, avšak aj v tomto prípade sa potvrdila predchádzajúca história agresívneho správania, vrátane fyzických útokov a vyhrážok, ktoré predchádzali fatálnemu incidentu. Napriek fatálnemu útoku nemožno Straška považovať za masového vraha, ale za vraha záchvatového. Vyšetrovanie prípadu naznačilo možnú premyslenosť konania páchtela a jeho dlhodobé konflikty v školskom prostredí. Podle definice FBI je za záchvatovú vraždu považované spáchanie dvoch alebo viacerých vrážd jedným alebo viacerými páchateľmi bez cooling off periódy. Cooling off perióda je zásadný pojem, ktorý od seba odlišuje sériového a záchvatového vraha. Cooling off môžeme všeobecne vyjadriť ako čas na rozmyslenie si ďalších činov, emocionálne vychladnutie a prerušenie série v čase.[15]

Tri prípady spoločne ukazujú, že veľká časť rizikových faktorov - najmä sociálna izolácia, eskalujúca agresivita, neadresované psychologické ťažkosti, prípadne prístup k účinným zbraniam - sa objavuje dlhodobo pred samotným útokom. Z hľadiska prevencie teda nejde len o otázku bezpečnostných opatrení, ale predovšetkým o identifikáciu varovných signálov v prostredí školy, rodiny a zdravotného systému. Pre porozumenie moderným formám individuálneho násilia sú tieto

[11] DIANIŠKA G., STRÉMY T., VRÁBLOVÁ M. a kol., *Kriminológia*, 5 vyd., 150 s.
[12] Citované in: Streľbu v škole v rakúskom Grazi neprežilo najmenej desať osôb - Svet SME.
[13] Viktor Kalivoda, český sériový vrah, 2 obete, neúspešný pokus o masovú vraždu v pražskom metre, pozn. autora.
[14] Citované in: Posadnutý morbídnou pornografiou, Breivikom a anime. Masový vrah z Prahy sa násilne prejavoval už v detstve | ta3.
[15] DRBOHLAV, Andrej, 2013. *Psychológia sériových vrahov*, s. 15.

prípady dôležitým impulsom na prepojenie sociologického, psychologického a kriminologického výskumu.

Záver a riešenia de lege ferenda

Až do 80. rokov 20. storočia sa každý viacnásobný vrah označoval ako „masový vrah“. Neskôr sa však rozhodlo, že nie je vhodné označovať všetkých viacnásobných vrahov jedným pojmom, keďže existujú určité typy, ktoré sa od seba výrazne líšia.[16] Masové útoky na školách patria medzi najtragickejšie formy násilia v modernej spoločnosti, pretože zasahujú miesta, ktoré majú byť symbolom bezpečia, vzdelania a dôvery. Analýza prípadov masových vrahov ukazuje, že nejde o náhodné činy, ale o zlyhania na viacerých úrovniach - individuálnej, sociálnej i systémovej. Spoločným menovateľom býva dlhodobá frustrácia, izolácia, ignorované varovné signály a nedostatočná prevencia.

V reakcii na tieto hrozby sa v mnohých krajinách začína presadzovať koncept Run - Hide - Fight, ktorý nepredstavuje riešenie príčin násilia, ale krízový model správania v situácii bezprostredného ohrozenia. Jeho význam spočíva najmä v tom, že poskytuje ľuďom základný rámec rozhodovania v chaotickej situácii a zdôrazňuje potrebu rýchlej orientácie, ochrany života a spolupráce s bezpečnostnými zložkami. Tento model by mal byť vnímaný ako posledná možnosť, nie ako náhrada prevencie.

Do budúcnosti je nevyhnutné zamerať sa predovšetkým na predchádzanie takýmto útokom, nie iba na reakciu na ne. Medzi kľúčové opatrenia patria:

a) Posilnenie duševného zdravia detí a mladých ľudí, dostupná psychologická pomoc a destigmatizácia vyhľadania odbornej podpory.
b) Včasné rozpoznávanie varovných signálov, ako sú sociálna izolácia, násilné fantázie či výrazné zmeny správania, a jasné postupy, ako na ne reagovať.
c) Vzdelávanie a prevencia na školách, zamerané na zvládanie konfliktov, empatiu a budovanie bezpečného školského prostredia.
d) Zodpovedná komunikácia médií, ktorá neglorifikuje páchateľov a nešíri ich mená či motívy senzáciechtivým spôsobom.
e) Primeraná bezpečnostná pripravenosť škôl, vrátane krízových plánov a informovania žiakov a zamestnancov o základných princípoch správania v ohrození (teória Run - Hide - Fight).[17]

Na záver možno konštatovať, že masové útoky nie sú nevyhnutnou súčasťou spoločnosti. Sú výsledkom zlyhaní, ktorým je možné predchádzať. Skutočná ochrana škôl nespočíva len v krízových stratégiách, ale najmä v budovaní prostredia, kde sa problémy riešia skôr, než prerastú do násilia. Analýza fenoménu masových vrážd poukazuje na multifaktoriálnu povahu tohto typu násilného správania, kde sa individuálne psychologické predispozície prelínajú so sociálnymi, inštitucionálnymi a situačnými faktormi. Napriek tomu, že predikcia konkrétneho páchateľa je mimoriadne limitovaná, výskum opakovane potvrdzuje existenciu varovných signálov, ktoré sú v školskom prostredí často prítomné dlhodobo a ostávajú nedostatočne reflektované.

Z preventívneho hľadiska je kľúčové posilnenie tzv. mäkkých bezpečnostných opatrení, najmä systematické zavádzanie multidisciplinárnych tímov na školách (psychológ, špeciálny pedagóg, sociálny pracovník, vedenie školy), ktoré by sa pravidelne venovali hodnoteniu rizikového správania žiakov. Významnú úlohu zohráva aj včasná identifikácia sociálnej izolácie, dlhodobej viktimizácie, expresívneho násilia v komunikácii a fascinácie predchádzajúcimi páchateľmi, ktoré sa v literatúre ukazujú ako opakujúce sa rizikové faktory.

Z hľadiska prevencie možno odporučiť zavedenie štandardizovaných protokolov reakcie na hrozby, vrátane anonymných oznamovacích mechanizmov pre žiakov a pedagógov, ktoré

[16] Přehled masových vrahů | Serialkillers.cz.

[17] Európske usmernenia pre reakciu na teroristické útoky sú inšpirované americkým štandardizovaným postupom „Run, Hide, Fight“ (Uteč, Skry sa, Bojuj). Bol vyvinutý pred piatimi rokmi v Texase pre prípady, keď sa vyskytli ozbrojení útočníci. Ak ľudia nemôžu utiecť ani sa skryť, mali by sa útočníkovi postaviť. Pozn.autora.

znižujú bariéry nahlasovania prípadného útoku, nakoľko v mnohých prípadoch ide doslova o sekundy. Nevyhnutná je zároveň systematická, opakovaná a frekventovaná edukácia učiteľov v oblasti rozpoznávania varovných prejavov a práce s rizikovými situáciami, keďže práve pedagóg je často prvou osobou, ktorá má možnosť zmenu správania zaznamenať a následne vhodne vyhodnotiť.

Učinná prevencia masových vrážd v školskom prostredí nespočíva primárne v represívnych alebo technických opatreniach, ale v budovaní funkčných vzťahov, dostupnej psychologickej podpory a včasnej intervencie.

Zoznam bibliografických odkazov

ČÍRTKOVÁ, Ľ. *Forenzní psychologie*. 2004. Vyd: Plzeň: Aleš Čeňek. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.

DIANIŠKA G., STRÉMY T., VRÁBLOVÁ M. a kol., *Kriminológia*, 5 vyd., vyd. Aleš Čeňek, ISBN: 978-80-7380-998-0.

LEVIN, J. FOX A.J. *Mass Murder*. USA: Da Capo Press, 1985. 252 s. ISBN 978 -0306419430.

DRBOHLAV, A., 2018, *Psychologie masových vrahů*, vyd: Grada, 312 s. ISBN 9788024755991.

DRBOHLAV A., 2013, *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. 1. Praha: Grada, 464 s. ISBN 978-80-247-4371-4.

FOX, J.A., DeLateur, M. J. *Mass shootings in America: Moving beyond Newtown. Homicide studies.* 4, s. 1 – 21, 2013

Streľbu v škole v rakúskom Grazi nepreželo najmenej desať osôb - Svet SME citované in: Streľbu v škole v rakúskom Grazi nepreželo najmenej desať osôb - Svet SME

Posadnutý morbídnou pornografiou, Breivikom a anime. Masový vrah z Prahy sa násilne prejavoval už v detstve | ta3

Přehled masových vrahů | Serialkillers.cz

Kontaktné údaje:

JUDr. Michal Minárik, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
michal.minarik@flaw.uniba.sk

PROBLEMATIKA POLICEJNÍCH ZÁKROKŮ ZE SOUDNĚLÉKAŘSKÉHO HLEDISKA

MUDr. Klára NEUREUTTEROVÁ, MBA
Ústav soudního lékařství 1. lékařské fakulty a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

Anotácia: *Tento článok sa zaoberá otázkou policajného zásahu z pohľadu súdneho lekárstva. Poskytuje podrobnú analýzu potenciálne smrteľných následkov imobilizačných techník a ťažkostí pri ich odhaľovaní počas pitiev.*
Kľúčové slová: *Pitva, súdne lekárstvo, policajný zákrok, asfyxia.*

Annotation: *The paper examines the issue of police intervention from a forensic medicine perspective. It provides a detailed analysis of the potentially lethal consequences of immobilization techniques and the difficulties in detecting them on the autopsy table.*
Keywords: *Autopsy, forensic medicine, police intervention, asphyxia.*

Úvod

Problematika policejních zákroků představuje jednu z nejcitlivějších oblastí fungování moderního právního státu. Policejní zákrok je konkrétním projevem výkonu veřejné moci, při němž Policie České republiky (dále jen „Policie“) zasahuje do práv a svobod jednotlivce za účelem ochrany veřejného pořádku, bezpečnosti osob a majetku nebo prevence a objasňování trestné činnosti. Každý takový zásah proto musí být nejen účelný a efektivní, ale především zákonný, přiměřený a nezbytný. V českém právním prostředí je činnost Policie upravena zejména zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále jen „zákon o PČR“), a dalšími právními předpisy, které vymezují oprávnění i povinnosti policistů. Policie jako bezpečnostní sbor státu plní úkoly v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku a při své činnosti je vázána ústavním pořádkem, zejména Listinou základních práv a svobod. Z toho vyplývá, že každý policejní zákrok musí respektovat základní principy legality, subsidiarity a proporcionality.

Nesprávné nebo nepřiměřené použití znehybňujících technik během policejního zákroku může mít závažné právní důsledky. Pokud je zásah shledán nepřiměřeným, může být kvalifikován například jako překročení pravomoci úřední osoby nebo jako zásah do osobnostních práv jednotlivce. Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TrZ“), může být v závislosti na formě zavinění relevantní zejména právní kvalifikace trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329 TrZ) a podle způsobeného následku na zdraví též trestného činu ublížení na zdraví v úmyslné či nedbalostní formě (§ 146 či § 148 TrZ), případně trestného činu usmrcení z nedbalosti (§ 143 TrZ). Každý policejní zákrok proto podléhá následné kontrole, a to jak interní, tak případně soudní. Je rovněž vhodné připomenout, že se k tvrzením o špatném zacházení při policejním zákroku váže právo na účinné vyšetřování. Vznese-li osoba omezená na svobodě hájitelné tvrzení o tom, že byla v rozporu s čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podrobena nelidskému či ponižujícímu zacházení, vzniká státu povinnost provést účinné vyšetřování potřebné k objasnění věci. To vyžaduje, aby příslušné orgány z vlastní iniciativy přijaly přiměřená opatření a učinily všechny dostupné kroky k zajištění důkazů o incidentu, náležitě prošetřily všechny relevantní skutečnosti a podrobily je objektivní a nestranné analýze (srov. nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1559/20).

Cílem tohoto příspěvku je analyzovat možné mechanismy vzniku smrti v souvislosti s použitím znehybňujících technik při policejních zákrocích a poukázat na limity jejich soudnělékařského posuzování. Toto téma je obzvláště aktuální zejména v souvislosti s policejním zákrokem z roku 2020 ve Spojených státech amerických, při němž po nesprávném použití znehybňující techniky došlo k úmrtí zadržované osoby. Událost vyvolala rozsáhlé společenské reakce a celonárodní protesty.

Také v České republice bylo zaznamenáno několik případů, kdy v důsledku tzv. zakleknutí došlo k závažnému následku na zdraví osoby, proti níž bylo zakročováno. V této souvislosti lze z

judikatury zmínit případ, kdy strážník městské policie při provádění služebního zákroku s použitím donucovacích prostředků ve snaze překonat odpor poškozeného, který se služebnímu zákroku aktivně bránil, zaklekl kolenem na jeho krk. Tím mu po dobu několika minut stlačoval krční oblast střední intenzitou, což vedlo k selhání oběhu se zástavou dechu a nutnosti kardiopulmonální resuscitace s následnou intenzivní léčbou (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2021, sp. zn. 5 Tdo 1298/2021). Do značné míry obdobným případem byla trestní věc, v níž poškozený zemřel během policejního zákroku po déletrvající fixaci těla a zakleknutí v oblasti krku (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2023, sp. zn. IV. ÚS 1233/22). Je však třeba dodat, že oba uvedené případy skončily zprošťujícími rozsudky. Tyto a podobné události nicméně ve společnosti vyvolaly širší debatu o adekvátních způsobech zajištění nebezpečných osob, zejména o přípustnosti či nepřípustnosti použití tzv. zakleknutí v oblasti krku.

I.

Činnost policejního sboru při provádění služebních zákroků a služebních úkonů je obecně ovládána dvojicí zásad, jimiž jsou zásada přiměřenosti a zdrženlivosti a zásada iniciativy. Tyto dvě zásady typicky působí každá v opačném směru a regulují činnost policejního sboru tak, aby na jedné straně nedocházelo k nečinnosti, a tím absenci ochrany práv osob, ale aby současně také nedocházelo k takovému aktivnímu plnění úkolů Policie, které by zasahovalo nad míru nezbytnou do práv či svobod osob. Obě zásady je nutné aplikovat vždy současně. Zákon však nenařizuje přísnou proporcionalitu. Aby byl zákrok účinný, je z povahy věci nezbytné, aby byl o něco razantnější, než je útok či jiné nebezpečné jednání, proti němuž je zakročováno (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 5661/2015). Policejní zákroky mohou mít různou podobu – od běžné silniční kontroly přes zajištění osoby, použití donucovacích prostředků až po zásahy proti nebezpečnému pachateli či při hromadných akcích. Specifickou a dlouhodobě nejvíce diskutovanou oblastí je použití donucovacích prostředků. Zákrok je často dynamickou a stresovou situací. Policista musí během několika vteřin vyhodnotit hrozbu, zvolit vhodnou techniku a současně dbát na bezpečnost všech zúčastněných osob. Stres, únava nebo nedostatečná komunikace mohou vést k nepřiměřené intenzitě zásahu. Cílem znehybňujících technik je rychlé omezení pohybu a minimalizace rizika útoku. Správně provedená znehybňující technika by měla být efektivní, ale zároveň co nejméně bolestivá a šetrná k tělesné integritě osoby. V podmínkách České republiky vychází oprávnění k použití hmatů, chvatů, úderů a jiných znehybňujících technik ze zákona o PČR. Policie je oprávněna použít donucovací prostředky tehdy, pokud osoba neuposlechne výzvy nebo klade aktivní odpor a nelze účelu dosáhnout mírnějšími prostředky. Přestože jsou běžnou součástí služební přípravy, jejich aplikace s sebou nese významná zdravotní i právní rizika. Právě k posouzení případných zdravotních následků je v trestním řízení nutná spolupráce se soudním lékařem. Soudní lékař se setkává s případy náhlé smrti během (nebo bezprostředně po) pacifikaci agresivního, iracionálně jednajícího jedince. Kompletní pitva však nemusí vždy odhalit strukturální příčinu smrti. V tomto případě je nutné ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, v režimu soudní pitvy, prostudovat pečlivě okolnosti zásahu a nástupu smrti. Důvodem je potvrzení či vyloučení podílu tzv. traumatické nebo posturální formy udušení při použití znehybňujících technik příslušníky bezpečnostních sborů, kdy následně hrozí provádějícím příslušníkům právní postihy.

II.

Traumatická asfyxie, čili udušení smáčknutím trupu s omezením až znemožněním dýchacích pohybů, nastává pokud je vyvinut tlak na oblast trupu. Pro smáčknutí trupu v předozadním směru (např. zakleknutím) je k vyvolání dušení nutná menší síla než při zmáčknutí ze stran. Při zmáčknutí trupu obvykle dochází k tzv. syndromu horní duté žíly se zamodráním kůže obličeje, krku, s tečkovitými krevními výronky ve spojivkách očí, případně i na sliznici úst a v oblasti kůže. Rychlost nástupu smrti závisí na tlaku a úplnosti zabránění dýchacích pohybů. Čím větší bude síla působícího násilí, tím bude kratší doba potřebná k udušení jedince a naopak. Při působení síly menší intenzity zprvu dochází k ventilaci se zapojením pomocných dýchacích svalů,

teprve jejich vyčerpání po desítkách minut až jednotkách hodin vede k progresi dechové nedostatečnosti a udušení jedince. Při použití znehybňujících technik používaných bezpečnostními sbory (zakleknutí ležící osoby na oblast hrudníku a břicha) může dojít k výraznému omezení dýchacích pohybů s následkem smrti. Posturální asfyxie (polohová asfyxie neboli udušení v neadekvátní poloze těla) může nastat při takové poloze, která znemožňuje nebo podstatně omezuje normální dýchání, např. svázání jedince s následnou polohou těla na břiše. Nástup dušení v poloze na břiše (pronační poloha) může být potencováno spoutáním jedince např. do zadního kozelce s fixací kotníků a paží za zády.

Polohová asfyxie se liší od traumatické asfyxie nepřítomností komprese trupu. Oba uvedené mechanismy dušení při provádění znehybňujících technik při pacifikaci agresivních jedinců se mohou vyskytovat zároveň a navzájem se potencovat.

III.

Vnější a vnitřní prohlídkou těla během pitvy můžeme nalézt úrazové změny, které vznikly během samotného policejního zákroku. Ve většině případů doplňují samotný obraz policejního zásahu. Vnější prohlídkou těla zemřelého lze naleznout různá povrchová poranění kůže a podkoží, ve smyslu kožních oděrek, podkožních krevních výronů, tržně-zhmožděných ran apod. Tyto úrazové změny vznikají v obecné rovině působením mechanického násilí různé intenzity do míst jejich vzniku. Ve znaleckém posudku se soudní lékaři ke všem úrazovým změnám vyjadřují. Hodnotí závažnost poranění, vztah poranění k samotné příčině smrti, mechanismus poranění či zda popsaná poranění mohla vzniknout během policejního zákroku. Vnitřní prohlídkou těla zemřelého může soudní lékař rovněž objevit úrazové změny. Nejčastěji, v závislosti na intenzitě vnějšího působícího mechanického násilí (zakleknutí), může popsat krevní výrony v mezižeberních svalech se zlomeninami jednotlivých žeber, pohmoždění krčních orgánů s krevními výrony apod. Rovněž byla popsána tzv. dvojdobá ruptura sleziny při zlomenině žeber na levé straně hrudníku.

Dvojdobá ruptura sleziny představuje závažnou a potenciálně život ohrožující komplikaci tupého poranění břicha, charakterizovanou časovým odstupem mezi primárním traumatem a následným vznikem život ohrožujícího nitrobřišního krvácení. Na rozdíl od akutní ruptury, která se manifestuje bezprostředně po úrazu, je u dvojdobé formy přítomno období relativní klinické stability. U dvojdobé ruptury sleziny nastává situace, kdy se slezina poraní, ale krvácení je zpočátku zastaveno nebo omezeno. V místě poranění se vytvoří krevní sraženina nebo hematom, který krvácení dočasně zastaví. Poškozený nemá žádné klinické obtíže. Po několika hodinách až dnech (výjimečně i týdnech) však může dojít k prasknutí tohoto dočasného „uzávěru“ a k náhlému krvácení do dutiny břišní. Právě tato latentní fáze činí tento stav diagnosticky zrádným a může vést k pozdnímu lékařskému ošetření a v nejhorších případech i ke smrti. Ve většině případů je však pitevní nález velice chudý a jsou přítomny pouze tzv. obecné známky dušení, které však nejsou zcela specifické a musí být hodnoceny v souvislosti s dalšími nálezy. Vnitřní dušení (asfyxie) je stav, kdy dochází k závažnému nedostatku kyslíku v organismu a hromadění oxidu uhličitého, aniž by byla primárně omezena průchodnost dýchacích cest zvenčí. Mezi tzv. obecné známky dušení patří zejména cyanóza (namodralé zbarvení kůže zejména v oblasti obličeje), drobné tečkovité krevní výrony ve spojivkách, na sliznicích, pod poplicnicí či pod osrdečníkem. Dále pak překrvení orgánů (otok mozku, plic, jater, apod.) a rovněž tekutá a tmavá krev. Namodralá barva obličeje s překrvenými spojivkami a s krevními výronky jsou prvním varovným znakem, kterého by si měl soudní lékař všimnout při zevní prohlídce těla.

Nutno dále zmínit další možné příčiny smrti po policejním zákroku. Při tlaku na krk (zakleknutí, úchop do tzv. kravaty) musí soudní lékař operovat i s možnou příčinou smrti v podobě reflektorické zástavy srdce vlivem podráždění nervově-cévního krčního svazku. V kontextu soudního lékařství je důležité porozumět jak mechanismu možné smrti, tak možnostem a limitům jejího prokázání při pitvě. V oblasti krku probíhá společně několik klíčových struktur, a to arteria carotis communis (společná krkavice), vena jugularis interna (hrdelní žíla) a nervus vagus

(bloudivý nerv). Z pohledu pitevní praxe je však prokázání čistě reflexního mechanismu smrti velmi obtížné. Na rozdíl od asfyktické smrti, kde lze nalézt obecné známky dušení, vagová smrt nemusí zanechat specifické morfologické stopy. Pitva se proto zaměřuje na pečlivé vyšetření měkkých tkání krku, přítomnost krevních výronů ve svalech, poranění cév, zlomeniny jazylky či štítné chrupavky a další známky násilí na tuto oblast. Jedná se však vždy o diagnózu *per exclusionem*, tedy po vyloučení jiných příčin smrti. V soudnělékařské praxi je proto důležité zdůraznit, že samotné podráždění nervově-cévního svazku nelze s jistotou prokázat jako příčinu smrti pouze morfologickým nálezem. Posouzení vyžaduje komplexní zhodnocení všech dostupných informací – pitevního nálezu, toxikologie, histologie, anamnézy a okolností případu.

IV.

Nelze rovněž opomenout zmínit zvláštní případ výše uvedených forem dušení. Jedná se o asfyxii z fyzického omezení u vysoce excitovaných jedinců (např. intoxikace omamnými a psychotropními látkami, psychiatričtí pacienti, atd.). Excitované delirium je označení pro akutní stav charakterizovaný extrémním psychomotorickým neklidem, zmateností, agresivitou a často i náhlým kolapsem organismu. V odborné literatuře je tento fenomén spojován především s intoxikací návykovými látkami, těžkými psychickými poruchami nebo kombinací obou faktorů. Problematika excitovaného deliria je významná nejen z hlediska zdravotnického, ale také v kontextu zásahů bezpečnostních složek, protože může vést k náhlému a obtížně předvídatelnému úmrtí. Typické projevy excitovaného deliria zahrnují extrémní neklid a motorickou hyperaktivitu, dezorientaci a poruchu kontaktu s realitou, výraznou agresivitu nebo iracionální chování, zvýšenou tělesnou teplotu (hypertermii), nadměrné pocení, snížené vnímání bolesti, náhlé vyčerpání a kolaps. Stav se může rozvinout velmi rychle a bez adekvátní léčby přejít do život ohrožující fáze. V některých případech dochází k náhlé zástavě oběhu. Excitované delirium je nejčastěji spojováno s užitím stimulačních drog, zejména kokainu nebo metamfetaminu. Riziko však zvyšují i jiné psychoaktivní látky, kombinace drog a alkoholu či náhlé vysazení některých léčiv. Významným faktorem mohou být také neléčené psychotické poruchy, například schizofrenie, nebo těžké manické epizody. Z fyziologického hlediska se předpokládá, že roli hraje extrémní aktivace sympatického nervového systému, která vede k přetížení srdce, poruše termoregulace a metabolickému rozvratu. Hypertermie a acidóza (překyselení organismu) mohou následně přispět k selhání základních životních funkcí.

Stav excitovaného deliria je často popisován v souvislosti se zákroky bezpečnostních složek, kdy osoba vykazuje extrémní odpor a nereaguje na běžné výzvy. V podmínkách České republiky se s takovými situacemi může setkat například Policie nebo zdravotnická záchranná služba. Problém spočívá v tom, že fyzické omezení pohybu (například fixace na zemi) může u již fyziologicky vyčerpaného jedince zvýšit riziko kolapsu. Zároveň je však nezbytné zajistit bezpečnost okolí i samotné osoby. Proto je klíčová rychlá spolupráce Policie a zdravotníků, včasné rozpoznání příznaků a co nejrychlejší transport do zdravotnického zařízení. Je tudíž nevyhnutelné proškolení zasahujících bezpečnostních složek v rozpoznání varovných signálů při použití znehybňujících technik. Hlavním společným jmenovatelem těchto stavů je náhlá porucha srdeční činnosti, vedoucí k zástavě krevního oběhu. Zejména u excitovaného deliria je uváděno, že k poruše srdeční funkce dochází až po skončení fyzického střetu, kdy se jako nejrizikovější uvádí doba cca tří minut po spoutání. Z těchto informací vyplývá nezbytnost co nejpečlivěji sledovat zdravotní stav spoutaného jedince, protože jedině tak lze včas reagovat na náhlé změny jeho zdravotního stavu a tím v případě uvedených stavů zvýšit šanci na jeho přežití. Prvním krokem by mělo být vždy změnit jeho polohu, nejlépe ho převézt do jiné polohy než na břiše se spoutanými rukami a kotníky za zády. Proškolení by se mělo vztahovat i na zdravotnický personál o možných rizicích těchto poloh.

Ministerstvem Vnitra České Republiky byl v roce 2023 vypsán projekt „Bezpečnost metodických postupů znehybňujících technik při provádění služebních zákroků“, v souvislosti s řešením případů služebních zákroků příslušníků bezpečnostních sborů, během kterých došlo k újmě na životě či zdraví osoby, proti které byl zákrok veden. Úkolem výzkumného týmu je

vytvoření a zavedení jasných a závazných metodických postupů, které zaručí bezpečné použití znehybňujících technik. Tyto závazné metodické postupy mají minimalizovat riziko poškození zdraví osob, proti kterým jsou tyto druhy donucovacích postupů použity, ale rovněž poskytnou příslušníkům Policie jasný rozhodovací algoritmus a techniku, které, pokud budou dodrženy, snižují i osobní odpovědnost konkrétního příslušníka bezpečnostních sborů provádějícího zákrok.

Záver

Závěrem lze uvést, že stanovení příčiny smrti osoby po policejním zákroku spojeném s použitím znehybňujících technik je ze soudnělékařského hlediska často velmi obtížné. Pitevní nález totiž v řadě případů neobsahuje jednoznačné morfologické změny, které by umožňovaly spolehlivě určit přesný mechanismus úmrtí. Zjištěné nálezy bývají mnohdy omezeny pouze na tzv. obecné známky dušení, které samy o sobě nejsou specifické a musí být vždy hodnoceny v širším kontextu. Z tohoto důvodu je při posuzování těchto případů nezbytné komplexní zhodnocení všech dostupných informací. Vedle samotného pitevního nálezu je nutné přihlížet zejména k dostupné zdravotnické dokumentaci, výsledkům toxikologických a histologických vyšetření, jakož i k okolnostem policejního zákroku vyplývajícím ze spisového materiálu. Významnou roli přitom hraje i zkušenost pitvajících lékařů a jejich schopnost interpretovat jednotlivé nálezy ve vzájemných souvislostech.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat situacím, v nichž může při použití znehybňujících technik dojít k rozvoji traumatické nebo polohové asfyxie, případně k reflexním mechanismům zástavy srdeční činnosti při působení tlaku na oblast krku. Riziko náhlého kolapsu může být navíc zvýšeno u jedinců ve stavu výrazného psychomotorického neklidu, například při intoxikaci psychoaktivními látkami nebo při stavu excitovaného deliria. V takových situacích může být mechanismus smrti multifaktoriální a jeho jednoznačné prokázání při pitvě je často velmi obtížné. Z právního hlediska mají tyto případy značný význam, neboť posouzení mechanismu vzniku smrti může být rozhodující pro hodnocení zákonnosti a přiměřenosti použití donucovacích prostředků. Soudní lékařství proto sehrává klíčovou roli při objasňování okolností úmrtí, k nimž dochází během policejních zákroků nebo bezprostředně po nich. Na rozdíl od mnoha jiných medicínských oborů však v oblasti soudního lékařství dosud neexistují jednotné doporučené postupy (guidelines) pro hodnocení úmrtí souvisejících s použitím znehybňujících technik. Tato skutečnost může vést k rozdílům ve znaleckých závěrech jednotlivých znalců. Vytvoření metodických doporučení vycházejících z dostupných vědeckých poznatků a praktických zkušeností by proto mohlo přispět k větší jednotnosti znaleckého hodnocení a současně i ke zvýšení právní jistoty při posuzování těchto citlivých případů.

Zoznam bibliografických odkazov

BERAN, M. et al. *Soudní lékařství.* Praha: Grada, 1999.

BYARD, R. W.; WICK, R.; GILBERT, J. D. Conditions and circumstances predisposing to death from positional asphyxia in adults. *Journal of Forensic and Legal Medicine*. 2008, 15(7), 415–419.

DETTMEYER, R.; PREUSS, J.; MADEA, B. Localisation of asphyxia – positional asphyxia – in police executions. *Kriminalistik*. 2009, 63(3), 161–167.

DiMAIO, V. J. M.; DiMAIO, D. J. *Forensic Pathology (Practical Aspects of Criminal and Forensic Investigation)*. Boca Raton: CRC Press LLC, 2001.

HIRT, M. et al. *Soudní lékařství. I. díl.* Praha: Grada, 2015.

HIRT, M. et al. *Soudní lékařství. II. díl.* Praha: Grada, 2015.

HLADÍK, J.; ŠTĚFAN, J. et al. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy.* Praha: Grada, 2012.

CHAN, T. C.; VILKE, G. M.; NEUMAN, T. Reexamination of custody restraint position and positional asphyxia. *American Journal of Forensic Medicine and Pathology*. 1998, 19(3), 201–205.

LAPOSATA, E. Positional asphyxia during law enforcement transport. *American Journal of Forensic Medicine and Pathology*. 1993, 14(1), 86.

O'HALLORAN, R. L.; FRANK, J. G. Asphyxial death during prone restraint revisited – a report of 21 cases. *American Journal of Forensic Medicine and Pathology*. 2000, 21(1), 39–52.

REAY, D. T.; HOWARD, J. D. Restraint position and positional asphyxia. *American Journal of Forensic Medicine and Pathology*. 1999, 20(3), 300–301.

SATHYAVAGISWARAN, L.; ROGERS, C.; NOGUCHI, T. T. Restraint asphyxia in in-custody deaths: Medical examiner's role in prevention of deaths. *Legal Medicine*. 2007, 9(2), 88–93.

TRNKA, J.; GESICK, M.; SUSŁO, R.; SIUTA, J.; et al. Death as a result of violent asphyxia in autopsy reports. *Advances in Experimental Medicine and Biology*. 2013, 788, 413–416.

WYATT, J.; SQUIRES, T.; NORFOLK, G.; PAYNE-JAMES, J. *Oxford Handbook of Forensic Medicine*. London: Oxford University Press, 2011.

Kontaktné údaje:
MUDr. Klára Neureutterová, MBA
Ústav soudního lékařství 1. lékařské fakulty a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze
+420 728 180 344
klara.neureutter@email.cz

NEZÚČASTNĚNÁ OSOBA PRO ÚKONY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ Z POHLEDU KRIMINALISTICKÉ TAKTIKY[1]

Mgr. Zdeněk KREJČÍ, PhD. et PhD.
JUDr. Josef ŠENK, LL. M.
Katedra bezpečnostního managementu
AMBIS vysoká škola, a. s.

Anotácia: *Článek se zabývá institutem nezúčastněné osoby v trestním řízení z hlediska jeho historického vývoje, současné právní úpravy a kriminalisticko-taktických souvislostí. Pozornost je věnována zejména funkci nezúčastněné osoby jako procesní záruky zákonnosti, transparentnosti a ochrany základních práv při zásazích orgánů činných v trestním řízení do soukromí jednotlivce. Text analyzuje podmínky výběru nezúčastněné osoby, její právní postavení, práva a povinnosti, jakož i aplikační problémy spojené s jejím přibíráním v praxi. Samostatná část je věnována judikatuře českých soudů a komparaci s vybranými zahraničními právními úpravami, zejména anglosaským modelem založeným na soudní kontrole zásahů. Článek rovněž reflektuje rizika spojená s přítomností nezúčastněné osoby z pohledu kriminalistické taktiky a bezpečnosti, včetně analýzy mimořádných případů z praxe. V závěru jsou formulována doporučení de lege lata a de lege ferenda, která směřují k materiálnímu pojetí procesních záruk, širšímu využívání audiovizuální dokumentace a možné profesionalizaci institutu nezúčastněné osoby.*
Kľúčové slová: *Nezúčastněná osoba, domovní prohlídka, osobní prohlídka, ohledání, prohlídka těla živé osoby, rekognice, výslech.*

Annotation: *The article deals with the institution of an uninvolved person in criminal proceedings from the perspective of its historical development, current legal regulation, and criminological-tactical contexts. Particular attention is paid to the function of an uninvolved person as a procedural guarantee of legality, transparency, and the protection of fundamental rights during interventions by law enforcement authorities into an individual's privacy. The text analyzes the conditions for selecting an uninvolved person, their legal status, rights and obligations, as well as practical issues associated with their involvement. A separate section is devoted to the case law of Czech courts and a comparison with selected foreign legal regulations, especially the Anglo-Saxon model based on judicial oversight of interventions. The article also reflects on the risks associated with the presence of an uninvolved person from the perspective of criminal tactics and security, including an analysis of exceptional cases from practice. In conclusion, recommendations are formulated de lege lata and de lege ferenda, which aim at a substantive approach to procedural safeguards, wider use of audiovisual documentation, and possible professionalization of the institute of the non-participating person.*
Keywords: *Uninvolved person, house search, personal search, examination, inspection of a living person's body, identification, interrogation.*

Úvod

Právní institut nezúčastněné osoby vyvažuje mocenské zásahy orgánů veřejné moci, zejména orgánů činných v trestním řízení do práv jednotlivce tím, že do klíčových procesních úkonů přináší prvek veřejné kontroly, nestrannosti a důvěryhodnosti. Za touto „suchou“ definicí je ale zájem na udržení důstojnost lidí ve chvíli, kdy má orgán činný v trestním řízení využívá mocenské oprávnění narušit jejich soukromí, pokud jde např. o domovní, osobní prohlídku nebo prohlídku nebytových prostor a pozemků, či zajištění věcí a majetku, vstup do obydlí, použití donucovacích prostředků.

1. Historický vývoj v Československu a České republice

Procesní institut má svoje historické kořeny, a z nich vycházejí základní jeho funkce. Ze samotného právního pojmu vyplývá, že se jedná o osobu, která nemá na výsledku řešeného případu a na výsledku konkrétního procesního úkonu, vlastní zájem. Z takového popisu vyplývá, že mezi funkce tohoto procesního institutu spadají:

1) **Nestranná kontrola zásahů** - účel vychází z požadavku, aby procesní úkony mající výrazný dopad na základní práva, typicky se jedná o jednotlivé druhy prohlídek, zajištění

[1] Téma bylo v průběhu zpracování posudzováno za využití internetové sítě a prostředku AI Copilot, prostředku AI Copilot, přičemž byly využívány jeho náměty.

věcí nebo majetku, kdy přítomnost nezúčastněné osoby zabezpečuje garanci řádnosti, proporcionality a dokumentace jejich průběhu. Přesto se zde musí zdůraznit, že se jedná o dědictví kontinentálního práva v oblasti trestně procesní tradice se silným důrazem na formální zákonnost a protokolaci.

2) **Odlišnost od svědka** - nezúčastněná osoba ale není svědek šetřeného skutku, ale je výrazným „procesním garantem“ průběhu úkonu, který vede příslušný orgán činný v trestním řízení. Proto také její úloha je preventivní a pro důkazní relevanci: je tedy zjevné, že trvání na její přítomnosti zvyšuje významně legitimitu procesního úkonu a případně potvrzuje, že nedošlo k excesům, tedy je významným prvkem k dosažení objektivnosti konkrétního důkazu.

V období Rakouska-Uherska a první republiky byla **nezúčastněná osoba povinná nejen u domovních prohlídek, ale i u osobních prohlídek, prohlídek jiných prostor, při zajištění věcí a často i u rekognice**. Šlo o univerzální princip: **tam, kde stát zasahoval do základních práv, musel být přítomen nestranný svědek.**

1. Rakousko-uherský základ

- V Rakousku-Uhersku platil **trestní řád z roku 1873 (Strafprozessordnung, č. 119/1873 ř. z.)**, který byl recepčním zákonem převzat i v Československu po roce 1918.
- Tento řád stanovil, že při **domovní prohlídce** nebo jiných zásazích do soukromí musí být přítomen **„věrohodný muž“ (verlässlicher Mann)**, tedy nestranný civilista, který nebyl součástí represivního aparátu.
- Smyslem bylo vytvořit **garanci proti libovůli policie či státních orgánů** – šlo o ranou formu procesní kontroly.

2. Recepce do československého práva

- Po vzniku Československa v roce 1918 byl přijat tzv. **recepční zákon č. 11/1918 Sb.**, který převzal dosavadní rakousko-uherské právo, pokud nebylo v rozporu s novým státem.
- Tím se zachovala **kodifikační kontinuita** – tedy právní instituty, včetně požadavku na přítomnost civilního elementu, zůstaly v platnosti.
- V praxi to znamenalo, že **prvorepubliková justice i policie** musely při prohlídkách respektovat tuto povinnost.

3. Judikatura a výklad

- Soudní praxe první republiky zdůrazňovala, že **absence nestranného svědka** mohla vést k **procesní vadě** a zpochybnění důkazů.
- Judikatura Nejvyššího soudu i zemských soudů vykládala institut jako **záruku objektivity** – civilní svědek měl potvrdit, že zásah proběhl zákonně a bez excesů.
- Tento princip byl vnímán jako **ochrana základních práv** (nedotknutelnost obydlí, ochrana soukromí), i když tehdejší ústavní katalog práv nebyl tak široký jako dnes.

4. Praktické provedení

- Nejčastěji byl přizván **zástupce obce** (např. obecní starosta či radní). Pokud to nebylo možné, mohl být přizván **„spolehlivý občan“**, tedy někdo, kdo měl v místní komunitě dobrou pověst.
- Jeho úkolem nebylo aktivně zasahovat, ale **pozorovat a případně dosvědčit průběh úkonu**.

Institut „nezúčastněná osoba“ navazuje na rakousko-uherskou tradici, která stanovovala, že u prohlídek a zajišťovacích úkonů se vyžadovala přítomnost nestranného civilního elementu, kdy tehdejší interpretace i soudní praxe vyžadovala, aby jím byl obvykle zástupce obce nebo spolehlivý občan. Později po roce **1950 sice tehdejší právní úprava** kodifikace zachovala tento laický prvek, ale praktická role se oslabovala v důsledku dominance státních orgánů a formalismu. Přesto stále existoval požadavek na přítomnost osoby u zásahů do domovní svobody. Právní změna

v rámci transformace společnosti po roce 1989 vedla k výrazné změně filosofie, a to k posunu k ochraně práv osob. To znamenalo upevnění a posilování zásad proporcionality a legality. Vlastní výkon procesních úkonů, u kterých měla být přítomna osoba, ale směřoval k „oslovování" konkrétní obce, jejich zaměstnanci byli oslovování, aby roli osoby plnili. Tento stav ale vyvolalo pracovní a právní spory o výklad povinnost obce vycházet vstříc orgánům činným v trestním řízení, ale také, jaká je odpovědnost obcí.

2. Postavení nezúčastněné osoby v současném českém právu

Zobecněním dikce Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod, jakož Čtvrtý dodatek Ústavy USA chrání zásadně stejnou hodnotu – **transparentnost a procedurální spravedlnost při zásazích státu do soukromí**. Český model ji tradičně zajišťuje i laickou přítomností (nezúčastněná osoba), zatímco americký model spoléhá na **soudní příkaz a následnou judikaturu**. Oba systémy se liší v prostředcích, ale shodují se v cíli: zabránit svévoli a posílit legitimitu zásahu. **Transparentnost** ve svém pojmu znamená, že výkon státní moci je **kontrolovatelný a předvídatelný**. Pojem **procesuálnost vymezuje ve svém obsahu**, že zásah probíhá podle **jasných, předem stanovených pravidel**, nikoli z libovůle veřejné moci. V právní filosofii jde tedy o naplnění **materiálního právního státu**: stát v takovém případě nejen formálně dodržuje zákon, ale činí tak způsobem, který je srozumitelný a kontrolovatelný občanem. Ještě lépe **Čtvrtý dodatek Ústavy USA** chrání m. j. před „neodůvodněnými prohlídkami a zabaveními" a vyžaduje **vydání soudního rozhodnutí s pravděpodobnými důvody, které jsou dostatečně silné na základě faktů a okolností (warrant issued upon probable cause). Institut nezúčastněné osoby v tomto právním modelu neexistuje**. Transparentnost je proto zajištěna **soudní kontrolou (ex ante)** a **vyloučením důkazů** (exclusionary rule). Transparentnost je zde proto **internalizována** do soudní procedury a následného přezkumu.

3. Nezúčastněná osoba a kriminalistické taktika

Z hlediska kriminalistické taktiky je třeba si nejdříve vymezit, jaké podmínky musí osoba splňovat pro výkon této role. Takže v rámci kriminalistické takticky musí ten, kdo vede procesní úkonu zvažovat, o jaký trestný čin se jedná z hlediska jeho závažnosti, o jakou osobu se jedná, u níž nebo s níž je prováděn procesní úkon, hrozící riziko nebezpečnosti. Je třeba vnímat i skutečnost, že volba osoby může být též závažná z hlediska provádění procesního úkonu s ohledem na náboženské tradice (křesťanské, muslimské a jiné), rasového původu, ale někdy i z hlediska pohlaví (i když nedochází k odhalování těla).

Otázkou je, zda takovou osobou smí být jen občan České republiky nebo občan trvale žijící na území České republiky, anebo občan jakéhokoli státu mimo Českou republiku, Evropskou unií. Jasná je odpověď na otázku týkající se přítomnosti osoby, která zastupuje diplomatickou službu cizozemského státu. V tomto smyslu je výklad zjevný z hlediska Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích z roku 1961 (v České republice publikována pod č. 157/1964 Sb.), která kodifikuje pravidla o postavení diplomatických misí, jejich výsadách a imunitách. Úmluva zajišťuje, že diplomaté mohou vykonávat své funkce bez zásahů přijímajícího státu. **Diplomatický zástupce cizího státu nemá automatické právo být přibrán jako nezúčastněná osoba při procesním úkonu v trestním řízení.** Účast diplomata je upravena mezinárodním právem (imunity, právo zastupovat své občany), ale **funkce nezúčastněné osoby je institut českého trestního řádu a je určena k zajištění objektivity úkonu, nikoli k výkonu diplomatické ochrany.**

Obecně ale platí, že taková osoba musí být způsobilá k právním úkonům. Pokud by byla omezena ve svéprávnosti, nemůže tuto roli vykonávat. Nesmí mít žádný osobní, majetkový nebo jiný zájem na výsledku řízení. Orgány činné v trestním řízení musí vyloučit osoby, u nichž by hrozilo, že nebudou objektivní. Nezúčastněná osoba nesmí být v příbuzenském nebo jiném blízkém vztahu k obviněnému, poškozenému či svědkovi. Stejně tak nesmí být zaměstnancem orgánů činných v trestním řízení, které úkon provádějí.

Z právního hlediska se sice jedná o občanskou povinnost ve smyslu § 1 odst. 2 trestního řádu, tedy povinnost občana zúčastnit se některých procesních úkonů, jestliže k nim byl přibrán jako osoba, která není na věci zúčastněna, orgánem činným v trestním řízení[2], např. při odnětí věci podle § 79 odst. 4 trestního řádu, domovní prohlídce a osobní prohlídce podle § 85 odst. 2 trestního řádu, při předložení protokolu o výslechu obviněnému před jeho podpisem v případech, kdy byl výslech prováděn bez přibrání zapisovatele podle § 95 odst. 3 trestního řádu[3].

Problematika nezúčastněné osoby má ale širší dosah, a to i na další činnosti orgánů policie v kontextu zákona č. 273/2008 Sb., o **Policii České republiky, ale zde** není nezúčastněná osoba obecně vyžadována.

Stanovisko odboru bezpečností politiky MV ČR[4] vymezuje, že je třeba vždy posuzovat účel prováděného procesního úkonu, přičemž platí, že policejním orgánem není jen útvar Policie České republiky (viz § 12 odst. 2, resp. § 161 odst. 2 trestního řádu). **Platí, že policejní orgán v postavení orgánu činného v trestním řízení je povinen respektovat a dodržovat instituty upravené v trestním řádem, zejména tehdy, sledují-li účel trestního řízení. Není možné obcházet podmínky pro výkon určitého institutu upraveného trestním řádem využitím oprávnění uvedeným v jiném právním předpise.** Nepřibrání vyloučených osob z postavení nezúčastněné osoby je dáno smyslem (účelem) takového požadavku zákonodárce, aby byla přítomna fyzická osoby pro záruku zákonného a objektivního průběhu úkonu a prostředkem nestranného zhodnocení situace, pokud by vznikly pochybnosti.

I v této souvislosti je třeba upozornit na závaznost zásady přiměřenosti postupu ve smyslu ustanovení § 11, písm. c) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky: Zde je podstatná interpretace k míře nezbytné k dosažení účelu, což **znamená požadavek proporcionality: zásah musí být skutečně nutný, nejméně omezující z dostupných prostředků a přiměřený sledovanému cíli; soudy i odborná literatura tento test aplikují jako vícestupňové posouzení faktů, alternativ a poměru přínosu k zásahu**. **Jedná se o obecný princip:** ukládá **procesní a materiální limit** zásahů do práv třetích osob; jde o normu hodnotící povahu zásahu (nutnost, přiměřenost) a slouží jako právní základ pro odmítnutí nadbytečných opatření nebo pro volbu alternativ (např. méně invazivní kontrola).

Stanovisko poradního orgánu Ministerstva vnitra k výběru nezúčastněné osoby uvádí právní názor: *„Nad rámec sjednaného druhu práce a pracovní náplně, která se ke sjednanému druhu práce váže, nelze zaměstnanci ukládat úkoly, a pokud by k tomu docházelo, pak má zaměstnance právo je odmítnout. V případě, že nebyla předmětná činnost dohodnuta jako druh práce, mohl zaměstnanec obce plnit tyto úkoly jen jako fyzická osoba v režimu ustanovení § 202 zákoníku práce, tedy jako výkon občanské povinnosti. Obec tak mohla působit toliko jako „prostředník“, který zaměstnanci obce tlumočil žádost policejního orgánu o zajištění úkolů nezúčastněné osoby s tím, že zaměstnanci obce bude v souladu s ustanovením § 200 zákoníku práce poskytnuto zaměstnavatelem (obcí) pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu. Náhrada platu za tuto činnost nenáležela. Uvedené však zjevně naráželo na aplikační praxi, která se v naprosté většině případů projevovala tak, že plnění úkolů nezúčastněné osoby bylo zaměstnancům obce předkládáno jako pracovní úkol, což však zpravidla nemělo oporu v pracovněprávní dokumentaci!* (srov. mv.gov.cz Informace pro obce k problematice zajištění úkolů tzv. nezúčastněné osoby).

[2] Poznámka – ustanovení § 54 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád stanovuje, že správní orgán může k ohledání přibrat nezúčastněnou osobu, pokud je to vhodné k zajištění objektivity důkazu. (viz *„Správní orgán může k účasti na ohledání přizvat nestranné osoby, aby zajistil jejich přítomnost při provádění důkazu. Tyto osoby nemají práva ani povinnosti účastníků.“).*

[3] Srov. ŠÁMAL, Pavel. § 1 [Účel zákona]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 12.

[4] Aktualizované stanovisko k přítomnost nezúčastněné osoby při osobní prohlídce a k postupům dle zákona o policii a dle trestního řádu ze dne 20. 04. 2018, čj. MV-26046 -5/OBP-2018

České soudy opakovaně řešily, jak nezúčastněné osoby participují na procesních úkonech, mimo jiné u rekognice podle fotografií a limitů zásahů do důstojnosti a ochrany osobních údajů - důraz na přiměřenost a zákonnou licenci je v judikatuře pevný motiv.

Pro přehled je níže uvedený seznam úkonů, ke kterým se vztahuje nebo nevztahuje účast nezúčastněné osoby při procesním úkonu:

1) Úkony, kde je nezúčastněná osoba povinná

- **Domovní prohlídka** – zásah do soukromí, nutná kontrola objektivity.
- **Osobní prohlídka** – ochrana práv osoby, u níž se úkon provádí[5].
- **Prohlídka jiných prostor a pozemků** – obdobně jako u domovní prohlídky.
- **Rekognice (identifikace osoby či věci)** – prevence manipulace se svědkem.

2) Úkony, kde není povinná

- **Ohledání věci a prohlídka těla** – pokud jde o zásah do osobní integrity[6].
- **Výslech svědka, obviněného, poškozeného** – objektivitu zajišťuje protokol a procesní rámec.
- **Podání vysvětlení** – administrativní úkon.
- **Zajištění listinných důkazů** – pokud nejde o prohlídku prostor.
- **Operativní úkony v utajení** – účast třetí osoby by ohrozila účel.

3) Úkony, kde je nezúčastněná osoba vyloučena

- Pokud je **příbuzná nebo blízká osoba** obviněného, poškozeného či svědka.
- Pokud má **osobní nebo majetkový zájem** na výsledku řízení.
- Pokud je **policistou v postavení osoby činné v policejním orgánu**[7] nebo **zaměstnancem orgánů činných v trestním řízení.**
- Pokud není **způsobilá k právním úkonům** (např. omezená svéprávnost).

Jak již bylo zmíněno, je text zvažován jako metodika kriminalistické taktiky v kontextu požadavku na konkrétní postupy při volně nezúčastněné osoby pro úkony v trestním řízení. Kriminalistická taktika v tomto smyslu spočívá v **pečlivém výběru** a **ověření podmínek**, které zaručí **objektivitu a zákonnost** procesního úkonu. Volba musí respektovat nejen právní rámec, ale i **kulturní, náboženské a bezpečnostní faktory**.

Diplomatické osoby nejsou vhodné, protože jejich postavení je upraveno mezinárodním právem, nikoli českým trestním řádem.

Základem je vymezení, že účelem je zajištění **objektivity** a **transparentnosti** procesního úkonu, posílení **důvěryhodnosti** důkazního prostředku a prevence proti možným pochybnostem o zákonnosti či manipulaci s výsledkem úkonu. Vedlejší aspektem při volbě nezúčastněné osoby je i otázka státní příslušnosti, lze k tomu uvést, že se vždy bude jednat o občana České republiky, ale může jím být i cizinec s trvalým pobytem v ČR, občan jiného státu (bez pobytu v České republice), ale v takovém případě je orgán činný v trestním řízení povinen zvážit praktické a právní aspekty, např. existenci jazykové bariéry, ověřitelnost identity takové osoby.

Jak již bylo výše sděleno, musí být nastaveny podmínky, které musí nezúčastněná osoba splňovat, zejména:

---

[5] V ustanovení § 85, odst. 2 tr. řádu se hovoří o specifické situaci, kdy k výkonu domovní a osobní prohlídky je třeba přibrat osobu, která není na věci zúčastněna, ale i též přibrat osoby, jejichž účast při prohlídce je potřebná zejména pro účely náležité identifikace, ocenění a zabezpečení vydaných a odňatých věcí.

[6] V ustanoveních § 113 ani 114 trestního řádu není stanovena podmínka zajistit nezúčastněnou osobu. Tato podmínka v minulosti vycházela z kriminalistické metodiky a taktiky. V současnosti se tato „volná" podmínka projevuje v čl. 15 odst. 2 Pokynu policejního prezidenta o kriminalisticko-technické činnosti *„K ohledání přibere policista odpovědný za ohledání podle možnosti nezúčastněnou důvěryhodnou osobu, která nebyla účastníkem nebo svědkem objasňované trestní věci".* Je na úvaze, zda taková osoba bude přítomna z důvodu zásahu do intimní oblasti, neboť musí být respektována důstojnost osoby a zpravidla se provádí osobou stejného pohlaví.

[7] Současný výklad a soudní praxi vyžaduje již osobu mimo útvar policejního orgán – k útvaru srov. § 6 zákona č. 273/2008 Sb.).

a) **Musí mít způsobilost k právním úkonům,** tj. nesmí být soudně omezena ve svéprávnosti ani mít léčené diagnostikované psychiatrické onemocnění nebo poruchu osobnosti s vlivem na kognitivní schopnosti.
b) **Nesmí vykazovat osobnostní charakteristiku, která by zvýšila bezpečnostní** riziko, že dojde k ohrožení procesního úkonu, z důvodu např. agresivního chování, extremistických postojů, rasistické nenávisti apod.
c) **Nesmí mít zájem na výsledku řízení**, tj. nesmí mít osobní, majetkový či jiný prospěch.
d) **Nesmí mít příbuzenský vztah, tj.** nesmí být v příbuzenském nebo jiném blízkém vztahu k obviněnému, poškozenému či svědkovi.
e) **Nesmí být personálně závislí na orgánech činných v trestním řízení, zejména** nesmí být zaměstnancem ani spolupracovníkem policejního orgánu.

Z výše uvedeného pohledu je třeba vymezit taktická hlediska pro výběru nezúčastněné osoby, jimiž jsou:

a) **Závažnost trestného činu, neboť** u závažnějších trestných činů je vhodné volit osoby s vyšší autoritou či společenskou důvěryhodností.
b) **Charakter osoby, u níž se úkon provádí,** neboť to v úvahu připadá, např. u procesních úkonů dotýkající se zájmů dotčené osoby na výchově, na jejím věku, zastávaných názorech, reakcí na podrobení se veřejné moci.
c) **Riziko nebezpečnosti[8],** které je permanentní vždy, kdy hrozí konflikt a který může ohrozit samotnou bezpečnost nezúčastněné osoby při úkonu; tímto pohledem by nezúčastněná osoba měla mít přirozenou autoritu se schopností zachovat klid a nenechat se ovlivnit.
d) **Kulturní a náboženské aspekty,** neboť je nutno přihlédnout k uznávaným hodnotám minority, ke které taková osoby, vůči níž je veden procesní úkon, ctí a respektuje; nesmí z tohoto důvodu dojít k narušení důvěry v zákonnost úkonu.

Z výše uvedeného lze dojít k praktickým zásadám kriminalistické praxe, které spočívají v provádění ověření totožnosti, způsobilosti a absence konfliktu zájmů, poučení nezúčastněné osoby, kdy se přesně a jasně vysvětlí její role, povinnosti a práva (např. možnost upozornit na nesrovnalosti). Je nezbytné, aby došlo k zajištění **neutrality, protože** nezúčastněná osoba nesmí aktivně zasahovat do procesního úkonu, pouze přihlíží způsobu jeho provádění a na jeho konci potvrzuje jeho průběh svým podpisem[9]. Níže je uveden přehled k podpisování protokolu.

Úkon podle trestního řádu	Povinnost přibrat nezúčastněnou osobu	Podpis protokolu nezúčastněnou osobou
Domovní prohlídka (§ 83 TŘ)	Ano, obligatorně	Ano, potvrzuje svou přítomnost
Osobní prohlídka (§ 84 TŘ)	Ano, obligatorně	Ano, potvrzuje svou přítomnost

[8] Srov. § 85 odst. 5 trestního řádu – *„Účast osob uvedených v odstavci 1 při vstupu do obydlí však lze odepřít a osobu uvedenou v odstavci 2 nepřibrat,* ***jestliže by mohlo dojít k ohrožení jejího života nebo zdraví“.***

[9] K podpisování protokolu je nutno doplnit, že jde o jinou *osobou přivzatou k úkonu, pod kterou* se rozumí jen osoba, která byla přibrána k úkonu podle trestního řádu, nikoli z technických důvodů (např. figurant při rekonstrukci či vyšetřovacím pokusu protokol nepodepisuje).

Proto je osobou přivzatou k úkonu zejména osoba, která není na věci zúčastněna při odnětí věci (§ 79 odst. 4), nezúčastněná osoba přibraná k výkonu domovní nebo osobní prohlídky podle § 85 odst. 2, nezúčastněná osoba přibraná k předložení k přečtení protokolu o výslechu sepsaného bez zapisovatele vyslýchané osobě nebo k přečtení takového protokolu vyslýchané osobě (§ 95 odst. 3), pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže (§ 102 odst. 1) a osoba, která není na věci zúčastněna u rekognice, vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce a prověrky na místě (§ 104b odst. 1, § 104c odst. 3, § 104d odst. 2 a § 104e odst. 2) - (ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 56 [Podpisování protokolu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 651.).

Úkon podle trestního řádu	Povinnost přibrat nezúčastněnou osobu	Podpis protokolu nezúčastněnou osobou
Prohlídka jiných prostor a pozemků (§ 83a TŘ)	Ano, obligatorně	Ano, potvrzuje svou přítomnost
Ohledání (§ 113 TŘ)	Ne	Nepodepisuje, protokol podepisuje orgán a znalec (pokud je přibrán)
Prohlídka těla živé osoby (§ 114 TŘ)	Ne	Nepodepisuje, protokol podepisuje orgán a lékař/zdravotník
Odběr biologického materiálu (§ 114 odst. 2 TŘ)	Ne	Nepodepisuje, protokol podepisuje orgán a zdravotník

Proto také musí být v protokolu uvedeno její jméno, příjmení, datum narození, bydliště. Pozor, ve vztahu k nezúčastněné osobě neplatí právo na skrytí údajů o její totožnost ve smyslu § 55 odst. 2 trestního řádu. Je samozřejmé, že musí existovat ještě flexibilita výběru takové osoby, tedy ji změnit, pokud se ukáže, že její účast by mohla vyvolat pochybnosti o správnosti procesního úkonu.

Je nutno podotknout, že nezúčastněná osoba se **nevyžaduje vždy**, ale jen u některých procesních úkonů, kde je třeba posílit objektivitu a důvěryhodnost. Podle trestního řádu se **nepřibírá** zejména:

a) **U úkonů, které nejsou důkazně citlivé,** např. běžný výslech svědka, podání vysvětlení, prosté administrativní úkony.
b) **Pokud zákon výslovně nestanoví její přítomnost,** kdy trestní řád přesně vymezuje, kdy je nezúčastněná osoba nutná (např. domovní prohlídka, osobní prohlídka, rekognice, ohledání těla či věci).
c) **Pokud by její účast byla neproveditelná nebo neúčelná,** např. při úkonech prováděných v utajení, nebo při operativních opatřeních, kde by přítomnost třetí osoby ohrozila účel úkonu.

Někdy je nezúčastněná osoba i vyloučena, již v kontextu s výše uvedeným, zejména nesplňuje-li shora uvedené podmínky, ale o tom rozhoduje orgán činný v trestním řízení.

Důležité je též zajistit náležité poučení nezúčastněné osoby před každým z procesních úkonů, u kterého má být tato účastna. Primárně je třeba zmínit povinnost poučení podle zákona č. 412/2005 Sb. Poučení nezúčastněné osoby je v tomto případě, ve smyslu podle § 51b odst. 1 trestního řádu, obligatorní. Písemný záznam o poučení podepisuje fyzická osoba a ten, kdo poučení provedl; jeden výtisk jí předá a jeden výtisk založí do trestního spisu[10].

V některých případech ale výklad pojmu nezúčastněné osoby nemusí být zřejmý, jako je např. sdělení k ustanovení § 79 odst. 4 trestního řádu k odnětí věci, kdy *„Podle výkladového stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství nezúčastněnou osobou může být jiný policejní orgán, a to popř. i ten, který bude ve věci případně působit později jako policejní orgán, nikoli však policejní orgán, který v ní byl činný dříve (srov. výkladové stanovisko č. 4/1998 Sb. výkl. st. NSZ). Tento výklad však vzbuzuje závažné pochybnosti o své správnosti, neboť připouští obcházení zákona, zvláště když policejním orgánem se ve smyslu § 12 odst. 2 i § 161 odst. 2 nebo 3 nemíní příslušník policejního orgánu, ale policejní orgán jako útvar. Navíc smyslem přibrání nezúčastněné osoby je v případě pochybností o náležitém provedení úkonu odnětí věci včetně jeho zákonnosti takovou osobu ke způsobu a okolnostem odnětí věci vyslechnout jako svědka, což je velmi problematické při přibrání příslušníka policejního orgánu, který by měl v takovém případě*

[10] Srov. ŠÁMAL, Pavel. § 51b [Poučení o utajovaných informacích]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 603–604.

*jako svědek vypovídat např. proti svým spolupracovníkům, nebo dokonce nadřízeným. Proto podle našeho názoru je třeba trvat na přibrání skutečně nezúčastněné osoby ve smyslu tohoto ustanovení, kterou není policejní orgán. Pokud to není možné, je třeba postupovat ve smyslu slov „podle možností“… „**Slova podle možnosti je třeba vykládat tak, že od přibrání nezúčastněné osoby je možno upustit jen zcela výjimečně (např. v případě, kdy je třeba odnětí doličné věci vykonat ihned, neboť hrozí její zničení nebo ztráta a žádná nezúčastněná osoba není k dispozici[11].***

Komentář k trestnímu řádu uvádí k vyšetřovacímu pokusu *v přípravném řízení,* že zásadně musí být k němu *přibrána alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna.* Nezúčastněnou osobou může být i tzv. figurant, pokud se účastní vyšetřovacího pokusu např. proto, aby demonstroval určitou činnost či chování nebo aby se to demonstrovalo na něm. Od její účasti na vyšetřovacím pokusu lze ***upustit jen výjimečně,* jestliže přítomnost nezúčastněné osoby nelze zajistit a v důsledku toho *hrozí zmaření provedení* vyšetřovacího pokusu. Může tomu tak být zejména v případě, když je třeba provést vyšetřovací pokus neprodleně, protože jinak vznikne nebezpečí, že nebude možno uměle vytvořit nebo obměňovat podmínky pozorování, např. z důvodu změny počasí, možné samodestrukce předmětu nebo prostředku potřebného k experimentu apod.[12].**

Jde-li o procesní úkon k rekonstrukci, která se provádí v přípravném řízení, musí být přibrána alespoň jedna *osoba, která není na věci zúčastněna*, **ledaže by nemožnost zajistit její přítomnost při rekonstrukci zmařila její provedení** ve smyslu § 104c odst. 3 věta první trestního řádu[13]. Obdobně je tomu tak při prověrce na místě, která je prováděna v přípravném řízení, musí být přibrána alespoň jedna *osoba, která není na věci zúčastněna*, **ledaže by nemožnost zajistit její přítomnost při prověrce na místě zmařila její provedení** ve smyslu § 104c odst. 3 věta první trestního řádu[14], anebo k provedení rekognice**.** K ní se *vždy přibere alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna,* přičemž o obligatorní postup, který má přispět k objektivnímu průběhu tohoto procesního úkonu. Osobou, která není na věci zúčastněna, se rozumí jakákoli fyzická osoba, pokud sama není poznávající osobou (podezřelým, obviněným nebo svědkem), poznávanou osobou ani orgánem činným v trestním řízení. Pozor: **Přibraná osoba však může být jednou z nejméně tří ukázaných osob, mezi které se zařadí poznávaná osoba, je-li prováděna rekognice osoby** podle § 104b odst. 3 trestního řádu[15].

Orgány činné v trestním řízení mají povinnost nezúčastněnou osobu poučit o její roli – tedy že má sledovat průběh úkonu, potvrdit jeho řádný průběh a případně podepsat protokol. Nezúčastněná osoba musí být fyzicky přítomna při procesním úkonu (např. domovní prohlídce, rekognici, odposlechu), aby mohla potvrdit, že byl proveden v souladu se zákonem.

Přítomnost nezúčastněné osoby se váže na úkony s nejvyšší intenzitou zásahu do soukromí (domovní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků, některé zajišťovací úkony). Za normálních okolností napomáhá transparentnosti a zabránění excesům. Je nutno upozornit na skutečnost, že přítomnost **nezúčastněná osoba je obligatorní, jinak je** úkon zatížen vadou.

V souvislosti s přítomností nezúčastněné osoby při procesním úkonu byla provedena komparace právního stavu v České republice s právní úpravou v **Republice Rakousko**; **Spolkové republice Německo**; **Polské republice**; **Slovenské republice**; **Spojeném království Velké**

[11] Srov. ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 79 [Odnětí věci]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1024.

[12] Srov. PÚRY, František. § 104c [Vyšetřovací pokus]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1556.

[13] Srov. PÚRY, František. § 104d [Rekonstrukce]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1562.

[14] Srov. PÚRY, František. § 104e [Prověrka na místě]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1565.

[15] Srov. PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1541.

Británie a Severního Irska – zaměřeném na Anglii (není samostatný stát; **Spojených státech amerických**[16].

1) **Republika Rakousko**

Rakouská tradice historicky integruje laické prvky do trestního řízení (v procesech i u některých úkonů), odlišně od českého modelu v rozsahu a způsobu zapojení neprofesionálů. Disertační a odborné práce poukazují na odlišnosti v tom, jak rakouský systém chápe „laika“ v procesu — včetně porotních či smíšených senátů — což je širší kontext než česká „nezúčastněná osoba“ u jednotlivých úkonů. U prohlídek a domovních zásahů se uplatňují podobné záruky legality a proporcionality jako v České republice; **místní praxe však méně spoléhá na ad hoc civilní osoby a více na formální procesní garance**.

2) **Spolková republika Německo**

Německé trestní řízení klade důraz na příkazní režimy, protokolaci a soudní kontrolu. Přítomnost „nezúčastněné osoby“ v českém smyslu není „ius commune institutit“ (tj. společné právo); proti případným excesům funguje důsledná ex ante autorizace (příkazy) a ex post soudní přezkum, přičemž status obětí je komplexně upraven na úrovni EU rámců implementovaných do německého práva. Roli nestrannosti nahrazuje vysoká kvalita dokumentace, jasné zákonné mantinely a důsledky nezákonných důkazů.

3) **Polská republika**

Polský systém je podobně formalistický; klade důraz na protokolaci a přítomnost nestranných osob, což je tradičně u prohlídek, ale praktiky se harmonizují s unijními standardy práv obětí a účastníků řízení.

4) **Slovenská republika**

Slovenské procesní záruky odpovídají českému pojetí; nezúčastněná osoba se využívá u zásahů do soukromí s důrazem na neutralitu a řádnou dokumentaci. Slovenské právo, stejně jako české, převzalo po roce 1993 evropské standardy ochrany práv obětí a účastníků. Právní úprava bude níže více popsána.

5) **Anglie (Spojené království)**

Anglický systém (**Common law**) nestaví na institutu „nezúčastněné osoby“; místo toho spoléhá na soudní příkazy (warrants), přísnou řádnost policejních „Codes of Practice“, povinné video/dokumentaci a soudní vylučování nezákonně získaných důkazů. Kontrola je procesní a ex post, nikoliv „laicky“ přítomná u úkonu. Staví na transparentních procedurách a možnostech přezkumu.

6) **Spojené státy americké**

Americký systém vyžaduje soudní příkaz pro zásahy do domovní svobody (ang. Fourth Amendment). Neexistuje institut nezúčastněné osoby; nestrannost zajišťuje soud (ex ante) a soudy potom ex post skrze suppression doctrine. Policejní praxe spoléhá na video, chain-of-custody (tzv. důkazní řetězec) a striktní standardy důvodného podezření. Laický prvek je v USA koncentrován v porotním rozhodování, ne v asistenci u policejních úkonů.

Český institut nezúčastněné osoby zvyšuje legitimitu zásahu v okamžiku samotné přítomnosti u procesního úkonu, ale v urgentních situacích může být nepraktický. Common law model sází na přísné warranting a přezkum. V zemích EU je silný důraz na práva obětí, dostupnost informací a přiměřenost zásahů. I proto institut nezúčastněné osoby má největší hodnotu u procesních úkonů s vysokou intenzitou zásahu do soukromí a důstojnosti osoby. Zvyšuje věrohodnost a pravdivost důkazu a snižuje tím riziko procesních pochybení.

Z hlediska odpovědnosti nezúčastněné osoby lze vyjádřit nejdříve, že tato má především **povinnost být přítomna u úkonu (např. domovní prohlídky), sledovat jeho průběh a potvrdit jej svým podpisem v protokolu**. S tímto souvisí právo být poučena o své roli. Její práva jsou

[16] Za využití AI - za pomoci softwaru COPILOT.

vymezena (výkladem „a contrario“), tedy může odmítnout účast, pokud by byla v konfliktu zájmů nebo by byla ohrožena, a má právo na ochranu své důstojnosti a osobních údajů. **Neodpovídá samozřejmě za výsledek procesního úkonu ani za jeho zákonnost**. Rozhodně má ale **nárok na náhradu ve smyslu § 104 odst. 2 trestního řádu, neboť je *„jinou osobou**, která se na výzvu orgánu činného v trestním řízení dostavila k provedení **jiného úkonu dokazování***“. **Nárok na náhradu nemají podezřelý a obviněný**. Zákonodárce ale další subjekt či osobu neoznačil. Proto je třeba zopakovat, že nezúčastněná osoba je přibírána k úkonům dokazování, kdy se k úkonu dostavuje na **výzvu orgánu činného v trestním řízení, a proto** má nárok, který zahrnuj **náhradu hotových výdajů** (např. cestovné), **náhradu ušlého výdělku** (mzda, plat). Nárok se uplatňuje stejně jako u svědka, tedy podáním žádosti u orgánu, který úkon vedl.

Odpovědnost za správnost protokolace a zákonnost průběhu úkonu odpovídá orgán činný v trestním řízení, který úkon vede. Jinak nezúčastněná osoba o**dpovídá pouze za vlastní jednání, např.** pokud by posléze úmyslně a nepravdivě zkreslila průběh procesního úkonu, jehož byla přítomna, což by mohlo vést odpovědnost za trestný čin „Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek“ podle § 346 odst. 2 trestního zákoníku, za podmínky, kdy by uvedla **nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí.**

Český právní řád (Ústava a Listina) i americký (4. dodatek Ústavy USA) chrání zásadně stejnou hodnotu – **transparentnost a procedurální spravedlnost při zásazích státu do soukromí**. Český model ji tradičně zajišťuje i laickou přítomností (nezúčastněná osoba), zatímco americký model spoléhá na **soudní příkaz a následnou judikaturu**. Oba systémy se liší v prostředcích, ale shodují se v cíli: zabránit svévoli a posílit legitimitu zásahu. V zásadě se jedná o udržování filosofie transparentnosti a procesuálnosti. **Transparentnost** znamená, že výkon státní moci je **kontrolovatelný a předvídatelný**. **Procesuálnost** je zajištění, že zásah probíhá podle **jasných, předem stanovených pravidel**, nikoli libovůle. V právní filosofii jde o **materiální právní stát**: stát nejen formálně dodržuje zákon, ale činí tak způsobem, který je srozumitelný a kontrolovatelný občanem.

V rámci českého ústavního rámci vyznívá, že každý zásah do domovní svobody je přípustný jen na základě zákona a soudního příkazu (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 29. 02. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07). Je tedy skutečně zjevné, že **nezúčastněná osoba** je procesní zárukou: má ale také symbolizovat, že zásah není tajný ani svévolný. V demokratickém právním státě založeném na úctě k základním právům jednotlivce (viz čl. 1 odst. 1 Ústavy) je nezbytné, aby orgány moci veřejné vždy volily takový výklad právních norem a aplikovaly je takovým způsobem, který bude v maximální možné míře respektovat základní práva jednotlivce a šetřit jejich smysl a podstatu (viz čl. 4 odst. 4 Listiny). Každý (citelnější) zásah do základních práv musí být doprovázen efektivními procesními zárukami umožňujícími dotčené osobě, aby se domohla nápravy. Transparentnost je zde **externalizována** do přítomnosti civilisty. Pokud jde o anglosaský právní systém zde americkým ústavním rámcem, zejména odkazem na **čtvrtý dodatek Ústavy USA (Fourth Amendment), který** chrání před „neodůvodněnými prohlídkami a zabaveními“ vyžaduje soudní příkaz vydaný na základě důvodného podezření nebo pravděpodobného důvodu (anglicky **warrant issued upon probable cause)**. V tomto právním systému n**eexistuje právní institut nezúčastněné osoby.** Transparentnost postupu je zajištěna **soudní kontrolou** vydáním právě příkazu **ex ante, ale doplněna o** možnost vyloučení důkazu **ex post (anglicky** exclusionary rule). Takové pravidlo vyloučení znamená, že důkazy získané nezákonně, např. porušením ústavních práv, nesmí být použity v soudním řízení (pozn. i české právo vymezuje v menším rozsahu možnost vyloučení důkazu v § 89 odst. 3 trestního řádu). Transparentnost je zde

začleňována (internalizována) do soudní procedury a následného přezkumu[17]. Z komparace obou systému je zřetelná rozdílnost.

Kritérium	Česká republika	USA
Záruka legality	Ústavní příkaz + nezúčastněná osoba	Soudní příkaz (warrant)
Transparentnost	Viditelná, laická kontrola při úkonu	Procesní a soudní kontrola, dokumentace
Judikatura	ÚS: zásah jen na základě zákona a příkazu, proporcionalita	SCOTUS: exclusionary rule, „reasonable expectation of privacy“
Filosofický důraz	Důvěra veřejnosti skrze přítomnost civilisty	Důvěra v soudní systém a právní stát
Slabina	Riziko formalismu, obtížná dostupnost nezúčastněné osoby	Riziko mechanického schvalování rozhodnutí bez samostatného věcného přezkumu (anglicky „judicial rubber-stamping“) příkazů, absence laické kontroly

Právně filosofický přístup tak zjednodušeně vysvětluje, že **český model** vnímá transparentnost jako **sociálně viditelnou, kdy** občan vidí, že zásah probíhá za přítomnosti nestranné osoby. Naopak **americký model vnímá** transparentnost **institucionálně procesně, kdy** občan spoléhá, že soudní systém a následná judikatura ochrání jeho práva. Oba modely se ale shodují v tom, že **procesuálnost je klíčem k legitimitě zásahu**.

Srovnávací tabulka

Kategorie	Česká republika (ČR)	Slovenská republika (SR)	Klíčový rozdíl
Základní účel	Nestranná civilní kontrola průběhu zásahu s vysokou intenzitou do soukromí (domovní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků). Posiluje transparentnost, legitimitu a následnou přezkoumatelnost.	Stejný účel: nestranný civilní prvek u úkonů zasahujících do domovní svobody a soukromí jako záruka řádného průběhu a dokumentace.	Účelově shodné pojetí v rámci kontinentální tradice.
Právní rámec – typ úkonů	Trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.): domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků. Přítomnost nezúčastněné osoby se váže na výkon těchto prohlídek.	Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. Z.): domová prehliadka, prehliadka iných priestorov a pozemkov. Nezúčastněná osoba bývá vyžadována	Oba řády váží institut primárně k prohlídkám; terminologie a detaily provedení se liší.

[17] **Judikatura**: *Mapp v. Ohio* (1961): důkazy získané v rozporu s 4. dodatkem jsou nepoužitelné. *Katz v. United States* (1967): ochrana soukromí se vztahuje i na telefonní hovory – „reasonable expectation of privacy“. *Illinois v. Gates* (1983): flexibilní test pravděpodobného důvodu (probable cause).

Kategorie	Česká republika (ČR)	Slovenská republika (SR)	Klíčový rozdíl
		obdobně u výkonu těchto úkonů.	
Konkrétní ustanovení	§ 83 TŘ (příkaz k domovní prohlídce), § 83a TŘ (příkaz k prohlídce jiných prostor a pozemků), § 84 TŘ (předchozí výslech a výzva k vydání věci), § 85 a násl. TŘ (výkon prohlídky; protokolace; přítomnost osoby, u níž se úkon koná, a nezúčastněné osoby).	§ 100 Trestného poriadku (príkaz na domovú prehliadku), § 101 (príkaz na prehliadku iných priestorov a pozemkov), § 102 (príkaz na osobnú prehliadku); provádění prohlídek obvykle s přibráním nezúčastněné osoby a řádnou protokolací.	ČR má výslovné rozvedení výkonu prohlídek v oddílu § 83–85c TŘ; SR používá systematiku § 99–107 TP.
Kritéria pro osobu	Nestrannost, civilní status (nikoli policista či osoba se zájmem na výsledku), způsobilost, identifikace v protokolu, přítomnost po celou dobu úkonu, poučení o roli a mlčenlivosti.	Nestrannost, civilní status, způsobilost, identifikace, nepřetržitá přítomnost během úkonu, poučení; důraz na ochranu soukromí a osobních údajů dotčených osob.	Kritéria jsou prakticky shodná; SR v praxi více akcentuje ochranu osobních údajů při manipulaci s dokumentací.
Výjimky (urgent, neodkladnost)	U neodkladných úkonů lze provést bez nezúčastněné osoby; požadována zvýšená dokumentace, proporcionalita a odůvodnění.	Stejně: při hrozbě zmaření účelu je přípustné provedení bez nezúčastněné osoby, s povinností důsledné dokumentace a následné přezkoumatelnosti.	Harmonizovaná praxe neodkladnosti; rozdíly jsou spíše v praxi než v textu zákona.
Protokolace a podpis	Povinná identifikace nezúčastněné osoby v protokolu, popis průběhu, podpis; slouží jako záruka faktické správnosti a transparentnosti.	Povinná protokolace, identifikace a podpis nezúčastněné osoby, podrobné zachycení průběhu úkonu.	Shodné důrazy; SR se někdy opírá o detailnější formuláře policejní praxe.
Judikatura – hlavní teze	Ústavní soud: domovní prohlídka je mimořádný zásah; absence nezúčastněné osoby bez legitimního důvodu může vést k nezákonnosti úkonu. Nejvyšší soud: „jiný policista není nezúčastněná osoba“; požadavek skutečné nestrannosti a civilního statusu.	Nejvyšší soud SR a Ústavní soud SR: důsledné trvání na nestrannosti; absence vyžadované nezúčastněné osoby může vést k procesní vadě a nepoužitelnosti důkazů; „príslušník Policajného zboru“ neplní roli nezúčastněného civilistu.	ČR má výrazně zdokumentované teze o nepřípustnosti policisty v roli nezúčastněné osoby; SR obdobně, ale s menší mírou „ikonických“ spisových značek v dostupné judikatuře.
Důsledky porušení	Možná nepoužitelnost důkazu, zpochybnění zákonnosti prohlídky; v	Nepoužitelnost důkazu, zrušení rozhodnutí založených na takto	Oba systémy vážou porušení na důkazní nepoužitelnost a státní

Kategorie	Česká republika (ČR)	Slovenská republika (SR)	Klíčový rozdíl
	krajním případě zásah do základních práv → možnost nároku dle zákona č. 82/1998 Sb.	získaných důkazech; případná odpovědnost státu za nesprávný úřední postup podle zákona č. 514/2003 Z. z.	odpovědnost; právní základy odškodnění se liší podle národních předpisů.
Praktické provedení	Časté přibrání obecního zaměstnance jako civilisty; MVČR doporučuje smluvní rámec součinnosti a jasné vymezení odpovědnosti. Technologie (video) doplňují roli, nikoli nahrazují tam, kde je zákon požaduje.	Přibrání občana bez vztahu k věci; policejní metodika klade důraz na řádné zajištění osobních údajů a minimalizaci zásahu do soukromí; video a protokolace jsou silně využívány.	ČR řeší institucionální součinnost s obcemi; SR klade důraz na metodické standardy a ochranu údajů.

Při **ohledání a prohlídce živé osoby** (osobní prohlídka, prohlídka těla, ohledání tělesných stop) český i slovenský trestní řád institut **nezúčastněné osoby** výslovně nevyžadují tak striktně jako u domovní prohlídky. Přítomnost nezúčastněné osoby se u těchto úkonů uplatní jen výjimečně (např. pokud jde o zásah do intimní sféry a je třeba zvýšit transparentnost). Základní záruky jsou dány **příkazem soudu, protokolací, přítomností lékaře či znalce**.

V návaznosti na možnost nepřibrat nezúčastněnou osobu je třeba zmínit reálnou tragickou situaci, která proběhla v květnu 2019 na okrese Hodonín. Tamější policisté plnili příkaz k zadržení osoby podezřelé podle § 76 odst. 1 trestního řádu se souhlasem státního zástupce. Zadržovaná osoba se zdržovala ve svém rodinném domku; ačkoli byla popisována jako „zvláštní podivín“ a navenek se neprojevovala agresivně, nereagovala na výzvy policejního orgánu a odmítala opustit úkryt. Přestože tyto okolnosti představovaly indikátory latentní agrese a potenciálně skrytého nebezpečí, situace byla předběžně vyhodnocena jako nehrozící bezprostřední nebezpečí na životě nebo zdraví.

Příkaz k zadržení byl rozhodnut realizovat postupem podle § 83c odst. 2 písm. c) ve spojení s § 85 odst. 1 a odst. 5 trestního řádu. Před zákrokem byly zjišťovány dostupné informace o zadržované osobě; z prověrek nevyplývalo, že by tato někdy někoho fyzicky napadla nebo vyhrožovala násilím, ani nebylo zjištěno vlastnictví či držení střelné zbraně. Na základě tohoto vyhodnocení byla přivolána úřední osoba z Obecního úřadu, aby byla přítomna při úkonu v postavení nezúčastněné osoby.

Z taktického hlediska byla považována za výhodu její znalost rodiny a místních vztahů včetně sousedského sporu.

Při realizaci úkonu policisté vyzývali zadržovanou osobu, aby vyšla z rodinného domu a spolupracovala; policisté se pohybovali kolem domu až do prostor před jeho okny a dveřmi. Přivolaná nezúčastněná osoba se snažila napomoci řešení a pohybovala se v součinnosti s policisty. Ve chvíli, kdy se přistupovalo k vstupním dveřím a současně se klepalo a zvonilo, ozval se výstřel a zvuky tříštění skla. Následně byla zjištěna zraněná nezúčastněná osoba ležící na zemi; byla zasažena do hrudníku a přes okamžitá záchranná opatření jí nebylo možné pomoci. Pozdější zjištění ukázala, že smrt nastala jedním výstřelem z pušky, který způsobil poranění hrudníku a vnitřních orgánů. Zadržovaná osoba následně spáchala sebevraždu průstřelem hlavy z pistole. Případ vyvolal značnou mediální odezvu[18]. Postup policistů byl prověřován policejním orgánem Generální inspekce bezpečnostních sborů, který uzavřel šetření s tím, že **policisté postupovali správně**. Nebylo shledáno pochybení policejního orgánu ani nesprávný úřední postup. Zásah byl

[18] [ct24.ceska...elevize.cz], [tv.idnes.cz]; [ct24.ceska...elevize.cz].

veden podle předpisů, policie neměla indicie, že by situace mohla eskalovat do střelby. Útočník byl dosud bezúhonný, nevlastnil legálně drženou zbraň, střelba přišla bez varování. Nedošlo ke spáchání trestného činu, a případ byl uložen.

Zásady a zobecněné informace k praxi Indikátory latentní agrese

S ohledem na výjimečnou situaci bylo potřeba se hlouběji zamyslet nad existencí latentní agrese v kontextu tématu článku. Vzhledem k tomu, že odmítání spolupráce a setrvání v úkrytu představují indikátory latentní agrese, mělo by být rozhodnutí o přibrání nezúčastněné osoby činěno s maximální obezřetností; pokud nelze bezpečnost této osoby plně garantovat, přibrání se nedoporučuje[19] a dokumentace má být zajištěna technickými prostředky nebo vyškolenými osobami. Z toho vyplývají taktické zásady:

- **prevence vzniku rizikové situace**: Pokud tyto indikátory existují, je třeba situaci vyhodnotit s předpokladem možnosti ozbrojeného odporu, i když přímé důkazy o zbraních chybí.
- **ochrana práv nezúčastněné osoby**: V případech, kdy nelze bezpečnost nezúčastněné osoby plně garantovat, by se nezúčastněná osoba neměla přibírat. Dokumentace zákonnosti úkonu má být zajištěna technickými prostředky (video/audio) nebo osobami s odpovídajícím výcvikem.

Taktické doporučení: Zásah v obydlí plánovat s variantou ozbrojeného odporu; policisté musí využívat krytí, minimalizovat vystavení oken a dveří a komunikovat z bezpečných pozic. **Nezúčastněná osoba musí být vždy umístěna mimo přímou linii ohrožení a poučena o své pasivní roli.**

Při zobecnění zjištěných poznatků s ohledem na teoreticko právní aspekty lze doporučit základní kritéria pro rozhodování pro přibrání nezúčastněné osoby.

Krok / Kritérium	ANO → pokračuj	NE → nepřibírat nezúčastněnou osobu
1. Riziko ozbrojeného odporu	Riziko zcela vyloučeno	Riziko nelze vyloučit → nepřibírat
2. Informace o podezřelém	Bez známek agresivity, bez zbraní	Nejasné informace, možnost zbraní → nepřibírat
3. Vazby nezúčastněné osoby	Žádné osobní vazby na podezřelého	Rodinné/sousedské vazby → nepřibírat
4. Poučení nezúčastněné osoby	Osoba poučena, rozumí rizikům	Osoba nepoučena → nepřibírat
5. Umístění při zásahu	V bezpečné vzdálenosti, pasivní role	V blízkosti dveří/oken, aktivní zapojení → nepřibírat
6. Alternativní dokumentace	Není dostupná (kamera, audio)	Je dostupná → využít techniku místo osoby

Institut nezúčastněné osoby v trestním řízení z pohledu kriminalistické taktiky – *de lege lata* a *de lege ferenda*

Institut nezúčastněné osoby představuje v trestním řízení tradiční procesní záruku zákonnosti a transparentnosti vybraných úkonů orgánů činných v trestním řízení. Jeho účelem je

[19] Viz § 85 odst. 5 trestního řádu – *„Při vstupu do obydlí, jiných prostor a pozemků se užije ustanovení odstavce 1 až 4 přiměřeně. Účast osob uvedených v odstavci 1 při vstupu do obydlí však lze odepřít a osobu uvedenou v odstavci 2 nepřibrat, jestliže by mohlo dojít k ohrožení jejího života nebo zdraví“.*

především prevence svévole při zásazích do základních práv a posílení důvěryhodnosti provedených procesních úkonů. Trestní řád upravuje účast nezúčastněné osoby v řadě ustanovení, přičemž rozlišuje situace, kdy je její přítomnost obligatorní, a případy, kdy je fakultativní či může být nahrazena jiným procesním prostředkem.

De lege lata

Z obligatorních případů lze uvést zejména:

- **domovní prohlídku** (§ 85 tr. ř.), není-li přítomna osoba, u níž se úkon provádí, ani jiný dospělý člen domácnosti,
- **prohlídku jiných prostor a pozemků** (§ 83a tr. ř.),
- **otevření zásilek** (§ 86 tr. ř.),
- **rekognici** (§ 104b, § 104c tr. ř.).

Fakultativní účast nezúčastněné osoby se uplatňuje např. při vydání a odnětí věci (§ 78 tr. ř.) nebo při ohledání místa činu (§ 113 tr. ř.), kde zákon ponechává větší prostor pro úvahu orgánů činných v trestním řízení.

Kriminalisticko-taktické aspekty

Z hlediska kriminalistické taktiky nelze institut nezúčastněné osoby posuzovat pouze formálně. Jak upozorňuje Jelínek, procesní instituty trestního řízení je nutno vykládat v materiálním pojetí, tedy s ohledem na jejich skutečný účel a praktický dopad[20]. Přítomnost laické nezúčastněné osoby u odborně náročných kriminalistických úkonů často nevede k reálné kontrole zákonnosti, ale pouze k formálnímu naplnění zákonné podmínky. Tento problém se výrazně projevuje zejména při ohledání místa činu nebo rekognici, kde může přítomnost další osoby narušit integritu místa činu či psychologické aspekty úkonu[21].

Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že zásahy do základních práv musí splňovat nejen požadavek zákonnosti, ale i proporcionality a šetrnosti. V duchu nálezu sp. zn. II. ÚS 362/06[22] Ústavní soud konstatoval, že pouhé formální dodržení zákonných podmínek nemůže legitimizovat zásah do základních práv, pokud je proveden způsobem nepřiměřeným. Tento judikaturní závěr má přímý význam i pro posuzování role nezúčastněné osoby, zejména v případech, kdy její přítomnost z kriminalistického hlediska nepřispívá k ochraně práv, ale naopak komplikuje provedení úkonu.

Procesní alternativy

Významným prvkem je možnost nahrazení nezúčastněné osoby audiovizuálním záznamem podle § 104b tr. ř., kdy Ústavní soud např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 3038/07[23] připustil, že technický záznam může představovat plnohodnotný procesní kontrolní mechanismus, pokud jsou splněny požadavky autenticity, kontinuity a úplnosti. Z kriminalisticko-taktického hlediska má audiovizuální dokumentace nesporné výhody – umožňuje objektivní zachycení průběhu úkonu, jeho zpětnou analýzu a minimalizuje riziko subjektivního zkreslení. V praxi se tak otevírá prostor pro širší využití technických prostředků, které mohou nahradit tradiční institut nezúčastněné osoby.

Specifický případ – ohledání místa činu

Zvláštní pozornost si zaslouží ohledání místa činu podle § 113 tr. ř., které je klíčovým kriminalistickým úkonem. Musil zdůrazňuje, že základním taktickým principem ohledání je

[20] KOLÁŘOVÁ, Kateřina. *Právní a kriminalistické aspekty ohledání místa činu v trestním řízení. Praha.* Právnická fakulta Universita Karlova. 2023, s. 28.
[21] ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. Komentář. Svazek I. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 42–43.
[22] Nález Ústavního soudu ze dne 01. 11. 2006, sp. zn. II. ÚS 362/06. In: ASPI ID JUD34630CZ.
[23] Nález Ústavního soudu ze dne 29. 01. 2009, sp. zn. I. ÚS 3038/07. In: ASPI ID JUD105380CZ.

ochrana stop a minimalizace rušivých vlivů[24]. Přítomnost nezúčastněné osoby zde může být z tohoto hlediska kontraproduktivní. Judikatura Ústavního soudu (např. nález sp. zn. III. ÚS 291/03[25]) přitom podporuje zásadu minimalizace zásahů a šetrnosti při provádění procesních úkonů, což vytváří prostor pro preferenci technických nebo institucionálních forem kontroly namísto fyzické přítomnosti laické osoby.

De lege ferenda

Do budoucna se nabízí několik možností:

- **Rozšíření využití audiovizuální dokumentace** jako standardního kontrolního mechanismu, zejména u úkonů, kde přítomnost nezúčastněné osoby může narušit kriminalistickou taktiku.
- **Profesionalizace role nezúčastněné osoby** – namísto laika by mohla být přítomna osoba s právním či technickým vzděláním, která by byla schopna skutečně posoudit zákonnost a průběh úkonu.
- **Institucionální kontrola** – např. prostřednictvím inspekčních orgánů či specializovaných útvarů, které by prováděly ex post kontrolu legality úkonů.
- **Flexibilní právní úprava** – umožnit orgánům činným v trestním řízení volbu mezi fyzickou přítomností nezúčastněné osoby a technickým záznamem, s ohledem na povahu konkrétního úkonu.

Aplikační doporučení a závěr (shrnutí pro praxi)

Z pohledu kriminalistické praxe i *de lege ferenda* lze formulovat několik základních závěrů. Institut nezúčastněné osoby by neměl být chápán jako samoúčelný formální požadavek, ale jako prostředek k zajištění materiální legality a důkazní použitelnosti úkonů.

- V případech obligatorní účasti je nezbytné dbát na skutečný smysl institutu, nikoliv pouze na formální naplnění zákona.
- U fakultativních případů by měla být přítomnost nezúčastněné osoby zvažována s ohledem na kriminalisticko-taktické okolnosti konkrétního úkonu.
- Podstatný je vždy účel, pro který má být nezúčastněná osoba přítomna – tedy zda skutečně přispívá k ochraně práv a transparentnosti, nebo zda její účast pouze formálně naplňuje zákonný požadavek.

Moderní přístupy

Za žádoucí lze považovat širší využívání audiovizuální dokumentace jako náhrady nezúčastněné osoby, zejména u ohledání místa činu, rekognice či neodkladných úkonů. Do budoucna lze uvažovat o zavedení odborně způsobilé nezúčastněné osoby pro specifické úkony, kde laická kontrola postrádá reálný význam.

Možným řešením je vytvoření institutu „stálého okruhu nezúčastněných osob“, vedeného při vybraných policejních útvarech nebo státních zastupitelstvích. Tyto osoby by nebyly zaměstnanci orgánů činných v trestním řízení, avšak absolvovaly by základní školení o svých právech, povinnostech a významu své role. Mohlo by se jednat např. o studenty právnických fakult či bývalé policisty.

Z hlediska kriminalistické taktiky by takový model:

- snížil riziko procesních chyb,
- eliminoval zdržení při zajišťování náhodných osob,
- posílil důvěryhodnost úkonů v očích soudů.

[24] MUSIL, Jiří a kol. Kriminalistika. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 215–216.
[25] Nález Ústavního soudu ze dne 06. 06. 2006, sp. zn. III. ÚS 291/03. In: ASPI ID JUD33646CZ.

Shrnutí doporučení pro praxi

1. Preferovat audiovizuální dokumentaci jako náhradu nezúčastněné osoby u odborně náročných nebo takticky citlivých úkonů (ohledání místa činu, rekognice).
2. Omezovat přítomnost laických osob na místě činu na nezbytné minimum, aby se předešlo kontaminaci stop a narušení taktického postupu.
3. Zvažovat odbornou kvalifikaci nezúčastněné osoby u úkonů, kde je vyžadována znalost technických nebo digitálních postupů.
4. Posilovat metodické vedení kriminalistů, zejména v otázkách dokumentace úkonů a řádného odůvodnění náhrady nezúčastněné osoby v procesní dokumentaci.

Závěr

Institut nezúčastněné osoby by měl být v kriminalistice chápán nikoliv jako samoúčelný procesní požadavek, ale jako prostředek k dosažení materiální legality a důkazní použitelnosti výsledků úkonů. Materiální pojetí procesních záruk, upřednostňující skutečnou kontrolu zákonnosti před pouhým formálním naplněním zákonných požadavků, představuje perspektivu odpovídající modernímu pojetí spravedlivého trestního procesu.

Z hlediska kriminalistické taktiky je nezbytné, aby institut nezúčastněné osoby byl vnímán v kontextu praktických potřeb vyšetřování. Přítomnost laické osoby může mít význam tam, kde je třeba posílit důvěryhodnost zásahu, avšak v odborně náročných úkonech je vhodnější využívat technické prostředky či odborně způsobilé osoby.

De lege ferenda

Do budoucna lze uzavřít, že vazba institutu nezúčastněné osoby na jednotlivá ustanovení trestního řádu vyžaduje systematickou revizi, která by reflektovala:

- poznatky kriminalistické taktiky,
- technické možnosti dokumentace (zejména audiovizuální záznamy),
- závěry odborné literatury,
- judikaturu Ústavního soudu zdůrazňující proporcionalitu a šetrnost zásahů do základních práv.

Budoucí úprava by měla směřovat k:

- vyšší odbornosti – možnost zapojení odborně způsobilých nezúčastněných osob,
- flexibilitě – volba mezi fyzickou přítomností a technickou dokumentací podle povahy úkonu,
- efektivitě – minimalizace zdržení a procesních komplikací při zajišťování osob.

Shrnutí

Institut nezúčastněné osoby tak zůstává důležitým prvkem procesních záruk, avšak jeho budoucí podoba by měla být přizpůsobena požadavkům procesnímu právu a moderní kriminalistice. Směřování k materiálnímu pojetí legality, využívání audiovizuální dokumentace a případná profesionalizace role nezúčastněné osoby představují cestu, jak zachovat kontrolní funkci tohoto institutu, aniž by byla narušena efektivita a taktika trestního řízení.

Seznam použité literatury

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-492-8.

KOLÁŘOVÁ, Kateřina. *Právní a kriminalistické aspekty ohledání místa činu v trestním řízení. Praha.* Právnická fakulta Universita Karlova. 2023.

MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHÁNEK, Marek. *Kriminalistika*. 3. vydání Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-749-6.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 9. vydání Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-884-4.

Stanovisko odboru bezpečností politiky MV ČR pro obce k problematice zajištění úkolů tzv. nezúčastněné osoby ze dne 20.12.2017, pod č.j. MPSV-2017/253590-521/1 [online], [cit. 14.02.2024]. Dostupné na internetu: https://www.informace pro obce k problematice zajištění úkolů tzv. nezúčastněné osoby/

Zprávy z Čt 24, Idnes.cz [online], [cit. 05.06.2019. Dostupné na internetu: S policií by k zásahům neměl chodit starosta, reagují na neštěstí v Dražůvkách samosprávy — ČT24 — Česká televize, Nechceme být živé terče vedle policistů, volají starostové po tragédii - iDNES.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2007, sp. zn. II. ÚS 362/06, Sbírka nálezů a usnesení ÚS, sv. 44, č. 41/2007.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07, Sbírka nálezů a usnesení ÚS, sv. 48, č. 12/2008.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. III. ÚS 291/03, Sbírka nálezů a usnesení ÚS, sv. 33, č. 74/2004.

Zákon č. 119/1873 Ř. z., nový řád soudu trestního ze dne 23. 5. 1873.

Zákon č. 11/1918 Sb., recepční zákon.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky.

Zákon č. 412/2005 Sb., zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Zákon č. 301/2005 Z. Z., trestní poriadok.

Vyhláška č. 157/1964 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 514/2003 Z. z., o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov.

Kontaktní údaje:
plk. v. v. JUDr. Josef Šenk, LL. M.
Katedra bezpečnostního managementu,
AMBIS vysoká škola, a. s.
Lindnerova 575/1,
180 00 Praha 8
senkpepe@seznam.cz ; josef.senk@ambis.cz

ANALÝZA VÝVOJA EKONOMICKEJ TRESTNEJ ČINNOSTI A JEJ MECHANIZMY TRESTANIA[1]

prof. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Ema KOCKOVÁ
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
kockova15@uniba.sk

Anotácia: *Príspevok poskytuje ucelenú analýzu vývoja a trestania ekonomickej kriminality na Slovensku v priebehu posledného štvrťstoročia (2000 – 2024). Na základe štatistických údajov reflektuje dynamické zmeny v štruktúre hospodárskej trestnej činnosti a úspešnosti ich objasňovania. Práca analyzuje diferencovaný systém trestnoprávnych sankcií pre fyzické a právnické osoby a venuje sa uplatňovaniu alternatívnych trestov ako nástrojov restoratívnej justície. Autor kriticky poukazuje na rozpor medzi teoretickými cieľmi obnovnej justície (odľahčenie väzníc, odškodnenie obetí) a ich reálnym napĺňaním v aplikačnej praxi. Zároveň zdôrazňuje potrebu vyváženého prístupu pri využívaní súdnej úvahy s cieľom minimalizovať riziko oslabenia odstrašujúceho účinku trestov v ekonomickom sektore.*

Kľúčové slová: *ekonomická trestná činnosť, štatistický vývoj, alternatívne tresty, restoratívna justícia, súdna diskrécia*

Anotation: *This article provides a comprehensive analysis of the development and prosecution of economic crime in Slovakia over the past quarter-century (2000–2024). Based on statistical data, it reflects on the dynamic changes in the structure of economic crime and the success of its investigation. The paper analyzes the differentiated system of criminal sanctions for individuals and legal entities and examines the application of alternative sentences as tools of restorative justice. The author critically highlights the discrepancy between the theoretical goals of restorative justice (reducing prison overcrowding, compensating victims) and their actual implementation in practice. At the same time, he emphasizes the need for a balanced approach when exercising judicial discretion in order to minimize the risk of undermining the deterrent effect of penalties in the economic sector.*

Keywords*: economic crime, statistical trends, alternative penalties, restorative justice, judicial discretion*

Úvod

Ekonomická trestná činnosť sa v medzinárodnom právnom a kriminologickom kontexte a v podmienkach Slovenskej republiky javí ako vysoko špecifická kategória deliktov. Na rozdiel od násilných deliktov alebo bežnej pouličnej kriminality, ekonomické trestné činy nezasahujú primárne fyzickú integritu či osobnú slobodu jednotlivcov, ale sú orientované na majetkové škody a narušenie stability hospodárskeho mechanizmu. Svojou podstatou priamo ohrozujú fungovanie trhovej ekonomiky, narúšajú princípy hospodárskej disciplíny, poškodzujú fiškálne záujmy štátu aj Európskej únie a deformujú prostredie slobodnej hospodárskej súťaže.

Cieľom tejto analýzy je poskytnúť ucelený prehľad o dlhodobom štatistickom vývoji v rokoch 2000 až 2024, definovať legislatívny rámec trestov a analyzovať špecifiká ukladania sankcií, aplikácie alternatívnych trestov a rozhodovania o podmienečnom prepustení páchateľov v porovnaní s inými kategóriami kriminality.

Štatistický vývoj ekonomickej trestnej činnosti

Z dlhodobého hľadiska možno sledované obdobie rozdeliť do piatich fáz. V rokoch 2000 – 2001 bola úroveň zaznamenanej hospodárskej trestnej činnosti nízka až stredná. Rok 2002 priniesol prudký nárast, po ktorom sa hospodárska trestná činnosť ustálila na vysokej úrovni. V období od roku 2005 do roku 2013 sa pohybovala v rozmedzí približne 16,7 až 19,5 tisíc trestných

[1] Tento výstup je súčasťou projektu VEGA-1/0633/25 s názvom „Programy restoratívnej justície“.

činov ročne. V rokoch 2014 – 2020 nasledoval dlhodobý pokles. V rokoch 2021 – 2023 došlo k miernemu návratu k rastu, zatiaľ čo v roku 2024 došlo k ďalšiemu strmšiemu poklesu.

Pre komplexnú analýzu vývoja kriminality je nevyhnutné hodnotiť dostupné údaje v dvoch základných, prepojených rovinách. Na ne nadväzujú aj priložené grafické znázornenia.

Prvý graf znázorňuje kvantitatívny vývoj registrovanej ekonomickej trestnej činnosti, vyjadrený počtom zistených a zaevidovaných trestných činov. Táto časť štatistiky sleduje samotný objem hospodárskej kriminality v čase a dokumentuje zmeny v intenzite jej páchania v jednotlivých rokoch sledovaného obdobia.

Druhý graf dopĺňa kvantitatívne dáta o kvalitatívny ukazovateľ, ktorým je miera objasnenosti tejto špecifickej trestnej činnosti. Tento parameter je kľúčový pre posúdenie reálnej úspešnosti orgánov činných v trestnom konaní. Samotný počet zaevidovaných trestných činov totiž bez kontextu ich vyšetrenia neposkytuje úplný obraz o stave bezpečnosti a efektivite represívnych zložiek štátu. Vyjadruje schopnosť štátnych orgánov odhaľovať a úspešne procesne uzatvárať tieto často vysoko sofistikované delikty.

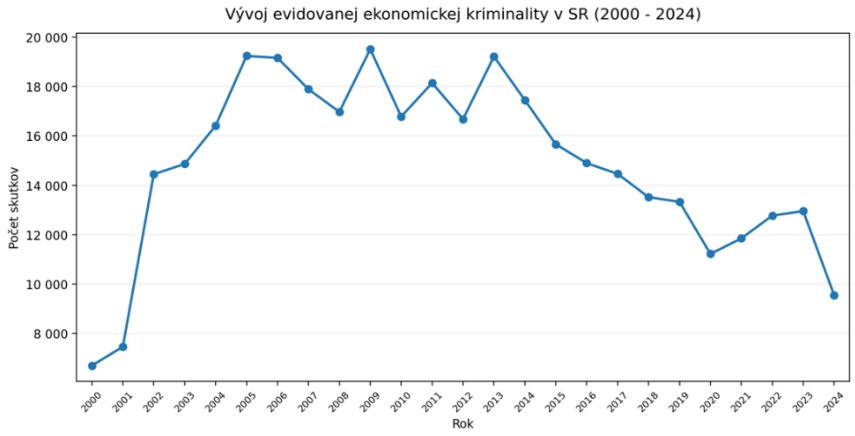

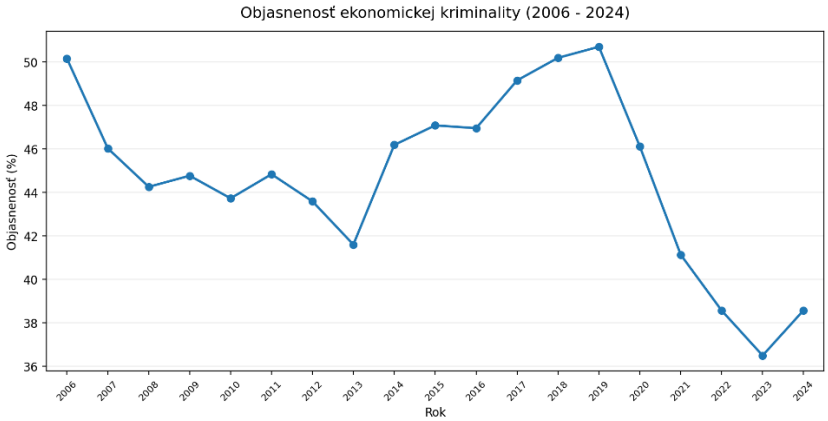

Ročná analýza vývoja, 2000 – 2024

Rok	Celková kriminalita	Ekonomická kriminalita	Podiel EK (%)	Objasnenosť EK	Miera objasnenosti (%)
2000	88 816	6 686	7.53	—	—
2001	93 053	7 448	8.00	—	—
2002	107 370	14 446	13.45	—	—
2003	111 892	14 862	13.28	—	—
2004	131 244	16 414	12.51	—	—

2005	123 563	19 245	15,58	—	—
2006	115 152	19 167	16,64	9 616	50.17
2007	110 802	17 895	16,15	8 237	46.03
2008	104 758	16 974	16,20	7 513	44.26
2009	104 905	19 518	18,61	8 739	44.77
2010	95 252	16 781	17,62	7 338	43.73
2011	92 873	18 145	19,54	8 137	44.84
2012	90 351	16 681	18,56	7 272	43.59
2013	89 677	19 218	21.43	7 995	41.60
2014	81 245	17 450	21.48	8 060	46.19
2015	73 163	15 661	21.41	7 375	47.09
2016	69 635	14 895	21.39	6 994	46.96
2017	66 215	14 460	21.84	7 108	49.16
2018	61 392	13 515	22.01	6 784	50.20
2019	58 829	13 326	22.65	6 757	50.71
2020	54 244	11 212	20.67	5 171	46.12
2021	50 915	11 844	23.26	4 872	41.13
2022	54 586	12 767	23.39	4 923	38.56
2023	54 059	12 951	23.96	4 726	36.49
2024	44 914	9 544	21.25	3 681	38.57

Predložená štatistická tabuľka poskytuje pohľad na vývoj ekonomickej kriminality v priebehu uplynulých dvadsiatich piatich rokov (2000 – 2024). Z časového hľadiska môžeme pozorovať dva zásadné a protichodné trendy. Zatiaľ čo v prvých rokoch sledovaného obdobia (roky 2000 až 2004) celková kriminalita prudko rástla a dosiahla svoj vrchol v roku 2004 s počtom 131 244 registrovaných trestných činov, od tohto momentu má permanentne klesajúcu tendenciu. Tento pokles sa nezastavil ani v posledných rokoch, pričom v roku 2024 dosiahla celková kriminalita historické minimum na úrovni 44 914 činov, čo predstavuje takmer trojnásobný pokles oproti maximu z roku 2004.

Úplne odlišnú dynamiku však vykazuje samotná ekonomická trestná činnosť. Na začiatku tohto vývoja v roku 2000 tvorila len relatívne malú časť celkového objemu kriminality – konkrétne išlo o 6 686 skutkov, čo predstavovalo podiel 7,53 %. V nasledujúcich rokoch však jej podiel na celkovej kriminalite (EC %) systematicky narastal. Svoj pomyselný vrchol dosiahla ekonomická kriminalita v roku 2009 s počtom 19 518 trestných činov (podiel 18,61 %). Hoci v absolútnych číslach začal objem ekonomických deliktov po tomto roku mierne klesať, ich relatívne zastúpenie v celkovej štruktúre kriminality paradoxne naďalej stúpalo. To potvrdzuje fakt, že hoci pouličná či násilná kriminalita klesala rýchlejšie, ekonomická kriminalita sa stávala čoraz dominantnejšou hrozbou. Najvyšší percentuálny podiel ekonomických deliktov bol zaznamenaný v roku 2023, kedy tvorili až 23,96 % z celkového počtu trestných činov (takmer každá štvrtá zaznamenaná trestná činnosť bola ekonomická).

Z hľadiska úspešnosti objasňovania (Cleared EC) máme k dispozícii dáta od roku 2006. Miera objasnenosti hospodárskych deliktov sa dlhodobo držala na relatívne stabilnej úrovni, spravidla medzi 40 % až 50 %. Najvyššiu efektivitu pri odhaľovaní tejto sofistikovanej trestnej činnosti vykazovali orgány činné v trestnom konaní v rokoch 2018 a 2019, kedy úspešnosť presiahla hranicu 50 % (maximum v roku 2019 bolo 50,71 %). V posledných troch rokoch

sledovaného obdobia (2022 – 2024) však môžeme pozorovať mierny pokles úspešnosti objasňovania, pričom v roku 2023 klesla miera objasnenosti na 36,49 %. V záverečnom roku 2024 sa situácia mierne stabilizovala s úspešnosťou na úrovni 38,57 % pri celkovom počte 9 544 ekonomických trestných činov.

Zhrnutím možno konštatovať, že hoci celkový počet spáchaných trestných činov za posledných 25 rokov výrazne klesol, ekonomická trestná činnosť si zachovala svoju vysokú latenciu a jej relatívna závažnosť v spoločnosti vzrástla, keďže v súčasnosti tvorí viac ako pätinu všetkých evidovaných deliktov.

Pri hodnotení údajov od roku 2024 bude však nevyhnutné vziať do úvahy zásadnú novelu Trestného zákona, ktorá štatistiky ekonomickej kriminality výrazne mení. Akýkoľvek zaznamenaný pokles tejto trestnej činnosti v nasledujúcich rokoch totiž nemusí odzrkadľovať skutočný úbytok kriminality v spoločnosti, ale môže byť v rozhodujúcej miere ovplyvnený práve touto dôsledkom tejto novely, ktorá posunula hranice výšky spôsobených škôd.

Trestnoprávne sankcie

Pri ukladaní trestov je nevyhnutné rozlišovať medzi jednotlivými subjektami trestného činu. Tieto subjekty sa v slovenskom trestnom práve delia na fyzické osoby a právnické osoby, z čoho vyplýva aj uplatnenie niektorých odlišných druhov trestov. Určité sankcie uložiteľné fyzickej osobe, ako je napríklad trest odňatia slobody, nie je možné z logiky veci uplatniť voči umelo vytvorenému subjektu. Naopak v prípade právnických osôb je možné uložiť druhy trestov, ktoré nie je možné uložiť fyzickej osobe– napríklad zrušenie právnickej osoby či zákaz účasti vo verejnom obstarávaní.

Hlavným trestom pri fyzických osobách za uvedené trestné činy je trest odňatia slobody, avšak rámec pre ukladanie trestov umožňuje súdom ukladať aj iné druhy trestov ako sú peňažné tresty, trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci, zákaz činnosti a ďalšie iné tresty v závislosti od povahy trestného činu a páchateľa. Zákonná úprava v rámci uvedených skupín trestných činov ponúka legislatívne rozpätie trestných sadzieb. Kým menej závažné základné formy skutkových podstát sa zvyčajne pohybujú na spodnej hranici trestných sadzieb, prítomnosť kvalifikovaných znakov ako je napríklad spôsobenie vyššej škody, organizovaný spôsob konania alebo recidíva vedie k výrazne prísnejším trestom. Rámec sankcií je preto diferencovaný a zohľadňuje individualitu každého skutku.

Právnym rámcom pre postihovanie právnických osôb je zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb, pričom jeho ustanovenie § 3 presne vymedzuje okruh trestných činov, ktorých sa tieto subjekty môžu dopustiť. Katalóg trestov a ochranných opatrení, ktoré je možné právnickej osobe uložiť, je následne taxatívne upravený v § 10 tohto zákona.

Alternatívne tresty

Moderné trestné právo upúšťa od fixácie na bezpodmienečný trest odňatia slobody a do popredia stavia nápravu páchateľa a odčinenie ním spôsobenej škody. Trestný zákon v tomto kontexte striktne rozlišuje medzi dvoma základnými inštitútmi, ktorými sú alternatívy k potrestaniu a alternatívne tresty. Pri alternatívach k potrestaniu súd uzná páchateľa za vinného, ale upustí od uloženia trestu, napríklad formou podmienečného upustenia od potrestania pričom mu určí skúšobnú dobu, v ktorej musí páchateľ viesť riadny život aby sa osvedčil. Tento postup sa volí vtedy, ak samotné konanie pred súdom, priznanie viny a doterajší život páchateľa dávajú dostatočnú záruku jeho nápravy.

Na druhej strane, alternatívne tresty sú plnohodnotné tresty, ktoré však neizolujú páchateľov od spoločnosti. Nastupujú vtedy, ak súd usúdi, že nepodmienečný trest odňatia slobody nie je nevyhnutný. Medzi tieto nástroje patrí podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody, ktorý môže byť posilnený o probačný dohľad. Významné miesto pri menej závažných ekonomických deliktoch zastáva trest domáceho väzenia, ktorý umožňuje páchateľovi naďalej určitou formou pracovať a riadne splácať spôsobenú škodu. Ďalšími možnosťami sú trest povinnej práce, peňažný trest a trest zákazu činnosti. Peňažný trest je pritom pre ekonomickú kriminalitu

kľúčový, pretože zasahuje páchateľa priamo v oblasti jeho majetkových záujmov. Ak však odsúdený alternatívny trest riadne neplní alebo marí jeho výkon, súd ho premení na nepodmienečný trest odňatia slobody.

Alternatívne tresty sú vnímané ako moderný prejav restoratívnej justície. Ich zavedenie do právneho poriadku sleduje okrem iného aj ciele, akými sú odbremenenie štátneho aparátu, zníženie finančných nákladov spojených s výkonom trestu a riešenie dlhodobého problému preplnených väzníc. Primárnou a ústrednou myšlienkou restoratívnej justície však zostáva odškodnenie samotného poškodeného a efektívna náhrada ním spôsobenej škody. Práve tento kľúčový cieľ sa však v slovenskej justičnej praxi zatiaľ nedarí plne dosahovať. Proces reálneho odškodnenia obetí ekonomickej kriminality zostáva v mnohých prípadoch iba formálnou deklaráciou v rozsudku, čo naznačuje, že v oblasti vymáhania škôd a ochrany práv poškodených má náš systém stále obrovský priestor na zlepšenie.

Ukladanie sankcií

Slovenský trestnoprávny systém nepozná rigidné, matematicky predpísané tabuľky, ktoré by sudcom mechanicky diktovali presný druh a výšku sankcie. Naopak, zákonodarca ponecháva súdom širokú mieru voľnej úvahy (diskrécie), v rámci ktorej realizujú proces individualizácie trestu. Pri tomto rozhodovaní sú povinní komplexne vyhodnotiť osobu páchateľa, spôsob a motív spáchania činu, prítomnosť poľahčujúcich či priťažujúcich okolností a ďalšie zákonom stanovené kritériá. V oblasti ekonomickej kriminality sú alternatívne tresty využívané s merateľne vyššou frekvenciou, čo vyplýva zo skutočnosti, že majetkové delikty nesú nižšiu spoločenskú nebezpečnosť než priame útoky na život, zdravie či osobnú slobodu jednotlivca. Napriek tomu je však nevyhnutné v každom jednotlivom prípade dôsledne skúmať materiálnu závažnosť činu. Aplikačná prax nesmie skĺznuť k automatickému a bezhlavému ukladaniu alternatívnych trestov tam, kde chýba sebareflexia páchateľa alebo kde bol spáchaný závažný, organizovaný delikt. Ak by sa totiž alternatívny trest stal absolútnym pravidlom, mohlo by dôjsť k nebezpečnému oslabeniu generálno-preventívnej funkcie práva, čím by sa v očiach verejnosti znížil odstrašujúci účinok trestnej hrozby.

Záver

Na záver možno konštatovať, že ekonomická trestná činnosť predstavuje v Slovenskej republike závažný spoločenský problém, ktorý má v dlhodobom horizonte narastajúcu tendenciu. Hoci štatistické ukazovatele môžu z krátkodobého hľadiska vykazovať občasné výkyvy alebo poklesy ovplyvnené legislatívnymi zmenami, celkový negatívny dopad hospodárskych deliktov na ekonomické prostredie štátu neustále silnie.

V kontexte sankčnej politiky sa uplatňovanie alternatívnych trestov pri ekonomických deliktoch javí vhodné a opodstatnené, avšak toto tvrdenie platí len do určitej miery. Netrestnoprávne formy sankcií, domáce väzenie či peňažné tresty majú nezastupiteľné miesto pri menej závažných prečinoch, kde páchateľ prejaví skutočnú sebareflexiu. Snaha o humanizáciu justície a odľahčenie preplnených väzníc však nesmie prekročiť únosnú hranicu. Tam, kde dochádza k organizovanej činnosti, rozsiahlym daňovým podvodom alebo k závažnej korupcii, musí štát reagovať nekompromisne.

Celá filozofia moderného trestania by pritom nemala stáť len na vzťahu medzi štátom a páchateľom. Primárnym cieľom trestného konania pri hospodárskej kriminalite by malo byť – v praxi bohužiaľ často zabúdané – odškodnenie poškodeného. Súčasný stav, kedy sa satisfakcia pre obete stáva len formálnou vetou v rozsudku, bez reálnej finančnej dohľadateľnosti, je neudržateľný. Skutočná spravodlivosť sa nenaplní tým, že sa páchateľ vyhne väzeniu, ani tým, že štát ušetrí náklady na jeho väznenie. Justičný systém splní svoju úlohu len vtedy, ak dokáže efektívne prinútiť páchateľa k náprave, vrátiť neoprávnene získané prostriedky poškodeným a pri uložených alternatívnych trestov v prípade ignorovania povinnosti nahradiť škodu

nekompromisne premeniť alternatívnu sankciu na nepodmienečný trest odňatia slobody. Iba takýto dôsledný postup dokáže vyslať jasný signál spoločnosti a garantovať odstrašujúci účinok zákona do budúcnosti.

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
tomas.stremy@flaw.uniba.sk

Ema Kocková
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
kockova15@uniba.sk

PERCEPCIA KORUPCIE V POLICAJNOM ZBORE NA ZÁKLADE DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU

JUDr. Zuzana ŠMIRINOVÁ
odbor kriminálnej policie
Prezídium Policajného zboru

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá percepciou korupcie v Policajnom zbore na základe výsledkov dotazníkového prieskumu realizovaného medzi príslušníkmi Policajného zboru. Cieľom výskumu bolo identifikovať mieru vnímania korupcie, najčastejšie formy korupčného správania, faktory, ktoré k nemu prispievajú, ako aj úroveň dôvery v interné kontrolné mechanizmy. Výskum bol realizovaný kvantitatívnou metódou prostredníctvom anonymného dotazníka. Príspevok prináša odporúčania pre aplikačnú prax a poukazuje na význam systematického monitorovania percepcie korupcie ako nástroja prevencie a budovania integrity v Policajnom zbore.*
Kľúčové slová: *Percepcia korupcie, Policajný zbor, dotazníkový prieskum, integrita, prevencia korupcie, etika, transparentnosť, vnímanie a príčiny korupcie v Policajnom zbore.*

Abstract: *This study examines the perception of corruption within the Police Force on the basis of findings obtained through a questionnaire survey conducted among police officers. The aim of the research was to identify the degree of perceived corruption, the most prevalent forms of corrupt conduct, the factors contributing to such conduct, as well as the level of trust in internal control mechanisms. The research was conducted using a quantitative research design through an anonymous questionnaire. The study provides recommendations for practice and emphasises the importance of systematic monitoring of corruption perception as a tool for the prevention of corruption and the strengthening of integrity within the Police Force.*
Keywords: *Perception of corruption, Police Force, questionnaire survey, integrity, corruption prevention, ethics, transparency, perception and causes of corruption within the Police Force.*

Úvod

Korupčné správanie má osobitne v Policajnom zbore nebezpečný charakter, keďže Polícia je nositeľom zákonnosti a ochrany práva a verejného poriadku**.** V prípade, že sa korupčné konanie objaví práve v tejto inštitúcii nejde len o individuálne zlyhanie jednotlivca, ale o jav, ktorý môže narušiť základy dôvery medzi štátom a občanom.

V súvislosti s korupčným správaním príslušníkov Polície bola v 80.tych rokoch 20.storočia identifikovaná špecifická protiprávna činnosť známa ako *„korupcia z ušľachtilých príčin“.* Tento termín tiež známy ako problém *„Dirty Harry“* sa používa, keď policajti úmyselne ohýbajú alebo porušujú zákon nie pre osobný prospech, ale vo viere, že je to v konečnom dôsledku pre dobro spoločnosti.[1]

Dôsledky korupcie sa však neobmedzujú len na vnútorné prostredie Policajného zboru. Významne zasahujú aj do vzťahu medzi políciou a verejnosťou. Každý prípad korupcie oslabuje obraz polície ako nestrannej a spravodlivej inštitúcie. Verejnosť môže nadobudnúť presvedčenie, že právo nie je uplatňované rovnakým spôsobom voči všetkým, čo vedie k znižovaniu ochoty spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a k poklesu celkovej dôvery v štátne orgány.

V tejto súvislosti zohráva kľúčovú úlohu percepcia korupcie. Vnímanie miery a rozsahu korupčného správania, môže mať rovnaký a niekedy aj silnejší dopad než samotný výskyt korupcie. Ak príslušníci Policajného zboru alebo verejnosť nadobudnú presvedčenie, že korupcia je bežným alebo tolerovaným javom, môže to viesť k normalizácii neetického správania a k oslabeniu preventívnych mechanizmov. Skúmanie percepcie korupcie je preto nevyhnutým predpokladom pre efektívne nastavenie protikorupčných opatrení, posilňovanie integrity a budovanie dôvery.

Cieľom tohto článku je analyzovať percepciu korupcie v Policajnom zbore na základe dotazníkového prieskumu a identifikovať faktory, ktoré ovplyvňujú jej vnímanie. Získané poznatky môžu prispieť k lepšiemu pochopeniu vnútorného prostredia organizácie ako aj

[1] HOLMES, L. 2020. Police Corruption. (online).

k formovaniu odporúčaní smerujúcich k posilneniu transparentnosti, etiky a profesionálnej integrity.

Korupčné správanie príslušníkov Policajného zboru má viacrozmerné dôsledky. V prvom rade negatívne ovplyvňuje samotných príslušníkov, deformuje pracovné prostredie, oslabuje etické normy a vytvára atmosféru nedôvery. Ak sa neetické konanie toleruje, alebo nie je dôsledne riešené, môže viesť k demotivácii poctivých policajtov, pocitu nespravodlivosti a strate profesijnej hrdosti. Závažným aspektom je aj situácia, keď sa korupčné správanie prejavuje vo vzťahu medzi kolegami alebo zo stany nadriadených. Takého správanie môže vytvárať tlak, obavy z represie, či kariérneho znevýhodnenia, čím sa narúša vnútorná integrita organizácie.

1 Vymedzenie pojmu korupcie v Policajnom zbore

Policajný zbor Slovenskej republiky je v zmysle zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky[2].

V roku 2024 bolo v služobnom pomere príslušníka Policajného zboru v Slovenskej republike 19 679 osôb z toho 4395 žien, ktorí plnili široké spektrum úloh, ktoré boli na Policajný zbor delegované zákonodarcom. Z uvedeného počtu je 2052 nadriadených mužov a 398 žien.[3]

Korupcia v Policajnom zbore predstavuje zneužitie právomoci a postavenia príslušníkov Policajného zboru na osobný prospech alebo prospech iných, čo je v rozpore s platnými zákonmi a etickými normami. Napríklad ide o konanie, pri ktorom policajt prijíma, alebo požaduje úplatok, ovplyvňuje priebeh vyšetrovania, manipuluje dôkazy, selektívne uplatňuje právomoci, či uprednostňuje určité osoby, alebo skupiny. Takéto správanie narúša dôveru verejnosti v Policajný zbor, oslabuje efektívnosť polície a môže viesť k závažným právnym dôsledkom.

Pojem policajnej korupcie nie je exaktne vymedzený v našom právnom systéme. Policajná korupcia nie je samostatný trestný čin s vlastnou definíciou v zákone, ale označuje korupčné správanie policajtov, ktoré sa právne posudzuje podľa všeobecných ustanovení o korupcii v zmysle Trestného zákona. Tento pojem sa používa najmä v kriminológii. Policajnú korupciu možno zadefinovať ako zneužitie právomoci za účelom získania neoprávneného prospechu pre seba alebo inú osobu.

Podľa organizácie Transparency International je pojem korupcia *„Zneužitie verejnej moci na súkromný prospech“.*[4] Ide o všeobecnú definíciu korupcie.

Korupcia vo verejnej správe vrátane polície je riešená napríklad v Dohovore United Nations Convetion against Corruption, ktorý prijala organizácia United Nations. Tento dokument síce nedefinuje osobne „policajnú korupciu“ ale stanovuje pravidlá proti korupcii verejných činiteľov kam patria aj policajti. Vyžaduje sa, aby boli prijaté opatrenia na transparentný výber v súvislosti s prijímaním a povyšovaním verejných činiteľov, požaduje sa zabezpečiť primerané odmeňovanie a etické pravidlá ako aj podporu vzdelávania a prevencie korupcie vo verejnej správe vrátane prijímania a povyšovania verejných činiteľov, aby sa zabezpečilo primerané odmeňovanie a etické správanie.[5]

Základným zdrojom korupcie je ľudská túha po zisku a osobnom úspechu. Tá je vlastná každej ľudskej spoločnosti. Záleží len na tom, aké existujú príležitosti ku korupčnému správaniu. Tam, kde sa rozhoduje skryto a neobmedzene, vnikajú ideálne podmienky pre ovplyvňovanie takéhoto rozhodovania. Dôležitú úlohu tu zohráva aj čas, pretože ak nie sú pre rozhodovanie úradníka stanovené lehoty priamo to nabáda k tomu, aby mohol byť niekto uprednostnený. Ani

[2] Pozri bližšie § 2 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
[3] Štatistika počtu príslušníkov Policajného zboru, sekcia personálnych a sociálnych činností Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.
[4] www.transparency.org/en/what-is-corruption.
[5] www.refworl.org/legal/agreements/unga2003.

dokonalý formálny rámec (zákony, fungujúce inštitúcie), však nemusí zabrániť korupcii. Inštitúcie ožívajú prostredníctvom ľudí. A práve ľudia, ich zvyky, postoje, skúsenosti, zdieľané hodnoty, vzorce úspešného chovania či pohľad na svet tiež ovplyvňujú korupčné správanie[6].

Korupcia v Policajnom zbore môže mať rôzne formy napríklad klientelizmus, zneužívanie dôverných informácií, či ovplyvňovanie rozhodovacích procesov v prospech konkrétnych osôb, preto je prevencia a odhaľovanie kľúčovou súčasťou etických a disciplinárnych pravidiel Policajného zboru, pričom dôraz by mal byť kladený na transparentnosť, kontrolu výkonu právomocí a dodržiavanie zákonných postupov.

Korupčné správanie je také správanie, ktoré vedie k vytváraniu, tolerovaniu a udržiavaniu priestoru pre vznik akejkoľvek formy korupcie v dôsledku, ktorého vzniká, pokračuje alebo trvá požiadavka, prísľub, ponuka alebo príjem majetkovej alebo nemajetkovej výhody v súvislosti s konaním, nekonaním, alebo zdržaním sa konania v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, internými predpismi, či už v prospech osôb organizácie (ministerstva), zainteresovaných osôb a/alebo tretích strán.[7]

Osobitne závažným a zároveň najčastejším identifikovaným trestným činom páchaným príslušníkmi Policajného zboru je zneužívanie právomoci verejného činiteľa, tento trestný čin predstavuje významné riziko, pretože je spojený s vedomým prekročením, alebo nesplnením právomocí, ktorá bola policajtovi zverená zákonom. Nejde pritom len o individuálne zlyhanie, ale o narušenie samotnej podstaty výkonu verejnej moci, ktorá má by vykonávaná zákonne, nestranne a v prospech verejnosti. Takého konanie oslabuje vnútornú dôveru medzi príslušníkmi Policajného zboru, vytvára napätie v pracovnom kolektíve a zároveň výrazne poškodzuje obraz Policajného zboru v očiach verejnosti, ktorá oprávnene očakáva spravodlivé a zákonné konanie zo strany tých, ktorí majú dohliadať na dodržiavanie práva.[8]

V zahraničnej literatúre môžeme nájsť definíciu policajnej korupcie, ktorú definuje ako tzv. pracovnú definíciu cit. *„Policajná korupcia je každé nezákonné alebo nevhodné správanie, pri ktorom policajt využíva svoju služobnú moc na získane osobného alebo skupinového prospechu.*[9]

2 Význam skúmania percepcie korupcie

V ozbrojených bezpečnostných zboroch kam patrí aj Policajný zbor má korupčné správanie osobitný rozmer, pretože disponuje výnimočnou mocou a dôverou verejnosti pri uplatňovaní práva a ochrane bezpečnosti v spoločnosti. Narastajúce dôkazy poukazujú na to, že nielen samotný výskyt korupcie, ale aj jej vnímanie má výrazné dôsledky na dôveru verejnosti, motiváciu príslušníkov Policajného zboru, alebo aj efektívnosť organizácie.

Výskum perception of corruption, teda toho, ako jednotlivci vnímajú prítomnosť korupcie vo svojich radoch je kľúčový z viacerých dôvodov. Po prvé percepcia korupcie ovplyvňuje dôveru verejnosti v ozbrojené bezpečnostné zbory. Dôveru nemožno budovať len na základe formálnych opatrení, ak občania veria, že príslušníci ozbrojených bezpečnostných zboroch konajú neeticky alebo korupčne, ich ochota spolupracovať s políciou, či inými zložkami klesá. Európske dáta ukazujú, že vysoká miera vnímaného korupčného správania je spojená s nižšou dôverou v policajné orgány ako aj v iné verejné inštitúcie, čo priamo ovplyvňuje ich spoločenskú legitimitu a funkčnú efektívnosť. Po druhé percepcia korupcie ovplyvňuje vnútornú kultúru organizácie. Vnútri ozbrojených bezpečnostných zborov môže vnímanie rozsahu korupcie formovať hodnoty, normy a správanie ich členov. Ak príslušníci ozbrojených bezpečnostných zboroch veria, že korupcia je rozšírená, alebo tolerovaná môže to viesť k normalizácii neetického správania,

[6] CHMELÍK, J. TOMICA, Z. 2011. Korupce a úplatkářství, s. 26.-27.

[7] Pozri bližšie Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 2019. protikorupčný program MV SR na roky 2019-2023, s. 2.

[8] Pozri bližšie Úrad inšpekčnej služby. Správa o trestnej činnosti príslušníkov Policajného zboru za obdobie roku 2024. [online]. [cit. 2025-11-10]. Dostupné na internete: http://www.minv.sk.

[9] Pozri bližšie https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/olice-corrution-towards-working-definition?utm.

zníženiu motivácie poctivých členov a narušeniu profesionálnej identity. Okrem toho môžu negatívne percepcie zvyšovať fluktuáciu, znižovať ochotu oznamovať neetické správanie a oslabovať kolektívnu disciplínu, čo je kľúčové pre efektívne fungovanie bezpečnostných zložiek.[10]

Tretím aspektom je, že vnímanie korupcie vytvára dôležitý spätný mechanizmus pre tvorcov politik a manažérov. Skutočné korupčné incidenty sú často ťažko merateľné alebo sa dostávajú do verejného povedomia len fragmentárne. Naopak percepčné údaje poskytujú širší obraz o tom, ktoré oblasti práce alebo, ktoré formy správania sú považované za zvlášť rizikové. Výskumy analyzujúce percepciu medzi príslušníkmi ozbrojených bezpečnostných zložiek ukazujú, že faktory ako osobná skúsenosť, kultúra organizácie, či expozícia mediálnym správam výrazne ovplyvňujú, ako jednotlivci hodnotia úroveň korupcie vo vlastnom prostredí alebo v spoločnosti ako celku.[11]

Význam skúmania percepcie korupcie je tiež dôležitý z hľadiska prevencie. Percepčné indikátory môžu slúžiť ako včasný varovný signál pre identifikáciu slabých miest v systéme a motivovať zmeny napríklad v organizačnej stratégii. Umožňuje identifikovať nielen existujúce problémy, ale aj ich príčiny v oblasti kultúry komunikácie a organizačných procesov. Pre stabilné a dôveryhodné fungovanie štátu sú potrebné účinné protikorupčné stratégie a posilňovanie integrity bezpečnostného sektora.

3 Výsledky výskumu

Dotazníkového prieskumu sa zúčastnili príslušníci Policajného zboru, rôzneho vzdelania a veku. Dotazníková metóda je typickou metódou najmä kvantitatívneho výskumu, získavania odpovedí respondentov na položené otázky. Príslušníci policajného zboru, ktorí odpovedali na položené otázky sú zaradení na rôznych súčastiach Policajného zboru. Dotazníkového prieskumu sa zúčastnilo 189 príslušníkov Policajného zboru, ktorí zodpovedali 11 otázok. Prieskum bol realizovaný v rokoch 2024 až 2025, odborom kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru.

1. Uveďte svoje pohlavie.

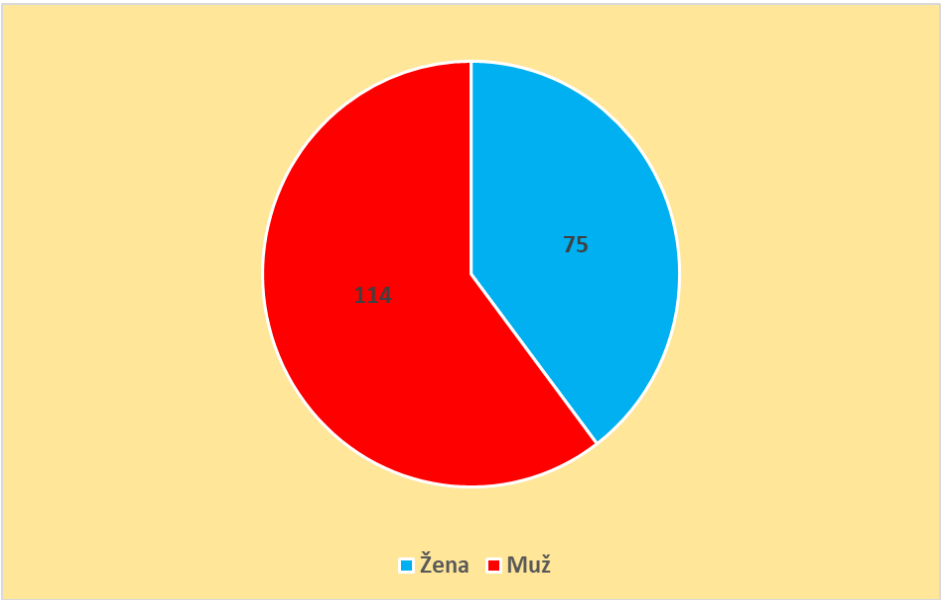

[10] PFISTER, S., 2019. The Influence of Public Corruption and Human Values on Trust in the Police. Dostupné na internete: https://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/189993/189788.

[11] IVKOVIČ, S., 2016. Measuring trust in the police by contextual and individual factores. Dostupné na internete: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1756061616000082?utm-source.

Do dotazníkového prieskumu sa zapojilo celkovo 189 respondentov. Z hľadiska pohlavia tvorili väčšinu muži, ktorí predstavovali 114 respondentov (60 %). Ženy boli zastúpené v počte 75 respondentov (40 %). Výsledky tak odzrkadľujú výraznejšie zastúpenie mužov, čo je z hľadiska štruktúry Policajného zboru očakávané.

2. Uveďte svoj vek.

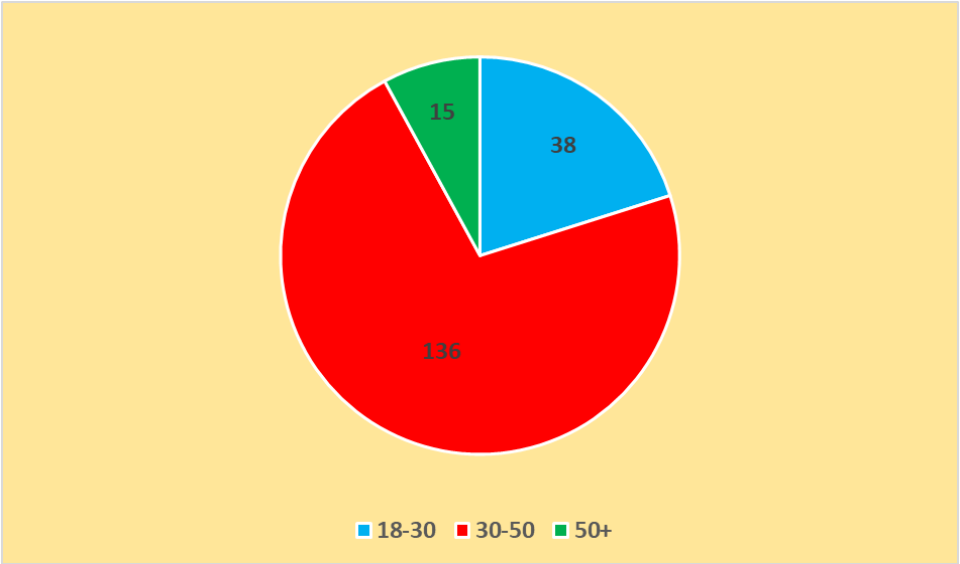

Z hľadiska vekovej štruktúry dominovala kategória 30-50 rokov, ktorú tvorilo 136 respondentov (približne 72%). Mladšia veková skupina 18-30 rokov bola zastúpené 38 respondentami (28%). Najmenej početnú skupinu tvorili respondenti vo veku nad 50 rokov konkrétne 15 osôb (8%). Uvedená veková štruktúra naznačuje, že väčšina respondentov sa nachádza v produktívnom veku so stabilnou pracovnou skúsenosťou, čo môže zvyšovať relevanciu ich odpovedí z hľadiska praktickej skúsenosti s fungovaním Policajného zboru.

3. Uveďte, aké sú podľa Vás motívy korupcie v Policajnom zbore:

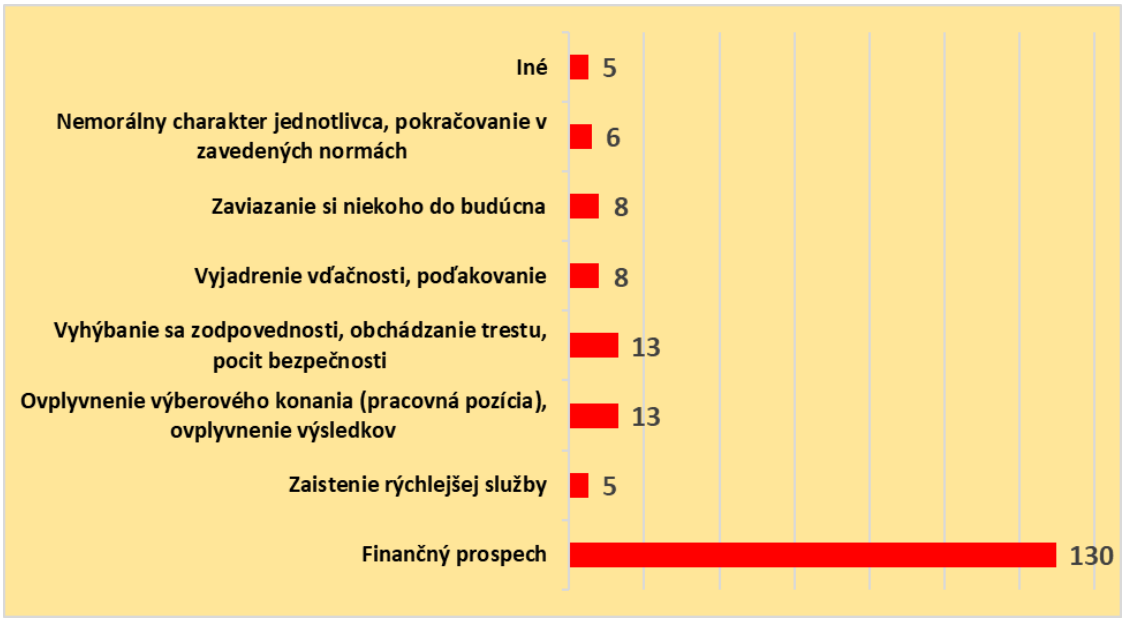

Najčastejšie uvádzaným motívom korupcie je finančný prospech (130 odpovedí), čo jednoznačne potvrdzuje ekonomickú motiváciu, čo je dominantný faktor korupčného správania. Medzi ďalšie uvádzané motívy patrili aj ďalšie faktory. Výsledky poukazujú na to, že hoci

finančný motív výrazne dominuje existujú aj nemateriálne a situačné faktory, ktoré môžu podporovať korupčné správanie.

4. Uveďte, aké sú podľa Vášho názoru najčastejšie formy úplatkov, či protislužby v Policajnom zbore, t. j. podľa nášho názoru môže ísť o:

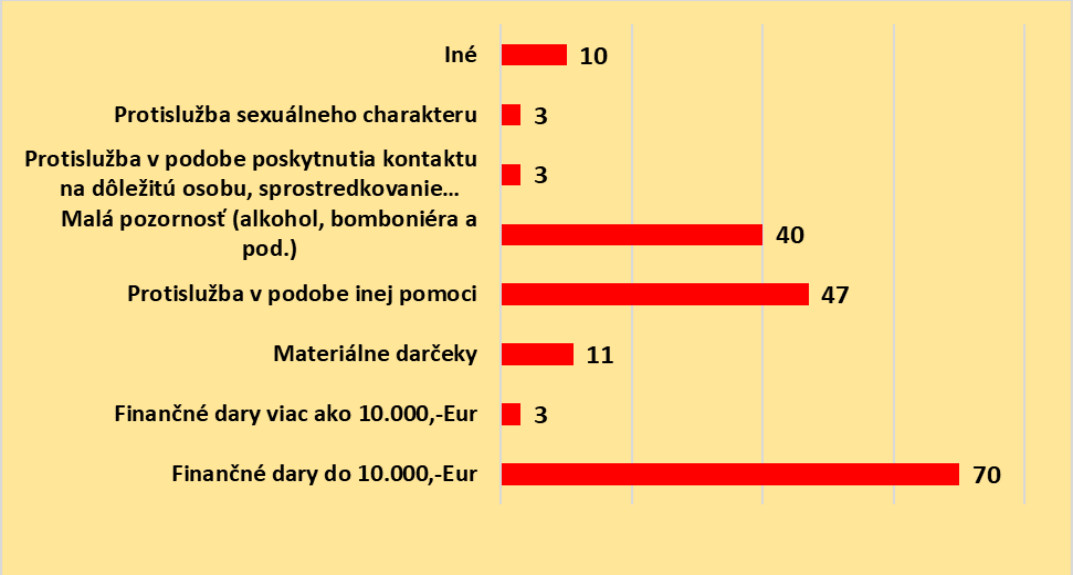

Respondenti označili ako najčastejšiu formu úplatku finančné dary do 10.000,-Eur (70 odpovedí). Významnú časť tvoria aj nefinančné formy (protislužba v podobe inej pomoci, malé pozornosti, materiálne darčeky, menej často boli uvádzané finančné dary nad 10.000,-Eur), protislužba v podobe poskytnutia kontaktu, protislužba sexuálneho charakteru. Tieto výsledky naznačujú, že korupcia sa podľa respondentov častejšie realizuje v nižších alebo menej nápadných formách, ktoré môžu byť v praxi ťažšie identifikovateľné a dokázateľne.

5. Predstavte si, že by bolo v rámci Policajného zboru na vysokých riadiacich pozíciách viac žien, ovplyvnilo by to podľa Vášho názoru aj mieru korupcie v Policajnom zbore?

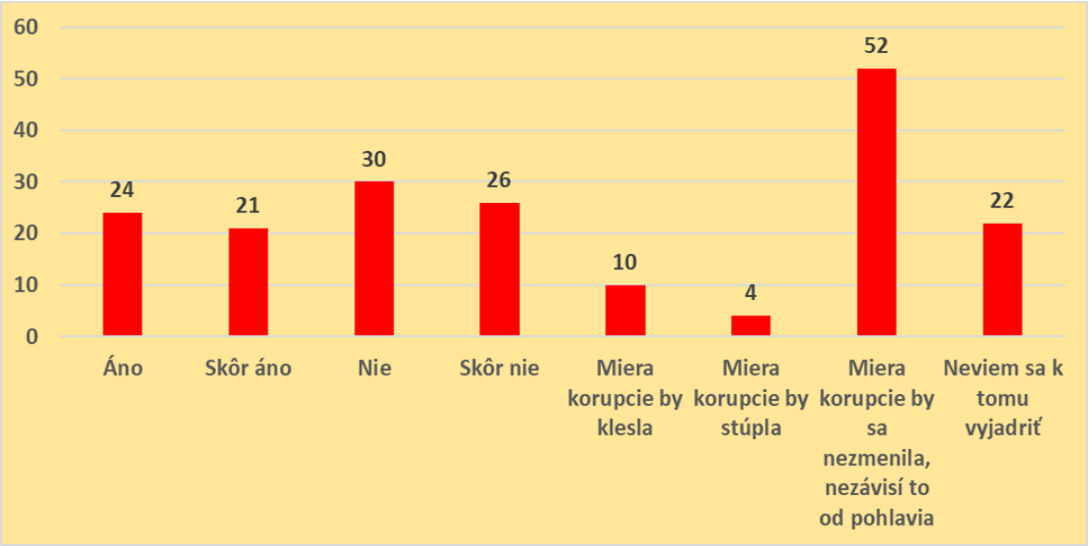

Vnímanie vplyvu zastúpenia žien na mieru korupcie. Výsledky ukazujú, že názory respondentov sú pomerne diferencované. Časť respondentov sa domnieva, že vyšší počet žien vo vedení by mal pozitívny vplyv na zníženie korupcie. Odpoveď „áno“ 24 respondentov a skôr „áno“ 21 respondentov. Na druhej strane 30 respondentov odpovedalo „nie“ a 26 skôr „nie“. Najväčšia

skupina (52 respondentov) zastáva názor, že miera korupcie by sa nezmenila a nezávisí od pohlavia. 22 respondentov sa k otázke nevedelo vyjadriť. Len malá časť uviedla, že by korupcia klesla (10 respondentov) alebo naopak stúpla 4 odpovede. Výsledky naznačujú, že väčšina respondentov nevníma rod ako rozhodujúci faktor v oblasti korupčného správania, pričom významná časť považuje problém korupcie za systémový nie rodovo podmienený.

6. Podľa Vášho názoru, kto má väčšie skúsenosti s ponúkaním resp. prijímaním úplatku v rámci Policajného zboru?

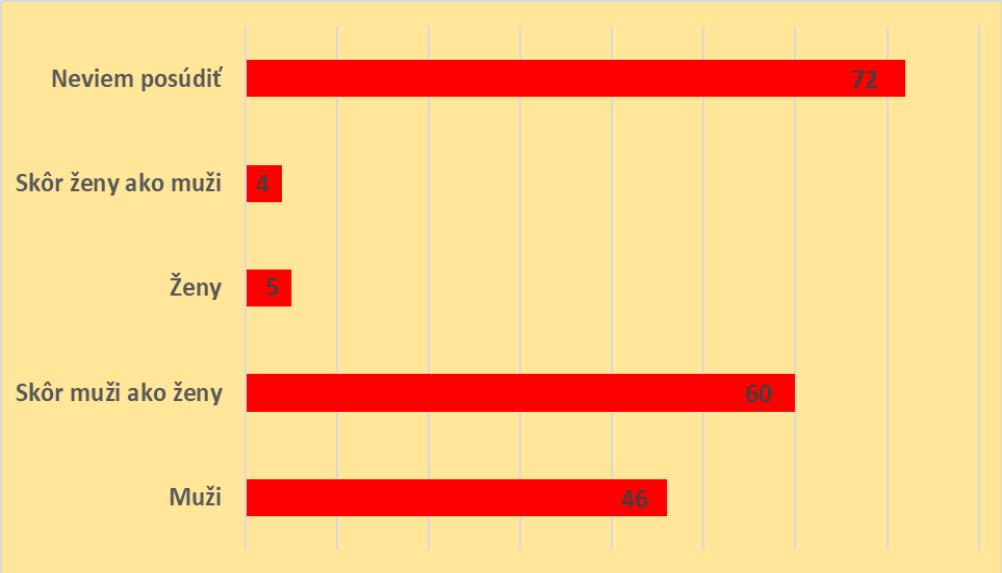

Pri otázke, kto má podľa respondentov väčšie skúsenosti s ponúkaním alebo prijímaním úplatku v rámci Policajného zboru, dominovala odpoveď „neviem posúdiť“ (72 respondentov), čo predstavuje 39 odpovedí. 32% respondentov zastáva názor, že skôr muži ako ženy majú väčšie skúsenosti s korupčným správaním. 25% uviedlo jednoznačne mužov. Len minimálne percento respondentov sa priklonilo k názoru, že väčšie skúsenosti majú ženy (5 odpovedí) alebo skôr ženy ako muži (4 odpovede). Zistenia poukazujú na pretrvávajúce vnímanie korupcie ako javu, ktorý je častejšie spájaný s mužmi, avšak vysoký podiel odpovedí „neviem posúdiť“ naznačuje opatrnosť alebo nedostatok osobnej skúsenosti respondentov.

7. Uveďte Váš názor, aké opatrenia by bolo potrebné prijať pre zníženie korupcie v rámci Policajného zboru:

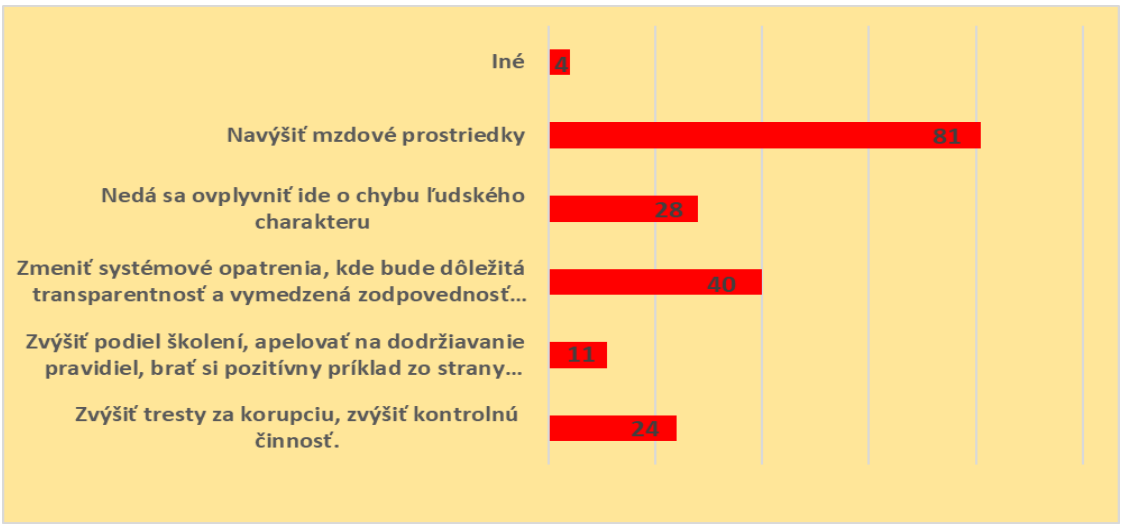

Za najdôležitejšie opatrenie na zníženie korupcie respondenti označili navýšenie mzdových prostriedkov (81), čo naznačuje, že ekonomický faktor je vnímaný ako významný rizikový prvok. Významnú podporu získala aj systémová zmena s dôrazom na transparentnosť (40) a zvýšenie trestov a kontrolnej činnosti (24). Ďalšou skupinou (28 respondentov) sú tí, ktorí zastávajú názor, že korupcia je do istej miery ovplyvnená ľudským charakterom a teda ju nemožno úplne odstrániť systémovými zásahmi. Menší počet respondentov (11) vidí riešenie v zvýšení podielu školení, dôsledkom dodržiavaní pravidiel a pozitívnym príklade zo strany nadriadených, čo poukazuje na význam etiky a organizačnej štruktúry. Najmenej respondentov uviedlo iné opatrenia. Z výsledkov je zrejmé, že respondenti preferujú kombináciu ekonomických, systémových a preventívnych nástrojov. Dominantnú úlohu však zohráva finančné ohodnotenie, ktoré je vnímané ako základný predpoklad na zníženie korupčného správania.

8. Myslíte si, že funkčné zaradenie má vplyv na korupčné správanie s dôrazom na riadiacu funkciu?

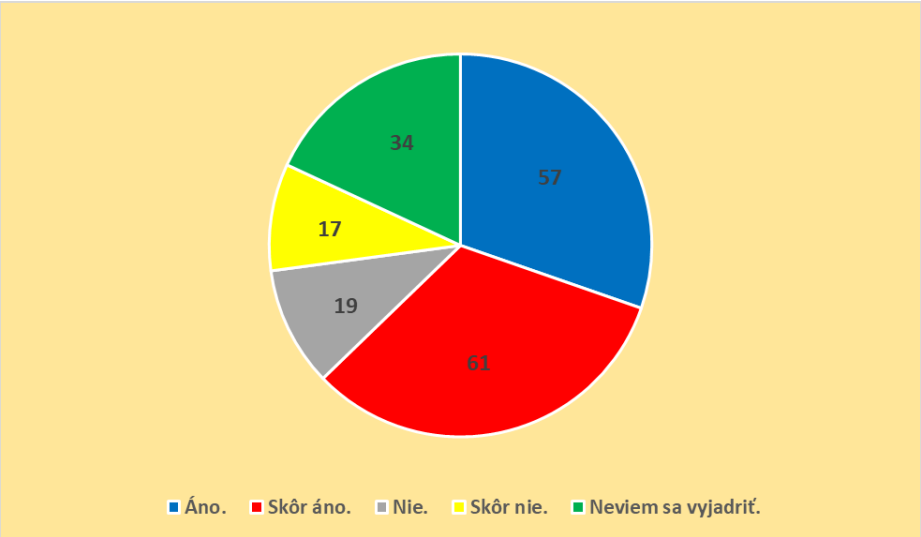

Pokiaľ ide o vplyv funkčného zaradenia na korupčné správanie, najviac respondentov odpovedalo „skôr áno“ (61) a „áno“ (57). Možno teda konštatovať, že väčšina vníma určitú súvislosť medzi riadiacou funkciou a potenciálnym korupčným správaním pravdepodobne v dôsledku väčších rozhodovacích právomocí.

9. Uveďte, či by bolo podľa Vášho názoru vhodné vnímať prijímanie darov, alebo protislužby v hodnote do 33,-Eur ako poďakovanie a nešlo by o ovplyvňovanie, prípadne korupciu (na škále od 1 do 5, kde je 1 súhlasím s tvrdením a 5 nesúhlasím):

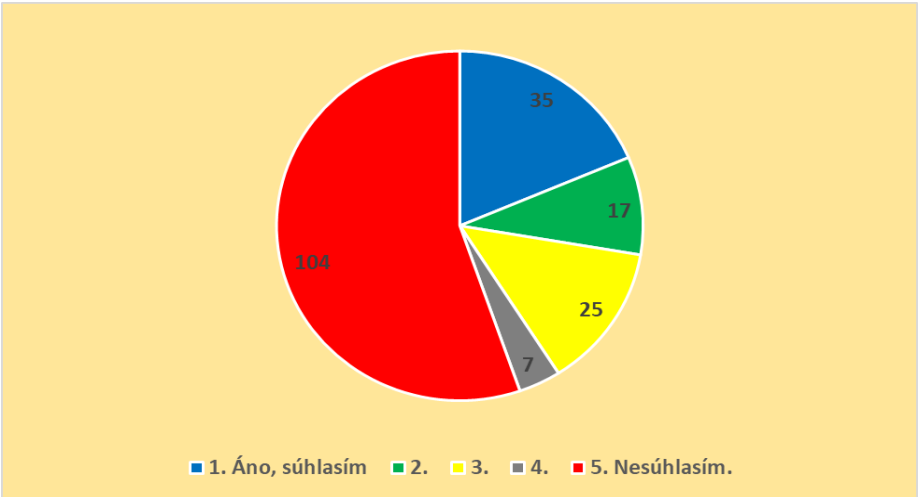

V otázke prijímania darov alebo protislužieb do hodnoty 33,-Eur väčšina respondentov (104) nesúhlasí s tvrdením, žeby takéto konanie nepredstavovalo korupciu. To poukazuje na pomerne vysoké etické povedomie a citlivosť na aj menšie formy možného ovplyvňovania.

10. Uveďte, podľa Vášho názoru, aký problém predstavuje korupcia v rámci Policajného zboru (na škále od 1 - 5, kde je 1 žiadny problém a 5 závažný problém):

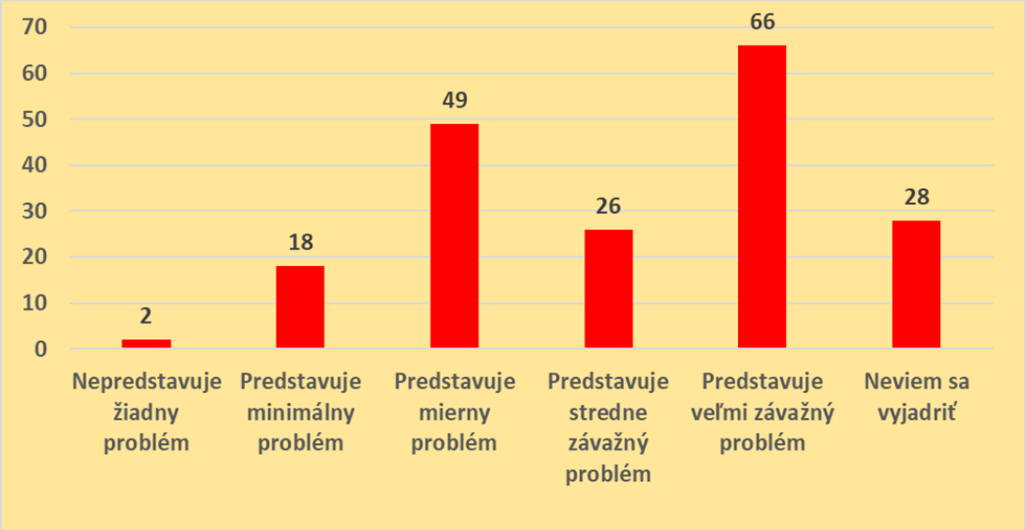

Najväčšia skupina respondentov (66) považuje korupciu za veľmi závažný problém. Výsledky naznačujú, že vnímanie korupcie v rámci Policajného zboru je prevažne negatívne a väčšina príslušníkov ju považuje za problém, ktorý si vyžaduje pozornosť a systémové riešenia. Významná časť respondentov (49) považuje korupciu za mierny problém, zatiaľ čo 26 respondentov ju označilo za stredne závažný problém. Tieto výsledky ukazujú, že aj keď nie všetci vnímajú korupciu ako extrémne závažnú väčšina ju stále považuje za problém, ktorý si vyžaduje riešenia. Menší počet respondentov (18) označil korupciu za minimálny problém a iba 2 respondenti uviedli, že nepredstavuje žiadny problém. Tento výsledok potvrdzuje, že bagatelizovanie korupcie je medzi respondentmi skôr ojedinelé. Zároveň 28 respondentov uviedlo, že sa k tejto otázke nevie vyjadriť, čo môže naznačovať, neistotu, nedostatok informácii, alebo neochotu hodnotiť túto citlivú tému.

11. Aké môžu byť podľa Vášho názoru dôvody pre jednotlivca, úplatok neprijať resp. ho neposkytnúť v rámci Policajného zboru:

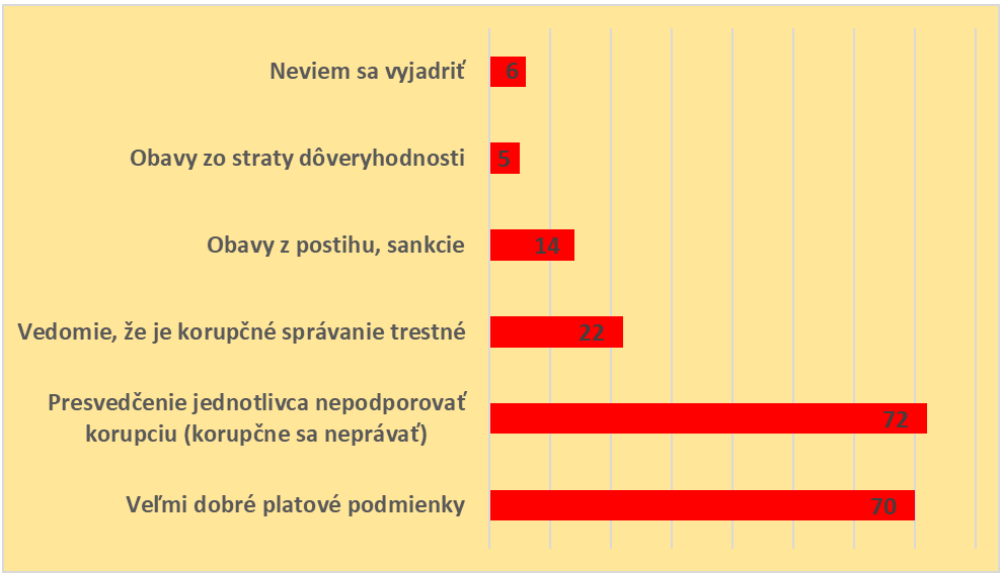

Ako hlavné dôvody, prečo by jednotlivec úplatok neprijal, respondenti uvádzali presvedčenie, že korupcia sa nedá podporovať (72) a dobré platobné podmienky (70). Menej často sa objavoval strach zo sankcii (14) alebo strata dôveryhodnosti (5), čo môže naznačovať, že morálne a hodnotové faktory sú silnejšiu motiváciou než represívne opatrenia.

4 Zhodnotenie výsledkov

Z analýzy respondentov vyplýva, že korupcia v Policajnom zbore je respondentmi vnímaná predovšetkým ako jav motivovaný ekonomickými faktormi. Rodový aspekt sa podľa väčšiny respondentov nepovažuje za kľúčový pri určovaní miery korupcie, aj keď skúsenosti s korupčnými správaním sú častejšie spájané s mužmi.

Respondenti najčastejšie identifikujú korupciu v podobe menších finančných darov a rôznych foriem protislužby, čo poukazuje na existenciu latentných a ťažšie preukázateľných foriem korupčného správania.

Zistenia zároveň poukazujú na potrebu zavádzania systémových opatrení, najmä v oblasti zvyšovania transparentnosti, dôslednej kontroly a etického vzdelávania príslušníkov Policajného zboru. Dôležitým prvkom je aj formovanie prostredia založeného na nulovej tolerancii voči korupcii.

Respondenti ako jedno z najvýznamnejších opatrení uvádzajú zlepšenie finančného ohodnotenia, čo potvrdzuje význam ekonomických faktorov pri vzniku korupčného správania. Výraznú podporu majú aj opatrenia zamerané na transparentnosť a kontrolné mechanizmy.

Zaujímavým zistením je, že hlavným dôvodom odmietnutia úplatku nie je primárne strach zo sankcií, ale vnútorné morálne presvedčenie a hodnotové nastavenia jednotlivcov. To naznačuje, že etické a morálne faktory zohrávajú významnú úlohu v prevencii korupcie.

Celkovo možno konštatovať, že medzi respondentami existuje uvedomenie si závažnosti korupcie, ako aj potreby prijímania preventívnych a systémových opatrení k jej znižovaniu.

Záver

„Korupcia ohrozuje právny štát, demokraciu a ľudské práva, podkopáva dobrú vládu, slušnosť a sociálnu spravodlivosť, narúša hospodársku súťaž, bráni hospodárskemu rozvoju a ohrozuje stabilitu demokratických inštitúcií a morálne základy spoločnosti .“[12]

Korupcia je v podmienkach Policajného zboru vnímaná ako závažný, spoločensky neakceptovateľný jav, ktorý má viacúrovňový charakter. Na jednej strane ide o individuálne zlyhanie jednotlivcov, motivované najmä finančným prospechom, osobnými výhodami alebo snahou vyhnúť sa zodpovednosti. Na druhej strane však ide o problém systémový, ktorý je podmienený fungovaním celej organizačnej štruktúry Policajného zboru.

Pozitívnym zistením je relatívne vysoká miera etického povedomia respondentov, ktorí odmietajú nielen závažné formy korupcie, ale aj menej nápadné, či spoločensky tolerované prejavy možného ovplyvňovania. Takýto postoj vytvára predpoklad pre budovanie kultúry integrity a posilňovania profesnej etiky v rámci Policajného zboru. Za kľúčové opatrenia na znižovanie korupcie respondenti považujú predovšetkým zlepšovanie finančných a sociálnych podmienok príslušníkov Policajného zboru, ako aj posilnenie transparentnosti rozhodovacích procesov a kontrolných mechanizmov.

Výskum poukazuje na to, že samotné morálne nastavenie jednotlivca nie je postačujúce na elimináciu korupcie, pokiaľ nie je podporená vhodne nastaveným inštitucionálnym prostredím. Nedostatky v oblasti kontroly, transparentnosti, či riadenia môžu vytvárať podmienky, v ktorých korupčné správanie pretrváva a rozvíja sa.

[12] Preambula Trestnoprávneho dohovoru Rady Európy o korupcii prijatý členskými krajinami Rady Európskej únie 06. 04. 1999, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 375/2002 Z. z. o podpísaní trestnoprávneho dohovoru.

Z pohľadu dlhodobej prevencie je však nevyhnutné budovanie organizačnej kultúry založenej na princípoch integrity, dôvery, transparentnosti a nulovej tolerancie voči korupcii ako aj etického líderstva. Práve kultúra organizácie zohráva kľúčovú úlohu pri formovaní správania jednotlivcov a môže výrazne prispieť k prevencii tým, že nastavuje jasné normy správania sa.

Transparentnosť rozhodovacích procesov, jasne definované pravidlá služobného postupu, otvorený prístup k inováciám a dôsledná kontrola dodržiavania etických štandardov môžu významne prispieť k znižovaniu priestoru pre korupčné správanie. Rovnako je dôležité podporovať etické líderstvo, ktoré svojím príkladom formuje hodnotové prostredie organizácie a posilňuje dôveru medzi príslušníkmi Policajného zboru a verejnosťou.

Z tohto dôvodu je nevyhnutné pristupovať ku korupcii komplexne, to znamená kombinovať opatrenia zamerané na jednotlivca (etické vzdelávanie, posilňovanie hodnôt, osobná zodpovednosť, zvyšovanie platových náležitostí a pod.) s opatreniami na úrovni organizácie (efektívne kontrolné mechanizmy, transparentné procesy, jasné sankcie, budovanie kultúry integrity a pod.).

Len prepojenie týchto dvoch úrovní môže viesť k účinnému obmedzeniu korupcie a k posilňovaniu dôvery verejnosti v Policajný zbor ako inštitúcie.

Zoznam bibliografických odkazov

Protikorupčný program Ministerstva vnútra Slovenskej republiky na roky 2019-2023, s. 2, http://www.minv.sk.

HOLMES, L. 2020. Police Corruption. (online).

www.transparency.org/en/what-is-corruption.

www.refworl.org/legal/agreements/unga2003.

CHMELÍK, J. TOMICA, Z. 2011. Korupce a úplatkářství, s. 26.-27.

Správa o trestnej činnosti príslušníkov Policajného zboru za obdobie roku 2024, Úrad inšpekčnej služby, http://www.minv.sk.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/olice-corrution-towards-working-definition?utm.

PFISTER, S., 2019. The Influence of Public Corruption and Human Values on Trust in the Police,

https://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/189993/189788.

IVKOVIČ, S., 2016. Measuring trust in the police by contextual and individual factores.

https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1756061616000082?utm-source.

Preambula Trestnoprávneho dohovoru Rady Európy o korupcii prijatý členskými krajinami Rady Európskej únie 06. 04. 1999, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 375/2002 Z. z. o podpísaní trestnoprávneho dohovoru.

Kontaktné údaje:

JUDr. Zuzana Šmirinová
odbor kriminálnej polície
Prezídium Policajného zboru
Račianska 45
Bratislava
zuzana.smirinova@minv.sk

ZÁVERY

Na základe stanovených cieľov interdisciplinárnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi – 14. ročník“ je možné, rovnako ako v predchádzajúcich ročníkoch, konštatovať, že všetky ciele vytýčené organizátormi konferencie boli úspešne naplnené. Príspevky prezentované autormi formou aktívneho vystúpenia v rámci konferencie, ako aj príspevky zaradené výlučne do zborníka z konferencie, umožnili komplexne poukázať na viaceré problémové oblasti trestného práva hmotného a trestného práva procesného. Tieto problémy vyplývajú nielen z poslednej rozsiahlej novelizácie trestných kódexov, realizovanej zákonom č. 40/2024 Z. z., ale aj z ďalších súvisiacich legislatívnych zmien, ktoré majú významný dopad na právnu teóriu i aplikačnú prax.

V oblasti trestného práva hmotného považovali účastníci konferencie za mimoriadne dôležité najmä riešenie teoretických otázok, ktoré majú bezprostredný význam pre legislatívnu činnosť, a tým aj pre výklad jednotlivých právnych pojmov, trestnoprávnych inštitútov a konkrétnych ustanovení Trestného zákona Slovenskej republiky a Českej republiky. Vzhľadom na výrazné zmeny prijaté v trestných kódexoch je takýto výklad nevyhnutnou podmienkou pre ich správne pochopenie a následnú jednotnú aplikačnú prax orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Odborná diskusia sa sústredila predovšetkým na nasledujúce okruhy otázok a problémov:

- Moderná trestná politika vyžaduje odklon od čisto represívneho modelu smerom k humánnejším a preventívno-resocializačným riešeniam, pričom trest odňatia slobody by mal v súlade so zásadou *ultima ratio* zostať až krajnou možnosťou. Využívanie alternatívnych trestov a restoratívnych procesov (ako je zmier či dohoda o vine a treste) významne prispieva k zníženiu recidívy, zmierneniu negatívnych dôsledkov väzenskej izolácie a efektívnejšej ochrane spoločnosti. Napriek legislatívnym možnostiam zostáva praktické využívanie týchto inštitútov na Slovensku dlhodobo nízke, čo signalizuje potrebu intenzívnejšieho vzdelávania a zvyšovania informovanosti odborníkov v justícii.
- Zásadným cieľom nedávnej novely trestných predpisov v Českej republike, účinnej od 1. januára 2026, je zníženie miery trestnej represe, riešenie dlhodobej preplnenosti väzníc a podpora širšieho ukladania alternatívnych sankcií, pričom v rámci tohto úsilia došlo k redefinovaniu peňažného trestu ako univerzálneho nástroja majetkovej povahy, ktorý je možné uložiť za akýkoľvek trestný čin. Táto legislatívna zmena, okrem iného zavádzajúca pružnejšie pravidlá pre ukladanie tohoto trestu trestov aj v kombinácii s mimoriadnym znížením trestu odňatia slobody, reflektuje snahu o efektívnejšiu a individuálne prispôsobenú trestnú politiku, hoci aplikačná prax naráža na určité limity, ako je napríklad vylúčenie samostatného peňažného trestu u závažnejších zločinov či otázky spojené s nedobytnosťou tohto druhu sankcie.
- Zavedenie inštitútu hrubej nedbanlivosti do slovenského trestného práva predstavuje reakciu na požiadavky práva Európskej únie a signalizuje odklon od tradičnej dichotómie medzi úmyslom a (bežnou) nedbanlivosťou. Táto nová forma zavinenia, ktorá v systéme trestnej zodpovednosti dopĺňa doterajšie chápanie zavinenia, si vyžaduje precízne právne vymedzenie, pričom v súčasnosti čelí výzvam spojeným s výkladom v aplikačnej praxi a potrebou jasného určenia hraníc medzi jednotlivými stupňami zavinenia.
- Surogátne materstvo v právnom poriadku Českej republiky v súčasnosti nemá komplexnú a explicitnú právnu úpravu, čo pri posudzovaní jeho trestnoprávnych dôsledkov vyžaduje aplikáciu civilnoprávnych princípov v súlade so zásadou *ultima ratio*. Vzhľadom na narastajúci globálny dôraz na prevenciu a potláčanie obchodovania s ľuďmi, ktoré patrí medzi najzávažnejšie formy cezhraničnej organizovanej trestnej činnosti, prebieha v ČR legislatívny proces novelizácie skutkovej podstaty trestného činu obchodovania s ľuďmi, pričom cieľom tohto vývoja je lepšie reagovať na výzvy spojené s ochranou základných ľudských práv a dôstojnosti v kontexte reprodukčných technológií.

- Novela trestného zákoníku č. 270/2025 Sb., účinná od 1. januára 2026 v Českej republike, reaguje na nekontrolovaný rozmach deepfake technológií zavedením nového trestného činu zneužitia identity na výrobu a šírenie pornografie (§ 191a českého TZ) a rozšírením skutkovej podstaty trestného činu poškodenia cudzích práv (§ 181 českého TZ). Kým pred touto novelou bol postih nekonsenzuálnej deepfake pornografie veľmi obmedzený a roztrieštený medzi viaceré ustanovenia, nová úprava prináša špecifickejší nástroj na ochranu práv jednotlivcov, pričom kriminalizuje aj tvorbu materiálov bez nutnosti preukazovať uvedenie diváka do omylu. Napriek pozitívnemu prínosu odborná diskusia poukazuje na legislatívne nedostatky, najmä v otázke nevhodného vymedzenia znaku súhlasu, ktorý opomína závažné prípady tzv. pornografie z pomsty (revenge porn), a zároveň sa otvára otázka primeranosti kriminalizácie tvorby deepfake obsahu iba pre vlastnú potrebu. Do budúcna bude preto nevyhnutné sledovať aplikačnú prax týchto inštitútov a dynamický vývoj v oblasti umelej inteligencie, aby bola zabezpečená účinná ochrana práv pri zachovaní primeranosti trestnej represie.
- Digitálne technológie a elektronické komunikačné služby vytvárajú pre páchateľov nové, sofistikované možnosti na manipuláciu s obeťami a nadväzovanie kontaktu, čo si vyžaduje zvýšenú pozornosť v oblasti prevencie sexuálneho zneužívania. Metódy páchania trestnej činnosti v online prostredí sú dynamické a neustále sa modifikujú, čo kladie vysoké nároky na schopnosť právneho systému pružne reagovať na nové formy týchto hrozieb. Účinná ochrana pred týmto typom zneužívania vyžaduje kontinuálnu analýzu aplikácie ustanovení Trestného zákona (konkrétne § 201a) v kontexte moderných digitálnych komunikačných nástrojov.
- Súčasná trestnoprávna ochrana zákonného platidla, realizovaná prostredníctvom skutkovej podstaty trestného činu ohrozovania obehu peňazí podľa § 273 Trestného zákona, naráža v praxi na výrazné limity spôsobené najmä existenciou širokého spektra zákonných výnimiek z povinnosti prijímať hotovosť, čo komplikuje jej efektívnu aplikáciu. Pre dosiahnutie skutočne funkčnej ochrany je preto nevyhnutný komplexný prístup, ktorý presahuje rámec samotného trestného práva a integruje ústavné právo na hotovosť spolu s pripravovanou legislatívnou reguláciou na úrovni Európskej únie.
- Zavedenie inštitútu „detského certifikátu“ novelou č. 270/2025 Sb. v Českej republike vytvára špeciálnu evidenciu „skutočností dôležitých pre prácu s deťmi“, ktorá funguje ako rozšírený výpis z registra trestov pre osoby vykonávajúce profesie s priamym a pravidelným kontaktom s deťmi. Táto právna úprava však vyvoláva sporné otázky, najmä pokiaľ ide o neurčité vymezenie kategórií trestných činov podliehajúcich evidencii, problematickú retroaktivitu záznamov, nejasnosti v procesných zárukách pri opravách či presné stanovenie rozsahu profesií, na ktoré sa táto povinnosť vzťahuje. Pre dosiahnutie deklarovaného cieľa, ktorým je zvýšenie bezpečnosti detí pri zachovaní zásad proporcionality a ochrany základných práv, je potrebné v budúcnosti precizovať kritériá rizikovosti a nastaviť jasné procesné mechanizmy pre súdny prieskum.
- Nové ustanovenie trestného činu porušenia reštriktívneho opatrenia (§ 417a až § 417d Trestného zákona), zavedené novelou č. 157/2025 Z. z. s účinnosťou od 1. augusta 2025, predstavuje priamu reakciu na požiadavky práva Európskej únie, konkrétne na Smernicu EÚ 2024/1226. Keďže ide o legislatívnu novinku, k predmetnej skutkovej podstate v súčasnosti neexistuje širšia odborná reflexia a v aplikačnej praxi zatiaľ nebola využitá ani analogicky.
- Nová právna úprava trestného činu znásilnenia v právním poriadku Českej republiky, účinná od 1. januára 2025, predstavuje významný posun v chápaní tohto trestného činu, keďže do samotného znenia skutkovej podstaty explicitne premietla judikatórne ustálený výklad a vypustila niektoré definičné znaky, ktoré boli v minulosti predmetom aplikačných nejasností. Táto zmena je výsledkom dlhodobého vývoja, ktorý reflektuje aktuálne

medzinárodné a európske štandardy, ako aj judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, čím sa právny poriadok snaží o precíznejšie vymedzenie a efektívnejšiu ochranu obetí.

V oblasti trestného práva procesného sa tematické okruhy príspevkov sústreďovali na rôzne inštitúty trestného konania, pričom pozornosť bola venovaná tak otázkam platnej právnej úpravy, ako aj aplikačným problémom vyplývajúcim najmä z praxe vyšetrovania trestnej činnosti. Stav v oblasti aplikácie trestného práva poukazuje na potrebu intenzívnejšej spolupráce medzi dotknutými inštitúciami a akademickou obcou, zameranej na zefektívnenie existujúcich procesnoprávnych ustanovení a na vytvorenie kvalitných metodických a interpretačných východísk pre aplikačnú prax. Iba na tomto základe môžu orgány činné v trestnom konaní a súdy tieto ustanovenia uplatňovať jednotne, efektívne a v súlade s ich účelom.

Na základe jednotlivých príspevkov tak bolo možné formulovať nasledujúce závery:

- Využitie záznamov z telových kamier príslušníkov Policajného zboru predstavuje v trestnom konaní moderný a objektívny prameň dôkazu, ktorý je však potrebné správne procesne zaistiť v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku. Keďže ide o relatívne nový inštitút, aplikačná prax sa v súčasnosti zameriava na definovanie zákonných podmienok ich použitia a spôsobov, akými majú byť tieto obrazovo-zvukové záznamy legálne získané a následne procesne využité tak, aby boli v súdnom konaní akceptovateľné ako zákonný dôkazný prostriedok.
- Využitie princípov restoratívnej justície v rámci policajnej praxe predstavuje významný potenciál pre zefektívnenie riešenia trestnoprávnych konfliktov, pričom kľúčovú úlohu zohráva využívanie procesných inštitútov v predsúdnom štádiu trestného konania, akými sú napríklad odklony či spolupráca s organizáciami na pomoc poškodeným a dôveryhodnými osobami. Tento prístup umožňuje nielen aktívnejšiu podporu obnovy narušených spoločenských vzťahov a posilnenie postavenia obetí, ale zároveň vedie k hľadaniu konštruktívnych riešení vo vzťahu k obvinenému, čo prispieva k humánnejšiemu a účinnejšiemu fungovaniu systému trestného konania.
- Procesná samostatnosť vyšetrovateľa v prípravnom konaní nie je absolútna, pretože podlieha viacerým zákonným obmedzeniam a dohľadu prokurátora, pričom historický vývoj tohto inštitútu odráža snahu o hľadanie rovnováhy medzi nezávislosťou vyšetrovateľa pri dokazovaní a nevyhnutnosťou kontroly zákonnosti v trestnom konaní. Hoci má vyšetrovateľ v rámci Trestného poriadku priznanú značnú mieru autonómie, jeho rozhodovacia činnosť je formálne aj fakticky podriadená zásade práva na spravodlivý proces spravodlivý proces a náležité zistenie skutkového stavu veci.
- Rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva (ESĽP) v oblasti konfiškácií majetku vytvára kľúčový normatívny rámec, ktorý od členských štátov vyžaduje striktné dodržiavanie zásady proporcionality, zabezpečenie práv na spravodlivý proces a ochranu majetkových práv jednotlivca, pričom slovenská trestnoprávna úprava ukladania konfiškačných trestov a ochranných opatrení musí tieto požiadavky reflektovať nielen na legislatívnej úrovni, ale predovšetkým v aplikačnej praxi, kde sa vyžaduje precízne odôvodnenie nevyhnutnosti a primeranosti zásahu do majetkovej sféry v kontexte individuálnych okolností každého prípadu, aby sa predišlo arbitratívnosti a zabezpečil súlad s európskymi štandardmi ochrany ľudských práv.
- Vylúčenie veci na samostatné konanie v trestnom konaní prináša v aplikačnej praxi komplikácie najmä pri následnom precíznom formulovaní skutkovej vety, čo je kľúčové pre zachovanie súladu medzi opisom skutku a vykonaným dokazovaním. Autori v tejto súvislosti upriamujú pozornosť na špecifické prípady prečinov podľa § 212 a § 219 Trestného zákona, kde akcentujú potrebu dôsledného opisu skutku tak, aby bol tento bez

akýchkoľvek pochybností opretý o výsledky dokazovania, čím sa predchádza procesným nedostatkom v neskorších fázach trestného stíhania.

- Inštitút edičnej povinnosti síce predstavuje miernejší zásah do práv jednotlivca, v aplikačnej praxi však často naráža na zásadné limity ochrany základných práv. Kľúčovým problémom je, že deklarovaná „dobrovoľnosť“ vydania veci je mnohokrát len formálna, keďže je sprevádzaná hrozbou sankcií alebo procesného donútenia. Z analýzy vyplýva, že nedostatky v poučovacej povinnosti a formalistický prístup policajnej praxe vedú k nezákonnosti získaných dôkazov a oslabeniu spravodlivého procesu. Riešením je preto nielen precizovanie legislatívy, ale najmä dôslednejšia metodika, štandardizácia postupov a kvalitné vzdelávanie príslušníkov Policajného zboru, aby sa zabezpečilo reálne, nie len formálne rešpektovanie ústavných práv.
- Získavanie dôkazov a informácií v trestnom konaní s medzinárodným prvkom predstavuje komplexný proces, ktorý je nevyhnutné realizovať v úzkej súčinnosti s orgánmi iných štátov pri striktnom dodržiavaní odlišných vnútroštátnych právnych poriadkov. Efektívnosť tohto postupu je v súčasnosti limitovaná legislatívnymi nejednotnosťami, administratívnou náročnosťou a technickými prekážkami pri cezhraničnej výmene dát, čo si v záujme úspešného vyšetrovania vyžaduje ďalšie prehlbovanie medzinárodnej justičnej a policajnej spolupráce, zjednodušovanie procesných mechanizmov a posilňovanie interoperability využívaných informačných systémov.
- Využitie elektronického monitoringu v prípravnom konaní predstavuje progresívnu alternatívu k väzobnému stíhaniu, pričom jeho efektívna aplikácia závisí od úzkej súčinnosti orgánov činných v trestnom konaní, sudcu pre prípravné konanie a probačného a mediačného úradníka; kľúčovým záverom je, že nahradenie väzby dohľadom s využitím technických prostriedkov umožňuje dosiahnuť účel trestného konania pri súčasnom rešpektovaní zásady proporcionality a minimalizácie zásahov do osobnej slobody obvineného, avšak len pri striktnom dodržaní zákonných podmienok pre využitie tohto monitorovacieho mechanizmu.
- Zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností a zásada *in dubio pro reo* predstavujú základné piliere trestného konania, ktorých rešpektovanie je nevyhnutným predpokladom zákonnosti a spravodlivosti každého rozhodnutia. Tieto zásady nesmú byť v aplikačnej praxi chápané len formálne, či už v štádiu prípravného konania alebo pri rozhodovacej činnosti súdov, pretože preskúmateľnosť a presvedčivosť akéhokoľvek rozhodnutia priamo závisia od toho, či sú skutkové zistenia podložené dôkazmi bez akýchkoľvek rozumných pochybností. V prípadoch, kedy po vyčerpaní všetkých dostupných dôkazných prostriedkov pretrváva pochybnosť o skutkovej okolnosti dôležitej pre zavinenie, je súd povinný uplatniť zásadu *in dubio pro reo* a rozhodnúť v prospech obžalovaného, pričom v právnom štáte platí, že nedokázaná vina má v rozhodnutí rovnaký význam ako dokázaná nevina a dôkazné bremeno v otázke viny vždy nesie štát prostredníctvom prokurátora.
- Fikcia doručenia podľa § 66 ods. 3 Trestného poriadku je výnimočný procesný nástroj, ktorý má predchádzať obštrukciám a prieťahom v trestnom konaní, avšak jeho uplatňovanie v praxi naráža na limity. Problémom je najmä formalistický výklad tohto mechanizmu, ku ktorému dochádza v situáciách, keď je zásielka v úložnej lehote reálne prevzatá, no napriek tomu sa uplatní fikcia doručenia, čo môže viesť k nežiaducemu odmietnutiu opravných prostriedkov ako oneskorených. Takýto formalizmus v konečnom dôsledku odníma subjektu trestného konania reálny prístup k opravnému prostriedku a je v rozpore s účelom, ktorý má tento nástroj v trestnom konaní plniť.
- Výsluch obzvlášť zraniteľnej obete v trestnom konaní vyžaduje citlivý a interdisciplinárny prístup, ktorého primárnym cieľom je minimalizácia rizika sekundárnej viktimizácie pri súčasnom zabezpečení ochrany dôstojnosti obete. Praktickým naplnením tejto požiadavky je nevyhnutnosť presnej identifikácie zraniteľných osôb už v úvode konania a následné

vedenie výsluchu s dôrazom na interdisciplinárny prístup, ktorý integruje nielen právne normy, ale aj nevyhnutné poznatky z psychológie obetí a kriminalistickej taktiky, čím sa priamo zvyšuje kvalita a vierohodnosť získaných dôkazov.

- Prenechanie faktického výkonu obhajoby ustanoveným obhajcom inému advokátovi či koncipientovi prostredníctvom substitučného plnomocenstva predstavuje vážne riziko pre dodržanie ústavného práva na obhajobu. Takéto konanie, pri ktorom sa ustanovený obhajca vyhýba osobnému výkonu obhajoby, ohrozuje kvalitu právnej pomoci a môže viesť k procesným komplikáciám v trestnom konaní, pričom zároveň vystavuje obhajcu riziku disciplinárnej zodpovednosti za porušenie advokátskych predpisov.

Účastníci konferencie vo svojich príspevkoch identifikujú a analyzujú možné problémy, ktoré vznikajú v jednotlivých tematických oblastiach, a zároveň predkladajú návrhy nových riešení využiteľných v aplikačnej praxi. Súčasne poukazujú aj na možnosti zavádzania nových alebo modifikovaných legislatívnych nástrojov, ktoré by mohli prispieť k efektívnejšiemu boju proti trestnej činnosti.

Príspevky prezentované v rámci súvisiacich vied, vedných disciplín a odborných oblastí poukazujú predovšetkým na ich nezastupiteľný význam pre rozvoj trestnoprávnej vedy, ako aj pre tvorbu a praktickú aplikáciu noriem trestného práva. Účastníci konferencie v tejto súvislosti zdôrazňujú, že:

- Vzhľadom na narastajúcu sofistikovanosť trestnej činnosti, vrátane jej presunu do online priestoru, je nevyhnutné, aby Akadémia Policajného zboru v Bratislave reflektovala tieto celosvetové trendy integráciou inovatívnych metód do edukačného procesu. Kľúčové oblasti pre túto modernizáciu zahŕňajú najmä systematické využívanie strategických dokumentov Európskej únie (ako SOCTA a EMPACT) pre harmonizáciu postupov v európskom bezpečnostnom priestore, ako aj posilnenie odborných kompetencií v oblasti profesionálnej verbálnej komunikácie a rétoriky, ktorá je kľúčová pre efektívne získavanie informácií a kvalitu výsluchov. Súčasne je potrebné klásť dôraz na interpretáciu neverbálnej komunikácie ako doplnkového analytického nástroja, rozvoj manažérskych zručností pre riadenie vyšetrovacích procesov a využívanie moderných informačných technológií, najmä umelej inteligencie ako podporného analytického prostriedku pri spracúvaní veľkého objemu dát, pričom celková synergia medzi teoretickou prípravou na Akadémii a praktickými požiadavkami Policajného zboru zostáva nevyhnutným predpokladom pre úspešnú ochranu spoločnosti a zachovanie právneho poriadku.
- Pri prejednávaní majetkových priestupkov je v aplikačnej praxi nevyhnutné pri interpretácii a aplikácii právnych noriem analogicky vychádzať z trestnoprávnej úpravy majetkovej kriminality, čo je kľúčové najmä pre zabezpečenie jednotnosti postupu orgánov rozhodujúcich v priestupkovom konaní a pre správne vymedzenie skutkovej podstaty. Vzhľadom na krehkú a často problematicky definovateľnú hranicu medzi priestupkom a trestným činom zohráva judikatúra súdov v trestných veciach nezastupiteľnú úlohu, pretože poskytuje potrebné interpretačné vodidlá, ktoré pomáhajú orgánom verejnej správy správne kvalifikovať protiprávne konanie a predchádzať tak chybným právnym záverom.
- Prienik omamných a psychotropných látok, liekov viazaných na lekársky predpis a anabolík do väzenských zariadení predstavuje narastajúcu bezpečnostnú hrozbu, ktorá je umocnená zvyšujúcim sa podielom väznených osôb s drogovou skúsenosťou (nárast z 26 % v roku 2012 na 53 % začiatkom roka 2026) a sofistikovanými metódami pašovania, vrátane zneužívania fiktívnej úradnej korešpondencie či pracovísk mimo ústavov. Hoci je screeningové testovanie užitočným nástrojom kontrolnej činnosti, zbor musí nevyhnutne posilňovať materiálne a technické vybavenie ústavov (napr. telesné skenery) a v rámci represívnych opatrení sa začal úspešne orientovať na trestnoprávny postih neoprávnenej manipulácie s liekmi ako prečinu marenia výkonu úradného rozhodnutia, čo vytvára dôležité precedensy pre budúcu rozhodovaciu prax orgánov činných v trestnom konaní.

- Aktuálne systémové ukotvenie resocializačných programov v podmienkach Slovenskej republiky, ktorého trvalá udržateľnosť je po ukončení pilotných fáz a národných projektov (Šanca na návrat 1 a 2) jednou z najväčších výziev trestnej politiky, vyžaduje prechod od prevažne interného personálneho zabezpečenia k efektívnejšiemu modelu zapojenia externých odborníkov prostredníctvom funkčného akreditačného mechanizmu. Tento prístup, postavený na komplementárnej integrácii princípov RNR (minimalizácia rizika recidívy) a GLM (rozvoj silných stránok jednotlivca), by mal eliminovať riziko ambivalencie interného personálu, ktorý zároveň vykonáva represívnu zložku trestu, a nahradiť ho odborníkmi schopnými lepšie stimulovať vnútorné mechanizmy zmeny u odsúdeného. Zavedenie takéhoto systému do praxe, či už prostredníctvom externých akreditovaných subjektov alebo v kombinácii s vysoko kvalifikovaným interným personálom podliehajúcim jednotným štandardom, je nevyhnutným predpokladom pre dlhodobú efektivitu resocializačných programov a úspešnú reintegráciu odsúdených do spoločnosti.
- Resocializácia odsúdených osôb predstavuje komplexný a viacúrovňový proces, ktorý si vyžaduje úzku súčinnosť penológie, penitenciárnej psychológie a sociálnej práce. Tento proces vyžaduje dôsledné zohľadnenie individuálnych klinických aspektov osobnosti odsúdeného, vrátane identifikácie prípadných porúch správania, ako aj prácu s dynamikou prostredia výkonu trestu, ktoré často funguje ako „totálna inštitúcia“. Účinnosť tohto procesu je pritom priamo podmienená kvalitou postpenitenciárnej starostlivosti a schopnosťou stimulovať vnútorné mechanizmy sebareflexie u odsúdeného, čím sa minimalizujú riziká recidívy a uľahčuje jeho návrat do sociálneho prostredia.
- Efektivita špecializovaných resocializačných a vzdelávacích programov vo väzenstve, ktorých cieľom je zníženie vysokej miery recidívy, je podmienená systematickou a cielenou intervenciou zameranou na elimináciu individuálnych kriminogénnych faktorov odsúdených osôb, pričom empirické poznatky z národného projektu „Šanca na návrat“ potvrdzujú, že úspešná reintegrácia vyžaduje komplexný prístup k programovému zaobchádzaniu, ktorý kombinuje penologické teórie s praktickou aplikáciou nástrojov na zmenu správania. Dôraz na individualizáciu programov a prispôsobenie zaobchádzania špecifickým potrebám odsúdených predstavuje kritický predpoklad nielen pre samotnú resocializáciu, ale aj pre dlhodobé znižovanie rizika opakovaného páchania trestnej činnosti, čím sa zvyšuje celková spoločenská návratnosť investícií do tohto typu penitenciárnej starostlivosti.
- Internacionalizácia a modernizácia vzdelávania v rámci Akadémie Policajného zboru v Bratislave prostredníctvom implementácie strategických dokumentov Európskej únie, ako sú SOCTA a EMPACT, predstavuje nevyhnutný krok pre efektívnu prípravu príslušníkov Policajného zboru na výkon služby v európskom kontexte. Využitie špecifických nástrojov, predovšetkým digitálnej platformy LEED spravovanej Agentúrou Európskej únie CEPOL, umožňuje nielen adaptáciu aktuálnych trendov v oblasti boja proti kriminalite do edukačného procesu, ale aj zabezpečuje prístup k e-learningu a odbornému vzdelávaniu v súlade so štandardmi členských krajín Európskej únie. Takéto zefektívnenie vzdelávania priamo prispieva k rozvoju analytických kompetencií a praktických zručností potrebných pre boj proti novým fenoménom protiprávnych aktivít, čím sa posilňuje celková odborná kvalifikácia osôb pracujúcich v oblasti bezpečnosti a presadzovania práva.
- Účinná prevencia masových vrážd, najmä v školskom prostredí, si vyžaduje komplexný prístup, ktorý presahuje rámec čisto technických či represívnych opatrení a zameriava sa na budovanie zdravých sociálnych vzťahov, včasnú identifikáciu rizikového správania a zabezpečenie dostupnej psychologickej podpory pre ohrozené osoby. Pri zlyhaní preventívnych mechanizmov je nevyhnutné, aby orgány verejnej moci dokázali adekvátne reagovať a využívať dostupné inštitúty trestného práva, vrátane ochranných opatrení, ktorých správna a včasná aplikácia môže v konkrétnych prípadoch priamo prispieť k odvráteniu fatálnych následkov takýchto útokov.

- Stanovenie presnej príčiny smrti po policajnom zákroku spojenom s použitím znehybňujúcich techník predstavuje zo súdnolekárskeho hľadiska komplexnú výzvu, nakoľko pitevný nález často postráda jednoznačné morfologické zmeny a obmedzuje sa len na nešpecifické známky asfyxie, čo si vyžaduje multidisciplinárne posúdenie zahŕňajúce zdravotnú dokumentáciu, toxikológiu, histológiu a okolnosti samotného zásahu. Kľúčovým rizikovým faktorom je najmä traumatická či polohová asfyxia, alebo možné reflexné mechanizmy zástavy srdca pri tlaku na oblasť krku, pričom u jedincov v stave excitovaného deliria či intoxikácie psychoaktívnymi látkami je tento proces často multifaktoriálny a mimoriadne náročný na diagnostiku. Vzhľadom na právny význam týchto zistení pre posúdenie primeranosti donucovacích prostriedkov a absenciu jednotných metodických postupov v súdnolekárskej praxi, je nevyhnutné pokračovať v tvorbe záväzných štandardov, ktoré by zvýšili objektivitu znaleckého hodnotenia a posilnili právnu istotu všetkých zúčastnených strán.
- Inštitút nezúčastnenej osoby v trestnom konaní predsatvuje procesnú záruka zákonnosti, transparentnosti a ochrany základných práv jednotlivca pri zásahoch orgánov činných v trestnom konaní do jeho súkromia. Z pohľadu kriminalistickej taktiky je nevyhnutné klásť dôraz na správny výber tejto osoby, jasné vymedzenie jej práv a povinností, ako aj na minimalizáciu bezpečnostných rizík spojených s jej prítomnosťou pri úkonoch. Súčasné tendencie v tejto oblasti smerujú k posilneniu procesných záruk, a to najmä prostredníctvom širšieho využívania audiovizuálnej dokumentácie, ktorá môže v mnohých prípadoch efektívne nahradiť či doplniť fyzickú prítomnosť nezúčastnenej osoby, čím sa zvyšuje objektivita a bezpečnosť samotného úkonu.
- Analýza vývoja ekonomickej trestnej činnosti na Slovensku v rokoch 2000 až 2024 poukazuje na výrazný nesúlad medzi teoretickými ambíciami obnovnej justície, zameranej na odľahčenie väzenských kapacít a reálne odškodnenie obetí, a ich faktickým napĺňaním v aplikačnej praxi, kde sa satisfakcia poškodených často redukuje na formálnu súčasť súdnych rozhodnutí bez zabezpečenia reálnej finančnej návratnosti majetku. Hoci je humanizácia justície a využívanie alternatívnych trestov pri menej závažných prečinoch s prejavom sebareflexie páchateľa legitímnym cieľom, štát musí v prípadoch organizovanej hospodárskej kriminality, rozsiahlych daňových podvodov či korupcie postupovať nekompromisne, pričom dôsledná aplikácia trestnoprávnych sankcií a premena alternatívnych trestov na nepodmienečné odňatie slobody pri ignorovaní povinnosti nahradiť škodu sú nevyhnutnými nástrojmi na zachovanie odstrašujúceho účinku trestného práva a skutočnú nápravu následkov trestnej činnosti.
- Zistenia týkajúce sa vnímania korupcie v Policajnom zbore naznačujú, že účinné obmedzenie korupčného správania a zvyšovanie dôvery verejnosti v políciu vyžaduje komplexný prístup, ktorý kombinuje dôsledné interné kontrolné mechanizmy s budovaním integrity a etického povedomia medzi príslušníkmi PZ. Kľúčovým záverom je, že systematické monitorovanie vnímania korupcie prostredníctvom prieskumov predstavuje dôležitý preventívny nástroj, pretože identifikuje rizikové oblasti, faktory prispievajúce ku korupcii a úroveň dôvery v inštitucionálnu schopnosť riešiť neetické konanie, čo následne umožňuje prijímať cielené opatrenia na posilnenie transparentnosti a zákonnosti v rámci Policajného zboru.

plk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
vedúca katedry trestného práva

Program interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou

05. 03. 2026

AKTUÁLNE OTÁZKY TRESTNÉHO PRÁVA V TEÓRII A PRAXI

14. ROČNÍK

ktorá sa koná pod záštitou

1. štátnej tajomníčky Ministerstva vnútra SR
Dr.h.c. prof. JUDr. Lucie Kurilovskej, PhD.

Vedecký výbor konferencie:

plk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD.
prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.
prof. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.

Program konferencie

Miesto konania:
Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava
Prednášková miestnosť P – 9

Termín konania:
05. 03. 2026

Rokovací jazyk:
slovenský, český

08^{30} – 08^{55} – prezencia účastníkov konferencie

1. časť (cca 09.00 – 10.30)

Otvorenie konferencie (úvodné slovo)

plk. v. v. doc. Ing. Stanislav Šišulák, PhD., MBA

(rektor Akadémie Policajného zboru v Bratislave)

plk. doc. JUDr. Veronika MARKOVÁ, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Aktuálne otázky trestného práva v kontexte zmien z roku 2025

JUDr. Bronislava COUFALOVÁ, Ph.D.
/ Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta /
§ Zákon o odčerpání majetku protiprávního původu

JUDr. Ivana RABINSKÁ, Ph.D.
/ Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta /
§ Dětský certifikát

Mgr. Vendula MARXOVÁ
/ Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta /
§ Poznámky k novelizaci českého trestního zákoníku přijaté v reakci na zneužívání deepfake technologie

pplk. JUDr. Kamil PASEKA
/ Policejní akademie České republiky v Praze /
§ Proces získávání informací v trestním řízení na území jiného státu

doc. et doc. JUDr. Ján ŠANTA, PhD., LL.M., MBA, MSc. - Mgr. Ivo ŠANTA, LL.M., MBA, MSc.
/ Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, Katedra trestného práva a kriminológie Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave - analytik, manager Eesti Estonia /
§ Porušovanie reštriktívneho opatrenia

prof. JUDr. Tomáš STRÉMY, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Ochrana európskych finančných prostriedkov v podmienkach Slovenskej republiky

JUDr. Nina VANČÍKOVÁ, PhD.
/Generálna prokuratúra Slovenskej republiky/
§ Výsluch obzvlášť zraniteľnej obete

JUDr. Rastislav REMETA, PhD. – JUDr. Daniel PETRIČKO, PhD.
/ Krajská prokuratúra v Bratislave – Univerzita Komenského v Bratislave/
§ Výkon väzby alebo elektronický monitoring? Možnosti v prípravnom konaní

DISKUSIA K PRÍSPEVKOM

10.30 – 10.45 COFFEE BREAK

2. časť (cca 10.45 – 12.30)

Mgr. Ľuboš NÁROŽNÝ – JUDr. Ivan HRČKA
/ Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže /
§ Problematika prieniku zakázaných látok do väzenských zariadení

JUDr. Jakub ĽORKO, PhD. – PhDr. Lenka KLESKEŇ, PhD., LL.M.
/ Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže /
§ Udržateľnosť a systém resocializačných programov na Slovensku

JUDr. Jakub ĽORKO, PhD. – JUDr. Lenka MIKLOSSYOVÁ, PhD.
/ Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže /
§ Špecializované resocializačné a výchovné vzdelávacie programy vo väzenstve v kontexte recidívy

JUDr. Juraj CHYLO, PhD. – JUDr. Marek MEZEI, PhD.
/ Krajská prokuratúra v Bratislave /
§ Vybrané limity procesnej samostatnosti vyšetrovateľa Policajného zboru

JUDr. Ing. František VOJTUŠ, PhD.
/ Okresné riaditeľstvo PZ v Malackách /
§ Prenechanie výkonu obhajoby ustanoveným obhajcom v trestnom konaní

JUDr. Samuel MARR, LL.M., PhD. - Dr.h.c. prof. JUDr. Lucia KURILOVSKÁ, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Vylúčenie veci na samostatné konanie - následné problémy s kreovaním skutkovej vety

Mgr. Viliam PONIŠT, PhD.
/ Národná banka Slovenska/
§ Povinná akceptácia zákonného platidla a jej ochrana v trestnom práve

DISKUSIA K PRÍSPEVKOM

PRESTÁVKA - OBED

3. časť (cca 13.30 – 15.00)

JUDr. Roland HOCHMANN – Mgr. Alžbeta ŠIMEKOVÁ
/ Univerzita Komenského v Bratislave /
§ Aktuálne otázky uplatňovania princípov právneho štátu v trestnom práve

JUDr. Michal MINÁRIK, PhD.
/ Univerzita Komenského v Bratislave /
§ Za hranicami ľudskosti: Masoví vrahovia v histórii a dnes

Mgr. Ondrej KNIRSCH
/ Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava /
§ Možnosti využitia princípov restoratívnej justície v policajnej praxi

PhDr. Ernest KOVÁČ, PhD., MBA, LL.M.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Psychosociálne a penologické aspekty resocializácie odsúdených

JUDr. Jozef MICHALKO, PhD. – Mgr. Dominika KUČEROVÁ
/ Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici /
§ Cybergrooming - novodobá forma sexuálneho zneužívania

JUDr. Ing. Ľubomír SLOVÁK
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Fikcia doručenia v trestnom práve a jej limity

JUDr. Jeannette CHOVANOVÁ
/ Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici /
§ Právo na zákonného sudcu

doc. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef MEDELSKÝ, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Dopady stratégii Európskej únie na vzdelávací proces na Akadémii Policajného zboru v Bratislave

mjr. JUDr. Daniela BENEDEKOVÁ, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí prostriedkami trestného práva

kpt. JUDr. Mgr. Zuzana MEDELSKÁ TKÁČOVÁ, PhD.
/ Akadémia Policajného zboru v Bratislave /
§ Edičná povinnosť v trestnom konaní

Organizačný a programový výbor konferencie

JUDr. Daniela Benedeková, PhD.
JUDr. Mgr. Zuzana Medelská Tkáčová, PhD.
JUDr. Andrej Lipták
JUDr. Ing. Ľubomír Slovák
Mgr. Natália Paulíčková
Mgr. Marek Matulík
JUDr. Zuzana Reguli
Mgr. Natália Csonková
Miriam Švirecová

Názov:	Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Zborník príspevkov z 14. ročníka interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou.
Zostavovateľ:	plk. doc. JUDr. Veronika Marková, PhD., Mgr. Natália Csonková
Recenzenti:	plk. v.v. prof. JUDr. Peter Polák, PhD. pplk. doc. JUDr. PhDr. Martin Laca, PhD.
Vydala:	Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Rozsah:	359 s., 1 141 607 znakov vrátane medzier
Náklad:	78 výtlačkov
Vydanie:	prvé

ISBN 978-80-8293-058-3

EAN 9788082930583